

בסייעתא דשמיא

ספר

נעם שבת

חלק ה'

ביאור בהיר בסוגיות להלכה בעניני עירובין
רשויות, מחיצות והמסתעף

שנתבארו ונתלבנו בדיבוק חברים מקשיבים
בבית מדרשנו "משנת אליהו" פק"ק רכסים

ומאשר חנני השי"ת ברוב חסדיו

יוחאי אשכול

תשרי תשע"ח

© יו"ל ע"י

© COPYRIGHT 2007

To "AHAVAS YISROEL" Institutes

P.O.B. 1078 Rekhasim 2049600

ISRAEL

Tel: 972-4-9846315

Fax. 972-72-232-6316

בית המדרש "משנת אליהו"

שע"י מוסדות "אהבת ישראל" רכסים

ת.ד. 1078 רכסים 2049600

טלפון: 04-9846315

פקס: 072-232-6316

הגאון רבי דוד יצחק מן [שליט"א] זצ"ל ראש ישיבת "כנסת הזקיהו" כפר חסידים

ישיבת "כנסת הזקיהו"

ק"ש הגאון מרן הזקיהו יוסף מישקובסקי זצ"ל אב"ד רקריניק (פולנה)

YESHIVATH "KNESSET HEZEKIAH"

FOUNDED TO PERPETUATE THE MEMORY OF HAGAON MARAN HEZEKIAH JOSEPH MISHKOVSKY RABBI OF KRINIK (POLAND)

RABBINICAL
SEMINARY
KEFAR HASIDIM
P.O.B. 7 ISRAEL
Tel. 04-9846239
Fax. 04-9849342

בית מדרש
נבנה לתלמוד
כפר חסידים
ת.ד. 7, ישראל
טל. 04-9846239
פקס: 04-9849342

בס"ד, הי' מנ"א תשס"ז

שמחתי לשמוע מידידך הרב הגאון רבי יוחאי אשכול שליט"א, שעומד הוא להוציא בקרוב את ספרו נועם שבת, על חלק ממלאכות השבת, שחלק מהדברים כבר הופיעו בקבצי הזאת שבת שיצאו לאור ע"י הכולל משנת אליהו, שידידי שליט"א עומד בהנהגתו מאז הוסדו, וידוע הוא לשם ולתהילה במקומו, כמקום תורה חשוב עד מאוד, שחברים בו אבותינו מופלגים הזוכים לקבל תורה וחדרכה מידידי שליט"א. וגיבור בהם את היותם עמלי תורה, ומופלגים בה, לתפארת המקום ולתפארת עם ישראל ולנח"ר לאבינו שבשמים.

דברי התורה של ידידי שליט"א, שראיתם בקובצים הנ"ל, יש בהם בהירות וישרות, בהיקף של כל מלאכה ומלאכה, ומתוך סברה והבנה נאמרים הדברים, שודאי יהיו לתועלת לכל העוסק בענינים אלו וכשם שהיו הם לתועלת ללומדי הכולל שיחיו, שניכר מתוך הד"ת שלהם את החינוך ואת ההבנה שזכו לקבל מידידי שליט"א, ובעז"ה, ע"י ספר זה, לא יהיה הדבר מוגבל רק לביהמ"ד זה, אלא יזכו בדברים כל מבקשי תורה ונעימותה ואברך בזה את ידידי, שיזכה להמשיך ללמוד וללמד מתוך מנוחת הדעת, ולהפיץ את מעיינותיו חוצה, לתועלת לומדי התורה.

כבוד רב
דוד יצחק מן

הגאון רבי ברוך מרדכי אזרחי שליט"א
ראש ישיבת "עטרת ישראל" ירושלים

בע"ה

כבר פקיע שמויה של הכולל משנת אליהו אשר מתנוסס לתפארה בקרית התורה "רכסים", ליד כפר חסידים, בפינת יקרת זאת, שוקדים על התורה, כמה וכמה עשרות אברכים כ"י, ובלע"ה גדולי תורה, בהנהגתו של אחד ומיוחד, הלא הוא הגאון הרב יוחאי אשכול שליט"א. הרב הגאון הנ"ל, יעמוד עליהם, להדריכם ולשגשגם עד מן כבר כמה וכמה ממשותפי הכולל משנת אליהו, וכן להיות ממזכי הרבים, בגדלות תורתם ומוסרם, רמים ומשגיחים, יושבי על מדיו, בכל קצוי הארץ.

זכה הרב הגאון הנ"ל, בסליעתא דשמנא הניכרת לעין כל בהצלחתו בהעמדת תלמידים גדולי תורה ויראה, אשרי לו ואשרי חלקו שככה לו, ב"ה, תלמידי חכמים הקשורים אליו, אל שעוריו בהלכה, במוסר ובכל הליכותיו בקדש.

והנה עתה, אותה נפשו של הגאון רבי יוחאי שליט"א, לקבץ חלק משועוריו על מלאכות שבת, ערוכים בטוטו"ד, דבר דבור על אופניו וכבר הללוהו גאונים, בשערים המצוינים בהלכה, והעלו על נס את בהירות דבריו, ביושר ובשום שכל, כאחד הגדולים המובהקים אשר בארץ, ונקראו הספר על ידי מחברו בשם "נעם שבת". לפן אף ידי תיכון עם הגאון רבי יוחאי שליט"א הנ"ל, לעודד ולברכו, כיימשך בעבודת הקדש, בהעמדת גדולי תורה ויראה, וכי יצליח ה' זרעו, בהמשכת הדפסת ספרים מחידושי תורתו, ערבים ומקובלים, ושיחו בו יושבי שער.

הכוח"ט לכבוד התורה, עמליה והוגיה
ולכבוד הרב המחבר

בליקרא דאורייתא
ברוך מרדכי אזרחי

הגאון הגדול רבי דב יפה שליט"א מנהל רוחני דישיבת "כנסת חזקיהו" כפר חסידים

כס"ד

דב יפה

ישיבת "כנסת חזקיהו" – רכסים

תאריך: מנ"א תשס"ז

שמחתי לראות שהרב הגאון הר' יוחאי אשכול שליט"א, ראש כולל "משנת אליהו" שבכירנו, עיר התורה רכסים, עומד להוציא לאור את ספרו החשוב "נעם שבת", שהוא ביאור רחב עמוק ובהיר על יסודות מלאכות השבת. בהכירי את הרב המחבר שליט"א, את מסירותו הרבה לאברכים, ואת הכשרון שהוא משקיע בהדרכת האברכים תלמידי החכמים אשר חברים בכולל, והיות שיודע אני את מעלתו המיוחדת של הכולל החשוב הזה, אשר מטפח בני עליה ממש, הריני לברך את הרב המחבר שליט"א, שיזכה להמשיך בפעליו, ויתקיים הפצו לעסוק תמיד בתורה מתוך מנוחת הדעת, ושיפוצו מעיינותיו חוצה, ויזכו עוד רבים להנות מאור חיבורו החשוב הזה, ומכל שאר חיבוריו.

ועל זאת באתי על החתום

73

דב יפה

מנהל רוחני

הגאון רבי דוד כהן שליט"א
ראש ישיבת "חברון" - כנסת ישראל" ירושלים

ה'ס"ב

ר"ח אלול קלס

שמחתי מאד לראות את ספרו של יב"ל הנצלה והציל
היה המאן רבי זמא. ואל כול שאלה בעוונתו ברגל
הנצלה אשר אליו ברכסים ואחיש קניה אצרכים
בנפלים בשיעוריו הקלוגים תמיזין כסדרן והוא תיזון
שם על גלגליו - שנה ויהיה שגאית נוכחתי איוו -
כי הכול אפילו וגירר הישג על גלגליו וכלאם
אל סוסיא וסוסיא העוסקת בגלגליו והזכרתי ערכים
בהרים ושפתים ועניי כפי צורך ציון אסתיח הילוח
ויש כספר היקף רב ובהיותו שגולם וכונני יוכיח אשתא
גירובו אל בעוסקת בענינים על
אין לי גלה אפון משידי הרפה לילה שילגן פתיק
חלי ופניו העיונית אצבו אל שיהיו בתעתי שיעם
ושכרם וייעו רוב גמתי

הכרה לעובדים של עזרת תורה
א"ב כ"א

חיבור זה הוא נר זיכרון

לעיי"נ אבי

ר' דב ברי' חיים שמעון ז"ל

אשר אצילותו ומידותיו התרומיות הן נר לרגלי תמיד

נלב"ע ביום א' אדר ב' תשמ"ו

ולעיי"נ אמי

מרת יהודית בת ר' יוסף חיים ע"ה

אשה צנועה ועדינת הנפש

נלב"ע ביום א' דראש השנה תש"ס

ולעיי"נ חמי

ר' נחום ברי' משה גדיאל ז"ל

איש ישר דרך ונעים הליכות, טוב ומטיב לכל

נלב"ע ביום הפורים תשס"ד

דברים אחדים

אודה את ה' בכל לבב, על שזכיתי להו"ל חיבור נוסף מסדרת ספרי 'נעם שבת' ויקרא שמו נעם שבת חלק ה' על סוגיות להלכה במסכת עירובין בענייני רשויות ומחיצות והמסתעף, וא"כ מה באמת אוכל להשיב לה' כל תגמולוהי עלי - כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא. אודה לו אם כן בכל פה על חסדיו המרובים שגמל עימי בכל תהלוכות חיי מאז ועד היום ואבקש על העתיד שיזכני להמשיך לישוב בשבת תחכמוני עד מאה ועשרים אכ"ר.

כמו שאר ספרי נעם שבת, גם חלק זה נלמד בדיבוק חברים בבית מדרשנו 'משנת אליהו' ברכסים, ורבות למדתי מחברי - תלמידי החכמים בסגל החבורה, ובפרט ממה שנלמד בחברותא עם ידידי הרב סער חרמוני שליט"א, ודבריהם מוטמעים בתוך החיבור ויוכלו הת"ח למצוא כל אחד את הערותיו והארותיו בתוך השורות וביניהן. תודה מיוחדת אשגר קמיה הרה"ג י.י. רוטשילד שליט"א שהאיר לי פנים והכניסני בסודות הסוגיות בנפש חפצה מתוך ענוה גדולה, ישלם לו ה' פועלו.

מכיון שרבו עד מאוד הספרים והסופרים, כל אחד לפי כבודו, העוסקים בהלכות עירובין וההכרעות לדינא, לא נכנסנו לדיון מקיף בכל פרטי ההלכות משום שאפשר ליקחם משם, כוונתנו בחיבור זה היתה לירד לשורשי הסברות בכל נושא ולנתח את הסוגיות על מחלוקותיהן מן השרשים ועד ההשלכה שיש לכך למעשה, כדי להפוך את הסוגיות מאוסף של פרטים - לאשכול אחד של סברות המאוגד סביב הזג המאחד אותם שהוא השורש לכל עניין ועניין, ולשייך גם את מחלוקות הפוסקים אל שרשי הסוגיות ועל ידי זה להבין את ה'לשיטתייהו' של הפוסקים ולקבל הכרעה מאוזנת של ההלכה.

מכיון שמסכת עירובין היא כמעט ים שאין לו סוף, ואת שהלב חושק הזמן עושק, ודאי שנשארו נושאים חשובים שלא נגענו בהם, אבל לכה"פ ניסינו לברר את הנושאים העיקריים השייכים לענייני רשויות, מחיצות, פתחים והמסתעף, שעל פי היסודות העולים מהן יוכל החכם להוסיף לקח מעצמו גם לשאר הנושאים שלא נידונו. חלק נפרד ייוחד בע"ה לעירובי חצירות ותחומין, ועוד חזון למועד.

*

הנה מאמר פליאה שהובא רבות בפוסקים מצינו בירושלמי עירובין פ"ח ה"ח [בתוספת ביאור קה"ע]:
 "... ריש לקיש אמר, לעולם אין ר"ה עד שתהא מפולשת מסוף העולם ועד סופו. מיחלף שיטת ר"ל [פליג על אידך דר"ל], דאמר אין ר"ה בעוה"ז אלא לע"ל שנאמר כל גיא ינשא וכו'... עכ"ל.

והגם שדברי ר"ל נשמעים כמו דברי אגדה, בכל זאת שקלו וטרו הפוסקים ביה והביאו ראיות ממנו אליבא דהילכתא, דאין לנו האידנא רה"ר כשיטת רש"י [וראה שו"ת בית אפרים סי' כ"ו ושו"ת בית שערים סי' קל"ב, שו"ת מהרש"ם ח"ו סי"ד, דברי מלכיאל ח"ג סי"ד, ועוד רבים מאד], אך לא מציינו מי מהם שדן בעצם פשט דבריו שנראים כלקוחים מתורת הסוד.

וביותר צ"ע, שהרי מבואר בכתבי האריז"ל בכמה דוכתי איפכא, דהעולם הבא, שהוא לאחור התיקון, נחשב דוקא כ'רשות היחיד' ולא כרה"ר, ועי' לדוגמא בספר 'אוצרות חיים' בשער הנקודים פ"ח, שכתב וז"ל: "...

זהו סוד שאמרו רז"ל (שבת צ"ט ע"א) כי רשות הרבים רחבו י"ו אמה ... כי אלו השבעה מלכים הם נקראים רשות הרבים בהיותם קודם התיקון, ואמנם אחר התיקון הם נקראים רשות היחיד ... "עכ"ל.

הגם שאין לנו חלק בנסתרות, מ"מ ודאי קשה היאך שייך לומר שאין לנו רה"ר אלא בעולם הבא שהוא לאחר התיקון, שהרי שם יהיה הכל אחדותו הפשוטה ולא יהיה שייך בו כלל פירודא דרה"ר, וצ"ע.

היה נראה להציע, מחמת חומר הקושיא, דהנה יל"ע בהקדם, מאי קסבר ר"ל מעיקרא דאמר דאין רה"ר עד שתהא מפולשת מסוף העולם ועד סופו, ומאי קסבר לבסוף דהחליף שיטתו ואמר דאין רה"ר בעוה"ז אלא לע"ל שנאמר כל גיא ינשא וכו'.

ונראה לבאר את שני הצדדים בדעת ר"ל, לפי החקירה בגדרי רה"ר שתבאר לקמן, האם מהותה של רה"ר היא בכך שהיא 'משמשת את הרבים' בפועל, או דסגי בכך שהיא 'מסורה לרבים' ואין מי שימנע מהם להיכנס לתוכה, וכפי שתבאר בחקירה זו מחלוקת רש"י והרמב"ם, דרש"י שהצריך ס' ריבוא עוברים בה סובר כהצד הראשון, והרמב"ם דסגי ליה רק ברוחב ט"ז אמה דראוי למעבר ס' ריבוא למרות שלא עוברים בה בפועל, סובר כהצד השני.

די"ל, דבקס"ד סבר ר"ל שמהות רה"ר היא בכך שהיא 'מסורה לרבים', דהיינו שאין מי שימנע מאף אחד מלהיכנס אליה, וכשיטת הרמב"ם הנ"ל, והוא כמו העולם הזה המסור לכל למלא ממנו את כל מאווי אדם רק ירצה. ומשו"ה אמר שרה"ר צריכה להיות מפולשת מתחילת העולם ועד סופו, כדי שלא יהיה בכל העולם מי שלא תהיה לו רשות להנות מן העוה"ז.

אבל לבסוף חזר בו ר"ל, וסבר שמהותה של רה"ר היא בכך שהיא 'משמשת את הרבים' וכשיטת רש"י הנ"ל, ולא סגי בכך שהיא 'מסורה לרבים', אלא בעינן גם מקום שהרבים משתמשים בו בפועל כדי להיחשב רה"ר. ולכן סבר דאין לדמות זאת לעולם הזה, משום שה'שימוש' בעוה"ז הוא להפיק ממנו את כל הנאותיו ולהוציא לפועל את כל תאוות בני האדם, והוא דבר שאינו נחלת הכלל, משום שישנם בעולמנו את אותם הצדיקים שאינם נהנים כלל מן העולם הזה אלא כדי חיותם, וזה אינו נחשב 'שימוש' במושגים של העוה"ז, ולכן סבר שאין העולם הזה ראוי להיקרא רשות הרבים. מה שאין כן בעולם הבא, שהוא ראוי לשימושם של כל סוגי האנשים, שנאמר כל גיא ינשא, שפיר מיקרי רשות הרבים, ולא משום שיש בו פירוד ח"ו, אלא רק מצד זה שהוא ראוי לשימושם של כולם כל אחד לפי דרגתו.

*

תודה מיוחדת אביע בזאת, למיוחד שבמיוחדים, הרב ישעיה בן יהודה הי"ו, יהודי ירא שמים מרבים ורחב לב להפליא, הנושא עימנו בעול החזקת הכלל מתוך שמחה של מצוה ואמונה תמימה. ישלח ה' לו ולביתו את ברכתו ויאריך את ימיו בטוב ובנעימים מתוך בריאות טובה לאורך שנים.

מנשים באהל תבורך, מרת עדנה עטיל תחי', העומדת לצידי לסמכני ולחזקני בכל עת, יה"ר שנזכה לראות יחד נחת מכל יוצ"ח, ולגלות את כבודו יתברך בעולמנו עד מאה ועשרים, אכ"ר.

תוכן העניינים

סימן א': במהות רה"י והמחיצות.....18

18 א. פתיחה: האם מהות המחיצה היא להגדיר את הרשות, או לעכב על הרבים, או להבדיל רה"י, ד' שיטות.....

21 ב. בהמשך להנ"ל: מלשונות החזו"א מוכח דיש למחיצות את שני התפקידים, לעכב ולהבדיל.....

22 ג. שבת ח: האם מהות רה"י היא הברלה מרה"ר, או יצירת מרחב שימוש לבני רה"י, בספיקו של הרשב"א.....

25 ד. עירובין כ"ב: לפי הנ"ל, תתבאר מנח' התוס' והריטב"א, עד כמה יחזה קרפף גדול ויחשב רה"י.....

27 ה. ההשלכה שיש לחקירה זו על גדר' אתו רבים ומבטלי מחיצתא', האם פירושו 'ביטול המחיצה' או 'ביטול הרשות'.....

29 ו. סי' שס"ג ס"א: האם שתי מחיצות כמין גם הן רה"י, יהיה תלוי במנח' האם מהות המחיצות היא 'הברלה' או 'הגדרה'.....

31 ז. סי' שס"ג ס"א: לפי הנ"ל, תתבאר מנח' הביה"ל והחזו"א לגבי שתי מחיצות כמין גם.....

32 ח. ביסוד המחלוקת לגבי שיעור רה"י, אם הוא החלל שבין המחיצות, או שגם עובי המחיצות מצטרף.....

33 ט. לפי החקירה הנ"ל, יתבאר האם השיעור של ד' טפחים ברה"י הוא דין בהגדרת הרשות או בהגדרת המחיצה.....

35 י. בהמשך להנ"ל: במה שקשה על שיטת התוס' הנ"ל ממתלמת דחשיב מחיצה למרות שהיא נעשה ביד"ש.....

36 יא. בהמשך להנ"ל: במה שחולק המהר"ל מפראג על התוספות לגבי מחיצה ביד"ש, דחשיבה מחיצה אלימה טפי.....

סימן ב': בשרשי כמה מחלוקות בענייני רשות היחיד.....38

38 א. סי' שמ"ה סט"ו: בית שאין בתוכו י' דוקק להשלימו, האם המחיצות 'מונעות' או 'מגינות' או 'יוצרות רשות'.....

41 ב. סי' שמ"ה סט"ו: בית שאין תוכו עשרה טפחים, האם תוכו כרמלית, או רה"י אסורה בטלטול, או רה"י גמורה.....

46 ג. סי' שמ"ה סט"ו: בית שאין תוכו עשרה טפחים, מדוע לפי רש"י לא מצרפים את עובי התקרה מדין גידוד.....

47 ד. סי' שמ"ה סט"ו: העולה מוכל הוא ב' גדרים במהות מחיצות רה"י שהן ד'.....

49 ה. סי' שמ"ה סט"ו: נפק"מ בין הגדרים הנ"ל של המחיצה היכא שעושה מחיצה על התל רחוק מן הגידוד.....

50 ו. סי' שמ"ה ס"ו: בשורש המנח' האם כלי שאין בגבהו י' ברה"ר יש לו דין רה"ר או דהוא 'מקום פטור'.....

52 ז. סי' שס"א ס"ב, עירובין צ"ד: האם מקום שדברים דוחקים בין המחיצות הופך גם את שאר הרשות לכרמלית.....

55 ח. עירובין ט': להנ"ל יש לפשוט המנח' בדעת רש"י האם מקום שהרבים דוחקים שם הופך את כל הרשות לכרמלית.....

57 ט. סי' שמ"ה ס"ב: במחלוקת רש"י והר"י יונתן לגבי ירושלים אי חשיבא 'כרמלית' ממש, או רק דין כרמלית.....

59 י. עירובין י"א: לאזי וקורה לב"ה, האם זו 'מחיצה מעליתא' או 'מחיצה כל דהו', במנח' רש"י והריטב"א, מהנ"ל.....

61 יא. עירובין י"ב: במנח' הפירושים של ר' יונתן לגבי לשון ים שנבנס לחצר.....

63 יב. סי' שס"ג ס"ב: במנח' הטור והתוס' לגבי תיקוני חצר בשני פסים, בהבדל בין נעשה בידיים או ממילא.....

65 יג. סי' שס"ג ס"ה: בטעמא דבעינן שהלחי לא יהיה מרוחק מן הדופן יותר מג"ט, תלוי בחקירה הנ"ל.....

66 יד. בשיטת רבינו יונתן דאתאי הלכתא להוסיף לחי משום מחיצה הרי ס"ל ג' מחיצות דאור'.....

68 טו. סי' שמ"ה ס"ב: בשורש המחלוקת בעניין שיעור דע"ד של רה"י, האם הן בלבד או הן ואלכסון.....

סימן ג': בענייני חורי רה"י וחורי רה"ר.....70

70 א. פתיחה: האם חורי רה"י חשיבי כרה"י משום שהם נגרים אחר הרשות, או שהם חלק משימושי רה"י.....

70 ב. שבת דף: חורי רה"י הם רק אם הם כלפי רה"י, או אפי' מפלשים, או אפי' אם רק לרה"ר.....

74 ג. האם חורי רה"י שפונים החוצה, נטפלים את מחיצות רה"י או אל הרשות עצמה, במנח' רש"י והרשב"א.....

77 ד. סי' שמ"ה ס"ד: האם ילפי' את דין חורי רה"י המפולשים שיהיו רק למעלה ממי' מדיני זיו, במנח' הגר"א והנש"א.....

79 ה. סי' שמ"ה סט"ו: זיו היוצא לרה"ר דחשיב רה"י, במנח' אם דוקא כשיש חלון פתוח לו או שלא, ג' שיטות וסברותיהן.....

סימן ד': בענייני גוד אחית וגוד אסיק בעמוד ברה"ר ובספינה.....83

83 א. סי' שמ"ה ס"ב: עמוד ברה"י, האם הוא רה"י משום, 'גוד אסיק', או משום הגדרת הרשות.....

86 ב. במנח' הגר"ח והחזו"א בדין דרה"ר עולה עד לרקיע ובדינא גוד אסיק מחיצתא.....

88 ג. סי' שמ"ה ט"ז, תוס' עירובין פ"ט: בדין זיו הבולט מן הגג יש לו דין כרמלית, מדוע הגר"ח.....

93 ד. סי' שמ"ה ס"ג: האם אמרינן גו"א מחיצתא ברה"י מהחוד הפנימי של המחיצה או מחודה החיצוני, נפק"מ מהנ"ל.....

95 ה. סי' שע"ד ס"ד: האם מחיצות גוד אסיק יכולות לשמש כגיפופים להחירי משום נראה מבחוץ, מהנ"ל.....

- ו. שבת ק"א: ביציאתא דמישן, ביישוב קושיות תוס' על רש"י, לשיטותיהו בגדר מהות המציאות. 97
- ז. שם: מדוע אסור לטלטל בביציאתא דמישן, הא הוי מקום פטור, ביישוב שיטת רש"י. 99
- 102 סימן ה': בענייני תל המתלקט ומבוי שבתחו מדרוך המתלקט**
- א. שבת ק': האם מבוי ששזה בתוכו ונעשה מדרוך וכו', צריך מתלקט עשרה מתוך ד', בשורש המח' 102
- ב. סי' שמ"ה ס"ב בתל המתלקט, מדחך מתחילה רה"י, מראשו, מגובה יואילך, או מבססו 104
- ג. שם: פירצה במחיצה שצידה הא' קיר וצידה הב' תל המתלקט, מהיכן מודדים את רוחבה, מהבסיס או מגובה י' 108
- ד. שבת ק': האם מצרף למחיצה את תחילת השיפוע של התל עד שעולה ג"ט, במח' הגר"ח החזו"א 109
- ה. מחז"ל: נפק' מלמאי החדש הב' מ' ש"ס ג' כ"ט לובי מהות מחיצה של ים, דאית' רק להגר"ח 111
- 113 סימן ו': בענייני רה"ר ומבוי המפולש**
- א. פתיחה: בגדרי רה"ר דאור, בשיטת רש"י 113
- ב. מבוי המפולש – עיקרי העניינים 120
- ג. סי' שס"ד ס"ב: האם מהותה של רה"ר שהיא 'מסורה לרבים', או שהיא 'משמשת את הרבים' 124
- ה. סי' שס"ד ס"ב: באיזה אופן מבטלות הדלתות את רה"ר, בדעת המשנ"ב, בהמשך להנ"ל 129
- ו. סי' שמ"ה ס"ח ט"ט: מבוי הרחב ט"ז אמה, האם צריך להיות מפולש משני צדדיו לרה"ר או דסגי במפולש לכרמלית 131
- ז. סי' שמ"ה ס"ח ט"ט: מבוי המפולש לאורך רה"ר, ואינו רחב י"ג אמה, האם הוא רה"ר, במח' הרא"ש והתוס' 132
- ח. שם: האם במבוי המפולש לאורך רה"ר שרחבו פחות מט"ז אמה – צריכים לבקוע רבים כדי שיהיה רה"ר או לא. 135
- ט. סי' שמ"ה ס"ז: האם הנוסעים ברכבות או במכוניות מצטרפים לסי' ריבוא ברה"ר או לא, תלוי בהנ"ל 137
- י. האם יש קשר בין גדרי רה"ר לבין גדרי רה"י, בשיטת הרמב"ם דרה"י היא ד' מחיצות 139
- יא. בהמשך להנ"ל בשיטת הרא"ש, מה הקשר בין גדר רה"ר לגדר רה"י 143
- יב. סי' שס"ד ס"ב: האם כשלא מתקיימים נטאי רה"ר לשיטת רש"י – חשיב 'כרמלית' או רה"ר מדרבנן 144
- יג. סי' שס"ד ס"ב: האם תיקון רה"ר על ידי דלתות, בעיני דלתות עם צוה"פ דוקא, או אפילו בלא צוה"פ 148
- יד. סי' שמ"ה ס"ז: האם הלימוד מדגלי מדבר לגבי סי' ריבוא הוא על האנשים' או על הצורה', ונפק"מ 151
- טו. סי' שמ"ה ס"ז: במח' אי' בעיני סי' ריבוא בוקעין בה או שלא, האם אפשר לסמוך ברכסים על דעת רש"י 154
- 158 סימן ז': בענייני כרמלית ומקום פטור**
- א. סי' שמ"ה ס"א: במח' לגבי עמוד גבוה ט' ורבים מכתפים עליו, אי' בעינין שכתפו ממש או סגי בראוי לכתף 158
- ב. סי' שמ"ה ס"א: עמוד גבוה ט' ורבים מכתפים עליו, אי' בעינין דע"ד על גביו או לא, נובע מגדר מלאכת הוצאה 161
- ג. סי' שמ"ה ס"ד: בדין רקק מים, במח' רש"י והרמב"ם אי' היכא שנמלגים מעליה חשיבא רה"ר או לא 162
- ד. סי' שמ"ה ס"ט: האם יש כרמלית מעל גובה י' או לא, נובע מהנידון אם מקום פטור הוא 'רשות' או 'העדר רשות' 164
- ה. סי' שמ"ה ס"ט: האם מותר לטלטל בתוך מקו"פ, או דרק להוציא ממנו לרשות אחרת 166
- ו. סי' שמ"ה ס"ח: בחילוק שבין עמוד שאינו גבוה י' ואין בו דע"ד הנמצא בכרמלית, לבין בור הנמצא בכרמלית 167
- ז. סי' שמ"ה ס"ט: בדעת רש"י דגם בכרמלית יש מקום פטור אפילו בעמוד, האם הוא דין בעצם או מסברא חיצונה 170
- ח. סי' שמ"ה ס"ט: מדוע חורי כרמלית לא יהיו בכרמלית מדין של מצא מין את מינו 173
- ט. סי' שמ"ה ס"ט: מקום פטור העומד בתוך רה"י שיש לה ג' מחיצות אי' חולק רשות לעצמו או שבתל לרה"י 174
- 176 סימן ח': ביסודות ענייני קרפף**
- א. הקדמה לדיני קרפף לסוגיו 176
- ב. עירובין ס"ז ע"ב: האם קרפף יותר מב"ס דינו כיכרמלית' או דהוי רה"י שאסור בה טלטול, במח' ר"ת והרמב"ם 181
- ג. עירובין כ"ג ע"ב: יוצא מהגמ', דהדין של קרפף יותר מב"ס, אי' חשיב 'כרמלית' או רה"י, הוא מח' ההו"א והמסקנא 184
- ד. שם, בהמשך להנ"ל: האם 'ביטול ברוב' בקרפף הוא מדין 'הלך אחר הרוב' או מדין 'רובו ככולו' 186
- ה. סי' שנ"ח ס"א: האם קרפף שהוקף לדירה משמעותו 'יצירת דירה' או 'הפקעת שם כרמלית', במח' הרמב"ם ושר"י 188
- ו. סי' שנ"ח ס"א: מה נחשב 'הוקף לדירה', מבחינת ההדיקה ומבחינת השימושים ביישוב דברי החזו"א 189
- ז. סי' שנ"ח ס"א: האם פסי ביראות חשיבי מוקף לדירה משום דמימיהם חוו לשתייה, במח' התוס' והתר"ר 191

- ח. סי' שנ"ח ס"א: האם כדי להתיר קרפף יותר מב"ס משום 'דירה' צריך תשמישי אדם, או גם תשמישי בהמה, להנ"ל.... 193.
- ט. סי' שנ"ח ס"א: האם אסרו קרפף יותר מב"ס וכו' משום שהחפצא אינו 'דירה' או משום שהגברא אינו משתמש בו ..... 194.
- י. סי' שס"ב ס"א: להנ"ל יל"ע להג"א, מ"ש שומריה דמועילה לקרפף יותר מב"ס, ואינה מועילה לעצמה ליותר מב"ס.... 199.
- יא. סי' שנ"ט: לפי שני הצדדים הנ"ל תתבאר גם סיבת האיסור לטלטל ברחבה שאחורי הבתים..... 200.
- יב. סי' שנ"ט ס"א, עירובין י"ח, כ"ד: בהבדל בין 'רחבה' ל'מוקצה' בדעת רש"י ..... 202.

סימן ט': בשרשי מח' הפוסקים בדיני קרפף..... 205

- א. סי' שנ"ח ס"ב: הניח עפר אצל שני צידי המחיצה, במח' ת"ה והגר"א אי מהני עפר יותר מגובה י"ט ..... 205.
- ב. שם: בהמשך להנ"ל, במח' הגר"א עם המג"א בדעת תרומת הדשן, אי מהני שיניח עפר יותר מ"ט ..... 207.
- ג. סי' שנ"ח ס"ב: האם כשפורץ את המחיצה צריך לפרוץ את כולה, או דסגי שימטט מ"ט ..... 209.
- ד. סי' שנ"ח ס"ט: האם קרפף יותר מב"ס שהוקף לדירה חשיב דירה מחמת השימושים שלו או משום שם הרשות שבו ... 212.
- ה. סי' שנ"ח ס"ט: האם זריעת זרעים מבטלת את ההיקף לדירה לגמרי או רק כל עוד שהם קיימים, מהנ"ל ..... 213.
- ו. סי' שנ"ח ס"ב: להנ"ל יתבאר היטב ספיקו של הפמ"ג אי מהני פתיחת חלון לקרפף או בעינין דוקא פתח ..... 214.
- ז. סי' שנ"ח ס"א: במח' האם מים שאינם ראויים לשתייה שמבטלים את הדירה, הוא דוקא בעומק י"ט או אפי' פחות ..... 215.
- ח. סי' שנ"ח ס"ד: להנ"ל, במח' התו"ש והביה"ל לגבי קרפף יותר מב"ס שנעשה בו תיקון ונפל, אי חוזר לאיסורו ..... 217.
- ט. סי' שס"ב ס"א: בדין קרפף המקורה, בקושי שיש בשיטת רש"י ..... 218.
- י. בדמשך לת"ל: יישוב הקיש ב"ש"י, דגדר קרפף מקורה אינו רה"י, אלא מקום פטור שלא אסרו לטלטל בתוכו ..... 220.
- יא. סי' שנ"ח ס"א: בסתירת פסקי השו"ע לגבי קרפף מקורה, ויישוב קושי הפמ"ג לפי הנ"ל ..... 223.
- יב. עירובין כ"ה, סי' שס"ב ס"ג: קרפף שנפרץ לחצר, מדוע אויר חצר מיתרו לעשותו 'כרמלית' ..... 225.
- יג. עירובין כ"ה, תד"ה זכ"י, האם קרפף יותר מב"ס 'כרמלית' או רה"י שאסורה בטלטול זו מח' תירוצי התוס' ..... 226.
- יד. עירובין כ"ה, סי' שס"ב ס"ג: קרפף שנפרץ לחצר, האם ומתי אמרינן 'מיגו' כדי להתיר את הגיפופין מדין לחי' ..... 227.
- טו. סי' ש"ס ס"א: דירה שעשויה לאויר, האם הוא חיסרון בתכלית שלה, או חיסרון במחיצותיה, צ"ע במג"א ..... 230.
- זו. עירובין ט"ז, צ"ג: האם אסרו ליזיח בבקעה דוקא במחיצות שתי או ערב, או אפי' במחיצות גמורות ..... 233.
- יח. עירובין כ"ד. סי' שנ"ח ס"ט-י: קרפף וחצר שנורעו, תמצית הסוגיא ..... 236.

סימן י': בשרשי מח' הפוסקים גבי מחיצות..... 238

- א. עירובין כ"ו: בדין מחיצת אדרכלין ומחיצה העשויה לנחת, במח' רש"י וסיעתו והרמב"ם ושרשה ..... 238.
- ב. סי' שס"ב ס"א: בדין מחיצה שנעשית לצניעות או לנחת, ומ"ש ממחיצת בני"א וממחיצת שיבולים ..... 240.
- ג. סי' שס"ב ס"ב: תל גבוה ה' והשלימו לי', ועשה עליו מחיצה ה', בספיקות הביה"ל ..... 243.
- ד. סי' שס"ב ס"ג: מחיצה העומדת מאליה, האם היא מחיצה למרות שלא סמך עליה, או דוקא משום שסמך עליה..... 245.
- ה. סי' שס"ב ס"ה: הנ"ל בדעת הרא"ש והטור ..... 247.
- ו. סי' שס"ב ס"ג: מחיצה שנעשתה במזיד בשבת, דאסורה בטלטול, אמאי לא אסורה גם בשימוש ..... 250.
- ז. סי' שס"ב ס"ה: האם החיסרון של מחיצה דניידיא הוא חיסרון בעצם המחיצה או חיסרון בהגדרת הרשות ..... 252.
- ח. סי' שס"ב ס"ה: מחיצת בני"א שנעשתה לדעת, האם דיינינן לה המחיצה שנעשתה 'במזיד' או שזו חומרא בעלמא..... 254.

סימן יא: בענייני צורת הפתח..... 258

- א. פתיחה: האם צורת הפתח עניינה הוא דהויא 'פתח' או דהויא 'מחיצה', נפק"מ לצודה"פ מן הצד ..... 258.
- ב. סי' שס"ב ס"א: להנ"ל תתבאר שפיר מח' הפוסקים האם עבדינן צודה"פ לג' טפחים או לכל הפחות ד"ט ..... 261.
- ג. סי' שס"ב ס"א: להנ"ל תתבאר שפיר מח' הרשב"א והרמב"ם לגבי צודה"פ שאינה גבוהה עשרה טפחים במבוי ..... 262.
- ד. סי' שס"ב ס"א: צודה"פ כשהקנים עומדים באלכסון, האם כשירה, במח' החכמ"ש והחזו"א, מהנ"ל ..... 265.
- ה. סי' שס"ב ס"א: האם מותר שהקנה העליון ינוד ברוח או שלא, במח' מחציה"ש והמשכנ"י, ובדעת החזו"א ..... 266.
- ו. סי' שס"ג ס"ו: האם אפשר לסמוך על קנה העומד מאליו להיות קנה של צודה"פ או דצריך עשיה לשם פתח..... 269.
- ז. סי' שמ"ו ס"ג, גגין הבולטיין: במח' המשנ"ב והחזו"א, האם מהותה של צודה"פ היא 'הבדלה' או 'חציצה' ..... 271.
- ח. סי' שס"ב ס"א: האם הקנה העליון צריך להיות מכוון בדקדוק מעל שתי המזוזות, תלוי בהנ"ל ..... 275.

ט. סי' שס"ב סי"א: שני קנים היוצאים זה ממוחו זה וזה מהשניה ומקורבין באמצע הפתח בלבד, האם כשר 277

י. שם: האם צודה"פ שראשי הקנים העומדים נושקים זל"ז למעלה כשירה או פסולה, מהנ"ל 277

יא. שם: האם היכא שעשה שתי ידות לקנה העליון והושיב יתדות אלו ע"ג הקנים חשיב צודה"פ מן הצד או לא 279

יב. שם: האם בעמודים העשויים כקונוס אפשר לחבר את החוט מן הצד בקצה הצר העליון או דהויא צודה"פ מן הצד 280

יג. שם: היכא שהעמודים נוטים החוצה זה מזה, האם כשר לצודה"פ ובאיזה תנאי 281

יד. סי' שס"ב סי"י: האם מהניא צודה"פ מד' צדדים בבקעה כשהיקף המחיצות הוא פרו"מ, במח' המשנ"ב והחזו"א 281

טו. סי' שס"ג סי"ו: במח' הפוסקים האם צודה"פ הרחוקה ג"ט מן הכותל בטילה כלחו' 282

טז. עירובין י"א ע"א: האם חלוק המשמש כצודה"פ, הוא רק היכא שגבהו י' ורחבו ד' או כל חלוק חשיב צודה"פ 284

יז. טור סי' שס"ב סי"א: אי בעינן היכר ציר בצודה"פ או לא, תלוי בנידון אי צודה"פ היא משום 'פתח' או 'מחיצה' 285

יח. עירובין י"א: בעניין כיפה, האם התקרה היא העוגל הפנימי או התקרה העליונה, שתי גיר' בגמ' 287

יט. בהמשך להנ"ל: בהיפוך הסברות בין שיטת רש"י לחרמב"ם לגבי מזוזות מעוגלות ותקרה מעוגלת 290

כ. בהמשך להנ"ל: תבאר מח' המקור"ח והחזו"א האם יש חיסרון של 'פתחי שימא' במזוזות של צודה"פ 293

כא. סי' שס"ג סי"כ: האם גג המפסיק בין הקנים למשקוף פוסל את צודה"פ, במח' הט"ז ותוס' שבת, מהנ"ל 295

כב. סי' תר"ל סי"ב: האם צורת הפתח צריכה עשיה לשמה, במח' הגר"א והחזו"א בדעת הירושלמי 297

כג. סי' שס"ג סי"א: האם אמרינן צודה"פ שלא סמכו עליה מע"ש כשירה, אי דמי למחיצה גמורה או שלא 300

כד. עירובין י' ע"ב: האם אמרינן צודה"פ דא"ת אוירא דה"ג או דה"ג או שלא, במח' הרשב"א והראב"ד 301

כה. האם לחי הנראית מבחוץ יכולה לשמש כשקפי לצודה"פ, במח' החזו"א והמשנ"ב 302

כו. עירובין כ"ד: בהבדל שיש בין צודה"פ שהמשיכו והעמידו נגד כתלי המבוי לצודה"פ שבפתח המבוי, לחזו"א 305

כז. עירובין י"א: האם דין קני צודה"פ כד"ן לחי, והנפק"מ בזה, במח' המקור"ח והחזו"א 306

כח. אמאי יש 'סילוק מחיצות' כשיש מחיצה תחת צורת הפתח בהמשך להנ"ל 307

כט. סי' שס"ג סי"כ: הערות על החקירות של הפמ"ג לגבי צודה"פ לפי כל משנ"ת לעיל 308

ל. סי' תר"ל סי"ב: האם צודה"פ של סוכה כשירה כשאין הקנים מגיעים לסכך או לא, ביישוב קושי' המג"א 311

סימן יב: בענייני פי תקרה 313

א. עירובין צ"ד: מהו 'פי תקרה מטעם פתח', ובמח' רש"י ותוס' לגבי פתח הנורז ע"י תקרה ללא דין פ"ת 313

ב. בהמשך להנ"ל: יישוב דברי התוס' והרא"ש אהרדי, דפעם הגדירו פ"ת מטעם 'פתח', ופעם משום 'מחיצה' 316

ג. בהמשך להנ"ל: אמאי לא אמרינן פ"ת בפירצה בקרן זוית, בשרשי מחלוקת רש"י ותוס' 317

ד. עירובין פ"ט, סוכה י"ט: האם פ"ת הוא מדין גוד אדחית או שלא, במח' רש"י ותוס' 319

ה. עירובין י"א: מ"ש לרב בין צודה"פ דלא מהניא ביותר מעשר, ואילו פ"ת מהני טפי מי' 321

ו. שם תוד"ה 'בשתי': האם פי תקרה הוא 'מדין פתח' או שלא, הוא מח' תירוצי' התוס' 321

ז. עירובין פ"ו ע"א: ביטוד ההיתר של פי תקרה לפי שיטת רש"י, יישוב קושיות התוס' על רש"י 323

ח. עירובין צ"ה ע"א: האם פ"ת מועיל כלפי חוץ גם אי נעשה כלפי פנים, כגון גשרים 327

ט. עירובין פ"ו ע"א: בהבדל בפי תקרה לפי רש"י, ולפי הריטב"א והתוס' 328

י. בתוס' שם: במח' התוס' והריטב"א בשם רבותיו האם אמרינן פ"ת בשתי רוחות מפולשות שיש להן גיפופין 330

יא. עירובין צ"ד ע"ב: האם פי תקרה נוצר על ידי 'הפה' או על ידי הפתח עצמו, במח' רש"י ורבינו ישעיה 330

יב. בהמשך להנ"ל: גדר פי תקרה לדעת ה"ש מפרשים' שהביא המ"מ פ"ו הל"ה, ונפק"מ 332

יג. עירובין פ"ו ע"א: האם פי תקרה עדיף ממחיצות גמורות או שלא, בהמשך להנ"ל ובדין רחבת הכותל המערבי 333

יד. סוכה י"ח: אמאי מודה אביי בסוכה העשויה כמבוי דלא אמרינן פ"ת, מדוע שייך כאן 'אתו רביס', לרש"י 333

טו. תמצית העניינים בדעת הרמב"ם בדין פי תקרה, וביאור סברתו דפ"ת הוא רק דרבנן 334

טז. בהמשך להנ"ל, בקושיות הקרן אורה על הרמב"ם, ויתבאר, דלרמב"ם פ"ת הוא מדין פתח ולא מחיצה 337

יז. יל"ע בדעת הרי"ף והר"ח האם פי תקרה הוא היתר גם מדאור' אור רק מדרבנן 339

יח. סי' שס"א סי"ב: האם אמרינן פי תקרה יו"ס מעל עשרים אמה, וביישוב שיטת רש"י 340

יט. מאי שנא פי תקרה דיורד וסותם, ולא אכפת לן מגדיים בוקעין בר' שמעבב על מדיצה תלויה 342

- סימן יג: בענייני פירצה בקרן זוית ופתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי.**.....344
 א. ביסוד החיסרון של פירצה בקרן זוית ופתחא בקרן זוית 344
 ב. סי' שס"א ס"ב: האם החיסרון של פירצה בק"ז הוא חיסרון במחיצות, או בשמירת הרשות, בדעת הפמ"ג 346
 ג. שם: בדעת החו"א, מהו החיסרון של פירצה בקרן זוית, ומהו טעמו דפיתחא בקרן זוית לא עבדי 348
 ד. עירובין ו' ע"א: פירצה בקרן זוית, ופיתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי, בחידושו של הריטב"א, ובחו"א 349
 ה. שם: בשורש מח' התוס' והראב"ד איך מתקנים פירצה בקרן זוית 351
 ו. מה היה גבול רה"י אם לא היה החיסרון של פתחא בק"ז לא עבדי, האם היה באלכסון או בריבוע 353

- סימן יד: בענייני פרוצות.**.....355
 א. סי' שס"ב ס"ח: פתיחה לענייני עומד מרובה משתי רוחות, ואתי אירא דה"ג 355
 ב. סי' שס"ב ס"ח: בהקדם, בשורש מח' המשנ"ב והחו"א לגבי עומ"ר שעל ידי עומ"ר בדופן אחת שאין רוב עומד 359
 ג. שם: מדוע אמר עומ"ר הבא מעומ"ר משתי רוחות, ולא אמר עומ"ר על ידי לבוד משתי רוחות, בדעת המשנ"ב 363
 ד. עירובין ט"ז ע"ב: יל"ע מה החיסרון של עומד מרובה משתי רוחות, למי שפוסל, הרי ס"ס הרוב גדור 364
 ה. מהנ"ל: בגדרי עומ"ר, פירצה בק"ז ורשות עגולה, נפק"מ בין שיטות החו"א והמשנ"ב 364
 ו. עירובין ט"ז ע"ב: יל"ע מה הטעם של פרוץ כעומד כשר, הרי אין המקום מוקף ברובו 366
 ז. עירובין ט"ז ע"ב: מדוע משווה הגמ' בין פרוץ כעומד במחיצות לבין פרוץ כעומד בסוכה 367
 ח. שם: האם בפרוץ מרובה חשבינן לעומד כמי שאינו, או כמי שישנו 368
 ט. עירובין ט"ז ע"ב: מדוע אין בקיעת הגדיים אוסרת בעומ"ר, ומדוע גם אינה אוסרת בשתי 371
 י. עירובין י" ע"ב: מדוע לא אמרינן בעור העסלא דאתי אירא דה"ג וכו' לבטל את העומד 373
 יא. עירובין י"א: האם דנים עומ"ר לפי כל ההיקף או לפי כל מחיצה בנפרד, או תרויהו, בדעת התוס' מבואר כצד ב' 375

- סימן טו: בענייני פירצה יותר מעשר.**.....379
 א. שורש המח' לגבי פירצה יותר מעשר אי היא מדאור' או מדרבנן היא במחצות מדצות רה"י 379
 ב. שורשי מח' הראיות של המשכנ"י והבית אפרים 380
 ג. עירובין כ"ב ע"ב תוד"ה 'הושע': מבואר דרד"ר תלויה בבקיעת הרבים ולא במסורה לרבים, ודלא כהמשכנ"י 383
 ד. מהנ"ל: מדברי הבי"מ (שס"ג כ"ט) לגבי מחיצה של ים, מבואר דפירצה י' דאור', אך לא מטעמיה דהמשכנ"י 383
 ה. סי' שמ"ה ס"ה: מדברי המג"א ס"ק י"ד גבי מחיצת מים, מבואר לכאורה דפירצה עשר היא פוסלת מדאור' 384

- סימן טז: בענייני אתו רבים ומבטלי מחיצתא.**.....386
 א. עירובין כ"ב ע"א: האם 'אתו רבים' הוא 'ביטול המחיצה' או 'ביטול כח המחיצות', במח' רש"י ור"ח 386
 ב. 'אתו רבים', האם החיסרון הוא משום ביטול המחיצות או ביטול הרשות, ונובע מגדר רה"ר ורה"י והמחיצות 387
 ג. תמצית השיטות בסוגיא 389
 ד. עירובין ו' ע"ב תוד"ה 'וכי': במח' ר"י ורבנן בבי' אופנים לפי שני תי' התוס' שנחלקו בגדר של 'אתו רבים' 397
 ה. עירובין דף כ"ב ע"א: במה נחלקו ר' יהודה ורבנן בפסי ביראות, לפי תי' קמא בתוס' ו' 402
 ו. עירובין דף ו' ע"ב: האם רה"ר צריכה דלת אחת או שתיים, שתי שיטות שדן שלש, רש"י, רשב"א ותוס' 403
 ז. עירובין ו' כ"ב: בסתירת דברי תוס' כ"ב. ד"ה 'והאמר' עם תוד"ה 'זהא' בדף ו', ויישובם לפי תי' קמא הנ"ל 405
 ח. עירובין י"ב ע"ב: ביישוב דברי תוד"ה 'איתיהו', דהוא אויל לפי סברתו בתי' קמא לעיל 407
 ט. עירובין כ"ב. תוד"ה 'חייבין': כל קושייתם היא לפי סברתם בתי' קמא בתוס' ו' ע"ב. אבל לתי' בתרא לק"מ 409
 י. עירובין כ"ב ע"א: שני הגדרים הנ"ל תלויים במח' שני תירוצי התוס' ד"ה 'קשיא', ובמח' הריטב"א והרשב"א 409
 יא. עירובין כ"ב: מה ההבדל לר' יהודה בין שתי מחיצות לבין פסי ביראות גבי 'אתו רבים' 411
 יב. עירובין ו' במח' התוס' והרשב"א לגבי צוה"פ, אי אמרינן בה ד'אתו רבים' וכו' לרבנן, ושיטת הריטב"א 414
 יג. עירובין ח': לפי שני צדדים אלו תתבאר מח' הרש"ל והמהרש"א בחצר שנפרצה במפולש, אי 'אתו רבים' או לא 416
 יד. סי' שס"ג ס"ה: כמה נחשבים 'רבים' כדי לומר 'אתו רבים' ומבטלי מחיצתא, במח' הפוסקים בזה 418
 טו. עירובין כ"ב ע"ב: מ"ט דהתוס' ד"ה דבמח' ביד"ש ארומ"מ, משום 'דריסת הרבים' או 'דמסורה לרבים' 420

- טז. עירובין כ"ב ע"ב, ס"י שנ"ח ס"ב: האם מדרגות הנדרסות ע"י הרבים נחשבות 'מחיצה', או 'דארו רבים'..... 422
- סימן יז: בענייני מבוי וחצר**..... 425
- א. פתיחה: מה ההדל בין גזירת עירובי חצירות לבין גזירת תיקוני מבואות..... 425
- ב. עירובין י"ב ע"ב: האם המתיר של שתי החצירות במבוי הוא מחמת 'תוספת הדיורין', או דהוו 'היכר'..... 426
- ג. מהו עיקר מבוי, האם החצירות, או בקיעת הרבים, או ארכו יותר מרחבו..... 428
- ד. לפי מהו: לתבאר מח' רש"י ורבינו יהונתן עם הרמב"ם והרשב"א..... 433
- ה. ס"י שס"ד ס"א: האם מבוי המפולש שאין בו כל דיני מבוי, דינו כחצר גם לקולא, ומה הדין בחצר המפולשת..... 434
- ו. עירובין י"ב: מדוע הקילו במבוי יותר מאשר בחצר, האם מחשש אחרוני או מחשש הוצאה, ד' שיטת..... 437
- ז. עירובין י"ב י"ל ע"ב: במה שנראה כסתירות בשיטת רש"י..... 442
- ח. עירובין י"ב: בהמשך להנ"ל, גרדי הגזירה בדעת ההג"א..... 444
- ט. עירובין ז' ע"ב: חצר שתומה שנפרצה במלואה למבוי, האם יועיל הלחי של המבוי לתקן גם את החצר, מהנ"ל..... 445
- י. עירובין ע"ג ע"ב: רב דלא תני פתוחות ול"ז לטעמיה דבעינן ב' חצירות למבוי, האם הדינים תלים זב"ז, מהנ"ל..... 446
- יא. עירובין ע"ד ע"א: האם אב ובנו דחשיבי 'חידים' חשיבי גם כחצר אחת להיתר המבוי או כשתי חצירות, מהנ"ל..... 447
- יב. עירובין ע"ד ע"ב: האם דירת עכו"ם נחשבת כ'חצר' לענין היתר המבוי, במח' תירוצי התוס', מהנ"ל..... 449
- יג. ס"י שס"ג ס"ו: מהו שורש המח' לגבי לחי המופלג ג"ט מן הדופן ויש בו עומ"ר, אי כשר או צריך לחי אחר..... 450
- יד. עירובין ה: מדוע סגי בחקק ד"ט לרב יוסף הא אין ארכו יותר על רחבו, במח' הריטב"א והרשב"א..... 451
- טו. ס"י שס"ג ס"ו: במח' החו"א ואבן העזר לגבי מחיצות שעל ידי גידוד במבוי שחללו פחות מ' ומבחוץ..... 453
- טז. ס"י שס"ג ס"ז: האם מבוי רחב כ' שנתן קנה באמצע הפתח ל"מ משום דלא הוי 'מבוי' או משום ד'אתי אוריא'..... 455
- יז. עירובין דף י"ב: האם תיקון פס ד' לאורך המבוי הוא תיקון במבוי, או תיקון בלחי וקורה בשיטת הריטב"א..... 457
- סימן יח: פרוצות במבוי**..... 460
- א. הקדמה..... 460
- ב. עירובין ה' ע"א: האם החיסרון 'דילמא שבקי' הוא בתיקון של הקורה, או פסול בפתח עצמו או בתיקון המבוי..... 462
- ג. עירובין ו. ושם: בהבדל שבין פירצה בציוד לפירצה בראשו בדעת הטור, להנ"ל..... 464
- ד. עירובין ה' ע"א: מדוע כתב רש"י בדף ה' שהחיסרון הוא בקורה, ולגבי פירצה בראשו כתב דהוא חיסרון בלחי..... 465
- ה. עירובין דף ה': מהו ההשוואה שיש בין מבוי שנפרץ מציוד לבין מבוי עקום, בדעת החו"א..... 466
- ו. עירובין דף ה': מדוע התעלם הרמב"ם מהדין של רב חנן ורב הונא, נובע מהקושיא על ההשוואה למבוי עקום..... 469
- ז. ס"י שס"ה ס"א: האם פירצה מציוד חשיבה 'פתח' או 'פירצה', במח' הב"מ ואבה"ע אי מהניא צוה"פ בראש המבוי..... 471
- ח. ס"י שס"ה ס"א-ב: האם מועיל תיקון של לחי או קורה בפירצה מן הצד, בסתירה לכאורה בדברי הביה"ל..... 475
- ט. ס"י שס"ג סל"ד: לא לשבוק פיתחא רבא וכו', במח' הג"י האם תיקון צוה"פ הוא בפתח הגדול או בקטן, מהנ"ל..... 476
- י. ס"י שס"ג סל"ד: האם 'שבקי פיתחא רבא' פ"י שעוברים רק בקטן, או אפי"ן אם מיעוט עוברים בקטן, במח' צ"צ וחזו"א..... 479
- יא. ס"י שס"ה ס"א: האם בקיעת רבים היכא שיש גידודים פוסלת, בשורש מח' הב"ח והפמ"ג..... 482
- יב. ס"י שס"ה ס"א: האם בקיעת רבים היכא שיש רפש וטיט פוסלת, במח' האחרונים בזה, מהנ"ל..... 484
- יג. עירובין ה': בדין עומ"ר במבוי, מה התחדש בקי"ו מחצר, במח' החו"א והגר"ו..... 486
- יד. עירובין ה': בענין 'היא הנותנת' בתוד"ה 'תאמר', ביאור דברי החו"א וס"ה ט"ז]..... 487
- סימן יט: שמעתתא דמבוי עקום**..... 490
- א. פתיחה: האם מבוי עקום הוא מבוי אחד כאילו ישר או שני מבואות הפתוחים זה לזה, או מבוי ישר הנידון בשנים..... 490
- ב. להנ"ל: לכאורה ראייה מרש"י עצמו בדף ח', דמבוי עקום הוא מבוי אחד ישר, ויישובו..... 493
- ג. בהמשך להנ"ל: מדוע להחשיב מבוי עקום לרב, כמבוי ישר, הרי אלו באמת שני מבואות, נובע מגריר עומ"ר..... 494
- ד. ס"י שס"ה ס"ב: מה ראייה ממבוי עקום למבוי שנפרץ מראשו, יהיה תלוי אם מבוי עקום הוא מבוי אחד או שנים..... 498
- ה. במח' רב ושמואל: שני אופנים עפ"י משנת בדעת רב. א. בשריותא דעומ"ר, ב. האם חשיב 'פילוש'..... 500
- ו. מהו שורש מח' רש"י ומורו הוקן בדעת שמואל, ואמאי הצריך שמואל לחי בעקמומית, לפי החו"א..... 503

- ז. במח' רו"ש לפי הריטב"א, הנידון הוא על מקום העקמומית, ודלא כהחזו"א הנ"ל..... 505
- ח. סי' שס"ד ס"ג: במח' רבינו יהונתן והב"י, האם היכא שעירבו אלו ואלו לעצמן מותרים לעבור זע"ז, מהנ"ל..... 505
- ט. ט"ז סי' שס"ד סק"ב: האם מבוי עקום הנחשב כמפולש הוא רק מפולש לרה"ר או אפילו לכרמלית, ביסוד המח'..... 506
- י. סי' שס"ד ס"ג: מהו שיעור אורך המבוי שיכול להחשיבו למבוי בעקום, בשורש מח' החזו"א והמקור ח"ים..... 508
- יא. סי' שס"ג סל"ג: האם תיקון דפס ד' לאורך המבוי מחשיב ליה כמבוי עקום, או בשני מבואות או כמבוי אחד..... 510
- יב. עירובין י': עשה פס ד' וכו', מ"ט הכריע הטור מסברא דנפשיה במח' התוס' והריצב"א שסברותיהן שונות בתכלית... 511
- יג. שם: עוד במח' רש"י והרשב"א האם מבוי כמין ח' הוא מבוי עקום או כמבוי סתום, תלוי אי חשיב מבוי א' או ב'..... 514
- יד. האם צריך תיקון בעקמו' היכא שאחד מראשי המבוי העקום סתום בדלתות, במח' החזו"א והעו"ש ושורשה..... 515
- טו. מדוע אין עושים תיקון בעקמו' האידינא, במח' המשג"ב והחזו"א, לשיטתם גבי מבוי דידן אי יש לו דין חצר לגמרי.... 516
- טז. האם חצר עקומה צריכה תיקון בעקמימותה, בספיקו של החו"ב ופשיטותו של אבה"ע..... 517

סימן א': במהות רה"י והמחיצות

המחיצה היא להגדיר את הרשות כלפי מי שעומד בתוכה, וכחצד הראשון דלעיל, ולכן אם אין היא ניכרת לעומדים בתוכה אין היא נחשבת מחיצה וזהו חיסרון בעצם המחיצה.

ובתירוץ השני כתב, 'שאינ המחיצה מעכבת וממעטת על הרבים כלום, אין בה תורת מחיצה', דמשמע שתפקיד המחיצה הוא לעכב ומעט על הרבים, והיא עשויה כלפי חוץ כדי למנוע מן הרבים את הכניסה לרה"י, דהיינו כחצד השני דלעיל.

וכעין זה כתבו גם התוספות במסכת סוכה בדף ד' ע"ב, שכתבו לחלק בין מחיצות שבת למחיצות סוכה, וז"ל: "... ויש לומר דלא דמי רשות שבת, שהוא למנוע רגל רבים, לסוכה דבעינן מחיצות סמוכות לסכך ... עכ"ל.

ונהנה, הרא"ש במסכת שבת בפ"ק סי' י"א בסוגיא דחקק, ביאר את ההבדל בין מחיצות הסוכה לבין מחיצות שבת, שבמחיצות סוכה בעינן דפנות סמוכות לסכך, ואילו גבי שבת אין צריך, וכתב הרא"ש וז"ל: "... דגבי שבת עיקר הקפידא שיהא הרשות שבתוכה משתמרת ע"י המחיצות המקיפים אותה ... עכ"ל.

הרי דס"ל שמהות המחיצות היא 'לשמור' על רשות היחיד שבתוכה מבני רה"ר ונעשית עבור החלל שלה כדי לשמרו, והמחיצה היא חלק מהגדרת רה"י, דאין רשות היחיד אם היא אינה שמורה.

א. פתיחה: האם מהות המחיצה היא להגדיר את הרשות, או לעכב על הרבים, או להבדיל רה"י, ד' שיטות

הנה, ביסוד מהות המחיצה לעניין רשויות בשבת, מצינו מחלוקת בלשונות הראשונים, שביסודה מתחלקת לשתי שיטות עיקריות: האחת, דמהות המחיצה היא לעכב על הרבים מלהיכנס לרשות. והשניה: דמהות המחיצה היא להגדיר את גבולות הרשות, אלא שגם בזה יש חילוקי שיטות כפי שיתבאר.

ושני צדדים אלו מבוארים בדברי הרמב"ן בסוגיא דעירובין דף נ"ט ע"א על המשנה דעיר של יחיד ונעשית של רבים, בויוכו הגדול שלו עם שיטת רש"י לגבי רה"ר אי בעינן ס' ריבוא עוברים בה או שלא.

וז"ל הרמב"ן: "... ומיהו לרבי יהודה דסבר שתי מחיצות דאורייתא, כדאמרינן בפ"ק דמכילתין, אין לך רשות הרבים בתוך העיר ואפילו רחב כמה, אלא סרטיא ומדבר וכיוצא בהן, שאין לך [בהן] מחיצה כלל, ואף על פי שאי אפשר שלא יהיו הרים ובקעות סביב להן, כל שאין המחיצה נראית לעומדין באמצע ואין נכרת להם, אי נמי, שאין המחיצה מעכבת וממעטת על הרבים כלום אין בה תורת מחיצה ... עכ"ל.

הרי קמן כאן שני הצדדים הנ"ל, דבתחילה כתב ד'כל שאין המחיצה נראית לעומדים באמצע ואין ניכרת להם', דמשמע מזה שמהות

וּנְרָאָה, דכוונתו היא גם כן כהצד השני שבדברי התוספות והרמב"ן הנ"ל, דמהות המחיצה לעכב על העוברים מליכנס לרשות היחיד, אלא לדברי התוספות והרמב"ן הנ"ל זהו דין בהגדרת 'המחיצה', שכל דופן שאיננה מעכבת על הרבים אין לה תורת 'מחיצה', וכדי שתהיה כאן 'מחיצה' היא צריכה לעכב על העוברים, ואילו בדברי הרא"ש חזינן, שמהות המחיצה היא 'לשמור' על רשות היחיד מן הרבים שלא יכנסו אליה, והיא חלק מהגדרת רשות היחיד, שאין הרבים יכולים להיכנס לתוכה.

נְעִי' במשנ"ב סי' שס"ג ס"ק קכ"ב לגבי עיר שהוקפה בחריץ, ובשעה"צ ס"ק ק"ז לגבי עיר שהוקפה בתל המתלקט, שכתב דבעינן בתחתית התל רוחב ד"ט, משמע להדיא דשיעור ד"ט רוחב בתחתית התל הוא מעצם דיני המחיצה, דמחיצה שאינה עשויה לחלל ד"ט אינה מחיצה, וכ"כ החזו"א בגליונות הגר"ח פי"ד משבת ה"ט, וחלק על מש"כ הגר"ח שם דאין זה מעיקר דין המחיצה, ע"ש, והיינו כמשנ"ת, וע"ע בסי' שע"ב במשנ"ב ס"ק קי"ט ובחזו"א הנ"ל, קיצרתי].

ומכיון שקשה לומר שמחיצות של גו"א 'שומרות' על הרשות מפני העוברים שלא יכנסו, לכן יותר נראה בכוונת רש"י שמהות המחיצות היא 'ליצור את הרשות' שבתוכה ולתחום אותה, ולכן כל היכא שאין המחיצה יוצרת רשות אין לה שום משמעות ולכן איננה 'מחיצה' כלל.

ונמצא, דאיכא שני צדדים עיקריים בהגדרת המחיצה: א. הצד האחד הוא שמהות המחיצה היא לעכב על הרבים

וּנְרָאָה, דכוונתו היא גם כן כהצד השני שבדברי התוספות והרמב"ן הנ"ל, דמהות המחיצה לעכב על העוברים מליכנס לרשות היחיד, אלא לדברי התוספות והרמב"ן הנ"ל זהו דין בהגדרת 'המחיצה', שכל דופן שאיננה מעכבת על הרבים אין לה תורת 'מחיצה', וכדי שתהיה כאן 'מחיצה' היא צריכה לעכב על העוברים, ואילו בדברי הרא"ש חזינן, שמהות המחיצה היא 'לשמור' על רשות היחיד מן הרבים שלא יכנסו אליה, והיא חלק מהגדרת רשות היחיד, שאין הרבים יכולים להיכנס לתוכה.

אמנם, ע"י ברש"י בעירובין דף ה' ע"א, שכתב לגבי מחיצות דיניות של גו"א ופי תקרה, דכל היכא שאינן יוצרות חלל של ד"ט אין עליהן דין מחיצה כלל, וכן הוא שם בדף פ"ו ע"א לגבי הדין של פי תקרה יו"ס, ובשבת דף ט' ע"א ע"ש, בביאור ההיתר של 'קורה' משום מחיצה'.

ולכאורה יש מקום לומר בכוונת רש"י, דרק מכיון שאין זו מחיצה ממשית כתב שאין לה שם 'מחיצה' אלא אם היא יוצרת 'רשות' של ד"ט בחללה, אבל מחיצות ממשיות הן 'מחיצות' גם בלא להגיע לכך.

אבל ממש"כ רש"י בדף ה' ע"א ד"ה 'ומאן דאמר', משמע דדין זה נכון גם לגבי מחיצות ממשיות ולא רק למחיצות של גוד אסיק, דגם במחיצות ממשיות אמרינן דאין מחיצה לחלל פחות מד' טפחים, ומהמחיצות הממשיות נלמד אג"כ לכל שאר סוגי המחיצות.

'תחום מושב' וכנהוג היום לסמן על המפות את גבולות החלקה, וכפי שיתבאר באורך לקמן בסוגיא ד'בית שאין בתוכו עשרה טפחים וקירוי משלימו לעשרה', על פי דברי הצ"ח בשבת דף ז', ולפי חי' הגר"ח בפ"ד הי"א מסוכה, ועיין שם בנפק"מ, וכך תתבאר לקמן גם שיטת החזו"א.

ב. והצד השלישי הוא כמשנ"ת בדעת רש"י הנ"ל, דמהות המחיצות היא לתחום את הרשות וליצור את עצם הרשות, לא כלפי היושבים בתוכה וגם לא כלפי בני רה"ר, אלא את גוף הרשות עצמה שתהיה כאן רשות המוקפת מחיצות.

ואולי בדרך רמז לחקירה זו, מצינו שינוי לשון בין הברייתא דד' רשויות במסכת שבת דף ו' לבין הלשון של הטור והשו"ע בסי' שמ"ה ס"ב לגבי רה"י. דאיתא בברייתא שם: "... תנו רבנן, ארבע רשויות לשבת, רשות היחיד, ורשות הרבים, וקרמלית, ומקום פטור. ואיזו היא רשות היחיד - חריץ שהוא עמוק עשרה ורחב ארבעה, וכן גדר שהוא גבוה עשרה ורחב ארבעה זו היא רשות היחיד גמורה... "עכ"ל. הרי דתנינא לגבי מחיצות רה"י לשון 'גדר'.

אבל לשון הטור בריש סי' שמ"ה היא: רשות היחיד זהו מקום המוקף מחיצות גבוהות עשרה... "עכ"ל. וכן הוא בשו"ע שם. הרי שכתב לשון 'מחיצות' ולא כתב לשון 'גדר' כלשון הברייתא.

והיה מקום לומר, דלשון 'גדר' הוא דבר הגודר את הרשות ומגדיר את מקומו ולא

מלהיכנס לרה"י. ב. הצד השני הוא, שמהותה היא להגדיר את תחום הרשות או 'לתחום' אותה.

והנה, לפי הצד שמהות המחיצה היא להגדיר את גבולות הרשות, ישנם ג' צדדים: א. הצד האחד הוא, שיטת הרמב"ן הנ"ל בחד תירוצא, והריטב"א בעירובין נ"ט שתתבאר לקמן, דמהותה היא להגדיר ליושבים בפנים את גבולות הרשות, שידעו וירגישו שהם יושבים ברשות שלהם.

דעי' בריטב"א בסוגיא דשבת דף ז' ע"ב לגבי בית שאין בתוכו י"ט וחקק בו להשלימו לעשרה, דהקשו הראשונים מ"ש מחקק דסוכה שצריך שכתלי החקק לא יהיו רחוקות מג"ט, ומ"ש לגבי שבת שאפשר להרחיק את כתלי החקק מהדפנות של הבית טפי מג"ט.

ותירץ הריטב"א שם, וז"ל: "... וא"ת ומאי שנא גבי סוכה שאינה גבוהה עשרה וחקק בה להשלימה לעשרה, דבעינן שיהא משפת חקק ולכותל פחות משלשה טפחים (סוכה ד' א'), י"ל, דהתם בעינן מחיצות של סוכה, דרחמנא קפיד שיהיו לה דפנות, אבל הכא לא בעי אלא שיהא עומד מוקף מחיצות ושיראה עצמו תוך מחיצות... "עכ"ל. והיינו כמשנ"ת, שמהות המחיצות היא להגדיר לאדם את רשותו, ודו"ק.

ב. והצד השני הוא שיטת הרמב"ם, שמהות המחיצות היא להגדיר את גבולות הרשות, אבל לא כלפי היושבים בפנים, אלא כלפי רה"ר, כדי להבדילה מרה"ר, והויא כעין

כמובדל מסביבותיו, וסגי בהכי למחיצה, וזהו גם ענין הלחי שמראה על הבדלת המקום מחוצה לו, וחולק את כל האויר שמצדו כמעמדו... "עכ"ל.

ומבואר, שבמחיצות ממשיות מתקיימים שני הדינים, הן מניעת דריסת הרבים והן הבדלת המקום. אבל במחיצות דיניות כגון גו"א וכו', מתקיים עכ"פ הדין השני של ההבדלה מסביבותיה, וסגי בהכי.

ועי' במה שכתב החזו"א בסי' ק"ח, ט' לגבי תל המתלקט, וז"ל: "... דאין רה"י אלא במובדל מסביבותיו בגובה י'..." עכ"ל ע"ש. וכמש"כ החזו"א גם בסי' ע"ד ס"ק י"ב בתוך דבריו, לגבי ההילכתא למ"מ, וז"ל: "... ואף בהלכה נאמרה עיקרא גדרי רה"י, דהיינו יחוד המקום מוגדר ומוקף..." עכ"ל. וכמו שנתבארה דעתו לקמן גם במש"כ לגבי התקון של דלתות לרה"ר, דבעינן דוקא צוה"פ ע"ש.

וכן לגבי הדין של עומ"ר, כתב החזו"א במכתב לגר"א פלצינסקי [הובא בספר שערי לימוד ע' ל"ה] שרשות המוקף הוא נבדל מסביבותיו בכל היקפו, וז"ל: "... דעת הכותב [זו דעת החזו"א עצמו], שאין עומ"ר עושה כאילו גם הפרצה סתומה בבחינת מחיצה ממשית, אלא שאין הפרצה צריכה סתימה.

ואמנם, רשות המוקף הוא נבדל מסביבותיו בכל הקיפו, ומה שרשות זה רה"י, וסביביו רשות אחר, קו הנרגש בשכל המבדיל בינו לבין חוצה לו, קורא לו השכל מחיצה, והשכל בורא מחיצה בכל פרצותיו, אין שום

מלשון חציצה, ואילו לשון 'מחיצה' הוא דבר החוצץ ומפריד בין שני מקומות, ושינוי לשון זה לכאורה תלוי בחקירה הנ"ל, אולי.

ולקמן בכל הסוגיות, יתבאר שזו חקירה שורשית, שנחלקו בה הראשונים והאחרונים, ושיש בחקירה זו נפקא מינה טובא, הן לשאלה מניין ילפינן דשיעורא דרשות היחיד הוא ד' טפחים, וראה במה שנתבאר בזה לקמן בענייני רשות היחיד, והן להבנת יסוד הדין של 'אתו רבים ומבטלי מחיצתא' כפי שיתבאר בסמוך ולקמן באורך, וכן להבנת הרבה ממחלוקות הראשונים והאחרונים בענייני מחיצות ורשויות, כפי שיתבאר בס"ד.

*

ב. בהמשך להנ"ל: מלשונות החזו"א מוכח דיש למחיצות את שני התפקידים, לעכב ולהבדיל

ומיהו, בלשונות החזו"א בכמה מקומות מבואר שיש למחיצות שני תפקידים, גם לעכב על הרבים וגם להקיף את הרשות להבדילה ולהפרישה משאר הרשויות שלידה, ונעתיק כאן את כמה מלשונותיו:

וז"ל החזו"א סי' ס"ז סק"ה: "... ועיקר ענין המחיצות הוא לב' דברים, למנוע דריסת הרבים, ולהכיר את המקום למיוחד ומובדל מסביבותיו. ולענין הכרה הזאת נאמר בגוד אסיק ואחית ולבוד, כגון עמוד גבוה י' מסמן את כל האויר עד לרקייע

גבולות הרשות כלפי בני רה"ר, דעד כאן יהיה מותר להם לבוא ומכאן ופנימה אסור. וכמו שתתבאר לקמן באורך שיטת הרמב"ם. ולכן שפיר סגי במחיצות 'שהשכל בורא' להיחשב כמחיצות, ודר"ק.

ולפי משנת' לעיל, שני צדדים אלו שנויים במח' הראשונים, ולקמן יתבאר דיש עוד צדדים בהגדרת מהות המחיצה, וע"כ צ"ל, דנהי דשני הצדדים הם אמת, מ"מ מח' הראשונים היא מהו הצד העיקרי שבהגדרת המחיצה, ולאור כל הנ"ל תתבארנה כל הנפק"מ לקמן, וזה החלי בס"ד.

*

ג. שבת ח.: האם מהות רה"י היא הבדלה מרה"ר, או יצירת מרחב שימוש לבני רה"י, בספיקן של הרשב"א

איתא בגמ' שבת ח' ע"א: "... אמר אביי, זרק כוורת לרשות הרבים גבוהה עשרה ואינה רחבה ששה – חייב. רחבה ששה – פטור. רבא אמר אפילו אינה רחבה ששה – פטור. מאי טעמא, אי אפשר לקרומיות של קנה שלא יעלו למעלה מעשרה. כפאה על פיה – שבעה ומשהו חייב, שבעה ומחצה פטור. רב אשי אמר אפילו שבעה ומחצה חייב מאי טעמא מחיצות לתוכן עשויות... ע"כ.

ובביאור הסיבה שכאשר הוא זורק כוורת רחבה ו' וגבוהה י' כתב רש"י, דהוא משום דהוי כזורק רשות, ומהמשכן למדנו שהיו זורקין מחטיהן ... ולא היו זורקים

חילוק בין מיעוט הפרוץ אשר השכל מגדירו בעומ"ר ובין רוח רביעית לדידן, ובין רוח שלישית ורוח רביעית לר' יהודה, בכולן אתה יכול לומר שאי"צ סתימה, ובכולן אתה שב ואומר דמה שאין צריך סתימה היא עצמה סתימה היא, וכשנתנו חכמים קצב לפרצה מדרבנן נכללו כל הפרצות... עכ"ל.

וכן הוא גם בסי' ס"ה ס"ק ל"ט, לגבי הפסול של פירצת מבוי מן הצד: "... שענין איסור מן הצד אינו משום התחלפות וטעות, אלא שענין מחיצות הוא הכרה למקום שביניהן שהוא מובדל וגדור... עכ"ל, ע"ש.

והנה, הצורך בהגדרה זו שייך לא רק לגבי מחיצות דיניות אלא גם לגבי מחיצות ממשיות, ולא סגי רק במה שהן מעכבות את המעבר דרכן, ושייך לגבי הנידון של הגדרת 'פתח' במחיצות, וכמש"כ בסי' ע' סכ"ה, וז"ל: "... ופלוגתת רש"י והריטב"א [א.ה. בעירובין י"א גבי החיסרון של פתחי שימאין נראה, משום דענין מחיצות תלוי בפעולת ההיכר שעושיין על מקום המוקף להכירהו למובדל ומופרש מחוצה לו... עכ"ל.

וקצת צ"ב במש"כ לגבי עומ"ר הנ"ל, ד'השכל בורא לו מחיצה' איך יכולה מחיצה 'שהשכל בורא לו' למנוע דריסת הרבים. וראה לקמן בכמה דוכתי ביאור נרחב בשיטתו ונפקא מינה לכמה וכמה דינים השנויים במחלוקת הפוסקים.

והנראה בדעת החזו"א לומר, דהוא ס"ל שמהות המחיצות היא להגדיר את

ואח"כ הוסיף הרשב"א עוד, דאפילו אם זרק כוורת רחבה ו' וגבוהה י' מרה"ר לרה"י, נמי חייב מאותה הסיבה שאויר רה"י עולה עד לרקיע, ולכן אין הכוורת חולקת רשות לעצמה בתוך רה"י כמו שהיא חולקת רשות לעצמה ברה"ר שאינה עולה אלא עד עשרה, ומשו"ה נחשב הדבר כמי שזרק חפץ מרה"ר לרה"י.

וחזינן מזה, דס"ל לרשב"א בתירוץ זה, שהסיבה שאין חייבים על זריקת הכוורת שהיא 'רשות' מרה"י לרה"ר היא, מפני שהכוורת חולקת רשות לעצמה מחמת גובהה ולכן אינה בטילה כלפי רה"ר ולא נחשבת כמי שנחה ברשות הרבים אלא ברשות של עצמה.

משא"כ היכא שהוא זורק אותה מרה"ר לרה"י, שוב אין היא יכולה לחלוק רשות לעצמה מחמת גובהה, מפני שהיא 'בלועה' בתוך אויר רה"י, ומשו"ה נחשב הדבר שהיא נחה בתוך רה"י ולכן הוא חייב.

אבל בתירוץ השני שלו כתב הרשב"א, שגם ברחבה ו' וגבוהה עשרה נמי פטור ואפילו זורקה לרה"י, והטעם הוא מפני שיהא 'רשות בעצם', וכמש"כ 'דכל מקום שהיא רשות היחיד היא' וזו סיבת פטור מצד עצמה. וצ"ב במאי פליגי הנך תירוצים.

ונראה ברור מדבריו, שבתירוץ הראשון סבר, שמהות רשות היחיד היא להבדיל את עצמה מרשות הרבים, ולכן רק ברשות הרבים יש לכוורת זו שם של רשות היחיד מחמת

רשות, ע"ש. אבל בתוס' נתנו בזה טעם אחר, ועי' בקה"י סי' מ"ו בזה ואכמ"ל.

ועל מאי דאמר רבא 'אפילו אינה רחבה ששה פטור. מאי טעמא, אי אפשר לקרומיות של קנה שלא יעלו למעלה מעשרה', כתב הרשב"א וז"ל: "... פירוש, והוי אגדה במקום פטור, ודוקא בזרק מרשות היחיד לרשות הרבים, דאין אויר רשות הרבים עולה למעלה מעשרה, אבל זרק מרשות הרבים לרשות היחיד, כל שאינה רחבה ששה חייב דרשות היחיד עולה עד לרקיע.

ולי נראה, דזורק מרשות הרבים לרשות היחיד אפילו גבוהה עשרה ורחבה ארבעה חייב, דכיון דרשות היחיד עולה עד לרקיע אין כלי חולק בו רשות לעצמו, ולא חשיבא רשות לעצמה אלא ברשות הרבים שאין תופסת אלא עד עשרה.

(ואי אפשר) [ואיפשר] דאפילו ברשות היחיד פטור, דכל שגבוהה עשרה ורחבה ארבעה יצאה מתורת כלי והויא לה רשות לעצמה וכזורק מרשות היחיד לרשות היחיד הוא, דכל מקום שהיא רשות היחיד היא ... "עכ"ל.

וכלומר, בפשטות כתב הרשב"א בתחילה, דהיכא שהוא זורק כוורת שאינה רחבה ד' אבל היא גבוהה ז' ומחצה, הא דפטור הוא רק משום שזרק אותה דוקא לרה"ר, אז הוא דאמרינן דכיון שאיגודה במקום פטור חסר בהנחה ברה"ר. אבל היכא שזרקה לרה"י, התם שולט אויר רה"י עד לרקיע ולכן שפיר חשיבה 'הנחה' ברה"י.

ונפק"מ משני צדדים אלו היא לגבי הא דאמרינן דאורי רשות היחיד עולה על לרקיע, האם הוא משום דאמרינן גוד אסיק מחיצתא, או אפילו בלא גוד אסיק, דלהצד שרשות היחיד מהותה היא מה שהיא מובדלת מבני רשות הרבים, אזי צריכינן להמשיך את המחיצות על ידי גוד אסיק, מה שאין כן אם מהותה היא שהיא יוצרת רשות לעצמה, אזי כל שהיא גבוה מעשרה טפחים כל האויר שמעליה גם כן נכלל ברשות זו גם בלא דינא דגוד אסיק, כפי שיתבאר לקמן בארוכה מילתא בטעמא.

והנה, חידוש גדול מצינו ברשב"א בעבודת הקודש [בית נתיבות שער ג' אות א'], לגבי רשות הרבים של פּלטיא, שהיא רחבה שמתקבצים בה רבים לסחורה, דכתב שם שהגם שהיא נמצאת בתוך המחיצות של העיר, אפי"ה שם רשות הרבים עליה ולא אמרינן שמשום שהיא נמצאת בתוך המחיצות היא נחשבת כחצר של רבים, כמו שכתבו רוב הראשונים, ולמרות שדלתות המדינה ננעלות בלילה, וחילק שם בין פּלטיא למבואות המפולשים.

וז"ל הרשב"א שם: "... איזו היא רשות הרבים, כל מקום שהוא רחב שש עשרה אמה על שש עשרה אמה ומתקבצין שם בני אדם לסחורה ולעשות שם צרכיהם כשוקים שבמדינות, ואף על פי שדלתות המדינה ננעלות בלילה, וזו היא פּלטיא שאמרו.

וכן המבואות המפולשין ופתחיהן מכוונים זה כנגד זה ורחבין שש עשרה אמה והעם

גובהה כיון שהיא אינה 'בלועה' בתוך אויר רשות הרבים, ולכן שפיר היא מובדלת ועומדת מרשות הרבים. מה שאין כן כשהיא ברשות היחיד והיא 'בלועה' באויר רשות היחיד, אין היא יכולה לחלוק רשות לעצמה ולהבדילה מרשות היחיד שהיא בתוכה, ולכן אין לה כלל שם של רשות היחיד אלא ככל אחד החפצים הנופלים לרשות היחיד.

אבל בתירוץ השני סבר הרשב"א, שמהות רה"י היא יצירת מרחב שימוש לבני רה"י, ומכיון שיש לכוורת זו רוחב ו' וגובה עשרה, יש לה את כל התנאים הנצרכים לכך, ולכן היא רשות היחיד מצד עצמה ולא מחמת מה שהיא מבדילה את עצמה מרה"ר. ולכן שפיר הוא פטור על זריקתה לתוך רה"י מאותו הטעם שכתב רש"י, שאין חיוב אלא היכא שהוא זורק חפצים.

דהיינו, בתירוץ הראשון סבר הרשב"א שרה"י היא רק זו שמובדלת מרה"ר, וזהו דין שלילי שאינה רה"ר, וכמו שכתב החזו"א ס"ק"ח, מ"ד, ט': "... דאין רה"י אלא במובדל מסביבותיו בגובה ה'... עכ"ל ע"ש. ואילו בתירוץ השני סבר הרשב"א שרה"י היא עניין חיובי, שיוצרת חלל הראוי לשימוש בין המחיצות.

ולפי זה מבואר, ששני הצדדים שהעלה הרשב"א פליגי בשני הצדדים הנ"ל, דלצד הראשון ברשב"א, מהות המחיצות היא לחלוק רשות לעצמה ולהבדילה מסביבותיה. ואילו בתירוץ השני הנ"ל, מהות המחיצות היא להגדיר את רה"י כלפי בני רה"י לפי החלוקה שנתבארה לעיל, ודו"ק.

מא) ויראה לי שאין צריך דלתות ננעלות מכאן ומכאן אלא כל שיש כאן דלת ננעלת בלילה ולחי או קורה מכאן הרי זה רשות היחיד, שאין רשות הרבים אלא המסור לרבים בכל עת, והואיל ויש לזה דלת ננעלת בלילה וחוסמת העוברים שם בלילות אין זו רשות הרבים... "עכ"ל.

דהיינו, תפקיד המחיצות של רה"י היא לחסום את כניסת הרבים לרשות, וכאשר אין הרשות מסורה לכל מי שירצה זוהי רשות היחיד מן התורה. ולזה סגי בכך שיש אפילו דלת אחת הננעלת בלילה כדי שהרשות לא תהיה מסורה לכל וכדי להיות רה"י גמורה.

ועי' במשנ"ת לקמן בענייני 'פי תקרה', דמצינו מח' הפוסקים בדעת הרשב"א לגבי רחבת הכותל, אי חשיבה כרה"ר מחמת הרבים המצויים שם או שלא, ומדוע בתי כנסיות גדולים שמתקבצים שם רבים לתפילה אינם רה"ר גם כן לפי הרשב"א, ע"ש.

*

ד. עירובין כ"ב: לפי הנ"ל, תתבאר מח' התוס' והריטב"א, עד כמה יהיה קרפף גדול ויחשב רה"י

כתב השו"ע סי' שמ"ו ס"ג, וז"ל: "... קרפף (פי' מקום שמוקף מחיצות בלא קרוי כמו חצר) יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה - אסרו חכמים לטלטל בו אלא תוך ארבע אמות, ומותר להוציא ממנו לכרמלית אחר כגון בקעה העוברת לפניו... "עכ"ל.

עוברין ביניהן כדגלי מדבר והעגלות. במה דברים אמורים בשאין דלתותיהן ננעלות בלילה. היו דלתותיהן ננעלות בלילה אין זה רשות הרבים, שאין רשות הרבים אלא הנמסר לרבים בכל שעה... "עכ"ל.

הרי מבואר מדבריו, דגם היכא שיש ד' מחיצות שדלתותיהן ננעלות בלילה, והמחיצות מעכבות שפיר על הנכנסים, והן גם מגדירות את רשות היחיד כלפי יושבי העיר, וגם יוצרות חלל לשימוש בני העיר, אפי"ה מכיון שהשימוש בפלטיא מסור לרבים כל שעה - הוא רה"ר מן התורה, וזהו חידוש שלא נמצא באף אחד משאר הראשונים.

וחזינו מזה, שמהות רה"י לפי הרשב"א היא שחלל המחיצות יהיה מסור רק לשימושים של בני הרשות ולא לשאר עמא, ואם נמסר השימוש לכל מי שרוצה, בטלה על ידי זה רה"י והופכת לרה"ר למרות שלא בטלו מחיצותיה. וזהו כהצד השני שנתבאר לעיל בספיקו של הרשב"א בחידושו, ודו"ק.

והנה, כהשלמה לכך, ראה מש"כ הרשב"א בעבוה"ק שם לעיל מדבריו הנ"ל בשער ב' אות מ', לגבי תיקון רשות הרבים של מבואות המפולשים, וז"ל: "... (מ) מקום שהרבים בוקעין בו משער לשער, ושעריו מכוונין זה כנגד זה כדגלי המדבר, אם רחב שש עשרה אמה זו היא רשות הרבים גמורה ואסור לטלטל בו חוץ לארבע אמות. רצה לערבו ולהתיר לטלטל בכולו כיצד הוא מכשירו, עושה לו דלתות ננעלות בלילה והרי חזר זה רשות היחיד.

סאתים שהוקף אפילו שלא לדירה - רשות היחיד הוא מן התורה, וכמה יהא שיעור אותו יותר מבית סאתים.

אומר רבינו הרב ז"ל דהיינו כל שרואה עצמו תוך המחיצות דאע"ג דלגבי שבת לא בעינן מחיצות הניכרות לדירתו כדאיתא בפרק קמא דסוכה (ד' ב' ועי"ש) אפ"ה בעינן שיראה עצמו תוך מחיצות ... עכ"ל.

דהיינו, לתוספות כל היכא שהמחיצה נעשית בידי אדם יש לה חשיבות של מחיצה כדי ליצור רה"י אפילו באלף כורים, משא"כ אם אין היא עשויה ביד אדם אין לה חשיבות כל כך של 'מחיצה' לעניין זה דהיכא שעוברת מה דרך רה"ר אמרינן דאתו רבים ומבטלים לה, משא"כ מחיצה הנעשית בידי אדם שפיר חשיבא מחיצה לגדור בתוכה רה"י אפילו באלף כור.

אבל לריטב"א, אין הבדל בין מחיצה הנעשית בידיים או בידי שמים, דכל היכא שאין היא נראית לעומדים באמצעה, אין היא נחשבת מחיצה, ולפי זה הא דאמרינן דקרפף יותר מב"ס יש לו דין רה"י, הוא רק בשיעור זה ולא יותר, וכן הוא בביאור הלכה בסי' שמ"ו ס"ג, ע"ש.

ובביאור מחלוקת הריטב"א בשם הרמב"ן והתוספות, נראה לומר דהיא תלויה גם כן בחקירה הנ"ל, מהי מהות המחיצה, האם פירושה הוא להגדיר את הרשות כלפי העומדים בתוכה, או מהותה היא לעכב על העוברים מלהיכנס לרשות.

ומקור הדין הוא בסוגיא דעירובין דף ס"ז ע"ב, דאיתא התם: "... אמר עולא אמר ר' יוחנן, קרפף יותר מבית סאתיים שלא הוקף לדירה, ואפילו כור או כוריים, הזורק לתוכו חייב, מ"ט, מחיצה היא אלא שמחוסרת דיוורין ... ע"כ. והגם דמבואר שם דקרפף שגודלו אפילו כור או כוריים חשיב רה"י מן התורה, בכל זאת כתבו התוספות עירובין דף כ"ב ע"ב ד"ה 'דילמא', דלאו דוקא כור או כוריים, אלא אפילו אלף כורים נמי חשיב רשות היחיד.

דהקשו שם התוס' על הא דאיתא בגמ' שם דארץ ישראל אין חייבים עליה משום רשות הרבים, וז"ל: "... ותימה, דלרבנן כל ארץ ישראל תעשה רה"י ע"י סולמא דצור ומחתנא דגדר, ובבל נמי דמקיף לה דיגלת ולא אתו רבים ומבטלי מחיצתן. ולר' יוחנן דאמר בפרק הדר (לקמן ד' סז:) קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה אפי' כור ואפי' כוריים הזורק לתוכו חייב, והוא הדין אפי' לאלף כורים דמה שיעור יהיה ... עכ"ל.

ותירצו, וז"ל: "... וי"ל דמחיצה שאינה עשויה בידי אדם לא חשיבא מחיצה כולי האי ואפי' רבנן מודו דאתו רבים ומבטלי מחיצה ... עכ"ל.

אבל הריטב"א שם הקשה גם כן את אותה הקושיא, ותירץ בשם הרמב"ן באופן אחר וז"ל: "... וק"ל, מ"מ עד אימתי יהא מרוחקות שיהו חשובות מחיצות לשוויה רשות היחיד, דהא אמרינן דקרפף יותר מבית

שאינן המחיצה מעכבת וממעטת על הרבים כלום, אין בה תורת מחיצה... "עכ"ל הרמב"ן, והסיק הביה"ל מזה, שגם הרמב"ן סובר כהתוס', דהיכא שהמחיצה נעשית בידי אדם יש לה שם מחיצה אפילו באלף כורים, ודלא כמש"כ הריטב"א בדעתו, ע"ש באורך.

ולפי דבריו מבואר להדיא כמשנ"ת, דדעת התוספות היא שמהות המחיצה היא למעט על הרבים, ואילו לריטב"א שחולק על זה, מהותה של המחיצה היא להגדיר את הרשות כלפי היושבים בתוכה, וכנ"ל ודו"ק.

וראה בסמוך את ביאור החזו"א במחלוקת התוס' והריטב"א, ונתבארה מזה החקירה בגדר 'אתו רבים ומבטלי מחיצתא'.

*

ה. ההשלכה שיש לחקירה זו על גדר 'אתו רבים ומבטלי מחיצתא', האם פירושו 'ביטול המחיצה' או 'ביטול הרשות'

והנה, החזו"א בסי' ק"ז סק"א, הקשה על דברי התוספות בדף כ"ב ע"ב הנ"ל, וכתב דיש לכיין את דברי התוספות עם דברי הריטב"א, ומתוך דבריו מתבארת גם החקירה דלעיל במהות המחיצה. ובכל מה שנוגע לדין של 'אתו רבים ומבטלי מחיצתא' עי' לקמן בהרחבה בסימן הנועד לזה.

וז"ל החזו"א שם: "... וכ"כ בסמוך בד"ה דילמא, דמחיצה שאינה עשויה בידי אדם מודו רבנן דאתו רבים ומבטלי

דהתוס' י"ל דס"ל שמהות המחיצה הוא לעכב ולמעט את הדרך לעוברים מלהיכנס לרשות, ולכן ס"ל, שדוקא מחיצה שנעשית בידי אדם, שנעשית כדי למנוע את מעבר הרבים, הוא דיש לה חשיבות מחיצה כדי ליצור רה"י אפילו באלף כורים, משא"כ מחיצה שנעשית מאליה, שהיא מחיצה דממילא, אזי כל היכא שאין היא מעכבת על הרבים מלהיכנס לתוך רשות אין עליה שם מחיצה כלל, עכ"פ בשיעור גדול כזה.

וכן הוא להדיא בתוספות במסכת סוכה דף ד' ע"ב, שביארו את החילוק שבין מחיצות סוכה לבין מחיצות שבת לעניין חקק [כפי שיתאר לקמן בעניין חקק באורך], וז"ל: "... ויש לומר דלא דמי רשות שבת שהוא למנוע רגל רבים, לסוכה דבעינן מחיצות סמוכות לסכך... עכ"ל.

אבל הריטב"א, שתלה את גודל הקרפף בכך שהיחיד רואה את עצמו בתוכן, בין במחיצה שנעשית בידי אדם ובין במחיצה שנעשית ממילא, יש לומר דס"ל שמהות המחיצה היא להגדיר ליחיד את הרשות שלו ולא לעכב ולמעט את הרבים. ולכן כל היכא שאין היחיד רואה את המחיצות ואין הן ניכרות לו, אין הן מגדירות לו את הרשות ולכן אין הם 'מחיצות', ודו"ק.

והנה, הגם שהריטב"א כתב את שיטתו על פי דברי הרמב"ן בסוגיא דדף ס"ז ע"ב הנ"ל, כבר השיג עליו הביה"ל בסי' שמ"ו ס"ג, מדברי הרמב"ן עצמו בסוגיא דעיר של יחיד [עירובין נ"ט ע"א], וז"ל: "... אי נמי, היכא

מבטלים את המחיצות שסביבם, אלא פירושו הוא דריסת הרבים במקום המחיצות מבטלת את מהותן – לחצוץ כראוי בפני העוברים שם, ולכן שפיר הקשה על דברי התוספות שכתבו שמחיצה שאינה עשויה בידי אדם מתבטלת על ידי רבים ההולכים בתוך הרשות.

ועל כן חידש גם בדעת התוספות, שכוונתם היא שרק בהיקף גדול כל כך שאין דרך בנ"א לעשות כן, הוא דאתו הרבים הסובבים תוך הרשות ומבטלים את המחיצה [ועל זה גופא פליג הריטב"א], אבל בהיקף קטן, לא אתו רבים הסובבים בתוך הרשות ומבטלים את המחיצות, אפילו במחיצות שנעשו ממילא, גם לפי התוס'.

וכל זה כאמור הוא דלא כמשנ"ת לעיל בדעת התוספות, וכמו שהבינם הביה"ל בס"י שמ"ו הנ"ל, שבמחיצות הנעשות מאיליהן לעולם אתו רבים ומבטלי מחיצה אפילו בהיקף קטן.

ואיך שיהיה, מבואר מעצם קושייתו של החזו"א על התוספות דס"ל שמהות המחיצה היא לעכב ולמעט את העוברים שם, ולכן ס"ל שהגדר של 'אתו רבים ומבטלי מחיצתא' הוא כשהרבים בוקעין דרך פרצות המחיצות, או שדריסת הרבים ע"ג המחיצה, ולכן שפיר הוקשה לו מדוע אתו הרבים הסובבים בתוך הרשות בין המחיצות ומבטלים את המחיצות, ואפילו אם הן נעשות מאיליהן. ולפי דרכו זו פירש הן את דברי הריטב"א והן את דברי התוספות.

ומבואר עוד מדבריו, שאם באמת היה הגדר של 'אתו רבים ומבטלי מחיצתא'

מחיצה, ולכאורה קשה, דהא לא שייך אתו רבים ומבטלי מחיצתא אלא כשהרבים בוקעין דרך פרצות המחיצות, או שדריסת הרבים ע"ג המחיצה, ובזה, כיון שהמחיצות אינן חוצצין כראוי בפני העוברים בטלי מחיצתיהו.

אבל רבים הסובבים בשוקים וברחובות תוך המחיצות, לא מבטלי מחיצות לעולם, שהרי דלתות נעלות בלילה עושין ירושלים רה"י, אף שתוכה ס' רבוא והיא רוכלת העמים. וא"כ א"י נמי, סולמא דצור הוי מחיצה מעליתא, וכן גידודי פרת אינן נדרסין, וכן גידודי אוקיינוס.

והריטב"א כתב דלא חשיב מחיצות אלא כל שרואה עצמו תוך מחיצות, ואפשר, גם כונת תוס' כן, אלא שלדעת הריטב"א אף באין רבים בוקעין תוך המחיצות לא חשיב מחיצות, ולדעת תוס', כל שההיקף גדול כל כך שאין בני אדם עושין דוגמתו, אז אתו רבים שבתוך המחיצות ומבטלי מחיצות.

ולפ"ז, בהיקף קטן אף באין המחיצות עשויות בידי אדם, לא אמרינן אתו רבים ומבטלי מחיצתא אף לפי תוס', וכן משמע דמעלות ומורדות שבא"י נמי אינן עשויות בידי אדם וכן שבילי בית גלגול, אלא כונתם מחיצות שאינן נעשות בידי אדם כדוגמתן, וצ"ע "... עכ"ל.

ומבואר מדברי החזו"א יסוד גדול בגדר של 'אתו רבים ומבטלי מחיצתא', שאין פירושו הוא שרבים הסובבים ברשות היחיד

אכן, מדברי הביה"ל בריש סי' שס"ג מבואר להדיא דהחיסרון של 'אתו רבים ומבטלי מחיצתא' הוא מכך שהרבים סובבים בין המחיצות ולא משום שהם דורסים על המחיצות, דהנידון בדבריו היה לגבי מספר המחיצות היוצרות רשות היחיד האם שתיים או שלש, ובתוך אריכות דבריו כתב, וז"ל: "... אכן, אם רשות הרבים מהלכת בין המחיצות מוכח בשבת דף ו' עמוד ב' דכולי עלמא לא מהני בזה הלחי לשויה רשות היחיד, כיון דרבים בוקעין בין המחיצות ... עכ"ל. הרי להדיא סבירא ליה שהחיסרון של 'אתו רבים' הוא 'ביטול הרשות' ולא 'ביטול המחיצות', ע"ש.

וראה במשנ"ת לקמן בדיני רה"י במחלוקת הב"י והרבינו יהונתן לגבי ירושלים לאחר שננעלו דלתותיה, האם יש בה משום כרמלית או שהיא עדיין רשות היחיד, שתלינו את מחלקותם בזה גופא, ע"ש.

*

ו. סי' שס"ג ס"א: האם שתי מחיצות כמין גם הן רה"י, יהיה תלוי במח' האם מהות המחיצות היא 'הבדלה' או 'הגדרה'

ע"י בריטב"א בעירובין דף כ"ב ע"ב, דמבואר דשתי מחיצות כמין גם חשיבי רה"י, וז"ל שם לגבי מחיצות א": "... דהא מקיף ליה פרת מחד גיסא ודגלת מחד גיסא. פ"י כמין גם, וכולי עלמא נמי לא ליחייבו דהא מקיף להו אוקיינוס ... ולהכי פרכינן דכיון דאמרת דאפילו המחיצות מרוחקות כל כך דינן כרשות

וכו' שהרבים הסובבים בתוך הרשות מבטלים את המחיצות אזי היתה דעת התוספות מובנת, דהא דמחיצה הנעשית מאיליה בטילה הוא מחמת הרבים הסובבים בתוכה. ומשמעות הדבר היא שמהות המחיצות היא להגדיר מה היא רשות היחיד, ולכן כל היכא שרבים סובבים שם תו אין המחיצה מגדירה את רשות היחיד ולכן בטילה ממילא.

וביאור זה הוא איפכא ממה שנתבאר לעיל על פי מה שהבין גם הביה"ל בס"י שמ"ו ס"ג בדעת התוספות, דנתבאר שדעת התוס' היא שמהות המחיצה היא לעכב על הרבים ודוקא היכא שנעשו בידי אדם על מנת כן, ומשו"ה מחיצות שנעשו מאילהן ואין בהן כדי לעכב על הרבים, כסולמא דצור ומחתנא דגדר, אין עליהן שם מחיצה בין בהיקף גדול ובין בהיקף קטן.

דלפי"ז יש לגדר של 'אתו רבים ומבטלי מחיצתא' לפי התוספות שני ביטויים, האחד, היכא שישנן מחיצות שנעשו על ידי אדם על מנת לעכב על הרבים ובאים רבים ודורסים שם ומבטלים את מהותן זו, ולכן אמרינן שהן בטילות, וכמו שכתב החזו"א הנ"ל.

אבל יש לכך גם ביטוי אחר, ביטוי דממילא, והיינו דהיכא שמעיקר הווייתן של המחיצות אין הם מעכבות את הרבים כלל וכלל, אזי אין להן כלל שם מחיצה מעיקרא, וזו כוונת התוספות לגבי סולמא דצור ומחתנא דגדר, ולא משום שהרבים הסובבים בתוך הרשות מבטלים את המחיצות כמו שהבין החזו"א בדברי התוספות, ודו"ק.

היחיד א"כ אין רשות הרבים בעולם [וזה] אי אפשר ... "עכ"ל.

זו

רשות היחיד.

אבל הריטב"א ס"ל, דמכיון שמהות המחיצות היא להגדיר לבני רה"י את הרשות, אזי גם בשתי מחיצות כמין גם יש הגדרה מספקת של גבולות הרשות כלפי בני רה"י היושבים בתוכה. ולכן ס"ל דגם שתי מחיצות כמין גם חשיבי רה"י.

ואין לתמוה איך יפרש החזו"א אחרת מן הריטב"א, דלפי מה שיתבאר לקמן - סברת החזו"א היא בעצם סברת הרמב"ם, דמהות מחיצות רה"י היא להגדיר את תחום המושב כמשנ"ת לעיל, ולא להגדיר אותה לבני רה"י ולכן בשתי מחיצות כמין גם, שאין גבולות הרשות מבדילות בין רשות זו לבין הסובב אותה וכנ"ל, תו אין זו רה"י.

והנה, החזו"א בסי' ס"ק ט"ו חידש שאפילו היכא ששתי המחיצות רחוקות זו מזו נמי חשיבה רה"י, וז"ל שם: "... ואי איכא ב' דפנות כעין ג"ם, ועשה לחי לא הוי רה"י, וכמש"כ סי' ח' סק"י, מיהו אפשר דנידון באלכסון והוי רה"י ביניהן באלכסון דחשיב כג' דפנות. כזה:

ונראה דאף אם הן מרוחקין זה מזה יותר מאלכסון של מרובע נמי הוי ביניהן רה"י [ובחזו"א מופיע ציור כזה ללא לחין כזה ...] וכן בעיגול בין שהוא חצי עיגול ובין שהוא חלק עיגול חשיב כג' מחיצות ועי' בל' הגמ' י"ב ב'

אבל החזו"א בסי' ע"ב ס"ק ו' האריך בדינים אלו וחדש דמחיצה כמין גם אינה רה"י, וחדש עוד, דאם נתקרבו המחיצות זו לזו ונטמעת האלכסון משיעור אלכסון של מרובע, נידון כג' מחיצות.

וז"ל: "... נראה דהא דב' דפנות כמין ג"ם אינו נידון כג' דפנות למחשב רה"י מה"ת. היינו דוקא כשב' הדפנות על שיעור אלכסון של מרובע, אבל כל שנתקרבו זה כנגד זה ונתמעט האלכסון משיעור אלכסון של מרובע, נידון כג' דפנות וניתר בלחי וקורה ולא חשיב קורה באלכסון ... "עכ"ל.

וצ"ב איך שייך לומר על שתי מחיצות הקרובות זה לזה שהן נידונות כג' מחיצות דסו"ס יש כאן רק שתי מחיצות ולא שלש. וע"כ צ"ל בכוונת החזו"א, דמכיון שיש כניסה לרשות זו רק מרוח אחת ולא משאר ג' הרוחות, שפיר חשיבה כמו ג' מחיצות, דכל מהות המחיצות היא להבדיל את הרשות מסביבותיה, וכאשר מג' הרוחות היא מובדלת, תו לא אכפת לן שתכלית זו מושגת רק על ידי שתי מחיצות.

אבל כאשר יש שתי מחיצות כמין גם שאלכסונן כשל הריבע, דהרשות פרוצה כלפי הסובב אותה משתי רוחותיה, תו אין זו 'הבדלה' ושפיר כתב ע"ז החזו"א דאין

ז. סי' שס"ג ס"א: לפי הנ"ל, תבאר מח' הביה"ל והחזו"א לגבי שתי מחיצות כמין גם

כתב הביה"ל בריש סי' שס"ג להכשיר רה"י העשויה משתי מחיצות כמין גם ולחי, וז"ל: "...ודע דאין נ"מ לדעה זו אם שתי המחיצות היו כמין גם או שתי המחיצות היו זו כנגד זו דגם בזה מקרי רה"י מן התורה כיון שיש לו עוד לחי ... עכ"ל.

ומשמע מדבריו, שצורת רה"י המתקבלת ע"י שתי המחיצות והלחי היא של ריבוע, כזה:

אבל החזו"א בסי' ע"ב סק"י חלק עליו בתוקף, ומשמע מדבריו שאפילו המשנ"ב לא התכוין להכשיר את רה"י בצורה של ריבוע, וז"ל: "... ובס' מ"ב סי' שס"ג ס"א, בבה"ל ד"ה אסרו, כתב דבב' מחיצות כמין ג"ם ולחי הוי רה"י מה"ת, והנה בכל ריבועו ודאי לא הוי רה"י, ואפי' באלכסון בתו' ח' ב' ד"ה מניח, מבואר דלא הוי רה"י מה"ת באלכסון ... וכ"מ בל' הר"ן פ"ק דסוכה בסוגיא דמגו דהוי דופן לסוכה כו' דבב' דפנות כמין גאם וטפח אינו רה"י מה"ת אלא כנגד הקצר] ... עכ"ל.

כזה:

ובסי' ע"ד סק"ו [והו"ד כבר לעיל] כתב החזו"א, דכמין גם מתיר באלכסון, וז"ל: "... מיהו אפשר דנידון באלכסון והוי רה"י ביניהן באלכסון דחשיב כג' דפנות ... עכ"ל. כזה:

עגולה לא, וצ"ע בכ"ז [א"ה, ע"י לעיל סוף סי' ע"ג] ... עכ"ל.

ולפי משנת' לעיל בחזו"א אזי כאן חזר בו ממה שפירש לעיל דבשתי מחיצות כמין גם לא חשיבה רה"י, שהרי כאן גריע טפי ממחיצות כמין גם. וכן כתב גם השונה הלכות בסי' שס"ג דין ג', ע"ש.

אלא דצ"ע לפי זה ההיגיון שעומד מאחרי דין זה, שהרי אין כאן לא 'הבדלה' של הרשות מסביבותיה, וגם אין הרשות ניכרת ליושבים בתוכה כהריטב"א, וא"כ איזו סברא זו.

אם לא דנימא דמש"כ החזו"א לגבי שתי מחיצות כמין גם שעשה להן לחי דהווי רה"י, הה"נ מיירי הכא בגוונא שעשה לחי לשתי מחיצות אלו, וע"י הלחי נעשית זו רה"י. ושור' בהערות דירשו על המקום שכתבו דמיירי שעשה לחי, ע"ש.

ובעיקר מה שכתב החזו"א שבשתי מחיצות כמין גם שעשה להם לחי דנחשב רה"י, חזינן חידוש גדול, שהרי בלא הלחי אין כאן רה"י משום דהווי רק שתי מחיצות, ועל ידי תקנה דרבנן של לחי נוצרה כעת הרשות, שהרי במבוי דעלמא שהוא רה"י מצד עצמו באה הלחי להתיר את הטלטול, ואילו כאן באה הלחי ליצור רה"י וגם להתיר הטלטול, וזה חידוש, אם לא דנימא דלמאי דקי"ל דלחי משום מחיצה, א"כ ככה"ג הלחי עושה גם את עצם רה"י וגם את היתר הטלטול.

ובכל הויכוח הגדול שבין הראשונים והאחרונים, מצינו בעיקר ראיות ודחיות לכאן ולכאן, אבל לא מצינו סברות וטעמים לשני הצדדים הללו, וצ"ב מה הן סברות המחלוקת.

ונראה בזה לומר, דהסוברים שעובי המחיצות מצטרף לשיעור ד' טפחים ס"ל שרה"י מהותה הבדלה והפרדה מרשות הרבים, דהיינו מעין יצירת מובלעת פרטית בתוך המרחב של רה"ר שרבים סובכים בו, ולכן ס"ל, שגם עובי המחיצות מצטרף לכך, שהרי על ידי ההיקף החיצוני של רה"י נוצרת ההבדלה בפועל של רשות זו מרה"ר וכנ"ל.

אבל הסוברים ששיעור ד' טפחים של רה"י נמדד רק בחלל שבין המחיצות ואין עובי המחיצות מצטרף לשיעור, ס"ל שמהות רה"י היא יצירת חלל לשימוש הפרטי של האדם, ואין זו רק 'הבדלה' מרה"ר אלא זו יצירה של מרחב שניתן לשימוש הפרטי של האדם, ומשו"ה בעיני דוקא חלל של ד' טפחים דניחא תשמישתיה לאדם.

ובאמת, שני צדדים אלו הם הצד השני של אותה המטבע של החקירה דלעיל, מהי מהות המחיצה, האם מהותה היא לעכב על בני רה"ר מלהיכנס לרשות, בין אם זו הגדרה במחיצה כמו שנתארו דברי רש"י לעיל ובין אם מהותה היא לשמור על רשות היחיד כמו שנתבארה דעת הרא"ש במסכת שבת בפ"ק סי' י"א, או שמהות המחיצה היא להגדיר את תחום הרשות כדי שיהיה ניכר לעומדים בתוכה.

אבל בכל מקרה חלק על הביה"ל הנ"ל, וצ"ב במאי פליגי.

ונראה לפי משנת לעיל, דהביה"ל ס"ל בגדרי רה"י כמשנת שיטת הריטב"א, שמחיצות רה"י הן אותן הניכרות ליושבים בתוכן שזו רה"י, ומכיון שכן, על ידי שתי המחיצות וצורת הפתח מתקבלת לרואים צורה של מרובע, וזו היא לגביהם הגדרת רשות היחיד, וכנ"ל.

ובדעת החזו"א י"ל כנ"ל, דס"ל שרה"י היא מה שהיא נבדלת מהרשויות שסביבה, ולכן סירב לקבל שכל הריבוע יהיה רה"י, משום דכל אותו החלל אינו נבדל כלל ממה שסביבו, וכנ"ל.

*

ח. ביסוד המחלוקת לגבי שיעור רה"י, אם הוא החלל שבין המחיצות, או שגם עובי המחיצות מצטרף

נחלקו הפוסקים לגבי שיעור ד' טפחים על ד' טפחים של רה"י, האם שיעור זה נמדד אך ורק לפי החלל שבין המחיצות, או שגם עובי המחיצות מצטרף לשיעור ד' טפחים [וכ"כ הלבוש בסי' שמ"ה ס"ג להדיא, ע"ש], או שמא עובי המחיצות מצטרף לשיעור רק במה שנוגע לעל גבי המחיצות אבל החלל שביניהן אינו רה"י, וקטבי המחלוקת הובאו בפירוט במשנ"ב סי' שמ"ה סק"ג, ובשעה"צ שם, ובחזו"א סי' ס"ח ס"ק כ"ג, וסי' ס"ב ס"ק י"ב-י"ג, ע"ש.

הרי מבואר, שלמדנו מההילכתא דשיעורין מחיצין וחציצין, שכדי להגדיר רשות בפנ"ע צריך שיעור ד"ט, דבפחות מזה לא חשיבה רשות'.

וכן כתב החזו"א בסי' ע"ב ס"ק י"ב בתוך דבריו, לגבי ההילכתא למ"מ, וז"ל: "... ואף בהלכה נאמרה עיקרא גדרי רה"י, דהיינו יחוד המקום מוגדר ומוקף..." עכ"ל. דמבואר כנ"ל, דההילכתא מלמדת אותנו מתי נחשבת הרשות כרשות.

אבל מרש"י משמע לא כך, דכתב רש"י בעירובין דף ה' ע"א ד"ה 'ומאין', וז"ל: "... וקיימא לן בכל דוכתא, דמחיצה שאינה ראויה לד' לאו מחיצה היא, דאין רשות היחיד לפחות מד' טפחים ... " עכ"ל. וכן כתב רש"י בעירובין דף פ"ו ע"א, וז"ל: "... דמחיצה העשויה לפחות מחלל ארבעה אינה מחיצה ... " עכ"ל. וכן כתב רש"י בשבת דף ט' ע"א ועוד דוכתי.

הרי שהדין של שיעור רה"י אינו אלא כדי להחשיב את המחיצה היוצרת אותה ולא להחשיב את הרשות עצמה, ודלא כמו דמשמע מדבריו הלבוש והחזו"א הנ"ל.

ונראה בהמשך למשנ"ת לעיל, שבזה גופא נחלקו הלבוש ורש"י, דללבוש, מהות המחיצות היא להגדיר את הרשות ולא למעט ולעכב את העוברים ולכן נצרך השיעור של רה"י כדי להגדיר מתי יש כאן רשות ומתי עדיין לא. אבל לרש"י מהות המחיצה היא למעט ולעכב העוברים, ולכן נצרך השיעור של רה"י

דלהצד שמהות המחיצה הוא למעט ולעכב על העוברים, פירוש הדבר שרה"י היא מעין מובלעת בתוך רה"ר ומובדלת ממנה, ולכן צריכה המחיצה לעכב על העוברים ושבים מלהיכנס אליה וזו גם הסיבה שעובי המחיצות מצטרף לשיעור של ד' טפחים.

אבל להצד שמהות המחיצה היא להגדיר לבני רה"י את גבולות הרשות שלהם, פירוש הדבר שמהות רה"י היא יצירת מרחב לשימוש הפרטי של האדם, ולכן זו גם הסיבה שאין עובי המחיצות מצטרף לשיעור ורק החלל הוא שנמדד בשיעור של ד' טפחים, ודו"ק.

*

ט. לפי החקירה הנ"ל, יתבאר האם השיעור של ד' טפחים ברה"י הוא דין בהגדרת הרשות או בהגדרת המחיצה

הנה, יש לעיין בהא דקי"ל דשיעור רה"י הוא ד' על ד' טפחים, מנא לן הא, וראה בתפארת יעקב פ"א סק"א הקשה כן, שהרי את גדרי רה"ר ילפינן מדגלי מדבר, ואת איסור העברת ד"א ברה"ר גמרא גמירי לה בשבת צ"ו ע"ב, אבל שיעור רה"י לא מצינו בגמ' כלל.

וציין שם ללבוש בריש סי' שמ"ה, וז"ל הלבוש: "... איזה היא רשות היחיד, מקום המוקף מחיצות גבוהות עשרה טפחים, ויש בו רוחב ארבעה טפחים על ארבעה טפחים אורך או יותר, דהכי אגמרינן הילכתא למשה מסיני דבפחות לא הוי רשות בפני עצמו ... " עכ"ל.

דז"ל רש"י שם: "... ודבר עגול כי מרבעת לה מתוכו ומפקע עיגול שסביב הריבוע לא משכחת ביה ארבעה מרובעים אי לא הוי עיגולו **קרוב** לשה ... וכל טפח בריבועו טפח ותרי חומשי באלכסונו, הרי חמישה טפחים ושלושה חומשין, ואביי לא דק, ולחומרא הוא דלא דק, ולהפרישו מאיסור שבת, אף על גב דיש כאן אלכסון באינה רחבה ששה - מחייב ליה מדרבנן עד דאיכא ששה, אבל ודאי, לענין קרבן לא מייתי אי הויא חמשה טפחים ושלושה חומשין, דהוי כזורק רשות ... עכ"ל.

ואילו התוספות שם הביאו את דברי הר"ח, דהשיעור הוא מדוייק ו' טפחים, משום שכאשר מרבעין את החלל שיהיה דע"ד, יש להוסיף גם את עובי הדפנות, ואז נעשה השיעור ו' טפחים מדוייק, ע"ש. ויוצא מזה להדיא, דלרש"י שיעור ד"ט הוא כולל את עובי הדפנות. וכן דיין המשנ"ב בסי' שמ"ה ס"ק י"ד ובשעה"צ שם ס"ק י"ג בדעת רש"י. ואם כן נמצאו דברי רש"י סותרים אהדדי, וצ"ב.

אם לא שנאמר, שעיקר המחיצה לפי רש"י הוא החוד החיצון שלה, שהיא המונעת את רגל הרבים מלעבור, ולכן היכא שמדובר במחיצות גוד אסיק או פי תקרה שאין להן כלל עובי, שם כתב רש"י דוקא דבעינן חלל ד"ט. וכן מש"כ רש"י בשבת בדף ק' הנ"ל לגבי 'מקום ארבעה' דמקיף חלל של ד' על ד' במחיצות קטנות, התם מיירי במחיצות גוד אחית אל המים, ולכן בעינן דקא חלל ד' וכנ"ל. ודוק ותשכח, דרק כגון דא דיבר רש"י שצריך חלל.

כדי להגדיר מתי יש כאן 'מחיצה' שיש בה כדי לעכב על העוברים, ומתי לא, ודו"ק.

והנה, לפי דברי רש"י לכאורה יש מקום ללמוד, דשיעור ד' טפחים של רה"י הוא דוקא החלל, ואין עובי הדפנות מצטרף אליהן, שהרי צריך חלל דוקא כדי לתת למחיצה זו שם מחיצה.

וכן הוא גם ברש"י במסכת שבת דף ק' ע"ב, גבי זיו היוצא מן הספינה דעושה לו מקום ארבעה ומלא, וכתב שם רש"י וז"ל: "... מקום ארבעה - חלל ד' מוקף מחיצות קטנות ומחיצה תלויה מתרת במים ... עכ"ל. דמשמע ששיעור רה"י הוא דוקא על ידי החלל בלא צירוף עובי המחיצות.

אלא שברש"י עירובין ע"ח ע"א לגבי בור וחוליתיה מבואר להדיא, שגם עובי הדפנות מצטרף לשיעור ד"ט, וכפי שהביא המשנ"ב בריש סי' שמ"ה בדעתו. וז"ל רש"י שם: "... מצטרפת, להשלים עשרה לעומק הבור לשוייה רה"י, וה"ה נמי לחלל הבור ועובי היקף החוליא מצטרפין להשלים ארבעה לרוחבו לחייב הנוטל מעל גב החוליא כלום, ואת הנותן על גבה ... עכ"ל.

וכן יוצא להדיא ממש"כ רש"י שבת דף ח' לגבי שיעורא דרוחב הכוורת, דאמרינן התם דבעינן שתהא רחבה ו' טפחים כדי לרבע בה דע"ד, וכתב רש"י דשיעור זה אינו מדוייק, משום שהשיעור האמיתי הוא חמישה טפחים וג' חמישיות הטפח, והיותר מזה אינו שיעור המחייב.

י. בהמשך להנ"ל: במה שקשה על שיטת התוס' הנ"ל מתל המתלקט דחשיב מחיצה למרות שהיא נעשה ביד"ש

ובשולי העניין הנ"ל, הנה נתבאר לעיל שדעת התוספות בדף כ"ב ע"ב היא, שכל מחיצה שנעשית בידי שמים אין לה שם מחיצה כל כך, ואפילו רבנן דר' יהודה הסוברים שלא אמרינן דאתו רבים ומבטלי מחיצתא לגבי פסי ביראות, מודו שבמחיצה כזו כן אמרינן דאתו רבים ומבטלי מחיצתא. ולכאורה דבר זה נכון לא רק במחיצות של כל ארץ ישראל, אלא בכל מחיצה שנעשית בידי שמים, ואפילו בהיקף קטן יותר.

ולפי זה באמת יהיה קשה, ממאי דסל"ן בגמ' שם שלגבי תל המתלקט פשוט לגמ' דלרבנן נחשבות מחיצות התל מחיצה שאין הרבים מבטלים אותה, למרות שהיא מחיצה שנעשית מאליה.

דאיתא התם בגמ': "... בעא מיניה רחבה מרבא - תל המתלקט עשרה מתוך ארבע ורבים בוקעין בו חייבין עליו משום רשות הרבים או אין חייבין עליו. אליבא דרבנן לא תיבעי לך, השתא ומה התם [הכוונה לפסי ביראות שבוקעין בהם רבים] דניחא תשמישתיה אמרי רבנן לא אתו רבים ומבטלי לה מחיצתא, הכא דלא ניחא תשמישתיה לא כל שכן. כי תיבעי לך אליבא דרבי יהודה מאי, התם הוא דניחא תשמישתיה הכא הוא דלא ניחא תשמישתיה לא אתו רבים ומבטלי מחיצתא או דילמא לא שנא ... ע"כ.

משא"כ לגבי שיעור דע"ד הנעשה על ידי מחיצות ממש, דהתם שפיר מצטרף גם עובי הדפנות לשיעור משום שהחוד החיצון של המחיצה הוא הסותם את הרשות, ולכן שפיר נכלל גם עובי המחיצות בשיעור זה, וכמשנ"ת לעיל וכפי שמשמע להדיא ברש"י במסכת שבת דף ח' ע"א ד"ה גבוהה י' הנ"ל, לגבי זרק כוורת לרה"ר כמשנ"ת כבר לעיל, ודו"ק.

ושו"ר ברש"י במסכת שבת דף ט' ע"א להדיא, דכל מאי דצריכין חלל ד' טפחים הוא דוקא במחיצות של גוד אחית, דלא אמרינן גוד אחית אלא לחלל של ד"ט והוא חלק מן ההילכתא של גוד אחית.

דז"ל רש"י שם בדילוגים, ע"ש: "... פתח נעול - והדלת שוקף בפני האסקופה הפנימית ... דכיון דנסתם המבוי בטלה לה קורה, וליכא למימר יורד וסותם, דכל מחיצה שאין בין חלל המחיצות ארבעה - אינן מחיצות, ולא שייכא בהו תורת גוד אחית ... באסקופת בית - שכולו פתח מקורה ... דאילו תקרה שיש בה ארבעה אמרינן בה יורד וסותם ותו לא אתי נעילת דלת ומבטל למחיצה ... אבל תקרת ארבעה לא בטלה ירידת סתימתה בנעילת דלת, דהלכה למשה מסיני הוא - גוד ולבוד ודופן עקומה במקום ארבעה ... פתח נעול כלחוץ ... וליכא למימר בחיצונה פיה יורד וסותם, דהא לית בה ארבעה ... עכ"ל. והיינו כמשנ"ת, דרק לגבי מחיצות של גוד אחית הוא דצריכין לחלל ד"ט, ודו"ק.

יא. בהמשך להנ"ל: במה שחולק המהר"ל מפראג על התוספות לגבי מחיצה ביד"ש, דחשיבה מחיצה אלימה טפי

לאחר שנתבארה לעיל שיטת התוספות בעירובין כ"ב ע"ב, דס"ל שמחיצה שנעשתה בידי שמים לא חשיב מחיצה כל כך לעניין דאתו רבים ומבטלים אותה, מצינו בדברי המהר"ל בחידושי גור אריה על מסכת עירובין איפכא משיטת התוספות.

דכתב המהר"ל שם בד"ה 'אילמלא', דמחיצה ביד"ש הוה מחיצה והיא חזקה יותר ממחיצה בידי אדם, שהרי לא יוכלו לבטל אותה כלל. וכגון הא דכל העולם כולו מוקף בים אוקיינוס שהוא מחיצה חזקה וגמורה. שהקשו התוס' ותי' דביד"ש לא הוי מחיצה עכ"פ מדרבנן.

וכתב המהר"ל בהיפוך מדעת התוס', דמחיצה ביד"ש ודאי הוה מחיצה, אלא דמ"מ אין ההיקף שבתוכם בטל מרה"ר מטעם אחר, דהמחיצות שמתחילת הבריאה לא באו להבדיל המקום הזה לעצמו ולעשותו רשות היחיד, ע"ש.

מבואר להדיא מדבריו, דס"ל דלענין שבת כל מחיצה שלא באה להבדיל את רה"י שבתוכה משאר הרשויות שלידה לא הוי מחיצה כלל, והעיקר במחיצת שבת שצריך למנוע הרגל ולהבדיל בין העוברין ללא עוברין, ע"ש באורך.

והקשה על זה הרש"ש שם על המקום, דלפי דברי התוספות הנ"ל, היה מקום להסתפק גם לפי רבנן, שהרי לשיטתם בכל מחיצה הנעשית בידי שמים אתו רבים ומבטלי מחיצתא, ואמאי הסתפקה הגמ' רק לפי ר' יהודה, ונשאר בצ"ע, ע"ש. ומבואר מדבריו להדיא כפי שנתבאר לעיל, שלשיטת התוספות אתו רבים ומבטלי כל מחיצה שנעשית בידי שמים, ואפילו את מחיצתו של תל המתלקט.

ונראה ליישב את קושיית הרש"ש, דשאני מחיצות ארץ ישראל, שאין הן מעכבות להדיא את הילוך הרבים, ותמיד ימצא משעול שבו יוכלו הולכי הדרכים לחצות אותן, ולכן הוא דס"ל לתוס' דאתו רבים ומבטלי את אותן המחיצות. משא"כ במחיצות התל, שהן חוסמות בודאות את הילוך הרבים, בזה פשוט הוא לתוספות שגם אם נעשו בידי שמים, לא אתו הרבים ומבטלים אותן, ואכתי שם מחיצות עליהן.

ושו"ר במחצית השקל בסי' שמ"ה סק"א שכתב לגבי תל המתלקט, וז"ל: "... תל שהוא מתלקט. הוא גמרא שבת דף ק' ע"א. הוי רה"י. דלא ניחא תשמישתיה, כי מתוך שהוא זקוף הרבה קשה לילך ממטה למעלה ולכן אם למעלה הוא רחב ד"ט על ד"ט הוי למעלה רה"י ... עכ"ל, ונראה דהיינו כמו שנתבאר, ודו"ק.

שהפירוש הוא שהרבים דורסים על המחיצות וכן"ל, ואילו המהר"ל ס"ל שהפירוש הוא שהרבים סובבים בתוך הרשות,

ומשו"ה ס"ל למהר"ל, שרשות שמחיצותיה אינן מבדילות בין העוברים לשאינם עוברים ממילא היא בטילה, וכן"ל. ולכן כתב דכל זה הוא רק היכא שהמחיצות נעשו כדי להבדיל בין העוברים לשאינם עוברים, אך לא היכא שלא נעשו לשם כך, ודו"ק.

ויל"ע לגבי ארץ ישראל דהאידינא, המוקפת כולה גדר [לו יצויר], דלתוס' זו מחיצה בידי אדם ולכאורה אכן תהפוך כל א"י לרה"י דאין הרבים מבטלים אותה, ואילו למהר"ל אכתי לא יתבטל שם רה"ר מכל א"י, משום שמחיצה זו לא נעשתה על מנת להפוך את א"י לרה"י, וצ"ב.

דהיינו, המהר"ל ס"ל דמהות המחיצות היא להבדיל בין העוברין ללא עוברין, ולכן פליג על התוס' מדוע לא נעשה כל ארץ ישראל רה"י, דהתוס' ס"ל שמהות המחיצות היא לעכב על הרבים, ולכן הסיקו מכך שמחיצה ביד"ש לא שמה מחיצה כל כך וכן"ל, ואילו המהר"ל ס"ל שלמרות דמחיצה זו אלימה טפי משום שאי אפשר לבטלה, מ"מ מכיון שהיא לא נעשתה על מנת להבדיל בין העוברים לשאינם עוברים, לא בטל שם רה"ר מא"י מחמת הרבים הסובבים שם, שהרי כבר אין זו רשות המיוחדת לאותם שאינם עוברים.

וצריך לומר לפי המהר"ל, דהוא ס"ל כמשנ"ת לעיל דעת החזו"א, שמהות המחיצות היא להבדיל את הרשות מאלו שלצידה, אלא דפליג על החזו"א לגבי גדר החיסרון של 'אתו רבים ומבטלי מחיצתא', דהחזו"א הנ"ל ס"ל

* * *

סימן ב': בשרשי כמה מחלוקות בענייני רשות היחיד

אבל לא ע"י הפנימיות שאין שפת החקק מצטרף עמהן כיון שרחוקים ממנו שלשה טפחים... "עכ"ל.

וביאר המשנ"ב סי' שמ"ה ס"ק ס"ג את דברי הרא"ש, וז"ל: "... ר"ל, אפילו רחוק יותר משלשה טפחים, דליכא למימר דהוא כלבוד, אפ"ה סגי. והטעם, דגבי שבת עיקר הקפידא שיהא הרשות שבתוכה משתמרת ע"י המחיצות המקיפים אותה, וכיון שהכתלים מבחוץ גבוהים עשרה טפחים ובתוך הגומא נמי יש גובה יו"ד טפחים עד הקורה מקרי הגומא רה"י גמורה ושאר צדדי החקק שסביב הגומא מקרי חורי רה"י דכרה"י דמו כדלעיל בס"ד [רא"ש].

ומדבריו משמע, דאם לא היו הכתלים גבוהים יו"ד טפחים מבחוץ אז לא הוי רה"י אא"כ הגומא סמוכה תוך ג' טפחים לכותל דאמרינן לבוד והרי היא כגובה יו"ד טפחים [מ"א] ובא"ר מסתפק בזה... "עכ"ל המשנה ברורה.

וביאר דברי הרא"ש נראה דהוא לפי מה שכבר נתבאר לעיל בפתיחה, דס"ל לרא"ש דהגם שהגדר של מחיצות רה"י הוא לעכב על העוברים, אבל מ"מ הכוונה היא שעל ידי מניעה זו של הרבים משתמרת רה"י, ע"ש.

וס"ל לרא"ש, דשימור זה של רה"י נעשה על ידי גובה עשרת הטפחים של המחיצות כלפי חוץ, אבל אכתי צריך תנאי נוסף, והוא

א. סי' שמ"ה סט"ו: בית שאין בתוכו י' וחקק להשלימו, האם המחיצות 'מונעות' או 'מגינות' או 'יוצרות רשות',

כתב הטור סי' שמ"ה סט"ו, וז"ל: "... בית שאין תוכו י' וקיריו משלימו לי' יש בו ד' על ד' - תוכו כרמלית ועל גבו רשות היחיד ואם חקק בו ד' על ד' אפילו באמצע רחוק מן הכותלים נעשה כולו רשות היחיד... "ע"כ.

ומקורו מן הגמ' שבת דף ז': "... אמר רב גידל אמר רב חייא בר יוסף אמר רב, בית שאין תוכו עשרה וקרויו משלימו לעשרה, על גגו מותר לטלטל בכולו בתוכו אין מטלטלין בו אלא בארבע אמות. אמר אב"י ואם חקק בו ארבעה על ארבעה והשלימו לעשרה מותר לטלטל בכולו מאי טעמא הוי חורי רשות היחיד וחורי רשות היחיד כרשות היחיד דמו... "ע"כ.

וכתב הרא"ש (שבת פ"א סי' י"א), וז"ל: "... אם חקק בו ארבעה על ארבעה מותר לטלטל בכולו ואפילו אם יש בין שפת החקק ולכותל שלשה טפחים.

ולא דמי להא דאמרינן (סוכה ד.) בסוכה שאינה גבוהה עשרה וחקק בה להשלימה לעשרה. דגבי סוכה בעינן מחיצות סמוכות לסכך, אבל גבי שבת רק שהרשות משתמרת ע"י המחיצות, אפילו רחוקים ממנו הרבה קרוי רשות היחיד הילכך ע"י מחיצות החיצוניות שגבוהות עשרה נקרא רשות היחיד.

וכאן יש לחקק שני תפקידים, האחד הוא להשלים את חלל הרשות מבפנים כדי לשוות לה שם של רשות וכנ"ל, והתפקיד השני הוא גם ליצור לרשות זו שם דופן מסביב לה היכולה לשמר את הרשות עצמה, ודו"ק.

ושו"ר בחזו"א עירובין סי' ס"ה ס"ק ס"א, שכתב בדעת הרא"ש כעין משנת, וז"ל: "... אלא נראה כונתו, שאם אין גבוה י' מבחוץ, כיון שגם לגבי צד חוץ לא הוי מחיצה, הוי כאילו רשות של רבים עוברין עליה ומגיעין עד החקק, ולא שייך למימר שמחיצת ה' טפחים מגינה לשיעור מחצית מחיצה, אלא שאינה מגינה כלום, וכיון שכן לא שייך בה עוד צירוף. אבל כשמבחוץ גבוה י' שחשיב מחיצה לגבי חוץ, אלא שחסר מחיצות לצד פנים, בזה מהני מחיצות החיצונות להגן לפני הפנימיות שאינן מתבטלות, ומצטרפות כשימצאו חקק המשלימן בשיעורן... עכ"ל, ודו"ק.

והנה, התוספות במסכת סוכה ד' ע"ב ד"ה 'פחות משלשה', הקשו גם כן כקושיית הרא"ש לגבי החילוק שבין שבת לסוכה, וכתבו לתרץ בסגנון אחר, וז"ל: "... וא"ת בפ"ק דשבת (דף ז:): גבי בית שאין תוכו עשרה וחקק בו להשלימו לעשרה - אמאי לא מחלק כי האי גוונא, אם יש משפת חקק ולכותל שלשה טפחים. ויש לומר דלא דמי רשות שבת שהוא למנוע רגל רבים, לסוכה דבעינן מחיצות סמוכות לסכך... עכ"ל.

ומבואר בתירוצם, דס"ל דבכל גוונא מצטרפים כתלי החקק עם מחיצות הבית בשבת, למרות שהן מרוחקות טפי מג"ט,

שתהיה בין המחיצות 'רשות' שעליה יש לשמור, ורשות זו נוצרת רק אם גובהה הפנימי הוא לפחות י"ט. ולפי זה יתבארו בדברי הרא"ש חילוקי הדינים בעניין החקק, דיש בזה שתי אפשרויות:

א. היכא שהמחיצות החיצוניות גבוהות עשרה [והחלל הוא פחות מעשרה מחמת עובי התקרה], דבכה"ג כבר יש שם 'מחיצות' היכולות לשמור את הרשות, אבל מאידך חסר כאן התנאי שתהיה כאן 'רשות' שעליה יש לשמור כיון שכל חלל שאין בו י"ט אין עליו שם של 'רשות'. ולכן בכה"ג שכבר יש 'מחיצות המשמרות', תו לא אכפת לן באיזה אופן משלים החקק את חלל רה"י מבפנים, ואפילו אם הוא רחוק טפי מג"ט מן המחיצות נמי שפיר דמי.

ולכן, כל היכא שיש בתוך הרשות חלל של דע"ד ברום עשרה טפחים, שהוא מצד עצמו חשיב שפיר רה"י - מתקיימים שפיר שני התנאים הנצרכים: א. גובה החלל היוצר את הרשות מבפנים. ב. גובה הדפנות שיש בהן כדי לשמר את הרשות וכנ"ל. ומשום הכי מועיל בזה אפילו אם החקק המרוחק טובא מן הדפנות, ודו"ק.

ב. משא"כ היכא שאין במחיצות החיצוניות גובה של י"ט, דעדיין אין כלל לרשות זו 'מחיצה' שיכולה לשמר אותה, בזה לא מצטרף החקק מבפנים אל מחיצות לשמר את רשות היחיד אלא אם כן הוא גם נמצא סמוך להן פחות מג' טפחים ומצטרף לאורכך הכולל על ידי דין לבוד.

דופן עקומה גם ביותר מג"ט עד ד' אמות, ואמאי בעינן דוקא עד ג"ט ותו לא, וע"ש במש"כ בשם החזו"א עירובין א' ס"א.

אבל לפי משנ"ת לעיל אין כאן כלל קושיא, דאין כוונת התוספות וסיעתם לומר שיש דופן ממש, אלא דכלפי הלכות שבת יש כאן 'הגנה' מספקת על רה"י מבני רה"ר וסגי בהכי כדי להחשיב זאת כ'מחיצה'. משא"כ לגבי הלכות סוכה בעינן דוקא דפנות ממש של עשרה טפחים, ולכאן אם החקק יהיה רחוק טפי מג"ט מן הדופן לא תיווצר כאן 'דופן' ממשית לסוכה ונמצא שהסכך שמעל החקק הוא סכך פסול, ודר"ק.

ושיטה שלישית חזינן בדברי הר"ן, במסכת שבת [ב: ד"ה 'והקשה'], וז"ל: "... והקשה ריב"א ז"ל, אמאי לא בעי מחיצות תוך שפת החקק בפחות משלשה כדאמר בפרק קמא דסוכה (דף ד' א') לענין סוכה שאינה גבוהה וחקק בה כדי להשלים שאם יש משפת חקק ולכותל שלשה טפחים פסולה.

ותירץ, דשאני סוכה דבעינן שיהו מחיצות [שלימות] סמוכות לסכך ... אבל לענין שבת לא בעינן מחיצות אלא כדי שלא יהו רבים בוקעים שם, וכיון שחקק זה מחיצות עשרה מקיפות אותה מבחוץ - לא חיישינן אם הם סמוכות לחקק או מרוחקות ממנו. וקי"ל הכי ... עכ"ל.

ומבואר מדבריו לדינא כמשנ"ת בתוספות בסוכה הנ"ל, שבכל גוונא מצרפינן את כתלי החקק עם המחיצה שלמעלה, בין

ואפילו אם אין המחיצות החיצוניות גבוהות עשרה, ודלא כדמשמע מדברי הרא"ש, וצ"ב במאי פליגי.

וי"ל, דלפי מאי דמבואר בתוספות לגבי גדר מחיצות רה"י יש ליתן בזה טעם, והוא, דיש הבדל בין מש"כ התוספות לבין מש"כ הרא"ש, דהתוספות לגבי גדר מחיצות רה"י בשבת כתבו: "... דלא דמי רשות שבת שהוא למנוע רגל רבים ...", וכלומר, מהות מחיצות הרשות הן לעכב ולמעט העוברים. ואילו הרא"ש כאמור כתב שעל ידי המחיצות משתמרת הרשות וכנ"ל.

ולכן שפיר ס"ל לתוס', שהחקק מצטרף אל הדופן בכל גוונא, והיינו משום שהדבר שממעט את ההילוך כאן הוא עומק הרשות, דכמו שבבור ברה"ר שאין לו מחיצות כלפי מעלה כלל אפי"ה יש לו שם רה"י, וע"כ צ"ל, דמה שמעכב את הרבים בבור הוא עומק הבור המפריע לרבים להלך שם - ולכן כך הוא גם בניד"ד, דעומק החקק מצד עצמו בצירוף של גובה המחיצה שלו הם המעכבים את הרבים מלעבור שם, ולכן שפיר ס"ל לתוס' שהחקק מצטרף עם המחיצות שמעליו אפילו אם הן רחוקות ממנו טפי מג"ט, שהרי סו"ס יש כאן עיכוב על הרבים, ודר"ק.

ולפי זה מיושבת קושיית התפארת יעקב סי' ב' סק"ה, דהקשה שם לשיטה זו שגם ביותר מג"ט מצטרף החקק אל הדופן לשיווי דופן, מדוע גם לגבי סוכה לא נימא הכי, דאם כן גם לעניין דופן סוכה נימא שהחקק מצטרף אל הדופן ויוצר יחד איתו 'מחיצה', ונימא בזה

דלפי זה שפיר יש לצרף את כתלי החקק לדופן הבית אפילו אם הם מרוחקים טפי מג"ט, משום שסו"ס נוצר כאן חלל הראוי לדירה כלפי היושב בפנים, ושפיר חשיב כבית שיש לו מחיצות, ועי' בסמוך במשנ"ת מחלוקתו עם רש"י לגבי 'אין תוכו עשרה'.

*

ב. סי' שמ"ה סט"ו: בית שאין תוכו עשרה טפחים, האם תוכו כרמלית, או רה"י שאסורה בטלטול, או רה"י גמורה

הנה, מצינו מחלוקת משולשת האם תוכו של בית שאין בו י"ט וקירויו משלימו לעשרה, מה דינו, האם דינו ככרמלית גמורה, או כרה"י שאסרו בה טלטול כמו בקרפף יותר מב"ס, או שתוכו הוא רה"י גמורה לכל דבריה.

וז"ל הביה"ל סי' שמ"ה סט"ו ד"ה 'תוכו כרמלית': "... לכאורה פירושו דאם הוציא מזה לר"ה אינו חייב. אבל באמת מסתפקנא אולי מה"ת רה"י הוא אלא דרבנן גזרו דליהוי כרמלית לחומרא שלא יטלטלו בו אלא בד"א אפילו רחב הרבה, וכמו שמסיים הגמרא [וקצת אסמכתא לזה מדלא קאמר הגמרא בקיצור תוכו כרמלית ועל גבו רה"י], ומה דכתב המחבר תוכו כרמלית - היינו דאסור להוציא דרך ארובת הגג למעלה על הגג או לרה"י שהיה סמוך לו ... "עכ"ל. והכרעתו של הביה"ל היא כהצד דאין זו ממש כרמלית, אלא רה"י שאסורה בטלטול.

למחיצה גבוהה י' ובין למחיצה נמוכה מעשרה טפחים, ואפילו כשיש יותר מג' טפחים בין כתלי החקק למחיצה נמי מצרפינן, ודלא כהחילוק שכתב הרא"ש.

ולכאורה היה מקום לומר שכתב כן לפי דס"ל שמהות המחיצות הוא לעכב על העוברים כמו שנתבאר בדעת התוספות במסכת סוכה הנ"ל. אלא שכבר נתבאר לעיל במש"כ על סי' שמ"ה סו"ו לגבי הא דאין דין כרמלית בכלים, דכתב הר"ן דכלי הנמצא ברה"ר הוא בטל כלפי רה"ר וכמו שכתב הרשב"א, ונתבאר שם, דהר"ן ס"ל שמהות המחיצות היא להגדיר את הרשות וכלי שאין בו גובה עשרה אינו יכול להגדיר רשות לעצמו, עי' לעיל מילתא בטעמא.

וא"כ לפי זה ע"כ י"ל, דהא כתב הר"ן כן לענין החקק הוא גם כן משום דס"ל שמהות המחיצות היא להגדיר את הרשות, דלפי זה שפיר אין חילוק בין מחיצות גבוהות י' טפחים לבין מחיצות פחות מיי"ט, ולעולם כתלי החקק מצטרפים להגדרת הרשות כלפי היושב בפנים למרות שהן רחוקים מן הדפנות יותר מג"ט, משום דסו"ס יש כאן היכר לרשות, ודו"ק.

ולקמן יתבארו דברי הר"ן טפי, על פי מש"כ הר"ן לגבי החיסרון של בית שאין תוכו עשרה, דכתב שם, שכל מחיצה שאינה יוצרת חלל של עשרה, דהיינו שאין החלל ראוי לדירה, ממילא חשיב כבית שאין לו מחיצות, כפי שהביאו שעה"צ סי' שמ"ה ס"ק ס"ה, ע"ש.

וזוהי קולא גדולה. ואמרינן התם בגמ', דרק בגוזזטרא היוצאת מעל ימה של טבריה הוא דהיקל רחב"א לומר 'כוף וגוד' והיינו משום שיש לימה של טבריה אוגנים, ע"ש.

וכתב רש"י שם בד"ה 'אוגנים', וז"ל: "... אוגנים - שפה גבוהה דהוא כמחיצות סביב לה, דאיכא קצת הכירא דהיתר, דהא כרמלית מדרבנן היא, גזרה משום הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים, הואיל ויש לה קצת היתר, ואף על גב דאכתי כרמלית היא, דהא קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה הוא, מיהו בתקנתא פורתא כי הא, סגי ... עכ"ל.

דהיינו, רש"י השווה בין 'כרמלית' של ימה של טבריה דודאי אין דינו כרה"י כלל, לבין קרפף יותר מב"ס שלא הוקף לדירה, דמדאורי' הוא רה"י, וא"כ לכאורה כך גם יהיה דינו של האי בית שאין בתוכו י', שיהיה דינו כדין קרפף הנ"ל שהוא רה"י שאסרו בו טלטול, ודלא כמש"כ.

[אם לא שנאמר דס"ל לרש"י שבקרפף יותר מב"ס, שדומה יותר לרה"ר מאשר מבוי שאין לו לחי או קורה, נתנו עליו חכמים איסור דין כרמלית כמו ימה של טבריה, למרות שמן הדין הוא רה"י גמורה, ודו"ק].

רש"י בדברי הרא"ש בעירובין פ"ט ס"ב, שדן לגבי גג הבולט לרשות הרבים ויש בו ד' על ד' והוא גבוה מעל י' טפחים, שיש לו דין 'כרמלית', וכתב שאין לומר שיש לו דין של 'מקום פטור' משום שלא מציינו מקום ד'

ובהגהות מלא הרועים על הרא"ש בפ"ק דשבת סי' י"א, הסתפק גם כן האם החיסרון של בית שאין תוכו עשרה הוא חיסרון דאורי' או דרבנן, והכריע גם כן כהכרעת הביה"ל, דתוך הבית חשיב רה"י מן התורה, דמדאמר דאין מטלטלין בתוכו ולא אמר רבותא טפי שהזורק מרה"ר לתוכו פטור, ש"מ דמדאורייתא חשיב רה"י גמורה, ורק לעניין טלטול עשוהו ככרמלית.

ולכן אמר רב גידל שקירוי משלימו לעשרה, דמשום גבה דמותר לטלטל בכולו לא הוצרך להשמיענו, דזה פשיטא משום דלא גרע מתל ברה"ר גבוה עשרה, אלא בא להשמיענו דמשום הקירוי הוה תוכה רה"י לעניין זריקה, ולדיוקא איצטריך, ע"ש.

אבל מלשון רש"י במסכת שבת דף ד' ע"א משמע שתוכו אינו רה"י כלל, ומדכתב שם, וז"ל: "... בתוכו אין מטלטלין אלא בד', דכיון דלא גבוה מחיצה י' הוי כרמלית ... עכ"ל. הרי מבואר להדיא, שהחיסרון של 'אין תוכו עשרה' הוא חיסרון במחיצות שלו, דמשום שכל רה"י צריכה מחיצות עשרה אזי מכיון שאין כאן מחיצות עשרה אין כאן כלל רה"י, וזוהי כרמלית גמורה, וזה פשוט.

[אמנם שו"ר ברש"י בעירובין דף פ"ז ע"א ד"ה 'אוגנים', לכאורה לא כך, דאמרינן התם לגבי גוזזטרא שיש בה ד' אמות (דהיינו כ"ד טפחים) היוצאת מעל ימה של טבריה, דאמר רבי חנינא בן אנטיגונוס על זה דאמרינן בה 'כוף וגוד אחית' למחיצות כלפי מטה ומותר למלא מים מן הים אל הגוזזטרא,

או שמא, דמכיון דסו"ס יש כאן ד' מחיצות המגדירות את הרשות כלפי היושב בפנים ויש ביניהן שיעור ד' על ד', הרי יש כן רשות היחיד מדאורייתא, ורק מדרבנן החשיבו זאת 'כמי שאין לו מחיצות דמיא' כדי לאסור את הטלטול בתוכו.

ונראה בזה, דמכיון שהר"ח והר"ן לא הזכירו כלל שמהות המחיצה היא 'למעט את הרבים' כמש"כ תוספות במסכת סוכה בדף ד', וגם לא כתבו שמהות המחיצות היא 'שיהא הרשות שבתוכה משתמרת ע"י המחיצות המקיפים אותה' כמש"כ הרא"ש במסכת שבת פ"ק סי' י"א, אלא כתבו שקיום המחיצה הוא פועל יוצא של החלל שבפנים, כמשנ"ת לעיל, אזי משמע דס"ל שמהות המחיצות היא ליצור שימוש חיובי בחלל הרשות, ודלא כשיטת התוספות והרא"ש הנ"ל, שמהות המחיצות היא רק מניעה של בני רה"ר לתוך רה"י.

ועל כן נראה יותר, שבית שאין תוכו עשרה הוא חיסרון דאור', משום שעל ידי כך נמנע השימוש המיוחד שיש לרה"י, ולכן זוהי כרמלית גמורה, ומש"כ דחשיב כמי שאין לו מחיצות דמיא הוא רק סימן לכך שכבר אין החלל משמש ליעודו.

ושיטה שלישית מצינו לרמב"ם, כפי שביארו הצ"ח [במסכת שבת דף ז' ע"ב בדעת הרמב"ם] דכתב שם, דתוך הבית חשיב רה"י גמורה אפילו לטלטל בתוכה, וז"ל שם: "... הנה הרמב"ם השמיט ולא הביא הך דרב גידל ולא מה דאמר אביי עלה ואם חקק בה ד' על ד' וכו', והוא תמוה,

על ד' שיש לו דין מקום פטור, ועל כרחק יש לו דין כרמלית למרות שהוא גבוה מעשרה טפחים, ע"ש.

וכתב הרא"ש להביא ראיה לדבריו מבית שאין תוכו י', וז"ל בתוך דבריו: "... ועוד, דהא בית שאין תוכו עשרה וקירוי משלימו לעשרה, אף על פי שמוקף מחיצה מארבע רוחות, לא שלטי ביה רבים והוי כרמלית...". עכ"ל, ע"ש.

ומבואר מדבריו, דבעצם כל היכא שאין בתוך הבית חלל י' אין כאן כלל מחיצות, וכמשנ"ת לעיל בדבריו, דמשום שאין המחיצות משמרות את רה"י אין להן תורת מחיצות כלל, ולכן היה צריך חלל בית זה להיות חלק מרה"ר, שהרי הוא כולו בתוך גובה י' של רה"ר, ורק משום שלא שלטי ביה רבים הוא דלא הוי אלא 'כרמלית', ומבואר להדיא שתוך הבית חשיב כרמלית ממש ולא רה"י כלל, וצ"ב מדוע לא הביא זאת הביה"ל כראיה לאחד מצדדי הספק.

והנה, בשיטת הר"ח והר"ן [הובאו בשעה"צ סי' שמ"ה ס"ק ס"ה] שתתבאר בסמוך לגבי החיסרון של 'אין בתוכו עשרה', שכתבו דמכיון דלא חזי לדירה כמי שאין לו מחיצות דמיא, באמת יל"ע האם כוונתם היא דמכיון שאין כאן חלל עשרה זהו חיסרון דאורייתא ברה"י, ומש"כ דהוי 'כמי שאין לו מחיצות דמיא' הוא חיסרון בעצם המחיצות הנובע מכך שאין הן יוצרות חלל עשרה, דמכיון שאין הן יוצרות חלל עשרה תו אין להן משמעות כלל, ואז באמת הם יסברו שתוכו של בית זה היא כרמלית גמורה.

אבל בשיטת הרמב"ם לפי הצל"ח חזינן, דמהות המחיצה היא שהיא נעשית דוקא כלפי חוץ, כמו גידוד חמישה ומחיצה חמישה, ולכן שפיר אין חילוק בין אם הגידוד הוא מתחת המחיצה או מעליה. וצ"ב מאי קסבר הרמב"ם בגדר המחיצה.

ועי' באריכות דברי הגר"ח בפ"ד הי"א מסוכה בדברי הרמב"ם לגבי רשות היחיד עולה עד הרקיע, שהסיק בדעת הרמב"ם, וז"ל: "... והנראה לומר בדעת הרמב"ם, דס"ל דהא דרה"י עולה עד לרקיע, אין זה משום דינא דגו"א, כי אם דהוא דין בפ"ע, דהמחיצות תחתונות שיש בהן עשרה גודרות את המקום עד לרקיע ומשוו ליה לכוליה רה"י, וזהו כללא במחיצות, דכל שיש הן שיעורא דעשרה גודרות את המקום עד לרקיע... "עכ"ל, ע"ש בכל ההכרחים שלו.

דמשמע מדבריו בדעת הרמב"ם, שמהות המחיצות היא לגדור ולהגדיר את הרשות כלפי בני רה"ר, ולסמן להם היכן גבולות רה"ר, וכאשר כבר יש כאן רשות מוגדרת, התחדש בהילכתא, שרשות זו מוגדרת מן הקרקע ועד לרקיע.

ואין זו הגדרת רשות כלפי היושבים בפנים, כפי שנתבארה דעת הריטב"א שהובא בביה"ל בריש סי' שמ"ו, שכתב דהיכא שאין המחיצות ניכרות לעומד בפנים תו אין זו מחיצה, וכתב כן לגבי כרפף יותר מב"ס, עי' לעיל בפתיחה ובביה"ל שם.

שהרי אין חולק עליו בשמעתין, ולא ראיתי לנושאי כליו שהרגישו בזה.

ונראה, דס"ל לרבינו דהך סוגיא נדחית מהלכה, וס"ל גידוד חמשה ומחיצה חמשה דאמר רב חסדא בעירובין (דף צ"ג ע"ב) דאין מצטרפין, היינו תל גבוה חמשה ועשו עליו מחיצה חמשה כפירוש אי נמי שכתבו התוס' בגיטין ט"ו ע"ב בד"ה גידוד ... וא"כ, כיון דאיפסקא הלכתא שם בעירובין ובגיטין דגידוד ומחיצה מצטרפים, ממילא ליתא לדרב גידל, דמה לי קרקעיתו דהיינו תל חמשה שמשלימו ומה לי קירוויי שמשלימו. לכך כיון שרבינו פסק בפרק ט"ז מה' שבת הלכה ט"ו דגידוד ומחיצה מצטרפים, לכך השמיט הך דרב גידל "... עכ"ל.

דהיינו, סגי במה שיש כלפי חוץ גובה עשרה טפחים, ולא אכפת לן שאת גובה זה משלים הקירווי ולא חלל הרשות, משום דאמרינן בזה ד'גידוד חמישה ומחיצה חמישה מצטרפים', ולא איכפת לן שכאן הגידוד נמצא למעלה ולא למטה, ולכן שפיר יש כאן רה"י גמורה לכל דבריה.

ובאמת, קושיא זו הקשה התפארת יעקב על רש"י, שיובא לקמן בסמוך, מדוע לא נימא גם בדעת רש"י כך, שהקירווי יצטרף אל המחיצה. ואת הקושיא על רש"י כבר יישבנו שם בכך דס"ל שמהות המחיצה היא לשמר את רה"י ולכן היא נעשית דוקא לצורך החלל, וע"ש באורך.

ובקצרה: ספיקו של הביה"ל האם בית שאין תוכו י' דינו כ'כרמלית' ממש או דינו כרה"י שאסור בה טלטול, או שדינו כרה"י ממש שהותר בו אפילו הטלטול, יהיה שנוי במחלוקת שיטות הראשונים שנתבארה.

דלרמב"ם, יהיה דינו כרה"י ממש, משום שהמחיצות האלו מגדירות שפיר את גבולות הרשות כלפי בני רה"ר ולא איכפת לן שאין בחלל קובה עשרה.

ולפי הרא"ש ורש"י, נתבאר שיהיה דינו ככרמלית לגמרי, משום שכל מחיצה שאינה עשויה לחלל עשרה אינה מחיצה כלל, ומכיון שכן, אין כאן 'מחיצות' ותו לא הוי רה"י כלל וכנ"ל.

וגם לפי הר"ח והר"ן – י"ל, דכיון שאין המחיצות יוצרות שימוש חיובי בחלל הרשות, לכן אין לחלל זה מחיצות כלל מטעם אחר שאין כאן חלל היוצר שימושים, לכן והוא כרמלית גמורה.

ואילו לפי הריטב"א יהיה לבית זה דין רה"י מן התורה, כיון שהוא מגדיר שפיר את הרשות כלפי היושבים בפנים, ולפי שיטתו באמת י"ל דהאיסור שהטילו על הטלטול בתוך הבית הוא לא משום דין 'כרמלית' אלא משום דהוי רשות היחיד שאסור בה טלטול, ונמצא דכל ספיקו של הביאור הלכה שנוי במח' הנ"ל, ודו"ק.

*

וכמו שכתב להדיא הריטב"א בסוגיין דשבת דף ז' ע"ב, גבי בית שאין בתוכו י"ט וקירוי משלימו לי"ט, ואם חקק בו להשלימו וכו', שכתב וז"ל: "... וא"ת ומאי שנא גבי סוכה שאינה גבוהה עשרה וחקק בה להשלימה לעשרה דבעינן שיהא משפת חקק ולכותל פחות משלשה טפחים (סוכה ד' א'), י"ל דהתם בעינן מחיצות של סוכה, דרחמנא קפיד שיהיו לה דפנות, אבל הכא לא בעי אלא שיהא עומד מוקף מחיצות ושיראה עצמו תוך מחיצות ... " עכ"ל.

והיינו כמשנ"ת בדעתו לעיל, דמהות המחיצות היא להגדיר ליושב בפנים את גבולות רה"י שלו ולכן צריך שהדבר יהיה ניכר לו.

אלא ס"ל לרמב"ם שהמחיצות מגדירות את הרשות כלפי בני רשות הרבים, ולא כדי למנוע את רגל הרבים, כמש"כ תוס' בסוכה הנ"ל, ולא כדי לשמר את רה"י כמש"כ הרא"ש בשבת הנ"ל, וכאמור גם לא כדי להיות היכר ליושבים בפנים כסברת הריטב"א הנ"ל, אלא זו הגדרה המבדילה בין רה"ר לרה"י ו'מסמנת' את הגבולות של רה"י והוא כעין 'תחום מושב' המוכר בעולם.

והנפק"מ שבין הרמב"ם לבין הריטב"א, דשניהם פירשו את מהות המחיצות כ'מגדירות' את רה"י וכנ"ל, היא לענין מחיצות של כרפף יותר מב"ס, דלריטב"א תו אין הן מחיצות משום שאינן ניכרות לעומדים בתוכן, אבל לרמב"ם שפיר חשיבי מחיצות משום שהן מגדירות את תחום רה"י, ודו"ק.

ניכרת מחיצה של י' טפחים, לכן גם כלפי הנמצאים על התל יש למחיצה זו שם מחיצה לעניין רה"י.

והגם שעל שיטת רש"י לגבי 'גידוד חמישה' אין זו קושיא כלל, שהרי מבואר בתוס' שם ד"ה 'רחבה', דרש"י ס"ל דרק היכא שהגידוד הוא על שפת הבור והיושבים בפנים רואים פני מחיצה של עשרה הוא דמצטרפים, אבל כשעושה מחיצה על גבי התל, שהיושבים בפנים רואים רק פני מחיצה של חמישה, בזה לא אמרינן שהמחיצה מצטרפת לגידוד ע"ש, וא"כ כאן ודאי שלא שייך לומר שעובי התקרה יצטרף מדין 'גידוד', שהרי היושב בפנים רואה מחיצה פחותה מעשרה.

אלא דקושייתו כנראה היא לפי הציור שדיבר רש"י לגבי בית זה, אזי לפי ההלכה דק"ל כהתוס' שם דמירי במחיצות שעל גבי התל וכלפי היושבים בין המחיצות שעל התל, אמאי לא אמרינן הכי גם כאן שעובי התקרה יצטרף לשיעור המחיצה מדין 'גידוד'.

וע"ש במה שתירץ, לחלק בין תוכו לבין גגו, ולא ביאר את הסיבה לכך שכלפי פנים בעיני דוקא י"ט בלא הקירוי.

ונראה לומר, לפי מה שנתבארה לעיל בפתיחה שיטת רש"י, שהוא סובר כפי שיטת הרא"ש בשבת פ"ק סי' י"א שנתבארה לעיל בסמוך, דמהות המחיצה היא אמנם לעכב על העוברים, אבל זאת משום שכל עיקר המחיצה היא כדי לשמור את רה"י וכנ"ל, ולכן כתב רש"י בעירובין דף ה' ע"א ועוד דוכתי, שכל

ג. סי' שמ"ה סט"ו: בית שאין תוכו עשרה טפחים, מדוע לפי רש"י לא מצרפים את עובי התקרה מדין גידוד

איתא בגמ' שבת דף ז' ע"א: "... והאמר רב גידל אמר רב חייא בר יוסף אמר רב בית שאין בתוכו עשרה וקריו משלימו לעשרה על גגו מותר לטלטל בכלו בתוכו אין מטלטלין בו אלא ארבע אמות..." ע"כ.

ופירש רש"י, וז"ל: "... וקריו משלימו, עובי קריו על גגו. דגבוה עשרה, הוי רשות היחיד, ומותר לטלטל בכלו. אלא בארבע, דכיון דלא גבוה המחיצה עשרה הוי כרמלית..." עכ"ל.

ומבואר שהחיסרון של בית שאין תוכו עשרה אינו משום שאין זו דירה הראויה לשימוש, אלא זהו חיסרון ב'מחיצה' שלו, שאין בה י"ט כלפי חלל הרשות, ולמרות שיש בחדר החיצון של הדופן י' טפחים כלפי רה"ר, מ"מ כיון שכלפי חלל הרשות אין דופן של י' טפחים תו לא חשיב רה"י אלא כרמלית. וזה דלא כשיטת הר"ח והר"ן שיובאו לקמן.

והקשה בספר תפארת יעקב [פרק ב' אות א'] על שיטת רש"י זו, אמאי לא מצרפים את עובי הקירוי להשלים את גובה מחיצה גם כלפי פנים, ומאי שנא מהא דאמרינן דאם עשה מחיצה גבוהה ה' טפחים על גבי תל גבוה ה' טפחים שמצרפים את הגידוד אל המחיצה כדי להכשיר את רה"י שעל גבי התל בין המחיצות, כבגמ' עירובין צ"ג לפי פירוש התוס'. והתם סיבת ההיתור היא משום שכלפי בני רה"ר

וד"ל: "... וברבינו חננאל ור"ן איתא, כיון דלא חזי לדירה על ידי המחיצה, כמי שאין לו מחיצות דמיא... עכ"ל. הרי שהחיסרון של אין תוכו עשרה הוא בכך שאין החלל ראוי לדירה, ומכיון שכך, ממילא אין לדירה זו מחיצות.

כלומר, 'שם מחיצה' יש רק לדופן היוצרת חלל הראוי לדירה, אבל היכא שאין החלל הנוצר מחמת המחיצה אינו עשרה – בטל שם 'מחיצה' מדופן זו. דהיינו, כל מהות המחיצה היא במה שהיא עשויה ליצור חלל הראוי לדירה, ולכן היכא שאין חלל כזה בין הדפנות, תו אין להן משמעות כלל וזו דירה שאין לה מחיצות.

וסברתם של הר"ח והר"ן תבאר שפיר לפי סברת הריטב"א והרמב"ן שנתבארו לעיל לגבי עמוד ברה"ר, ולעיל לגבי צירוף כתלי החקק לדפנות הבית, שמהות המחיצות היא להגדיר ליושב בפנים את רה"י. ואמנם, הגם שנתבאר לעיל דין זה כלפי רוחב רה"י, מ"מ כאן התחדש עוד, שדין זה של הגדרת רה"י ליושב בתוכה הוא גם לגבי גובה החלל של רה"י, ולכן מחיצה המגבילה את השימוש ברה"י משום שאינה יוצרת חלל הראוי לדירה, אין לה משמעות וכנ"ל.

*

ד. סי' שמ"ה סט"ו: העולה מהכל הוא ב' גדרים במהות מחיצות רה"י שהן ד'

מכל משנ"ת לעיל נמצא דאיכא שני צדדים עיקריים בהגדרת המחיצה שהם ד': א.

מחיצה שנעשית לחלל פחות מד' אין שמה מחיצה, והיינו משום שהיא באה לשמור על מקום חשוב, וחלל פחות מדע"ד אין לו חשיבות שצריך לשמו עליה, ולכן אין עליה כלל שם מחיצה, וכמשנ"ת לעיל.

ומעתה י"ל זאת גם לגבי חלל שאין בגבהו עשרה טפחים, דמכיון שהוא מוגבל למעלה ע"י התקרה ואין בו גובה עשרה טפחים, תו אין זו בכלל 'רשות' שצריך לשמור עליה, ומשו"ה אין על דופן זו שם 'מחיצה' כלל, וכמשנ"ת לעיל בדעת הרא"ש. ולכן תו לא מועיל הדין של גידוד חמישה ומחיצה חמישה כדי לתת לדופן 'שם מחיצה'.

דבגידוד חמישה שעל גבבי התל וכו', ישנן גם שטח של יותר מדע"ד וגם אין תקורה המגבילה אותו לומר בו גוד אסיק, ולכן כבר יש כאן 'רשות' שצריך לשמר אותה, ולצורך זה מספיקה גם מחיצה של גידוד חמישה וכו' כדי לעכב על בני רה"ר מלהיכנס ויש בזה שימור כראוי ומשו"ה יש על דופן זו שם מחיצה ודו"ק.

דהיינו, בבית שאין בתוכו י"ט חסר בעיקר הגדרת הרשות, ולכן לא מהניא בו מחיצה של גידוד. משא"כ בתל גבוה ה' הנ"ל, מכיון שמתקיים התנאי הבסיסי שתהיה כאן רשות [מצד גודל השטח שלה] ואין תו תקרה המגבילה אותו - לזה מהניא גם מחיצה של גידוד כדי לעשות שפיר את השימור, ודו"ק.

מאידך, ע"י בשעה"צ סי' שמ"ה ס"ק ס"ה, שהביא את דברי הרבינו חננאל והר"ן,

ותירץ הריטב"א שם, וז"ל: "... וא"ת ומאי שנא גבי סוכה שאינה גבוהה עשרה וחקק בה להשלימה לעשרה, דבעינן שיהא משפת חקק ולכותל פחות משלשה טפחים (סוכה ד' א'), י"ל, דהתם בעינן מחיצות של סוכה, דרחמנא קפיד שיהיו לה דפנות, אבל הכא לא בעי אלא שיהא עומד מוקף מחיצות וישראלה עצמו תוך מחיצות ... עכ"ל. והיינו כמשנ"ת, שמהות המחיצות היא להגדיר לאדם את רשותו, ודו"ק.

ב. והצד השני הוא בהבנת 'הגדרת הרשות' של המחיצות הוא, שהמחיצות מגדירות את הרשות כלפי בני רשות הרבים, וזוהי שיטת הרמב"ם, על פי דברי הצ"ח בשבת דף ז' ולפי ח"י הגר"ח בפ"ד הי"א מסוכה שנתבארו לעיל. והיינו, דמהות המחיצות היא להגדיר את גבולות הרשות, לסמן לבני רשות הרבים היכן מתחילה רה"י כדי להבדילה מרשות הרבים, והוא כעין 'תחום מושב' וכעין מה שנהוג היום לסמן במפות את גבולות החלקה.

והנפק"מ בין שתי השיטות היא לגבי כרפף יותר מבית סאתיים, דלריטב"א תו אין זו רשות היחיד אפילו מן התורה משום שאין המחיצות ניכרות ליושב בפנים, ואילו לרמב"ם אכתי רה"י שמה מן התורה כיון דסוף סוף היא מגדירה שפיר את גבולות רה"י לבני רה"י, וכמשנ"ת.

*

הצד האחד הוא שמהות המחיצה היא לעכב על הרבים מלהיכנס לרה"י. ב. הצד השני הוא, שמהותה היא להגדיר את תחום הרשות.

אלא שגם להצד שהמחיצה מהותה היא לעכב על הרבים, ישנם שני ביאורים: א. האחד, שזוהו דין בהגדרת המחיצה, שכל מחיצה שאינה מעכבת על הרבים אין לה 'שם מחיצה' כלל, וזו שיטת התוספות במסכת סוכה בדרך ד' הנ"ל, והרמב"ן בעירובין נ"ט בחד תירוצא.

ב. והביאור השני הוא, שמהות המחיצה היא לעכב על הרבים כדי לשמור על הרשות מפניהם, העיכוב על הרבים הוא תנאי הנצרך כדי לשמור את הרשות ואינו דין בהגדרת המחיצה דוקא, וזוהי שיטת הרא"ש בפ"ק דשבת סי' י"א, וכנראה גם שיטת רש"י הנ"ל.

ומיהו, גם לפי הצד שמהות המחיצה היא להגדיר את גבולות הרשות, ישנם שני צדדים: א. הצד האחד הוא, שיטת הרמב"ן הנ"ל בחד תירוצא, והריטב"א בעירובין נ"ט ובשבת דף ז' ע"ב, דמהותה של המחיצה היא להגדיר ליושבים בפנים את גבולות הרשות, שידעו וירגישו שהם יושבים ברשות שלהם.

ועי' בריטב"א בסוגיא דשבת דף ז' ע"ב לגבי בית שאין בתוכו י"ט וחקק בו להשלימו לעשרה, דהקשו הראשונים מ"ש מחקק דסוכה שצריך שכתלי החקק לא יהיו רחוקות מג"ט, ומ"ש לגבי שבת שאפשר להרחיק את כתלי החקק מהדפנות של הבית טפי מג"ט.

ונראה שדין זה יהיה תלוי בגדרי המחיצה שנתבארו לעיל. דלשיטת הרא"ש [וי"ל דגם לשיטת רש"י וכנ"ל], דס"ל דמהות המחיצה היא לשמור על הרשות שבין המחיצות, ונתבאר לעיל דבעינן קודם כל שיתקיים התנאי הבסיסי שיהיה חלל של רה"י שגדלו דע"ד בגובה עשרה טפחים, ורק לאחר שיש חלל זה - צריכות להיות לו גם מחיצות של י"ט כדי לשמור אותו.

אזי בנידון זה נראה פשוט, שלא יועילו מחיצות של גידוד ומחיצה כשיש ביניהן יותר מג"ט, משום שאין כאן כלל צירוף של מחיצה העשויה לשמור חלל של עשרה טפחים גובה ולא אכפת לן שכלפי חוץ רואים גובה עשרה, משום דסו"ס העיקר חסר מן הספר, והוא החלל, וכנ"ל.

וכל מאי דאמרינן גידוד ומחיצה מצטרפים ועשרה הוא רק בגוונא שאין ביניהן יותר מג"ט, כמש"כ הרא"ש בפ"ק דשבת סי' י"א. משום שכאן צריך 'ליצור' מחיצה של י"ט וכנ"ל.

וכל מה ששייך לדון כמש"כ החזו"א, הוא רק לשיטה שהמחיצה נועדה למעט את דריסת הרבים והיא נעשתה כלפי חוץ, וכשיטת התוספות בסוכה בדף ד' הנ"ל והרמב"ן בעירובין נ"ט בתירוץ השני שלו כפי שהובא לעיל בפתחה, דבזה אמרינן דסגי בגידוד ומחיצה כאלו שיש יותר מג"ט ביניהן, משום שהם שפיר מונעים את רגל הרבים, ובזה גופא הוא דאמרינן גידוד ומחיצה מצטרפין.

ה. סי' שמ"ה סט"ו: נפק"מ בין הגדרים הנ"ל של המחיצה היכא שעושה מחיצה על התל רחוק מן הגידוד

הנה, יל"ע לגבי היכא שבנה מחיצות של חמישה טפחים על גבי תל שמחיצותיו גבוהות ה' טפחים, אך לא בנה אותן על שפת התל אלא הרחיקן יותר מג"ט משפת התל, האם אמרינן בזה דמצטרפין הגידוד והמחיצה כדי ליצור רה"י ליושבים בין המחיצות שעל גבי התל, או שלא.

וז"ל החזו"א סי' ס"ה ס"ק ע': "... אבל במחיצות ע"ג תל, מהני אף אם הרחיק ג"ט משפת התל, ואע"ג שלענין אבראי לא היו מצטרפין ב' המחיצות, מ"מ חשיב מחיצה לגואי "... עכ"ל.

דהיינו, כלפי רה"ר אין כאן מחיצה, משום שהגידוד והמחיצה רחוקים זמ"ז טפי מג"ט ואין החמיצה יכולה להאריך את הגידוד. אבל כלפי פנים המחיצות איכא שם מחיצה מחמת הצירוף של הגידוד והמחיצה.

והדברים צ"ב טובא ממנ"פ, דאם כלפי המחיצה לבראי אין הגידוד והמחיצה מצטרפים משום שהמחיצה מרוחקת משפת הגידוד יותר מג"ט, אזי אמאי יש לזה שם מחיצה לגוואי, ואם כלפי גוואי אמרינן שהגידוד מצטרף אל המחיצה למרות שהוא מרוחק ממנה יותר מג"ט, אמאי לא אמרינן זאת גם כלפי בראי, וצ"ב.

ו. סי שמ"ה ס"ו: בשורש המח' האם כלי שאין בגבהו י' ברה"ר יש לו דין רה"ר או שהוא מקום פטור

כתב השו"ע סי' שמ"ה ס"ו: "... אפי' כלי כגון תיבה או מגדל או כוורת, אם יש לרבע בו ארבעה על ארבעה והוא גבוה עשרה, הוי רשות היחיד ... עכ"ל.

וכתב המג"א שם סק"ד: "... אפי' כלי - וכלי שאין גבוה י' עומד ברה"ר אין לו דין כרמלית אלא הוי כמו ר"ה דאין כרמלית בכלים (רש"י בשבת ד' ח' עס"י שנ"ה ס"א מ"ש) אבל בכלי המחובר לקרקע הוי כרמלית (תו' דף יא) ... עכ"ל.

וכתב הפמ"ג בא"א סק"ד, דמרש"י [שבת דף ח' ע"א ד"ה 'אין מטלטלין' ואילך עד סוה"ע] מבואר דלא כהמגן אברהם וסבירא ליה דהוא מקום פטור ולא רשות הרבים, ע"ש. וכן באבן העזר האריך לחלוק על המג"א ולהוכיח שבכה"ג הוי מקום פטור ולא רה"ר, וז"ל שם: "... דכל הדברים מבטלים מתורת רה"ר כל שגבוה שלשה ולא גרע כלים מהם ... עכ"ל, ע"ש. ופליגי המג"א ואבן העזר, האם הכלים בטלים אל רה"ר, או מבטלים מתורת רה"ר.

ועי' במשנ"ב שם ס"ק ט"ז, שהכריע לדינא כדעת המג"א, והאריך בשעה"צ להביא את הדעות בזה, ע"ש. וצ"ב במאי פליגי.

והנראה בזה, שגם זה יהיה תלוי בנידון הנ"ל, דאם מהות מחיצות הרשות היא

ומיהו, יל"ע לשיטת הר"ן שנתבארה לעיל, האם יודה לדין שכתב החזו"א, שהרי כתב הר"ן לגבי בית שאין בתוכו עשרה טפחים וקירוי משלימו לעשרה, דהא דאסור לטלטל בתוך הבית הוא משום שאין זו דירה ראויה, ומשום הכי חשיב כמאן דליכא מחיצות דמיא, וכו' שנתבארה שיטתו לעיל, שזהו דין בהגדרת המחיצות שייצרו חלל של עשרה טפחים.

דלפי זה יש לדון דאולי כל זה הוא רק ברה"י מקורה, כמו בית זה, דשם התקרה מפריעה למגורים ולכן אין זו דירה ראויה, משא"כ הנך מחיצות התל, שאינן מקורות, ואין כאן מה שמנע את ה'מגורים', שמא בזה גם הר"ן יודה דהמחיצות מצטרפות עם הגידוד כלפי גוואי.

ושמא י"ל, דמשום דסו"ס אין כאן חלל י"ט, אין עליו שם של דירה כלל, ולא על זה אמרינן שהגידוד והמחיצה מצטרפים, אלא רק לגבי שתי חצירות זו מעל זו, וצ"ב.

ומיהו, לפי משנ"ת לעיל שיטת הרמב"ם, דמהות המחיצות היא 'לגדור' את הרשות, דהיינו להגדיר את תחומיה כלפי רשות הרבים שידעו שעד כאן יש להם רשות, והיא כעין 'תחום המושב', בזה יש לומר שפיר שלפחות כלפי היושבים בין המחיצות יש כאן שפיר הגדרת התחום של הרשות, ושפיר אמרינן גם על זה דגידוד ומחיצה מצטרפים, ודו"ק.

והמשנ"ב בס"ק ט"ז ובשעה"צ האריך לפסוק כדעת המג"א שהוא בטל כלפי רה"ר, והוא על פי מש"כ הרשב"א והר"ן, וא"כ משמע דס"ל למשנ"ב לדינא כמשנ"ת, שמהות רה"ר היא הגדרת הרשות וכנ"ל, ולכן שפיר הכריע לדינא כמו המג"א שכלי זה בטל לרה"ר.

וראיה דכך ס"ל לדינא למשנ"ב היא ממש"כ כאן בס"ק ט"ו לגבי שיעור הכלי הנצרך כדי להיחשב רשות לעצמו, וז"ל: "... אם יש בו לרבע, ועל כן בכורת שהיא עגולה, לא הוי רשות היחיד עד שתהיה חללה מחזקת ... עכ"ל, הרי שנקט לדינא ששיעור רשות היחיד נמדד על ידי החלל בלחוד ולא מצרפינן את עובי המחיצות לשיעור. וזה ממש כדעת המג"א בסק"א שנקט כך לדינא דאין מצרפינן את עובי המחיצות לשיעור. וראה בשעה"צ ס"ק י"ג שהזכיר בתור דעה שניה את השיטה המצרפת גם את עובי המחיצות לשיעור.

הרי לן, דס"ל למשנ"ב לדינא שגדר המחיצות הוא להגדיר את הרשות וזו הסיבה כאמור שלא לצרף את עובי המחיצות וכמשנ"ת, ולכן שפיר הכריע כהמג"א גם לגבי כלי זה שאין לו שם רשות לעצמו ולכן הוא בטל כלפי רה"ר וכמשנ"ת, ודו"ק.

ונחזי אנן בלשונות הראשונים עצמם, דז"ל רש"י בשבת דף ח' הנ"ל: "... אין מטלטלין - דהוי רשות היחיד לעצמה. פחות מכן - או בגובה או ברוחב - מטלטלין, ואם תאמר, פחות מעשרה ורחבה ארבעה כרמלית היא - לא גזור רבנן לבטולי מתורת כלים, הואיל וכלי הוא ... עכ"ל.

למעט ולעכב את הרבים, וכתוצאה מכך יוצא, שמהות גדר הרשות היא לבדל את עצמה מרשות הרבים כמו שנתבאר לעיל באורך [דמשום זה נתבאר שמצטרף גם עובי המחיצות לשיעור המחיצה, ועוד נפק"מ], אזי גם כלי שהוא רחב ד' וגבוה י' הוא מבדל את עצמו שפיר מרשות הרבים על כל פנים משום דלא דרסי עליה הרבים ותו לא הוי רה"ר, אלא דמשום שהוא פחות מגובה עשרה טפחים אין לו דין רה"ר, אבל גם לא שייך לומר בו שהוא טפל כלפי רה"ר, ולכן שפיר י"ל שהוא מקום פטור, וכדעת החולקים על המג"א.

אבל אם מהות המחיצות היא להגדיר את הרשות למי שנמצא בפנים [ומחמת זאת גם אין עובי המחיצות מצטרף לשיעור וכנ"ל], אזי כאשר אין גבהו עשרה טפחים, ומכיון שמדובר בכלי שלא נתנו לו דין כרמלית כלל, אזי פירוש הדבר הוא שאין לו כלל שם של רשות' ולכן ממילא הוא בטל שפיר כלפי רה"ר, ודו"ק.

והנה, המג"א שפירש שכלי כזה שאין לו גובה עשרה טפחים יש לו דין רה"ר ולא מקום פטור, נראה דאזיל לשיטתיה בסי' שמ"ה סק"א, שפסק לדינא שאין עובי המחיצות מצטרף לשיעור ד' טפחים כהרמב"ם, ונתבאר לעיל שהוא משום דסבירא ליה שמהות המחיצות היא להגדיר את הרשות ולא לעכב ולמעט על העוברים ולכן רק היכא שיש בחלל עצמו ד' טפחים הוא דיש כאן הגדרה של רשות לעצמה וכמו שנתבאר לעיל, ולכן, שפיר כתב דכלי שאין לו דין כרמלית הוא בטל כלפי רשות הרבים, שהרי אין הוא מגדיר שום רשות לעצמו וכנ"ל.

משמע מדבריו, שהחיסרון של כלים ברה"ר הוא - שאין הם מגדירים רשות לעצמן וזוהי הסיבה שהם בטלים לרה"ר ומקבלים גם הם שם של רה"ר, ועל זה סמך המשנ"ב הנ"ל את דבריו, ומשמע נמי שביאור הדבר הוא כמשנ"ת.

ועי' בחי' הר"ן שבת ח' ע"א, שפירש כדברי הרשב"א הנ"ל, וז"ל: "... וא"ת, מ"מ כיון דלית בה עשרה כיון שהיא רחבה כדי לרבע בה ארבעה הויא כרמלית וליפטר דהא רשותא היא. וי"ל, דאין דין כרמלית בכלים ואין כלים חולקין רשות לעצמן בזמן שהם ברשות אחרת דבטלי' הן לגבי הרשות וכמו שפי' הרשב"א ז"ל גבי טרסקל... "עכ"ל.

ויתכן לומר, שהמשנ"ב יפרש שפיר את דברי רש"י כמש"כ הר"ן, דהקמ"ל הוא, דמכיון שהם כלי ולא גזרו רבנן לבטלן מתורת כלי, וממילא הם בטילים כלפי רה"ר, וצ"ב אם שייך לדקדק כך.

*

ז. סי' שס"א ס"ב, עירובין צ"ד: האם מקום שהרבים דוחקים בין המחיצות הופך גם את שאר הרשות לכרמלית

שנינו בעירובין דף צ"ד: "... חצר שנפרצה לרשות הרבים, המכניס מתוכה לר"י ומרה"י לתוכה חייב, דברי רבי אליעזר. מתוכה לרשות הרבים ומרשות הרבים לתוכה פטור, מפני שהוא ככרמלית... "ע"כ.

דמשמע מדבריו, שגם בפחות מעשרה בעצם היה מקום לומר שזו כרמלית לעניין איסור טלטול ממנה לרשות הרבים, וקמ"ל דמשום שהיא כלי לא אסרו לטלטל ממנו לרה"ר, אבל לא משום שהוא בטל כלפי רה"ר, דהיינו זהו מקום פטור, וכמו שדייק האבן העוזר הנ"ל מדבריו.

ועי' שם גם במהרש"א, שכתב על דברי רש"י אלו דהא דיש שם כרמלית על כלי זה הוא רק להקל ולא להחמיר, וז"ל: "... וי"ל, דלא קאמר התם דלא גזרו ביה רבנן לבטולי מתורת כלי - אלא שלא להחמיר בכלי כשאר כרמלית, שאין מטלטלין (בו) [מתוכו], אבל הכא להקל ביה, דהוה רשות לעצמה קאמר, ולהכי הוצרך הכא לומר דלא הוה רשות אלא מדרבנן ואין כח ביד חכמים להקל על ד"ת וכו' ודו"ק... "

אבל בשעה"צ כתב, שגם מדברי רש"י אינו מוכרח כן, וצ"ב מדוע.

ועי' ברשב"א שבת דף ה' ע"א לגבי טרסקל, וז"ל: "... והא דקא מקשינן טרסקל ברשות הרבים רשות היחיד היא... אלא הכי קאמר, דמדמוקמת מתניתין בשקיבלה העני בטרסקל שבידו ואפילו הכי בעל הבית חייב, אלמא סבירא ליה לתנא דטרסקל לא פליג רשות לנפשיה כעמוד או תל גבוה למעלה משלשה דברשות הרבים חולקין רשות לעצמן להיות כרמלית או מקום פטור דקא סבר תנא דכלים אין חולקין רשות לעצמן... "עכ"ל.

ויישב ה"ט"ז שם, דיש לחלק בין מבוי שנפרץ במלואו לרשות הרבים דרסי בה רבים על מקום המחיצה שנפלה, דאז יש למקום המחיצה דין של כרמלית, וכתוצאה מכך גם כל הרשות נהפכת לכרמלית משום שהיא בטילה למקום המחיצה.

משא"כ היכא שנפרץ המבוי למקום דלא דרסי בה רבים, אזי סגי בג' המחיצות שנשארו כדי שהרשות תהיה רשות היחיד בין המחיצות, ורק על מקום המחיצה יהיה דין של כרמלית.

וד"ל ה"ט"ז שם: "... ולעד"נ לתרין, דבסי"ה שמ"ה מיירי שהרוח הרביעית הוא לרה"ר ... וזה המבוי זמנין דחקי בו רבים להיכנס שם כשיש ברה"ר הרבה בני אדם ... הלכך, אף על פי שהוא מצד עצמו הוה רה"י גמור, מ"מ הרה"ר מפסידו מלהיות רה"י אלא בטל אצל רה"ר ונקרא צידי רה"ר והוה כרמלית.

משא"כ כאן, דלא מיירי בענין זה שדוחקין שם רבים לפעמים, ממילא נשאר עליו שם רה"י גמור מן התורה, אף על גב דאמרינן כאן כל מקום שיש ג' מחיצות כו', והיינו באין שם ביטול מצד כניסת הרבים מדוחק ... עכ"ל.

וכן הוא גם בראב"ד שהובא ברשב"א בדף צ"ד ע"א, דהקשה שם הרשב"א כעין קושיית ה"ט"ז אלא שהקשה כן על הגמרא עצמה, דיש בה סתירה אם ג' מחיצות דאור' או ד' מחיצות, וד"ל: "... איכא למידק, דהכא משמע דאפילו ג' מחיצות לאו דאורייתא, משום דנפרצה זו לרשות הרבים בדופן ד' הרי זו כרמלית גמורה

ובגמ' בפשטות מסקינן, שמחלוקתם היא לגבי היכא שהרבים דוחקים ודורסים על מקום המחיצה שנפרצה, דלרבי אליעזר מקום המחיצה הוא רשות הרבים ולרבנן הוא כרמלית אך משמע שם דלכולי עלמא כל הרשות נעשית כרמלית מחמת כך.

דאמרינן התם: "... הכי קאמרי ליה רבנן לרבי אליעזר, מי לא קא מודית לן היכא דטילטל מתוכה לרשות הרבים ומרשות הרבים לתוכה דפטור מפני שהיא כרמלית, צידי נמי לא שנא. ורבי אליעזר התם לא קא דרסי לה רבים הכא קא דרסי לה רבים..." ע"כ.

דהיינו, לר"א שאני מקום דריסת הרבים משאר הרשות, וס"ל שדריסת הרבים עושה את מקום המחיצה לרה"ר אבל שאר הרשות נעשה כרמלית משום שאין שם דריסת רבים, ואילו לרבנן, כל הרשות עצמה שעשית כרמלית מחמת דריסת הרבים על מקום המחיצה.

וכן הבין ה"ט"ז בריש סי' שס"ג בדעת רבנן, שהדין שניתן למקום המחיצה להיות כרמלית מחמת דריסת הרבים, גורם לכך שכל השטח שבין המחיצות נעשה גם כן כרמלית, ולא רק מקום דריסת הרבים, וזה כפשטות לשון הגמ' הנ"ל.

דכתב ה"ט"ז שם סק"א ליישב את סתירת דברי הטור מריש סי' שמ"ה, דמשמע דס"ל לטור שם שרה"י איננה אלא היכא שיש לה ד' מחיצות, אבל בג' מחיצות הויא כרמלית, והוא כמש"כ הרמב"ם בפרק י"ז ה"ט. ואילו בריש סי' שס"ג מבואר מדברי הטור, שרשות שיש לה ג' מחיצות היא רה"י גמורה מן התורה.

נחלקו ר"א ורבנן לגבי חצר שנפרצה לרה"ר, האם רק על מקום המחיצה הוא דנחלקו או שנחלקו על כל שטח החצר, דדעת התוס' שם היא שמחלוקת ר"א ורבנן היתה רק על מקום המחיצה, אבל שאר החצר נשארה רה"י כדמעיקרא.

אבל הרשב"א, וכן הראב"ד שם הבינו שהמחלוקת היא על כל שטח החצר, האם נהפכת לכרמלית או שלא. ומחמת הנחה זו הוקשה להו, דכאן מבואר דחצר שיש לה ג' מחיצות שוב אינה רה"י, וזה דלא כמסקנת הגמ' בפ"ק דכל שיש לה ג' מחיצות חשיבה רה"י. ומלשונות תירוציהם של הראשונים נלמד אנן את דעתם לעניין גדר מהות רה"ר, האם היא 'מתורה לרבים' או שהיא 'משמשת את הרבים'

וז"ל התוס' שם: "... חייב דברי ר"א - בגמ' מוקי לה במקום מחיצה הפרוצה, וכגון שבשני ראשיה לא נשאר כלל משתי מחיצות שבצידה שמקום מחיצה זו שנפרצה אינו תוך מחיצות הנשארות. ובלישנא קמא מוקי לה כגון שאבדה להם דרך באותו מקום ובררו להם מקום מחיצות להיות שלהן ללכת דרך שם בשביל דרכם שאבדו שם. ור"א לטעמיה דאית ליה מה שבררו בררו ורבנן סברי דאין להם כח לברור, הלכך, אף על פי שעוברים שם אינו רה"ר כיון שלא נמסר לרבים ואינו של רבים ... והכי קמהדרי ליה רבנן, אי אתה מודה שאם הוציא מתוכה לרה"ר שהוא פטור אבל אסור שאין לרבים כח שם ולכך אינה נעשית רה"ר אפילו נפלו כל המחיצות סביב והוי כרמלית, הכא נמי מקום מחיצה תודה שיהיה כרמלית שאין להם כח בברירתן ... "עכ"ל.

והמכניס והמוציא מרשות הרבים לתוכה ומתוכה לרשות הרבים פטור.

ואלו בפ"ק אמרינן דג' מחיצות דאורייתא, והתם אמרינן דקורה משום היכר, דאלמא ג' מחיצות לכולי עלמא (אמור) [רה"י] מדאורייתא, ומבוי דאורייתא משרא שרי [בלא] (ב) לחי ובלא קורה.

והראב"ד ז"ל תירץ, דהתם במבוי דלא דחקו ביה רבים, וכגון שיש אסקופה גבוהה ג' טפחים לפניו דלא דרסי ביה רבים דלא ניחא תשמישתיה, אבל הכא, דליכא עכובא דדרסי ביה רבים בהדיא - הלכך מבטלים מתורת חצר, ואף על גב דתניא [טהרות פ"ו מ"ט] חצר שהרבים נכנסין בזו ויוצאין בזו רשות היחיד לשבת התם איכא ד' מחיצות מעלייתא אבל היכא דליכא אלא ג' אתו רבים ומבטלי ליה ... "עכ"ל.

הרי להדיא כמו תירוצו של הט"ז הנ"ל. וצ"ב טובא בזה אמאי מתבטלת החצר כלפי רה"ר, ואם אכן היא מתבטלת אל רה"ר אמאי יש לה רק דין 'כרמלית' ולא דין של רה"ר כדין כל עיקר וטפל.

ועל כן נראה בכוונת הראב"ד והט"ז, דשיטתם נובעת מההגדרה של מהי 'רשות הרבים' ומה תפקידן של המחיצות כדי להפוך את הרשות לרשות היחיד, וכפי שיתבאר הגדרים לקמן באורך.

ובהקדם, מצינו דנחלקו התוס' צ"ג ע"ב שייך לדף צ"ד ע"א [והרשב"א שם, על מה

ונמצא כאמור, דהמח' לגבי חצר שנפרצה, אי חשיבה רה"י או דחשיבה 'כרמלית' נובעת מן הגדר של רה"ר, דלתוס' מהות שרה"ר היא מה ש'מסור לרבים', ולכן כל הנידון לא שייך כלל לגבי שטח החצר עצמה וכנ"ל, ואילו לראב"ד מהות רה"ר היא מה שהיא 'משמשת' את הרבים.

ולפי זה תבאר גם דעת הט"ז הנ"ל, שחילק בין היכא שהמבוי פתוח לרה"ר, לבבין היכא דפתוח לכרמלית, דהיכא שפתוח לרה"ר איכא דריסת רבים גם בתוך החצר, וזו עצמה הסיבה שבטילה ממנה שם רה"י וכנ"ל, משא"כ היכא שהמבוי פתוח לכרמלית, דאין דריסת רבים בתוך החצר, שפיר נשאר עליה שם רה"י וכנ"ל, ודו"ק.

ולא פליגי הט"ז והראב"ד אלא באוקימתא המאפשרת לחצר זו להישאר רה"י, דלט"ז מיירי כשהיא פתוחה לכרמלית דזו הסיבה דלא דרסי בה, ואילו לראב"ד מיירי בשיש בכניסתה של החצר איסקופה, וכמשנ"ת לעיל. ובסמוך תבאר דעת רש"י בדף ט' ע"א בזה.

*

ח. עירובין ט': להנ"ל יש לפשוט המח' בדעת רש"י האם מקום שהרבים דוחקים שם הופך את כל הרשות לכרמלית

בהמשך למשנ"ת לעיל במח' התוס' בדף צ"ג ע"ב והראב"ד בדף צ"ד ע"א גבי בקיעת הרבים אי מבטלת את רה"י כולה או רק את מקום המחיצה, הנה מבואר דפליגי הראשונים בדעת רש"י בדף ט' באותה סוג מח',

הרי דס"ל לתוס', דמהות רה"ר היא במה שהיא 'מסורה לרבים', ומכיון שכן, אין כלל צד שהחצר גופה תהפוך לרה"ר, שהרי לעולם אין היא מסורה לרבים ואין לרבים כוח בה, וכמש"כ סברא כעין זו במשכנ"י [ע' קי"ד] דמכיון שיש רשות לבעלי החצר לסתום אותה תו לא חשיבא 'מסורה לרבים' ע"ש. לכן רק לגבי מקום המחיצה הוא דשייך הנידון אם הוא רה"ר או כרמלית, והיינו מן הטעם שכתבו התוס', משום שרבים שביררו להם דרך מה שביררו ביררו, והפך המקום ל'מסור לרבים'.

וכבר הו"ד לעיל הרשב"א, דמשמע להדיא שהבין שכל החצר נעשית כרמלית, ולכן הוקשה לו כנ"ל מפ"ק דמבואר דכל היכא דאיכא ג' מחיצות הויא רה"י, והביא על זה את תירוץ הראבד הנ"ל.

וממה שכתב הראב"ד הנ"ל לחלק בין היכא דדרסי רבים בתוך החצר לבין היכא דלא דרסי בה להדיא, משמע דעצם זה שהרבים דורסים בתוך החצר בלא הפרעה, זו הסיבה שבטל ממנה שם רה"י, ורק אם יש 'מכשול' בכניסה לחצר המעכב על שימוש הרבים להדיא, הוא דנשאר עליה שם רה"י.

וכלומר, ס"ל לראב"ד דמהות רה"ר היא בכך שהיא 'משמשת' את הרבים, ולכן, למרות שאין עליה שם של רשות הרבים משום שחסירה לה הצורה של רשות הרבים, ממכל מקום כבר בטל ממנה שם רשות היחיד, והגם שחסרה לחצר הצורה של רשות הרבים, מכל מקום כבר אינה רשות היחיד מחמת דריסת הרבים.

ובפשטות הבינו הראשונים שכוונת רש"י היא שמקום המחיצה מותר הן לבני החצר והן לבי רה"ר, והקשו על זה, וכמו שכתב על זה הריטב"א בשם תור"פ, וז"ל: "... פרש"י ז"ל אלמא כיון דלא הוי מקום חשוב וכו' הכא נמי אפילו חשבת ליה מקום באנפי נפשיה בטיל הכא והכא ושרי עכ"ל... ומיהו הקשו עליו בתוספות, היכי קאמר מרן ז"ל דהכא נמי בטיל הכא והכא, דהא כיון שעומד בין כותלי המבוי רשות היחיד הוא מן התורה, דקיימא לן ג' מחיצות דאורייתא, וא"כ היכי שרי להשתמש בו לחוץ.

ויש שתירצו דמרן ז"ל סובר דלא אמרו ג' מחיצות רשות היחיד אלא בפתוח לכרמלית אבל בפתוח לרשות הרבים דינו ככרמלית [א.ה. כעין תי' הט"ז שהובא לעיל]... וריב"א ז"ל פ"י, הכא נמי כיון דאין בו ד' טפחים דין הוא שיבטל לגבי המבוי שהוא רשות היחיד ועומד לתוכה, ואפשר שאף רש"י ז"ל לכך נתכוין, וה"ק דהכא נמי כיון דלא הוו ביה ד' טפחים בטיל הכא והכא מדין מיעוטא ושרי לבני רשות היחיד, דאילו לבני רשות הרבים טעמא אחרינא איכא למיסר מפני שהוא בתוך רשות היחיד... "עכ"ל.

הרי דפליגי הראשונים בדעת רש"י, האם כל הרשות הופכת לכרמלית מחמת בקיעת הרבים, או שהנידון הוא רק על מקום המחיצה. וכבר נתבאר לעיל, דשורש המחלוקת בזה נעוץ במהותה של רשות הרבים, האם היא בכך שהיא 'מסורה לרבים' או בכך שהיא 'משמשת' את הרבים וכנ"ל. דאם היא 'מסורה לרבים' אזי חצר זו לעולם

דהיינו היכא שהמבוי פתוח לרה"ר, דאמרינן התם האם ס"ל דכל הרשות נעשית כרמלית מחמת בקיעת הרבים או שרק מקום המחיצה הוא שמשתנה אבל הרשות עצמה נשארת רה"י.

דהתם נחלקו אב"י ורבא לגבי הדין של מבוי שתוקן בלחיים או קורה, מה הדין של בין הלחיים, דאב"י אמר שבין הלחיים אסור משום שהוא נידון ככרמלית ורבא אמר דמותר גם בלא תיקון נוסף, והקשה שם אב"י לרבא מהא דאמרינן 'תוך הפתח צריך לחי אחר להחירו' אע"פ שאין בו ד' על ד', אלמא שבין הלחיים נידון משום כרמלית [כגון מבוי שיש פצימין רחבים לפתחו מכאן ומכאן, והן הן הלחיים שלו, צריך להעמיד לחי אחר מבחוץ אם ירצה להשתמש בין הפצימין – רש"י שם]. ותירץ לו רבא, דהתם הוא מפני שהמבוי פתוח לכרמלית, אבל אם הוא פתוח לרה"ר אזי גם בין הלחיים מותר.

והקשתה הגמ', יציבא בארעא וגיוורא בשמי שמיא, דהיכא שהמבוי פתוח לרה"ר דינו יהיה קל יותר מאשר כשהוא פתוח לכרמלית. ותירץ רבא, אין, מצא מין את מינו וניעור.

וכתב רש"י שם, וז"ל: "... מצא - כרמלית שבין לחיים, שלא היה בו שיעור כרמלית. את מינו - שחוצה לו. וניעור - נתחזק על ידי מינו, וניעור משנתו שהיה בתחלה בטל אצל שאינו מינו, ודוגמתו בככורות (כ"ב, א'): טומאה שבטלה וחזרה וניעורה. אבל פתוח לרשות הרבים - שלא זה מינו ולא זה מינו, ולכאן וכאן בטלה... "עכ"ל. הרי שכתב דמקום המחיצה בטל לכאן ולכאן.

לטלטל ממנה לכרמלית אחרת בתוך ד"א, וכן לטלטל בכולה כלים ששבתו בחצר, ועוד.

דכתב הרבינו יהונתן שם, וז"ל: "... וירושלים נמי מערבה כיון דדלתותיה נעולות בלילה, ואף על פי [שכל זמן] שלא עירבה הוא ככרמלית, כדאמרינן בסוף מסכתין [דף ק"א א'] דקרי לה כרמלית. דקא מקשינן לרבנן - אמר ר"מ רה"ר וקא מייתי אינהו ואיה מכרמלית, דירושלים כרמלית היא. דא"ר יוחנן אלמלא וכו'.

וצ"ע גדול, היכי מערבא בדלתות לבדן כיון שנקרא כרמלית, וכי עירוב מפיק לה מכרמלית... "עכ"ל.

הרי מבואר, דס"ל לר"י שירושלים גם לאחר נעילת דלתותיה יש עליה שם של כרמלית מדאורייתא ולכן שפיר הקשה איך שייד לערב כרמלית.

אבל הב"י בסי' שמ"ה ס"ב ד"ה 'יומ"ש עוד רבינו' בשם רש"י, וכן תרומת הדשן סי' ע"ט ועוד, כתבו דאין זו ממש כרמלית, אלא זו רשות היחיד גמורה, אלא שאסרו בה את טלטול כמו בכל מקום שצריך עירוב חצירות ולא עשו אותו, דז"ל הב"י שם: "... דאמר רבה בר בר חנא אמר רבי יוחנן ירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה חייבין עליה משום רשות הרבים, ומשמע דהשתא דננעלות בלילה הוי כרמלית.

יש לומר, דאין הכי נמי דכי דלתותיה ננעלות בלילה הוא רשות היחיד גמורה אפילו

אינה מסורה לרבים, אבל אם היא משמשת את הרבים אזי חצר זו 'משמשת' שפיר את הרבים, וכמו שנתבאר לעיל בסמוך.

ונראה דיש לפשוט את המחלוקת בדעת רש"י בזה על פי דעת רש"י עצמו בגדר מהות רה"ר, דהנה נתבאר לקמן בענייני רה"ר דרש"י ס"ל שמהות רה"ר היא בכך שהיא 'משמשת' את הרבים, שהרי הצריך דוקא ס' ריבוא עוברים בה בפועל כדי להחשיבה רה"ר, ולא סגי בכך שכל מי שרוצה יכול לעבור שם, וע"כ הוא משום שרה"ר מהותה 'לשמש' את הרבים, ע"ש.

ולפי זה, גם כאן, היכא שמבוי פתוח לרה"ר דרבים דחקי גם לתוכו, נעשה כל המבוי כרמלית מעצם בקיעת הרבים בתוכו, וכמש"כ הראב"ד הנ"ל, וכמשנ"ת מח' הראשונים בזה גופא לעיל, ודו"ק.

*

ט. סי' שמ"ה ס"ב: במחלוקת רש"י ורה"י יהונתן לגבי ירושלים אי חשיבא 'כרמלית' ממש, או רק דין כרמלית

הנה מצינו מחלוקת בין הב"י בשם רש"י שהובא בריש סי' שמ"ה, לבין הר"י [ב.]. לגבי ירושלים לאחר שננעלו דלתותיה, דמבואר בגמ' עירובין ק"א ע"א שדינה הוא ככרמלית ולא כרה"ר, ולא כרה"ר, האם דינה ממש ככרמלית מן התורה, או שדינה כרה"ר גמורה אלא שגזרו בה איסור טלטול כדין כל חצר שלא עירבו בה, ויש נפק"מ טובא בזה לגבי הזורק לתוכה אי חייב או פטור, וכן

ע"ב, ולכן אין זו ממש כרמלית אלא רק 'דין כרמלית' יש לה וכן"ל, ודו"ק.

ומיהו, שו"ר בדברי יחזקאל סי' ה' ענף א' סק"ח, שפירש דלא כדברינו הנ"ל, אלא פירש הנחלקו הגדר מהותה של ה'דלת'. דחקר שם במהות סתימת הדלתות בב' פנים שהם ג': א. דלת היא מדין מחיצה בפועל בלחוד אך אין בה תורת סתימה מצד הדין כלל, ולפי זה כשהדלת פתוחה הוא סילק את המחיצה.

ב. דלת יש בה דין סתימה אף כשהיא פתוחה, ובזה יל"פ בשתי פנים: האחד, משום דלא גרע מצוה"פ, דאע"ג דצוה"פ בעי קנה מכאן וכו' וקנה ע"ג, היינו דבלא"ה לא חשיבה צורת הפתח, אבל כל שיש לו דלת הרי היא צוה"פ ממש.

והשני דאפשר דלת הוא דין מחיצה בפני עצמו וכמו כל מחיצה הוא מהלמ"מ, דהיינו צורת הפתח, ולחי, וקורה למאן דאמר דהוא מחיצה דאורייתא, הכי נמי דלת חשיבה 'מחיצה' כמו אלו והוא בכלל מחיצין הלכה למשה מסיני, ע"ש.

ולפי זה יישב שם בס"ק כ"ב את דעת הרבינו יהונתן הנ"ל, בכך דס"ל דדלת היא 'מחיצה בפועל' וכהאופן הראשון הנ"ל, ולכן כאשר אין היא נעולה אין כאן כלל מחיצה ובטל כל ההיקף, ותו לא היא כלל רשות היחיד אלא כרמלית, ומשום הכי סבירא ליה דלא מיערבה על ידי הדלתות גרידא והצריך גם עמודים בפתח העיר.

ועל זה גופא פליג הב"י בשם רש"י, דהם ס"ל דדלת מהותה היא כעין צורת הפתח

להתיר לטלטל בכולה אם לא היו בה דרים רבים, ולא קרי לה כרמלית אלא משום דכיון דדיירי בה רבים הוא לה חצר של רבים שלא עירבו שאסור לטלטל מתוכה לבתים ומבתים לתוכה, כשם שאסור לטלטל מכרמלית לבתים ומבתים לכרמלית וכן פירש רש"י שם.

ובהכי ניחא מה שהוקשה לה"ר יהונתן בריש עירובין (ב. ד"ה כיצד), היכי מערבי ירושלים בדלתות לבדן כיון שנקרא כרמלית וכי עירוב מפיק ליה מכרמלית... "עכ"ל.

ואת דעת הרבינו יהונתן יש לבאר, דהוא אזיל לשיטתו שנתבארה לעיל, שמהות המחיצות היא להגדיר את הרשות כלפי הנמצאים בתוכה, ולכן ס"ל, דמכיון שרבים מהלכים בירושלים אזי תו אין זו רה"י משום דאתו רבים ומבטלי מחיצתא על ידי עצם זה שהם סובבים בעיר, וכמו הסברא שדחה החזו"א שהובא לעיל לגבי הגדר של 'אתו רבים ומבטלי מחיצתא'.

ומשו"ה ס"ל לרבינו יהונתן, שהגם שאין זו תו רה"ר משום שכבר אין בה מבואות מפולשים, מ"מ כרמלית מיהא הויה מחמת הרבים שסובבים בה, ולא רה"י, ולכן שפיר הוקשה לו איך שייך לערב כרמלית בהכי.

אבל הב"י ס"ל, שמהות המחיצה היא לחסום את דרכם של הרבים, ובירושלים לאחר שננעלו דלתותיה איכא מחיצות מעלייתא, אזי שפיר חשיבה בכך רה"י, ומה שהרבים סובבים בה אין בכך כדי לבטל את מהות המחיצות כפי שנתבאר כבר לעיל דעת התוספות בדף כ"ב

מחיצה, אמאי לא סגי בהכי, ועל כרחך שגם קורה אינה אלא משום מחיצה ולא משום היכר, דאם קורה היא משום היכא, מה הוסיפה הקורה לגבי המחיצה שלא היה מחמת הלחי. ואם גם קורה היא משום מחיצה, אזי מה היא מוסיפה טפי על המחיצה שיש מחמת הלחי, וצ"ב.

אכן, הריטב"א כתב שם בשם תור"פ דלא כרש"י, וז"ל: "... וא"ת, ואי ד' מחיצות דאורייתא - היכי סגי במחיצה רביעית בלחי וקורה, תירצו בתוספות, (דה"ה) [דהו"א] דקא סברי ב"ש דמדאורייתא בעינן שם ד' מחיצות, ג' מחיצות גמורות ומחיצה רביעית בכל דהו, ומיהו בפחות מלחי וקורה לא אפשר ... עכ"ל.

הרי מבואר בריטב"א, דגם להו"א של ב"ש דבעינן ד' מחיצות מדאורייתא, סגי במחיצה רביעית כל דהו, ודלא כמש"כ רש"י, וצ"ב במאי פליגי, דרש"י שהצריך 'מחיצה מעלייתא' בדופן הרביעית, והריטב"א שכתב דסגי ב'מחיצה כל דהו'.

והנראה בזה לפי משנ"ת לעיל בדעת הריטב"א, דהוא ס"ל שמהות גדר המחיצה היא, להגדיר את הרשות כלפי העומדים בתוך הרשות, ולכן כתב, דאפילו לב"ש המצריכים ד' מחיצות מדאורייתא, היכא שכבר יש ג' מחיצות שלימות - סגי במחיצה כל דהו כדי להגדיר שפיר מהי כאן הרשות.

אבל בשיטת רש"י י"ל, דס"ל שגדר המחיצה הוא למנוע את מעבר הרבים, וכמשנ"ת לעיל סברת התוספות לפי הביאור הלכה בסי'

כהגדר השני, ומשו"ה גם כשהיא פתוחה עדיין שם רשות היחיד על כל העיר אלא דהוא כחצר של רבים, ע"ש באריכות דבריו, וכל זה הוא דלא כו שנתבאר לעיל, אך הנלע"ד כתבנו.

והנה, שו"ר בחזו"א סי' קי"ב סק"ג, שכתב להדיא שהגדר של ההיתר של הדלת הוא משום דהוי מחיצה, וז"ל: "... ודלת בזמן שהיא פתוחה אינה מחיצה וענין הדלת הוא רק דלא ליתו רבים ולבטלו מחיצתא ... עכ"ל, ומבואר דס"ל כהגדר הראשון שהעלה הדברי יחזקאל הנ"ל.

*

י. עירובין י"א: לחי וקורה לב"ה, האם זו 'מחיצה מעלייתא' או 'מחיצה כל דהו', במח' רש"י והריטב"א, מהנ"ל

תנן בעירובין י"א ע"ב: "הכשר מבוי, ב"ש אומרים לחי וקורה וב"ה אומרים או לחי או קורה ... ע"כ. ואמרינן בגמ' שם: "... ב"ש אומרים לחי וקורה, למימרא דקא סברי ב"ש ארבע מחיצות דאורייתא ... ע"כ.

וכתב רש"י שם ד"ה ד' מחיצות דאורייתא, וז"ל: "... הלכה למשה מסיני היא במחיצות, דבציר מד' מחיצות לא הוי רשות היחיד, משום הכי בעי לחי וקורה דתיהוי מחיצה מעלייתא ... עכ"ל.

וצ"ב מדוע צריך גם לחי וגם קורה כדי שתהיה מחיצה מעלייתא, דאם לחי הוא משום

קורה, דלמ"ד שחודו החיצון יורד וסותם דהוא משום מחיצה, מ"מ יש בו גם משום היכר לעומד מתחת לקורה, וכן כתב גם המהרש"א שם בדעת רש"י. ע"ש.

וז"ל החיצונית הונתן: "... ובזה יש ליישב פרש"י ז"ל בריש מכילתין, ד"ה 'מבוי שהוא גבוה' וכו', ושריוה בתקנתא דלחי או קורה לדהוי היכרא דלא ליתי למשרי רה"ר גמורה, עכ"ל. והקשה בהגהות ר"ע איגר ז"ל, דהיא קי"ל דלחי העומד מאליו הוי לחי, דלחי משום מחיצה. ולמ"ש א"ש, הגם דלחי משום מחיצה, מ"מ היכרא בעינן ... "עכ"ל.

ומעתה י"ל, דס"ל לרש"י כמשנ"ת לעיל, דמהות המחיצות היא ליצור את הרשות שביניהן, אלא שזה נעשה כדי לשמר את בני הרשות מבני רשות הרבים, כפי שתבאר דעתו לקמן בסוגיא דבית שאין בתוכו י', ולכן סבירא ליה, דהגם שלחי הוא משום מחיצה, מכל מקום אין בה משום היכר לבאים מבחוץ או לנמצאים בפנים שלא יעברו כיון שהיא נמצא רק מן הצד, ולכן יש להוסיף לה גם את הקורה מלמעלה בתור היכר כדי להשלים את המחיצה, והן בלחי והן בקורה צריכין גם את ההיכר שבהם כדי שיבחינו שיש כאן מחיצה ממש, ודו"ק.

ושו"ר ברש"י בדף מ"ב ע"ב, על הא דאמרה הגמ' שם לגבי מי שכלתה מידת תחומו על שפת תקרה, שמותר לטלטל על ידי זריקה לתוך הבית למרות שאסור לו לילך שם, ולא חיישינן שמא ימשך אחר חפציו, ואמר רב נחמן שם, אי טעמא הואיל ותקרת הבית חובטתו.

שמ"ו, ושיטת הרמב"ן בדף נ"ט בסוגיא דעיר של יחיד, ולכן לא סגי בלחי בלחוד, אלא צריך גם קורה.

אלא דאכתי צריך לבאר, מהי התוספת שיש בקורה שהיה חסר בלחי לבדה, שעל ידי הקורה מתווסף דבר שלא היה בלחי כדי ליצור 'מחיצה מעלייתא'. ויש להקדים לכך את מה שהקשה בגליון הש"ס על רש"י בדף ב' ע"א לגבי ההיתר של לחי או קורה במבוי.

דכתב שם רש"י בטעם ההיתר של לחי או קורה במבוי, וז"ל: "... אבל מבוי קצר הוא, ואינו רחב שש עשרה אמה, ואי נמי רחב הוא - אינו מפולש, אלא ראשו אחד פתוח לרשות הרבים וראשו אחד סתום ... וכיון דלאו רשות הרבים הוא - שרי לטלטולי ביה מן התורה בלי שום תיקון, ורבנן גזור עליה משום דאתי לאיחלופי ברשות הרבים, ושריוה בתקנתא דלחי או קורה, דליהוי היכרא, דלא ליתי למישרי רשות הרבים גמורה ... "עכ"ל.

והקשה הגרע"א בגליון הש"ס שם, וז"ל: "... עוד כתבתי לתמוה, במה דכתב רש"י בזה הדבור, וכן הרע"ב, ושריוה בתקנתא דלחי או קורה דליהווי היכר. הא קי"ל דלחי העומד מאליו הוי לחי, דקיי"ל לחי משום מחיצה ... "עכ"ל.

וביישוב הקושיא כתב ה'חיצונית הונתן', המודפס לאחר המרדכי, להוכיח מדברי רש"י בדף ד' ע"ב, דהגם דס"ל שיקורה היה משום מחיצה, אפי"ה יש בה גם משום היכר, וכתב זאת פי מה שכתב שם רש"י לגבי

גבי בור, משום דנקב עשוי ד' על ד' ועושה מחיצה סביב הנקב אפילו למעלה הוי היכר... "עכ"ל.

דהיינו, כשהמחיצות נעשות מתחתית הגוזזטרא ולמטה שפיר יש גם היכר שהן נעשו כדי להתיר לכיון המים, אבל כשהן עשויות על גבי הגוזזטרא לכאורה הן לא נעשו כדי להתיר, ועל כן כתבו התוספות דאפי"ה איכא היכר בזה.

וכוונתם בדעת רש"י היא כנ"ל, דכדי שמחיצות של גוד אחית תיחשבנה מחיצות, הן צריכות גם להיות ניכרות כלי העומד בפנים וכלפי הבאים מבחוץ, וזו ממש כוונת רש"י כאן כפי שנתבארה.

*

יא. עירובין י"ב. במח' הפירושים של ר' יהונתן לגבי לשון ים שנכנס לחצר

איתא גמ' י"ב ע"א: "... תנו רבנן לשון ים הנכנס לחצר אין ממלאין הימנו בשבת אלא אם כן יש לו מחיצה גבוה עשרה טפחים במה דברים אמורים שפירצתו ביותר מעשרה אבל עשרה אין צריך כלום ממלא הוא דלא ממלאינן הא טלטולי מטלטלינן. והא נפרצה חצר במלואה למקום האסור לה - הכא במאי עסקינן דאית ליה גידודי... "ע"כ.

ובביאור תירוץ הגמ', 'דאית ליה גידודי' נחלקו הראשונים. וכתב הרבינו יהונתן [ג.], וז"ל: "... הכא במאי עסקינן דאית ליה גידודי. יש מפרשים שנשאר מן

וכתב רש"י על זה שם, וז"ל: "... והכא לא גזרינן שמא ימשך הואיל ותקרת הבית חובטות, כלומר, נראות כיורדות וסותמות, ואיכא היכר ולא ממשיך, שהרי עיניו נותן בתקרה וסימן ששם כלתה מידתו... "עכ"ל. הרי מבואר, שבנוסף לכך שיש כאן מחיצות של גוד אחית, יש כאן היכר לאדם שלא יעבור אותן, והוא כמו שנתבאר לעיל בדעת רש"י, ודו"ק.

והנה, מדברי רש"י בכמה דוכתי [עירובין ה' ע"א, פ"ו ע"א, שבת דף ט' ע"א, ועוד] מבואר, שכל מחיצה שנעשית לחלל פחות מד' טפחים לא שמה מחיצה, ע"ש ויתבאר עוד לקמן, וכלומר, דזהו דין בהגדרת המחיצה, שתהיה עשויה לצורך חלל ד' טפחים, מבואר מזה כנ"ל, שמהות המחיצה היא לא 'להגדיר' את הרשות, אלא מהותה היא לעכב על הרבים כדי לשמר את בני רשות היחיד מבני רשות הרבים, וכל החשיבות שלה הוא שהיא תיעשה לצורך חלל של ד"ט, משום דפחות מכך אין זו מחיצה חשובה.

ושו"ר בסוגיא דדף פ"ז ע"ב לגבי גוזזטרא, דבעינן לעשות לה מחיצות עשרה סביבה או סביב הנקב, כדי למלאות מים מן הים אליה, וכתב שם רש"י, שאין הבדל אם המחיצות נמצאות למעלה על הגוזזטרא או דבוקות על רצפת תחתיתה מלמטה, דסגי בהכי כדי להתיר ע"ש.

וכתבו התוס' ד"ה 'בין' לבאר את שיטת רש"י, וז"ל: "... בין מלמעלה בין מלמטה, מתוך פירוש הקונטרס משמע, דלמעלה היינו למעלה מן הגוזזטרא, ולמטה למטה מן הגוזזטרא. ולא רצה לפרש הכל תחת הגוזזטרא כלמעלה ולמטה דלעיל

האדם שבא להיכנס אותן הגידודים מעכבים מלהיכנס דרכם ולכן יש עלים שם מחיצה. משא"כ כלפי המים שבים אין הגידודים מעכבים אותם מלהיכנס, לכן אין להם שם מחיצה לגבי המים.

דהיינו, אותם הגידודים יש להם שם מחיצה לגבי העומדים בתוך החצר ולכן שרי לטלטל בתוכה, אבל אין להם שם מחיצה כלפי המים ולכן אסור למלא מאותם המים.

ומעתה צ"ב, אמאי נשאר הרבינו יהונתן בצ"ע על ה"יש מפרשים" הראשון, הרי פשוט לפי זה מדוע אין על שיירי המחיצה המכוסים במים שם מחיצה, והיינו משום שכאשר היא מכוסה במים אין היא מעכבת הן על האדם מלהיכנס והן על המים מלהיכנס, וא"כ פשוט מדוע אסור, ומה הקשה הרבינו יהונתן, הרי תשובתו בצד קושייתו, לפי סברת ה"יש מפרשים" השני, וכנ"ל.

וע"כ חזינן מקושיית הרבינו יהונתן על הפירוש הראשון, שסברתו העצמית היא שמהות המחיצה היא להגדיר את הרשות ולא לעכב על הנכנסים, וכהצד הראשון בחקירה דלעיל. ולכן שפיר הקשה, שהרי גם אם המחיצה מכוסה במים, אכתי היא מגדירה את הרשות שבתוכה ועדיין לא התבטל שם מחיצה ממנה לעניין זה, ולכן נשאר בצ"ע על פירוש זה.

דהיינו, בין הפירוש הראשון בין הפירוש השני סבירא ליה דמהות המחיצה היא לעכב את הנכנסים, רק שהפירוש הראשון

הפרצה מלמטה בגובה י' אלא שהים כסוה, לפיכך בחצר מותר לטלטל שהרי לא נפרצה כלל, אבל מימלא לא ממלינן מיניה כיון שהמים מכסין אותו.

וצריך עיון, אמאי לא מהני ללשון הים מחיצה, שהרי יש תחתיו מחיצה גבוהה עשרה אף על פי שהמים עולין למעלה מן הגדר, דהא מהני מחיצה תלויה במים ובבור בין מלמעלה בין מלמטה, ואמרי' [דף פ"ו א'] למטה - למטה מן המים למעלה - למעלה מן המים.

ויש מפרשים, דאית ליה גידודי - שיוצאין אבנים מן פינת הכותל מכאן ומכאן, והם חשובין מחיצה לענין טלטול. לפיכך אפי' ביתר מעשר מטלטלינן לתוכה, שהרי אותו יתר מעשר אינו שוה בכל הפרצה, שהרי אבן יוצא ואבן נכנס, ומעכבין לאדם ליכנס לאותו מקום שהוא רחב יותר מעשר.

אבל אותן גידודין אינם מהנים כלום שיוכל לשאוב מים מן לשון הים, דמכל מקום הפרצה בהרבה מקומות הוא יתר מעשר והגידודין אין מעכבין כניסת המים כלום. לפיכך אין ממלאין ממנה עד שתהא הפרצה פחותה מ' אמות... "עכ"ל.

וביאור דברי תירוצם של ה"יש מפרשים" השני הוא, דס"ל דמהות המחיצה היא מה שהיא מעכבת על את האדם מלהיכנס לתוך הרשות, כמש"כ להדיא, ולכן, כיון דמיירי בשיירים שנשארו מן המחיצה הרביעית והם בצורה של אבן נכנסת ואבן יוצאת, אזי כלפי

וז"ל הב"י: "... בפרק קמא דעירובין עלה י"ב ע"א אמר רב אסי אמר רבי יוחנן חצר צריכה שני פסים, ואסיקנא כי סליק רבי זירא פירשה - ברוח אחת בארבעה, משתי רוחות משהו לכאן ומשהו לכאן. וכן פירשו שם רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע אליבא דשמואל.

ופירש ה"ר יהונתן (ג. ד"ה 'חצר צריכה') חצר שנפרצה למקום האסור לה, אף על פי שאין בפרצה יותר מעשר, כיון שנפרצה במילואה נאסרה החצר לטלטל בכולה. אבל אם לא נפרצה כולה, שנשתייר מכותל רביעית בנוי כשיעור ארבעה טפחים במקום אחד, ניתרת בכך אבל לא בפחות. או אפילו בפחות משיעור זה, אם מכל צד אותו כותל נשאר טפח מכאן וטפח מכאן ... נחשב אותה פרצה כפתח עד כאן.

וכן משמע מדברי רש"י (שם ד"ה בפסי חצר) דצריכה שני פסין, דאמרינן בנשתייר מן הכותל שלא נפרץ סגי, ואין צריך לעשות הפסים בידים. והוא הדין למאי דאמרינן ברוח אחת בארבעה דבנשתייר מן הכותל ארבעה סגי אף על פי שלא עשאו בידים ... "עכ"ל.

אלא שעל מש"כ ה"ר יהונתן דאם מכל צד אותו כותל נשאר טפח מכאן וטפח מכאן, כתב הב"י דהוא לאו דוקא טפח, דבמשהו מכאן ומשהו מכאן סגי, ע"ש.

ועל מש"כ הב"י שגם רבינו יהונתן לא התכוין לפס ברוחב טפח אלא דבשני משהויין סגי, הקשה הפרישה שם, שמהתוספות מבואר לא כך, וז"ל: "... קצת קשה, הלא כתבו התוספות פרק קמא דעירובין (י. ד"ה

צייר ציור שבו המחיצה הרביעית התכנסה מים ותו אין היא מעכבת את הנכנסים, ולכן לא חשיבה מחיצה, ואילו הפירוש השני צייר ציור של מחיצה שנשתיירו ממנה גידודים וכנ"ל.

אבל סברת הרבינו יהונתן היא, דמהות המחיצה בעיקרה היא הגדרת הרשות, ולכן שפיר הקשה על הפירוש הראשון, שבכהאי גוונא אין חיסרון של הגדרת הרשות וכנ"ל, ולא הקשה על הפירוש השני, משום שגם לפי שיטתו שהמחיצה היא הגדרת הרשות, אין בכך סתירה לכך שהיא גם מעכבת את הכניסה, ולכן שפיר ניחא ליה האי פירושא, ודו"ק.

*

יב. סי' שס"ג ס"ב: במח' הטור והתוס' לגבי תיקוני חצר בשני פסים, בהבדל בין נעשה בידיים או ממילא

כתב הטור בסי' שס"ג ס"א, וז"ל: "... מן התורה, כל מקום שיש לו שלש מחיצות הוא רשות היחיד גמור ... ואם הוא חצר שנפרץ במלואו עד עשר אמות נותר בפס רחב ארבעה טפחים ... ואם ירצה לתקנו בשני צידי הפרצה, די בשני פסין של שני משהויין ... "עכ"ל.

וכתב הב"י שם בשם רבינו יהונתן שני חידושים, האחד, שגם אם נעשו הפסים מאיליהם ולא בידיים, נמי כשר. ועוד חידוש, דכאשר התיקון של החצר הוא בשני פסין, אזי כל פס רחבו טפח ולא סגי בשני משהויין.

מחיצה מאשר היכא שנעשו בידיים, ולכן גם בנשתיירו, סגי בשני משהויין, והרבנותא היא שאפילו היכא שנעשו הפסים בידיים גם כן סגי בשני משהויין.

וז"ל הב"ח: "... ואף על גב דבפירושו רש"י מבואר דכולה סוגיא מיירי דנשתייר מן הכותל הנפרץ בחצר פס ארבעה מצד אחד או שני פסין של שני משהויין משני צדדין, אפילו הכי נקט רבינו שמתקנו בידים, לאשמועינן רבותא, דלא מיבעיא בנשתייר מן הכותל דנתקן בכך דחשיב טפי מאחר שנשתייר מן הכותל שהיה מתירו לטלטל מתחלה, אלא אפילו לא נשתייר כלום מהכותל הראשון - מהני תיקון זה שעשאו עכשיו בידים, ואף על פי שאיננו חשוב כל כך כאילו נשתייר מן הכותל הראשון.

אכן ממה שכתב התוספות (דף י"א) בשינויא בתרא בדבור המתחיל ושני טפחים, משמע, דהסברא איפכא, שהרי כתבו וזה לשונם, אי נמי בפס גמור סגי בשני משהויין, אבל כותל עצמו לא חשיב פס אם לא ברחב טפח דאין היכר כל כך בכותל כמו בפס גמור "... עכ"ל.

דהיינו, לפי רש"י עדיפי פסים שנעשו ממילא על מה שנשתייר מן הכותל שנפרץ, משום שנשתייר מן הכותל שהיה מתירו לטלטל מתחילה, מאשר פסים שנעשו בידיים. ואילו לפי התוספות עדיפי פסים שנעשו בידיים לפי שיש בהם היכר טפי מאשר פסים שנשתיירו מן הכותל, וצריך ביאור במאי פליגי.

ושני), והביאם בית יוסף מיד אחר זה (ד"ה וכתבו התוספות), דמגמרא מוכח דכותל עצמו לא חשיב לחי אם לא ברוחב טפח, דאין היכר כל כך בכותל כמו בפס גמור. וכן כתבו הגהות בפ"ז.

ור"ל בכותל עצמו אם נפרץ ונשאר מן הצדדין מן הכותל בעצמו בעינן טפח אף על פי שאם העמידו לשם לחי סגי בכל שהוא.

שוב ראיתי (בכ"מ) [בד"מ] שג"כ כתב כן ליישב דברי רבינו יונתן הנ"ל, דדוקא קאמר טפח מה"ט. וגם בשו"ע (ס"א) כתב המחבר עצמו אם נשתייר טפח מכאן וטפח מכאן.

ונראה דב"י סבירא ליה, כיון דרש"י ורבינו יונתן פירשו מה שנאמר בגמרא או בשני פסין משהויין, דמיירי בנשתייר, ומשמע לב"י מדפירש רבינו יונתן להגמרא בנשתייר ואפ"ה קתני הגמרא משהו, שמע מינה דאפילו בנשתייר משהו סגי, ומה שכתוב בשולחן ערוך טפח, אפשר שפסק כן כהוכחת הדרכי משה מיהו אינו מוכרח ודוק "... עכ"ל.

הרי שעולה לן מדברי התוספות, לפי מה שביארם הפרישה, שיש חילוק בין היכא שהפסים נוצרו ממילא על ידי השיור שיש בכותל שנפרץ, דבזה בעינן טפח מכל צד משום שאין הפס ניכר כל כך, לבין היכא שהפס נעשה בידיים, דאז הוא ניכר טפי, ולכן סגי בשני משהויין.

אבל הב"ח סק"ב פירש בדעת רש"י איפכא, דהיכא שהפסים נעשו ממילא על ידי השיור שנשתייר מן הכותל, יש להם טפי שם

בדף ס"ז ע"ב, ולכן דוקא במחיצות של הכותל שנשברו יש חיסרון כלפי פסים שנעשו בידיים, והיינו משום שכעת שהן שבורות הן פחות מגדירות את הרשות כלפי העומדים בתוכה, אבל פסים שיש בהם שינוי הניכר, מגדירים טפי את הרשות, ולכן התיקון שלהם עדיף על מחיצות הכותל שנשארו, ובאמת זו מחלוקת פירושים בתוספות, לפי מה שנתבאר לעיל בדעתם שמהות המחיצה היא לעכב על הרבים, ודו"ק.

*

יג. סי' שס"ג ס"ה: בטעמא דבעינן שהלחי לא יהיה מרוחק מן הדופן יותר מג"ט, תלוי בחקירה הנ"ל

איתא בגמ' י"ד ע"א: "... אמר רבא, עשה לחי למבוי והגביהו מן הקרקע שלשה, או שהפליגו מן הכותל שלשה, לא עשה ולא כלום, אפילו לרשב"ג, דאמר אמרינן לבוד, הני מילי למעלה, אבל למטה, כיון דהויא מחיצה שהגדיין בוקעין בה – לא אמר ... ע"כ.

וכתב רבינו יהונתן בפרק קמא דעירובין [ג. בדפי הרי"ף] על המשנה בדף י"א. דהכשר מבוי בלחי או קורה, וז"ל: "... צריך שיהיה הלחי סמוך לכותל המבוי בלא הפסק שלשה טפחים, שאם היה מרוחק מן הכותל שלשה – אתי אוריא דהאי גיסא ואוריא דהאי גיסא ומבטל ליה, שבכל פחות משלשה אמרינן לבוד, וכמאן דמיחבר דמי ... עכ"ל.

והקשה הבית מאיר סי' ו', מדוע נקט רבינו יהונתן את הטעם של 'אתי אוריא

ולכאורה היה מקום לומר דפליגי אם פסי חצר הם משום 'היכר' או משום 'מחיצה', שלתוספות הם משום היכר ולכן יש היכר טפי לפסים שנעשו בידיים מאשר לפסי הכותל, ואילו לרש"י הם משום מחיצה ולכן דוקא על מה שנשתייר מן הכותל יש טפי שם מחיצה מפסים שנעשו בידיים. וכן כתבו התוספות בדף ה' ע"ב בשם ר"ת.

אלא שבדעת התוספות עצמם שם מבואר שלא פסקו כר"ת, מדכתבו 'ואפילו לר"ת דפסק כרבא', משמע דלדידם פסקינן כאביי, ע"ש. ולכן לא מסתבר שרש"י ותוס' נחלקו לגבי פסי חצר אם הם משום היכר או משום מחיצה, כאשר לגבי לחי של מבוי קיימא להו כאביי בדף ט"ו ע"א דלחי הוא משום מחיצה, ולא מסתבר לחלק בין תיקון של לחי לבין תיקון של מחיצה, ובפרט שתיקון פסי החצר הוא ד"ט מן הצד, שיותר דומה למחיצה מאשר לחי של מבוי שהוא משהו.

ולכן נראה יותר לומר, דלכו"ע פסי החצר הם משום מחיצה, אלא דפליגי בחקירה דלעיל, מהי מהות המחיצה, דשיטת רש"י נתבארה לעיל, דסבירא ליה שמחיצה מהותה היא מה שהיא מעכבת את העוברים, ולכן דוקא מה שנשתייר ממחיצת הכותל הראשונה הוא דיש עליה שם 'מחיצה' טפי מאשר פסי משהו שנעשו בידי אדם ואין עליהם כלל שם מחיצה.

אבל התוס' בתירוץ בתרא י"ל דס"ל שמחיצה מהותה היא להגדיר את הרשות למי שעומד בתוכה, כמשנ"ת לעיל דעת הריטב"א

יד. בשיטת רבינו יהונתן דאתאי הלכתא להוסיף לחי משום מחיצה הרי ס"ל ג' מחיצות דאור'

מצינו חידוש גדול בדברי הרבינו יהונתן [ג']. לגבי מקור הדין של לחי או קורה, וז"ל: "... מתני' הכשר מבוי וכו'. מבוי שיש לו שלש מחיצות ודופן [רביעית] מפולשת לרשות הרבים כיצד הכשירו. בית שמאי אומרים לחי וקורה.

דסבירא להו לבית שמאי, דאסור לטלטל בלא ארבע מחיצות שלמות מן התורה, ואתא הלכתא למשה מסיני, דקיימא לן דמחיצות הלכה למשה מסיני, ואוקימתיה לרביעית אלחי וקורה. ובית הלל סבירא להו, דמן התורה סגי בשלש מחיצות - ואתא הלכתא להוסיף גם הרביעית, או בלחי משהו, או בהיכר מחיצה אף על גב דלאו מחיצה היא ... "עכ"ל.

ומבואר להדיא, דכמו שלב"ש המצריכים ד' מחיצות מדאור', וההלכתא למשה מסיני דהיא דאור', מעמידה את הדופן הרביעית על לחי וקורה, כך גם לבית הלל הסוברים שג' מחיצות מדאורייתא, אפילו הכי אתאי ההלכתא [שהיא מדאור' וכנ"ל] ומצריכה או לחי, שהוא ודאי משום מחיצה כדקיימא לן הכי בדף ט"ו, וכדמשמע גם מדברי הר"י, או קורה שהיא היכא בעלמא, דגם זה התרבה מן ההלכתא.

וכבר הקשו כולם על דברי הר"י, דלב"ה הסוברים שדי בג' מחיצות דאור', אזי כל תקנת הלחי והקורה אינם אלא מדרבנן כמבואר

דהאי גיסא' שמחתו פסולה הלחי כשהיא מרוחקת מן הכותל יותר מג"ט, ולא נקט את הטעם המבואר בגמרא י"ד ע"ב, משום שביותר מג"ט הגדיים בוקעים בו.

ותירץ הב"מ שם, משום שטעם של הגדיים בוקעים בו נאמר לגבי מקום שיש לו שיעור, והגדיים מכלים את הדביקות של הלבד וממילא אין בו יותר שיעור, והוא הדין לגבי סמיכות לכותל, אבל לגבי לחי, שאינו אלא רמז מחיצה, ואדרבה, כמה שמרוחק מן הכותל יש יותר רמז ללחי, צריך לטעם של 'אתי אוירא', וטעם זה מהני רק היכא שאין לבד או עומד מרובה דמהני. וממילא מתבאר, שטעם שכתבו הרבינו יהונתן לכולי עלמא אמרה, ע"ש בבית מאיר.

והנה, מש"כ הרבינו יהונתן לגבי לחי דהוי רק 'רמז מחיצה', אתי שפיר להצד דאמרינן שהמחיצה משמעותה הגדרת הרשות, וכמש"כ בשם הריטב"א לעיל, ולכן מהות הלחי היא לתת 'רמז' לעומדים בתוך הרשות שאלו הם גבולותיה. ולכן שפיר כתב דככל שהלחי מרוחקת יותר איכא טפי רמז למחיצה. ולכן רק אי נימא דאתי אוירא דהאי גיסא ומבטל ללחי הוא דפסלינן.

אבל לפי הצד שמהות המחיצה היא מניעת המעבר, כמו שנתבאר לעיל אזי איפכא צריך לומר, שככל שהדופן רחוקה יותר יש בה פחות מחיצה, ולכן צריך לומר שסיבת הפסול של יותר מג' טפחים הוא כמו שכתוב בגמרא שהגדיים בוקעים בה ומבטלים את הדיבוק, ודו"ק.

המחיצות אינן מגדירות כראוי את הרשות משום שהרוח הרביעית פרוצה, ולכן באה ההלכתא לומר שצריך להוסיף עוד לחי, או קורה, כדי להגדיר יותר טוב את הרשות, ולכן שוב אין הברל בין הלחי שהיא משום מחיצה לבין הקורה שהיא משום היכר, ושני התיקונים נלמדים מאותה הלכתא שבאה להגדיר טפי את הרשות, ודו"ק.

ומעתה יש ליישב שפיר את מה שקשה בדברי הרבינו יהונתן המשך דבריו לגבי תקנת אמלתרא, שכתב שם, וז"ל: "... ואמלתרא, אי מהניא בה בגבהה וברחבה, בעיא [י"א]. ולא איפשיטא, וכל תיקו דאיסורא לחומרא ... עכ"ל.

וצ"ב טובא, שהרי כל תקנת אמלתרא אינה אלא מדרבנן בלחוד, ואמאי אזלינן לחומרא בספק זה, שהרי בג' מחיצות סגי מדאור' וכנ"ל.

אבל לפי משנ"ת א"ש, דהגם דסגי בג' מחיצות מדאורייתא מכל מקום אכתי חסר הגדרת הרשות מחמת הרוח הרביעית הפרוזה, ולכן כל תקנת הקורה היא מהלכתא למשה מסיני, ונכלל בזה גם תקנת האמלתרא שבאה גם היא לחזק את ההיכר של הקורה, ולכן שפיר חשיב 'ספיקא דאיסורא' דלחומרא ולא ספיקא דרבנן לקולא, ודו"ק.

ושו"ר במאירי בדף ב. שכתב, וז"ל: "... המבוי הסתום שמן התורה הוא רה"י גמורה לטלטל בתוכו ולחייב בזריקה מתוכו לרה"ר, ומכח הלכה, לדעת בית הלל שהלכה

בהרבה מקומות בש"ס, וראה חיצו יהונתן ובקרני ראם שם ונשארו בצ"ע מניין חידש זאת הר"י.

ועוד קשה, דבשלמא לחי שהיא משום מחיצה עוד שייך להבין שההלכתא הוסיפה עוד דופן כל שהיא ברוח הרביעית, אבל לגבי קורה שאינה אלא משום היכר, צ"ב למאי צריך 'הלכתא' כדי להוסיף עוד היכר, וצ"ב.

ואין לומר שסובר הר"י דבעינן ד' מחיצות להיות רה"י כשיטת הרמב"ם והר"ח, משום דלהדיא כתב בהמשך דסגי בג' מחיצות מדאור', וז"ל שם: "... וב"ה סבירא להו דסגי אפילו בקורה כדפרישית, דמן התורה אפילו קורה לא צריך כיון דאיכא ג' מחיצות אלא אתאי הלכתא לאוסופי קצת היכרא לדופן רביעית ... עכ"ל. וקשה כנ"ל, למאי צריך הלכתא כדי להוסיף היכר.

והנראה בזה בדרך אפשר, דהר"י ס"ל דמהות המחיצות היא להגדיר את הרשות, וכפי שנתבאר דבריו לעיל לגבי לשון של ים שנכנסה לחצר [ג.], שרק לפי זה יובנו הקושיות שלו על 'יש מפרשים' שם בביאור הגידודים שנשארו במים, ע"ש. וסבירא ליה לרבינו יהונתן, שהתוספת של הלחי או הקורה לא באה רק כדי שלא יחליפו אותה ברה"ר גמורה [כמש"כ רש"י ב' ע"א] או שלא יבואו להוציא מרה"י לרה"ה ואיפכא [כמש"כ הר"י בריש מסכתין], אלא מהות התיקון היא להגדיר טפי את הרשות.

ולפי זה י"ל, דהגם דמן התורה סגי בג' מחיצות כדי להיות רה"י, אבל אכתי

שמ"ט (הגהות אשירי פ"ק דשבת ותוס' עירובין דף נ"א) "... עכ"ל. וצ"ב במאי פליגי ומה שורש המחלוקת בזה.

ועי' בביאור הגר"א שם, שכתב דמקור הדין של הי"א לעניין שיעור ד"ט ברה"י הוא מפירושו ר"ת בעירובין נ"א לגבי ד"א ברה"ר כמה נותנים לו, וכתב ר"ת שם דלכל צד נותנים לו האלכסון בזריקה ובהעברה ובתחום שבת, ע"ש, מזה למד ההג"א גם לדין של ד"ט לרה"י.

וכתב על זה הגר"א הנ"ל, דהגם דלגבי ד"א ברה"ר קי"ל בסי' שמ"ט כדעת ר"ת, מ"מ אין ראייה משם לדין של ד"ט ברה"י בסי' שמ"ה הנ"ל, שהרי הרמב"ם ס"ל שם כדעת ר"ת לעניין ד"א ברה"ר, אבל לעניין ד"ט ברה"י לא ס"ל כוותיה, וכן הטור לא הזכיר דברי ר"ת רק לגבי ד"א ברה"ר וכן לגבי תחומין, אבל לא לגבי ד"ט ברה"י, ע"ש בגר"א. וצ"ב במאי פליגי.

והנראה בזה, דהדבר תלוי במהו המקור לד"א ברה"ר, דהנה כתב בעה"מ בשבת צ"ו, וז"ל: "... אלא כל ד"א ברה"י גמרא גמירי לה, וכולהו תולדות דרה"י לרה"י נינהו, לפי שד' אמות של אדם בכל מקום קונות לו, וכרשותו דמיין, וכשמוציא חוצה להן בזורק או במעביר — כמוציא מרשות היחיד לרשות הרבים דמי ... עכ"ל. הרי שמעביר או זורק ד"א ברה"ר הוא כמי שמוציא מרה"י לרה"ר דמי.

ולפי זה י"ל, דשפיר יש ללמוד מדיני ד"א ברה"ר גם לדיני ד"ט של רה"י, משום דדמו ממש להדדי. אבל רש"י בדף נ"א, האריך

כמותו, נאסר שלא לטלטל בתוכו עד שיעשו בו דופן רביעית, אלא שדיה בלחי או קורה, מפני שאין הענין אלא משום היכר, שאם לא יראו סתימה מצד רביעי יחשבו שאף דרך המבוי מרה"ר יבואו לטלטל מתוכו לרה"ר, ונאף על פי שהיא מכח הלכה קראוהו לפעמים מדברי סופרים כמו שאמרו בסוגיא זו מבוי דרבנן, אחר שאינו מן התורה, ולפעמים קורא הלכות סיני דבר תורה ... עכ"ל.

דמבואר מדבריו, שהגם שהקורה היא משום היכר, אפי"ה צריכין להילכתא למשה מסיני כדי להתיר לטלטל במבוי, משום שבלי ההיכר הזה, לא תהיה רה"י ניכרת לעומדים בתוכה יבואו לטלטל מרה"י לרה"ר, והיינו כמשנ"ת לעיל בדעת הרבינו יהונתן, דמהות המחיצות היא לגדור ולהגדיר את רה"י, ולעניין לחייב את הזורק לתוכה אכן סגי בג' מחיצות שרי, אלא שהתחדש בהלכתא למ"מ שלהתיר הטלטול בתוכה צריך לכך עוד היכרכלפי העומדים בתוכה וכמשנ"ת, ודו"ק.

*

טו. סי' שמ"ה ס"ב: בשורש המחלוקת בעניין שיעור דע"ד של רה"י, האם הן בלבד או הן ואלכסונן

כתב השו"ע סי' שמ"ה ס"ב, וז"ל: "... איזהו רה"י, מקום המוקף מחיצות גבוהות עשרה טפחים ויש בו ד' טפחים על ד' טפחים או יותר ... הגה: י"א דבעינן באלו ארבעה על ארבעה הן ואלכסונן, וכמו שיתבאר לקמן סי'

של רה"י היא להגדיר את הרשות, דאי מהות מחיצות רה"י היא לעכב על העוברין, אזי תו לא שייך זאת על ד"א ברה"ר.

ורש"י שהביא מקור לד"א ברה"ר מערי הלויים, ע"כ הוא משום דס"ל שמחיצות רה"י הרשות אם הן דוקא מחיצות היוצרות רשות ולכן שפיר לא מצי יליף משם לרה"י, קיצרתי.

לפרש, דכללי הדין של ד"א ברה"ר ותחומין נלמדים מערי הלויים, וא"כ תו אין ללמוד מהתם לד"ט של רה"י שהם דין שונה לגמרי, ודו"ק.

ונראה, דאי הדין של ד"א ברה"ר הוא משום דדמי לרשות היחיד, א"כ מוכח מעצם ההשוואה בין ד"א ברה"ר, שבהן אין כלל מחיצות המעכבות, לבין ד"ט דרה"י, שמהות המחיצות

* * *

סימן ג': בענייני חורי רה"י וחורי רה"ר

הנ"ל, האם אפילו לפני הדין של 'חוקקין' צריך שיהיה בחור של צד רה"י ד"ט, ורק אז אמרינן 'חוקקין' להשלים לד' טפחים את הצד של רה"ר, או דבכל גוונא אמרינן 'חוקקין' להשלים את השיעור ואין צריך שיהיה שיעור בחורי רה"י לפני החידוש של 'חוקקין'.

ועוד נושא השייך לזה, הוא לגבי זיזים הבולטים מחיצוניות כתלי רה"י, דתנן בזה בעירובין צ"ח ע"ב דמבואר שם שהם ג"כ נידונים כחורי רה"י. ופליגי בזה הראשונים, האם זיזים אלו יש להם דין חורי רה"י רק אם יש חלון הפתוח אליהם מתוך רה"י, או האם יש להם דין חורי רה"י למרות שאין חלון פתוח לו מתוך הבית, עכ"פ לא בסמוך לו.

וצ"ב בכל מחלוקות אלו, האם יש להם שורש משותף, ואם כן מהו, והדברים יתבארו לקמן בארוכה, אבל בקצרה י"ל, שהמחלוקת כאן שורשה הוא האם מה שחורי רה"י דינם כרה"י הוא משום שהם חלק משימושי רה"י, או שהם בטלים כלפי כתלי רה"י, וגם מחלוקת זו שרשה עמוק יותר, והוא מהי מהות ומה גדרה של רה"י, כפי שיתבאר, וזה החלי.

*

ב. שבת דף ד': חורי רה"י הם רק אם הם כלפי רה"י, או אפי' מפולשים, או אפי' אם רק לרה"ר

איתא בגמ' שבת דף ד' ע"ב [בתוספת ביאור]: "... דאיתמר, חורי רשות היחיד

א. פתיחה: האם חורי רה"י חשיבי כרה"י משום שהם נגזרים אחר הרשות, או שהם חלק משימושי רה"י

בענייני חורי רה"י ישנם כמה נושאים שנחלקו בהם הראשונים והפוסקים, ויש בזה ג' צדדים שהם ד': האחד, האם מיירי בחורים המפולשים גם לרה"ר, דאז הגם שבני רה"ר יכולים להשתמש בהם גם כן, אכתי הם נחשבים כחורי רה"י משום שעיקר תשמישם הוא הוא לבני רה"י.

וגם בזה נחלקו הראשונים והפוסקים האם כל זה הוא היכא שהחורים נמצאים בגובה של מעל עשרה טפחים שאין תשמיש בני רה"ר תדיר, אבל אם הם נמצאים מתחת עשרה – חשיבי חורי רה"ר.

או שמא מיירי בחורים הפתוחים רק לרה"י, אז הוא דהווי חורי רה"י, אבל אם הם מפולשים לעולם אין הם חורי רה"י אלא חורי רה"ר. או שמא, אפילו היכא שהם פתוחים רק לרה"ר אבל הם מעל גובה עשרה, שכבר אין זה אור רה"ר, מ"מ כיון שהם גבוהים י"ט הם רשות לעצמם ויש להם דין רה"י, הכל כפי שיתבאר לקמן בע"ה.

ועוד נחלקו הראשונים, לגבי מאי דמבואר בגמ' שבת דף ד' ע"ב, דהגם דחורים אלו אין בהם שיעור של ד"ט, מ"מ קי"ל כר"מ בעירובין י"א ע"ב, ד'חוקקין' להשלים את השיעור, ופליגי בזה הראשונים גם לגבי החורים

דחוקקין להשלים היכא שאין חלל ד', וז"ל: "... והלכה ונחה בחור כל שהוא באנו למחלוקת רבי מאיר ורבנן - תימה לר"י דבפרק קמא דעירובין (דף יא: ושם) בכיפה דפליגי בה ר"מ ורבנן אמרינן התם דלא אמרינן חוקקין להשלים לר"מ אלא ביש ברגליה ג' וגובהה י' פי' גבוה ג' טפחים שיש בהן רחב ד' אבל אין ברגליה ג' או שאינה גבוה מ' לא אמרינן וא"כ היכי אמרינן הכא חוקקים להשלים לר"מ בחור כל שהוא ... " עכ"ל.

[כלומר, ומשו"ה גם אם נפלה בחור אכתי חשיבה כ'מונחת באויר, וברה"ר נמי לא נח משום שהוא גבוה י', ורה"י נמי לא הוא משום שאין כאן דע"ד, וחורי רה"י נמי לא חשיב מכיון שהחור פונה רק לרה"ר כפשטות הסוגיא, וראה פנ"י].

ומכוח קושיא זו ייסדו התוספות את תירוצם, דמייירי הכא בחורים שיש בהם ד"ט ומפולשים מרה"י לרה"ר, וז"ל: "... ואומר ר"י דאיירי בחורין שדרכן לעשות בשעת הבנין, שמפולשין לרה"ר ובצד רה"י הם רחבים ד' אבל לא מצד רה"ר. ולכ"ע הוי חורי רה"י, דהא חורי רה"י כרה"י דמי, ולא פליגי אלא לשוויה מקום ד' על ד'. דלרבי מאיר חוקקין להשלים והוי כד' על ד', אבל ממש בחור כל שהוא אפילו ר"מ מודה דלא אמרינן חוקקין להשלים ... " עכ"ל.

[כלומר, כלפי רה"ר החור הוא כל שהוא, בלי הדין של 'חוקקין להשלים', ובחור כל שהוא מעל עשרה אין זו רה"י כדי לחייב, ולכן בעינן דע"ד. והגם שחוקקין להשלים כאן

כרשות היחיד דמו, חורי רשות הרבים אביי אומר כרשות הרבים דמו רבא אומר לאו כרשות הרבים דמו ... תנן, הזורק ארבע אמות בכותל - למעלה מעשרה כזורק באויר [ופטור], למטה מעשרה טפחים כזורק בארץ [וחייב]. והוינן בה, מאי כזורק בארץ והא לא נח, ואמר רבי יוחנן בדבילה שמינה שנו.

ואי סלקא דעתך חורי רשות הרבים כרשות הרבים דמו - למה לי לאוקמה בדבילה שמינה, לוקמה בצרור וחפץ ודנח בחור [וחשיב נח ברה"ר וחיוב].

זימנין משני לה, שאני צרור וחפץ דמיהדר ואתי [ולא נח במקום שנפל שם]. זימנין משני לה, בכותל דלית ביה חור. ממאי, מדקתני רישא זרק למעלה מעשרה טפחים כזורק באויר, ואי סלקא דעתך בכותל דאית ביה חור אמאי כזורק באויר הא נח בחור [הא הו"ל מרה"ר לרה"י, דהוה ליה גבוה י' ורשות לעצמו - רש"י].

וכי תימא מתניתין דלית בהו ארבעה על ארבעה, והאמר רב יהודה אמר רבי חייא, זרק למעלה מעשרה טפחים והלכה ונחה בחור כל שהוא - באנו למחלוקת רבי מאיר ורבנן, דרבי מאיר סבר חוקקין להשלים ורבנן סברי אין חוקקין להשלים [וא"כ לר"מ דקי"ל כוותיה, איכא חלל דע"ד דהוי רה"י, וחיוב משום הכנסה לרה"י וכנ"ל ברש"י], אלא לאו שמע מינה, בכותל דלית ביה חור שמע מינה ... " עכ"ל.

והנה, על מסקנת הגמ', ד'חוקקין להשלים', הקשו התוד"ה 'והלכה' אמאי אמרינן

ושור בריטב"א בשבת דף ז' ע"ב שכתב להדיא שחורי רה"י מיירי בשאינם מפולשים לרה"ר, וז"ל: "... חורי רשות היחיד. פי' שסתומים לחוץ ופתוחים לפנים דומיא דחקיקה דלעיל, דבהכי משתמש בו בפנים, וחוּרֵי רְשׁוֹת הַרְבִּים הוּא בְּהִיפּוּךְ, ופולוגתא דאביי ורבא משלשה ועד עשרה דאילו בפחותות משלשה הא ודאי כלבוד דמי וכרשות הרבים, ואם גבוהים עשרה [מקום פטור] חשיב, אלא ודאי כדאמרן, וכ"פ הרמב"ם ז"ל "... עכ"ל. ומבואר להדיא, דהורי רה"י הן רק אם סתומים כלפי חוץ.

ומענתה צ"ב, אמאי מקשינן בגמ' דלוקמה דנפל בחור ויהיה חייב אפילו מעל עשרה, הרי התם מיירי בחור הפונה לרה"ר וסתום כלפי פנים, וא"כ אמאי יהיה חייב דאכתי נפל בחור שאין לו דין רה"י והוא גבוה עשרה וגם דין רה"ר אין לו.

ובשלמא לפי שיטת רש"י שתתבאר להלן א"ש, שהרי כתב דכל היכא שהחור נמצא מעל עשרה ואין עליו שם רה"ר, אזי הוא חולק רשות לעצמו ונעשה חורי רה"י, אבל לפי הריטב"א הרי ליכא למימר הכי כאמור, וצ"ב.

וע"ש בריטב"א, שתיירן את קושיית התוס' הנ"ל, איך אמרינן 'חוקקין' לר"מ אם אין חלל ד', בשני אופנים, וז"ל [בתוספת ביאור]: "... וי"ל, דכל שהוא דאמרינן הכא לאו דוקא, אלא לומר שאין בו ארבעה על ארבעה, ומיירי כשיש בפיו ארבעה טפחים וארוך ארבעה אלא שהוא קצר [דהיינו חריץ

עושה רק שטח של דע"ד ואינו עושה גובה של דע"ד, כתב המהרש"א, דלזה מועיל מה שהוא חורי רה"י, ומתקיים תנאי זה של עשרה טפחים גובה בחלל רה"י גופה, ע"ש].

ואכן, גם התוס' בחולין קכ"ו ע"א ד"ה 'אנן' הקשו כך גם כן, אלא שחילקו בין דיני מזוזה לבין חורי רה"י, וז"ל: "... אנן בתר חלל אזלינן - ור"מ דלא בעי חלל טפח לטעמיה, דאית ליה בפ"ק דשבת (דף ז'): דחוקקין להשלים, גבי זרק ונח בחור כל שהוא. ונהי דבפ"ק דערובין (דף י"א): גבי כיפה לא אמר חוקקין להשלים אלא כשיש ברגליה ארבע - ה"מ גבי מזוזה דכתיב (דברים יא) ובשערין ובעינין שער חשוב אבל בעלמא אפי' אין שם ד' חוקקין "... עכ"ל.

ולפי דבריהם לעולם מיירי בחורי רה"י שהם בגודל של משהו, וגם אי"צ להעמיד בכך שהם מפולשים, משום שכל מה שהעמידו התוס' בשבת הנ"ל בחורים מפולשים הוא רק מחמת ההכרח שלא אמרינן 'חוקקין' אא"כ יש ד"ט מעיקרא, ולכן העמידו שהחורים מפולשים ושכלפי חוץ הם קטנים וכלפי פנים הם גדולים כדי שאפשר יהיה לומר בהם 'חוקקין'.

אבל אם יש יישוב לקושייתם באופן אחר, אזי שפיר אמרינן 'חוקקין' גם בחור משהו, בין ברחבו שאי"צ ד' ובין בארכו שאי"צ ד', ותו אי"צ להעמיד במפולשים מרה"י לרה"ר, ואפילו אם הם פונים רק כלפי רה"ר נמי 'חוקקין' והם חולקים רשות לעצמם. וזו לכאורה גם שיטת רש"י בסוגיא.

ו**כתב** רש"י שם, וז"ל: "... אמאי כזורק באויר, הא הוה ליה מרשות הרבים לרשות היחיד, דהוה ליה גבוה עשרה ורשות לעצמו ... ר' מאיר סבר - דבר שאין בו שיעור, ויש שם עובי ורחב לחקוק ולהשלים לכשיעור - אמרינן כמאן דחקוק דמי, והכא נמי, לר' מאיר, חוקקין להשלים ו**חייב**, וסתם משנה ר' מאיר ... "עכ"ל.

דהיינו, בפשטות, אפילו בחור הפונה רק לרה"ר, והוא נמצא מעל עשרה טפחים, נמי חשיב רה"י, לר"מ דאמרינן 'חוקקין', והטעם הוא משום שמעל עשרה טפחים הוא מבדיל את עצמו מרה"ר, ומכיון דאמרינן 'חוקקין' אזי יש לו שם של רשות לעצמו ששמה הוא רה"י שרחבה דע"ד. וצ"ב איך שייך לקרוא לחור כזה חורי רה"י אם אינו פונה כלל לרה"י, ויתבאר לקמן.

ושיטה רביעית היא שיטת הרשב"א בעבודת הקודש [בית נתיבות שער ג' סי' א' אות מ"א], דחורי רה"י הם אכן חורים מפולשים, אבל אי"צ שיהיה בהם ד"ט כמש"כ התוספות, והם חשיבי כחורי רה"י אפילו בגובה פחות מעשרה טפחים.

וז"ל הרשב"א שם: "... חורי רשות היחיד הרי הן כרשות היחיד. ומהו שיקרא חורי רשות היחיד, חור שבכותלים של רשות היחיד ועוברין כלפי פנים אף על פי שהן למטה מעשרה טפחים ואין רחבין ארבעה על ארבעה. היו בהן חורין פתוחין כלפי חוץ ואין עוברין כלפי פנים, בין פתוחים לרשות הרבים או

לאורך הכותל ארוך ד' ואינו עמוק, ועל העומק אמרינן 'חוקקין'], וכן תירץ הרב ז"ל.

ויש שפירש, דלגבי חור כשיש בו רחב טפח שיעור אהל דטומאה סגי ... "עכ"ל.

וצ"ל, דס"ל לריטב"א, דהגם שמשום שאין חריץ אינו פונה לצד פנים אין לו דין רה"י הרגילים, מ"מ על ידי דין 'חוקקין' נמצא דיש כעת שטח של דע"ד החרוץ בצורה אופקית לתוך עומק הכותל, ולכן נחשב כל החקק כביכול כראשו של עמוד שיש לו ג' מחיצות עשרה טפחים מן הקרקע עד החקק, והוא נחשב רה"י מצד עצמו, ולכן לא אכפת לן שאין כאן גובה של עשרה לחקק עצמו, ואכתי צ"ב.

ועוד צ"ב בדבריו, מה יהיה דינם של חורים המפולשים, שהרי מחד כתב לגבי חורי רה"י שהם סתומים כלפי חוץ, ומאידך כתב שחורי רה"ר הם סתומים כלפי פנים, וצ"ב מה היה דינם של חורים המפולשים לשיטתו.

ושיטה שלישית מצינו ברש"י בשבת דף ז' ע"ב, דאפילו חורים הפתוחים רק כלפי חוץ, אם הם למעלה מעשרה טפחים, חשיבי רשות לעצמם והווי רה"י למאי דקי"ל כר"מ דחוקקין להשלים.

דאמרינן בגמ' שם: "... זימנין משני לה בכותל דלית ביה חור ממאי מדקתני רישא זרק למעלה מעשרה טפחים כזורק באויר ואי סלקא דעתך בכותל דאית ביה חור אמאי כזורק באויר הא נח בחור ... "ע"כ.

ג. האם חורי רה"י שפונים החוצה, נטפלים את מחיצות רה"י או אל הרשות עצמה, במח' רש"י והרשב"א

הנה, סברת שיטת רש"י במסכת שבת דף ד' ע"ב שהובאה לעיל, היא דאפילו אם החורים פונים רק לרה"ר, אם הם מעל עשרה טפחים יש להם דין רה"י גמורה ואפילו בחורים כל שהן, למאי דקי"ל כר"מ דאמרינן 'חוקקין להשלים', ושיטה זו צריכה ביאור טובא, מה הטעם שחור שאינו פונה כלל לחלל רה"י יהיה לו דין רה"י.

ובהקדם י"ל, דהנה נחלקו הראשונים לגבי דין זיו הבולט מחיצוניות כתלי רה"י, דמבואר במשנה בעירובין דף צ"ח ע"ב שיש לו דין רה"י, האם דין זה נאמר רק היכא שיש חלון פתוח מרה"י אל הזיו בסמוך לו, או אפילו היכא שאין חלון פתוח כלל מחלל רה"י אל הזיו, או עכ"פ לא בסמוך לו.

ודעת הרא"ש עירובין פ"ט ס"ב היא, דדוקא אם פתוח חלון מרה"י אל הזיו הוא דהוי האי זיו רה"י, אבל אם לאו – אין לו דין רה"י, אבל רש"י בעירובין דף צ"ח ע"ב [וגם התוספות שם מודים לו, כמש"כ הגר"א בסי' שמ"ה סט"ז], הרמב"ם והרשב"א חולקים על זה וסבירא ליה דאפילו אם הזיו מופלג מן החלון טובא, נמי יש עליו שם של רה"י [ועי' באריכות בביאור הגר"א בסי' שנ"ג ס"ב-ג' ובסי' שמ"ה סט"ז].

וטעם סברת הרשב"א לגבי זיו, דאפילו היכא שהזיו מופלג מן החלון טובא נמי

לכרמלית אין אלו רשות היחיד אלא נידונין לפי גובהן ורחבן... "עכ"ל.

הרי לן ארבע שיטות מה הם חורי רה"י: א. שיטת התוספות בשבת הנ"ל, דאפילו אם הם מפולשים לרה"ר, יש להם דין של חורי רה"י, כל היכא שהם מעל עשרה ובתנאי שיהיו ד"ט רוחב בצד של רה"י.

ב. שיטת הריטב"א [וכן נראה שיטת התוס' בחולין הנ"ל], דחורי רה"י הם דוקא אם הם סתומים כלפי חוץ, וחורי רה"ר הם איפכא, משום שאין הכרח לפרש דמיירי במפולשים.

ג. שיטת רש"י בשבת בדף ד' ע"ב דאפילו אם החורים פונים רק לרה"ר, אם הם מעל עשרה טפחים יש להם דין רה"י גמורה ואפילו אם אין בהם דע"ד, משום דחוקקין להשלים.

ד. ושיטת הרשב"א בעבודת הקודש היא, דאפילו בחורים כל שהן ומפולשים, יש להם דין של חורי רה"י ואפילו מתחת עשרה טפחים, ובחורים שמעל עשרה הרי הם 'כרשות היחיד' היכא שיש בהם דע"ד, ואפילו אם הם פונים רק כלפי רשות הרבים משום שהם נגזרים אחר הרשות.

אבל הרשב"א פליג על רש"י בכך דאם הם פונים לרה"ר בלבד אין להם דין חורי רה"י, אלא ס"ל דרק אם הם מפולשים יש להם דין חורי רה"י. וכל שיטה מהנך שיטות טעונה ביאור בסברא.

הוא דנעשים חורים אלו 'כרשות היחיד' כבסמוך, ודין זה שייך גם לגבי זיו היוצא מן הכותל כמשנ"ת לעיל, וא"כ חלוקה שיטת הרשב"א משיטת רש"י עכ"פ לגבי חורי רה"י, וצ"ב בדעת רש"י.

וז"ל הרשב"א שם אות מ"א: "... חורי רשות היחיד הרי הן כרשות היחיד. ומהו שיקרא חורי רשות היחיד, חור שבכותלים של רשות היחיד ועוברין כלפי פנים אף על פי שהן למטה מעשרה טפחים ואין רחבין ארבעה על ארבעה. היו בהן חורין פתוחין כלפי חוץ ואין עוברין כלפי פנים, בין פתוחים לרשות הרבים או לכרמלית אין אלו רשות היחיד אלא גידונים לפי גובהן ורחבן ... עכ"ל.

וא"כ כאמור, לכאורה אי אפשר לבאר את דעת רש"י לגבי חורים הפונים רק לרה"ר על פי סברת הרשב"א לגבי החורים הפונים רק כלפי חוץ, שהרי לדידיה הם חורי רה"ר.

אם לא שנאמר, שכל מאי דאמר הרשב"א דחורים הפונים רק כלפי חוץ אינם רה"י הוא רק היכא שהם מתחת עשרה, דאז יש להם דין רה"ר או דין כרמלית, אבל היכא שהם מעל עשרה, שאינם פתוחים אלא לאויר מקום פטור, שפיר י"ל שהם נגררים אחר הרשות שאליה הם מחוברים, ויש להם דין רה"י כמו לזיו היוצא מן הכותל.

אבל גם אי נימא הכי, אכתי יהיה הברדל משמעותי בין שיטת הרשב"א לשיטת רש"י, משום דשיטת הרשב"א לגבי החורים הפונים רק כלפי חוץ היא, שהם נגררים אחר

חשיב רה"י, מבואר בעבוה"ק בבית נתיבות שער ג' סי' א' אות מ"ג, וז"ל: "... דף רחב ארבעה היוצא מכותל של רשות היחיד, בזמן שגבוה עשרה הרי הוא כחורי רשות היחיד אף על פי שיש תחתיו בקיעת גדיים ... והדין נותן, שהחורין נגררין אחר הרשות ואינן עיקר הרשות, אבל לעשות עיקר רשות היחיד אינה עד שתהא רשות שלמה שלא תהא בקיעת גדיים עוברת תחתיה... עכ"ל.

דהיינו, הסיבה שדף הבולט מן הכותל וכן חורי רה"י יש להם דין רה"י הוא משום שהם נגררים אחר הרשות, ולכאורה הטעם בזה הוא משום שהם מתבטלים כלפי רה"י שאותה מקיף הכותל שהוקף לדירה וממנה יוצא הזיו, ומקבלים גם את שם רה"י, ומשו"ה, האי דף הבולט לרה"ר יש לו שם של רה"י למרות שאין חלון הפתוח אליו.

ומסברת הרשב"א לגבי זיו היוצא נלמד אנן גם את סברת רש"י גם לגבי חורי רה"י, שיש להם דין רה"י אפילו היכא שהם פונים רק כלפי רה"ר, והיינו משום שהם נגררים אחר הרשות ואין מה שמנגד את השימוש בהם כשהם מעל עשרה. משא"כ היכא שהם מתחת עשרה – שפיר יש להם שם של רה"ר מחמת השימוש של הרבים.

ומיהו, בדעת הרשב"א עצמו לגבי חורי רה"ר מבואר דלא כשיטת רש"י, אלא ס"ל דחורים הפונים רק כלפי רה"ר וסתומים כלפי רה"י אלו הם חורי רה"ר ולא חורי רה"י, ולא אמרינן בהו דהם נגררים אחר רה"י, ורק היכא שהם גבוהים עשרה ויש בהם שטח של דע"ד

ודומה הדבר למה שכתב שם הרשב"א אות מ"ג שהובא לעיל ליישב את מה שקשה לגבי זיו היוצא מחיצוניות כותלי רה"י דחשיב רה"י, אמאי לא אמרינן בזה דבקיעת הגדיים תבטל את דין רה"י שלו, וכתב הרשב"א שם, שהוא משום שבעיקר הרשות אין בקיעת גדיים, א"כ תו לא אכפת לן אם בדף הנטפל אליו יש בקיעת גדיים, כפי שהובא לשונו לעיל.

ובזה הוא דשאני להרשב"א חורים שאינם פונים אלא החוצה, דבעינן דע"ד כאמור, מחורים המפולשים שמתחת עשרה הפונים גם אל חלל רה"י, דחשיבי חורי רה"י ואי"צ שיהיו בגודל של ארבעה טפחים, משום שבחורים הפונים רק החוצה, וכן בזיו היוצא, שאין הם משמשים את בני רה"י כלל, כל מה שהם רה"י הוא משום שיש בהם דע"ד והם נגררים אחר הרשות, והם כרשות היחיד.

משא"כ חורים המפולשים מתחת עשרה, חשיבי חורי רה"י לא משום שהם נגררים אחר הרשות, אלא מחמת השימושים של בני רה"י בהם [שימוש התדיר יותר משימושם של בני רה"י, כמש"כ הנשמ"א כלל מ"ז ס"ג, ע"ש] הם חלק מחלל רה"י.

אבל בדעת רש"י מבואר בפשטות, דאין צריך דע"ד בחורים שמעל עשרה כדי להיחשב כחורי רה"י אפילו אם אין הם פונים אלא החוצה וכנ"ל, ואפ"ה הם חולקים רשות לעצמם, וצ"ב כמאי פליג על הרשב"א.

הרשות רק אם יש בהם בפועל דע"ד, וכמו בזיו הנ"ל. משא"כ לפי רש"י מבואר בסוגיא דדף צ"ח ע"ב, דאפילו חור כל שהוא הפונה לרה"ר אם הוא מעל עשרה חשיב חורי רה"י מחמת הדין של חוקקין להשלים, כמשנ"ת כבר לעיל.

וז"ל הרשב"א שם אות מ"ב לגבי חורים שאינם פתוחים אלא כלפי חוץ: "... כיצד, אינן גבוהין שלושה פתוחין לרשות הרבים כרשות כרבים, לכרמלית ככרמלית. גבוהין שלושה ומשלושה ועד עשרה ורחבין ארבעה הרי אלו ככרמלית. גבוהין עשרה ורחבין ארבעה הרי אלו כרשות היחיד. אין בהן ארבעה כל שגבוהין שלושה הרי אלו מקום פטור ... עכ"ל.

דמבואר כנ"ל, דאם החורים הפונים רק החוצה הם מעל עשרה – יש להם דין רה"י רק היכא שיש בהם דע"ד, ואז הם נחשבים כרה"י מצד עצמה ולא מדין חורי רה"י, וכמש"כ הרשב"א הרי אלו כרשות היחיד וכנ"ל.

ומבואר עוד מדבריו, דחורים אלו חשיבי כרשות היחיד למרות שאין בחלל שלהם גובה של עשרה טפחים, ונראה דהטעם בזה הוא מאותה הסיבה שזיו היוצא מן הכותל שיש בו דע"ד חשיב כרשות היחיד למרות שאין לו מחיצות עשרה, והיינו משום שהוא נגרר אחר הרשות שממנו הוא יוצא, וסגי במה שיש גובה עשרה טפחים בעיקר הרשות, והה"נ גם לגבי חור זה נימא הכי.

הציון בסי' שמ"ה ס"ק ס"ה לגבי בית שאין בתוכו עשרה, דכל היכא שאין חלל ראוי לדירה דמיא כמי שאין לו מחיצות, ע"ש. דהיינו, עיקר רשות היחיד היא מה שהחלל שבה משמש את הדירים בו, והמחיצות באות לשמור חלל זה, וכמשנ"ת לעיל.

ולכן שפיר כתב הרשב"א, שזיוז היוצא וחורים הפונים רק כלפי חוץ נחשבים כרשות היחיד הוא משום שהם נגררים אחר הרשות. ומשו"ה גם צריך שיהיה בהו שיעור שטח של דע"ד כדי שיהיה להם התחלה של 'שם רשות' עכ"פ מחמת השטח, דאז שפיר הם יכולים להסתפח אל הרשות, ודו"ק.

*

ד. סי' שמ"ה ס"ד: **האם ילפי' את דין חורי רה"י המפולשים שיהיו רק למעלה מי' מדיני זיו, במח' הגר"א והנשמ"א**

כתב השו"ע סי' שמ"ה ס"ד, וז"ל: "... חורים שבכתלי רשות היחיד שכלפי רשות היחיד, הם רשות היחיד. הגה: ואם הם כלפי חוץ ואינם עוברים כלפי פנים, נדונים לפי גבהן ורחבן, כמו שיתבאר סי' זה סעיף י"ג (ב"י בשם הרשב"א והמגיד) ... עכ"ל.

ומבואר, דאפילו חורים המפולשים לרה"ר, אם הם פתוחים גם כלפי רה"י יש להם דין חורי רה"י, משום שגם לפנימיים יש בהם שימושים. ובפשטות משמע מן הלשון, דאפילו למטה מעשרה טפחים דינא הכי, דחורים המפולשים יש להם דין רה"י.

ונראה בזה, דרש"י ס"ל שהחורים הנ"ל נטפלים אל מחיצות הרשות, ואילו הרשב"א ס"ל שהחורים נטפלים את הרשות עצמה, ולכן ס"ל לרש"י דכל היכא שהחור אינו מתחת עשרה ואין שם רבים המפריעים, אזי החור נטפל כלפי מחיצות הרשות אפילו אם הוא קטן.

משא"כ הרשב"א ס"ל, שהחורים נטפלים אל הרשות עצמה, ולכן צריך תנאי אחד מתנאי יצירת הרשות שיהיה בהם, והוא דע"ד, דאז י"ל שרשות זו נטפלת את עיקר הרשות ומקבלת ממנה את יתרונויתה, אבל אם אין דע"ד אין כאן מה שיטפל את הרשות, ודו"ק.

ונראה, שמחלוקת זו תלויה גם היא בגדר מהות מחיצות רה"י, דרש"י ס"ל, כפי שנתבאר כבר לעיל בסוגיא דבית שאין בתוכו עשרה, שמהות המחיצות היא לשמור את רה"י, אבל פירוש הדבר הוא דמכיון דס"ל לרש"י שכל מחיצה שלא נעשתה לחלל ד' לאו שמה מחיצה [עירובין דף ה' ודף פ"ו] אזי מה שהמחיצות שומרות את הרשות הוא תנאי בהגדרת המחיצה, דכל שאיננה כזו אין שמה מחיצה.

ולכן שפיר כל הנידון של חורי רה"י וזיוז היוצא, הוא נידון בעצם המחיצות ולא בהגדרת הרשות, וכנ"ל, ולכן שפיר אמרינן שסיבת ההכשר של החורים והזיוז הוא משום שהם נגררים אחר המחיצות, דאז הוא דהם מצטרפים להיות כחלק מהמחיצה השומרת על רה"י.

אבל בשיטת הרשב"א י"ל, דס"ל כמשנ"ת לעיל סברת הר"ן והר"ח, שהובאו בשער

דבחורים המפולשים משתמשים בהם בני רה"ר פחות מאשר בזיו היוצא, ולכן שפיר יש להם דין רשות היחיד ובאמת כך כת גם הרשב"א בעבוה"ק להדיא כפי שכבר הובא לעיל, ולכאורה אישתמיטתיה דברי רשב"א אלו להגר"א.

וז"ל הנשמ"א: "... ולכן נ"ל, דדוקא בחורים ס"ל לרשב"א כיון דלא ניחא תשמישיה וגם מפולש לפנים לכן הוי כרה"י, אבל בזיון הבולטים דניחא תשמישיה לבני רה"ר להניח עליהם, דמטעם זה עמוד ברה"ר גבוה ט' כיון דרבים מכתפים עליו הוי רה"ר..." עכ"ל.

הרי דפליגי בסברא, דלהגר"א הן זיזים היוצאים והן החורים המפולשים יש להם דיני רה"י רק מעל עשרה, אבל מתחת עשרה אין הם רה"י. ואילו הנשמ"א חילק בין חורים המפולשים שיש להם דין רה"י אפילו מתחת עשרה לבין זיו היוצא, שאין לו דין רה"י אלא מעל עשרה, וכך גם יש לפרש את דעת המג"א הנ"ל, וצ"ב במאי פליגי.

והנראה בזה, דהנה דברי המג"א והנשמ"א מיוסדים על דברי הרשב"א בעבוה"ק שהובא כבר לעיל, ושכבר נתבארה לעיל בסמוך סברתו, דמהות רה"י היא השימושים שלה, דהיינו ה'רשות', ומהות המחיצות היא לשמר את הרשות הזו, ולכן שפיר יש חילוק בין חורי רה"י המפולשים, שבהם יש לבני רה"י שימוש בפועל בהם, ולכן אפילו כשהם מתחת עשרה יש להם דין חורי רה"י למרות שגם בני רה"ר יכולים להשתמש בהם, בכל זאת כיון שאין שימושם של בני

וכ"כ המג"א שם סק"ב, וז"ל: "... חורים - ואפי' הם למטה מי' ומ"ש התוס' דלמטה מי' שייך לרה"ה היינו לפי הס"ד כנ"ל דלא כע"ש "... עכ"ל, ועי' במחציה"ש שהאריך לבאר את דבריו, ועיקר הביאור הוא, דהגם שכתבו התוספות בשבת בדף ז' ע"ב שחורים המפולשים חשיבי חורי רה"י רק אלו הגבוהים מעשרה, אבל הנמוכים מעשרה לא חשיבי רשות היחיד, הוא רק לפי תירוץ הגמ' לאביי הסובר שחורי רה"ר כרה"ר דמו, אבל אליבא דאמת, דהיינו לפי רבא תו אי"צ לכל זה ולכן אפילו בחורים שלמטה מי' יש להם דין רשות היחיד, ע"ש.

אבל הגר"א [כמו גם הע"ש שהובא במג"א] חולק, וס"ל דתירוץ הגמ' הוא תירוץ לדינא, לכן החורים המפולשים שמתחת עשרה אין להם דין חורי רה"י.

והגר"א בסי' שנג"ס"ג, הביא ראיה לכך, מהא דכתב הרשב"א בעבוה"ק לגבי זיו היוצא מכותל רה"י, שדינו כרשות היחיד רק אם הוא מעל עשרה, וכך הובא גם בשו"ע שם, והטעם הוא, שכשהזיו הוא מתחת י' משתמשים בו בני רה"ר ולכן אין להחשיבו כדין רשות היחיד, ע"ש. וה"ה נמי לגבי חורי רה"י המפולשים, שכל היכא שהם מתחת עשרה הם בשימושם של בני רה"ר ולכן לא שייך לומר בהם שדינם כרה"י, ע"ש.

אבל הנשמ"א כלל מ"ז ס"ג, חולק על ההשוואה שעשה הגר"א מדיני זיו היוצא לרה"ר לדיני החורים המפולשים לרה"ר, וכתב דיש שפיר לחלק ביניהם,

הבולט מן הכותל לרשות הרבים למעלה מעשרה, ויש בו ארבעה על ארבעה וחלון הבית פתוח לו, משתמשים עליו... "עכ"ל.

וכתב שם המג"א סק"ד, וז"ל: "... למעלה מי' - צ"ע, כיון דחלון הבית פתוח לו תוך י' ונהיגה כאן המחציה"ש, תוך ג' א"כ אפי' למטה מי' הוי רה"י דהוי חורי רה"י כמ"ש סי' שמ"ה ס"ד בהג"ה, ואי מיירי שאין החלון סמוך לו אפי' למעלה מי' הוי כרמלית כמ"ש שם סי"ו. וכ"כ הטור והרא"ש ע"ש, וצ"ע. וביותר קשה מ"ש סוף סימן זה גבוה י' ע"ש, ערסי' שנ"ה... "עכ"ל.

דהיינו, מבואר להדיא בדעת המג"א, דס"ל שאין הבדל כלל בין חורי רה"י שהם לרוחב הכותל, לבין זיו היוצא שפתוח אליו חור מרה"י, דבתרווייהו ס"ל למג"א שמתחת גובה י' יהיה דינו כחורי רה"י, ועל זה נשאר בצ"ע על השו"ע. הרי להדיא דלא כהחילוק שחילק הנשמ"א בדעת המג"א בין הדין של חורים לדין של זיזים וכנ"ל וכבר אין ליישב את דברי המג"א מקושיית הגר"א, וצ"ע.

*

ה. סי' שמ"ה סט"ז: זיו היוצא לרה"ר דחשיב רה"י, במח' אם דוקא כשיש חלון פתוח לו או שלא, ג' שיטות וסברותיהן

כתב השו"ע סי' שמ"ה סט"ז, וז"ל: "... גג הבולט על מחיצות הבית בענין שאין מחיצות הבית ניכרות לעומד על הגג, הוי כרמלית ואפי' הוא גבוה ורחב הרבה. ואם

רה"ר תדיר כמו של בני רה"י נחשב הדבר כחלל המשמש את בני רה"י.

משא"כ לגבי זיו, שכל שימוש הוא כלפי בני רה"ר, בזה ודאי שמתחת עשרה טפחים יש לו דין רה"ר משום שאין לבני רה"י שום שימוש בו, ורק למעלה מעשרה הוא דאמרינן דהוא נגורר אחרי הרשות בתנאי שיש בו דע"ד, דאז הוא מקבל שם של רה"י מתוקף עיקר הרשות שאליה הוא מתבטל. ואין דינו כ'חורי רה"י' אלא 'כרשות היחיד' כמשנ"ת לעיל באורך.

אבל הגר"א י"ל, דכיון שלא ראה את דברי הרשב"א עצמו, הבין כנראה שמהות מחיצות רה"י היא להגן על בני רה"י מבני רה"ר ולמעט ולעכב עליהם את השימוש ברה"י, ולכן כל היכא שישנם חורים המפולשים מרה"ר לרה"י, ויש גם לבני רה"ר אפשרות שימוש באותם חורים, אזי תו אין חורים אלו יכולים להקרא חורי רה"י משום שבאותו מקום אין המחיצה מונעת את תשמיש בני רה"ר, ורק למעלה מעשרה, שאין תשמיש בני רה"ר נוח, בזה הוא מגינה שפיר המחיצה על תשמיש בני רה"י ושפיר חשיבי חורי רה"י.

והא דזיו היוצא נחשב כרשות היחיד למרות שאין לבני רה"י תשמיש בו, הוא משום שהוא נגורר אחר רה"י כמשנ"ת לעיל בדעת הרשב"א, ודו"ק.

ומיהו, כל זה צ"ע ממש"כ המג"א עצמו לגבי זיו היוצא, בסי' שנ"ג סק"ד, דאיתה במחבר שם ס"ב, וז"ל: "... דהיינו דף

חלון פתוח לו מן הבית הוי כרה"י. וכן זיזין הבולטים מן הכותל ויש בהם ד' על ד', הוי כרמלית אלא אם כן חלון הבית פתוח להם ... עכ"ל.

וס"ל לשו"ע, דהא דזיז הפתוח לרה"ר יש לו דין רה"י, הוא רק אם חלון פתוח לו בסמוך אליו, ולכאורה הכוונה היא כלשון הגמ' בעירובין צ"ח ע"ב לגבי זיז דלית ליה ארבעה טפחים וחלון משלימו לד', דאמר אביי דהוא 'חורי חלון', וכתב רש"י שם, 'כלומר זזית החלון והרחבתו, ע"ש.

ונחלקו בזה הראשונים, האם זיז שאין חלון פתוח לו גם כן יש לו שם של רה"י, ועי' בביאור הגר"א בסי' שמ"ה סט"ז שמנה את השיטות בזה, וז"ל [בתוספות ביאור]: "... אא"כ חלון. שם צ"ח ב' [בברייתא], וזה מדוקדק במתני' שלפני החלון [דנתן התם, זיז שלפני חלון נותנים עליו ונוטלים ממנו בשבת].

ומש"ש פ"ז ב' גוזזטרא [שהיא למעלה מן המים, אין ממלאין הימנה] כו', הא ע"ג מותר לטלטל [כך דייקו תוספות פ"ו ע"ב ד"ה 'גוזזטרא' והרא"ש פ"ט ס"ב] מיירי נמי בכה"ג [שחלון פתוח לגוזזטרא]. הרא"ש פ"ט.

וע' תוס' שם פ"ט א' ד"ה במחיצות דלא מסיק הכי, ומביא ראיה מירושלמי ע"ש [דאיתא התם, דזיז שיש בו ד"ט וגבוה י' איננו כרמלית אלא מקום פטור, ולכן מותר ליטול ממנו גם אם אין חלון פתוח אליו בסמוך].

וכן רש"י עצמו כ' צ"ח ב' ד"ה עד עשרה כו' [וז"ל רש"י שם: "...עד עשרה תחתונים, כלומר, כל מקום שהוא, בין סמוך לחלון מיד, בין מופלג הימנו הרבה ... עכ"ל] ובמופלג לא אמרינן חורין כמש"ש פ"ז [שם כתב רש"י לגבי חורי כרמלית, דלא אמרינן חורי כרמלית במופלג, ומזה למד גם הגר"א לחורי רה"י, משא"כ לגבי זיז דאמרינן הכי גם במופלג].

וכן תוס' שם ד"ה ומשתמש כו' הסכים עמו לדינא [ורק חלק על רש"י מבחינת הלשון] וכן הרמב"ם ורשב"א. ועמ"ש בסוף סי' שנ"ג גם מדין המזחילה ע"ש ... עכ"ל. וצ"ב מהו שורש המחלוקת בזה.

ונראה, דהסוברים שזיז היוצא לרה"ר דינו כרה"י אפילו אם אין לו חלון פתוח בסמוך לו, ס"ל אחת משתי הסברות, או שהוא נגדר אחר הרשות עצמה, כמו שנתבאר לעיל סברת הרשב"א, או משום שהוא נטפל אל מחיצות הרשות, כמשנ"ת לעיל סברת רש"י לגבי חורי רה"י שמעל עשרה, שיש להם דין רה"י למרות שהם פונים רק לרה"ר.

ועו"ל, דס"ל דמכיון שהזיז הוא גבוה יותר מעשרה, תו לא שייך לומר בו דהוא כרמלית, וכמסקנת הירושלמי שהביא התוס' בדף פ"ט ע"א ד"ה 'במחיצות' [נגמר בע"ב], ומכיון שכן מותר ליטול ממנו בשבת גם בלא חלון הפתוח אליו. מה שאין כן אם היה דינו ככרמלית היה אסור היה ליטול ממנו מרשות היחיד.

אבל המג"א בסי' שנ"ג סק"ד, הקשה לשיטת הרא"ש והטור, שפסקו שזיו היוצא דינו כרה"י רק היכא שיש חלון פתוח לו בסמוך ג' טפחים [כהגהת המחציה"ש בדברי המג"א], א"כ אמאי לא יהיה דינו כרה"י אפילו אם גבהו פחות מ"ט, דמאי שנא מחורים המפולשים שדינם כרה"י למרות שהם מתחת עשרה טפחים [והמג"א אזיל לשיטתו בסי' שמ"ה סק"ב, שחורים המפולשים דינם כרה"י גם אם הם נמוכים מעשרה], הרי שהשווה לגמרי את דין חורי רה"י לדין של זיו היוצא.

ונראה דסברתו של המג"א לגבי זיו היוצא היא, דכאשר חלון פתוח לו בסמוך לו, פירוש הדבר הוא שהזיו הוא 'זוית החלון והרחבתו', כמש"כ רש"י במשנה, ולכן הוא דחשיב רה"י למרות שכאשר הוא נמצא למטה מעשרה משתמשים בו בבני רה"ר טפי, אבל מכיון שהוא חלק מחלון הבית דינו כבית ולא אכפת לן מתשמיש בני רה"ר.

ויש בזה אם כן, ג' שיטות: א. דעת המג"א, שדין חורי רשות היחיד ודין זיו היוצא שווה, היכא שחלון פתוח לזיו בסמוך לו, ואפילו למטה מעשרה דינם כרשות היחיד מהסברות שנתבאר.

ב. דעת הגר"א היא, דמכיון שזיו היוצא הוא רה"י רק אם הוא למעלה מ"ט, כמש"כ הרשב"א, אזי גם דין חורי רה"י המפולשים דינם כרה"י רק היכא שהם למעלה מעשרה [וכמש"כ הע"ש שהובא במג"א סי' שמ"ה סק"ב]. והגר"א כתב כן למרות שנקט להלכה בסי' שנ"ג, דאי"צ חלון פתוח אל הזיו כדי

משא"כ הסוברים שאין הזיו נחשב רה"י א"כ פתוח לו חלון בסמוך לו, צריכות להתקיים שתי הנחות: א. על כרחך סבירא ליה דיש לזיו זה דין כרמלית שאסור ליטול ממנה לרשות היחיד, למרות שהוא גבוה מעל עשרה, וכמו שכתב התוספות בדף פ"ט והרא"ש בפ"ט ס"ב, דרק היכא שהאוויר גבוה עשרה מן הקרקע אז הוא דאינו כרמלית, מה שאין כן הכא הכא שקרקע הכרמלית עצמה נמצאת מעל עשרה דאז יש לה שם כרמלית מצד עצמה, ע"ש.

ב. ועוד צ"ל, דע"כ לא ס"ל את מש"כ הרשב"א בעבוה"ק שהובא לעיל, שהזיו נגרר אחר הרשות כדי להיחשב כרה"י. ולכן כיון שהוא יוצא לרה"ר ואין תשמישו לרבים הרי הוא רשות מצד עצמה, ולכן רק אם יש חלון פתוח אל הזיו בסמוך לו ומשמש את בני רה"י, הוא דחשיב רה"י.

והסיבה שלא אמרינן שהזיו נגרר אחר הרשות י"ל, משום דס"ל דאזלינן בתר השימושים של הרשות ולא בתר הרשות שממנה הוא יוצא או מחיצותיה, ומכיון שהרבים משתמשים בזיו ולא בני רה"י, תו לא שייך להחשיבו כרה"י.

ולכל הנך שיטות מיירי שהזיו הוא מעל עשרה [ראה רש"י, רשב"א רא"ש וטור וכל ש"ר], אבל אם הוא מתחת עשרה הרי הוא נידון לפי גבהו, עד ג' טפחים הוא רשות הרבים ומג' עד ט' הוא כרמלית, ואם רבים מכתפים עליו והוא בגובה ט' יש לו דין רשות הרבים.

וז"ל הגאון: "... ומשתמש בכל הכותל, פירש"י בין מופלג ממנו הרבה, ואע"ג דרש"י הוא דאמר בכל גגות, גג גבוה יו"ד ורחב ד', ואין לו מחיצות, כרמלית הוא, וה"ה לזיו, דאמרי התם רבנן דתוס', שאינו הכא, כיון דחלון פתוח לו, אע"ג דמופלג ממנו הרבה, חורי רה"י היא ... "עכ"ל.

דהיינו, זה שיש חלון פתוח כלפי הזיו, אזי הגם שהוא מופלג ממנו, מ"מ כל היכא שיש לבני רה"י אפשרות להשתמש בו על ידי החלון, שפיר נטפל הזיו כלפי מחיצות הרשות. ונמצא דיש שני סוגים של 'חלון פתוח לו'. האחד, כשהחלון סמוך לו, וזאת כדי על מנת להחשיב את הזיו כחלק ממשי של רה"י. אבל השני, היכא שהחלון מופלג מהזיו הרבה, מטרתו היא להוכיח שאכן הוא נטפל את מחיצות הרשות ולא אל רה"ר, וזאת משום שיש אפשרות לבני רה"י להשתמש בו.

שיחשב כרה"י ואפי"ה ס"ל שרק מעל עשרה הוא דחשיב רה"י.

ג. דעת הנשמ"א וסיעתו עפ"י דברי הרשב"א בעבוה"ק, דיש חילוק בין זיו היוצא, דנחשב כרה"י רק היכא שהוא מעל עשרה, משום שמתחת עשרה תשמיש בני רה"ר תדיר בו יותר מאשר תשמיש בני רה"י, משא"כ חורי רה"י המפולשים, שיש להם דין רה"י גם מתחת עשרה, משום שתשמיש בנו רה"י תדיר בו טפי מתשמיש בני רה"ר.

והנה, שיטת רש"י היא כשיטת הרשב"א, שזיו היוצא דינו כרה"י גם אם אין חלון פתוח אליו בסמוך לו, כפי שביארו הגר"א הנ"ל. והקשה עליו הגאון יעקב, לשיטת רש"י בריש כל גגות דחשיב גג שאין לו מחיצות ככרמלית אם הוא גבוה יוד, אמאי האי זיו מותר ליטול ממנו שהרי גם הוא גבוה י' ורחב ד'.

סימן ד': בענייני גוד אחית וגוד אסיק בעמוד ברה"ר ובספינה

אבל הריטב"א שם ע"א כתב וז"ל: "... איזהו רשות היחיד - חריץ שהוא גבוה עשרה ורוחב ארבעה, וכן גדר שהוא גבוה עשרה ורחב ארבעה. פי' אפילו כגון זה חשוב רשות היחיד כאילו הוא בית שיש לו ד' על ד' ומוקף מחיצות גמורות גבוהות עשרה, והכין גמירי לה ... " עכ"ל.

ומשמע מדבריו, דהא דעמוד ברה"ר הוא רה"י הוא לא משום 'גוד אסיק' מחיצתא, כמש"כ רש"י, אלא הוא משום דחשבינן לה כמו בית המוקף מחיצות, דכך למדנו מהילכתא, והיינו משום דעצם זה שיש כאן 'רשות' נפרדת זו הסיבה שגג העמוד נחשב גם כן לרשות היחיד.

ומה מדוייקים לפי זה דברי הריטב"א, שכתב דהמחיצות של העמוד הן עד גובה עשרה ותו לא, דמשמע שאין זה משום 'גוד אסיק', שהרי אם היו המחיצות משום 'גוד אסיק' הן היו צריכות להגיע עד השמים, דאין מה שמעכבן, ודו"ק.

ועולה מזה עוד מחלוקת התלויה במח' הנ"ל, והיא, האם בכלל שייך לומר גוד אסיק בעמוד, דאיתא בריטב"א בשבת דף צ"ט ע"ב בסוגיא דבור וחוליייתה, שכתב, וז"ל: "... והוי יודע דכיון שהסלע הזה ברה"ר עומד כל האויר שעל הסלע או על החוליא אויר מקום פטור הוא, וכדאמרין בגמרא והא ממקום פטור קא אתיא.

א. סי' שמ"ה ס"ב: **עמוד ברה"י, האם הוא רה"י משום, 'גוד אסיק', או משום הגדרת הרשות**

איתא כברייטא שבת דף ו' ע"א: "... תנו רבנן ארבע רשויות לשבת רשות היחיד ורשות הרבים וכרמלית ומקום פטור ואיזו היא רשות היחיד חריץ שהוא עמוק עשרה ורחב ארבעה וכן גדר שהוא גבוה עשרה ורחב ארבעה זו היא רשות היחיד גמורה ... " ע"כ.

ובגמ' שם ע"ב איתא: "... אמר מר, זו היא רשות הרבים למעוטי מאי, למעוטי אידך דרבי יהודה דתנן רבי יהודה אומר אם היתה דרך רשות הרבים מפסקתן יסלקנה לצדדין וחכמים אומרים אינו צריך ואמאי קרו ליה גמורה איידי דתנא רישא גמורה תנא נמי סיפא גמורה ... " עכ"ל.

וכתב רש"י שם, וז"ל: "... קא משמע לן גמורה - כלומר, זו היא שנגמרו מניין מחיצות שלה, שיש לה מחיצות מכל צד, כגון חריץ, וכן גדר, דאמרין מארבעה צדדין גוד אסיק פני המחיצה על ראשו, ונמצא ראשו מוקף מארבעה צדדין וחללו ארבעה, אבל דר' יהודה - לא נגמרו מחיצות שלה למניינן, ולא רשות היחיד היא כלל ... " עכ"ל.

ומבואר מרש"י, דהא דעמוד ברה"ר חשיב רה"י, הוא מחמת המחיצות של 'גוד אסיק' שעולות למעלה וגודרות אותו מכל צדדיו.

לריטב"א – לא, וזה נעשה על ידי עצם זה שהעמוד עצמו הוא רה"י.

והמחלוקת השניה היא, והיא תולדה של המח' הראשונה, האם בכלל שייך לומר גוד אסיק בעמוד, לרש"י כן, ולריטב"א לא.

ודעת הרמב"ן וסיעתו היא, דאכן צריכינן את מחיצות ה'גוד אסיק' כדי ליצור את רה"י, ובזה מודים הם לרש"י, אלא דמכיין שלא שייך לומר גוד אסיק באויר שמעל העמוד, לכן לא אמרינן שיש דין רה"י עולה עד הרקיע כלל בעמוד. וצ"ב במאי פליגי.

ונראה לומר, שהריטב"א [וכן הרמב"ן המודה לעניין גוד אסיק בעמוד] אזיל לשיטתיה שנתבארה לעיל, שמהות המחיצות היא להגדיר את הרשות ולא לעכב על העוברים, ולכן כתב דהא דעמוד ברה"ר נחשב רה"י הוא משום שכך למדנו מהילכתא, דהוא כמו בית המוקף מחיצות, ולא כתב שיש לו ד' מחיצות כמש"כ רש"י.

ולכן ס"ל נמי לריטב"א דאי"צ לומר שמחיצות העמוד אינן אלא עד גובה עשרה, משום שכדי להגדיר את גבולות הרשות אין צריך למחיצות כלל, אלא סגי במה שהעמוד מופרד מרה"ר מחמת גובהו, ורק למדנו מן ההילכתא דהעמוד נחשב רשות היחיד משום דחשבינן ליה כאילו שיש לו ד' מחיצות של עשרה טפחים.

ואילו רש"י י"ל דס"ל, שמהות המחיצות בעלמא היא ליצור את הרשות

ואף על פי שאמרו בפ"ק (ז' ב') דרשות היחיד עולה עד לרקיע, אומר רש"י ז"ל שזהו לענין דבר הנתון שם, שאם [נעץ] בתוכו קנה גבוה מאה אמה כולו נידון מרה"י אבל האויר שאינו נתפס אינו עולה למעלה מן המחיצות... "עכ"ל.

[ביאור] דבריו הוא, דבאמת לא אמרינן דאויר רה"י שמקיף העמוד נחשב כאילו שהוא 'ארעא סמיכתא' בין המחיצות של 'גוד אסיק', והיינו משום דאכן לא אמרינן 'גוד אסיק' בעמוד, אלא דמ"מ, היכא שיש קנה הנעוץ על גבי העמוד ומחובר אל גגו, רק בכה"ג נחשב כולו כמונח ברשות היחיד. אבל חפץ המעופף באויר שבין המחיצות של 'גוד אסיק' אינו נחשב כמונח ברה"י. והריטב"א כתב כן לפי הבנתו ברש"י, אבל בסמוך יובאו דברי רש"י שחולק על זה גופא].

ועוד כתב שם: "... ורבינו ז"ל והרמב"ן ז"ל [אומרים] וכן כתב רבינו האיי גאון ז"ל דכי אמרינן דאויר רה"י עולה עד למעלה לרקיע ברה"י שיש לו מחיצות שהן קולטות כל האויר שכנגדן עד לרקיע... "עכ"ל.

אבל ברש"י דף ז' ע"א ד"ה 'עד לרקיע' כתב להדיא, דרה"י עולה על לרקיע בין בחצר ובין בעמוד ברה"ר, ע"ש. וזה דלא כדברי הריטב"א הנ"ל.

מבוארות שתי מחלוקות בין הריטב"א וסיעתו, לרש"י לגבי עמוד ברה"ר: האחת, האם צריך בכלל את המחיצות כדי להגדיר את גוד העמוד כרשות היחיד או שלא, דלרש"י כן, וזה נעשה על ידי מחיצות ה'גוד אסיק'. אבל

שבמחיצות העמוד חיצוניות הדופן היא שעולה למעלה ולא פנימיות הדופן כספיקן של הפמ"ג, ולכן תו לא אמרינן שאויר רה"י עולה עד לרקיע.

אבל לפי הריטב"א, משום שרה"י זו מובדלת מרה"ר מחמת עומקה, אזי שפיר אמרינן שאויר הרשות עולה עד לרקיע, עכ"פ לגבי קנה שיהיה נעוץ בקרקעיתה ומחובר אליה, וכנ"ל.

ואכן, הסתפק בזה הפמ"ג במשב"ז סי' שמ"ה ס"ק י"א, וז"ל: "... גם הא דבור עמוק עשרה ורוחב דע"ד הוה רה"י, יש לעיין אי אויר רה"י בזה עולה עד לרקיע, די"ל, דהתם מחיצות גוד אסיק, משא"כ בקרקע עולם. או דלמא חוד הפנימי גוד אסיק ... וכעת צ"ע בכל זה ... עכ"ל. [ועי' בסימן שנ"ד באשל אברהם ס"ק א'-ב' נקט בפשטות דאמרינן בזה גוד אסיק].

ומבואר מדבריו, שהספק שלו הוא אי אמרינן גוד אסיק בבור כיון דחשבינן לחוד הפנימי שלו שעולה, או שלא אמרינן גו"א משום שרק החוד החיצוני עולה ולא הפנימי, ובבור אין חוד חיצוני למחיצה.

אמנם, בדעת רש"י נראה פשוט, דהא דאמרינן גו"א מחיצתא הוא דוקא בחוד החיצוני המגדיר את חיצוניות הרשות, לפי משנ"ת לעיל דס"ל שמהות המחיצות היא ליצור את הרשות, וזה בפשטות נעשה על ידי חיצוניות המחיצות, ולכן בבור לא שייך למימר הכי, וכן הוא להדיא בט"ז סי' שמ"ה סק"ב, ע"ש, ועי' לעיל על משנ"ת בסי' שמ"ה ס"ג לגבי זה.

שביניהן, משום דס"ל שרשות בלא מחיצות אין שמה רשות, ולכן ס"ל שבעמוד ברה"ר צריך להגיע שיש לו ד' מחיצות של 'גוד אסיק' כדי שיחלוק רשות לעצמו ויבדיל את עצמו מרה"ר, והגם שאפשר לעבור מחיצות אלו כיון שהן רק 'כאילו', מ"מ מכיון שהעמוד עצמו ממעט את הילוך העוברים, שפיר מצטרפות לכך גם מחיצות ה'גוד אסיק' כדי להשלים את שם המחיצות של העמוד [ושו"ר כן באבנ"ז סי' רע"ב, ע"ש].

ואילו הריטב"א והרמב"ן הסוברים שלא אמרינן 'גוד אסיק' בעמוד, נראה שהוא משום שאין במחיצות 'שקופות' כאלו כדי להגדיר ליושבים בתוכן את הרשות, ומשו"ה אין להן תורת מחיצות כדי ליצור רשות, ודו"ק.

ונפק"מ בין שיטות רש"י וסיעתו, והרמב"ן וסיעתו [וראה בספר תפארת יעקב פ"ו, א' שהביא את כל השיטות] כתב התפארת יעקב שם, היכא שהניח דף רחב על גבי העמוד, דתו לא אמרינן במחיצות העמוד גוד אסיק, דלפי רש"י לא תעלה רשות היחיד עד הרקיע, אילו לפי הריטב"א – על כל פנים לגבי קנה הנעוץ ומחובר לעמוד, שפיר יחשב הדבר כאילו הוא מונח ברשות היחיד וכנ"ל.

ונראה עוד נפק"מ, לגבי בור או חריץ רחב דע"ד דהוא רה"י כמבואר בריש סי' שמ"ה, האם בה נמי אמרינן שאויר הרשות עולה עד לרקיע או שלא, דלרש"י לכאורה לא שייך בזה גוד אסיק, אי אמרינן

ומשוו ליה לכוליה רה"י, וזהו כלא במחיצות דכל שיש בהן שיעורא דעשרה גודרות את המקום עד לרקיע.

אבל לפי הרמב"ן הנ"ל, כיון שהבור מובדל מרה"ר עולה אויר הרשות עד לרקיע וכנ"ל, ופשוט.

אשר על כן שפיר הוי תל רה"י עד לרקיע ואף על גב דלא אמרינן ביה גוד אסיק מחיצתא, משום דהמחיצות החיצונות של התל הסובבות אותו הם גודרות את המקום עד לרקיע ועושינן אותו רה"י.

*

ב. במח' הגר"ח והחזו"א בדין דרה"ר עולה עד לרקיע ובדינא דגוד אסיק מחיצתא

אלא דבזה חלוק סוכה משבת, דבסוכה לא מהניא כלל הא דהמחיצות התחתונות גודרות את המקום עד לרקיע, כי אם דבעינן דפנות ממש במקומה, וצריכינן לזה דוקא לההילכתא דגוד אסיק, דחשבינן להו לעצם המחיצות כאלו הן עולות למעלה, אבל בלא זה דחשבינן לעצם המחיצות כאלו הן עולות למעלה, כי אם דהמחיצות שלמטה גודרות את המקום שלמעלה, זה לא מהניא רק לדין רה"י ולא לדין דפנות דסוכה ... "עכ"ל, וכמשנת.

הנה, הגר"ח חידש בדעת הרמב"ם, דהדין של רה"י עולה עד לרקיע אינו קשור כלל לדין של גוד אסיק מחיצתא, דההילכתא של דגו"א מחיצתא היא שהמחיצות עצמן עולות עד לרקיע, וכשיטת רש"י, אבל הדין של רה"י עולה עד לרקיע אינה נלמדת מן ההילכתא של גו"א אלא היא סברא חיצונה, שמחיצות הרשות הגודרות אותה למטה הן גם המגדירות את אותה עד לרקיע אפילו מבלי שמחיצותיה עלו בעצמן עד למעלה, וזה שייך גם היכא דלא שייך לומר גוד אסיק מחיצתא כמו בתל המתלקט שאין לו מחיצות למשוך ולהעלות.

אבל החזו"א בגליונות הגר"ח פ"ד הי"א מסוכה חלק על הגר"ח וס"ל דגם בתל המתלקט אמרינן גוד אסיק למרות שאין שם מחיצות למשוך ולעלות.

ויש חילוק בין דיני שבת, שבהן סגי במה שהרשות מוגדרת למטה כדי להגדיר אותה גם למעלה, לבין דיני מחיצות הסוכה, דמכיון דבעינן מחיצות הניכרות, ע"כ צריכינן להילכתא דגוד אסיק כדי למשוך את המחיצות עצמן למעלה.

והידש החזו"א גדר בדין של גוד אסיק, וז"ל: "... ענין גוד אסיק אינו שעלינו לחשוב כאילו יש מחיצה למעלה, אלא היכר מחיצות למטה סגי, ואחרי שיש לשטח זה מחיצות סביבותיו למטה, הרי הוא חלוק מסביבותיו וחשוב רשות לעצמו, ועל חילוק רשות באופן זה הורונו בגמ' בל' גו"א מחיצתא ... "עכ"ל. דהיינו, אינו שהמחיצות נמשכות

וז"ל: "... והנראה לומר בדעת הרמב"ם, דס"ל דהא דרה"י עולה עד לרקיע - אין זה משום דינא דגוד אסיק, כי אם דהוא דין בפני עצמו דמחיצות התחתונות שיש בהן עשרה גודרות את המקום עד לרקיע

ואפשר, דאם הדף עבה י' טפחים א"צ לטעמא דגוד אחית, ודוקא משום שאין בה י"ט צריך לטעמא דגוד אחית למהוי כעמוד גבוה עשרה.

מיהו, אע"ג דאמר גוד אחית לענין למהוי ע"ג הדף רה"י, שאינו גוד אחית לעשות מחיצות, שא"צ דין מחיצות למטה אלא מלאוי ותיקון שלא תתבטל הדף, אבל למחשב רה"י תחת הדף שצריך תורת מחיצות להיקף חלל בזה לכו"ע לא אמרינן, אף בלא בקיעת גדיים שהרי זהו דין פי תקרה שלא אמר אלא ברוח אחת, ולא יהא התקרה עגולה, וככל תנאי פ"ת, ואי הוי אמר גוד אחית א"צ כל תנאי... "עכ"ל.

הרי מבואר מדבריו, דבעמוד רחב ד' ברה"ר חשבינן ליה כרה"י על ידי ה'מחיצות' שעל גביו, דהיינו המחיצות הן שיוצרות את הרשות עד לרקיע ולא הרשות שלמטה, ודלא כמש"כ בגליונות הנ"ל, וצ"ב.

ושמא י"ל, דשאני דף שעל גבי קנה שאין לו מחיצות כלפי מטה אלא על ידי דינא דגוד אחית, וגם זה הוא רק כדי שלא יחשב כ'תלוי', ולכן דוקא בזה כתב החזו"א שהגו"א נעשה על ידי המחיצות שעל גביו ולא כתב שהרשות שלמטה היא הגודרת את כל מה שעליה, שהרי אין כאן ממש 'רשות' כמו בעמוד, וצ"ב.

אבל במש"כ החזו"א בסי' ק"ח סק"ד, משמע דאפילו במחיצות ממשיות אמרינן דגוד אחית נעשה על ידי המחיצות העולות מעלה ולא רק לגבי דף שעל הקנה, ודבריו שם נוגעים לדין

ועולות עד הרקיע, אלא הרשות עצמה היא העולה עד הרקיע בתנאי שיש לה מחיצות ראיות למטה.

אבל בחזו"א בסי' ס"ח סק"י, משמע דענין גוד אסיק מחיצתא הוא שהמחיצות עצמן עולות ולא ה'רשות', והגם שעליית המחיצות נובעת ממציאות הרשות שלמטה, אבל המחיצות עצמן הן העולות, והיינו מדכתב לגבי נעץ קנה והניח דף על גביו, דכדי שיהיה אפשר לומר שעל גבי הדף תיווצר שות היחיד צריך קודם לומר גוד אחית לדף כדי שהוא לא יחשב כתלוי מעל הקרקע, ורק לאחר שהדף יהיה מחובר לקרקע' על ידי גוד אחית יהיה אפשר גם לומר גוד אסיק למחיצות שות היחיד שעל גבי הדף. אך אין בכח הגוד אחית ליצור רשות היחיד מתחת לדף עצמו, ולכן צריכין למחיצות הדף שיעלו.

וכאמור משמע מדברי החזו"א, שבעמוד ברה"ר שהוא מחובר לקרקע מצד עצמו, אמרינן גוד אסיק למחיצות עצמן, וחשבינן ליה כאילו יש מחיצות על גביו, והוא כעין מש"כ רש"י.

וד"ל שם: "... מיהו, אם נעץ קנה גבוה י' והניח דף עליו בלא מחיצות על גבה, בזה אנו דנין דליהוי ע"ג הדף רה"י כדין כל עמוד גבוה י' ורחב ד', דחשיב כמחיצות ע"ג, ומיהו גם בזה בעינן תנאי שלא יהא אור ג' מפסיק בין העמוד לארץ שלא יהא תלוי, ובזה אנו דנין מדין גוד אחית והוי כמנוח בארץ ואין אור מפסיקו, והוי ע"ג שפיר רה"י ע"י גוד אסיק.

מתבטלות על ידי דריסת הרבים או שלא, וכתב דכיון שכבר יש מחיצות למערה למטה תו אין דריסת הרבים יכולה לבטלן ולכן הן שפיר עולות עד לרקיע, וזה דלא כמש"כ החזו"א בגיונות הנ"ל, וצ"ב. אם לא שנאמר דמש"כ בגליונות הוא לבאר את דעת הרמב"ם, ובספר כתב לפי שיטת רש"י, וצ"ב.

אלא שהחזו"א כתב עוד בסי' ס"ז סק"ה [בסוגריים מרובעות] כפי שכתב בגליונות הנ"ל, וז"ל: "... ועיקר ענין המחיצות הוא לב' דברים למנוע דריסת הרבים ולהכיר את המקום למיוחד ומובדל מסביבותיו, ולענין הכרה הזאת נאמר בגוד אסיק ואחית ולבוד, כגון עמוד גבוה י' מסמן את כל האויר עד לרקיע כמובדל מסביבותיו, וסגי בהכי למחיצה, וזהו גם ענין הלחי שמראה על הברדלת המקום מחוצה לו, וחולק את כל האויר שמצדו כמעמדו..." עכ"ל.

הרי דלהדיא כתב דגו"א אין פירושו שהמחיצות עולות עד לרקיע, אם לא שנאמר שהדברים שכתב בסוגרים נכתבו מאוחר יותר לפי סברתו בגליונות, וצ"ב.

*

ג. ס"י שמ"ה ט"ז, תוס' עירובין פ"ט: **בין זי**
הבלט מן הגג דיש לו דין כרמליה, מדוע הגג וה"י

במסכת עירובין דף פ"ט, גבי גג שבין הגגין אליבא דרבנן שם במשנה, הסוברים דכל אחד ואחד רשות בפני עצמו, נחלקו רב ושמואל, דרב אמר דאין מטלטלין בו אלא בד"א,

אתו רבים ומבטלי מחיצתא, דכתב דחריץ שכבר יש לו מחיצות למטה תו אין דריסת הרבים מבטלת אותן, ומכיון שכן נעשה דינא דגוד אסיק על ידי מחיצותיה למעלה.

וז"ל שם: "... והנה ד"ז מבואר עוד בהדיא בגמ' מ"ד ב' בגג המערה שאינו רה"י, ודחק הש"צ [א.ה. הכוונה לספר שערי ציון] שם, דאיירי ברה"ר עובר עליו ומשום שהמחיצות בידי שמים שהאדם עושה החריץ והמחיצות עומדות מאליהן.

ונראה, דחריץ חשיב בידי אדם ואין נ"מ בין חק תוכות לחק ירכות, שהרי בכל מחיצות האויר נשאר מאליו כגון פסי ביראות ודרך הרבים עוברת ביניהן ואנו חושבין כל בין הפסין כמוגדר ומובדל מסביבותיהם, וע"י הרבים העוברין מתבטל פעולת המחיצות במקום שעוברין, ואנו דנין שיהא המקום הזה רה"ר, ואפ"ה מועילות הפסין שנעשו בידי אדם, אף במקום הפרץ.

וה"נ עשה בור עמוק י' ורחב ד', כל המקום הזה עד לרקיע מובדל מסביבותיו שהמעלה נטפל למטה דארץ נתן לבני אדם, וזהו ענין גוד אסיק ר"ל שפעולת הרה"י ע"י מחיצותיו גם למעלה, ועוד, דלא מצינו ביטול מחיצות לחצאין, דלעולם כשאמרו אתו רבים ומבטלי מחיצתא אין כאן מחיצות כלל, אבל במערה דע"כ רה"י היא למטה, ורה"י עולה עד לרקיע ולא נתבטל במאי דעוברים במגדלים פורחים מלמעלה... עכ"ל.

וכלומר, כל מחלוקתו של החזו"א על השערי ציון היא האם מחיצות החריץ

ומבואר להדיא, דס"ל דהדין של פ"ת יו"ס אינו פועל מן הדין של גוד אחית מחיצתא ולכן חילקו בין שני הדינים, וזה כמש"כ המאירי במסכת שבת דף ק"א והו"ד באורך גם לקמן בענייני פ"ת, וז"ל: "... ותירצו גדולי הדורות, שפי תקרה וגוד אחית שני דינין ואין מקשיין מזו לזו, והראיה שהרי פי תקרא הוא בארבעה וגוד אחית אינו אלא במחיצה... עכ"ל, ע"ש באורך.

וכלומר, הדין של גוד אחית מחיצתא יוצר מחיצות כדי לגדור את הרשות שמתחת, אבל הדין של פ"ת פועל על ידי הגדרת גבולות הרשות שמתחת לגג, ושני הדינים אינם סותרים זה לזה, משום דהיכא שאפשר ליצור מחיצות ע"י גו"א - שפיר, אבל גם היכא שא"א לומר גוד אחית, נמי נוצרת רשות היחיד על ידי עצם הגדרת הרשות שמתחת לגג, וזהו חידוש ששני הדינים אמת למרות שכל אחד פועל באופן אחר ביצירת הרשות, עם הנפק"מ שכתב המאירי.

ולפי דרכם כתבו התוס' חידוש נוסף, וז"ל: "... והואיל וכן, כל הגג אסור כי כל הגג נפרץ במילואו לכרמלית לאותה בליטה הבולטת לרה"ר, ואף על גב דלא שלטי ביה רבים שהרי גבוה י' נעשה כרמלית דלא מצינו מקום פטור רוחב ד'... עכ"ל. דהיינו, הגג עצמו נשאר רה"י אבל הוא נאסר משום שהבליטה היוצאת ממנו מעל אויר רה"ר נעשית כרמלית.

ויש כאן תמיהות רבות בדבריהם: האחת, מה שהקשה המהרש"א שם אמאי חשיב הגג רה"י הא לא אמרינן בזה גו"א מחיצתא, וז"ל:

ושמואל אמר דמטלטלין ככולו. ומסקינן בגמ', דפליגי אי אמרינן גוד אסיק במחיצות שאינן ניכרות, דהיינו האם אמרינן דמחיצות הבתים שלמטה, שאינן ניכרות למעלה, עולות למעלה ומחלקות את הגגין לרשויות נפרדות או שלא.

דרב ס"ל דלא אמרינן גו"א למחיצות הבתים אל מעל הגג ולכן כל גג ונג פרוץ למקום האסור לו, ולכן אין מטלטלין שם אלא בד"א בלחוד, ושמואל ס"ל שגם בכה"ג אמרינן גו"א למחיצות שמתחת לגג ועי"כ נמצאו הרשויות חלוקות זו מזו גם למעלה ותו אי לאסור הטלטול שם משום דפרוצות למקום האסור להן.

והנה, התוס' שם ד"ה 'במחיצות' חידשו עוד ציור שבו יאסור רב, והוא אפילו בגג יחידי ולא רק בגג שבין הגגין, והיינו היכא שהגג משופע ובולט מעבר לרפנות החיצוניות של הבית, כהגגין שלנו, דאז אין המחיצות החיצוניות ניכרות ולא אמרינן בהו גו"א [ואח"כ כתבו, שבירושלמי מבואר דאין לרף זה דין כרמלית אלא מקום פטור וכתב הגר"א בסי' שמ"ה שהתוס' נקטו את הירושלמי להלכה ונדחתה האי אוקימתא].

וכתבו התוס' שם חידוש, וז"ל: "... ואורי", דגגין שלנו שבולטין ראשיהן לרה"ר ועבידי כי ארזילא, לפירוש רש"י דמפרש כי ארזילא בשיפוע כגגין שלנו, הוי כרמלית דלא מינכרא מחיצתא וליכא למימר גוד אסיק ופי תקרה נמי לא אמרינן כיון דעבידי כי ארזילא וגוד אחית נמי לא אמרינן לרבנן דרבי יוסי בר יהודה גבי טרסקל משום בקיעת גדיים... עכ"ל.

אבל לפי מש"כ החזו"א הנ"ל בספר, שגו"א נעשה על ידי המחיצות שלמעלה יהיה קשה, וביותר למש"כ החזו"א עוד בסי' ק"ח סק"ז ד"ה 'ודע' יהיה קשה, וז"ל: "... ודע, דפרוץ במלאו המוזכר בתו' פ"ט ב', אינו ענין בפ"ע אלא היינו סילוק מחיצות והגג והבליטה אחת היא, ושפתי הגג הן שפתי הבליטה... עכ"ל. ואם עסקינן ב'סילוק מחיצות' א"כ ע"כ שהדין של גוד אסיק הוא דין במחיצות העולות ולכן נאסר הגג, וצ"ב מדוע כתבו התוס' דהגג הוא רשות היחיד.

אלא שהוא עצמו תירץ, דמיירי שהבליטה היא רק ברוח אחת של הגג אבל בשאר ג' הרוחות אמרינן גו"א ואיכא ג' מחיצות לגג, וזו הסיבה שהגג נשאר רה"י, ורק משום שהוא פרוץ לבליטה שאין לה מחיצות הוא דנאסר, אבל היכא שהגג בולט לכל הצדדים תו לא שייך לומר גו"א כלל, וכנ"ל, ומה שהכריחו לפרש כן הוא הקושיא הנ"ל.

וז"ל: "... וכשהפרוץ במלאו הוא מרוח אחת אין האיסור אלא מדרבנן, וכשפרוץ במלאו לב' רוחות או כל סביבותיו אין כאן מחיצות כלל, ודברי אחרונים ז"ל שגמגמו בל' התו' שם תמוה [עי' לעיל סי' מ' ס"ק ר'] "... עכ"ל.

והנה, בשיטת רש"י לגבי גו"א, דס"ל דהמחיצות הן שעולות למעלה ויוצרות את רה"י כמשנ"ת לעיל, אכתי צ"ע כנ"ל, אם נפרש שהגג בולט מכל הצדדים כפשטות לשון התוס', אמאי נעשה הגג רה"י הרי אין לו מחיצות. וא"כ י"ל דרש"י באמת יחלוק על זה ויסבור שכל הגג הוא כרמלית ולא רק הבליטה,

"... ויש לדקדק, למה איצטריכא למימר דכל הגג אסור משום דנפרץ במלואו לאותה בליטה כו', דהא מה"ט דבליטה אסור משום דלית ליה מחיצה ולא הוי רה"י, מה"ט נמי כל הגג נמי לא הוי רה"י, דאליבא דרב קיימינן הכא דבעי מחיצות ניכרות... עכ"ל.

ותירץ המהרש"א, וז"ל: "... ויש ליישב, דודאי בליטה הבולטת לרה"ר וגדיים בוקעין בו נעשה כרמלית, אבל כל שאר הגג שעומד עד כנגד המחיצות אינו נעשה כרמלית, כיון דא"א שם לגדיים דבוקעין בו והוי רה"י אף שאין המחיצות ניכרות אי לאו דנפרץ במלואו לאותה בליטה וק"ל... עכ"ל.

ודבריו צ"ע טובא, היאך נעשה הגג רה"י אם לא אמרינן גוד אסיק במחיצות שאינן ניכרות כאלו אליבא דרב, ומה עוזר לן דאין בקיעת גדיים תחת הגג, וצ"ע.

ומיהו, לפי מש"כ הגר"ח בפ"ד הי"א הנ"ל בדעת הרמב"ם - אתי שפיר, משום דאמרינן דהדין של אויר רה"י עולה עד לרקיע אינו שייך לדין של גוד אסיק מחיצתא, והוא עולה למעלה למרות שלא שייך לומר גוד אסיק, דומיא דתל שדיבר בו הגר"ח, ולכן שפיר חשיב הגג רה"י למרות שאין לו מחיצות מצד עצמו, דמחמת הרשות שמתחתיו גם הוא נעשה רה"י.

וגם לשיטת החזו"א הנ"ל בגליונות א"ש, דעניינא דגו"א אינו קשור כלל למחיצות העולות אלא שהרשות שלמטה מגדירה את כל האויר שמעליה כרה"י, ולכן לפי זה גם הגג נעשה רשות היחיד.

מחיצתא נמי, היאך רשות הרבים או רשות כרמלית אוסרת שם, שהרי אין כרמלית למעלה מעשרה ולא רשות הרבים... "עכ"ל.

והביא הריטב"א יש מתרצים, דהגם שאין אור רה"ר או כרמלית עולה מעל עשרה, מ"מ זיו הבולט לשם ואין להם מחיצות המגיעות לארץ ודאי אסור.

והקשה עליהם השר מקוצי, וז"ל: "... והשר מקוצי ז"ל הקשה, שאין [לזוה טעם, דכיון] שאין אור רשות הרבים או כרמלית למעלה מי' והוא אור המותר מאיזה טעם נאסור זיו הבולט שם או גג הסמוך שם, והרי אינו יוצא למקום האסור, ועוד תל שהוא מד' אמות עד בית סאתיים שהוא ברשות הרבים קי"ל שמותר לטלטל בכלו אם הוא גבוה עשרה ורחב ד' ואף על פי שהוא פרוץ במלואו לרשות הרבים והתם אין מחיצות נכרות סביב ואפ"ה דינו (כד"א) [כרה"י] "... "עכ"ל. ותירץ השר מקוצי דע"כ מיירי בגג גדול מב"ס, ע"ש. וזה אינו כפשטות דברי התוס', וצ"ע.

וע"כ צ"ל, דס"ל לתוספות דאין מודדים את הגובה של עשרה טפחים מקרקע העולם אלא מן הזיו עצמו וכמש"כ הרא"ש שם [לשיטתו דמייר בגג ולא בזיו, אבל ה"ה נמי לפי תוס' ע"כ צ"ל כן], ולכן שפיר חשיב כרמלית בעצמו.

ועל זה גופא פליג השר מקוצי [וכן הריטב"א ותור"פ שם], הסוברים כסברת הירושלמי בתוס' דכתבו דהזיו הוא מקום פטור משום שהוא גבוה מעשרה טפחים, ודו"ק.

וכמו שבאמת כתב הקו"נ בדעת הרא"ש, דס"ל כדעת רש"י שכל הגג נעשה כרמלית, וכן מ' ברש"י [צ"ב]. ד"ה 'אף בגג', ע"ש והיינו כנ"ל.

ועוד תמוה בדברי התוספות, דמבואר מדבריהם דאם אפשר היה לומר גו"א או פי תקרה לבליטה זו היא היתה נעשית רה"י, והרי שיטת התוספות בדף כ"ה ע"א ובדף צ"ד ע"ב גבי אכסדרה בבקעה, דלא אמרינן לרב פי תקרה יו"ס אלא לכל היותר בשתי רוחות העשויות כמין גם, אבל בג' רוחות לא שייך לומר פי תקרה, וצ"ע.

אם לא שנחדש, דשאני אכסדרה בבקעה שאינה סמוכה לבית, בזה כשאנו רוצים ליצור רה"י על סמך ג' רוחות של פי תקרה זה לא אמרינן. משום שנתבאר לקמן בשיטת התוספות שהגדר של פי תקרה הוא משום 'פתח' ולא משום 'מחיצה', ולכן לא שייך לקרוא לשלש רוחות אלו כ'פתחים'.

משא"כ בבליטת הגג הנ"ל, שכבר יש כאן רשו היחיד מחמת הבית והבליטה יכולה להיחשב כטפילה אליו, בזה שייך לקרוא 'פתחים' גם מג' רוחות של פי תקרה משום דדמיה פרגולה שבכניסה לבית, וזה חידוש שצריך ביאור אם הוא אמיתי כיון דאמרינן הכי גם היכא שלא פתוח פתח אל מתחת אותו הזיו.

ועוד קשה על התוספות קושיית התור"פ שהובאה בריטב"א בדף צ' ע"א, דאין כרמלית מעל עשרה והיאך הן אוסרות שם את הזיו, וז"ל: "... והקשו בתוספות, וכי ליכא

אחת וכנ"ל], ולא משום שהגג גבוה מעשרה טפחים, אלא משום חיסרון המחיצות דגו"א.

ועי' במג"א בסי' שע"ד סק"ה, שהביא את דברי התוספות בדינא דגג הבולט, דדוקא היכא שהגג בולט ד"ט הוא דנעשית רק הבליטה כרמלית אך לא הגג, וכמשנ"ת סברות הדין לעיל, וכתב דגם הרא"ש ס"ל הכי.

אבל המעיין בדברי הרא"ש פ"ט ס"ב, יראה שהרא"ש אסר את כל הגג מדין כרמלית ולא רק את הבליטה, ולא הזכיר לא שהגג רה"י ולא שהבליטה יש בה ד"ט, ע"ש. וכתב על זה הקו"י שם אות א', שהרא"ש חולק על התוס' וס"ל כדעת רש"י הנ"ל דלא אמרינן כלל גו"א במחיצות שאינן ניכרות, ולכן אסר את כל הגג. וכן הוא בבית"ל בסי' שמ"ה סט"ז ע"ש ובעוד הרבה אחרונים.

ולולא דמסתפינא הו"א, דהתוס' שהחשיבו את הגג כרה"י, ס"ל שיטת הריטב"א בשבת דף צ"ט בסוגיא דבור וחוליתה שהובא לעיל, בריטב"א בשבת דף צ"ט ע"ב בסוגיא דבור וחולייתה, שכתב, וז"ל: "... והוי יודע דכיון שהסלע הזה ברה"ר עומד כל האויר שעל הסלע או על החוליא אויר מקום פטור הוא, וכדאמרינן בגמרא והא ממקום פטור קא אתיא.

ואף על פי שאמרו בפ"ק (ד' ב') דרשות היחיד עולה עד לרקיע, אומר רש"י ז"ל שזהו לענין דבר הנתון שם, שאם [נעץ] בתוכו קנה גבוה מאה אמה כולו נידון מרה"י אבל האויר שאינו נתפס אינו עולה למעלה מן המחיצות... עכ"ל. [וזה אינו רש"י שלפנינו].

ובקצרה עד כה לפי תוס': א. זיו זה הבולט מן הגג יש לו דין כרמלית רק משום דמודדים את גובה הרשות מן הזיו ולמעלה ולא מקרקע העולם, ודלא כהריטב"א והשר מקוצי [צ':], הסוברים שמודדים את גובה הרשות מקרקע העולם, וזה כסברת הירושלמי שהביאו תוס' בסוה"ד, דזיוים מעל עשרה אינם אלא מקום פטור אפילו רחבים ד' משום שהם מעל גובה י".

ב. והא דהגג עצמו יש לו דין רה"י למרות שהמחיצות אינן ניכרות, יל"פ באחד מג' האופנים הבאים: א). הגם שאין המחיצות ניכרות וא"א לומר גו"א, אמרינן דאויר רה"י עולה עד לרקיע גם בלא דינא דגו"א, כהגר"ח בדעת הרמב"ם.

ב). עוד יל"פ כמש"כ החזו"א בגליונות הגר"ח [וכן משמע בשערי ציון], דדינא דגוד אסיק עצמו אין פירושו שהמחיצות צריכות לעלות מעלה, אלא הרשות שלמטה מגדירה את האויר שלמעלה ממנה אפילו אם אי אפשר למשוך את המחיצות.

ג. או דחך"פ כמש"כ החזו"א בספר, דדברי התוס' מיירי דוקא בגוונא שהגג בולט ממחיצות הבית רק מצד אחד אבל משאר ג' הרוחות אינו בולט ופיר אמרינן בהו גו"א, ולכן מחמת המחיצות הניכרות שבג' הרוחות נעשה הגג רה"י מן התורה.

ולשיטת רש"י דגו"א פירושו שהמחיצות צריכות לעלות למעלה כדי ליצור את רה"י על הגג, ע"כ ליתא להאי אוקימתא דהתוס' [אם לא דנימא כהחזו"א דהגג בולט רק מרוח

גבי עובי המחיצה, הרי תיפ"ל אף בלא טעמא דק"ו מכך דאמרינן גוד אסיק מחיצתא מהחוד החיצון של המחיצה וממילא נמצא עובי המחיצות בתוך היקף רה"י והוי גם כן רה"י.

ובאמת, כתב גם הט"ז שם לעיל מיניה בסק"ב, וז"ל: "... ומ"ש רש"י, הביאו ב"י וז"ל, וכן גדר דאמרי' מד' צדדין גוד אסיק פני המחיצה על ראשו ונמצא ראשו מוקף מד' צדדין וחללו ד' עכ"ל. אין לטעות בזה דדוקא בחלל צריך שיהיה ד"ט בלא המחיצות, דלהכי כתב רש"י פני המחיצות להורות שחודו החיצון עולה ואסיק מחיצות נמצא שעובי המחיצות הם בכלל החלל בין חודו של זה החיצון לחוד שכנגדו...". עכ"ל. ואם כן הדרא קושיא לדוכתא אמאי צריך לקל וחומר כדי להחשיב את עובי המחיצות כרשות היחיד.

והט"ז כתב להוכיח מזה, דס"ל לרש"י שגם עובי המחיצות נכלל בשיעור ד"ט ולא רק החלל שביניהן, ובאמת הוקשה לו מיד לאחר מכן בדעת רש"י עצמו בדף צ"ט ע"ב הנ"ל, דמדצריך להגיע לק"ו כדי לשיווי לעובי הכותל רה"י, ע"כ שעובי המחיצות איננו נכלל בשיעור של רה"י.

וז"ל הט"ז שם: "... אלא דק"ל ממ"ש בפ' הזורק דף צ"ט, בעי ר"י כותל בר"ה גבוה י' ואינו רחב ד' ומוקף לכרמלית ועשאו רה"י וזרק ונח ע"ג מהו, מי אמרינן, כיון דאינו רחב ד' מקום פטור הוא, א"ד כיון שעשאו רה"י כמאן דמליא דמי. פירש"י, והוה אצל ראשו כארעא סמיכתא כל החלל.

וא"כ שפיר י"ל דרק קרקע הגג היא דנחשבת רה"י ולא כל האויר שמעליה, ולא אכפת לן שהמחיצות אינן ניכרות, ודו"ק, אלא שלא מצאתי לי חבר בזה וצ"ב.

*

ד. סי' שמ"ה ס"ג: האם אמרינן גו"א מחיצתא ברה"י מהחוד הפנימי של המחיצה או מחודה החיצוני, נפק"מ מהנ"ל

כתב השו"ע סי' שמ"ה ס"ג, וז"ל: "... כתלים המקיפים רשות היחיד, על גביהם רשות היחיד אפילו אינם רחבים ארבעה... עכ"ל.

ומקורו הוא מהגמ' שבת צ"ט ע"ב: "... בעי רבי יוחנן, כותל ברשות הרבים גבוה עשרה ואינו רחב ארבעה ומוקף לכרמלית ועשאו רשות היחיד וזרק ונח על גביו מהו. מי אמרינן כיון דאינו רחב ארבעה מקום פטור הוא, או דילמא כיון דעשאו רשות היחיד כמאן דמלי דמיא. אמר עולא, קל וחומר לאחרים עושה מחיצה לעצמו לא כל שכן... ע"כ.

דהשו"ע לא הזכיר כלל את הק"ו המובא בגמ', כבר כתב הט"ז שם סק"ג, וז"ל: "... ע"ג רה"י, ואע"ג דאין רחבין ד' הווינן רה"י, דכיון שהם עושין ע"י היקף שלהם את הקרקע המוקפת רה"י, שהיה כרמלית קודם לזה, ק"ו שהן עצמן יהיו רה"י... עכ"ל.

והקשה בספר תפארת יעקב פ"ה סק"א, אמאי צריך להגיע לק"ו כדי ליצור רה"י על

ובעצם זה מה שהסתפק המשב"ז המשב"ז סי' שמ"ה ס"ק י"א, ע"ש.

וראה במשנ"ת לעיל לגבי עמוד ברה"ר ורה"י עולה עד הרקיע, דלשיטת רש"י הסובר שמהות המחיצה היא ליצור את הרשות כמשנ"ת לעיל, אזי בפשטות צ"ל שדוקא החוד החיצוני הוא העולה ולא הפנימי, מפני שתמיד חיצוניות המחיצה היא המבדילה את הרשות, ואם כן הדרא קושיא לדוכתא אמאי צריך לקל וחומר כדי להפוך את עובי הכותל לרשות היחיד.

ושו"ר בתפארת יעקב הנ"ל, שתירץ, דהגם שחודו החיצון של הדופן עולה, וממילא עובי הדפנות נכלל באויר רה"י, מ"מ אותו כל שהוא של חודו החיצון שעולה אינו נכלל באויר רה"י, ולכן צריך ק"ו כדי להכלילו גם כן ברה"י, ונפק"מ אם עקר חפץ ברה"ר והניחו על עובי הכותל, ומשהו ממנו מונח על חודו החיצון של המחיצה, לכאורה יהיה פטור משום שאיגודו של החפץ הוא מקום פטור, ע"ש ודפח"ח.

ועו"ל בדרך אפשר בדעת רש"י, דהנה הסתפק המשבצות זהב ס"ק י"א, אי אמרינן בגדר של רהשות היחיד שעולה עד לרקיע, אי חודה החיצון של הדופן עולה, או שחודה הפנימי עולה, וכנ"ל. ואולי יש לומר בדעת רש"י, על פי מה שפירש הוא בעירובין דף ט' ע"א ד"ה 'לבוד', דהוא מלשון סניף דהיינו להאריך את הדופן, מלשון תוספות, עיינן שם.

אמר עולא ק"ו לאחרים עושה מחיצה לעצמו לא כ"ש. פירש"י, ראש הכותל. הרי לפנינו, דכיון שעשאו רה"י אז אמרינן דהוי כמאן דמלא, דרה"י עולה עד לרקיע. משא"כ כאן, דבלא העובי לא הוי רשות היחיד א"כ אינו עולה עד לרקיע ולא הוי כארעא סמיכתא ... וצ"ע ... עכ"ל.

דהיינו, מדלא כתב רש"י שעל ידי גוד אסיק מחיצתא נכללים גם עוביי המחיצות ברה"י, מוכח שעובי הכותל אינו נכלל ברה"י ואי אפשר לומר בו גוד אסיק מחיצתא כדי להקיף את רשות היחיד, ולכן צריך דוקא לקל וחומר כדי לומר שגם עובי הכותל נכלל בזה, ונשאר הט"ז בצ"ע בזה.

ולכאורה היה אפשר היה לתרץ פשוט את דברי רש"י, דלעולם עובי המחיצות כן נכללים בשיעור רשות היחיד לרש"י, ומכיון שהעובי שלהן אין בו ד"ט אין הוא נחשב רה"י, והא דלא מהני כאן גו"א מחיצתא כדי להחשיב את העובי בתוך חלל רה"י הוא משום דלא אמרינן גו"א מחיצתא אלא מחודו הפנימי של הדופן ולא מחודו החיצוני, ולכן, לולא הק"ו לא היה עובי הכתלים נחשב רה"י. וכן תי' התפארת יעקב שם.

ונפק"מ מזה לגבי בור ברה"ר אי אמרינן גו"א מחיצתא, דאם החוד הפנימי הוא דעולה על ידי גו"א, אזי גם בבור אמרינן הכי שרשות היחיד עולה עד הרקיע. אבל אם אמרינן גו"א רק בחוד החיצוני, אזי בבור שאין לכותל שלו חוד חיצוני לא שייך למימר הכי,

ה. סי' שע"ד ס"ד: האם מחיצות גוד אסיק יכולות לשמש כגיפופים להחזיר משום נראה מבחוץ, מהנ"ל

כתב הטור סי' שע"ד ס"ד, וז"ל: "... וכן גג קטן שנפרץ במילואו לגג גדול, קטן אסור להעלות עליו כלי הבית וגדול מותר, והוא שיהיו מחיצות הבית ניכרות למי שעומד על הגג, אבל אם אינן ניכרות, כדון שהגג בולט עליהן, הוי כרמלית, אלא אם כן חלון פתוח לו..." עכ"ל.

והקשה שם הפרישה אמאי לא נימא דהגג הקטן יותר על ידי הגיפופים שנוצרים על ידי מחיצות הגוד אסיק, ותי' דמירי בגונא שמחיצות הבית נפרצו ולכן לא שייך לומר גו"א, ומבואר מדבריו, דאם היה שייך לומר כאן גו"א, אזי גם הגג הקטן היה מותר.

וז"ל: "... ואין להקשות למה לא יועילו גיפופי הגג גדול לגג קטן כמו בחצר. ונראה לענ"ד כי על כרחך צ"ל שאין לגגים מחיצה כלל... וכיון שכן, הוא על כרחך צ"ל דנפרץ לא קאי אגג גופיה - רק אמחיצות הבית המתירות את הגג מטעם גוד אסיק..." עכ"ל.

אבל הריטב"א כתב שם [והו"ד בגליון רע"א שם], שגם אם אמרינן כאן גו"א, אפי"ה לא אמרינן זאת אלא לגבי הגג הגדול אך לא כדי להתיר את הגג הקטן, וז"ל: "... והא דלא משתרי גג קטן בגיפופי גג גדול למ"ד (לעיל ט' ב') נראה מבחוץ ושוה מבפנים נדון משום לחי דקיימא לן כוותיה, יש לומר שאם תמצא לומר דגיפופי גדול הם מחיצות התחתונות

אם כן יש לומר שגם הגדר של גוד אסיק מחיצתא פירושו הוא להאריך את כל הדופן על שני חודיה, ובאמת שני החודים עולים וכאילו כל המחיצה על כל עוביה התארכה. ומשו"ה באמת אין עובי הכותל נכלל בחלל הרה"י ומשו"ה צריך לק"ו כדי להחשיבו הרה"י, וצ"ע.

אבל מהלבוש סי' שמ"ה ס"ג משמע, שרק לאחר דעבדינן קל וחומר הוא דאמרינן שחודו החיצון עולה וסותם, וממילא נכלל גם העובי של הכתלים, אבל בלא הקל וחומר לא היינו אומרים שחודו החיצון עולה, וז"ל: "... כתלים המקיפים רשות היחיד, על גביהם הוי רשות היחיד אפילו אינם רחבים ארבעה, כיון שהם מקיפים רשות היחיד גם האויר שעל גביהם מצטרף לאויר שבחלל שהוא רשות היחיד עד לרקיע, כמו שיתבאר בעזה"י, ואמרינן גוד אסיק מתוד המחיצות בחוץ ולמעלה..." עכ"ל.

ונראה, שהלבוש יכול היה לפרש כן, משום שסבר שמהות המחיצות היא להגדיר את הרשות, ולכן רק חודו הפנימי המגדיר את הרשות הוא דעולה, ולכן צריכינן לקל וחומר כדי לחדש שהחוד החיצון הוא שעולה ומכליל בתוכו גם את עובי הדופן, אבל בשיטת רש"י לא שייך למימר הכי, כמו שנתבאר, משום דסבירא ליה דמהות המחיצה היא לחצוץ בפני העוברים, ואת זה עושה רק החוד החיצון, ודו"ק.

סאתיים מצומצמים שנפרץ במלואו לחצר [יותר רחבה ממנו], שדנו הפוסקים מדוע לא יותר הקרפף הקטן על ידי גיפופי החצר, ע"ש.

וכתב הפמ"ג, דגם אם הגיפופים יהיו על ידי חריץ עמוק י' ורחב ג' משני צידי הקרפף בפתח החצר, דלא יועילו מחיצות של גו"א כדי ליצור גיפופים, וז"ל הקצרה: "... וחריץ עמוק י"ט ורחב ג' טפחים, דלא הוי לבוד, הוי מחיצה, דלא ליהוי למקום מילואה, ונפק"מ ... ואם החריץ רק בצדדים עמוק י' טפחים ברוחב פחות מד"ט, י"ל דלא דמי לגיפופין ... עכ"ל.

ומבואר מלשונו כנ"ל, דאין מחיצות הגוד אסיק יכולות ליצור גיפופים, אלא דמשמע מדביו עוד, דבאמת גוד אסיק הוא ממש מחיצה ודלא כמשנ"ת לעיל דעת הריטב"א, ועל כן נראה, דס"ל דההילכתא דגוד אסיק נאמרה דהויא מחיצה רק כלפי הרשות שהיא מקיפה ולא לגבי חוצה ממנה, דומיא מאי דאיתא בסוכה דף י"ט לגבי פי תקרה, ע"ש ברש"י, ודו"ק.

נמצא דאיכא ג' שיטות בזה: א. שיטת הריטב"א שגו"א אינו 'מחיצה' ממש ולכן לא שייך להשתמש בה כגיפופין לחצר הגדולה. ב. משא"כ הפרישה ס"ל דגו"א הוא מחיצה ממש, ולכן פירש דמיירי בגוונא שלא אמרינן גוד אסיק כלל. ג. ואילו הפמ"ג ס"ל דאמנם דגו"א חשיב שפיר 'מחיצה' אלא דההילכתא לא נאמרה אלא כלפי תוך הרשות שהיא תוחמת ולא כלפי חוצה לה, ודו"ק.

דאמרינן גוד אסיק מחיצתא, כי אמרינן גוד אסיק למהני לגג גדול עצמו אבל לא להציל גג הקטן בגפופין גדול ... עכ"ל. וכתב הביה"ל שם שבכך מתיישבת קושיית הפרישה, וצ"ב במאי פליגי.

ונראה דמחלוקתם היא האם גוד אסיק חשיב 'מחיצה' שעולה מעלה, כמש"כ רש"י, או דגו"א הוא רק הגדרת הרשות למטה וממילא גם למעלה היא מובדלת, כמש"כ החזו"א בגלינות הגר"ח שהובא לעיל. דהפרישה ס"ל שמחיצת גו"א היא מחיצה ממש כדעת רש"י, ולכן הוקשה לו אמאי לא יצילו גיפופי הגג הגדול הנוצרים ע"י גו"א את הגג הקטן מדין נראה מבחוץ, עד שהיה צריך לחדש דמיירי שמחיצות הבית היוצרות את הגו"א הן שנפרצו.

אבל הריטב"א י"ל דאזיל לשיטתיה שנתבארה לעיל אות א' גבי עמוד ברה"ר, דגוד אסיק אין פירושו שהמחיצות עולות למעלה כמש"כ רש"י, אלא שהרשות שלמטה היא המגדירה את המקום שלה גם למעלה אבל אין האויר שמעל העמוד אויר רה"י אלא מקום פטור, ע"ש במש"כ לגבי נעץ קנה.

ומשו"ה ס"ל גם כאן, דכי אמרינן גוד אסיק בגג הגדול הוא רק כדי להגדיר את הגג הגדול כרה"י, עכ"פ על פני התקרה עצמה, אבל א"א להיעזר בזה כדי להכשיר את הגיפופים, משום שאין זו 'מחיצה' כלל, ודו"ק.

ולפי זה יתבאר גם דברי הפמ"ג בסי' שנ"ח בא"א ס"ק ט"ז, שכתב לגבי קרפף בית

פחותה מד' ואקילו בה רבנן מקולי רה"י דאי הוי מקום ד' כרמלית ואי לא מקום פטור.

ועוד, מאי פריך לימא גוד אחית מחיצה, מה מועיל שיהא המחיצות מבחוץ כיון שמבפנים אין שם ריוח מקום ד' ולא ניחא תשמישם, ודופן הספינה שבקצר מבטל גוד אחית כמו חלוקה במחצלת דלעיל.

ועוד למה לי מלינהו קני ואורבני אף על גב דלא מלאן כיון דיכול למלאות חשיב רה"י כדאמר בפרק חלון (עירובין דף עח.) משום דאי בעי מנח עליה מידי ומשתמש גבי מלאו כולו ביתדות... "עכ"ל.

ולגבי הקושיא השניה, שהקשו מה מועיל שיהא מחיצות מבחוץ כיון שמבפנים אין שם ריוח, יש לומר לפי משנת לעיל, דרש"י איל לשיטתיה שנתבארה לעיל, שכל מחיצה שאינה עשויה לחלל ד' אינה מחיצה וזהו תנאי בהגדרת המחיצה, ואם כן כאן שהמחיצה נעשתה לחלל ד' לא אכפת לן אם יש באותו חלל עוד מחיצות ולכן יש על מחיצות אלו שם מחיצות'.

והא דהקשו התוספות מהדין של מחצלת שמחלקת את הרשות, עי' בחזו"א סי' ס"ח י"ג שתירץ דשאני בספינה שאפשר להניח מידי ולהשתמש בו, משא"כ התם א"א להתשמש במחצלת, ע"ש. ואולי י"ל עוד, דשאני התם שהמחצלת נעשתה כדי להקטין את הרשות, משא"כ הכא לא נעשו לצורך כך, ועדיין יש למעלה ד' טפחים, וכמו שכתב הריטב"א בדעת רש"י.

ו. שבת ק"א.: ביצאתא דמישן, ביישוב קושיות תוס' על רש"י, לשיטותיהו בגדר מהות המחיצות

איתא בגמ' שבת דף ק"א ע"א: "... אמר רב הונא הני ביצאתא דמישן אין מטלטלין בהן אלא בארבעה ולא אמרן אלא שאין בפחות משלשה ארבעה אבל יש בפחות משלשה ארבעה לית לן בה ואי מלינהו קני ואורבני לית לן בה מתקיף לה רב נחמן ולימא גוד אחית מחיצתא... "ע"כ.

וכתב רש"י שם, וז"ל: "... ביצאתא - ספינות קטנות וקצרות מלמטה עד כחודו של סכין, שקורין קוייט"י [סירה קטנה הרחבה מלמעלה וצרה מלמטה]. אין מטלטלין בתוכן, דלאו רשות היחיד נינהו, שאין ברחבן ארבע מלמטה, לפיכך אין מחיצותיהן מחיצות.

ולא אמרן אלא - בשקצה שלהן גובה שלש שאין רחב ארבעה למטה, בעוד שלא הגביה שלשה מקרקעיתו ואפילו יש ברחבו עשרה גובה לא משתרי, דכיון דתחתונות לאו מחיצה נינהו, הוה ליה תלויה.

אבל יש בפחות משלשה גובה רוחב ארבעה - שעד שלא הגביהו שלשה הרחיבו ארבעה, הרי הן כמי שקרקעיתן עולה עד כאן, ומחיצותיהן מחיצות... "עכ"ל.

והקשו עליו התוספות שלש קושיות, וז"ל: "... קשה, דכי היכי דבטיל מדין רה"י משום דלית בהו ד' ה"נ ליבטיל מדין כרמלית, כדאמר בפ"ק (דף ז.) דאין כרמלית

שאינן כאן מחיצות וכנ"ל, ולכן רק אם ימלא בפועל את הקרקעית בקנים ויווצר על ידי כך חלל ד' אז הוא דנוצרות המחיצות, ולא אמרו בפרק חלון וכו' אלא בעמוד שכבר יש בו דע"ד ויש התחלה של מחיצה, שבזה מהני מה שיכול למלאות ואי"צ שימלא בפועל.

ושו"ר בריטב"א שתירץ באופן ומה אך לגבי התשמישים של הרשות ולא לענין יצירת המחיצות, וז"ל: "... ויש לומר, שזו אינה קושיא, דהתם הוא דבעיקר רשות היחיד דהיינו העמוד, יש בו מקום להשתמש כראוי, אלא שהיתדות שהם עליו שאינם משיעורו מעכבים תשמישו, וכיון שראוי להניח בהם דבר ולהשתמש בו תו לא מבטלי מחיצות העמוד ואף על פי שלא מלאן עדיין.

מה שאין כן בזו, דעיקר תשמישו של רה"י דהיינו קרקעיתו אינו ראוי לתשמיש, וכיון שכן (אינו ראוי) לא חשיב רשות היחיד עד שימלא ויהא ראוי לתשמיש, שאילו בא לעשות רשות היחיד לכתחלה והניח יתדות נעוצות ברשות הרבים.

הא נמי אף על פי שיכול למלאות או להניח דף עליהם להשתמש בהם, לא חשיב רשות היחיד עד שיניח הדף או עד שימלא, וכדמוכח לעיל בפרקין (צ"ט ב') בבביא דזרק דף על גבי יתדות, ונתקיים פירושו של רש"י ז"ל "... עכ"ל. ועי' עוד בסמוך ביישוב שיטת רש"י בסוגיא.

אבל תוס' הקשו על רש"י לשיטתם, דס"ל שמהות המחיצות היא לעכב על העוברים, אך גם עוד יש תנאי בזה, שתהיה כאן 'רשות' של ד' על ד' שיהיה על מה להגן, ולכן קשיא להו דמחיצות הספינה ממעטות את חלל שניתן להשתמש בו ברשות ותו אין כאן 'רשות'.

ולפי זה תתיישב גם הקושיא הראשונה של התוספות, דהקשו דכי היכי דבטיל מדין רה"י משום דלית בהו ד' ה"נ ליבטיל מדין כרמלית, כדאמר בפ"ק (דף ז.) דאין כרמלית פחותה מד' ואקילו בה רבנן מקולי רה"י דאי הוי מקום ד' כרמלית ואי לא מקום פטור, וכלומר אמאי אסור לטלטל בתוך הספינה. ועי' בזה עוד לקמן.

ולפי משנ"ת בדעת רש"י, הא דאסור לטלטל בתוך הספינה הוא לא משום שהיא הפכה ל'כרמלית' כמו שהקשו התוספות, אלא דמכיון שאין לה רוחב ד"ט בגובה ג' מתחתיתה, הרי שאין לה 'מחיצות' משום שמחיצה שעשויה לפחות מחלל ד' אין לה שם מחיצה כלל, וזו סיבת האיסור, ודו"ק.

וכל זה למרות שלמעלה יש לספינה רוחב גדול מד"ט, מ"מ חסר כאן בעצם המחיצה של הרשות, והוא כרשות שאין לה כלל מחיצות.

ולפי זה פשוט נמי, שבגוונא שאין ד"ט בגובה ג', לא שייך כלל להכשיר על ידי שנאמר שכיון שיכול למלאן בקנים הרי הוא כאילו מילאן, כמו שהקשו התוס' בקושייתם השלישית, משום שכאן אין כלל 'רשות' משום

לטלטל בו אלא בארבע אמות, שלא התירו חכמים במקום פטור אלא להוציא ולהכניס ממנו בין לרה"י בין לרה"ר, אבל לטלטל בכלו כמו ברה"י לא מצינו שהתירו בשום מקום, וכיון שכן הדעת נותנת לאיסור "... עכ"ל. והיה מקום לומר כן גם בדעת רש"י, אלא שחידוש זה של הרא"ה לא מצינו לו חבר בראשונים, ואכתי צ"ב.

ולכאורה גם אין לומר, דס"ל לרש"י דמכיון שאין כאן חלל ד' בין המחיצות תו אין זו מחיצה ולכן הביציאתא מתבטלת כלפי הים שהיא בתוכו ונעשית כרמלית, דהיינו, שאין דין מקום פטור בכרמלית, ודלא כהתוספות.

דזה לכאורה אינו, שהרי שיטת רש"י במסכת שבת דף ז' היא שיש דין מקום פטור בכרמלית, ולא אמרינן ביה 'מצא מין את מינו וניעור', אלא הוא חולק רשות לעצמו והוי מקום פטור.

דכתב רש"י שם, וז"ל לגבי אויר כרמלית התופס עד עשרה: "... דעד עשרה הוי כרמלית - אויר של בקעה או של ים או של קרפף יתר על בית סאתים תופס את שמו עד עשרה, אבל למעלה מעשרה - אין שם כרמלית על אוירו בדבר שאינו מסויים, כגון פני לבינה או פני כותל ... כי היכי דאויר למעלה מעשרה ברשות הרבים לאו רשות הרבים הוא ... גבי כרמלית נמי לאו כרמלית הוא.

ובדבר מסויים, כגון ראש עמוד וגב לבינה, ליכא לאוקמיה, דאי אית ביה ארבעה, פשיטא דלמעלה מעשרה לא הוי

ז. שם: מדוע אסור לטלטל בביציאתא דמישן, הא הוי מקום פטור, ביישוב שיטת רש"י

בטעם האיסור לטלטל בביציאתא דמישן כתב רש"י הנ"ל, וז"ל: "... ביצאתא, ספינות קטנות וקצרות מלמטה עד כחודו של סכין, שקורין קוייט"י [סירה קטנה הרחבה מלמעלה וצרה מלמטה]. אין מטלטלין בתוכן - דלאו רשות היחיד גינהו, שאין ברחבן ארבע מלמטה, לפיכך אין מחיצותיהן מחיצות ... עכ"ל.

והקשו עליו התוספות שם כאמור: "... קשה, דכי היכי דבטיל מדין רה"י משום דלית בהו ד' ה"נ ליבטיל מדין כרמלית, כדאמר בפ"ק (דף ז.ו) דאין כרמלית פחותה מד' ואקילו בה רבנן מקולי רה"י דאי הוי מקום ד' כרמלית ואי לא מקום פטור ... עכ"ל.

ומבואר מקושיית התוספות להדיא, דס"ל שגם בכרמלית, כגון ים, יש דין של 'מקום פטור' שמתור לטלטל בכלו, ומשו"ה הקשו שפיר, דמכיון שאין כאן שיעור של דע"ד לעניין רה"י, אם כן אין כאן גם שיעור כרמלית והוי מקום פטור, וא"כ אמאי אסרה הגמ' לפי רש"י בביציאתא זו לטלטל בכלה.

אבל הרא"ה שהובא בריטב"א ובר"ן חידש, דהגם שמתור לטלטל ממקום פטור לרה"י או לרה"ר, מ"מ בתוכו לא התירו לטלטל יותר מד"א, וז"ל: "... ומורי הרב ז"ל היה מתרץ, דקושיא מעיקרא ליתא, דאפי' תימא דהכא כיון שאין בקרקעיתו ארבעה טפחים לא הוי כרמלית אלא מקום פטור, אין

וכתב רש"י שם, וז"ל: "... מצא - כרמלית שבין לחיים, שלא היה בו שיעור כרמלית. את מינו - שחוצה לו. וניעור - נתחזק על ידי מינו, וניעור משנתו שהיה בתחלה בטל אצל שאינו מינו, ודוגמתו בככורות (כב, א): טומאה שבטלה וחזרה וניעורה. אבל פתוח לרשות הרבים - שלא זה מינו ולא זה מינו, ולכאן וכאן בטלה ... "עכ"ל.

והתם מיירי כאמור, בגוונא שמקום הפטור פרוץ אל הכרמלית ולכן הוא נמשך אחריה ומקבל את דינה, ומעתה יש לדון גם לגבי שאר מקום פטור, כגון דבר שאין בו שיעור דע"ד ואינו גבוה י', או צואה וכד', העומדים בכרמלית, האם גם בהם אמרינן דמצאו מין את מינם ונעשים בטיילים כלפי הכרמלית.

וברש"י במסכת שבת הנ"ל מבואר, שעמוד שאין בו דע"ד ואינו גבוה י' הוא מקום פטור למרות שהוא עומד בכרמלית ולא אמרינן ביה דהוא בטל כלפיה מהסברא של 'מצא מין את מינו', וצ"ב מדוע. [אמנם ברמב"ם פ"ד ה"ז משמע, כפי שהבינו המ"מ, שגם עמוד בכרמלית אסור משום דמצא מין את מינו, ועי' בב"י סי' שמ"ה סי"ט].

וע"כ צריך לחלק לפי רש"י, בין הסוגיא דעירובין דף ט' הנ"ל, דהתם מיירי שמקום הפטור פרוץ אל הכרמלית ואין לו מחיצות המבדילות בינו לבין הכרמלית, דאז הוא דאמרינן שמקום זה נמשך אחר הכרמלית שהוא פרוץ אליה, לבין היכא שיש למקום פטור זה מחיצות ממש, אזי הגם שאין רשות זו נחשבת רשות לעצמה מחמת גובהה או רחבה,

כרמלית ... ואי דלית ביה ארבעה ולמטה מעשרה - מי הוי כרמלית, הא קאמר אין כרמלית פחותה מארבעה.

ואי בדקאי בכרמלית, וכיון דלית ביה ארבעה הוי שם הכרמלית עליו - אם כן מצינו חומר בכרמלית מרשות הרבים, דאילו ברשות הרבים כי האי גוונא - מקום פטור הוא, ובטל ומותר לרשות הרבים ולרשות היחיד, ואנן אמרינן בשמעתין דהאי תופסת עד עשרה - מקולי רשות הרבים הוא, הלכך לא מיתוקמא אלא באוירא ... "עכ"ל.

הרי להדיא ס"ל לרש"י שרשות שאין בה דע"ד היא מקום פטור לכל דבריה אפילו בכרמלית ולא רק ברה"ר, והדק"ל אמאי ביציאתא דמישן אסור לטלטל בתוכה, ומ"ש מכל מקום פטור דמותר לטלטל בתוכו, וצ"ע.

והנה, המחלוקת אי אמרינן דיש מקום פטור בכרמלית או שלא, שרשה מן הגמ' עירובין דף ט' [והבאה להלכה ברמ"א בסי' שמ"ה סי"ח י"ט, וסי' שנ"ה ס"ג], דנחלקו שם מה הדין של בין הלחיים במבוי, האם דינו כהמבוי ומותר לטלטל ביניהן, או דינן ככרמלית ואסור לטלטל ביניהן, והסיק רבא שם שיש חילוק בין אם המבוי פתוח לרה"ר, דאז בין הלחיים מותר, לבין היכא שפתוח לכרמלית, שאז בין הלחיים נידון ככרמלית.

דאיתא התם: "... ורבא, התם דפתוח לכרמלית, אבל לרשות הרבים מאי שרי - יציבא בארעא וגוירא בשמי שמיא. אין, מצא מין את מינו וניעור ... "ע"כ.

נראה דדעת רש"י והרשב"א, דלא דמי להא דעירובין ט' א' דאמר לרבא בפתוח לכרמלית אסור בין הלחיים אף בפחות מד', דהתם מצטרף האי פחות מד' לשאר כרמלית ואין כאן כלל שיעור פחות מד', שהרי רחבו יתר מד' אלא שהוא חסר בארכו, וכיון שלצד כרמלית אין כאן מחיצה בין האי בין הלחיים לשאר כרמלית, א"כ נמשך ע"כ ארכו תוך שאר הכרמלית.

משא"כ במוקף מחיצות ואין ביניהן ד', ע"כ נשאר בשיעור פחות מד', ואין כאן צירוף שיעור להרחיבו אלא צירוף ליתן דינו כרמלית, זה לא אמרינן.

ודעת הרמב"ם נראה, משום דכל מחיצות שהן לפחות מד' לאו מחיצות הן ואינן מפסיקין גם לענין זה [עי' שבת ק"א א' בסוגיא דביציאתא דמישן בפרש"י] "... עכ"ל, והרי הוא כמו שנתבאר לעיל.

ומש"כ לבאר את דעת הרמב"ם כפי שיטת רש"י בשבת דף ק"א הוא צ"ע כנ"ל, שהרי רש"י עצמו חולק על הרמב"ם לגבי מקום פטור בכרמלית, ואיך ביאר החזו"א את שיטת הרמב"ם על פי שיטת רש"י שם, וצ"ב.

ומ"מ לפי משנ"ת בדעת רש"י עצמו אין הדברים קשים כ"כ וכנ"ל, משא"כ לפי מה שהשווה החזו"א בין שיטת הרמב"ם לשיטת רש"י בשבת דף ק"א צ"ע וכנ"ל.

מ"מ ס"ו בפועל היא מובדלת מהכרמלית אל ידי מחיצות כל שהן ולכן אינה בטילה כלפיה ולכן היא מותרת.

ומעתה דברי רש"י הנ"ל לגבי ביציאתא דמישן מוקשים טפי, שהרי ס"ו יש לביציאתא זו מחיצות כל שהן המבדילות בפועל בינה לבין הים, ואמאי היא בטילה כלפי הכרמלית ואסור לטלטל בתוכה, וצ"ע.

והנראה בזה בשיטת רש"י, דיש לחלק בין מחיצותיו של עמוד בכרמלית, שיש לו גם מחיצות וגם שוליים, דהיינו קרקעית, ויש לו צורה שלימה של רשות, שבזה אכן הוא מובדל מהכרמלית ומותר לטלטל בתוכו.

לבין מחיצותה של הביציאתא שאין בה ד' בגובה ג', דאז באמת אין לה כלל שוליים, שהרי בגובה ג' ישנו רק אויר ולא חפצא של שוליים, שבזה אמרינן דמכיון שמחיצותה אינן מחיצות משום שאינן עשויות לחלל ד', וגם אין לה שוליים אזי היא כאילו פרוצה כלפי הים, ומשו"ה היא מקבלת את הדין של הים, ד'מצא מין את מינו וניעור', ודו"ק.

ועיקרי דברים אלו מצינו בחזו"א סי' ע"ג סק"ד, שדן בזה וכתב וז"ל: "... שו"ע שמ"ה סעי' י"ט, מקום פטור הוא כו' ובהגה' וכ"ז כו' ברה"ר, אבל בכרמלית אמרינן מצא מא"מ וניעור, ויי"ח כו' דא"ח בין רה"ר לכרמלית.

סימן ה': בענייני תל המתלקט ומבוי שבפתחו מדרון המתלקט

אותו מבוי אינו צריך לחי - דאותו גובה שבצד הפתח הוה ליה מחיצה, אף על פי שהוא משפע והולך... "עכ"ל.

ולכאורה מפשטות לשון הברייתא משמע, שהסיוע לדין של תל המתלקט שאמר ר"י א"ר הוא רק מהסיפא של הברייתא, מדברי ר"ח ב"ג, אבל מהדין של המדרון שנמצא בפתח המבוי אין כלל ראיה, ומיירי במדרון שאינו מתלקט עשרה מתוך ד' אמות.

וכן משמע להדיא מדברי הרמב"ם פ"ז ה"ד ובהשגות שם, וז"ל הרמב"ם: "... מבוי שהוא שוה מתוכו ומדרון לרשות הרבים, או שוה לרה"ר ומדרון לתוכו אינו צריך לא לחי ולא קורה שהרי הוא מובדל מרה"ר. [השגת הראב"ד] מבוי שהוא שוה מתוכו ומדרון לרשות הרבים. א"א דוקא במדרון המתלקט עשרה מתוך ארבע שהוא כמחיצה והכי איתא בתוספתא (שבת פ"א ה"ד) "... עכ"ל.

דמבואר מעצם קושיית הראב"ד, שהוא הבין בדעת הרמב"ם שאותו המדרון אינו מתלקט עשרה מתוך ד', וע"ז הקשה שבתוספתא מבואר להדיא דבעינן מדרון המתלקט. וא"כ צ"ב מדוע לפי זה מדרון זה נחשב כמחיצה למבוי לפי הרמב"ם.

ובאמת, הרשב"א בגמ' שבת הנ"ל כבר נזקק לקושיא זו, והעמיד את הרישא דברייתא בגוונא שהמדרון מתלקט י' מתוך ד', דכתב שם וז"ל: "... הא דקתני מבוי ששוה

א. שבת ק': האם מבוי ששוה בתוכו ונעשה מדרון וכו', צריך מתלקט עשרה מתוך ד', בשורש המח'

איתא בגמ' שבת דף ק' ע"א: "... אמר רב יהודה אמר רב - תל המתלקט עשרה מתוך ארבע וזרק ונח על גביו חייב. תניא נמי הכי, מבוי ששוה לתוכו ונעשה מדרון לרשות הרבים, או שוה לרשות הרבים ונעשה מדרון לתוכו אותו מבוי אינו צריך לא לחי ולא קורה. רבי חנינא בן גמליאל אומר - תל המתלקט עשרה מתוך ארבע וזרק ונח על גביו חייב "... ע"כ.

ופירש רש"י, וז"ל: "... תל המתלקט - שהוא מדרון, והולך ומתלקט מעט מעט עד שמגביה עשרה מתוך ארבע אמות - הרי הוא כאלו זקוף כולו, והוי רשות היחיד במקום גובהו, ואם זרק מרשות הרבים ונח על גביו - חייב, ודוקא נקט מתוך ארבע אמות, דאי מתוך חמש - הרי הוא כשאר רשות הרבים דניחא תשמישתיה להילוך.

ונעשה מדרון לרשות הרבים - שהיה קרקע המבוי גבוה מקרקע רשות הרבים והוצרך לשפע אצל פתחו לצד רשות הרבים, או שהיה שוה לרשות הרבים ונעשה מדרון לתוכה, שהיה רשות הרבים גבוה מקרקע המבוי, וכניסת המבוי נמי מן הפתח ולפנים גבוה כקרקע רשות הרבים ברחב אמה או חצי אמה, ואחר כך הוא נעשה מדרון לצד דופן האמצעי.

אלא כוונת הרמב"ם כאמור שמהות המחיצות של רה"י היא 'לסמן' את גבולות החלקה, וכמשנ"ת לעיל כבר באורך. וזהו שכתב הרמב"ם שבכך 'הרי הוא מובדל מרה"ר', שעל ידי המדרון ניכר 'גבול החלקה' המבדילו מרה"ר.

ומעתה שפיר י"ל, דמכיון שלמבוי זה יש כבר ג' מחיצות, דשוב אינו רה"ר גמורה אלא כרמלית, כמש"כ הרמב"ם בפ"ד, ולא חסר אלא 'סימון' של המחיצה הרביעית כדי להגדיר לגמרי את רה"י, בזה י"ל דסגי במדרון שאינו בהכרח מתלקט עשרה מתוך ד', ואכתי צריך ביאור מהו שייעור השיפוע שכן צריך למדרון זה, שהרי כבר כתב רש"י הנ"ל, שכל שיפוע הקטן מהשיעור של 'מתלקט' הוא כמו רשות הרבים, וצ"ב.

אם לא שנאמר שצריך שהשיפוע יהיה עכ"פ ניכר לעין ביחס לקרקע המבוי וקרקע רה"ר, דאז סגי בהכי כדי לסמן את גבול החלקה, וצ"ב.

והראב"ד והרשב"א שהצריכו דוקא מדרון המתלקט עשרה מתוך ד' למבוי זה, י"ל דס"ל כאחד הצדדים הנ"ל לגבי רה"י, ומשו"ה הצריכו שהמדרון יחשב דוקא כ'מחיצה', ועכ"פ לא פחות מאשר לחי שהוא משום מחיצה. ומחלוקתם היא גם על פי מי לפסוק, שהראב"ד והרשב"א פסקו כהתוספתא שהביא הראב"ד, אבל הרמב"ם לשיטתו סובר שמפשטות הברייתא בגמ' מבואר שאין צריך מדרון המתלקט י' מתוך ד', והכריע כהברייתא. ודלא כהתוספתא, ודו"ק.

לתוכו ונעשה מדרון לרשות הרבים וכו'. במתלקט עשרה מתוך ארבע היא, וכההיא דמסיים ר' חנינא בן גמליאל המתלקט עשרה מתוך ארבע וזרק ונח על גביו חייב. ובהדיא קתני בה בתוספתא (פי"א ה"ד) מבוי ששורה לרשות היחיד ועשוי מדרון לרשות הרבים - אם יש גובה עשרה טפחים בתוך ארבע אמות אין צריך לחי וקורה... "עכ"ל.

ואמנם, הרמב"ם כבר רמז על הטעם שבמדרון זה אי"צ שיהיה מתלקט, וכתב: "... ומדרון לתוכו אינו צריך לא לחי ולא קורה שהרי הוא מובדל מרה"ר... "עכ"ל. וצ"ב בכוונתו, וכן צ"ב במאי פליגי הרמב"ם עם הראב"ד והרשב"א. ועוד צ"ב, איך יפרנס הרמב"ם את דברי התוספתא המוכיחים ההיפך מדבריו.

והנראה לומר, על פי משנ"ת כבר לעיל בדעת הרמב"ם על פי מה שביארו הגר"ח בפ"ד הי"א מסוכה, שמהות מחיצות רה"י להרמב"ם היא להגדיר ולסמן לבני רה"ר את גבולות הרשות.

ואין מהות המחיצות כמש"כ התוספות בסוכה בדף ד', על מנת לעכב על הרבים, וגם אין זה כדי 'שהרשות תהיה משתמרת' כמש"כ הרא"ש בפ"ק דשבת סי' י"א, וגם אין זה כדי לאפשר דיריין בתוך רה"י כמש"כ הר"ח שהובאה בשעה"צ סי' שמ"ה ס"ק ס"ה, וגם אין זה כדי שהיושב בפנים יבחין שיש סביבו מחיצות כמש"כ הריטב"א במסכת שבת דף ז' ע"ב גבי בית שאין בתוכו י' וקירוי משלימו ל', שיהיה העומד מוקף מחיצות ושיראה את עצמו בתוך המחיצות.

וכתב, דהרמב"ם ס"ל שאיסור הטלטול במבוי הנ"ל הוא רק איסור גברא מחומרא שהחמירו בו חכמים מחשש איחלופי ברה"ר, ולכן ס"ל שמבוי כזה שיש לו היכר שהוא מובדל מרה"ר כלל לא נכלל בגזירה זו, שהרי הגברא לא יבוא להחליף ברה"ר גמורה, ולכן סגי אפילו במדרון שאינו מתלקט עשרה מתוך ד' כדי שיהיה היכר המבדילו מרה"ר כדי להתיר לטלטל בתוכו.

ואילו הראב"ד והרשב"א ס"ל, דאיסור הטלטול במבוי שאין לו לחי או קורה הוא כמו כרמלית רגילה, ולכן לא סגי בהיכר של המדרון הנ"ל ורק בהיכרים שתקנו חז"ל של לחי או קורה, ולכן רק היכא שהמדרון שבפתח המבוי יהיה מתלקט עשרה מתוך ד' ויש לו דין מחיצה אז הוא דשרי, ע"ש באריכות דבריו. וגם לפי דבריו יהיה צ"ב מהו השיפוע שיש בו כדי היכר ואין בו משום מחיצה, וכנ"ל.

ובקצרה, לפי דרכנו דלעיל, המחלוקת בין הרמב"ם לראב"ד היא בגדרי רה"י מה היא, ואילו לפי"ד הגר"י פישר הנ"ל, זו מחלוקת בגדרי איסור הטלטול במבוי.

ומיהו, לדרכנו יתבארו טפי כמה דינים הרמב"ם הקשורים לתל המתלקט.

*

ב. סי' שמ"ה ס"ב: תל המתלקט, מהיכן מתחילה זה"י, מראשו, מגובה"י ואילך, או מבסיסו

איתא בגמ' שבת ק' ע"א: "... אמר רב יהודה אמר רב - תל המתלקט עשרה מתוך

ומעתה צ"ב לפי שיטתם, דהרי לרה"י מן התורה סגי בג' מחיצות, כמבואר בביה"ל בסי' שס"ג ס"א, שמנה את השיטות בזה, וא"כ אמאי צריכינן שמדרון זה יחשב כ'מחיצה' כדי להתיר טלטול בתוכו, שהרי סגי בלחי או קורה וא"צ ממש מחיצה.

וצ"ל, דהיכא שאין במבוי זה לחי, שהוא משום מחיצה, אזי המדרון הזה הוא המחיצה המתירה, ונפק"מ מזה תהיה היכא שהמדרון תופס רק חלק מרוחב פתח המבוי, דמכיון שהוא מתלקט ויש לו שם מחיצה, שפיר יועיל מדין לחי שהוא משום מחיצה, וזה חידוש שלא מצאתי בפוסקים, וצריך ביאור.

ועוד יל"ע, מדוע לא יועיל מדרון שאינו מתלקט, להיות היכר כמו קורה שהיא עצמה משום היכר, דכמו לפי שיטת הרמב"ם המדרון מהוה היכר וכנ"ל, כך גם יועיל לראב"ד משום היכר כמו קורה, וצ"ב. אם לא שנאמר שרק היכר זה של קורה מצינו בחז"ל ולא שאר היכרים וצ"ב.

ושו"ר בספר 'אבן ישראל' להגר"י פישר על הרמב"ם הנ"ל, שיישב את דברי הרמב"ם על פי חקירה שייסד בדין איסור הטלטול במבוי שאין לו לחי, האם מה שאסור לטלטל בתוכו הוא כדין כרמלית רגילה, דאז מותר לטלטל מתוכו לכרמלית אחרת, או שאין זה אלא איסור גברא שלא לטלטל בתוך המבוי שהחמירו בזה חכמים משום איחלופי ברה"ר, ואין זה דין הכרמלית הרגיל ונפק"מ מזה דאי אפשר לטלטל מן המבוי לכרמלית.

מחיצתא כלפי מעלה למרות שדפנות התל משופעות ומתכנסות זו לזו.

ושאני מעמוד ישר העומד ברה"ר, שאין צדדיו נחשבים רה"י, משום שאין צדדי העמוד מוקפים מחיצות כלל, משא"כ כאן, החלק הצר של התל למעלה מ"ט מוקף כולו במחיצות של גוד אסיק,

ונפק"מ מזה גם לקולא וגם לחומרא, לקולא, דשרי לטלטל על רום התל כדין רה"י, ולחומרא, דהזורק מרה"ר אל צידי התל שלמעלה מ"י חייב משום מכניס מרה"ר לרה"י, ע"ש באריכות הדברים.

והנה, לפי מש"כ רש"י לגבי התל, 'הרי הוא כאילו זקוף כולו' משמע ככוונת רש"י שכתלי התל עצמו נחשבים כאילו הם זקופים, עכ"פ עד עשרה טפחים, וכאילו שאנו רואים את השיפוע כולו כמי שנחתך, וכמו שהביא שם התפארת יעקב בשם שו"ת שערי ציון סי' ד' ענף ה' אות ג', ע"ש.

ולפי משנ"ת לעיל דעת רש"י בגדר מהות מחיצות רה"י, נראה יותר לבאר כמש"כ השערי ציון הנ"ל, משום שמהות המחיצות לפי רש"י היא ליצור את רה"י שבתוכה, וכמש"כ רש"י בעירובין דף ה' ובדף פ"ו ובשבת דף ט', דכל מחיצה שלא נעשית לחלל ד' אינה מחיצה, ואם כן, כיון שרה"י שעל התל מתחילה רק מגובה עשרה ולמעלה, אזי אין משמעות כלל לשיפוע המחיצות שמתחת עשרה, שהרי סו"ס הם 'יוצרות' את רה"י שלמעלה מעשרה, ולכן הן נחשבות כאילו הן

ארבע זורק ונח על גביו חייב. תניא נמי הכי ... רבי חנינא בן גמליאל אומר - תל המתלקט עשרה מתוך ארבע זורק ונח על גביו חייב ... ע"כ.

ופירש"י שם: "... תל המתלקט ... הרי הוא כאלו זקוף כולו, והוי רשות היחיד במקום גובהו, ואם זרק מרשות הרבים ונח על גבין - חייב ... עכ"ל. ואת דברי רש"י אלו העתיקו גם שו"ע הרב בס"י שמ"ה ס"ב ובמשנ"ב שם סק"ב.

ודייק התפארת יעקב פ"ז מדברי רש"י אלו, שבתל המתלקט שגבהו מעל עשרה טפחים, ויש בגובה עשרה טפחים שלו רוחב דע"ד טפחים, אזי יש דין רשות היחיד החל מגובה עשרה טפחים ולמעלה ואפילו מן הצדדים שלו, והיינו מדכתב רש"י ד'הוי רה"י במקום גבהו' ולא כתב 'על גבו', והגם שרש"י כתב מיד בסמוך 'ונח על גביו', אין כוונתו דוקא על גבו אלא גם מן הצדדים הוי רה"י, ע"ש.

וטעם הדבר הוא משום שהחלק הצר שמעל עשרה עומד מוקף מחיצות של גוד אסיק מסביבו מחמת מחיצות התל שעד עשרה, ואויר רה"י עולה עד לרקיע ומבליע בתוכו את רום התל שמעל עשרה, ואמרינן גו"א מחיצתא בצורה ישרה מגובה עשרה טפחים ולמעלה.

ורש"י לשיטתו בסוגיא דביציאתא דמישן [שבת ק"א ע"א], דאמרינן גוד אחית מחיצתא בצורה ישרה מדפנות הספינה ומטה, מהמקום שיש בחללן ד"ט למרות שדפנותיה מתכנסות זו לזו, והה"נ דאמרינן גם גוד אסיק

עשרה אין עליהם שם רה"י, והטעם הוא כנ"ל, דמכיון שאין סביבותיהן מחיצות של גוד אסיק, לשיטתו הנ"ל, תו לא שייך להבליע את רוחב התל בתוך אויר רה"י.

וז"ל: "... ועיקר תל המתלקט אינו ענין למחיצה שאינה ניכרת, שהאמת, שכל פניה הוי המחיצה, וה"נ הדין במחיצה שנכפפה, אם יש בכפיפתה מתלקט י' מתוך ארבע - חשיבא עדיין מחיצה ותוך המחיצות רה"י ... ומש"כ דתסגי באורך י' אין זה קושיא, דאין רה"י אלא במובדל מסביבותיו בגובה י'.

ודע, דפני התל דינו כאויר בין למטה מי' ובין למעלה מי', ואם פניו לרה"ר למטה מי' הוא רה"ר ולמעלה מי' הוי מקום פטור כמבואר בריטב"א עירובין צ"ח ב' דמוקי בכותל משופע ... אבל מודים התו' דלמעלה מי' הוי אויר מ"פ, דחשיב כזקיפה שוה, וכסברת הרמב"ן בלמטה מי'. וא"א למחשב למעלה מי' רה"י, דרה"י צריך אויר ד"ט וכל שהמשופע זקוף שמתלקט י' מתוך ד' לא חשיב כשטח מסוים אלא כזקוף ואין כאן מקום לרה"י ... "עכ"ל.

והנה, חידוש גדול מצינו בספר תפארת יעקב פ"ז סק"ה, שהביא בשם חידושי המאירי על עירובין י"ט ע"ב, ד"ה 'וכיוצא' [ולא מצאתיו], שכתב שבתל המתלקט יש דין רה"י על צדדי התל עד לקרקע ולא רק מעל עשרה טפחים. וז"ל: "... וכלל הדבר כך הוא, כל המתלקט ברשות הרבים י' טפחים גובה מתוך שיפוע ד' אמות וכו', ויש

זקופות לצורך תפקידן זה ולא איכפת לן משיפוען, ולכן שפיר אמרינן בזה גו"א באופן ישר למעלה כמש"כ השערי ציון הנ"ל, ואי"צ לחידושו של התפארת יעקב, דהגוד אסיק כאן נעשה מן השיפוע ולמעלה.

והנה, החזו"א סי' ק"ח מ"ד ד', חידש יסוד בדין אויר רה"י עולה עד לרקיע ועניין גו"א מחיצתא, וז"ל: "... וה"נ עשה בור עמוק י' ורחב ד' - כל המקום הזה עד לרקיע מובדל מסביבותיו שהמעלה נטפל למטה דארץ נתן לבני אדם, וזהו ענין גוד אסיק, ר"ל שפעולת הרה"י ע"י מחיצותיו גם למעלה ... "עכ"ל.

דהיינו, עניין רה"י שעולה עד לרקיע הוא לא מה שהמחיצות נמשכות ועולות עד לרקיע כמו שכתב רש"י, אלא הוא מכך שמחיצות רה"י שלמטה הן הגודרות את כל האויר שמעליהן משום שהוא נטפל כלפי הרשות שלמטה.

וזהו אכן שיטת הריטב"א והרמב"ן במסכת שבת דף ו' לגבי עמוד ברה"ר, ושנתבארו כבר לעיל, אלא שהחזו"א חידש עוד, דאפילו ההילכתא דגוד אסיק גם כן אין משמעותה שהמחיצות עולות עד לרקיע אלא שאויר רה"ר הוא שנטפל כלפי הרשות שלמטה. וזהו חידוש שגם ברמב"ן והריטב"א הנ"ל לא מצאנו, וצ"ב מקורו של החזו"א בזה מן הראשונים.

ולפי שיטתו זו, כתב החזו"א שם אות ט' לגבי תל מתלקט, דלעולם פני המחיצה שמעל

עכ"ל. דמשמע מלשונו שכל התל הוא רה"י, ואפילו מתחתיתו דינא הכי, וכשיטת המאירי.

וכתב התפארת יעקב שם, שכנראה זה המקור לדברי הרש"ל במסכת שבת בדף ק' ע"א, שכתב וז"ל: "... מלשון הרמב"ם משמע, כפשוטו, שהתל גופא נעשה רשות היחיד, וצ"ע "... עכ"ל. ולכאורה הוי ממש כדעת המאירי הנ"ל.

ואם נקבל את דברי הרש"ל כמות שהן, הרי לשיטת הרמב"ם שנתבארה לעיל א"ש, דמכיון שמהות מחיצות רה"י היא 'לסמן' את גבולות רה"י כלפי בני הרבים וכו"ל, אזי 'סימון' זה ודאי מתחיל מבסיס התל ולא מראשו, ולכן שפיר מצינן למימר שכל התל נחשב כרשות היחיד.

אמנם, בהלכה ט"ז שם כתב הרמב"ם, וז"ל: "... תל המתלקט גובה עשרה טפחים מתוך אורך ארבע אמות, הרי הוא הוא רשות היחיד, ואם זרק מרשות הרבים ונח על גביו חייב ... " עכ"ל. דמשמע להדיא, שרק אם זרק ונח על גביו ממש הוא דחייב ולא אם זרק בצדדיו או בתחתיתו, וכן הבין המ"מ שם בדבריו, שהוא כדעת רש"י הנ"ל, ודברי הרש"ל צ"ע.

ושמא י"ל, דהגם דס"ל לרמב"ם שכל התל מלמטה הוי רה"י, מ"מ ס"ל כמש"כ החזו"א הנ"ל, דפני התל דינו כאויר, בין למטה מ"י ובין למעלה מ"י, ואם פניו לרה"ר למטה מ"י הוא רה"ר ולמעלה מ"י הוי מקום פטור, ע"ש, דהיינו אין חילוק בין מחיצותיו של עמוד

בראשו תל של ד' טפחים, ודאי הזורק עליו חייב מפני שנדון כרשות היחיד וכו', ולא עוד, אלא אפילו ממקום שמתחיל לעלות השיפוע שאינו גבוה כלל אפילו הכי מותר לטלטל שם ונידון משום רשות היחיד ואמרינן גוד אסיק מד' רוחות ... " עכ"ל.

דמשמע להדיא שכל התל נעשה רה"י אפילו עד הקרקע, וצ"ב איך שייך לומר גוד אסיק מחיצתא מד' רוחות מתחתית התל, הרי עדיין אין שם מחיצות, וצ"ב.

ונראה מזה ברור, שגם המאירי ס"ל בגדר של גוד אסיק מחיצתא כסברת החזו"א הנ"ל, שעניין 'אויר רה"י עולה עד הרקיע' ועניין 'גוד אסיק' אינו משום שמחיצות הרשות עולות עד לרקיע, אלא משום שכל האויר שמעל רשות היחיד נטפל כלפי הרשות וכפי שהובאה לשון החזו"א לעיל בסמוך, וזוהי הסיבה שמבסיס התל ולמעלה נחשב כל האויר רשות היחיד מדין 'וגוד אסיק', ונפק"מ אם זרק דבר מה על מחיצות התל, דזרק לתוך רשות היחיד וחייב.

ואם כן מצאנו מקור מן המאירי לדברי החזו"א הנ"ל לפחות לדין הזה, אבל לעניין הדין שהני שכתב החזו"א שכל מחיצות התל אין להם דין רה"י, לזה אין מקור במאירי, אלא שיתכן שיש לו מקור ברמב"ם כפי שיתבאר, ודו"ק.

והרמב"ם ריש פ"ד מהלכות שבת כתב, וז"ל: "... ואי זו רשות היחיד, תל שגבוה עשרה טפחים ורחב ד' על ד' טפחים או יותר על כן ... רשות היחיד גמורה הן ... "

למאירי, רשות היחיד בתל מתחילה מבסיסו, וכל מחיצות התל בלועות באויר רה"י וחשיבי ג"כ כרה"י, ונתבאר בהטעם לכך הוא משום שהאויר שמעל רה"י נטפל אל הרשות כמש"כ החזו"א הנ"ל, ומכיון שכן, גם על המחיצות שמתחת עשרה יש דין רה"י וכל שכן על המחיצות שמעל עשרה, וזה דלא כהחזו"א הנ"ל.

ושיטת הרמב"ם היא, שכל התל דינו כרה"י מבסיסו, אבל פני המחיצות שלו דינן כמחיצות של עמוד, שאין להן דין רה"י, אלא דינם כדין האויר שהן פונים אליו, וזה כסברת החזו"א לגבי זה וכנ"ל ודו"ק.

ולגבי מחיצה שנעשית על גבי תל המתלקט, כדאיתא בסי' שס"ב ס"ב, ראה במה שנתבארו לקמן בענייני המחיצות, צדדי ספיקותיו של הביה"ל שם על פי מחלוקת הראשונים שנתבארה כאן, ע"ש.

*

ג. שם: פירצה במחיצה שצידה הא' קיר וצידה הב' תל המתלקט, מהיכן מודדים את רוחבה, מהבסיס או מגובה י'

הנה כתב בשו"ת כוכב מיעקב סי' א' להסתפק לגבי תל המתלקט, וז"ל: "... בדבר אשר נסתפקתי בתל המתלקט י' מתוך ד', אם נוכל להכשיר ולחשוב התל למחיצה מרגלי התל, ואז יהיה הפרצה פחות מעשר, או לא נוהל לחשוב התל למחיצה רק ממקום בהו של

ברה"ר, שאוירן הוא לפי הרשות שבו הן נמצאות, למחיצות התל, שהגם שהן משופעות, מ"מ אוירן אינו רה"י.

ובזה שונה דעתו של הרמב"ם מדעת המאירי הנ"ל, דלמאירי נעשה אויר רה"י מתחתית התל מהסיבה שנתבארה, שאויר הרשות נטפל כלפי הרשות, וזה קורה כבר מבסיס התל.

משא"כ לפי הרמב"ם, אויר רה"י מתחיל רק מהיכא שבפועל יש דין רשות היחיד, דהיינו מעל עשרה ומעל השטח שעל פני התל, וזה אתי כסברת הריטב"א בשבת דף ז' הנ"ל, שאויר הרשות עולה עד לרקיע גם בלי ההילכתא של גוד אסיק אלא רק משום שהרשות למטה תוחמת את האויר שמעליה [ולא כסברת החזו"א שאויר רשות היחיד נטפל אל הרשות וכנ"ל, אלא דחזינן לתל כאילו יש מחיצות עשר עליו, כמו שכתב הריטב"א הנ"ל ונתבארו דבריו כבר לעיל], ודו"ק.

ובקצרה: לרש"י, מחיצות התל שמעל עשרה טפחים נחשבות גם הן כרה"י משום שהן בלועות' באויר רשות היחיד הנוצר מחמת דינא דגוד אסיק של המחיצות, דין המתחיל מעל גובה עשרה ישר כלפי מעלה, ונראה ביאורו כפי שכתב בשו"ת שערי ציון, משום דחזינן לשיפוע המחיצות שלמטה מעשרה כאילו הוא ישר, ומזה אמרינן גוד אסיק עד לרקיע כמו בעמוד, מן הטעם שנתבאר לעיל.

התל אמרינן גוד אסיק, ולפי משנ"ת שם שיטתו, דאמרינן שהפתח מתחיל מבסיס התל ולא מגובהו.

משא"כ לפי שיטת רש"י בשבת דף ק' דמשמע מדבריו שם שרק ממקום גובה התל הוא דחשיב רה"י, דאין לחשב את גודל הפתח אלא מגובהו של התל, ביותר לפי משנ"ת דעתו, דממקום גובהו חשבינן למחיצות התל כאילו הן זקופות ומשם אמרינן גוד אסיק, דאין להחשיב את שיפוע התל שמתחת עשרה, משום שהן כאילו מחוץ לזקיפתן, ודו"ק.

*

ד. שבת ק'. : האם מצרפי' למחיצה את תחילת השיפוע של התל עד שעולה ג"ט, במח' הגר"ח והחזו"א

עי' בחידושי הגר"ח שבת פי"ד ה"ט, שהקשה בתוך אריכות דבריו, אמאי מצרפינן את תחילת שיפוע התל להיחשב כחלק מן המחיצה, הרי כל עוד שלא עלה ג"ט הוא בטל לרה"ר, וא"כ חסרה חלק מן המחיצה, וחידש מזה יסוד גדול בדין רה"י, דהגם שתחתית התל, כל עוד שלא עלה מעל ג"ט הוא רה"ר, בכל זאת הוא מצטרף עם שאר המחיצה להיות מחיצה לרה"י.

דו"ל שם : "... עוד קשה מתל המתלקט עשרה מתוך ארבע, דמבואר בשבת דף ק' [ע"א] דהוי רה"י, והרי בתל פשיטא דהשלשה טפחים התחתונים הסמוכים לרה"ר הויין רה"ר ממש כיון דהם חד מקום עם הרשות הרבים,

י"ט, ואז יהיה הפרצה יותר מעשר, שאלת חכם שאלת בזה "... עכ"ל.

דהיינו, מיירי באופן שמצד אחד יש מחיצה רגילה, ומולה משלימה מחיצה של תל המתלקט, שבסיסו קרוב למחיצה פחות מעשר אמות, אבל גובהו רחוק ממנה טפי מעשר אמות, האם יש לפתח זה דין 'פירצה' כיון שלמעלה היא יותר מעשר, או שיש לה דין 'פתח' משום שלמטה היא פחותה מעשר. וע"ש במה שתלה זאת במח' רש"י ותוספות לגבי חורי רה"י, האם הם שייכים גם למטה מעשרה טפחים, או רק למעלה מעשרה טפחים, כמש"כ המג"א בריש סי' שמ"ה בשם התוספות, דלמסקנת הסוגיא לפי התוספות בשבת דף ז' אין צריך לחדש שחורי רה"י הם רק למעלה מעשרה, אלא אפילו מתחת עשרה נמי חשיבי חורי רה"י, ולפי א"כ ע"כ יש להחשיב את התל מבסיסו.

משא"כ לפי מה שחלקו האחרונים על המג"א, והוכיחו מתוספות עירובין צ"ח ד"ה 'ומשתמש' שכתב דמשתמש עד עשרה תחתונים, אלמא החורים שמתחת עשרה שייכים לרה"ר, וא"כ נידון זה יהיה תלוי בנידון של חורי רה"י מתחת עשרה, ע"ש.

אבל נראה דנידון זה יהיה תלוי במה שנתבאר לעיל שיטות הראשונים מהיכן מתחיל התל, דלפי שיטת הרמב"ם שנתבאר לעיל, שהתל נמדד מקרקעיתו משום דמשם מתחיל ה'סימון' של גבולות רשות היחיד על ידי התל, אם כן ודאי שגודל הפתח נמדד מבסיס התל, וכל שכן לפי המאירי הנ"ל, שכתב שמבסיס

מדע"ד, אבל אם היה באמת שטחו רה"ר הוי נחשב הכל פרוץ לרה"ר... "עכ"ל.

דהיינו, להגר"ח תחילת שיפוע התל הוא באמת רה"ר, אלא דמכיון שהוא ההתחלה של מחיצת התל – מצרפינן ליה למחיצה למרות שהוא רה"ר. אבל לחזו"א, גם תחילת שיפוע התל אינו רה"ר כלל, וכל שיפוע התל נחשב מחיצה אחת גדולה.

ונפק"מ מזה, שלפי החזו"א לא שייך לצרף את המדרגות הנ"ל שמתחת עשרה למחיצה, משום שכל מדרגה מצד עצמה נוחה לתשיש ולכן היא בטילה לרה"ר ולא 'מצרפים' מחיצות לחזו"א.

ועוד נפק"מ שמעתי, לגבי הנידון דלעיל, שיש מחיצה מצד אחד ותל משופע מצד השני, ובין בסיס התל למחיצה יש פחות מעשר אמות והוי 'פתח' אבל בגובה עשרה טפחים כבר יש יותר מאשר עשר אמות בין מחיצת התל לבין המחיצה, האם חשיב כפרצה או כפתח, דלפי הגר"ח תהיה זו 'פירצה' משום שהג"ט התחתונים הם רה"ר וכנ"ל, אבל לפי החזו"א יהיה זה 'פתח' משום שם הג"ט התחתונים הם מקום פטור וכנ"ל, ועיין לעיל שתלינו זאת במחלוקת הראשונים.

וכלומר, לפי החזו"א הסובר שכל מחיצת התל חשיבה 'מחיצה', וגם אותו השיפוע שעד ג"ט, ואין עליו שם של רה"ר, א"כ שפיר יש למדוד את רוחב הפתח מבסיס התל, ונהחזו"א לשיטתו ס"ל שכל שפחות מרוחב עשר מותר משום שאין זה יותר מקום חשוב של

ומ"מ מצטרפי ג"כ להשלים שיעור מחיצת עשרה לאשוויי להתל רה"י, ומאי שנא הכא בעמוד דבעינן שיהא עשרה למעלה מן היתד, וצ"ע... "עכ"ל קושיית הגר"ח.

ויש מזה נפק"מ רבתי לגבי צואה הנמצאת על המדרגות, האם אדם העומד על המדרגה שמעל הצואה וביחד עם שאר המדרגות הוא נמצא למעלה מעשרה טפחים והצואה מונחת במדרגה שמתחת י', דלפי הגר"ח מצרפים את כל המדרגות מן הקרקע עד רגליו להיות מחיצה אחת של עשרה, ונמצא שהאדם עומד מעל גובה עשרה והצואה נמצאת מתחתיו ברשות אחרת ויוכל לברך לידה.

אבל החזו"א בגליונות שם חולק, וכתב שאין דינו של השיפוע בתחילתו כדין רה"ר משום שאין הוא משמש לרבים כלל, אלא הוא 'מקום פטור' ואין לו כלל שם של 'שטח', ולכן כל השיפוע נחשב כמחיצת התל, אבל אם היה דינו כרשות הרבים אזי כל התל היה פרוץ לרשות הרבים.

וד"ל החזו"א שם: "... לפי דברי הגאון ז"ל, תל פחות מג' בגבהו, שדינו כרה"ר דפחות מג' לא מבטל רה"ר, אם באמצעו תל גבוה ז' ומשהו, מצטרפינן ב' הגידודין למחשב תל הפנימי רה"י, והדבר תימא, הלא תל הפנימי פרוץ כולו לרה"ר ואינו גדור רק במחיצת ז' טפחים ומשהו... ואמנם, תל המתלקט אינו רה"ר כלל, כיון דהוא זקוף ואינו ראוי לרבים לא להילוך ולא לתשיש, ובאמת אין הרבים משמשינן בו, שהוא זקוף יותר מדאי ולא חשיב שטח כלל, והוא מקום פטור כעמוד פחות

משא"כ לפי החזו"א, כל מהות רה"י היא מה שהיא מובדלת מרה"ר, כמש"כ בעצמו בסי"ק"ח סק"ט, "... דאין רשות היחיד אלא במובדל מסביבותיו בגובה י'... ע"ש, דלפי זה אם היה הדין של השיפוע בתחילתו כדין רה"ר אזי לא היתה 'הבדלה' של רה"י בגובה י' משום שהיא פרוצה לרה"ר בגובה ד', ולכן הכריח שגם אותו החלק של השיפוע שאינו גבוה ג' אין הוא נחשב כרה"ר משום שאינו נוח לתשמיש, אלא כמקום פטור שהוא חלק מן המחיצה הכוללת של התל, ודו"ק.

והנה, הביה"ל בסי"ק שס"ב ס"ב ד"ה 'תל', הסתפק בשני צדדים אלו ממש ולא הכריע ביניהם, וז"ל: "... עוד יש להסתפק אם התל היה פחות משלשה טפחים ועם המחיצה יהיה עשרה טפחים, אם נעשה על ידי זה רשות היחיד, דאולי כיון דפחות משלשה טפלים בטל לגבי רשות הבים, ונמצה דעשה מחיצה רק של שמונה טלפחים על רשות הרבים..." עכ"ל.

*

ה. **מהניל: נפק"מ למאי דחידש הב"מ [שס"ג כ"ט] לגבי מהות מחיצה של ים, דאתי רק להגר"ח**

איחא בגמ' עירובין כ"ב ע"ב: "ארץ ישראל אין חיבין עליה משום רה"ר ... אילימא משום דמקיף לה סולמא דצור ... דכולי עלמא נמי מקיף אוקיינוס..." ע"כ.

והקשה והקשה הבית מאיר [סי' שס"ג סעיף כ"ט] מנין לבעל הגמ' שאין מקום הים רחב יותר מעשר אמות שאין שם שיעור

עשר אמות ולא משום דחשיב 'פתחו' ועי' בספר שלום יהודה במכתבי החזו"א שם, וכאן כך הוא הדין גם כן].

משא"כ לפי הגר"ח, מכיון שכל היכא שהשיפוע הגביה פחות מג"ט, זוהי רה"ר גמורה, ולכן לא שייך למדוד מבסיס התל, שפיר צריך למדוד את רוחב הפרצה מגובה עשרה טפחים שלו, ודו"ק.

וסברות שני הצדדים צ"ב טובא, דהגר"ח חידש דין 'צירוף' למחיצות גם חלק של המחיצה שהוא רשות הרבים גמורה, ואילו החזו"א חידש, שכל היכא שאין הילוך ותשמיש לרבים, תו לא חשיב 'שטח', וזה עצמו צ"ב.

והנראה בזה, דשורש מח' החזו"א והגר"ח לגבי תל המתלקט הוא, דהגר"ח ס"ל שמהות גדר מחיצות רה"י היא מה שהיא 'מסמנת את גבולותיה' של הרשות כלפי בני רה"ר כמשנ"ת לעיל שיטת הרמב"ם [ולא מה שהן מעכבות על הרבים, וגם לא מה שהן משמרות את הרשות, גם לא מה שהן מגדירות את גבולות הרשות כלפי היושבים בתוכה, הכל כפי שנתבאר לעיל באורך].

ומשו"ה סבירא ליה דמכיון שבגובה התל יש שטח של ד' על ד', יש בכך 'סימון' מספיק של גבולות רשות היחיד, ולכן לא אכפת לן אם חלק מן המחיצה הוא בכלל רשות הרבים, שהרי סוף סוף הוא מצטרף לשאר המחיצה כדי לסמן בראש התל את גבולות רשות היחיד.

שיפוע קרקע הים למחיצה למרות שאינו מתלקט כראוי, משום דכל ההגבלה של שיפוע המתלקט י"ט מתוך ד' אמות לענין האפשות לצירוף למחיצות, לא נאמר אלא ביבשה מפני שנוח לדרוס עליו, ובפחות משיפוע זה מבטלת דריסת הרבים את המחיצה, אבל בים דלא נח לדרוס שם ואין שם דריסת הרבים המבטלת את המחיצה, שפיר מצרפינן את המחיצות גם בשיפוע רדוד מי"ט מתוך ד"א.

והנה, מעצם קושיית הב"מ, שמחמתה חידש את חידושו מוכח, דס"ל דפירצה יותר מעשר היא חיסרון מדאורי, משום דאי לא היתה אסורה אלא מדרבנן, תו לא היתה קשה כל קושייתו, שהרי ודאי שבמחיצות הים איכא 'עומד מרובה' ושפיר חשיבה מחיצת הים כמחיצה, וזה כדעת המשכנ"י שתתבאר לקמן בענייני פירצה עשר.

ועי' לקמן במשנ"ת בסברת המשכנ"י, דשורשי סברתו הם שניים: א. שבקיעת רבים האוסרת היא רק בקיעה קבועה לרבים. ב. דמהות רה"ר היא בכך שהיא 'מסורה לרבים' וכל מהות מחיצות רה"ר היא לומר שאין רשות זו 'מסורה לרבים', ע"ש.

ולפי זה אין סיבה שמחיצות הים תעשינה רה"ר, שהרי בין המחיצות מסור כל העולם לרבים ואין מי שימנע זאת מהן, וע"כ טעמו של המשכנ"י דפירצה עשר היא מדאורי שונה לגמרי מטעמו של הב"מ, ותהיינה בזה נפק"מ לחשבון שיטות הראשונים בסוגיות השונות שהביא המשכנ"י, ואכמ"ל.

שמתלקט עשרה מתוך ארבע אמות, אולי יש שם מקום רחב מעשר שאין בו את השיעור הנדרש, וא"כ בטלה כל מחיצת הים. דהרי יש שיעור של יותר מעשר אמות שאינו כשר למחיצה. (ובוודאי ידע קודשא בריך הוא שישנם מקומות כאלו בתוך הים ולכן כתבה תורה דין רשות הרבים).

ומכח קושיא זו כתב הבית מאיר חידוש גדול להלכה, שמחיצות בתוך מים אפילו בלא השיעור הנ"ל שמתלקט מתוך ארבע הוי מחיצה, ואפילו אם מתלקט משטח גדול מד' אמות, מפני שעיקר הטעם שצריך מתלקט מתוך ד"א, דאל"כ הרי נח לדרוס עליו, ובתוך הים אפי' ביותר מכך אין נח לדרוס, ע"ש.

ונראה לתלות את חידושו של הב"מ בשני הצדדים הנ"ל במח' הגר"ח והחזו"א, דדברי הב"מ יתבאר שפיר לפי סברת הגר"ח הנ"ל. דלפי החזו"א הסובר דמכיון שג"ט התחתונים לא ניחא תמשיטיהו תו אינם רה"ר, ולכן הם הופכים להיות חלק ממשי ממחיצת התל, וכנ"ל, א"כ מחיצת הים הנ"ל ודאי אינה 'מחיצה' בפועל שהרי אין בה זקיפה של י"ט מתוך ד"א, למרות דלא ניחא תשמשיה.

משא"כ לפי הגר"ח שחידש דיש אפשרות לצרף מחיצות כעין מדרגות שמצרפינן אותן למחיצה אחת, ולכן גם מצרפינן את ג' הטפחים הראשונים של השיפוע למרות שהם רה"ר מצד עצמם, י"ל דשפיר מצינן לצרף את

סימן ו': בענייני רה"ר ומבוי המפולש

ומש"כ דבעינן עיר שמצויין בה ששים ריבוא, צ"ב מהו גדר ס' ריבוא, אם צריך בכל יום, ואם צריך שנמצאים במקום זה או בכל העיר או אפי' ממקומות אחרים, ומנין לו לרש"י הלכה זו.

ומש"כ ואין בה חומה או שהיה רה"ר שלה כו', הרבה ראשונים והשו"ע גרסו לתיבת "או". וא"כ צ"ב מה כוונתו במש"כ או שהיה כו', דלפום ריהטא משמע שדוקא אם יש חומה בעינן מפולש, אבל אם אין חומה א"צ לתנאי דמפולש, וזה לכאורה אי אפשר לומר דהא בעינן דומיא דדגלי מדבר [יתבאר יותר באות ג'].

ובמש"כ שהיה רה"ר שלה מכוון משער לשער, שיהא מפולש, צ"ב מהו גדר מפולש, ואם צריך שתהא דרך הרבים ביושר ממש משער לשער, ומה המקור לדין זה דמפולש [הטעם שיש להאריך בנידון זה משום דיש מפוסקי זמנינו שכתבו דמפולש הוא דוקא ביושר ממש וכל שמתעקם מעט אינו רה"ר, אבל מדברי הראשונים משמע לכאורה לא כך כמשי"ת].

בגדר עיר שמצויים בה ששים ריבוא

כתב רש"י (כ"ו א' ד"ה ערסייתא) וז"ל עיר קטנה שאין נכנסין בה ששים ריבוא ותנן לקמן (נ"ט א') עיר של יחיד מערבין את כולה והיינו של יחיד שאינה דומה לדגלי מדבר של ששים ריבוא, עכ"ל. א"כ המקור לשיטת רש"י

א. פתיחה: בגדרי רה"ר דאור', בשיטת רש"י

כפתיחה לעניין, אעתיק בזה חלקים ממאמרו הנפלא של הגאון רבי אהרן שילה זצ"ל מספרו חומת אש עירובין סי' י' בבירור עניין דרך רה"ר, שביירר את שיטות הראשונים ממקורן ויהיו הדברים לעילוי נשמתו הטהורה, ולפי זה יתבררו גם כמה עניינים השייכים להנ"ל, וז"ל:

א. הקדמת מקצת מהדברים הצריכים ביאור בגדר רה"ר. **ב.** בגדר עיר שמצויים בה ששים ריבוא. **ג.** ביאור דברי רש"י מש"כ או שהיה רה"ר כו' וביאור דברי השו"ע. **ד.** ביאור דברי רש"י והשו"ע דבעינן שיהא רה"ר מכוון משער לשער - גדר מפולש. **ה.** סיכום גדר רה"ר.

הקדמת מקצת מהדברים הצריכים ביאור בגדר רה"ר

כתב רש"י (ו' א' ד"ה ר"ה) וז"ל ר"ה משמע רחב ט"ז אמה ועיר שמצויין בה ששים ריבוא ואין בה חומה או שהיה רה"ר שלה מכוון משער לשער שיהא מפולש דומה לדגלי מדבר, עכ"ל.

מה שכתב דבעינן רחב ט"ז אמה, כתבו התוס' (ו' ב' ד"ה וכי) דאם היתה רה"ר מהלכת דרך המבוי אפי' לא היה המבוי רחב ט"ז אמה הוי רה"ר גמורה. וכ"פ השו"ע. אמנם שיטת רש"י ועוד ראשונים דלא כהתוס', ואין רה"ר כלל בפחות מט"ז אמה. ויתבאר בסי' יב.

ס' רבוא של בנ"א כו', ונעשית של רבים - שנתוספו בה דיורין או נקבעו בה שווקים, עכ"ל. הרי שכתב שני אופנים להיות של רבים, או ע"י שנתוספו בה עצמה דיורין או ע"י שנקבעו בה שווקים ועי"ז יבואו אליה רבים מכרכים שסביב לה.

ולפי"ז נראה גדר התנאי של ס' ריבוא הוא דמקום המשמש לס' ריבוא בנ"א חשיב מקום של רבים, וכמו שהבאנו מהמ"ב בשם הראשונים דלא בעינן שיעברו שם כל יום, אלא שמקום זה משמש אותם, כגון שדרכם לעבור דרך מקום זה [היינו סרטיא, אבל אם רק עובר שם לעתים דרך מקרה אפשר דלא מקרי רשות של רבים מחמתיה], או כגון שדרכו להשתמש במקום זה, כגון שווקים וכדומה [היינו פלטיא] שיש לו איזה תשמיש קבוע בהם מידי איזה זמן. ואין אותם ס' ריבוא צריכין להיות מבני אותה עיר אלא אף מבני כפרים ועיירות שסביב כמו שהבאנו מרש"י וריטב"א, ובלבד שלא יהא תשמישם באותם שווקים שבעיר על דרך מקרה.

ביאור דברי רש"י מש"כ או שהיה רה"ר כו' וביאור דברי השו"ע

מש"כ רש"י "או" שהיה רה"ר כו', כן העתיקו הרא"ש (ס"ח) והר"ן, וכן הביאו בשם הפסקי רי"ד ההשלמה והרוקח. וכן העתיק הבי"ב בסי' שמ"ה (ז' ד"ה ורשות הרבים). וכן כתב בשו"ע סי' שמ"ה סעי' ז' וז"ל איזהו רה"ר רחובות ושווקים הרחבים ט"ז אמה ואינם מקורים ואין להם חומה ואפי' יש להם חומה אם הם מפולשים משער לשער הוי רה"ר, עכ"ל.

דבעינן ס' ריבוא הוא ממתני' לקמן [עיי"ש בראשונים החולקים על שיטת רש"י שכתבו לתרין באופן אחר מה החילוק בין עיר של יחיד לעיר של רבים].

עוד הביאו הראשונים מקור לשיטת רש"י מהא דשבת (ו' ב') ולחשוב נמי מדבר [שמדבר גם הוא רה"ר] דהא תניא איזו היא רה"ר סרטיא ופלטיא גדולה ומבואות המפולשין והמדבר אמר אביי לא קשיא כאן בזמן שישאל שרויין במדבר כאן בזמן הזה. ומשמע דתליא בכל ישראל, היינו ס' ריבוא.

אלא דהנך ס' ריבוא אכתי צ"ב אם צריכים שיעברו בכל יום וכדומה. והנה כתב המ"ב (שמ"ה ס"ק כ"ד) ולא בעינן שיהיו עוברים ס' ריבוא בכל יום אלא רק שיהיו מצויין שם ששים ריבוא. ובבה"ל שם (ד"ה שאין) הביא בשם הריטב"א וז"ל רש"י ז"ל אינו מצריך שיתיישבו בעיר ס' ריבוא אלא שיכנסו בה ס' כאלו הכרכים והעיירות שהם פתוחים למקומות הרבה ורגילין בה סוחרים וכיוצ"ב ותדע שאף ירושלים לא היו בה ס' רבוא תדיר ואעפ"כ יש בה משום רה"ר אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה ומעתה כל שבתחלתה נתיישבה ככרכים ושווקים גדולים להיות רוכלת העמים זו היא של רבים, עכ"ל הריטב"א (נ"ט א'). וכעיי"ז בדעת רש"י הביא הבה"ל שם מהרמב"ן והר"ן.

וכן משמעות דברי רש"י שכתב (ק"א א' ד"ה חייבין) דעיר של רבים היא שאוכלוסין הרבה באין לה. וכתב עוד (נ"ט א' ד"ה עיר) וז"ל עיר של יחיד - שלא היו נכנסין בה תמיד

והנה שמענו מהרב ישעיהו כהן שליט"א לבאר דברי רש"י עפ"י דברי הגר"א בשו"ע וז"ל ואין להם חומה - זהו סרטיא ואפי' יש להם חומה אם הם מפולשים משער לשער - זהו פלטיא וכמש"כ בעירובין ו' ב' ירושלים אלמלא כו', עכ"ל. ורש"י פירש (שבת ו' א') סרטיא - מסילה שהולכין בה מעיר לעיר. פלטיא - רחבה של עיר ששם מתקבצין לסחורה, עכ"ל.

ולפי"ז דברי רש"י פשוטים, דלעולם ודאי בעינן פילוש דומיא דדגלי מדבר, ומש"כ ואין בה חומה הכוונה כגון סרטיא שהולכין בה מעיר לעיר, וכיון שאין חומה בצדי הדרך ופתוחה היא מצידה אין לך פילוש גדול מזה דומיא דדגלי מדבר, אבל אם יש חומה מצדי הדרך, כגון פלטיא שהם שווקים בתוך חומות העיר, כה"ג אין הדרך מפולשת ופתוחה ולא דמי לדגלי מדבר וא"כ אמאי חשיב רה"ר, על זה תירץ רש"י דאפ"ה אם היה רה"ר שלה מכוון משער לשער אכתי חשיב מפולש ודומה לדגלי מדבר.

ומש"כ (נ"ט א' ד"ה לחי) וז"ל ובעיירות שאין להם חומה עסקינן שראשי רה"ר מפולשין, עכ"ל. ר"ל דכיון שאין חומה ומחיצות סביב הדרך לכך נחשבים ראשי רה"ר מפולשים, ולכך לא הקפיד שם שיהיו הפתחים מכוונים.

וכן משמע ברמב"ן [נ"ט א' ד"ה מתני' (פיסקה המתחילה וי"ל עוד בדפוס מערבא)] וז"ל וי"ל עוד שלא אמר רבי יהודה שתי מחיצות תורה אלא ברחב ט"ז כו' דגמר ממדבר דליכא

כדי לבאר דברי רש"י נעתיק שוב דבריו וז"ל רה"ר משמע רחב ט"ז אמה ועיר שמצויין בה ס' ריבוא ואין בה חומה או שהיה רה"ר שלה מכוון משער לשער שיהא מפולש דומה לדגלי מדבר, עכ"ל. והך "או" דקאמר צ"ב אהיכא קאי. דליכא למימר דקאי אראש דבריו, ר"ל דאם מכוון משער לשער לא בעינן רחב ט"ז אמה, הא ליכא דהא להדיא כתב (ו' ב' ד"ה ירושלים) דירושלים רה"ר שלה מכוון משער לשער ואפ"ה כתב דהיתה רחבה ט"ז אמה. וכ"כ (ב' א' ד"ה מבוי) דלא הוי ר"ה בציר מט"ז אמה רוחב ומפולש מב' ראשין.

וליכא למימר נמי דקאי אהמשך דבריו, ר"ל דאם מכוון משער לשער לא בעינן ס' ריבוא, הא נמי ליכא דהא להדיא כתב שם דירושלים מכוון משער לשער ואפ"ה כתב שהיו בה ס' ריבוא.

אלא ע"כ דקאי אסוף דבריו, ור"ל דאם אין בה חומה א"צ שיהא רשות הרבים מכוון משער לשער, אבל אם יש לה חומה אז בעינן לתנאי זה שיהא רשות הרבים שלה מכוון משער לשער. וכן מבואר להדיא מלשון השו"ע שהבאנו "ואין להם חומה ואפי' יש להם חומה אם הם מפולשים משער לשער הוי רה"ר".

אלא דאכתי צ"ב דא"כ ר"ל דהא דבעינן לתנאי זה דמפולש הוא רק אם יש לה חומה, אבל אם אין חומה אין צריך מפולש, וזה לכאורה אינו, דהא להדיא כתב דבעינן מפולש דומה לדגלי מדבר.

רש"י כתב הטעם משום דבעינן מפולש דומה לדגלי מדבר, ולא כתב הטעם משום שאם אינו מכון נמצא מוקף בג' מחיצות.

אבל הנראה מלשונות הראשונים שיובאו בסמוך דאין הקפידא על הדרך המוליכה משער לשער שתהא ישרה, אלא עיקר הקפידה היא שיהיו השערים זה כנגד זה, כגון זה במערב וזה במזרח, והדרך מוליכה בשופי משער לשער באופן שתהא נוחה לקפנדריא, שאז נחשבת הדרך כמפולשת ופתוחה משני צידיה, ודמי לדגלי מדבר, ושלא יהא שער אחד במערב ואחד בצפון, שאז לא חשיב מפולש דהא אין יכול להכנס מצד זה ולצאת מצד שכנגדו, אלא צריך לעקם ולצאת לצפון.

אלא שכדי לברר דין זה עלינו להאריך ולצטט לשונות הראשונים והפוסקים. כתב השו"ע (ש"מ"ה ז') איזה רה"ר רחובות ושווקים כו' אם הם מפולשים משער לשער. וכתב על זה ביאור הגר"א וז"ל אם הם - שם [עירובין] נ"ט ב' וע"ש רש"י ד"ה ואין לה כו', עכ"ל. ר"ל שהמקור להא דבעינן מפולש כתנאי לרה"ר הוא מהא דלקמן (ריש נ"ט ב') דקתני היתה [העיר] של רבים והרי היא של רבים ואין לה אלא פתח אחד מערבין את כולה. ופרש"י (ד"ה ואין לה) וז"ל ואין לה אלא פתח א' - ולא מפולשת היא ולא דמי לדגלי מדבר, עכ"ל.

הש"ס שם טורח לאשכוחי גוונא שלא תהא העיר רה"ר כי היכי דמצי לערב את כולה, ואם איתא שאם אין הדרך ישרה לא הוי מפולש אמאי לא אשמעינן רבותא טפי שיש לה שני פתחים אלא שאין הדרך ישר. על כן

מחיצות, עכ"ל. כל' רבי יהודה הסובר בשתי מחיצות סגי לעשות רה"י למד זה מדגלי מדבר שלא היו מחיצות כלל, מכאן למד שאם יש שתי מחיצות בצידו שוב אינו דומה למדבר, שבמדבר היה פתוח מכל צידיו.

ומכאן משמע שבדרך הפתוחה מצדיה אין תנאי שתהא מכוונת, דהא כל מה שהצריכו רש"י והשו"ע מכון משער לשער הוא מפני שיש חומה מצדיה ובעינן מפולש, ואם אינו מכון אינו מפולש, אך אם אין חומה והדרך פתוחה מכל צידיה אין לך מפולש גדול מזה, כדגלי מדבר ממש, ואפי' היתה הדרך עצמה עקלתון [ובלבד שיהא ניחא תשמישתא כדאיתא בשבת].

ביאור דברי רש"י והשו"ע דבעינן שיהא רה"ר מכון משער לשער - גדר מפולש

הבאנו דברי רש"י והשו"ע דאם יש חומה מצדי רה"ר בעינן שיהא רה"ר מכון משער לשער שיהא מפולש דומה לדגלי מדבר. וגדר מכון משער לשער צ"ב. יש שרצו לפרש דבעינן שיהא מכון ישר ממש משער לשער. וכבר דחו דבריהם דהא אי אפשר לה לרה"ר שתילקט במלקט ובריהטיני (שבת צ"ז א'). ועוד ראיות רבות נביא בסמוך.

עוד יש שרצו לבאר דודאי אין הרה"ר צריכה להיות ביושר גמור, אבל אם מתעקמת מעט עד שהעומד מרחוק רואה ע"י התעקמות רה"ר שהמחיצה הנמשכת בצד רה"ר עומדת כנגדו מרחוק אין זו רה"ר דהא מוקף מחיצות מג' צדדים. אבל גם זה לכאורה אינו, דהא

וגם רש"י (ח' א' ד"ה אבל, ח' ב' ד"ה ה"ג) נתן דוגמא לאין פתחיו מכוונין כגון מבוי עקום. וא"כ ע"כ פתחיו מכוונין הכוונה שזה במזרח וזה במערב ותו לא. וגם התוס' (ו' א' ד"ה כיצד) שהביאו דברי רש"י כתבו פירש הקונטרס רה"ר רחב ט"ז אמות ומפולש משני צדדים משער לשער, עכ"ל. הרי שלא הקפידו כלל במש"כ רש"י שיהא רה"ר מכוון משער לשער, וע"כ אין כוונתו אלא שהשערים יהיו זה כנגד זה והדרך מוליך משער לשער.

וביאור גדר מפולש נראה עפ"י דברי רש"י (סוכה י"ח ב' ד"ה מודינא) דהתם איתא מודינא לך בההיא דהוה ליה כמבוי מפולש, ופרש"י וז"ל דכיון דאזיר פתוח לנגדו דומיא דמבוי מפולש ועשוי לקפנדריא לבקיעת רבים, עכ"ל. כלו' עיקר הקובע להחשיב דרך הרבים למפולשת הוא שיהא עשוי ונוח לקפנדריא לבקיעת רבים. ולכך בדרך שיש חומות מצדידיה ועשויה עקלתון ודאי אינו עשוי לקפנדריא ובקיעת רבים, אך אם אינה עקלתון ומוליכה משער לשער ודאי עשויה לקפנדריא ולבקיעת רבים אפי' לא היתה ישרה ממש, דהא כמעט כל דרך כך היא שמתעקמת מעט כמו שהבאנו מהריטב"א, ואין הרבים נמנעים מלהשתמש בה בשל עקמומיות קטנה זו.

וכן משמע ממש"כ רש"י (נ"ט ב' ד"ה אלא) וז"ל דרך עיירות להיות פתחי פילושיהן לאורכם ורה"ר עוברת מפתח לפתח, עכ"ל. משמע דהעיקר לענין פילוש שפתח כאן ופתח כאן ודרך ביניהן, ולא קפדינן שתהא הדרך ישרה. וכן משמע דעת המ"ב (שס"ד ס"ק ח')

נראה דכיון שזה המקור לדין מפולש א"כ עיקר הקפידה היא שיהא שער מכאן ומכאן ואין הקפידה על דרך ישרה, ולכך זו שאין לה אלא פתח אחד אינה מפולשת.

כתב חידושי המאירי (נ"ט ב' ד"ה ר' זירא) וז"ל וכתב הראב"ד ז"ל דכי אמרינן בעיר של רבים דכשיש לה שני פתחים אין מערבין אותה בלא שיעור, דוקא כשהפתחים מכוונים זה כנגד זה ביושר, כגון שהאחד במערב והשני במזרח כנגדו, אבל אם אינם מכוונים הרי הם כפתח אחד וכגון ששניהם ברוח אחת וכיוצ"ב, עכ"ל. וכן הובאו דברי הראב"ד במאורות. הרי דאף שכתב שיהיו הפתחים מכוונים זה כנגד זה ביושר, מ"מ עיקר הקפידה על הפתחים ולא על הדרך שתהא ישרה, ולכן כתב שאם שני הפתחים ברוח אחת אינו נחשב מפולש מפני שאין זה אלא כפתח אחד, ולא הקפיד על הדרך אף שכה"ג ודאי הדרך מעוקם ביותר.

וכעיי"ז כתב הרשב"א (כ"ב א' ד"ה הכא) וז"ל רה"ר כגון שיש בין המחיצות ט"ז אמה ושפתחיו מכוונים זה כנגד זה שדומה לדגלי מדבר כו' ואם לא היו השערים מכוונים זה כנגד זה שאינן דומין לדגלי מדבר והיינו מבוי עקום דאוקי רב חנן בר רבא בבקעי ביה רבים ואפ"ה סגי ליה אפי' לרב בצוה"פ מכאן ולחי וקורה מכאן, עכ"ל. הרי שעיקר הקפידה על הפתחים ולכך לא נתן דוגמא לשאין שערי מכוונים אלא כגון מבוי עקום שפתחו אחד בצפון ואחד במערב, וגם על זה הוזקק להביא ראיה מרב חנן דלא חשיב מפולש מדאורייתא.

ועי' רש"י (ו' א' ד"ה תורתו כסתום) שכתב דלא מצרכינן צוה"פ אלא לפתחים המפולשין זה כנגד זה לרה"ר, הרי שעיקר הקפידה על הפתחים זה כנגד זה. וכ"כ (ו' ב' ד"ה אבולי) דשערי העיר מכוונים זה כנגד זה, והתם ברה"ר גמורה מיירי. א"כ מש"כ (ו' א' ד"ה ר"ה, ו' ב' ד"ה ירושלים) שרה"ר מכוון משער לשער הכוונה שהשערים מכוונים זה כנגד זה, מערב ומזרח כמו שהבאנו מהראשונים, והדרך עוברת מזה לזה אם הדרך "עשוי לקפנדריא לבקיעת רבים" הוי רה"ר מכוון משער לשער. וכן נראה מדברי הרמב"ן (נ"ט א' ד"ה מתני') וז"ל וסוף דבר כו' הילכך כל מבוי שמפולש בשני ראשין ומכוון עד חוץ למדינה ורחב ט"ז אמה הוא רה"ר גמורה ככל עיירות וככל כפרים שבעולם, עכ"ל. הרי שכוונת "מכוון" אינה ישר אלא פתוח לשני ראשין, דאי בעינן ישר דוקא היאך סיים דהוי ככל עיירות וככל כפרים שבעולם.

וכ"כ הר"ן (כ"ב א' ד"ה הכא) וז"ל ברה"ר כגון שיש ביניהם רוחב ט"ז אמה ושיש שם פתחים מכוונים זה כנגד זה שדומה לדגלי מדבר, עכ"ל. וכ"כ הרמב"ן במלחמות (ו' א'). וז"ל הריטב"א (כ"ב א' ד"ה כאן) ירושלים דין רה"ר יש להם כו' וכן בריחיה מפולשין ומכוונין זו במזרח וזו במערב זו בצפון וזו בדרום, שזה דין רה"ר במבואות המפולשין, כדפרש"י ז"ל כאן ובמסכת שבת, עכ"ל.

והרשב"א כתב (עבוה"ק ש"ג פ"א א') - איזו היא רה"ר כו' וכן מבואות המפולשים ופתחים מכוונים זה כנגד זה ורחבים ט"ז אמה והעם עוברים ביניהם כדגלי

שכתב שאם עוברים בעיר בדרך המלך הוי רה"ר גמורה.

ולפי"ז נוכל ללמוד גדר מתי אינו נחשב מפולש מתוך דברי הר"ן (ו' א' ד"ה כיצד) וז"ל שכיון שהוא צריך להתעקם כשיוצא מן המבוי ורוצה ללכת לארכו של רה"ר, עכ"ל. אמנם הר"ן מדבר בענין אחר, אך מתוך דבריו נלמד דאפי' פתח אחד במערב ופתח שני אינו במזרח ממש, אם הדרך מתעגל מעט בשופי אכתי חשיב מפולש, ורק אם כדי לצאת מן הפתח השני צריך ממש "להתעקם" בב"א, כה"ג לא חשיב מפולש.

וכן נראה עוד, דענין פילוש אינו שיהא ישר אלא שיהא פתוח משני צדדיו, מהא דסוכה (ל"ו א') אתרוג שניקב נקב מפולש פסול במשהו ושאינו מפולש בכאיסר. ופרש"י (ד"ה תני) דאם מפולש מצידו לצידו פסול בנקב כל שהוא אפי' של מחט. ונראה פשוט שאתרוג שנתחבה בו מחט עקומה מצידו לצידו פסול אף שאין הולך הנקב ביושר.

וכן לענין טריפה [עיי"ש דתלי דיני אתרוג ודיני טריפה בהדדי] אם ניקב בית הכוסות מצד לצד במסמר עקום ודאי טריפה הוא. וכן בב"ב (י"ב א') מבואות המפולשין לרה"ר ובני רה"ר עוברים ממקום למקום דרך אותן מבואות ובקשו בני המבואות להעמיד להן דלתות, בני רה"ר מעכבין עליהן. ופרש"י מפני שכבר הוחזקו לקצר דרכן דרך אותן מבואות. ושם ודאי אם לא היה ישר ממש נמי דינו כמפולש, כיון שסו"ס פתוח הוא משני צידיו ומשמש את בני רה"ר לקצר דרכן.

המדבר והעגלות, עכ"ל. ובשער ג' פ"ד א' כתב - מקום שהרבים בוקעים בו משער לשער ושעריו מכוונים זה כנגד זה כדגלי מדבר, עכ"ל.

שאינם צריכים שיהא תשמישם בכל יום כמש"כ המ"ב.

אמנם ראשונים רבים חלקו על רש"י והחמירו דא"צ ס' ריבוא כלל, וכן פסק השו"ע. ונחלקו הפוסקים בדברי הרמ"א במקום אחר אי ס"ל כפסק המחבר או כשיטת רש"י. וכתב המ"ב דראוי להחמיר.

ביאור מש"כ רש"י בסוגיין או שהיה רה"ר כו' נתבאר באות ג'.

הא דבעינן שיהא מפולש כתבו הראשונים דאתא לאפוקי כגון מבוי עקום, אבל אם היה פתח אחד בצפון ופתח שני בדרום ודרך מוליך מפתח לפתח ודאי מפולש הוא אף שאינו ביושר ממש, משום דגדר מפולש הוא מקום העשוי לקפנדריא ובקיעת רבים, וכל שאין מעכב הרבים מפולש הוא [לאפוקי עקלתון]. ולכך כתב הרמב"ן דרה"ר גמורה מצויה בכל הכפרים ובכל העיירות שבעולם [לשיטתו אזיל דלא בעינן ס' ריבוא], ואי בעינן ישר ממש היאך מצוי בכל הכפרים ועיירות.

ועי' ב'נעם שבת' חלק ו', במה שתתבאר לפי זה הסוגיא בדף נ"ט גבי עיר של יחיד ועיר של רבים, דמבואר שם שהדין של עיר של רבים הטעונה שיוור חוצה לה הוא דוקא אם יש לה שני פתחים, והנידון שם הוא האם שני פתחים אלו צריכים להיות מכוונים ביושר או לאו דוקא, ע"ש במה שנתחדש לדינא לפי דברים אלו.

וז"ל הב"י (ריש סי' שמ"ה ד"ה ומ"ש עוד רבינו) ומשמע לי דהא דבעינן שיהו דלתותיה ננעלות בלילה דוקא כשיש לה שני פתחים זה כנגד זה שנמצא שמדינה זו מפולשת משער לשער שאם אין לה אלא פתח אחד מה צורך שינעלו בלילה בלא"ה נמי הוא רה"י וכן נראה מדברי רש"י בריש עירובין ונראה דהוא הדין אם יש לה כמה פתחים אלא שאינם מכוונים זה כנגד זה דכל שאינו מפולש משער לשער לאו רה"ר הוא כמו שיתבאר בסמוך, עכ"ל.

הרי שלא מצינו לאחד מהנך ראשונים או פוסקים שהקפידו על הדרך שתהא ישרה דוקא, אלא עיקר הקפידה שיהיו השערים מכוונים זה במערב וזה במזרח והרבים בוקעים משער לשער. וגדר פילוש כמש"כ לעיל.

סיכום גדר רה"ר

שיטת רש"י דבעינן ס' ריבוא דליקרי רה"ר. וכתבו רש"י ועוד ראשונים בשיטתו דאותם ס' ריבוא המשתמשים באותה רשות אינם צריכים להיות מבני אותה עיר אלא אף בני עיירות וכפרים סביב לעיר כיון שיש להם שימוש תדיר באותם שווקים [פלטיא], נמצאת אותה רשות משמשת אותם ומקרי רשות של רבים. משא"כ אם אין להם באותם שווקים שבעיר אלא תשמיש על דרך המקרה. ופשוט

ב. מבוי המפולש – עיקרי העניינים

איתא כברייטא במסכת שבת דף ו' ע"א: "... תנו רבנן, ארבע רשויות לשבת, רשות היחיד ורשות הרבים וכרמלית ומקום פטור... ואיזו היא רשות הרבים סרטיא ופלטיא גדולה ומבואות המפולשין זו היא רשות הרבים גמורה... ע"כ. הרי ד' מבואות המפולשים' דינם כרה"ר גמורה.

מאידיך, מבואר בגמ' עירובין דף ו' ע"ב, ד' מבואות המפולשים' אין להם דין רה"ר, ולפיכך אי"צ לערב אותן על ידי דלתות הננעלות, דאיתא התם: "... תנו רבנן, כיצד מערבין דרך רשות הרבים - עושה צורת הפתח מכאן ולחי וקורה מכאן, חנניה אומר, בית שמאי אומרים עושה דלת מכאן ודלת מכאן וכשהוא יוצא ונכנס נועל. בית הלל אומרים עושה דלת מכאן ולחי וקורה מכאן.

ורשות הרבים מי מערבא, והתניא, יתר על כן אמר רבי יהודה מי שהיו לו שני בתים משני צידי רשות הרבים עושה לחי מכאן ולחי מכאן או קורה מכאן וקורה מכאן ונושא ונותן באמצע. אמרו לו אין מערבין רשות הרבים בכך. וכי תימא בכך הוא דלא מערבא הא בדלתות מערבא, והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן - ירושלים אילמלא דלתותיה ננעלות כלילה חיבין עליה משום רשות הרבים... אמר רב יהודה הכי קאמר כיצד מערבין מבואות המפולשין לרשות הרבים עושה צורת הפתח מכאן ולחי וקורה מכאן... ע"כ סוגיית הגמ'. הרי דמח' ת"ק וחנוניה היא לגבי מבואות המפולשים שאין להם דין רה"ר.

ובגמ' שם דף ז' ע"א, אמרינן, דמחלוקת ת"ק וחנוניה היא בגוונא שיש סרטיא מכאן וסרטיא מכאן, דהיינו מבוי המפולש בשני ראשיו לרשות הרבים, בזה הוא דהצריך חנניה דלת מכאן ולחי או קורה מכאן, אבל היכא דמאחד הראשים מפולש המבוי לכרמלית, גם חנניה מודה דסגי בצורת הפתח בלחוד.

ומעתה צ"ב, איך תתיישב סוגיא זו, דמבואר 'מבואות המפולשים' אין דינם כרה"ר אפילו אם הם מפולשים לרה"ר, עם חברייטא דמסכת שבת הנ"ל דמבואר דהם רה"ר גמורה, ובזה נחלקו הראשונים.

והנה, רש"י במסכת שבת שם כתב, דמבואות המפולשים דחשיבי רשות הרבים הם באופן שהם רחבים ט"ז אמה והם גם פתוחים משני ראשיהם לסרטיא |או לפלטיא|, וכן היא שיטת הרמב"ם בריש פי"ד בפשטות, ורש"י לא כתב שם דמיירי בגוונא דעוברים שם שישים ריבוא, וע"כ צריך לומר לפי רש"י, שהנידון כברייטא דד' רשויות בשבת הוא על 'צורת רה"ר' שהוא הסיבה הבסיסית לחיוב, ולא מיירי התם על התנאי הנצרך כדי להתחייב של שישים משום רה"ר שיבקעו בה.

ובישוב הסוגיות לפי שיטת רש"י ע"כ צ"ל, דהא דאמרינן בעירובין הנ"ל שמבואות המפולשים אינן רה"ר, הוא משום דמיירי דלא עוברים בהם ס' ריבוא, והסוגיא דשבת הנ"ל מיירי במבוי רחב ט"ז שעוברים בו שישים ריבוא.

מערבין רה"ר בלחי או קורה, ואפילו לא סגי בדלת שאינה ננעלת אלא דוקא בדלתות הננעלות בלילה.

ומכוח זה חידשו התוס' בתי' קמא, דכל דברי ר' יהודה לא נאמרו אלא במבוי שאינו רחב ט"ז אלא לכל היותר י"ג אמה, דאינו רה"ר גמורה, בזה הוא דהתיר לתקן בלחי וקורה ומכאן וכו', אבל ברה"ר גם ר' יהודה מודה דלא מני תיקון של לחי וקורה, וביאור הדבר הוא מחמת דאתו רבים ומבטלי המחיצה דלחי, וכפי שיתבארו דברי התוס' באורך לקמן בסוגיא דאתו רבים ומבטלי מחיצתא.

אבל בתי' בתרא חידשו התוס', דאפילו מבוי שאינו רחב ט"ז אמה ההולך לאורך רה"ר אכן יש לו דין רה"ר לגמרי לענין זה שאין מערבין אותו אלא בדלתות הננעלות, וכל מה שאמרו שאין למבוי דין רה"ר הוא רק בגוונא שהוא מפולש משני צדדיו לרוחב רה"ר, בזה הוא דנחלקו ת"ק וחנניה איך תיקונו, דלת"ק תיקונו הוא ע"י צוה"פ מכאן ולחי או קורה מכאן, ולחנניה תיקונו הוא על ידי דלת מכאן, אעפ"י שאינה ננעלת, ולחי או קורה מכאן.

וגם בזה נחלקו הראשונים, עד כמה יהיה מבוי זה צר ויחשב עדיין כרה"ר כאשר הוא מהלך לאורך רה"ר, ולקמן תבארנה השיטות בדין זה וסברותיהן.

וכל זה הוא במבוי שאינו רחב ט"ז אמה, אבל מבוי שהוא רחב ט"ז אמה – הרי הוא רה"ר מצד עצמו ואפילו אם הוא מפולש

או דנימא דבסוגיא דשבת דף ו' מיירי במבוי רחב ט"ז שיש לו 'צורה' של רה"ר וכנ"ל, והסוגיא דמבואות המפולשים מיירי באינו רחב ט"ז, ולא ראיתי שמפרשים כך בדעת רש"י. ומ"מ מבואר ברש"י שם חידוש, דאפילו אם המבוי הולך לאורך רה"ר, בכל זאת אינו נחשב רה"ר אא"כ הוא רחב ט"ז אמה.

וזה דלא כהתוספות בעירובין דף ו' בתירוצם השני וסיעתם, דכתבו דאם המבוי הולך לאורך רה"ר יש לו דין רה"ר אפילו ברחב י"ג אמה ופחות מזה [ועי' בביה"ל סי' שמ"ה ס"ט ד"ה י"ג אמה ושליש' שהביא את האחרונים שפירשו אחרת בזה ודחה אותם, ע"ש].

ומבואר ב"י בריש סי' שס"ד בשם הריב"ש [תשובה ת"ה], דאפילו אם המבוי מפולש לרוחב רה"ר, בכל זאת הוא נחשב רה"ר אם יש לו רוחב ט"ז אמה, ולזה גם התוספות וסיעתם מסכימים, כמש"כ התוס' בעצמם וכמש"כ גם המשנ"ב בסי' שמ"ה ס"ק כ"ז ובסי' שס"ד סק"א.

והנה, התוס' בעירובין דף ו' ע"ב, הקשו על הסוגיא בדעת ר' יהודה דאמר דמעריבים רה"ר על ידי לחי או קורה מכאן ומכאן, דמשמע דמיירי ברה"ר שרחבה ט"ז אמה, והוקשה להו לתוס' מהא דאמר רב אחי בגמ' עירובין דף י' שלא התיר ר' יהודה לערב רה"ר אלא ברה"ר רחבה י"ג אמה ולא יותר כמו בפסי ביראות, וא"כ ע"כ גם כאן לא יכול היה ר' יהודה להתיר לערב את רה"ר בלחי או קורה אלא ברשות הרבים של י"ג אמה ולא יותר, ואפ"י גם על זה הקשו לו רבנן דאין

המפולשים, ופסק כת"ק דסגי בצוה"פ מכאן ולחי או קורה מכאן.

והרמב"ם, כפי שפירשו הרשב"א בדף ו', פסק דלא אתו רביים ומבטלי מחיצתא, כפי שסבר ר"א בגמ' בדף כ"ב ע"א כדעת רבנן דר' יהודה, ומשו"ה כל הסוגיא דדף ו' שהקשתה על ת"ק בכרייתא שם, מדברי ר' יוחנן מירושלים שאלמלא דלתותיה ננעלות בליה וכו' הסבור כר' יהודה, א"כ סוגיא זו אינה להלכה. ובאמת גם את רה"ר הגמורה מערבים בדלתות. וכדי רה"ר פסק הרמב"ם כחנניא דבעינן דוקא דלתות ולא סגי בצוה"פ כת"ק שם.

וממילא יצא לרמב"ם דבמבואות המפולשים שאינן רה"י אי"צ כלל דלת, והגיע לאותו הדין שפסק הר"י"ף לגבי מבואות המפולשים דאי"צ אלא צוה"פ, אבל לאו מטעמיה דהר"י"ף.

אבל המ"מ פירש את דעת הרמב"ם אחרת, דהגם דס"ל דלא אתו רביים ומבטלי מחיצתא וכנ"ל, מ"מ היכא דהויא רה"ר גמורה אסרו מדרבנן לטלטל בתוכה עד שיעמיד דלתות ולא סגי בצוה"פ, וזה אפילו לדעת ת"ק דחנניא בכרייתא שם, ורק במבואות המפולשים שאינם רה"ר מן התורה הוא דהתירו ת"ק דפליגי אחנניא בצוה"פ בלחוד.

ומשו"ה גם הרמב"ם נקט את מסקנת הגמ' שם, דמחלוקת ת"ק וחנניא בכרייתא מיירי רק במבואות המפולשים ולא ברה"ר גמורה, ופסק בזה כת"ק. אבל ברה"ר הגמורה למד הרמב"ם מסוגיית הגמ' בהמשך,

לרוחב רה"ר הוא נחשב לרה"ר, כמשנ"ת לעיל וכמש"כ בשו"ת הריב"ש סי' ת"ה שהובא בב"י בריש סי' שס"ד.

וגם בזה נחלקו האחרונים, דע"י בשו"ת מהריט"ץ הישנות סי' רנ"א, שהקשה על שיטת רש"י והרמב"ם שפירשו שאפילו אם המבוי רחב ט"ז אמה, אין הוא רה"ר אלא אם הוא מפולש בשני ראשיו לרה"ר, דמנ"ל דין זה, ואמאי אינו רה"ר מצד עצמו גם אם הוא מפולש לכרמלית, ע"ש.

ואכן, בשו"ת שביתת יו"ט שהובא בגרע"א בסי' שמ"ה ס"ז [והו"ד בגליון השו"ע הוצאת טלמן שם], באמת הסיק להלכה שמבוי שהוא רחב ט"ז אמה הוא רה"ר למרות שהוא פתוח משני ראשיו גם לכרמלית, ואילו היד דוד' בעירובין דף ו' דחה אותו, ע"ש ועי' בכל זה בתפארת יעקב פרק ל"ז אות ו' בארוכה.

ויש למח' זו השלכה טובא לכל הנוגע לענייני רה"ר ברכסים וכפר חסידים, שיש בהם מבואות רחבים ט"ז אמה שראשיהן מפולשים או בשני צדדיהם לכרמלית, או עכ"פ בצד אחד מהם, האם יש להם דין רה"ר שלא מועיל בהם עירוב ע"י צוה"פ, או שאין הם רה"ר ומועיל בהם עירוב של צוה"פ.

ולגבי מבוי צר המפולש לרה"ר לרוחבה, שבוה נחלקו ת"ק וחנניא למסקנת הגמ' איך מתקנים אותו, האם סגי בצוה"פ או דבעינן דוקא דלת מצד אחד, נחלקו הפוסקים כמו מי פסקינן: דהר"י"ף נקט למסקנא דגמ' דף ו' דכל מח' חנניא ות"ק הוא לגבי מבואות

והתוס' בדף ו' ע"א תירצו שעשה לחי רחב ו' אמות כך שנשארו רק י' אמות פתח.

ועוד מצינו מחלוקת בראשונים ההולכים לפי שיטת התוספות וסיעתם, האם במבוי המהלך לאורך רשות הרבים, שיש לו דין של רה"ר, צריכים רבים לבקוע בו כדי להחשיבו רשות הרבים, או דאין צריך, ולסוברים דאין צריך בקיעת רבים, דין זה הוא אפילו אם מבוי זה צר יותר מ"ג אמה, ולקמן נתבארה המחלוקת על סברותיה.

וכל זה הוא לגבי מבואות המפולשים אל רה"ר וכנ"ל, אבל בעיר המוקפת חומה ויש לה מבואות המפולשים משער לשער, נחלקו הפוסקים אם מבואות אלו צריכים להיות מכוונים זה מול זה ביושר, או שאפילו אם הם עקומים נמי חשיבי מבואות אלו כרה"ר. וזו תמונת הסוגיא בקיצור נמרץ.

והנה יש לשים לב לכך, דרש"י והרמב"ם הם הסוברים שמבוי המפולש שיש לו דין רה"ר הוא רק מבוי שרחבו ט"ז אמה, וכן דוקא היכא שהוא מפולש לרה"ר. וכידוע נחלקו רש"י והרמב"ם האם צריכים לבקוע ברה"ר ס' ריבוא או שלא, דלרש"י – כן, ולרמב"ם – לא.

ואם כן, לפי רש"י מובן שפיר מדוע צריך שמבוי זה יהיה מפולש בשני ראשיו לרה"ר, משום שעל ידי זה יבקעו בני רה"ר גם דרך מבוי זה ויתקיים התנאי של ס' ריבוא.

אבל לפי הרמב"ם החולק על רש"י ואינו מצריך ס' ריבוא, לכאורה סגי במה שיש

דסגי בדלת שאינה ננעלת כדי לתקנה, למאי דקי"ל כרבנן בדף כ"ב דלא אתו רבים ומבטלי מחיצתא, וזה כאמור דלא כמש"כ הרשב"א הנ"ל. וכן פסק הב"י בס' שס"ד ס"ב. [ועי' באו"ש פירש בדרך נוספת].

ואילו הרשב"א וסיעתו נקטו שההלכה היא דדעת ר' יוחנן וכר' יהודה, דאתו רבים ומבטלי מחיצתא ומשו"ה לא סגי בדלתות עד שינעלו בלילה, ולכן ע"כ צריכין למסקנת הגמ' בדף ו' דמח' ת"ק וחנניא היא לגבי מבואות שאינן רה"ר, פסק הרשב"א כחנניא דבעינן דלת הננעלת דוקא.

וביישוב קושיית התוספות הנ"ל על שיטת רש"י, שפירש שגם ברה"ר של ט"ז אמה התיר ר' יהודה לערב עם לחי או קורה, מהסוגיא דלקמן דף י' בדעת ר' יהודה דלא התיר ר' יהודה לערב רה"ר הרחבה יותר מ"ג אמה, יישבו הרשב"א והריטב"א אליבא דרש"י, דהתם אין זו מסקנת הגמ', ורב אשי דחה את רב אחי שם, ואפילו אם סברת רב אחי נשארה, מ"מ אין זה מוכרח, ורש"י י"ל דנקט כמסקנת הגמ' שם שדחתה את דברי רב אחי. ומשו"ה לא קשה אמאי מיירי במבוי ט"ז אמה וכנ"ל.

ועוד הקשו הראשונים בסוגיא, איך יפרש רב בדף ג' הסובר שלא מועילה צורת הפתח למבוי הרחב יותר מ' אמה, את הדין של הגמ' כאן דמיירי במבוי רחב ט"ז אמה או אפילו רחב י"ג אמה, איך תועיל כאן צוה"פ, וכן קשה לכו"ע, איך תועיל לחי במבוי ברוחב כזה שהוא יותר מעשר. ולכן תירצו, דע"כ מיירי במבוי שבקצהו אין בו אלא עשר אמות ע"ש.

צריכין תיקון ... " עכ"ל. והכריע הטור כדעת הרמב"ם, וצ"ב במאי פליגי.

והנראה בזה בפשיטות, דהרא"ש ס"ל שרה"ר מהותה היא שהרבים משתמשים בה בפועל, ולכן כדי לבטל את רה"ר צריך שתהיינה דוקא דלתות הננעלות בלילה כדי לעכב על הרבים. ולכאורה לפי זה היה צריך לנעול את הדלתות גם ביום כדי שהרבים לא ישתמשו ברשות זו כלל, אלא דמכיון שישנן שעות ביממה שאין הרבים יכולים להשתמש בה, נחשב הדבר כאילו בני הרשות 'מארחים' את בני רה"ר, ודומה הדבר ל'שעות קבלה' שיש לרופא, שהגם שכל אחד יכול לבוא אליו, מכל מקום כיון שכל זה הוא רק בשעת מסוימות, אין המרפאה שלו נחשבת רה"ר.

ואילו הרמב"ם י"ל דס"ל שמהות רה"ר מה שהיא מסורה לרבים, דהיינו שהיא איננה 'שטח פרטי' ולכל אחד ישנה האפשרות להיכנס לשם אם ירצה, וכמש"כ רבינו אברהם בן הרמב"ם לבאר את שיטת הרמב"ם שהחשיב גם את היערות כרה"ר, כפי שיתבאר לקמן, וכתב על זה וז"ל: "... י"מ, בזמן שישראל חונים במדבר והיו מחנותיהם סדורים בו - היה לגבן כמו בקעה ושדה ומאי דדמי להו. ובזמן הזה, שאין ישראל דרים בו אלא כל מי שירצה הולך ועובר בתוכו הוא רה"ר ... עכ"ל. ויתבאר לקמן באורך.

דהיינו, עצם זה שכל אחד יכול להיכנס לשם בלי שיהיה מי שימנע ממנו זאת, זוהי עצמה רה"ר, ולא משום שיש לרבים שימוש

על מבוי זה 'צורה' של רה"ר, דהיינו רוחב ט"ז אמה, ואי"צ שיהיה מפולש בשני ראשו לרה"ר, ואמאי הצריך זאת הרמב"ם.

ולכן נראה, דגם לרמב"ם בעינן שיבקעו רבים במבוי זה, הגם שאין אלו ס' ריבוא, מ"מ בלי שיבקעו רבים דרך המבוי תו אין זו רה"ר גמורה, וסברת הדבר תבאר לקמן בע"ה.

וראה ביאור נרחב על סוגיא זו דדף ו' ע"ב לקמן בסוגיא דאתו רבים ומבטלי מחיצתא.

*

ג. סי' שס"ד ס"ב: האם מהותה של רה"ר שהיא 'מסורה לרבים', או שהיא 'משמשת את הרבים'

הנה הטור בסי' שס"ד ס"ב הביא את מחלוקת הרא"ש והרמב"ם לגבי אופן תיקון רשות הרבים בדלתות, האם צריך דלתות דוקא ננעלות בלילה, או דסגי רק בראויות להינעל אך אי"צ ננעלות ממש, וז"ל: "... ורשות הרבים עצמה, דהיינו רחב י"ו אמה מפולש משער לשער וששים ריבוא עוברין בו - אינו ניתר אלא בדלתות.

וכתב א"א הרא"ש ז"ל והוא דננעלות בלילה. והרמב"ם ז"ל כתב, ואינן צריכין לנעול בלילה אבל צריך שיהו ראוין לנעול. היו משוקעות בעפר מפנה אותן ומתקנן לנעול. וכן נראה מסוגיית ההלכה. ולאחר שעשה לה דלתות חשובה כולה כחצר אחד ואין מבואותיו

דר' יהודה אבל לר' יהודה עצמו הסובר 'דאתו רבי'ם' חצר זו חשיבה רה"ר. דלדידהו גדר רה"ר היא בכך שהיא 'משמשת' את הרבי'ם כמשנ"ת דעת הרא"ש לעיל, וחצר זו שפיר משמשת את הרבי'ם, ודר"ק.]

ולכן, כמו שרה"ר עצמה היא האפשרות בכוח לכל אחד להיכנס בה, זו עצמה הסיבה דהיכא שיש דלתות לרשות זו שאפשר לנעול אותן, ואפילו שאינן ננעלות, מ"מ זה עצמו 'סימן' שכבר אין זו רה"ר שעליה דיברה התורה.

וכן הוא להדיא ברשב"א בעבוה"ק בית נתיבות שער ב' אות מ'-מ"א, וז"ל: "... (מ) מקום שהרבי'ם בוקעין בו משער לשער, ושעריו מכוונין זה כנגד זה כדגלי המדבר, אם רחב שש עשרה אמה - זו היא רשות הרבי'ם גמורה ... (מא) ויראה לי, שאין צריך דלתות ננעלות מכאן ומכאן אלא כל שיש כאן דלת ננעלת בלילה ולחי או קורה מכאן הרי זה רשות היחיד, שאין רשות הרבי'ם אלא המסור לרבי'ם בכל עת והואיל ויש לזה דלת ננעלת בלילה וחוסמת העוברים שם בלילות אין זו רשות הרבי'ם ... עכ"ל. והיינו כמשנ"ת לעיל בדעת הרמב"ם.

ולפי שיטתו זו כתב הרשב"א שם בשער ג' אות א', חידוש גדול לגבי פלטיא גדולה שהיא רה"ר אפילו היכא שדלתות העיר נעולות, וז"ל: "... איזו היא רשות הרבי'ם, כל מקום שהוא רחב שש עשרה אמה על שש עשרה אמה, ומתקבצין שם בני אדם לסחורה ולעשות שם צרכיהם כשוקים שבמדינות, ואף על פי שדלתות המדינה ננעלות בלילה, וזו היא פלטיא שאמרו.

כפועל ברשות זו, אלא סגי במה שיש אפשרות בכוח לכל אחד להשתמש בה.

ולכן ס"ל לרמב"ם דסגי במה שיש כאן דלתות הראויות להינעל, שבני רה"י יכולים למנוע באמצעותן מבני רה"ר להיכנס, כדי שיהיה זה 'סימן' שאין זו רשות המותרת לכולם, והגם שאין הדלתות נעולות כפועל, אפי"ה אין זו יותר רה"ר וכנ"ל.

ושו"ר במשכנ"י סי' קכ"א, שכתב כמה פעמים בדעת הרמב"ם, דכל היכא שאין הרשות מסורה לרבי'ם אין היא רה"ר למרות שבוקעין בה רבי'ם, וכגון בקעה שהיא כרמלית, וגם היא רשות המיוחדת לבעלי השדה שזורעין אותה בימות הגשמים והיא אינה מסורה לרבי'ם, אין היא רה"ר אף שהרבי'ם בוקעין בה, ואין עליה דין רה"ר כל זמן שלא נתנו להם מרשותם דרך עליו, והרי הן כחצירות של יחיד, [עי' שם בעמוד קי"ט ד"ה 'רק' ובעוד דוכתי טובא שם].

ולפי יסוד זה הוכיח המשכנ"י בדעת הרמב"ם והריטב"א [שם ע' קי"ד ד"ה 'ואף'], שחצר שרבי'ם נכנסים לה בזו ויוצאים בזו [עירוין כ"ב ע"ב] דאמרינן דהיא נחשבת רה"י לשבת, אתיא לא רק לפי רבנן הסוברים דלא אתו רבי'ם ומבטלי מחיצתא, אלא אפילו לר' יהודה הסובר 'דאתו רבי'ם' אפי"ה כאן יודה דאין לה דין רה"ר משום שהיא אינה מסורה לרבי'ם, למרות שבפועל בוקעין בה רבי'ם, מ"מ החצר עצמה אינה רה"ר והטעם הנ"ל, ע"ש.

[וכל זה הוא דלא כהרמב"ן והרו"ה שם, שכתבו דסוגיא זו אתיא אליבא דרבנן

מבוארים להדיא במאירי בבית הבחירה בשבת דף ו' ע"א בכיארור הברייתא דד' רשויות, וז"ל הנצרך לן: "... ופלטיא והיא רחבה שמתקבצים בה לסחורה אף על פי שאינה מפולשת, ואפי' דלתות מדינה נעולות בלילה הואיל ואין לאותה פלטיא בפרט דלתות ...". עכ"ל ע"ש באריכות דבריו.

נע"ש במה שהקשה המאירי על גדולי הצרפתים' דס"ל כשיטת הרשב"א, מהא דאמר ר' יוחנן, דירושלים אלמלא דלתותיה נעולות בלילה כו', הרי דירושלים מהני לה דלתותיה נעולות בלילה אף על פי שהיו בה הרבה שוקים כמבואר במדרש, ותיירץ, דשווקים שהיו בירושלים באמת היה להם דין ר"ה, ודלתותיה נעולות היה מועיל רק לכל מבואות העיר שיהיו רה"י, ורק משום שנפרצו למקום השוקים שהם ר"ה הוי כל העיר כרמלית, ע"ש].

ישו"ר בשו"ת בית אפרים סי' כ"ו בתוך אריכות דבריו, כתב לבאר את מקור שיטת הרשב"א, דהוא משום דהיתה קשה לו קושיית התוס' בדף כ"ב ע"ב ד"ה 'ודילמא' דאם כן גם בכל א"י דמקיף לה מחתנא דגדר, וכן בכבל דמקיף לה דיגלת לא תיעשינה רה"ר. והתוס' שם חידשו מחמת קושיא זו בדמחיצות ביד"ש גם רבנן מודים דאתו רבים ומבטלי להו ע"ש, אבל הרשב"א הסיק מחמת קושיא זו את שיטתו, דמכיון שבין המחיצות יש רה"ר תו לא מפריע שהן מוקפות מחיצות.

וז"ל הבית אפרים שם: "... ואפשר, שהרשב"א למד כן משום דקשיא ליה

וכן המבואות המפולשין ופתחיהן מכוונים זה כנגד זה ורחבין שש עשרה אמה, והעם עוברין ביניהן כדגלי מדבר והעגלות.

במה דברים אמורים בשאין דלתותיהן ננעלות בלילה. היו דלתותין ננעלות בלילה אין זה רשות הרבים, שאין רשות הרבים אלא הנמסר לרבים בכל שעה ... עכ"ל.

דהיינו, בפלטיא גדולה שבה מתקבצים הרבים לסחורה, אזי מכיון שהיא מסורה לרבים בכל שעה, זו היא רה"ר למרות שדלתות העיר נעולות וכניסת בני רה"ר אליה נמנעת, אפי"ה מכיון שכל בני אותה העיר יכולים להיכנס אליה בכל שעה – נחשב הדבר שהיא 'מסורה לרבים', וזהו הסימן שזו רה"ר וכנ"ל.

משא"כ לגבי מבואות המפולשים, שאין הן אלא לשימושם של בני המבוי, בזה אין הם נחשבים רה"ר אלא אם אין הדלתות ננעלות אפילו בלילה, דרק אז נחשבים המבואות האלו כמי שנמסרו לרבים, שהם בני רה"ר.

וכהחילוק הזה כתב גם החכם צבי בסי' ל"ז בדעת הרשב"א, וז"ל: "... כנראה דעתו, דדוקא במבואות המפולשין שהם מיוחדות לאנשי המבוי ההוא ואין יד כל אדם שוה בו - הוא דמהני נעילת דלתות בלילה, ולא בפלטיא, שיד כל אדם שוה בו דאפי' נעילת דלת לא מהני בו ... עכ"ל. והיינו כמשנת"ל.

והנה, החכם צבי סיים וכתב על דברי הרשב"א שלא מצא לו חבר בראשונים, ובודאי הוא שלא היה לפניו המאירי, משום שהדברים

נעולות כלילה שפיר חשיבי רה"י, אפי"ה אכתי אין דעת החזו"א כדעת הרשב"א, משום דלחזו"א אפילו ביום כשהדלתות פתוחות אין על הפלטיא שבתוך המחיצות דין רה"ר.

ולקמן בעניין תיקון הדלתות אי בעינן גם צוה"פ, נתבאר דהחזו"א ס"ל דגדר רה"ר הוא בכך שהיא משמשת את הרבים ומחיצות רה"י תפקידן למנוע מן הרבים להיכנס לרשות, ולכן לא נקט כהרשב"א גם כאן, דכל דברי הרשב"א מיוסדים על כך שרה"ר היא בכך שהוא מסורה לרבים, ודו"ק.

נמצאנו למדים, שבחקירה זו גופא נחלקו הרא"ש [והרמב"ן והרו"ה] עם הרמב"ם והרשב"א, דלרא"ש וסיעתו נראה די"ל דס"ל שמהות רה"ר היא מה שהיא משמשת את הרבים כמשנ"ת, ולרמב"ם והרשב"א והריטב"א, מהות רה"ר היא מה שהיא מסורה לרבים, וכנ"ל.

ונפק"מ למקום שאינו מסור לרבים, כגון חצר שנפרצה [כ"ב ע"ב] אבל בוקעין בו רבים, דלרא"ש וסיעתו הוא נחשב רה"ר עכ"פ לר' יהודה מחמת בקיעת הרבים ואתו רבים ומבטלי מחיצתא, אבל לרמב"ם כפי שביארו המשכנ"י הנ"ל, לא חשיב רה"ר אפילו לר' יהודה משום שאינו מסור לרבים.

ונראה שלפי שני צדדים אלו יתבארו כמה וכמה מחלוקות בראשונים ולדינא בעניין רה"ר, כפי שיתבאר בסמוך בס"ד.

קושיית התוספות, דלרבנן דס"ל לא אתי רבים ומבטלי אם כן א"י ובבל לא הוה ר"ה. ולפי מה שכתבנו יש לומר, כיון דכוונת הש"ס להוכיח דבכה"ג אין המחיצות מועילים לבטל דין ר"ה - ואם כן אין חילוק בזה בין ר"י לרבנן ... "עכ"ל.

ומיהו הבית אפרים הסיק שם אח"כ, שגם להרשב"א, הא דאין המחיצות עושות את הפלטיא רשות היחיד הוא רק ביום כשהן פתוחות, אבל כלילה כשהן נעולות שפיר סבירא ליה דאין הפלטיא רשות הרבים, ע"ש, וזה דלא כהחכם צבי הנ"ל.

[ואיך שיהיה, חזינן מהנ"ל, דלשיטת הרשב"א הא דפלטיא שבתוך העיר חשיבה רשות הרבים, אין זה תלוי בכך שהדלתות פתוחות על כל פנים ביום ומשום הכי הוא דיש על הפלטיא הזו דין רשות הרבים, אבל אם היו שם מחיצות גמורות גם הרשב"א היה מודה דהפלטיא שבתוך המחיצות אינה רשות הרבים גמורה, כמו שיש מי שכתב כן כדי להתיר את הפלטיות שבתוך העיר ברוקלין המוקפת סביבה במחיצות גמורות, דכל זה לפי הנ"ל אינו. שהרי מקור דברי הרשב"א לפי החכ"צ הנ"ל הוא ממחיצות דבבל וכו', ודו"ק].

אבל החזו"א בסי' ע"ח סק"ה כתב בין הדברים, וז"ל: "... מיהו נראה דאין הדלתות עושין כרמלית, אלא דאין רה"ר תוך רה"י אע"ג דיש בתוכו סרטיות ופלטיות גדולות ... "עכ"ל. הרי מבואר להדיא שלא נקט בזה כהרשב"א הנ"ל, ואפילו לפי משנ"ת לעיל מסקנת הבית אפרים בדעת הרשב"א שבעת שהדלתות

לרבים' ולכן מקום זה שלא נמסר לרבים לא חשיב רה"ר, וזה דלא כמשנ"ת לעיל בדעת הרא"ש שמהות רה"ר היא בכך שהיא משמשת את הרבים, אלא כדעת הרשב"א והרמב"ם הנ"ל.

אבל בהמשך דבריהם כתבו התוס' הנ"ל, וז"ל: "... והכי קמהדרי ליה רבנן, אי אתה מודה שאם הוציא מתוכה לרה"ר שהוא פטור אבל אסור, שאין לרבים כח שם ולכך אינה נעשית רה"ר אפילו נפלו כל המחיצות סביב והוי כרמלית הכא נמי מקום מחיצה תודה שיהיה כרמלית שאין להם כח בבירתן... " עכ"ל.

דמשמע מזה, דרה"ר היא רק היכא שיש לרבים כח בה, וכל היכא שאין להם כח, תו לא הויא רה"ר. וכלומר, המדד לרה"ר הוא לא בכך שהיא 'מסורה לרבים' ואין מי שימנע מהם להלך בה, אלא דוקא היכא שיש להם כח להלך בה, דהיינו להשתמש בה, ונפק"מ לר"א, דאמר דמיצר שהחזיקו בו רבים – מה שביררו ביררו. דאפילו שימוש שלא ברשות הופך זאת לרה"ר, ומאי דפליגי רבנן הוא רק על השימוש שלא ברשות, אבל לא על עצם הסיבה שהוא רה"ר.

והנה, בשו"ת הרשב"א (ח"א סי' אלף קנ"ב) נשאל לגבי מצר שהחזיקו בו רבים דאסור לקלקלו, ממתי נחשב החזיקו בו רבים. וכתב שם, דבבבא בתרא (ס' ע"א) אמרינן דכאשר כנס לתוך שלו שוב אינו יכול להחזיר הכותלים למקומן, הוי מצר שהחזיקו בו רבים, אף דלא קתני שם בהדיא דהחזיקו בו רבים, והטעם, דסתמא דמילתא הכא הוא, ועל כרחך נקטי ליה סתמא.

ג. עירובין צ"ד.: מתי חשיב מצר שהחזיקו בו רבים, במח' התוס' [צ"ג: ד"ה 'חייב' ושו"ת הרשב"א, לפי הנ"ל

איתא במשנה עירובין דף צ"ד ע"ב: "... חצר שנפרצה לרשות הרבים, המכניס מתוכה לרה"ר ורה"י לתוכה חייב, דברי ר"א... " ע"כ.

וכתבו התוס' שם ד"ה 'חייב', וז"ל: "... בגמ' מוקי לה במקום מחיצה הפרוצה וכגון שבשני ראשיה לא נשאר כלל משתי מחיצות שבצידה שמקום מחיצה זו שנפרצה אינו תוך מחיצות הנשארות.

ובלישנא קמא, מוקי לה כגון שאבדה להם דרך באותו מקום וביררו להם מקום מחיצות להיות שלהן ללכת דרך שם בשביל דרכם שאבדו שם. ור"א לטעמיה דאית ליה מה שבררו בררו, ורבנן סברי דאין להם כח לבררו. הלכך אף על פי שעוברים שם אינו רה"ר כיון שלא נמסר לרבים ואינו של רבים כדאמרינן בפרק שני (דף כב:): גבי שבילי בית גלגול קאמרת... " עכ"ל.

ומבואר בתוס', דהסיבה שמקום המחיצה נעשה רה"ר לר"א הוא משום שמקום זה נעשה 'מצר' שהחזיקו בו רבים' על ידי שביררו להם בחזקה שם דרך והילכו בה. ואילו לרבנן, הסיבה דלא חשיבה רה"ר היא משום שהילוך זה של הרבים נעשה שלא ברשות, ואין מקום זה שייך לרבים.

ולכאורה היה מקום להבין את כוונתם, דמהות רה"ר לרבנן היא בכך שהיא 'מסורה

דלתות חשובה כולה כחצר אחד ואין מבואותיה צריכין תיקון ... "עכ"ל.

ובמשנ"ב ובביה"ל ובשעה"צ נקט לכאורה שלשה טעמים שונים מדוע מבטלות הדלתות את רה"ר. דבס"ק ז' כתב וז"ל: "... שעל ידי זה נתבטל ממנה שם רשות הרבים, שאינה דומה לדגלי מדבר שהיה פתוח כל שעה..." עכ"ל. דהיינו, ביטול דין רה"ר על ידי הדלתות הוא משום בכך שוב אין היא 'מסורה לרבים' מחמת הדלתות, וכהטעם שנתבאר בדעת הרשב"א והרמב"ם לעיל.

אבל בביה"ל שם ד"ה 'והוא' כתב, וז"ל: "... ואם לא היו ננעלות, וכל שכן צורת הפתח לבד, חייב חטאת לדעה זו, דאתו רבים ומבטלי מחיצתא, והוא דעת הרי"ף והרא"ש והסמ"ג... " עכ"ל. דהיינו, שהדלתות מהנו למנוע את בקיעת הרבים כדי שלא יבטלו את המחיצות, וזה טעם לכאורה שונה ממה שכתב במשנה ברורה הנ"ל, וצריך ביאור מדוע לא נקט פשוט, דבלא הדלתות מסורה החצר לרבים כל שעה, וצ"ב.

ובשעה"צ ס"ק ח' כתב בטעם הסברא הראשונה המצריכה שתי דלתות דוקא, וז"ל: "... וטעם סברא הראשונה, דסבירא לה דוקא היכא דהוו מחיצות גמורות, אבל היכא דמחיצה שלישית הוא על ידי דלת [שפתוחה כל היום וננעלת רק בלילה], רביעית נמי צריך דלת [תוספות הנ"ל] ... " עכ"ל. הרי שכתב טעם נוסף בשם התוספות, דבלא שתי דלתות חסר בצורת רה"י שלה משום שהדלתות אינן ננעלות ביום אלא בלילה

וכן כאן קאמרינן בגמ', דחצר שנפרצה לרה"ר הוה רה"ר לר' אליעזר, אף דהתם בכרייתא מיירי ר' אליעזר דוקא כשבררו והחזיקו בו בהילוך, מ"מ לא נמנעו מלשנות סתם במשנה, חצר שנפרצה לרה"ר ולא קתני והחזיקו בהילוך רבים, עיין שם.

ומבואר מדבריו, דסגי בכך שהמקום נעשה מסור לרבים, ואפילו שעדיין לא הילכו בו, כדי להחשיבו כרה"ר, וכל מקום שנמסר לרבים מן הסתם גם יהלכו בו רבים, אבל לא זו הסיבה שנעשה רה"ר אלא סגי כאמור בכך שהוא נמסר לרבים.

וא"כ, הרשב"א אזיל בזה לשיטתו שנתבארה לעיל בגדר רה"ר, בכך שהיא מסורה לרבים, אבל בתוס' משמע להדיא שהדבר תלוי בהילוך בפועל, ולפי משנ"ת גם התוס' בעירובין צ"ג הנ"ל ס"ל כדעת הרא"ש והטור בסי' שס"ד הנ"ל שהגדר של רה"ר הוא בכך שהיא 'משמשת' את הרבים, ודו"ק.

*

ה. סי' שס"ד ס"ב: באיזה אופן מבטלות הדלתות את רה"ר, בדעת המשנ"ב, בהמשך להנ"ל

כתב השו"ע סי' שס"ד ס"ב, וז"ל: "... רשות הרבים עצמה אינה ניתרת אלא בדלתות, והוא שננעלות בלילה. ויש אומרים אף על פי שאין ננעלות אבל צריך שיהיו ראויות לינעל, שאם היו משוקעות בעפר מפנה אותן ומתקנן שיהיו ראויות לינעל. ואחר שעשה לה תיקון

בלבד, וצ"ב אי הוי דין דאור' או חומרא מדרבנן. וצ"ב בחילוק הטעמים בזה.

והנראה בזה, דיש למשנ"ב שתי הנחות יסוד. האחת היא, שמהות רה"ר לכל הראשונים היא בכך שהיא 'מסורה לרבים' ואת זה ילפינן מדגלי מדבר, הן בשיטת רש"י והן בשיטת התוספות והרי"ף והרא"ש והרמב"ם, ודלא כהחילוק שנתבאר לעיל.

ובאמת, זוהי גם דעת המג"א להדיא, שכתב בסי' שס"ד סק"ב, אפילו בדעת התוספות, שגדר רה"ר היא בכך שהיא 'מסורה לרבים', ודלא כמשנ"ת לעיל אצלנו בדעת התוספות, אלא שחילק בזה בין שיטת רש"י לבין שיטת התוספות.

וז"ל המג"א: "... ר"ה עצמה כו' - ומכל מקום כתב בשם רשב"א שאם יש דלת מצד א' הננעלת בלילה ומונעת הרבים מלעבור - אין זה ר"ה, דאינו מסור לרבים בכל עת וסגי בצד השני בלחי או קורה עכ"ל, וכ"מ בתוס' ד'ו' ע"ב בשם ר"י ע"ש בד"ה והאמר רבה וכו' אבל לפרש"י בעי' ב' דלתות ודלת לא חשוב כמחיצה גמורה ולכן בעינן ברביעית נמי דלת, וכ"מ ברי"ף ורא"ש עמ"ש ססי' שמ"ו... עכ"ל.

וא"כ, כפי שנתבאר לעיל בשיטה זו, סבירא ליה למשנ"ב גם כן, שמהות המחיצות של רה"י היא להגדיר ולסמן לרבים עד היכן היא רה"ר המסורה לרבים, וכנ"ל.

וכתוצאה מכך יש לו הנחת יסוד שניה, שהגדר של 'אתו רבים ומבטלי מחיצתא'

פירושו הוא שעצם זה שהרבים סובבים ברשות זו, זו הסיבה שמבטלת את מהות המחיצות להגדיר את הרשות כרה"י, ובכך בטלה מהותה של המחיצה, וזהו פירוש של 'אתו רבים' ולא כהצד שהעלה החזו"א בסי' ק"ז סק"א, דאתו רבים ומבטלי מחיצתא הוא בכך שאין המחיצות מעכבות על מעבר הרבים.

דז"ל החזו"א שם: "... ולכאורה קשה, דהא לא שייך אתו רבים ומבטלי מחיצתא אלא כשהרבים בוקעין דרך פרצות המחיצות, או שדריסת הרבים ע"ג המחיצה, ובזה, כיון שהמחיצות אינן חוצצין כראוי בפני העוברין בטלי מחיצתיהו.

אבל רבים הסובבים בשוקים וברחובות תוך המחיצות, לא מבטלי מחיצות לעולם, שהרי דלתות נעולות בלילה עושין ירושלים רה"י, אף שתוכה ס' רבוא והיא רוכלת העמים... עכ"ל. ואת כל זה לא סובר המשנ"ב.

ולכן כתב המשנ"ב בביה"ל הנ"ל, שאם אין הדלתות ננעלות, וכ"ש בצוה"פ לכו, אתו רבים ומבטלי מחיצתא, וזה כהשלמה למש"כ שם במשנ"ב, משום שבכך שהרבים סובבים בין המחיצות שוב מסורה הרשות לרבים וחשיבה שפיר רה"ר וזה מה שלמדנו מדגלי מדבר.

ומאי דסגי בדלתות הפתוחות ביום, הוא משום דמכיון שאפשר לנעול אותם בכל עת, וגם נועלים אותן בלילה, יש בכך הגדרה מספקת לגבולות הרשות שכבר אינה מסורה לרבים, וכמשנ"ת לעיל דסגי בכך.

להיות מפולש דוקא לשתי רשויות הרבים, או דסגי במה שיהיה מפולש אפילו לכרמלית, שהרי הוא רה"ר מתמת עצמו.

דעי' בשו"ת מהריט"ץ הישנות סי' רנ"א, שהקשה על שיטת רש"י והרמב"ם שפירשו שאפילו אם המבוי רחב ט"ז אמה, אין הוא רה"ר אלא אם הוא מפולש בשני ראשיו לרה"ר, אבל אם הוא מפולש לכרמלית סגי להי בתיקון של צוה"פ מכאן ולחי או קורה מכאן, והקשה המהריט"ץ דמנ"ל דין זה, ואמאי אינו רשות הרבים מצד עצמו גם אם הוא מפולש לכרמלית, ע"ש.

ואכן, בשו"ת שביתת יו"ט שהובא בגרע"א בסי' שמ"ה ס"ז [והו"ד בגליון השו"ע הוצאת טלמן שם], באמת הסיק להלכה שמבוי שהוא רחב ט"ז אמה הוא רשות הרבים למרות שהוא פתוח משני ראשיו גם לכרמלית ולא יתוקן אלא בדלתות נעולות, ואילו היד דוד בעירובין דף ו' דחה אותו, ע"ש ועיין בכל זה בתפארת יעקב פרק ל"ז אות ו' בארוכה. וצ"ב במאי פליגי.

ולכאורה היה נראה פשוט, דלשיטת הרשב"א בעבוה"ק הנ"ל [שער ב' אות מ'- מ"א] שכתב דמהות רשות הרבים היא בכך שהיא מסורה לרבים' ומשום הכי כתב גם בריש שער ג' שם, שפלטיות שנמצאות בתוך חומת העיר יש להן דין רשות הרבים וכמו שנתבאר דעתו לעיל, אזי מכיון שמבוי זה רחב ט"ז אמה וכל אחד יכול להיכנס אליו, אם כן יהיה לו דין של רשות הרבים אפילו אם הוא פתוח רק לכרמלית, ולא גרע דינו מדין

ולפי זה, הא דכתב בשעה"צ בטעם הסוברים דבעינן דוקא שתי דלתות ולא סגי בדלת אחת, אין כוונתו לומר שבלא הדלת השניה תהיה זו רשות הרבים, שהרי כבר נתבאר דאפילו בדלת ננעלת אחת תו אין זו רשות המסורה לרבים בכל שעה, אלא הכוונה, שבלא הדלת השניה, יסתובבו בה אנשים יותר מכרגיל ויחשב הדבר כחצר של רבים הצריכה עירוב, כמו שמצינו לגבי קרפף מקורה לפי רש"י בעירובין דף כ"ב, שנתנו לו דין כרמלית, וכמו שיתבאר לקמן בזה.

ובקצרה, ס"ל למשנ"ב בגדר של רה"ר דהוא בכך שהיא מסורה לרבים בכל שעה, וס"ל הכי בדעת כל הראשונים. ולפי זה גדר רה"י הוא בכך שהמחיצות מגדירות את גבולות הרשות כלפי בני רה"ר, ולכן היכא שלתותיה אינן ננעלות כלל ורבים סובבים שם, חוזר עליה שם רה"ר המסורה לרבים בכל עת. ובדלת אחת הננעלת בלילה סגי כדי לאפוקי מדין רה"ר וכנ"ל, והמחמירים סוברים שצריך דוקא שתי דלתות כדי שלא יהיה בזה דין של חצר של רבים, ודו"ק.

*

ו. סי' שמ"ה ס"ח-ט': **מבוי הרחב ט"ז אמה, האם צריך להיות מפולש משני צדדיו לרה"ר או דסגי במפולש לכרמלית**

כבר נתבאר לעיל בהקדמה, דמבוי שרחבו ט"ז אמה הוא רה"ר מצד עצמו, ואפילו אם הוא מפולש לרה"ר לרוחבה, נמי חשיב רה"ר. אלא דבזה נחלקו האחרונים, האם מבוי זה צריך

אלא שבשיטת הרמב"ם לכאורה אין לומר כמשנ"ת בדעת רש"י, שהרי שיטתו היא שאי"צ ס' ריבוא בוקעין בו וא"כ אמאי הצריך הרמב"ם שהמבוי יהיה פתוח דוקא לשתי רשויות הרבים. וע"כ נצרך לומר, שגם הרמב"ם סובר שמהות רה"ר היא בכך שהיא 'משמשת את הרבים', ולכן צריך שהמבוי יהיה פתוח דוקא לרה"ר כדי שרבים ישתמשו בו, ומוכח מכאן, שהגם שאין צריך ס' ריבוא דוקא, מ"מ בעינן בקיעת רבים במבוי, כפי שיתבאר עוד לקמן, ודו"ק.

וראה בספר תפארת יעקב פל"ז אות ד' [ע' קס"ז] שהביא את לשונות שאר הראשונים, הסוברים שבכל מקרה בעינן רבים בוקעין בה' למרות שאין צריך ס' ריבוא וכלל בזה גם את הרמב"ם בפירושו המשניות ריש פ"א דשבת, וכן הוא גם בב"ח בסי' שמ"ה ד"ה 'ורה"ר' ובחזו"א סי' ס"ב אות י' בדעת הרמב"ם, והיינו כמשנ"ת.

ובשיעור רבים בוקעים בו' לא מצאנו מספר ידוע של אנשים, וכ"כ הב"א סי' כ"ו, ובשם הגריש"א אומרים ג"כ שאין שיעור זה ידוע. ומ"מ צריך שיהיו בוקעין בו יותר מאנשים בודדים.

*

ז. סי' שמ"ה ס"ח-ט': מבוי המפולש לאורך רה"ר, ואינו רחב י"ג אמה, האם הוא רה"ר, במח' הרא"ש והתוס'

כתב המחבר בסי' שמ"ה ס"ח-ט', וז"ל: "... ח. מבואות הרחבים ט"ז אמה ומתקצרים

הפולטיא שכתב הרשב"א הנ"ל שיש לה דין רשות הרבים אפילו אם דלתות העיר נעולות, כמשנ"ת לעיל.

וזו סברת קושיית המהריט"ץ הנ"ל, וכן מה שהסיק בספר שביתת יו"ט הנ"ל, דמהות רה"ר הוא לא מה שהיא 'משמשת את הרבים', אלא בכך שהיא 'מסורה לרבים'.

אלא שבאמת גם לפי הרשב"א לא נראה כן, משום שכתב שם בשער ב' אות מ', וז"ל: "... מקום שהרבים בוקעין בו משער לשער, ושעריו מכוונין זה כנגד זה כדגלי המדבר, אם רחב שש עשרה אמה זו היא רשות הרבים גמורה ואסור לטלטל בו חוץ לארבע אמות ... עכ"ל. הרי שכתב לגבי מבוי המפולש שרחבו ט"ז אמה, שהסיבה שהוא צריך להיות מפולש ושעריו מכוונים זה כנגד זה, היא משום שבכך הוא דומה לדגלי מדבר, והתם ודאי היו בוקעין הרבים משני ראשי המבוי, ודו"ק.

ואילו לשיטת הרא"ש שנתבארה לעיל, הסובר שרה"ר היא בכך שהיא משמשת את הרבים ולכן בעינן דוקא דלתות ננעלות ממש כמשנ"ת לעיל, פשוט הוא שלא יהיה למבוי זה דין רה"ר אלא אם הוא מפולש דוקא לרשות הרבים גמורה, דאז יבקעו רבים במבוי זה וישתמשו בו, וכנ"ל.

וזו גם סברת רש"י, שהצריך שהמבוי יהיה פתוח דוקא לרה"ר, משום שרש"י הוסיף עוד תנאי ברה"ר, שיבקעו בו בפועל ס' ריבוא, וזה ודאי לא יקרה אם המבוי הזה מפולש רק לכרמלית, ודו"ק.

הרבים גמורה היא כאלו יש בו שש עשרה
אמה ... "עכ"ל.

ואילו סעיף ט' הוא לשון הרא"ש בשם ר"י,
שבעינין לכה"פ רוחב של י"ג למבוי הצר
ולא פחות. ופליג על מש"כ בסעיף ח' דהוא דעת
התוס' והרשב"א, דסגי במבוי שהוא רחב פחות
מ"ג אמה כדי להיחשב רה"ר.

ובמאירי בחידושו בעירובין דף ו' כתב
דלשיטה זו, אפילו אם רוחב המבוי
הוא רק ד' אמות נמי חשיב רה"ר האם הוא
לאורך המבוי, ע"ש. ובביאור הגר"א סי' שמ"ה
סעיף ח' כתב, דלשיטה זו אפילו המבוי רחב ד'
טפחים נמי הוי רה"ר, ע"ש בראיתו מסוגיית
הגמ' בעירובין דף צ"ט ע"ב. וצ"ב מהו שורש
מחלוקתם בזה.

והנראה בזה, עכ"פ במה שנחלקו הרשב"א
והרא"ש [ובשיטת התוס' עצמם יל"ע
באופן אחר כפי שיתבאר לקמן] היא המשך
לשיטותיהם שנתבארו לעיל בגדר מהות רה"ר,
דהרשב"א ס"ל כמשנ"ת, שמהות רה"ר היא מה
שהיא 'מסורה לרבים' בכל שעה, ואפילו אם אין
הם משתמשים בזה כל העת, מ"מ עצם
האפשרות להשתמש בה, זו הסיבה שזו רה"ר.

אבל הרא"ש ס"ל שרה"ר היא בכך שהיא
משמשת בפועל את הרבים, ולא סגי רק
במה שהיא 'מסורה לרבים', אלא היא גם צריכה
לשמש בפועל את הרבים.

ומעתה י"ל, שיש לכך השלכה גם לנידון זה,
דהרא"ש ס"ל שרק היכא שהמבוי הצר

בקצתן ואין בהם ט"ז אמה, י"א שאם ארכן
לאורך רשות הרבים הרי הם רשות הרבים. ט.
מבואות הרחבים י"ג אמות ושליש ושני
ראשיהם מפולשים לרשות הרבים שהוא רחב
ט"ז, יש אומרים שהוא רשות הרבים... "עכ"ל.

וע"ש בביאור הגר"א ובמשנ"ב, ותורף דבריהם
הוא, שבסעיף ח' יש שני נידונים
שונים של רה"ר: האחד, הוא מבוי שרחב
בצידו האחד אבל הוא צר בצידו השני
ואפילו הכי הוא נחשב רה"ר גמורה, והוא
לשון המגיד משנה בשם הרשב"א.

ואופן שני של רה"ר הוא בגוונא של מבוי צר
שנמצא בין שתי רה"ר שהולך לארכן
של שתי רשויות אלו, וזו שיטת התוס' בעירובין
דף ו', דס"ל דאי"צ רוחב של ט"ז אמה כדי
להיחשב רה"ר כיון שהוא מפולש ביושר אל
שתי הרשויות והרבים בוקעים שם, ובכה"ג
חשיב רה"ר אפילו אם המבוי צר יותר מ"ג
אמה, ודייק הגר"א זאת מכך שהתוס' השוו זאת
לדין של 'בין העמודים' דחשיב נמי רה"ר, והתם
יש הרבה פחות מ"ג אמה ובכל זאת חשיבה
רה"ר, ע"ש.

וכ"כ גם הרשב"א בחידושו שם בדעת התוס',
וז"ל: "... ולפיכך פירשו בתוס', דהכא
ברשות הרבים שאינו רחב יתר מעשר היא
שנוייה, ואפי' [הכין] הם רשות הרבים גמורה
בסרטיא ופלטיא מכאן ומכאן, אך המבוי
לארכן, שהרבים נכנסין בו מכאן ויוצאין בו
ביושר בלא שצריכין להתעקם כלל כגון זה.
ובכי הא אף על פי שבאמצע מתקצר וחוזר
לפחות משש עשרה אין בכך כלום ורשות

במלקט. לפיכך המבואות המפולשין לרשות הרבים ואורכן לאורך רשות הרבים, אף על פי שאין ברחבן שש עשרה אמה הרי הן רשות הרבים גמורה... "עכ"ל.

ומדכתב הטעם שא"א לרה"ר להתלקט במלקט, מבואר שגם החלקים הצרים של רה"ר זו, דהיינו המבוי הצר, נטפל אל עיקר רה"ר, ולא משום שהחלק הצר הוא רה"ר בפנ"ע כמשנ"ת בדעת הרא"ש.

ושו"ר במשנ"ב סי' שמ"ה ס"ק כ"ז, שכתב לבאר את דעת הרא"ש הנ"ל בסעיף ט' שלא התיר ברה"ר המתקצרת הנ"ל אלא ברוחב י"ג אמה, וז"ל: "... י"א שהוא ר"ה - דכיון דר"ה גמורה יש בשני ראשיה ובוקעין בה רבים ומהלכין מר"ה לר"ה דרך המבוי - נמצא דהוי תשמיש דרבים גם בזו המבוי וחשוב כר"ה עצמה... "עכ"ל.

הרי שביאר את טעמו של הרא"ש לעניין רשות הרבים, משום דהוי תשמיש דרבים, והיינו כנ"ל, דזו הסיבה דבעינן דוקא רוחב של י"ג אמה ולא פחות, דברוחב פחות מכן תו לא הוי תשמיש דרבים.

ואילו לגבי דעת הרשב"א שבסעיף ח' כתב המשנ"ב וז"ל: "... כיון שארכו לאורך רשות הרבים ומפולש לו ורבים בוקעים בו – הרי הוא כחלק ממנו... "עכ"ל. הרי שביאר הטעם משום שהמבוי נטפל כלפי רשויות הרבים, וזה כמשנ"ת לעיל בדעת הרשב"א.

רחב לפחות י"ג אמה הוא דחשיב רה"ר, משום שפחות מרוב זה לא ניחא תשמישתיה לרבים, דילפינן זאת מפסי ביראות, שעד רוחב זה נחשב הדבר כ'פתח' בפסי הביראות אל הבור ולא כ'פירצה', לר' יהודה [ועי' ט"ז סי' שמ"ה סק"ז שכתב כעין זה].

ולכן רק היכא שיש בו רוחב של י"ג אמה ויותר, הוא דנחשב מבוי זה כמי שמשמש את הרבים, אבל בפחות מכאן, אין הוא משמש בפועל את הרבים ומשום הכי אין עליו תורת רשות הרבים כלל.

משא"כ הרשב"א וסיעתו סוברים, דסגי במה שמבוי צר זה 'מסור לרבים', דהיינו שיש רשות לכל אחד להיכנס לשם משום שהוא נמצא לאורך ובין שתי רשות הרבים מכאן ומכאן, ולכן שפיר י"ל שיש עליו שם רשות הרבים למרות שבפועל אין הרבים יכולים להשתמש בו בטוב.

ולפי"ז י"ל, דלרא"ש נעשה מבוי צר זה רה"ר בעצמו, מחמת שהוא משמש את הרבים, מה שאין כן לפי הרשב"א שזה הדין של סעיף ח' י"ל, דהא דמבוי צר זה מקבל שם רשות הרבים הוא משום שהוא 'נטפל' אל שתי רשות הרבים שבשני ראשיו, ולכן סגי אפילו במבוי צר מאד.

והרשב"א אזיל בזה לשיטתיה שכתב בעבוה"ק ריש ש"ג, וז"ל: "... מבואות הרחבות שש עשרה אמה, אף על פי שמקצתן מתקצרין ואין בו שש עשרה אמה, הרי זה רשות הרבים, שאי אפשר לרשות הרבים להתלקט

וזו הסיבה שסובר הרשב"א שאותו המבוי הצר 'נטפל' לרה"ר וכמו שנתבאר לעיל, משום שגם הוא 'מסור לרביים' וסגי בכי כדי להשיבו חלק ממנה.

אלא דהדברים נסתרים לכאורה ממה שכתב הרשב"א שם בשער ב' אות מ', וז"ל: "... מקום שהרבים בוקעין בו משער לשער, ושעריו מכוונין זה כנגד זה כדגלי המדבר, אם רחב שש עשרה אמה זו היא רשות הרבים גמורה ואסור לטלטל בו חוץ לארבע אמות ... עכ"ל. הרי שכתב לגבי מבוי המפולש שרחבו ט"ז אמה, שהסיבה שהוא צריך להיות מפולש ושעריו מכוונים זה כנגד זה, היא משום שבכך הוא דומה לדגלי מדבר, והתם ודאי היו בוקעין הרבים משני ראשי המבוי, ודו"ק.

אלא דלפי משנת לעיל, יש לחלק שפיר בין עיקר המבוי, שבו צריך אכן רוחב ט"ז אמה ורבים בוקעין בו, לבין החלק הצר שלו ש'נטפל' אליו משום שאין רה"ר מתלקט במלקט, שבזה אכן אין צורך שבקעו בו דוקא רבים, כנלע"ד.

והנה, עי' בספר תפארת יעקב בפל"ז אות י"ב, שהארץ טובא לבאר את שיטת ביאור הגר"א בסי' שמ"ה ס"ח שביאר את דברי התוספות בעירוין דף ו' ע"ב, ותורף דבריו הארוכים הוא, דלפי שיטת התוספות - גם כן אין צריך רוחב של י"ג אמה בחלק הצר של המבוי, וסגי אפילו בד' טפחים וכעין שיטת הרשב"א הנ"ל, וכבר הובאו הדברים לעיל, אלא דס"ל לתוס' לפי הגר"א, דמ"מ בעינן בקיעת רבים בחלק זה של המבוי, ואי לאו הכי,

ח. שם: האם במבוי המפולש לאורך רה"ר שרחבו פחות מט"ז אמה - צריכים לבקוע רבים כדי שיהיה רה"ר או לא.

לפי משנת לעיל בסמוך שיטות הרשב"א והרא"ש לגבי מבוי שאינו רחב ט"ז ההולך לאורך רה"ר, יל"ע האם יש תנאי של בקיעת רבים כדי שהחלק הצר של רה"ר יחשב גם הוא רה"ר, או דסגי בכך שהוא נמצא בין שתי רשויות הרבים כדי שיהיה רה"ר.

והנה, לפי האופן שנתבארה דעת הרא"ש, שהיא השיטה שהובאה בשו"ע בסי' שמ"ה ס"ט, לכאורה פשוט שצריך שיבקעו רבים באותו מבוי כדי שיחשב כרה"ר, שהרי נתבארה שיטתו שמהות רה"ר היא מה שהיא משמשת את הרבים, וזוהי הסיבה דבעינן רוחב של י"ג לפחות ולא סגי בפחות מכך, וכמש"כ המשנ"ב שם בס"ק כ"ז, דבהכי נמצא המבוי תשמיש לרבים, וזה פשוט.

אבל בשיטת הרשב"א יל"ע, האם מה שהחלק הצר נעשה רה"ר הוא משום דאי אפשר לרה"ר להתלקט במלקט והוא נעשה ג"כ חלק מרה"ר, האם צריך שיבקעו רבים בחלק הצר כתנאי להחשיבו כרה"ר, או דסגי במה שהוא נטפל אל רה"ר.

ולכאורה היה מקום לומר, דמכיון שכל מהות רה"ר לרשב"א היא בכך שהיא 'מסורה לרביים', והסיבה שהיא רה"ר היא משום שכל אחד יכול להלך שם כל אימת שירצה וכנ"ל, א"כ אי"צ כלל שיבקעו שם רבים כדי להחשיבה רה"ר.

ואילו התוס' סוברים שאין זה דין חיובי שרה"ר תשמש את הרבים, אלא ס"ל דזהו דין שלילי, דרשות הרבים מתבטלת רק היכא שודאי אין בה שימוש לרבים, ורק אז היא מתבטלת. אבל כל עוד ששייך בה שימוש לרבים היא עדיין רשות הרבים כאשר היא נמצאת בין שתי רשויות הרבים משנת ראשיה. וצ"ב במאי פליגי.

ונראה, דהתוס' אזלי לשיטתם בגדר של מהות המחיצות, כפי שנתבארה שיטתם בסוכה דף ד' לעיל בריש החיבור, דמהות המחיצות היא לעכב על הרבים מלהיכנס לרה"י, וא"כ כל היכא שאין מחיצה המעכבת על הרבים להיכנס תו אין זו רשות היחיד, ולכן במבוי זה הנמצא בין שתי רשויות הרבים, ואין מחיצה המעכבת עליהם, אזי בקיעתם זו למבוי מחשיבה אותו לרה"ר, וסגי בבקיעה מצומצמת, משום דעדיין אין זה נחשב שאין הם יכולים להיכנס אליה.

ואילו הרא"ש אזיל לשיטתו בפ"ק דשבת ס"א, דמהות מחיצות רה"י היא לשמר את הרשות, דהיינו שהשימוש בה יהיה רק לבני רה"י, ולכן ס"ל, שרק היכא שיש לבני רה"ר שימוש בלא הגבלה ברשות זו הוא דחשיבה רה"ר, ולכן צריך שיעור רוחה המאפשר שימוש כזה, ודו"ק.

ונמצא דאיכא ג' שיטות בזה: א. שיטת הרשב"א, דלא בעינן כלל בקיעת רבים. ב. שיטת הרא"ש, דבעינן בקיעת רבים ממש ולכן צריך רוחב י"ג אמה. ג. שיטת התוס', דאמנם בעינן בקיעת רבים, אבל סגי

סוברים התוספות שאין זו רה"ר למרות שהמבוי הוא לאורך רה"ר.

וכן כתב הריטב"א בעירובין דף ו' ע"א ד"ה 'כיצד' בדעת ר"י, שהוא אבי השיטה הזו, וז"ל: "... דהשתא סלקא דעתין, כי היה המבוי בין שתי רשויות הרבים כזה [דהיינו שהמבוי מהלך לאורך רה"ר, ע"ש בצירוף], דכי האי גוונא בקעי ביה רבים יותר להדיא, וכרשות הרבים גמורה היא לענין זה, שאינו אלא כרשות הרבים שמתקצר באמצעותו, ובמסקנא אוקימנא שהוא כגון זה [דהיינו שהמבוי מפולש לרוחב רה"ר], דכיון שצריכין להתעקם אחר כך אין משתמשין שם להדיא ולא בקעי ביה כולי האי ... עכ"ל. ע"ש בתפא"י ותרועה נחת.

וחזינן מזה, דהגם שהתוספות והרשב"א תרווייהו ס"ל דלא כהרא"ש שהצריך דוקא רוחב של י"ג אמה, אלא סגי אפילו בפחות מכן, אפי"ה שיטותיהן שונות במהותן, דלתוספות יש תנאי בזה, שתהיה בקיעת רבים במבוי הצר, ואילו לרשב"א כפי שנתבאר לכאורה אין צורך בזה כלל.

וע"כ צ"ל גם בשיטת התוס', דהם חולקים על הרשב"א בהבנת מהות רה"ר, אלא הם מודים דוקא לסברת רא"ש לעניין מהות רה"ר, דהיא בכך שהיא משמשת את הרבים, אלא דפליגי על הרא"ש בטעם הדבר, דהרא"ש סובר שרה"ר צריכה בחיוב לשמש את הרבים כדי להיחשב רה"ר, ולכן דוקא היכא שיש שיעור של י"ג אמה הוא דיכול המבוי לשמש בחיוב את הרבים.

עוברים בה כל יום ששים ריבוא, אלא שהוסיף שם, דאפילו אם לא בכל יום עוברים שם ביום אחד אלא אפילו אם במשך הזמן יעברו שם ס' ריבוא נמי מצטרפים אפילו לשיטת רש"י, ע"ש. וצ"ב מהו שורש המחלוקת בזה.

ונראה בפשטות לומר, דפליגי בחקירה הנ"ל, האם רה"ר היא בכך שהיא 'משמשת' את הרבים, או בכך שהיא 'מסורה' לכל מי שירצה לעבור בה, וכפי שנתבארו הצדדים כבר לעיל.

דהסוברים שהנוסעים בכלי רכב ורכבות, היושבים ברשות היחיד אינם מצטרפים, ס"ל שרה"ר צריכה 'לשמש' את הרבים ההולכים בה, ולכן מי שנוסע ברכבת שהיא 'רשות היחיד', הרי שהשימוש שמשמת רה"ר כאן היא את הרכבת עצמה ולא את היושבים בתוכה, שהם אינם משתמשים ברשות עצמה אלא ברכבת בלבד, ובעיקר, אינה משמשת את הולכי הרגל, ועדיין צ"ב טפי בזה.

דהנה בסי' רמ"ח ס"ב מצינו מחלוקת לגבי הנוסעים בספינה והם עצמם גבוהים יותר מעשרה טפחים מעל קרקעית הספינה, האם נחשבים הם כמי שעומדים על קרקע הספינה [ונפק"מ לאיסור תחומין היכא שהספינה גוששת, ע"ש], או דמכיון שרגליהם העומדות על הסיפון גבוהות יותר מעשרה טפחים מקרקעית הספינה, הם נחשבים כעומדים על הסיפון ולא בקרקעית הספינה.

דדעת המחבר שם היא שהעומד על סיפון הספינה נחשב כעומד על קרקעית, ו

אפילו בבקיעה מצומצמת יחסית, והכל מן הטעמים שנתבארו.

*

ט. סי' שמ"ה ס"ז: האם הנוסעים ברכבות או במכוניות מצטרפים לסי' ריבוא ברה"ר או לא, תלוי בהנ"ל

כתב השו"ע סי' שמ"ה ס"ז, וז"ל: "... ויש אומרים, שכל שאין ששים ריבוא עוברים בו בכל יום אינו רשות הרבים ... עכ"ל.

וכתב המשנ"ב שם ס"ק כ"ג, וז"ל: "... וי"א שכל שאין ששים רבוא וכו' ... ואף שהיה שם עוד ערב רב ונשים וטף לא חשבינן אלא מה שנמצא בכתוב בפירוש ... עכ"ל.

ונחלקו האחרונים לגבי היכא שיש ס' ריבוא על ידי שנצרף את האנשים הנוסעים שם בכלי רכב, בגוונא שכלי רכב אלו דינם כרה"י, האם נחשב הדבר שעוברים ברה"ר זו ס' ריבוא או שלא. בשו"ת ישועות מלכו או"ח סי' כ"ו-כ"ז כתב לגבי מסילות הרכבת שאין דינה כרשות הרבים אפילו אם עוברים עליה כל יום יותר מששים ריבוא, והיינו משום שהנוסעים יושבים בקרונות שהם רשות היחיד, וכ"כ הב"א סי' כ"ו ד'אורח הרגל בא', וא"כ הוא הדין גם במכוניות אם תוכן רה"י.

מאידך, מדברי הפמ"ג סי' שס"ג א"א ס"ק ל', משמע שהם מצטרפים לששים ריבוא אף על פי שהם יושבים ברשות היחיד, ע"ש. וכן הוא באג"מ סי' קל"ט, וכ"כ בספר ערוך השלחן סי' כ"ו, שמסילת הרכבת דינה כרשות הרבים אם

[נוכאמור, לגבי שאר מכוניות הנושא יותר קרוב לאיסור, משום ששם רגלי הנוסעים נמצאות בתוך י"ט וכנ"ל].

ומעתה, מכיון שנתבאר לעיל בדעת רש"י, שהוא המצריך ס' ריבוא, והוא שכתב שמבוי שרחבו ט"ז אמה יהיה רה"ר רק אם הוא יהיה מפולש משני ראשיו לרה"ר, וע"כ הוא משום דס"ל שרשות הרבים 'משמשת' את הרבים כמשנ"ת לעיל, א"כ לכאורה הנוסעים ברכבת לא יצטרפו לס' ריבוא מן הטעמים הנ"ל.

אבל לפי משנ"ת שיטת הרמב"ן בעירובין דף נ"ט י"ל דגם הנוסעים ברכבות יצטרפו לס' ריבוא, שהרי נתבאר לעיל, דס"ל לרמב"ן דהגם שבמבואות המפולשים בעינין ס' ריבוא עוברים בהם וכשיטת רש"י, מ"מ כתב דבסרטיא, שהיא דרך כבושה לרבים העוברת מעיר לעיר, חשיבה רה"ר גם אם לא עוברים בה ס' ריבוא.

ונתבאר לעיל טעם הדבר, משום דהרמב"ן סובר דמהות רה"ר היא בכך שהיא 'מסורה' לרבים וסגי במה שיש כאן את ה'צורה' של רה"ר שכל אחד יכול לעבור בה כדי לחייב [והא דבעינין ס' ריבוא עוברים במבואות המפולשים הוא משום שחסר שם בצורה של רה"ר, הכל כמשנ"ת לעיל באורך].

וא"כ לפי דבריו לפי החילוק שנתבאר לעיל, נראה פשוט שגם הנוסעים ברכבת יוכלו להצטרף לס' ריבוא, ובהנחה שגם הוא סובר כמו המחמירים הנ"ל בסי' רמ"ח, כדי להחשיב

ולכן אם קרקעית הספינה אינה גבוהה עשרה טפחים מקרקע הים איכא איסור תחומין לנוסעים בה למרות שרגליהם נמצאות מעל עשרה טפחים מקרקעית הים, ע"ש. ועיין שם במשנה ברורה ס"ק י"ד שהביא את דעת החולקים שהתירו בכהאי גוונא משום רגלי הנוסעים נמצאות מעל עשרה, וכתב שיש לסמוך על דעת המקילים היכא שהוא צריך לכך, ע"ש.

ומעתה י"ל, דלפי המקילים שם הרי יש לדון את היושבים ברכבת כמי ש'מהלכים' מעל גובה עשרה, שהוא מקום פטור, ושפיר מצינן להקל לגבי הנוסעים ברכבת, וכן באוטובוסים שאינם מצטרפים לס' ריבוא.

ומיהו, לגבי שאר המכוניות הפרטיות י"ל שבד"כ רגלי הנוסעים בהן נמצאות בתוך י"ט, לא שייך הנידון של סי' רמ"ח הנ"ל.

אבל גם לפי המחמירים להחשיב את נוסעי הספינה כמי שיושבים בקרקעיתה ודעת המחבר בסי' רמ"ח הנ"ל, אכתי אין להחשיב את נוסעי הרכבת כמי שמצטרפים לס' ריבוא אלא אם יתקיים תנאי נוסף, והוא דס"ל שמהות רה"ר היא בכך שהיא 'מסורה לרבים', דהיינו שיש רשות לכל מי שרוצה להיכנס אליה בכל עת, ולכן מכיון שיש לכל אחד זכות לנסוע ברכבת זו, נחשבת מסילת הרכבת כ'מסורה לרבים'. אבל אם ס"ל שמהות רה"ר היא בכך שהיא 'משמשת' את הרבים, אזי כאמור י"ל שבגוונא שהרבים נוסעים ברכבת שהיא רה"ר ולא ברגל, אין בכך משום 'שימוש הרבים' כפי שהיה בדגלי מדבר.

דהנה כתב הב"י בסי' רס"ו לעניין מי שבא בדרך וחשכה לו ואינו יכול להישאר במקומו, שאם הוא צריך ללכת יותר מ"ב מיל שהוא איסור דאורי', עדיף לו שירכב על גבי הבהמה מאשר לילך ברגליו, ואף שבזה עובר על איסור דרבנן של רכיבה על גבי בהמה מ"מ ברכיבתו ניצל מאיסור דאורי' של תחומין, משום אין תחומין למעלה מעשרה [וזו דעת המקילים בסי' רמ"ח הנ"ל]. והוסיף המג"א שם סק"ז, שצריך על כל פנים שתהיינה רגליו גבוהות מעל עשרה טפחים, ע"ש במה שחלק המג"א על הב"י ובמה שיישבו החתם סופר בשו"ת ח"ו סי' צ"ח].

והכנסת הגדולה [הגהת הטור סי' ר"ב] הביא משו"ת הרדב"ז ח"ג סי' תק"מ, שהשיב לשואל שההיתר של למעלה מ"ב לא נאמר כשרגלי המוליכים את האסם נמצאות בתוך ע', וכיו שהבהמה המוליכה את האדם הולכת על הארץ, יש בזה איסור תחומין אף אם האדם גבוה למעלה מ"ב. וראה בשו"ע הרב בסי' רמ"ח בקו"א סק"ב, שתלה את המחלוקת כאן לגבי רכיבה על גבי סוס, במחלוקת ההיא לגבי הספינה, ע"ש. הרי שנחלקו בזה גופא גדולי הפוסקים.

*

י. האם יש קשר בין גדרי רה"ר לבין גדרי רה"י, בשיטת הרמב"ם דרה"י היא ד' מציאות

כבר מפורסמת שיטת הרמב"ם דרה"י מן התורה כדי לחייב את מי שזורק לתוכה מרה"ר וממנה לרה"ר, היא רק היכא שיש לה

את נוסעי הרכבת כאילו הם יושבים בתוך גובה עשרה טפחים מן הקרקע [ושם לא נתבארה דעת הרמב"ן במחלוקת זו]. ודו"ק.

וכאמור, לפי הדעה הראשונה במחבר בסי' שמ"ה ס"ז שלא הצריך ס' ריבוא עוברים בה, אכן לכאורה יצטרפו נוסעי הרכבת לס' ריבוא, או להחשיב זאת כמי שראויה לס' ריבוא.

והיינו לפי שיטתו של המחבר לעיל בסי' רמ"ח ס"ב הנ"ל, דסובר שנוסעי הספינה נחשבים כמי שיושבים בקרקעיתיה וכנ"ל, וה"ה נמי לנוסעי הרכבת יש להחשיבם כמי שיושבים בקרקעיתה. וכן לפי משנ"ת סברתו של המחבר בסי' שמ"ה ס"ז לגבי רשות הרבים, שפירושה היא שכל שהיא 'מסורה' לרבים סגי בכך שהיא ראויה לס' ריבוא ואי"צ שיעברו בה ס' ריבוא בפועל, א"כ פשיטא שנוסעי הרכבת מצטרפים להחשיב את המסילה כרשות הרבים. אם לא שיש להקל בשעת הצורך לפי סברת המקילים בסי' רמ"ח כמש"כ המשנ"ב שם.

ונפק"מ כמוכן היא האם מועילה צוה"פ כדי לערב את מסילת הרכבת העוברת בתוך העיר, או שלא.

ומדאתן לנידון אם היושבים בספינה ורגליהם מעל עשרה טפחים, האם חשיבי כיושבים בקרקעית הספינה, מצינו מחלוקת דומה בפוסקים, לגבי הרוכב על סוס בשבת ורגליו מעל עשרה, האם יעבור על איסור תחומין של י"ב מדאורי' ברכיבה זו או לא.

ויהיה מותר לטלטל בכלו - כבר הזכיר שאינה כרה"י גמורה ולא שהזורק לתוכו יהיה חייב.

והענין, שהחכמים שגזרו בכרמלית - בזה שיש לו לחי או קורה עשאוהו כרה"י לכל דבריו, אבל ד"ת אינו כרה"י להתחייב עליו עד שיהיו לו ד' מחיצות או שיהיה הכשרו בלחי שהוא עומד במקום מחיצה, כמו שנתבאר פי"ד ויתבאר למטה. ואני תמה איך נפל ספק בדברים פשוטים כאלו... "עכ"ל.

הרי מבואר מדברי המ"מ, שבמקום שיש לו ג' מחיצות, הרי הוא ככל שאר הכרמליות שבעולם, שמן התורה מותר לטלטל בכרמלית, אלא שחכמים גזרו איסור לטלטל בה ד"א, אבל היכא שיש לכרמלית זו ג' מחיצות, אזי היכא שגם עשו תיקון אפילו של קורה שהיא משום היכר, חזרו חכמים לדון כרמלית זו לפי דין תורה, שמותר לטלטל בה כמו ברה"י, אבל אכתי אין זו רה"י שחייבים עליה, אלא זו 'כרמלית עם קולא של רה"י'.

והיכא שנעשה בה תיקון של לחי שהוא משום מחיצה, בזה חזרה הרשות הזו להיות רה"י ממש שחייבים עליה.

דהיינו, הגם שמן התורה אין זו רה"י, מ"מ כבר אין זו רה"י אלא דינה ככרמלית, ואם עשה בה תיקון של קורה זוהי כרמלית עם הקולות של רה"י, ואם עשה בה תיקון של לחי משום מחיצה היא נעשית רה"י גמורה.

וצ"ב, מניין יצא לרמב"ם שרשות שיש לה ג' מחיצות יש לה כלל דין של כרמלית,

ד' מחיצות, או על כל פנים ג' מחיצות ולחי שהוא משום מחיצה.

וז"ל הרמב"ם בפ"ד ה"א: "... ואי זו רה"י... וכן מקום שהוא מוקף ארבע מחיצות, גובהן עשרה וביניהן ארבעה על ארבעה או יתר על כן אפילו יש בו כמה מילין, אם הוקף לדירה... ומבואות שיש להן שלשה כתלים ולחי ברוח רביעית, וכן חצר ודיר וסהר שהוקפו לדירה כולן רה"י גמורה הן..." עכ"ל.

מאיך כתב הרמב"ם בריש פי"ז, דגם במבוי שיש לו ג' מחיצות יש לו דין רה"י ומותר לטלטל בכלו, וז"ל: "... היאך מתירין מבוי הסתום, עושה לו ברוח רביעית לחי אחד או עושה עליו קורה ודיו, ותחשב אותה קורה או אותו לחי כאילו סתם רוח רביעית ויעשה רה"י ויהיה מותר לטלטל בכלו, שדין תורה בשלש מחיצות בלבד מותר לטלטל ומדברי סופרים היא הרוח הרביעית ולפיכך די לה בלחי או קורה..." עכ"ל. וצ"ב ממש"כ בפ"ד הנ"ל.

וכבר הביא המ"מ בריש פי"ז את 'קושית הרבנים' שהקשו כנ"ל, ותיירן המ"מ דהיכא שיש ג' מחיצות אזי הגם שאין זו עדיין רשות היחיד גמורה, מ"מ כבר אין זו יותר רשות הרבים, אלא יש לה דין כרמלית, שמן התורה מותר לטלטל בה בכלה ורק חכמים הוא שגזרו עליה עד שיעשה בה לחי או קורה.

וז"ל המ"מ שם: "... ודברי רבינו מבוארים, שמ"ש בכאן שדין תורה בשלשה מחיצות מותר לטלטל - הוא כדין כל כרמלית שבעולם כמו שנתבאר. וכן מ"ש ויעשה רה"י

בכלל כרמלית - מדברות והיערות. ודברי רבינו צ"ע "... עכ"ל.

ומצינו תירוץ לזה בדברי הכס"מ בשם רבינו אברהם בנו של הרמב"ם, וז"ל: "... כתב ה"ר אברהם בנו של רבינו, שי"מ, בזמן שישאל חונים במדבר והיו מחנותיהם סדורים בו - היה לגבן כמו בקעה ושדה ומאי דדמי להו. ובזמן הזה, שאין ישראל דרים בו אלא כל מי שירצה הולך ועובר בתוכו הוא רה"ר. וטעמא דמסתברא הוא.

ולענין יערים, לא דמי לים ובקעה שהים אין תשמישו נוח כיער והבקעה והאצטווינית וקרן זוית, אף על פי שיש רשות לרבים להכנס לתוכן, אין להם צורך בהם כיער שהכל צריכים לעצים ולהם דרך עליו כמדבר... עכ"ל.

ומבואר מדבריו, שענין רה"ר הוא בכך שיש רשות לכל מי שצריך ורוצה לילך שם שיוכל לעשות כן. ואין פירוש רה"ר כמו שפירש רש"י בעירובין דף ו' ושם דף כ"ו ובדף ג"ט ועוד דוכתי, דתלוי בהימצאות של ס' ריבוא, וגם לא כמש"כ ש"ר שהביא הביה"ל בסי' שמ"ה ס"ח, דהיא ראויה לס' ריבוא אך אין צריך שבפועל יהיו בה ס' ריבוא, אבל להרמב"ם פירושו כנ"ל, דכל מקום שמסור לרבים, וגם הרבים צריכים לכך.

ולפי זה נראה, דשפיר כתב הרמב"ם שרשות שיש לה רק ג' מחיצות, שאיננה רשות היחיד לשיטתו, מכל מקום כבר אין היא

הרי אין היא דומה לרה"ר כלל, ומאידך, אם יש לה דין כרמלית, שהרי איננה רה"י, מדוע התירו לטלטל בה כמו ברה"י [היכא שעשה בה תיקון של קורה משום היכר].

ונראה, דהרמב"ם לשיטתו פירש כן, לפי שכתב בפ"ד לגבי רשות הרבים, וז"ל: "... ארבע רשויות לשבת: רשות היחיד ורשות הרבים וכרמלית ומקום פטור, איזו היא רה"ר מדברות ויערים ושווקים ודרכים המפולשין להן, ובלבד שיהיה רוחב הדרך ט"ז אמה ולא יהיה עליו תקרה ... עכ"ל.

והקשה המ"מ על הרמב"ם, על מה שכתב שהמדברות והיערים גם הם נחשבים רה"ר, וז"ל: "... מ"ש רבינו המדברות והיערים בכלל רה"ר הוא דבר מתמיה אצלי, שהרי פ"ק [ו'] שנינו אי זהו רה"ר סרטיא ופלטיא גדולה ומבואות המפולשין זו היא רה"ר גמורה. והקשו, וליחשב נמי מדבר, דהא תניא אי זהו רה"ר סרטיא וכו' והמדבר. ותירץ אב"י, לא קשיא כאן בזמן שהיו ישראל שרויים במדבר כאן בזמן הזה. ופירש"י ז"ל בזמן ההוא חשבה רה"ר בזמן הזה אינו מקום הלוך לרבים עכ"ל.

ופירוש ברייתא דקתני בה המדבר, הא קמ"ל, דאי איכא רבים מצויין עכשיו במדבר תדיר ג"כ הוא בכלל רשות הרבים. וא"כ, רבינו ז"ל לא היה לו להזכיר מדברות ויערים בסתם. ואין כן דעת רש"י ז"ל שפירש [ג:]: כרמלית לשון יער וכרמל שאינו לא הלוך תדיר לרבים ולא תשמיש ליחיד עכ"ל. והרשב"א ז"ל כתב

המפולשים להם הוי רה"ר, הכונה היא דהיכא דנמצאים באיזה זמן דרכים המפולשים למדברות או ליערות, דאז ודאי שכחי רבים במדבר או יער זה, וממילא הם נעשים רה"ר, ע"ש בב"ח באורך.

ומעתה שוב אין הגדר של רה"ר לרמב"ם שונה מהגדר של רש"י, דבעינן בקיעת רבים כדי להחשיב זאת רה"ר, ודלא כסברת הר"א בן הרמב"ם, ושוב אין לתלות את הגדר של רה"י להרמב"ם בגדר של רה"ר כמו שהיה אפשר לומר לפי הנ"ל.

ומיהו, ע"י לעיל בענייני תל המתלקט, שנתבארו דברי הרמב"ם שפיר לפי דברי הר"א בן הרמב"ם, והיינו במה שכתב הרמב"ם פ"ז ה"ד לגבי מבוי ששוה מתוכו ונעשה מדרון, ובמה שהקשה עליו הראב"ד שם, דכתב הרמב"ם שם וז"ל: "... מבוי שהוא שוה מתוכו ומדרון לרשות הרבים, או שוה לרה"ר ומדרון לתוכו אינו צריך לא לחי ולא קורה שהרי הוא מובדל מרה"ר. [השגת הראב"ד] מבוי שהוא שוה מתוכו ומדרון לרשות הרבים. א"א דוקא במדרון המתלקט עשרה מתוך ארבע שהוא כמחיצה והכי איתא בתוספתא (שבת פ"א ה"ד) "... עכ"ל.

ושם נכתב תירוץ על קושיית הראב"ד, ותורף התירוץ הוא, דס"ל לרמב"ם דאין מהות המחיצות כמש"כ התוספות בסוכה ב"ד, ד' על מנת לעכב על הרבים, וגם אין היא כדי שהרשות תהיה משתמרת' כמש"כ הרא"ש בפ"ק דשבת ס"י י"א, וגם אין זה כדי לאפשר דיריין בתוך רה"י כמש"כ הר"ח שהובאה בשעה"צ ס"י שמ"ה ס"ק

מסורה לרבים, וגם אין הרבים צריכים לה, ולכן שפיר חשיבה ככרמלית.

אבל לש"ר לא שייך היה לפרש שרשות שיש לה ג' מחיצות תיחשב כרמלית, משום שאין לה כלל דמיון לרשות הרבים לפי שיטתם, ודו"ק.

ואיך שיהיה, מבואר ברמב"ם, שהתיקון של לחי או קורה מהני גם לגבי כרמלית, להחזיקה לגמרי בטלטול, ולא רק לגבי רה"י גמורה, וזה דלא כשאר הראשונים שפירשו את מסקנת הגמ' י"א ע"ב בדעת ב"ה, דמדאורי' לא מהניא קורה או לחי אלא היכא שיש כבר רה"י מדאורי' שגזרו עליה איסור טלטול, ולזה מהניא הקורה, אך אין היא מועילה היכא שאין רה"י גמורה, כגון בכרמלית.

וזו תולדה של הגדר של רה"ר, כמשנ"ת, דלרמב"ם כל היכא שאין הרשות מסורה לרבים תו אין זו רה"ר אלא כרמלית, ומשו"ה גם ג' מחיצות שאינן רה"י יש להן דין כרמלית שמועילה הזה קורה משום היכא, ואילו לש"ר, לא שייך לקרוא לג' מחיצות כרמלית אלא רה"י, ולכן לא מצינו שיועיל ההיכר של קורה אלא היכא שיש כבר רה"י גמורה, ודו"ק.

מיהו, ע"י בב"ח ס"י שמ"ה, ד"ה 'זורה"ר', והחזו"א בס"י ס"ב אות י' פירשו בדעת הרמב"ם דלא כרבינו אברהם בן הרמב"ם, אלא דגם הרמב"ם ס"ל דהיכא דאיכא רבים מצויין עכשיו במדבר תדיר חשיב רשות הרבים גם בזמן הזה כמו אז בזמן שישאל חנו במדבר, ומש"כ הרמב"ם דמדברות ויערות ודרכים

ולפי מה שנתבאר כאן לגבי גדר רה"ר סביבו מחיצות כמש"כ הריטב"א במסכת שבת דף ז' ע"ב גבי בית שאין בתוכו י' וקירוי משלימו ל', שיהיה העומד מוקף מחיצות ושיראה את עצמו בתוך המחיצות.

אלא כוונת הרמב"ם כאמור שמהות המחיצות של רה"י היא 'לסמן' את גבולות החלקה, וכמשנ"ת לעיל כבר באורך. וזהו שכתב הרמב"ם שבכך 'הרי הוא מובדל מרה"ר', שעל ידי המדרון ניכר 'גבול החלקה' המבדילו מרה"ר.

*

יא. בהמשך להנ"ל בשיטת הרא"ש, מה הקשר בין גדר רה"ר לגדר רה"י

כבר נתבאר לעיל בדעת הרא"ש, דס"ל לעניין רה"ר שמהותה היא במה שהיא משמשת את הרבים ולכן כתב דמבוי ההולך לאורך רשות הרבים לא יהיה צר יותר מי"ג אמה, משום שפחות מרוחב זה אין הוא ראוי לשמש את הרבים.

ונראה לומר, שגם בדעת הרא"ש צ"ל שגדר רה"ר נובע וקשור לגדר של רה"י, ושני הצדדים הם שני הצדדים של אותה מטבע.

דהנה, כתב הרא"ש במסכת שבת פ"ק סי' י"א בסוגיא דחקק, לבאר את ההבדל שיש בין מחיצות הסוכה לבין מחיצות שבת, שבמחיצות סוכה בעינן דפנות סמוכות לסכך, ואילו גבי שבת אי"צ, וכתב שם וז"ל: "... דגבי שבת עיקר הקפידא שיהא הרשות שבתוכה משתמרת ע"י המחיצות המקיפים אותה ... עכ"ל.

ס"ה, וגם אין זה כדי שהיושב בפנים יבחין שיש סביבו מחיצות כמש"כ הריטב"א במסכת שבת דף ז' ע"ב גבי בית שאין בתוכו י' וקירוי משלימו ל', שיהיה העומד מוקף מחיצות ושיראה את עצמו בתוך המחיצות.

אלא כוונת הרמב"ם כאמור שמהות המחיצות של רה"י היא 'לסמן' את גבולות החלקה, וכמשנ"ת לעיל כבר באורך. וזהו שכתב הרמב"ם שבכך 'הרי הוא מובדל מרה"ר', שעל ידי המדרון ניכר 'גבול החלקה' המבדילו מרה"ר.

ולפי משנ"ת כאן בגדר רה"ר, הדברים מובנים מאד, משום שרה"ר לפי הרמב"ם, כפי שנתבאר לעיל לעניין הדלתות, היא בכך שהיא 'מסורה לרבים', ולכן סגי אפילו בדלתות שאינן ננעלות כדי 'לסמן' לרבים שעד כאן הוא מה שמסור גם להם, וזה עצמו מגדיר את רה"ר, ולכן גם לעניין רה"י סגי ב'סימון' והגדרת גבול החלקה כדי להפוך אותה לרה"י, ורה"ר ורה"י הם שני צדדים של אותה המטבע ודו"ק.

וכן י"ל גם במה שכתבנו שם עוד בענייני תל המתלקט בדעת הרמב"ם בריש פ"ד על פי מה שכתב המהרש"ל, שכל התל החל מבסיסו ממש הוא רה"י, דהיינו שמוודים אותו מבסיסו, כמו שכתב המאירי להדיא, ונתבאר שם, דסברת הרמב"ם היא משום דס"ל שמהות המחיצות של רה"י היא 'לסמן' את גבולות רה"י, ולכן גם בתל המתלקט 'מסמן' בסיס התל את גבולות רה"י, ע"ש.

של בני אדם, ולא חשיבא רה"ר דלא דמיא לדגלי מדבר... עכ"ל, וחזר על כך גם שם בדף ו' ובדף כ"ו. הרי שתלה רש"י את הדין במאי דיילפינן מדגלי מדבר.

ולגבי כרמלית כתב רש"י בשבת דף ו' ע"א בברייתא דד' רשויות בד"ה 'אינן', וז"ל: "... אינן לא כרשות היחיד - משום דמיא לרשות הרבים, דאין להם מחיצות. ולא כרשות הרבים - דאינן דומין לדגלי מדבר, דלאו להילוכא דרבים עבידי. אין נושאין ונותנין בתוכן - כלומר: אין מטלטלין בהן אלא בתוך ארבע, משום דדומין לרשות הרבים, וגזרו בהן רבנן אטו רשות הרבים. ואם הוציא והכניס פטור - וזו היא כרמלית האמורה למעלה... עכ"ל.

דהיינו, החיסרון של כרמלית הוא בכך שאיננה עשויה להילוכא דרבים, ומעתה יל"ע לפי רש"י לגבי דרך שיש בה רוחב ט"ז אמה, אלא שבפועל לא עוברים בה ס' ריבוא אבל היא ראויה להכיל ס' ריבוא ועשויה להילוכא דרבים, מה דינה, האם עשויה 'כרמלית' ממש או דהחמירו בה שיהיה דינה כרה"ר מדרבנן.

ונפק"מ, האם יהיה צריך לערבן רק עם דלתות הננעלות בלילה [או עכ"פ הראויות להינעל] כדין רה"ר, כמבואר בסי' שס"ד ס"ב, או דמשום דאין זו ממש רה"ר, יועיל בהם לערבן על ידי צוה"פ מכאן ולחי או קורה מכאן, כמש"כ השו"ע שם ס"א, וצ"ע.

ונראה, דלפי סברת רש"י מסתבר שיהיה דינן כדין רה"ר לעניין התיקון שלהן על

הרי דס"ל לרא"ש שמהות המחיצות היא 'לשמור' על רשות היחיד שבתוכה, והיא נעשית עבור החלל שלה כדי לשמר את רה"י מבני רה"ר שלא יכנסו אליה, והגדרת רה"י היא אם כן, בכך שהיא משומרת על ידי מחיצות מבני רה"ר.

ולפי מה שנתבארה דעת הרא"ש לעיל בגדר של רה"ר שהוא מה שהיא משמשת את בני רה"ר, אזי שפיר יש לומר שרה"י היא ההיפך מזה, דהיינו שהיא משמשת רק את בני רה"י ולא את בני רה"ר, ולכן מהות מחיצותיה של הרשות היא לשמור על רה"י מפני בני רשות הרבים וכנ"ל.

*

יב. שס"ד ס"ב: האם כשלא מתקיימים תנאי רה"ר לשיטת רש"י - חשיב 'כרמלית' או רה"ר מדרבנן

הנה יל"ע לשיטת רש"י הסובר דאין רה"ר אלא היכא שמתקיימים שני התנאים, רוחב ט"ז אמה ושיעברו בה ס' ריבוא [עירובין נ"ט ע"א, ובדף ו' ובדף כ"ו], מה הדין של רשות זו היכא שמתקיים רק תנאי אחד מהם, כגון רחב ט"ז אמה כשאין עוברים שם ס' ריבוא, או איפכא, איזה דין נתנו לה, האם גם בכה"ג חשיבה 'כרמלית' או שלא, ונחלקו בזה הראשונים והפוסקים כפי שיתבאר.

דכתב רש"י בעירובין דף נ"ט ע"א במשנה לגבי עיר של יחיד ונעשתה של רבים, וז"ל: "... שלא היו נכנסים בה תמיד ס' רבוא

מבוי, אבל אם בקעי כל בני העיר מכאן ומכאן דרך מבוי המפולש, שאורך אותו מבוי כנגד הסרטיא והפלטאי, או שאורך מכאן נגד שערי העיר מכאן ומכאן, אז לא סגי בצ"ה, דאתו רבים ומבטלי מחיצתא, ואע"ג דלא הוי י. והר"מ מאיברא אומר, לא סגי בדלת אא"כ ננעלת בלילה, ואפילו לפירוש רש"י, דלא הוי רה"ר אלא בבקיעת ס' רבוא, ה"מ לענין חיובא, אבל לענין איסור טלטול לא, ואפילו פחות מ'. הג"ה סמ"ק מהרמ"ק ... "עכ"ל.

ועי' בחזו"א סי' ע"ד סק"ט שהאריך בביאור דברי הגהות אשר"י אלו, וכתב בסוף דבריו, וז"ל: "... הרי דס"ל דבבקיעת רבים תליא ולא בדין רה"ר ... ע"ש.

מאידך, מבואר בחזו"א [הלכות עירובין סי' ק"ז ס"ק ו'] דהיכא שיש רה"ר רחבה ט"ז אמה אבל אין עוברים בה שישים ריבוא, מתקנים אותה על ידי צוה"פ ולחי וקורה כדין כרמלית ואי"צ בה תיקון על ידי דלתות, ודלא כהמשכנ"י הנ"ל.

וז"ל החזו"א שם: "... והני מילי בשתיהן רחבות ט"ז אמה ורה"ר עוברת בתוכן, ואז לא מהני להו צוה"פ ובעינין דלתות, אבל אם אחת מהן אינה רחבה ט"ז אמה, או שאין שיעור רה"ר עוברין בתוכה, מתקן אותה בצו"ה, וניתרת גם שני', שהיא רחבה ט"ז וס' רבוא בוקעין בה, בצו"ה, שהיא רה"י גמורה מה"ת בלי שום תיקון ... "עכ"ל.

וכן נראה לכאורה גם בדעת הרמב"ם פ"ז ה"י מהלכות שבת, דכידוע לא הצריך

ידי דלתות הננעלות, משום דסו"ס הן ראויים להילוך של ס' ריבוא ולכן עדיין אין להן את הדין של 'כרמלית' שאינה עשויה להילוכא דרבים, לשיטת רש"י, ולכן נראה שהן 'רשות הרבים מדרבנן', ואכתי צ"ב.

ושו"ר בשו"ת משכנות יעקב סי' ק"כ [ע' קי"א] ד"ה 'היוצא מתוך דבריני', שהאריך טובא בזה, וז"ל: "... היוצא מתוך דבריני, דאף לדעת הסוברים דאין לנו עתה רה"ר, דבעינן ס' רבוא, אפ"ה סוברים שאין מערבין אותו רק בדלתות נעולות בלילה, ה"ה תוס' הר"מ מאיברא, ריטב"א, תוס' שיטה, וכן משמע בסמ"ג, רק דדעת הר"מ ז"ל דסגי בראויות לנעול כפי דעת המהרי"ק ובי", ואף באין רחבן ט"ז אמה כתב בהדיא בהג"א בשם הר"מ מאיברא דאין חילוק כלל, וכן כתב הריטב"א ... "עכ"ל ע"ש שהאריך בזה טובא.

הרי להדיא, דהיכא שמתקיים התנאי של רוחב ט"ז אמה ורק חסר בשישים ריבוא, דהגם שאין זו רה"ר מן התורה, מ"מ מדרבנן דיינינן לזה כרה"ר לעניין דאין מערבין אותה אלא בדלתות, דהיינו זו רה"ר מדרבנן ולא כרמלית.

ויותר מזה, כתב בהג"א בעירובין פ"ק ס"ח הנ"ל, דאפילו אם רוחב המבוי פחות מ' אמות שאינו עשוי כלל לבקיעת ס' ריבוא, מ"מ אם בוקעין דרכו כל בני אותה העיר – תו לא מהניא צוה"פ וצריך דוקא דלתות. והיינו מטעם אחר, משום דאתו רבים ומבטלים מחיצתא.

וז"ל ההג"א שם: "... והלכה כת"ק וסגי בצ"ה, ודוקא דליכא בקיעה אלא מבני

שאינה מעורבת מותר וכיון דרשות הרבים שלנו דין כרמלית יש לו ודינו כחצר שאינה מעורבת ומותר ... עכ"ל.

והבין מזה המג"א שם, דכוונת הב"י היא שמנהג העולם שנהגו כרש"י הוא להלכה, דהיינו, עיקר הפסיקה של הב"י היא כהרמב"ם וסיעתו דאין צריך ס' ריבוא, אבל נהגו העולם כרש"י דצריך ס' ריבוא וזוהי באמת ההלכה.

ואמנם, ע"י בית מאיר שם שדחה את הבנת המג"א בב"י, וכתב שכוונתו היא שכך נהגו אבל אין זו ההלכה ואין זה אלא 'לימוד זכות', ע"ש.

אבל לפי מה שהבין המג"א בדברי הב"י, מבואר להדיא, דאי פסקינן כשיטת רש"י, אזי כל היכא שלא מתקיים התנאי של ששים ריבוא, חשיב הדבר כאילו זו חצר שאינה מעורבת, והוי אפילו קיל דינה מ'כרמלית', ע"ש.

אבל מאידך, לגבי הדין של תיקון רה"ר על ידי דלתות, בסי' שס"ד ס"א, הכריע הב"י כדעת הרמב"ם, דסגי רק בראויות להינעל ואי"צ שינעלו ממש, ע"ש.

והקשה המשכנות יעקב בסי' כ"ו סתירה בדברי הב"י, שבסי' שצ"א לגבי ערים המוקפות חומה, הביא את דעת המהרי"ק שורש מ"ו דסגי בראויות להינעל ואי"צ להינעל ממש, ואילו בסי' שס"ד הנ"ל כתב דבעינן דלתות הננעלות דוקא.

הרמב"ם ס' ריבוא דוקא, אבל 'רבים' שיעברו שם כן הצריך, שכתב שם וז"ל: "... שני כתלים ברשות הרבים והעם עוברים ביניהם, כיצד מכשיר ביניהם - עושה דלתות מכאן ודלתות מכאן ואחר כך יעשה ביניהם רה"י ... אבל צורת פתח או לחי וקורה אינן מועילין בהכשר רה"ר ... עכ"ל.

ומדכתב 'והעם עוברים ביניהם וכו'', משמע דדוקא אם רבים עוברים שם הוא דלא מהני צורת הפתח וצריך דלתות, אבל אם אין עוברים שם הרבים, בהא אפשר להכשיר גם על ידי צוה"פ, דאל"כ למה להרמב"ם להזכיר 'והעם עוברים ביניהם', לכתוב סתם, 'שני כתלים ברשות הרבים כיצד מכשיר ביניהם', וכן דייק התפארת יעקב [פל"ז אות ד'], ע"ש ומבואר כדברי החזו"א הנ"ל, דכל היכא שלא מתקיימים התנאים של רשות הרבים מדאור', אפשר לתקן מבוי זה כמו מבוי מפולש.

וכן הוא להדיא גם בב"י בסי' ש"ג [והו"ד במחציה"ש סי' שמ"ה סק"ז] שכתב ללמד זכות על הנשים שיוצאות עם תכשיטים לר"ה בכך שאין לנו היום רה"ר [כשיטת רש"י דבעינן ס' ריבוא בוקעין בו].

וז"ל המחציה"ש: "... אבל בסי' ש"ג מבואר בהרב"י גופיה דמנהג העולם כדעת י"א, דהא כתב על מנהגנו דהנשים יוצאות בשבת בתכשיטים שאסרו חכמינו וזכרונם לברכה ואין מוחה - הטעם דמוטב שיהיו שוגגים כו', ויש לומדים עליהם זכות דסבירא להו כמ"ד דלא אסרו לצאת אלא לרשות הרבים אבל לחצר

וחילק המשכנ"י בדעת הב"י בין היכא שיש בעיר זו רה"ר ממש, דאז הוא דבעינן דלתות הננעלות ממש, לבין היכא שאין בה רה"ר ממש, כגון שחסר בס' ריבוא לפי שיטת רש"י, או שאין שם ט"ז אמה – שבזה סגי באמת באינן ננעלות. אבל הרבנות של הב"י היא, שאפילו האידנא דאין לנו רה"ר מדאור' אפי"ה בעינן דלתות ולא סגי בצוה"פ.

ונמצא לפי זה, שהב"י הוא מן הסוברים שכאשר חסר באחד מתנאי רה"ר, אכתי אין זו 'כרמלית' אלא 'רה"ר מדרבנן', ונמצאו דבריו לכאורה סותרים למשנ"ת לעיל.

אם לא שנחלק בין האיסור להוציא מרה"י לשם, לפי הבנת המג"א, שאינו אלא כמו להוציא לחצר שאינה מעורבת וכנ"ל, לבין אופן התיקון שלה, שבזה החמירו לערב דוקא בדלתות ולא סגי בצו"ה, משום שבקיעת הרבים מבטלת את צורת הפתח, וכמשנ"ת לעיל דעת ההג"א.

ולפי מה שהקשה הב"מ הנ"ל על המג"א בהבנת הב"י, שבאמת אין הלכה כשיטת רש"י כלל, ממילא לא קשה מידי, דלעולם אין ההלכה כרש"י והוי רק 'לימוד זכות' וכנ"ל.

ובאמת, בזה גופא נחלקו הר"י המובא במרדכי ריש פרק הדר סי' תק"ט, עם הר"מ מרוטנבורק, והו"ד בדרכי משה בסי' שס"ד אות א', וז"ל: "... אך במרדכי ריש הדר (סי' תקט) כתב, דר"י סובר דבעי נעילת דלתות אפילו בזמן הזה דלית לן

רשות

הרבים גמורה.

ומוהר"ם מרוטנבורק (פסקי עירובין סי' קלב) פליג, וסובר דכיון דבזמן הזה דלית לן רק כרמלית לא בעי נעילה וכו', עד ואם כן הוה ליה הכרך **כחצר של רבים** וכו' וכן הוא בהג"מ פרק שני דעירובין (אות ו) "... עכ"ל.

הרי דפליגי בזה גופא, דלכו"ע אין לנו רה"ר האידנא, כשיטת רש"י, ואפי"ה ס"ל לר"י דבעינן נעילת דלתות כאילו זו רה"ר, והמרה"ם מרוטנבורק חולק על זה גופא, וס"ל דמכיון שאין זו רה"ר מדאור' הרי דחשבינן לה כ'חצר של רבים', דהיינו כמו רה"י שיש בה כמה בנ"א האוסרים זע"ז מדרבנן.

וצ"ב במאי פליגי הנך פוסקים לגבי התיקון של רה"ר האידנא לפי רש"י, אי חשיב כ'כרמלית' או כ'רה"ר מדרבנן'.

ונראה דיש לחלק בין האם מותר לנשים לצאת בשבת עם תכשיטים שאסרו חכמים או שלא, דהמג"א ס"ל שרה"ר האידנא יש לה דין חצר שאינה מעורבת, ואילו לב"מ אין ראייה מזה ויהיה אסור ורק משום 'מוטב שיהיו שוגגים' לא מחו בידם, דבזה י"ל שהויכוח הוא רק אם ההלכה היא כשיטת רש"י או שלא, אבל לפי שיטת רש"י מוסכם לכו"ע שכל שאין בוקעין ס' ריבוא הדין של רה"ר הוא כדין חצר שאינה מעורבת.

משא"כ לגבי הנידון האם סגי בצוה"פ כדי לתקן את רה"ר האידנא או שלא,

אפי"ה אין לערב בצוה"פ בלחוד אלא צריך דוקא דלתות הננעלות, וז"ל: "...ומ"ש בד"מ שיש להחמיר אף עתה במפולש ממש – רה"ר, אע"ג דלא הוי רה"ר גמורה לחייב מיתה, מ"מ בעי דלתות ... עכ"ל.

ישו"ר גם באג"מ ח"א סי' ק"מ שכתב מעין זה, וז"ל: "... הנה לא נעלם ממני זה אבל למה שבארתי שצורך דלתות אינו דוקא כשהוא בדיני רה"ר, אלא אף שלענין הדינים הוא כרמלית אם אך בקעי ביה רבים כברה"ר גמור והוא רחב ט"ז אמה צריך דלתות, ויש גם להחמיר שיהיו ננעלות. כדהוכחתי ובארתי באורך. ולכן אף זה שאין השערים מכוונים אינו כלום שעכ"פ כרמלית ודאי הוי וכיון שבקעי רבים יש להצריך דלתות ... עכ"ל.

הרי להדיא ס"ל דגם היכא שלא נתקיימו כל תנאי רה"ר, אפי"ה בעינן תיקון של דלתות ולא סגי בצוה"פ, וכאילו דנו זאת חכמים כרה"ר מדרבנן, ודו"ק.

*

יג. סי' שס"ד ס"ב: האם תיקון רה"ר על ידי דלתות, בעינן דלתות עם צוה"פ דוקא, או אפילו בלא צוה"פ

כתב השו"ע סי' שס"ד ס"ב, וז"ל: "... רשות הרבים עצמה אינה ניתרת אלא בדלתות, והוא שננעלות בלילה. ויש אומרים אף על פי שאין ננעלות אבל צריך שיהיו ראויות לינעל, שאם היו משוקעות בעפר מפנה אותן ומתקנן

בוה המחלוקת היא לגבי הגדר של 'אתו רבים ומבטלי מחיצתא', דההג"א הנ"ל ס"ל, שכל היכא שבקעי בה רבים שאינם בני המבוי, סגי בהכי כדי לבטל את צוה"פ ולכן צריך דוקא תיקון של דלתות כמו ברה"ר דאור'.

אבל הסוברים שבמקרה זה סגי בצוה"פ ס"ל, שלא אמרינן אתו רבים ומבטלי מחיצתא לפי שיטת רש"י, משום שרק בקיעה של ס' ריבוא היא המבטלת את המחיצה אך לא בקיעה של פחות מכאן.

ובטעם המחלוקת י"ל, דההג"א וסיעתו ס"ל שדריסת רגלי הרבים על המחיצות היא המבטלת אותן, כפי שכתב החזו"א בסי' ק"ז סק"א, והו"ד כבר לעיל בפתיחה. ומשו"ה כל דריסה של רבים, ואפילו אינם ס' ריבוא מבטלת את המחיצה.

משא"כ אותה סיעה שהביא המשכנ"י הנ"ל דס"ל דסגי בתיקון של צוה"פ ואי"צ תיקון של דלתות, ס"ל שהגדר של 'אתו רבים ומבטלי מחיצתא' הוא בכך שהרבים סובבים ברשות היחיד, כמו הצד שדחה החזו"א הנ"ל, ומשו"ה ס"ל בדעת רש"י, שכל היכא שאין ס' ריבוא סובבים בתוך הרשות, עדיין לא בטלו מחיצות הרשות, ומכיון שצוה"פ גם היא נחשבת מחיצה, תו אי"צ נעילת דלתות משום שלא בטלו המחיצות, ודו"ק.

ועי' בפמ"ג בסי' שס"ד סק"ב בא"א, שכתב גם כן, דלדידן דלית לן רה"ר מדאור', אפי"ה יש להחמיר היכא שהמבוי המפולש הוא רחב ט"ז אמה וכן הדלתות מכוונות ממש זו מול זו,

וכ"כ עוד שם החזו"א בס"ק ה', וז"ל: "... והני דלתות דעבדי לרה"ר [שאמרו עירובין ו' א' ב'] לא משום מחיצה הוא, אלא בדאית בהו צו"ה מיירי [וכמש"כ תו' עירובין כ"ב א' ד"ה והא] אלא דאתו רבים ומבטלי מחיצתא וע"ז מהני דלתות ננעלות בלילה או ראיות לנעול דמבטלי בקיעת רבים ולא חשיבי רק כרמלית, ושוב מהני צו"ה למחשב רה"ר."

מיהו נראה דאין הדלתות עושין כרמלית אלא דאין רה"ר תוך רה"י אע"ג דיש בתוכו סרטיות ופלטיות גדולות וכשבוקעין תוך פרצות החומה מבטלי המחיצות, אבל הדלתות מאלמי כח המחיצות ונעשה רה"י תוכו. אבל בלא צו"ה, שאין כאן מחיצות, לא יועילו הדלתות כלום - שתוכו רה"ר כיון שיש בתוכו סרטיות גדולות כשיעור רה"ר, וכן נראה עיקר לדינא שאין דלתות בלא צו"ה מהני כלום... "עכ"ל.

דהיינו, תיקון רה"ר על ידי דלתות לא בא ליצור 'מחיצה', משום שהדלתות מצד עצמן אינן מחיצה כאשר הן פתוחות כאמור, אלא שעיקר יצירת המחיצה לרה"ר הוא על ידי צוה"פ שהוא מצד עצמו 'מחיצה' וכנ"ל, אלא דמכיון שבקיעת הרבים מבטלת את צוה"פ, ולכך מועילות הדלתות הננעלות, או הראויות להינעל, כדי למנוע את ביטול המחיצה על ידי בקיעת הרבים.

ומבואר עוד במדברי החזו"א, דהיכא שכבר יש היקף מחיצות ממש לרשות תו לא שייך שהסרטיות שבתוכה יחשבו רה"ר, משום שאין רה"ר בתוך רה"י, וזה להדיא דלא כמו

שיהיו ראויות לינעל. ואחר שעשה לה תיקון דלתות חשובה כולה כחצר אחד ואין מבואותיה צריכין תיקון... "עכ"ל.

וכתב החזו"א סי' ע"ח סק"א, וז"ל: "... ראינו מתקנים את המבואות בדלתות בלא צו"ה, במקומות שא"א לעשות צו"ה מטעם פקידי העיר, ואת הדלתות נועלים פ"א ואח"כ פותחים אותם ועומדים תמיד פתוחים.

ונראה, דאין תיקון דלתות בלא צו"ה מועיל כלום, שדלת בלא צו"ה אינו עושה פתח, אלא אם הדלת נעול והוא כשאר מחיצה, ובזמן שהפתח פתוח בטלה המחיצה ואסור, שהרי אין לנו בדין המחיצות אלא מה שאמרו חכמים, וזולת מה שנתבאר ענינו בגמ' אין ראוי לספק בו ולהחשיבו כלל וכלל, ובגמ' אמרו עירובין י"א ב' צו"ה שאמרו קנה מכאן כו'.

וכת' דדלתות הוא פתח ממש וא"צ לאשמועינן, וקאמר דצו"ה מהני אף שאינו פתח ממש, וא"צ לומר דלתות בלא צו"ה, ז"א "... עכ"ל.

דהיינו, סברת החזו"א היא, דדין 'מחיצה' על מחיצה שאינה חפצא של מחיצה ממש, התחדש בגמ' דהוא רק באופן של צוה"פ של קורה וכאן וקורה מכאן וקנה על גביהן, אבל דלת בהיותה פתוחה ושאיין לה צוה"פ - נחשב הדבר כ'פירצה' וקטוע של המחיצה ולא כ'פתח' שבה, ולכן בטל היקף המחיצות לרשות זו.

חשיבה צורת הפתח, אבל כל שיש לו דלת הרי היא צוה"פ ממש.

2. דאפשר דלת הוא דין מחיצה בפני עצמו וכמו כל מחיצה הוא מהלמ"מ, דהיינו צורת הפתח, ולחי, וקורה למ"ד דהוא מחיצה דאורייתא, הכי נמי דלת חשיבה 'מחיצה' כמו אלו והוא בכלל מחיצין הלכה למשה מסיני, ע"ש. ובודאי סבירא ליה דלא כהחזו"א בזה. וצ"ב במאי פליגי.

ונראה דהחזו"א עצמו רמז על סברתם אך דחה אותה, והיינו שכתב שדלת פתוחה איננה 'מחיצה' וכנ"ל, וכתב: "... וכ"ת דלתות הוא פתח ממש וא"צ לאשמועינן, וקאמר דצו"ה מהני אף שאינו פתח ממש, וא"צ לומר דלתות בלא צו"ה, ז"א "... הרי דסברת החולקים עליו היא שדלת פתוחה היא 'פתח' במחיצות ולא מתבטל היקף המחיצה אפילו בשעה שהדלתות פתוחות, וצ"ב במאי פליגי.

והנראה בזה, דע"כ מיירי הכא דאין עומ"ר, דא"כ היתה הרשות גדורה גם ללא דלתות, וכמשנ"ת דברי החזו"א כבר לעיל דהעומ"ר מגדיר את הרשות שפיר. ולכן כאן ס"ל דמכיון שחסירה ה'מחיצה' המגדירה את הרשות, לא שייך להשלים את המחיצה ע"י דלת שאין בה צוה"פ, שהרי כל היכא שהדלת פתוחה יש כאן קיטוע של היקף המחיצות.

אלא שחידשו חז"ל שגם צוה"פ יש לה שם 'מחיצה', ולכן משלימה צוה"פ את היקף המחיצה שחסר ועדיין לא בטל היקף המחיצות. אלא דמכיון שהרבים בוקעין שם

שכתב הרשב"א בעבוה"ק ריש ש"ג והו"ד לעיל ונתבארו היטב.

ועי' בספר תפארת יעקב פרק מ"ד אות י"א, שהביא את הראשונים הסוברים כדעת החזו"א, והם התוס' עירובין כ"ב ע"א ד"ה 'והא', והרי"א ז' בש"ג ריש פ"ק דעירובין, ותוס' הרי"ד [מהדו"ת עירובין כ"ב] ע"ש.

אבל מאידך, הביא שם אות י"ב את החולקים על החזו"א בזה ורבים המה, והם המאירי בבית הבחירה עירובין נ"ט ע"א ד"ה 'כבר', ובתשובות חדשות לגרע"א סי' ו' דדלתות אי"צ צוה"פ אפילו בדלתות שהן רק 'ראויות להינעל', ושו"ת ברית אברהם או"ח סי' י"ח, ושו"ת מהר"ם ח"ב סוס"י צ"ז, ושו"ת חתם סופר או"ח סי' פ"ח ושו"ת אבני נזר ועוד רבים, ע"ש.

ועי' בדברי יחזקאל סי' ה' ענף א' אות ז-ט' שהאריך בזה טובא, וחקר במהות סתימת הדלתות בב' פנים שהם ג': א. דלת היא מדין מחיצה בפועל בלחוד אך אין בה תורת סתימה מצד הדין כלל, ולפי זה כשהדלת פתוחה הוא סילק את המחיצה. [ואכן, נראה שהחזו"א סבר כהגדר הזה, וז"ל בסי' קי"ב סק"ג: "... ודלת בזמן שהיא פתוחה אינה מחיצה וענין הדלת הוא רק דלא ליתו רבים ולבטלו מחיצתא ... עכ"ל].

ב. דלת יש בה דין סתימה אף כשהיא פתוחה, ובזה יש לפרש בשתי פנים: 1. משום דלא גרע מצורת הפתח, דאע"ג דצורת הפתח בעי קנה מכאן וכו' וקנה ע"ג, היינו דבלא"ה לא

מהנו הדלתות הננעלות עכ"פ בלילה כדי להאלים את צוה"פ ולשויוי רה"י.

מהנו הדלתות הננעלות עכ"פ בלילה כדי להאלים את צוה"פ ולשויוי רה"י.

*

יד. סי' שמ"ה ס"ז: האם הלימוד מדגלי מדבר לגבי סי' ריבוא הוא על האנשים או על הצורה, ונפק"מ

כתב המחבר בסי' שמ"ה ס"ז, וז"ל: "... איזהו רשות הרבים ... ויש אומרים, שכל שאין ששים רבוא עוברים בו בכל יום אינו רשות הרבים ... עכ"ל.

הנה, דעת היש אומרים במחבר היא שיטת רש"י בעירובין דף ו' ע"א, ושם ע"ב ובדף מ"ז ע"א ובדף נ"ט ע"א. וכן הוא בעוד כמה ראשונים, ועי' בביאור הלכה בסי' שמ"ה ס"ד מנה אותם. ובטעם הדבר כתב רש"י שם ובכמה דוכתי, דילפינן לה מדגלי מדבר, ע"ש. ועוד סיעה של ראשונים ההולכים בשיטתו, ועי' בביאור הלכה סי' שמ"ה ס"ז שמנה אותם.

והנה, יל"ע בשיטת רש"י וסיעתו לגבי רה"ר דבעינן סי' ריבוא בוקעין בה, מה ילפינן מדגלי מדבר, האם עיקר הלימוד בגדר רה"ר הוא את מספר האנשים העוברים בה דבעינן סי' ריבוא בדוקא, ואילו צורתה שהיא רחבה ט"ז אמה הוא רק גילוי שבפחות מרוחב זה לא עוברים בה סי' ריבוא.

או שמא עיקר הלימוד מדגלי מדבר הוא את צורתה של רה"ר, דהיינו שהיא רחבה ט"ז

ואילו סברת החולקים היא, דמהות המחיצות היא להגדיר את גבולות רה"י, אם כלפי היושבים בפנים, או כלפי בני רה"ר כמשנ"ת, ולכן דלתות עצמן פשיטא שהן חלק מהגדרת הרשות, ויותר מאשר צוה"פ שאינה ניכרת, ולא אכפת לן שאין להן צוה"פ, משום דסו"ס כשהן נעולות מוגדרת רה"י טפי על ידן, ושור"ר בשם החת"ס הנ"ל והאבנ"ז הנ"ל כתו כן להדיא.

ושור"ר בחי' הריטב"א בעירובין דך כ"ב ע"א, דמבואר מדבריו דלא כהחזו"א הנ"ל, ויתכן שלא היו דבריו אלו לפני החזו"א, וז"ל הריטב"א: "... והאמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן, ירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה. פי' וכל שדלתותיה ננעלות בלילה נדון כסתימה גמורה ומחיצה שלימה וכאילו יש כאן ד' מחיצות, שהרי לצפון ולדרום יש מחיצה ולמזרח ולמערב פתחים ודלתות, ואלמלא כן היו חייבין עליה משום רשות הרבים ... עכ"ל. דמשמע דיש רק דלת ולא דלת וצוה"פ.

הרי להדיא, דדלתות הננעלות בלילה, הגם שביום הן פתוחות, נידונות כ'מחיצה', ולא הוזכר כלל דבעינן גם צוה"פ לצורך החשבתן כ'מחיצה', ודו"ק.

ואמת, שלפי שיטת הריטב"א בגדר הבנת מהות מחיצות רה"י הדברים מובנים, משום שנתבאר לעיל באורך, דלריטב"א מהות המחיצות היא 'להגדיר' את גבולות הרשות כלפי העומדים בפנים, ולכן שפיר חשיבי

לחייב משום רה"ר, אבל חולק על רש"י באיזה אופן חייבים על ס' ריבוא שבוקעין בה, דכתב שם וז"ל: "... מי שנפסקו חוטי ציציתיו בענין שנפסלו בכך, אם הוא ברשות הרבים גמורה שיש ברחבה שש עשרה אמה ומפולשת מצד אל צד, ושרגילין לעבור בה לפעמים ששים רבוא ... אבל כל רשויות הרבים שיש לנו עתה בתוך העיירות כרמלית הן ... עכ"ל. וצ"ב במאי פליגי.

ונראה דפליגי בשני צדדי החקירה דלעיל, דרש"י [לפי מה שכתב המחבר בשמו שבוקעין בו בכל יום] סבירא ליה שעיקר הלימוד מדגלי מדבר הוא את ריבוי האנשים הבוקעים, ואילו צורת רשות הרבים שלמדנו מדגלי מדבר היא רק ההיכי תמצוי שיוכלו רבים אלו לעבור בה, ולכן הצריך שיעברו ס' ריבוא דוקא בה, ודוקא בכל יום, ואי לא"ה לא חשיבה רשות הרבים.

ואילו הנימוקי יוסף ס"ל, דעיקר הלימוד מדגלי מדבר הוא את צורת רה"ר, שתהיה רחבה ט"ז אמה ומפולשת, אלא דמ"מ ישנו עוד תנאי שיעברו בה ס' ריבוא כדי שיהיה ביטוי לכך שהיא רה"ר, ולכן כתב שאין צריך שיעברו בה כל יום ס' ריבוא אלא סגי במה שרק רגילים לעבור בה ס' ריבוא.

והנה, הרמב"ן בעירובין דף נ"ט ע"א כתב לחלק בין מבואות המפולשים, שאין הן נחשבות רשות הרבים אלא אם כן עוברים בהן ס' ריבוא בפועל, לבין איסטרטיא שהיא דרך הכבושה מחוץ לעיירות, והולכים ממנה מעיר לעיר וממדינה למדינה עד סוף כל

אמה ומפולשת לסרטיא ופלטאי ושאר כל פרטי הדינים, וכל מאי דבעינן ס' ריבוא עוברים בה הוא רק בגדר 'תנאי', שבלא זה אין ביטוי לכך שהדרך רחבה ט"ז.

ונראה שבזה גופא נחלקו הראשונים בכלל, וגם הראשונים ההולכים בדעת רש"י עצמו, מה ילפינן מדגלי מדבר, דהנה כתב המחבר משמיה דרש"י, דברה"ר צריך שיתקיימו שני דינים: א. שאותם ס' ריבוא יעברו דוקא ברה"ר עצמה ולא אמרינן ששאר האנשים באותה העיר מצטרפים למחשב ס' ריבוא. ב. שאותם ס' ריבוא יעברו בה בכל יום. והיינו מדכתב המחבר "... ששים ריבוא עוברים בו בכל יום ... עכ"ל.

וביותר, עי' במשכנות יעקב סי' קכ"א ד"ה 'ומה', שהארין לחלוק על שו"ת בית אפרים בסי' כ"ו במה שלמד בדעת הריטב"א בשיטת רש"י, והסיק שם, דאין אותם ס' ריבוא הבוקעין ברה"ר מצטרפין להחשיבה כרה"ר אלא אם הם צפופים בגדר של 'זה נכנס וזה יוצא', וכתב שם גם דבעינן שתהיה רגלם מצויה 'אלו לאלו', ולכן לא היא רה"ר לדעתם למרות שאפשר שבקירוב מקום אפשר שיהיו ס' ריבוא, ע"ש. הרי שהיקל בזה טפי, דלא רק צריך שיעברו ס' ריבוא שם בכל יום, אלא גם צריך שיבקעו בדרך אחד 'אלו לאלו', ואם לא יתקיימו תנאים אלו - לא תהיה זו רה"ר. ועי' בזה באורך בתפארת יעקב פל"ט ע' קצ"ט.

אבל לעומתו עי' בנימוקי יוסף בהלכות ציצית בהלכות קטנות במנחות, דף י"ד ע"א, דסובר גם כן דבעינן ס' ריבוא בוקעין בה כדי

ואין לה חומה או שיהא רה"ר שלה מפולש משער לשער שיהא פלושו דומה לדגלי מדבר ... "עכ"ל. וכתב שם ההג"א בשם המרדכי ראייה לזה ממסכת שבת דף ו' ע"ב דבעינן ס' ריבוא מדקאמר התם, כאן בזמן שישראל שרויים במדבר, מרדכי מהרמ"ק, ע"ש.

וכבר נתבאר לעיל במחלוקת הרשב"א והרא"ש לגבי מבוי שהוא רחב י"ג אמה ההולך לאורך רה"ר דיש לו דין של רה"ר, דדעת הרא"ש שם שהצריך דוקא י"ג אמה ולא פחות כדי להיחשב רה"ר היא משום דס"ל דמהות רה"ר היא בכך שהיא משמשת את הרבים, והרשב"א, דמשמע מדבריו שאפילו פחות מי"ג אמה ג"כ הוא רה"ר כאשר הוא הולך לאורך רה"ר - ס"ל דמהות רה"ר היא בכך שהיא מסורה לרבים, וכמשנת לעיל ע"ש.

הרי מבואר גם מזה – דהדברים תלויים זב"ז, דרש"י והרא"ש הסוברים דבעינן ס' ריבוא בוקעין בה, שיטתם נובעת מכך דס"ל שמהות רה"ר היא בזה שהיא משמשת את הרבים, ושורש סברתם נובע מהלימוד מדגלי מדבר, שעיקר הלימוד מדגלי מדבר הוא את מספר האנשים העוברים בה ומשתמשים בה, והם היוצרים את רה"ר וכנ"ל.

ושיטת הרמב"ן בדעת רש"י היא, דאכן ילפינן מדגלי מדבר איך היא צורת רה"ר ולא שמספר האנשים הוא היוצר את רה"ר ובזה הוא דפליג על רש"י עצמו, מ"מ ס"ל דילפינן נמי את המספר של האנשים אבל רק בתורת תנאי, ולכן כתב שרק היכא שחסר ביצורה של רה"ר הוא דבעינן ס' ריבוא וכנ"ל.

העולם, שדרכים אלו נחשבות רשות הרבים אפילו אם אין בהן ששים ריבוא בפועל והוו כדגלי מדבר משום דהן ראויות למעבר של ס' ריבוא, ע"ש, והובאו דבריו בביאור הלכה בס"י שמ"ה ס"ז.

וע"כ חזינן מחילוק זה, דס"ל לרמב"ן שהדבר העיקרי דילפינן מדגלי מדבר הוא דוקא את ה'צורה' של רה"ר שהיא ט"ז אמה, ואילו מה שצריך ס' ריבוא בוקעין בה הוא רק היכא שחסר קצת ביצורה של רה"ר, דאז המציאות של ס' ריבוא הבוקעין בה בפועל משלימה את הצורה של דגלי המדבר, ודו"ק.

וכל שכן לשיטת הרמב"ם בפרק י"ד וסיעתו, שלא הצריכו ס' ריבוא בוקעין בו כדי לחייב משום רה"ר, דס"ל שעיקר מאי דילפינן מדגלי מדבר הוא את ה'צורה' של רה"ר, דע"כ ס"ל דמהות רה"ר היא במה שהיא מסורה לרבים, ומשו"ה אי"צ כלל ס' ריבוא דוקא [ומ"מ בעינן רבים בוקעין בה, כמו שהוכיח התפארת יעקב, וכמשנ"ת לעיל].

והמח' בין הרמב"ם וסיעתו, לבין מה שהבין הרמב"ן בדעת רש"י, הוא רק האם ילפינן מדגלי מדבר גם את ה'מספר' של ס' ריבוא הבוקעין בה או שלא, אבל שתי השיטות סוברות כנ"ל, דמהות רשות הרבים היא שהיא מסורה לרבים'.

והנה, הרא"ש בפ"ק דעירובין ס"ל כדעת רש"י, דבעינן ס' ריבוא בוקעין בה, דכתב שם, וז"ל: "... ורה"ר פי' רש"י צריך שיהא רחב ט"ז אמה ומצויין בה ששים רבוא

המגן אברהם והט"ז, וכל בעל נפש יחמיר לעצמו, ע"ש.

וכן כתב גם הד"מ בסי' שני"ה סק"ג, וחזר על זה גם בד"מ בסי' שס"ד סק"א, ונפסק ברמ"א בסי' שמ"ו ס"ב, ע"ש.

ובביה"ל שם האריך להביא את שיטות הראשונים הסוברים כהדעה הראשונה במחבר, דהחמיר דסגי ברחב ט"ז אמה כדי לחייב משום רה"ר, וסיים גם כן, דבעל נפש יחמיר לעצמו, ומשמע מדבריו שכך היא שורת הדין, אלא שאין לנו למחות ביד המקילים כדעת רש"י וכמו שפסק המג"א וט"ז, ע"ש.

והנה, מאידך כתב הביה"ל לעיל בסי' ש"א ס"ז, לגבי הא דכתב השלחן ערוך שם, וז"ל: "... ולא יצא במנעל אחד אם אין לו מכה ברגלו, דלמא מחייכי עליה ואתי לאתויי, אבל אם יש לו מכה ברגלו יצא באותו שאין בו מכה ... עכ"ל.

והביה"ל שם ד"ה 'באותו', האריך להביא את השיטות בזה, וכתב דיש להחמיר כהשיטות שאין לצאת במנעל אחד אפילו כשיש לו מכה ברגלו, ועדיף שילך יחף מאשר שיצא עם מנעל אחד, ע"ש.

אבל לבסוף כתב הביה"ל וז"ל: "... ומ"מ בדין שאין לנו ר"ה גמורה לדעת הרבה פוסקים, מסתברא בודאי שאין לנו להחמיר יותר מפסק המחבר, כי יש מקילין לגמרי בכרמלית וכדלקמן בסימן ש"ג סי"ח [פמ"ג וכ"כ הגר"ז] ... עכ"ל.

והרמב"ם הסובר דהגם שאין צריך ס' ריבוא עוברים ברה"ר מ"מ בעינן 'רבים' בוקעין בה כפי שנתבאר לעיל מהתפארת יעקב, ס"ל ג"כ כן דמהות רה"ר היא במה שהיא 'מסורה לרבים' כפי שביארו רבינו אברהם בנו וכנ"ל, מ"מ י"ל דס"ל דאם לא עוברים ברשות זו 'רבים' אזי חסר גם ב'צורה' של רה"ר, דהיינו שהרבים הבוקעים בה משלימים את צורתה להיות רה"ר, ודו"ק.

*

טו. סי' שמ"ה ס"ז: במח' אי בעינן ס' ריבוא בוקעין בה או שלא, האם אפשר לסמוך ברכסים על דעת רש"י

כתב השו"ע סיד שמ"ה ס"ז, וז"ל: "... איזהו רשות הרבים, רחובות ושווקים הרחבים ט"ז אמה ואינם מקורים ואין להם חומה, ואפי' יש להם חומה אם הם מפולשים משער לשער (ואין דלתותיו נעולות בלילה) (טור) הוי רשות הרבים. ויש אומרים שכל שאין ששים רבוא עוברים בו בכל יום אינו רשות הרבים ... עכ"ל.

ולדעה השניה שהביא המחבר איכא קולא גדולה, דכל היכא שאין שישים ריבוא בוקעין ברשות זו אין לה דין רשות הרבים. וכתב המשנה ברורה שם ס"ק כ"ג, דלעניין הלכה, מדעת המחבר, דכתב את דעת רש"י המיקל בשם יש אומרים, משמע דלהלכה לא סבירא לה כן, ומכל מקום אין בידנו למחות ביד הסומכין על דעה זו, דדעה זו לאו דעת יחידאה היא, וכן צדדו

רבים כמבואר בשו"ע בסי' שצ"ב ס"א, והמגן אברהם שם כתב, דאפשר דסבירא ליה כדעת רש"י בדף נ"ט ע"א דאין נקראים רבים פחותים ממשים ריבוא, ושכן כתב גם בהגהות מיימוניות פ"ה אות ד'.

וכתב החזו"א על זה בסי' פ"ו ס"ק ט"ו, וז"ל: "... ושיעור של רבים, היינו שעושים דין

רה"ר אלא שיש עיכוב ברחב או שמתוקן בדלתות, ולדעת רש"י היינו דוקא ס' רבוא, ולדידן, דאין אנו מתקנין דלתות לרה"ר וסומכין אנו בדעת רש"י דצריך ס' רבוא אין אנו צריכין לעשות חוצה לה דהוי לה עיר של יחיד...". עכ"ל. הרי להדיא ס"ל להלכה גם בדיני דאור' של רה"ר, כדעת רש"י. ולא יקשה לך ממש"כ החזו"א בסי' ק"ז סק"ז, דהתם כתב לפי דעת המשנ"ב, ועיין [וראה משנ"ת בזה 'בנעם שבת' חלק ו' בענייני עיר של יחיד].

וכן הוא גם בשו"ת בית אפרים או"ח סי' כ"ו, דקי"ל כדעת רש"י אפילו בדיני דאור', ואפילו בדעת המחבר אין ראייה שחולק על זה. וע"ש שדחה את מש"כ המשכנ"י הסובר להלכה כדעת הרמב"ם, וכתב, דאפילו בדעת המחבר בסי' שמ"ה ס"ז הנ"ל אין להסיק שהכריע כדעת הרמב"ם, למרות שבסי' שצ"ב כתב המחבר דגדר עיר של יחיד האו כמו שכתב הרמב"ם דהיא היתה קנין של יחיד ודלא כמש"כ רש"י בדף נ"ט ע"א דעיר של יחיד פירושה שלא נכנסים אליה ששים ריבוא, אפי"ה כתב הבית אפרים שאין משם ראייה לדעת המחבר, משום שהוא כתב את הפירוש המוסכם על כולם ולא רצה לכתוב את פירוש רש"י השנוי במחלוקת.

הרי שלהלכה היקל הבה"ל כשיטת רש"י וסיעתו דאין לנו רה"ר האידנא, ולכן שרי לצאת במנעל אחד היכא שיש לו מכה ברגלו. והגם שכאן כל הנידון הוא רק חששא מדרבנן, דשמא מחייכו עליה ושמא יבוא להוריד מנעלו ולהוליכו ד"א ברה"ר, ולכן שפיר היקל הבה"ל כאן דאין לנו רה"ר, משא"כ היכא דמירי לגבי הוצאה לרה"ר דאור' שבזה שפיר החמיר.

מכל מקום חזינן מזה לדעתיה דהבה"ל, דלא ס"ל ששיטת רש"י וסיעתו היא שיטה דחוויה כפי שניתן היה הבין מדבריו בסי' שמ"ה הנ"ל, ולהיפך, משמע מדבריו אלו, שמשקל הדברים הוא שזו השיטה העיקרית להלכה משום שכך נהגו, אלא דס"ל שכלפי הנידונים שהם מדאור' ס"ל להחמיר כשיטת המחבר ועל זה כתב דכל בעל נפש יחמיר לעצמו.

ומיהו, עי' לעיל על מש"כ לגבי סי' שס"ד ס"ב, דאיכא מח' הפוסקים, ראשונים ואחרונים, האם היכא דלא מתקיימים תנאי רה"ר לפי שיטת רש"י וסיעתו, יש בכל זאת להחמיר שלא מועילה צוה"פ ובעינן דוקא דלתות היכא דבקעי בה רבים [ואפילו היכא דלא הוו ס' ריבוא], וכמו שהביא הד"מ שם בס"ק א' את צדדי המחלוקת, ע"ש. וא"כ גם אליבא דרש"י וסיעתו עדיין יש צד דלא מועילה צוה"פ היכא דבקעי רבים באותו מקום, ע"ש, אלא שזו עצמה מח' הפוסקים בדעת רש"י.

והנה, מצאנו שדעת החזו"א היא דאנן קי"ל כדעת רש"י, והיינו ממה שהיה קשה ליה קושיית המג"א בסי' שצ"ב סק"ב, אמאי אין אנו נוהרין האידנא לשייר מחוץ לעירוב בעיר של

'עיר' של חז"ל נחשבות לכאורה גבעות אלו כשתי 'ערים' נפרדות, והדרך המחברת בין השכונות העוברת בין השכונות נחשבת לכאורה 'סרטיא' ולא 'מבוי המפולש'.

א"כ אותה סרטיא לכאורה נחשבת רה"ר גמורה על כל פנים לשיטת הרמב"ם ודעימיה, משום שהיא רחבה ט"ז אמה וגם רבים בוקעין בה, בין במכוניות ובין ברגל. ואפילו לשיטת רש"י לפי אותן השיטות שהחמירו שלא לסמוך על עירוב של צורת הפתח היכא שרבים בוקעין בה למרות שאין זו רשות הרבים, הרי קשה לסמוך על היקף העירוב הכללי של העיר בזה.

וביותר, לפי שיטת הרמב"ן בדעת רש"י, כפי שהביאה להלכה הביאור הלכה בסי' שמ"ז סעיף ז', דאפילו רש"י מודה בדרכים הכבושות לרבים שבין עיר דאין צריך ששים ריבוא בוקעין בה כדי להיחשב רשות הרבים, לכאורה יוצא שכל העירוב של רכסים נפסל מכיון שהוא מקיף את רשות הרבים ממש ולא את הכרמלית ולא מהנו אלא דלתות ננעלות או הראויות להינעל.

אם לא שסומכים על שיטת רש"י כפשוטה כמו שאכן ביאר המגן אברהם בסי' שמ"ה, וכמשנ"ת לעיל דעת החזו"א בסי' פ"ו ס"ק ט"ו, שכל היכא שלא בוקעין בה שישים ריבוא אין היא רה"ר ואפילו אם רבים בוקעין בה, כמשנ"ת לעיל השיטות, והגם שעל זה אמר הביה"ל שירא שמים יחמיר לעצמו, מ"מ י"ל שעל זה סמכינן, וצ"ע.

ומעתה, נחזור לנידון האם ניתן לסמוך על עירוב של צוה"פ בעיר כמו רכסים, שיש בה רחובות רחבים ט"ז אמה, אך מאידך אין הם מפולשים בשני ראשיהם לרה"ר או לסרטיא היוצאת מן העיר, וכן גם לא עוברים בהם ס' ריבוא, וגם לא שייך לומר ד'רבים' בקעי בהם כידוע למכירים את אופי היישוב.

דלפי משנ"ת לכאורה אין כאן רה"ר בין לשיטת רש"י ואפילו לשיטת הרמב"ם שהן שתי הדעות בשו"ע בסי' שמ"ה ס"ז, משום שמסתבר שאותם הסובבים ברחובות רכסים אינם נחשבים 'רבים' אפילו לפי השיטות שהחמירו שלא לערב בצוה"פ כגון ההג"א הנ"ל שכתב 'כל בני העיר', ועי' לעיל בשם הגרי"ש אלישיב שלא נתבאר לן מה הן 'רבים', אבל בנידון דידן לכאורה פשוט שאין כאן 'רבים'.

וכשמדובר בעירובים שכונתיים שנבדקים מדי שבת כראוי, והמקיפים את האזורים שאין בהם חילוניים או גויים, ואפילו אם יש בהם כאלו אזי נשכרה מהם רשותם כראוי, והקרפיות הוצאו מן ההיקף, ולכן מכיון שאין הם מפולשים לרשות הרבים כלל וגם אין בהם רבים הבוקעים שם, שפיר יש לסמוך כאמור על עירוב של צורת הפתח אפילו לדעה הראשונה בשו"ע שהיא שיטת הרמב"ם, ולכן אפילו 'ירא שמים' יכול להקל בהם, כנלע"ד.

אלא דיש לעורר על נושא חדש, והוא, דמכיון שרכסים בנויה על גבעות נפרדות והמרוחקות זו מזו, ויש נתק בין גבעות כגון בין גבעה א' לגבעה ב', אזי על פי הגדרים של

עיקום הוא דהויא רשות הרבים, וזה ודאי לא קיים כאן, וצ"ע.

ודע עוד, דהגם שהביה"ל בסי' שמ"ה ס"ז הנ"ל כתב דירא שמים לא יסמוך על שיטת רש"י, אין כן דעת החזו"א בסי' פ"ו ס"ק ט"ו, שכתב שם להדיא דאנן סמכינן על שיטת רש"י דאין לנו רה"ר האידנא.

וז"ל שם גבי מתי נחשבת העיר כעיר של יחיד ולא עיר של רבים: "... ולדידן דאין אנו מתקנין דלתות לרה"ר וסומכינן אנו בדעת רש"י דצריך ס' רבוא אין אנו צריכינן לעשות חוצה לה דהוי לה עיר של יחיד... עכ"ל. והגם שבסי' ק"ז ביאר לא כך, כבר כתב שם דהוא אליבא דהמשנ"ב, ע"ש, אבל לדידיה ס"ל כדעת רש"י, ולפי זה שפיר יש להקל בזה, ואכתי צ"ב.

אם לא שנאמר שהגדר של 'עיר' בימינו שונה מהגדר של 'עיר' של דברי חז"ל, ודנים את כל המרחב העירוני כאן כעיר אחת מחמת סברות חדשות למרות שהשכונות נפרדות ורחוקות אחת מן השניה, כפי שענו לי מומחי העירוב, וסברותיהן נראות קשות לכאורה, וצ"ע.

אם לא שנסמוך על מש"כ בהלכות פסוקות לר' פלטוי גאון, דאין בינינו רשות הרבים כלל, ובאגודה כתב דהשתא אין לנו רשות הרבים, והטעם בכל אלה משום שאין לנו רחוב שהוא ט"ז אמה ומפולש לכל אורך העיר, וזו היא שיטת ר"ל בירושלמי [עירובין ח' ח'] שכתב דאין לנו רשות הרבים בעולם הזה אלא לעתיד לבוא [ועי' במשנ"ת בזה בהקדמה לחיבור], דמוכח מכל זה דרק רחוב ישר ממש בלי שום

סימן ז': בענייני כרמלית ומקום פטור

ב. שיטת הראב"ד [הובא במ"מ שם], דדוקא אם העמוד רחב דע"ד טפחים הוא דחשיב רה"ר, ודוקא אם מכתפים עליו בפועל, אבל הסכים לשיטת רש"י והרמב"ם דדוקא גבוה ט' מצומצמים.

ג. ושיטת הרא"ש בשבת פ"ק סי' ט"ו, היא דלא דוקא גבוה ט' מצומצמות, אלא בין ט' טפחים גובה עד עשרה טפחים, אבל מסכים לשיטת רש"י והרמב"ם דאין צריך רוחב ד' על ד', אבל צריך שיכתפו עליו בפועל כשיטת הראב"ד.

ובפשטות היה מקום לומר, דסברת הרמב"ם שלא הצריך שיכתפו על העמוד להדיא היא, משום דאזיל לשיטתו כפי שביארה בנו רבינו אברהם לגבי מש"כ בפי"ד ה"א, שגם היערות והמדברות חשיבי רה"ר, והקשו עליו נושאי הכלים, ותי' ר"א בן הרמב"ם דס"ל לרמב"ם דמהות רה"ר היא בכך שהיא מסורה לרבים' ולא משום שהיא משמשת את הרבים' וכמשנ"ת כבר לעיל באורך. וי"ל, דמאותה הסיבה גם ס"ל לרמב"ם דסגי במה שעמוד זה ראוי לכתף עליו לרבים, שבכך הוא מסור לרבים ואין צורך שבפועל יכתפו עליו הרבים.

אלא שקשה לומר שזהו טעמו של הרמב"ם, שהרי גם רש"י ס"ל דאין צריך שיכתפו על העמוד ממש וסגי במה שהוא ראוי לרבים לכתף עליו, ומאידך כבר נתבאר לעיל בדעת רש"י דהוא ס"ל שמהות רה"ר היא במה שהיא

א. סי' שמ"ה סי"א: **במח' לגבי עמוד גבוה ט' ורבים מכתפים עליו, אי בעינן שיכתפו ממש או סגי בראוי לכתף**

כתב השו"ע סי' שמ"ה ס"י, וז"ל: "... כל דבר שהוא ברשות הרבים ... ואם הוא גבוה ט' טפחים מצומצמים ורבים מכתפים עליו, הוי רה"ר אפילו אינו רחב ארבעה; ויש מי שאומר, דהוא הדין לגבוה מתשעה ועד עשרה ורבים מכתפים עליו, הוי רשות הרבים אפי' אינו רחב ארבעה ... עכ"ל.

ויש בדין עמוד גבוה ט' שלש שיטות: א. שיטת הרמב"ם בפי"ד ה"ח ורש"י במסכת שבת דף ח' ע"א, דדוקא עמוד שגבהו ט' טפחים מצומצמים הוא דחשיב רה"ר משום שהרבים מכתפים עליו, ואפילו אינו רחב ארבעה [ולפלא על הבאה"ג שהביא רק את הרמב"ם ולא הזכיר שזו גם דעת רש"י]. וברש"י בשבת שם מבואר דאין צריכים לכתף עליו בדוקא אלא סגי במה שהוא ראוי לכתף עליו, ע"ש.

ובדעת הרמב"ם מצינו מחלוקת בזה בין האחרונים, דהמ"מ בפי"ד הביין מדברי הרמב"ם דסבירא ליה גם כן כמו שכתב רש"י, דאין צריכים לכתף עליו להדיא כדי שייחשב רשות הרבים. אבל המאמר מרדכי כתב, דהרמב"ם סובר כהראב"ד, דבעינן שדוקא יכתפו עליו כדי להחשיבו רשות הרבים, ע"ש ובשער הציון בסימן שמ"ה ס"ק ל"ו.

של רשות הרבים מצד עצמה, דאז העמוד מקבל שם רשות הרבים גם אם אין מכתפים עליו בפועל. אבל במבואות המפולשים, שחסר ב'צורה' של הרשות, שוב לא יחשב עמוד זה רשות הרבים אלא אם כן יכתפו עליו להדיא. וצריך ביאור אם אפשר לומר כך בשיטת רש"י.

ועוד צ"ב גם בשיטת הרמב"ם עצמו, שהרי כבר חלקו הב"ח בס"י שמה"ס סק"ד ועוד אחרונים על פירוש רבינו אברהם בן הרמב"ם בדעת הרמב"ם, ולא פירשו את סברתו משום דהה"ר היא 'מסורה' לרבים, ע"ש, וא"כ תו ליכא למימר טעם זה כדי לבאר את הדין של עמוד בה"ר דגבוה ט' להרמב"ם הסובר שלא צריך שיכתפו עליו דוקא, וצ"ב בכל זה.

ומעתה נראה להקדים את מה שיש לחקור לגבי עמוד בה"ר גבוה ט' שדינו רה"ר, האם העמוד מצד עצמו מקבל שם של רה"ר משום שהוא 'נטפל' אל רה"ר מכך שרגליו על קרקע הרשות וכן כולו נמצא באויר רה"ר, והא דאין לו דין רה"ר מגובה ג"ט עד שיהיה גובהו ט' הוא משום שלא ניחא תשמישתיה, אבל כשהוא גבוה ט' דניחא תשמישתיה הוא חוזר ממילא להיות רה"ר כמקודם, ומשו"ה באמת אין צריך שהרבים יכתפו עליו אלא סגי במה שהוא ראוי לכתף עליו כמו רשות הרבים עצמה [ולפי הרמב"ם בודאי שזה יכול להיות הפירוש, אך גם לפי רש"י כפי שיתבאר].

או שמא כל היכא שהעמוד הוא מעל גובה ג"ט תו אין הוא רה"ר מצד עצמו כלל, אלא

'משמשות' את הרבים ולא במה שהיא 'מסורה' לרבים, דמשו"ה הצריך רש"י שיעברו בפועל ס' ריבוא בה"ר ולא סגי במה שיש רוחב של ט"ז אמה הראויים לכך, ומשו"ה גם ס"ל לרש"י דאפילו במבוי ההולך לאורך רה"ר בעינן דוקא ט"ז אמה, וכפי שנתבאר לעיל באורך.

וא"כ צ"ב מדוע לא הצריך רש"י גם בעמוד גבוה ט' שיכתפו עליו בפועל כדי להיחשב רה"ר. הרי לפנינו דא"א לבאר את סברת רש"י לגבי עמוד בה"ר גבוה ט' באותו האופן שנתבאר לעיל שיטת הרמב"ם משום שהעמוד 'מסור' לרבים, וצ"ע.

ומכאן לכאורה ראייה לפירוש הרמב"ן בעירוובין דף נ"ט בשיטת רש"י, דיש חילוק בין סרטיא הכבושה לרבים בין עיר לעיר, דבזה אכן אי"צ ס' ריבוא עוברים בה, לבין מבואות המפולשים דבעינן ס' ריבוא בוקעין, ונתבאר לעיל, דעיקר סברת הרמב"ן היא משום דס"ל דמהות רה"ר היא בכך שהיא 'מסורה' לרבים ולכן בסרטיא מעיר לעיר שזו דרך הכבושה לרבים אי"צ ס' ריבוא בוקעין, משא"כ במבוי המפולש בתוך העיר, שחסר ב'צורה' של רה"ר צריכים בקיעת ס' ריבוא כדי להשלים את צורת רה"ר, וכמשנ"ת לעיל באורך, ומשו"ה גם בעמוד העומד בה"ר שגבהו ט' סגי בכך שיהיה ראוי לכתף עליו ואי"צ שיכתפו עליו בפועל.

אלא דגם לפי זה נצטרך להעמיד הדברים באופן שהעמוד עומד דוקא ברשות הרבים שאיננה במבואות המפולשים אלא ברשות הרבים שמחוץ לעיר, דיש שם 'צורה'

ולכן אין לעמוד מצד עצמו שם של רה"ר כלל, ורק היכא שבאמת הוא מתחיל לשמש את הרבים, כגון בגובה ט', שהוא גם בתוך אויר רה"ר והרבים משתמשים על ידו בתוך אויר רה"ר, אז הוא מקבל מחדש שם של רה"ר מחמת תשמישי הרבים שעליו.

ולפי זה פשוט שרק אם ישתמשו עליו הרבים בפועל הוא דיקבל העמוד דין של רה"ר. וזוהי כנראה סברת הראב"ד שהצריך תשמיש של רבים, וכן היא גם שיטת הרא"ש הנ"ל.

דהיינו, רש"י והרמב"ם ס"ל שרשות הרבים היא רשות ב'חפצא' ורק יש בה תנאי שתהיה ראויה לשמש את הרבים [לרמב"ם] או שתשמש בפועל את הרבים [לרש"י], ולכן העמוד העומד בתוכה נטפל אליה ונעשה רשות הרבים מצד עצמו, אלא דמכיון שעד גובה ט' לא ניחא תשמישתיה, מופע ממנו שם רשות הרבים משום שחסר בתנאי הנצרך לרשות הרבים, אבל כשהוא גבוה ט' וניחא תשמישתיה הוא חוזר להיות רשות הרבים מצד עצמו. ומכיון שבקרקע רשות הרבים כבר ישנם כל התנאים של רשות הרבים, אזי מחמת שהוא נטפל אליה תו אין הוא צריך לשמש את הרבים בפועל כמו קרקע רשות הרבים [לרש"י].

ולרמב"ם הדין יותר פשוט, דמכיון שבעיקר רשות הרבים אין צריך בקיעת רבים אזי בעמוד הטפל אליה ודאי שאין צריך כיתוף של רבים.

ואילו להראב"ד, עיקר שם רה"ר הוא מחמת השימושים שלה, ולכן אין העמוד

שכאשר הוא בגובה ט' הוא נעשה כעת רה"ר מחמת התשמיש של הרבים עליו.

וביתר ביאור, החקירה היא בעצם על מהות רה"ר עצמה, דלהצד הראשון דלעיל יש לדון, האם היא רה"ר דין ב'חפצא' שלה, דהיינו משום שהיא אינה רה"י לכן היא ממילא מציאות של רה"ר, אלא שיש תנאי בהגדרה שלה, שהרבים ישתמשו בה, ובלא זה אין ביטוי לכן שהיא רה"ר.

ולכן לגבי עמוד ברה"ר - ע"כ הסיבה שדנים אותו כרה"ר היא משום שהוא נטפל אל החפצא של רשות הרבים, ומכיון שברשות עצמה כבר בוקעין ס' ריבוא [לשיטת רש"י, ולשיטת הרמב"ם אי"צ כלל בקיעת רבים] ויש לה את כל המאפיינים של רשות הרבים, א"כ תו אין צורך שגם על העמוד יכתפו רבים, שהרי משום שהוא נטפל אל הרשות עצמה כבר יש לו שם רשות הרבים מחמת רשות הרבים, ולכן יש לו שם של רה"ר גם בלא שיכתפו עליו הרבים בפועל.

או שמה י"ל, שהעיקר המגדיר את רשות הרבים הוא מה שהרבים משתמשים בה, והצורה שלה היא רק תנאי בהגדרה שלה המאפשרת את בקיעת הרבים.

ולכן עמוד ברה"ר שלא ניחא תשמישתיה אינו יכול להיטפל אל הרשות משום שאין זו 'חפצא' של רשות הרבים אלא רק היכי תימצי ליצור את שימושי הרבים, ומכיון שהעמוד לא ניחא תשמישתיה לא שייך לומר שהוא נטפל אל הרשות.

והקשה הרשב"א, דאם אין רוחב דע"ד אמאי חייב הרי אין כאן הנחה על מקום ד', ותירץ שני תירוצים, וז"ל: "... ותמיהא לי, דהא בעינן הנחה על גבי מקום ארבעה וליכא, וי"ל, דכיון דמשום דמכתפי ביה משוינן ליה רשות הרבים, ודרך המכתפין לכתף אף על פי שאין בו ארבעה לפי שאין מניחים שם משאן אלא נסמכין בו, הרי הוא מקום חשוב וראוי לתשמישו, והרי זה כידו של אדם החשובה לו כארבעה על ארבעה לפי שדרכם של בני אדם להעמיד עליהם בידיהם.

ועוד, דכיון דדרכן לכתף עליו מחשבת הרבים משויא ליה מקום, ולא גרע מזרק ונח כפי הכלב או כפי הכבשן (עירובין צ"ט א'), כן נראה לי "... עכ"ל.

ונראה ביאור דבריו, דבתירוץ הראשון כתב את הסיבה לפי השיטות דבעינן שיכתפו בפועל על העמוד, דאז עצם השימוש בעמוד מחשיב אותו כמקום דע"ד, כמו ידו, אבל את התירוץ השני כתב לפי השיטה שאין צריך שיכתפו ממש על העמוד אלא סגי בכך שהוא ראוי לכיתוף, ולכן כתב דבכה"ג מחשבת הרבים לכתף עליו היא דמשויא למקום זה חשיבות של מקום ד' [ומיהו, שו"ר בספר מקור הלכה ס"ס נ"ד שפירש בדיוק איפכא, ע"ש].

וכתב שם עוד הרשב"א בשם הראב"ד, וז"ל: "... והראב"ד ז"ל פירש, דוקא ברחב ארבעה ודוקא שמכתפין עליו, אבל כשאין מכתפין עליו ואף על גב דראוי לכתף עליו לא "... עכ"ל. ומבואר, דלא סבירא ליה

נטפל את השימושים של רשות הרבים ולכן אין לו שם רשות הרבים מחמת עצמו אלא היכא שהוא גבוה ט' דניחא תשמישתיה, דאז אם רהבים מכתפים בפועל עליו הוא מקבל שם רה"ר מחמת השימושים, ודו"ק.

ושו"ר דלא כדברינו בחזו"א בהערות למסכת שבת ס"ו ס"ב אות ט', שכתב שאם העמוד נטפל אל רה"ר אין עליו שם רה"ר בעצמו, וז"ל שם: "... שאין רה"ר אלא מקום רחבת הידים ומעבר לרבים, וכל מקום שנחלק מרה"ר ואין לרבים דרכם בו - אין זה רה"ר ולא שייך רה"ר ע"י טפילה. ועוד, שאין עמוד שמכתפין רבים נעשה רה"ר אלא משום שהוא עומד ברה"ר ונטפל לה, אבל אינו רה"ר בעצמו ... עכ"ל.

וצ"ב לפי דבריו מדוע יש עליו שם רה"ר מחמת תשמישי הרבים, והאם פירש דבריו לשני הצדדים הנ"ל לגבי הכיתוף בפועל של הרבים כמשנת, וצ"ב.

*

ב. ס"י שמ"ה ס"א: עמוד גבוה ט' ורבים מכתפים עליו, אי בעינן דע"ד על גביו או לא, נובע מגדר מלאכת הוצאה

הנה, כפי שנתבארו השיטות לגבי עמוד לעיל, חזינן מחלוקת לגבי האם בעינן שטח של דע"ד על גבי העמוד כדי לחייב משום רה"ר, וזו שיטת הראב"ד, או דאפילו בפחות מדע"ד נמי חייבים כשמניחים עליו.

ג. סי' שמ"ה סי"ד: בדין רקק מים, במח' רש"י והרמב"ם אי היכא שמדלגים מעליה חשיבא רה"ר או לא

כתב השו"ע סי' שמ"ה סי"ד, וז"ל: "... איזה הוא כרמלית, מקום שאין הלוך לרבים כגון ים ובקעה ואצטונית ואצטבא ... עכ"ל.

ובעניין הים שהא כרמלית כתב המג"א ס"ק י"א, וז"ל: "... כגון ים - רקק מים ברה"ר ורבים מהלכים בו, אם אינה עמוקה י' אף על פי שאינה רחבה ד' טפחים שרוב מדלגין עלי' הוי ר"ה. וה"ה דף המונח עליו ואם עמוק י' ורחב ד' הוי כרמלית כמו ים (פי"ד). וברש"י ד' ק' משמע דלא הוי ר"ה א"כ עוברים בתוכה ועססי' שנה"ה ... עכ"ל.

וכיאר מחציה"ש את דברי המג"א, שיש מחלוקת בין הרמב"ם לבין רש"י לגבי היכא שרקק המים רחב ד' טפחים האם יש עליו תורת רשות הרבים, דלפי הרמב"ם, למרות שרוב האנשים מדלגים עליה יש עליה תורת רה"ר, משא"כ לפי רש"י שהכל תלוי אם עוברים בתוכה, אז הוא דהויא רה"ר, אבל אם מדלגים עליה ולא עוברים בתוכה תו לא חשיבה רה"ר.

וז"ל מחצית השקל: "... ז"ל הרמב"ם ס"פ י"ד מהלכות שבת - רקק שהוא עובר ברשות הרבים ורבים מהלכים בו, אם אין בעומקו י' טפחים הרי הוא כרשות הרבים, בין שהוא רחב אפי' ארבע אמות בין שלא היה ברחבו ד' טפחים, שהרי רוב העם מדלגים עליו

לראב"ד שמחשבתו של האדם יכולה להחשיב את מקום ההנחה לד' על ד' וצריך דוקא ד' על ד' ממש כדי לחייבו משום הנחה ברשות הרבים. צריך ביאור במאי פליגי.

ונראה דפליגי בשורש איסור הוצאה והעברה, וכמו שכבר נתבאר אצלנו בספר 'נעם שבת' חלק ב', האם העיקר במלאכת הוצאה הוא העקירה וההנחה, ומה שמעביר ד' אמות או מוציא מרשות לרשות הוא רק תנאי בחיוב אך אינו מעיקר המחייב, או שהעיקר במלאכה הוא עצם ההעברה או ההוצאה מרשות לרשות, והעקירה וההנחה הוא רק תנאי במלאכה וכמו שהארכנו בזה שם, ע"ש.

דהראב"ד ס"ל שהעיקר המחייב במלאכת הוצאה הוא העקירה וההנחה, ולכן בעינן הנחה בפועל על מקום ד' ולעולם לא סגי במה שאדם מחשיב את המקום כדי להחשיבו כמקום דע"ד, ומשו"ה הצריך מקום דע"ד בראש העמוד כדי לחייב.

אבל הרשב"א ס"ל, דהעיקר המחייב במלאכת הוצאה הוא עצם ההעברה שבין העקירה להנחה והעקירה וההנחה הן רק תנאי במלאכה. ולכן סבירא ליה דסגי בכך הרבים המכתפים עליו או 'מחשבת הרבים' יעניקו חשיבות למקום זה, כדי שיתקיים כאן שפיר ה'תנאי' של ההנחה ברשות הרבים, ודו"ק.

דהיינו, מחלוקת הרמב"ם ורש"י היא היכא שהרבים מפסעי מעל רקק המים ולא עוברים בתוכו, דלרש"י זו סיבה לומר שאין זו רה"ר, ולכן ע"כ לא יכול היה לפרש דמירי ברקק שרחבו אינו אלא ד' טפחים, שהרי בכהאי גוונא רוב העוברים מדלגים עליו ולא עוברים בתוכו.

אבל הרמב"ם סובר דלא מבעיא היכא שהרבים עוברים בתוך הרקק הוא נחשב כרה"ר, אלא אפילו היכא שהרבים מדלגים מעל הרקק נמי חשיב רה"ר, ולכן פירש שהרבותא היא לגבי רקק מים שרחבו ד' טפחים שרוב העוברים מדלגים מעליו. וצ"ב במאי פליגי.

והנראה ברור, דהרמב"ם ורש"י אזלו לשיטותיהו בגדר של מהות רה"ר. דהרמב"ם אזיל לשיטתו שנתבארה כבר לעיל כמה פעמים, ובפרט לפי מה שביאר בדבריו רבינו אברהם בנו והו"ד במ"מ בפ"ד ה"א, שגדר רה"ר הוא בכך שהיא מסורה לרבים בכל שעה, ודמשו"ה כתב הרמב"ם דגם מדברות ויערות חשיבי רה"ר, וכמשנ"ת לעיל ע"ש. ומאותה הסיבה ס"ל לרמב"ם שאין צריכים לעבור ס' ריבוא בפועל ברה"ר אלא סגי במה שהיא ראויה לס' ריבוא.

ולפי שיטתו זו, שפיר כתב כאן הרמב"ם גם לגבי רקק מים דאפילו אם הרבים מדלגים מעליו נמי חשיב רה"ר, והיינו משום שכל היכא שהמקום מסור לרבים בכל שעה אין צורך שהרבים יעברו בו בפועל כלי להחשיבו רה"ר.

ואין מהלכים בתוכו, הואיל ואין בעומקו י' הרי הוא רשות הרבים עכ"ל.

והוא מדברי הש"ס בשבת דף ק' ע"ב, דקתני מתני' תרי זימני רקק מים ורשות הרבים מהלכת בו הזורק לתוכו חייב. ופריך תרתי למה לי, ומשני אביי - אצטריך, סלקא דעתך אמינא ה"מ היכי דלא הוי ד"א רחב.

ופירש"י, דנוח לעבור בו מלהקיף ולילך לראשו שהוא כלה שם, אבל היכי דרחב ד"א אקופי מקפי ליה ואין עוברים בתוכו ולא הוי רשות הרבים - קמ"ל. ר"א אמר איצטריך סלקא דעתך ה"מ היכי דהוי ארבע אבל היכי דלא הוי ארבע מפסע פסעי ליה קמ"ל.

וכתב הרב המגיד, שהרמב"ם פסק כשתי האוקימתות וסבירא ליה דלא פליגי. וע"כ צ"ל, דהרמב"ם היה מפרש מאי דאמר רב אשי סלקא דעתך הני מילי היכי דהוי ארבע, ר"ל, ארבעה טפחים. ואמר דקמ"ל אפילו ליכא ד' טפחים דפסעי לה, דהיינו שמדלגים, אף על פי כן הוי רשות הרבים.

אבל רש"י פירש אהא דרב אשי וז"ל, הני מילי דהוי רשות הרבים היכי דהוי רחבו ד' אמות דלאו אורחיה למפסעי אלא עברי בגוויה עכ"ל.

משמע, דהכל מיירי ברחב ד' אמות, וסלקא דעתך באין רחב ד' אמות מפסעי פסעי, קמ"ל דאפילו אין רחב ד' אמות לא מפסעי לה אבל בפחות מד' טפחים דודאי מפסעי לה באמת לא הוי רשות הרבים... עכ"ל.

ה"פ מכח קרקע שהוא כרמלית אין האויר שלמעלה מעשרה כרמלית דאקילו ביה רבנן מקולי רשות היחיד ומקולי רשות הרבים שאויר למעלה מ' מקום פטור... "עכ"ל.

דהיינו, מכיון שלא מצינו שטח של דע"ד שיהיה לו דין של מקום פטור, א"כ ע"כ יש לגג זה דין של כרמלית, וע"כ צריך לחדש, דמאי דאמרינן שאין אויר כרמלית למעלה מ' הוא רק היכא שקרקעית הכרמלית נמצא בקרקע העולם, אבל אם קרקעית הכרמלית נמצא על גבי אותו גג שבאויר שמעל י', אזי מדידת הגובה של אויר הכרמלית מתחיל מן הגג עצמו.

אבל הרשב"א בעבוה"ק שער ג' סימן ה' אות קפ"ג חולק וס"ל לדעולם אין כרמלית מעל גובה י', וכתב וז"ל: "... דף שלפני החלון היוצא על האויר שעל רשות הרבים, אם היה למעלה מעשרה ורחב מארבעה משתמש עליו ואפילו רחוק מן החלון שלושה טפחים, שאין רשות הרבים והכרמלית תופסין למעלה מעשרה טפחים... "עכ"ל. וכ"כ המשנ"ב סי' שני"ג סק"ח ובמשנ"ב סי' שני"ח ס"ק ס"ו בשם הגר"א ע"ש.

הרי שאפילו דף שיש בו דע"ד אין לו דין כרמלית כל היכא שהוא גבוה מעשרה, ולא אכפת ליה לרשב"א מקושיית הרא"ש דלא מצינו שטח של ד' על ד' שיהיה מקום פטור. ולכן סבירא ליה דלעולם חשבינן לאותן י' טפחים גובה של כרמלית מן הקרקע בלבד.

וכן הוא להדיא בתוס' בדף פ"ט הנ"ל במהלך השני שלו בשם הירושלמי, שכתבו להדיא דכל היכא דגבוה מ' לא שייך בו שם

ואילו רש"י אזיל לשיטתיה שנתבארה לעיל, דס"ל שמהות רה"ר היא שהיא משמשת את הרבים, ולכן כתב גם שצריכים לעבור בה ס' ריבוא בפועל כדי שתהיה רה"ר, ומשו"ה ס"ל גם לגבי רקק מים, דהיכא שמדלגים מעליו תו אין הוא משמש את הרבים וממילא אין עליו שם של רה"ר. ומשו"ה הוצרך לפרש את הגמ' רק בגוונא שרוחב הרקק הוא ד' אמות שרוב האנשים עוברים בתוכו ולא מדלגים מעליו, ודו"ק.

*

ד. סי' שמ"ה סט"ז: האם יש כרמלית מעל גובה י' או לא, נובע מהנידון אם מקום פטור הוא 'רשות' או 'העדר רשות'

כתב השו"ע סי' שמ"ה סט"ז, וז"ל: "... גג הבולט על מחיצות הבית בענין שאין מחיצות הבית ניכרות לעומד על הגג, הוי כרמלית, ואפילו הוא גבוה ורחב הרבה... "ע"כ. ומקור הדין הדין הוא מהתוס' בעירובין דף פ"ט ע"ב [מתחיל בע"א] ד"ה 'במחיצות', וכן מהרא"ש שם בפ"ט ס"ב.

וז"ל הרא"ש שם: "... הלכך גגין שלנו שכולטין ראשיהן לרשות הרבים ולא מינכרא מחיצתא הויין כרמלית ואסור לטלטל על גבן ד' אמות. ואין לומר כיון דלא שלטי ביה רבים שהרי גבוה הוא אין נעשה כרמלית אלא מקום פטור הוי. דלא אשכחן בשום דוכתא דבמקום שהוא רחב ארבעה שיהא נקרא מקום פטור... והא דאמר בפרק קמא דשבת (דף ז ב) אין כרמלית למעלה מעשרה.

או דנימא דהא דבעי' גבוה ג' אינו מדין שיעור בהרשות, אלא דפחות מג' הוה כקרקע, או משום דפחות מג' דרסי ביה רבים, אבל מקום פטור אינו חלות שם רשות.

ואף דאמרי' בגמ' דף ר' ארבע רשויות הן ואחד מהן הוא מקום פטור, אין הביאור דמקום פטור הוה חלות שם רשות, אלא אדרבא העדר חלות שם רשות זהו מקום פטור, וזהו ד' רשויות ג' דאיכא חלות שם רשות ואחד שנעדר ממנו שם רשות... "עכ"ל, ע"ש שדן לפי זה לגבי האם יש כרמלית בכלים.

אבל לפי משנ"ת לעיל, בזה גופא נחלקו הרא"ש אם ירושלמי והרשב"א והתור"פ, דלרשב"א גם מקום פטור הוא 'רשות' מצד עצמה וכנ"ל, ואילו לרא"ש מקום פטור הוא רק העדר רשות, וזה מה שהכריחו להרא"ש וכנ"ל, והדו"ק.

ובעצם שורש המחלוקת האם יש למקום פטור 'שם רשות' או שהוא 'העדר שם רשות', נראה דהדבר נובע מגדר הדין של רה"ר כפי שנתבארו הדברים כבר לעיל.

דהרא"ש ס"ל שמהותה של רה"ר היא בכך שהיא משמשת את הרבים, וזו הסיבה שכתב דבעינן דוקא דלתות הננעלות בלילה כדי לתקנה, וראה לעיל בזה. ולכן על כרחך הא דיש דין של 'מקום פטור' הוא רק מכיון שלא דרסי רבים על מקום זה ואין הוא משמש את הרבים, אבל לעולם אין לו חשיבות של 'מקום' מצד עצמו, משום שאין לו מהות חיובית אלא רק מהות שלילית בכך שאינו משמש את הרבים, ולמהות שלילית לא נתפס 'שם רשות'.

כרמלית, וז"ל: "... דהכא כיון שהוא למעלה מי' יש לו ליחשב מקום פטור אע"ג דרחב ד' כיון דלא הוי לא רה"ר ולא רה"י..." עכ"ל. וע"כ הוא משום דלא חשינן לגובה הרשות אלא מן הקרקע ולא מן הדף עצמו, וכתב הגר"א בסי' שנ"ט סט"ז שזו מסקנת התוספות וכן הוא בתוספות רבינו פרץ צ'. וצריך ביאור במאי פליגי.

ונראה דפליגי בגדר 'מקום פטור', האם מקום פטור הוא גם כן 'רשות' בפני עצמה, דאז אפילו אם גדלו הוא ד' על ד' נמי חשיב 'רשות' של מקום פטור, וזו דעת הרשב"א, ולכן לא הוצרך לחדש את חידושו של הרא"ש שבדף הבולט מעל אויר רשות הרבים דהוא 'כרמלית' וכנ"ל.

או שמא 'מקום פטור' הוא אינו 'רשות' בפני עצמו אלא רק 'העדר רשות' וככלום חשיב, וזו כנראה דעת הרא"ש הנ"ל, שהקשה שלא מצינו שטח של ד' על ד' שיהיה לו דין של מקום פטור ומשום הכי הוצרכו הרא"ש וסיעתו לחדש שבכהאי גוונא יש לו דין כרמלית ולכן גם הוכרח לחדש גם שמוודים את גובה י' טפחים של הכרמלית מן הדף עצמו ולא מן הקרקע.

ואת יסוד החקירה הזו מצאתי בספר אבן ישראל על הרמב"ם בפ"ד ה"א בתוך אריכות הדברים, וז"ל שם: "... אולם עיקר דינא דמקום פטור יש לעיין אי הוה חלות שם רשות, ונימא דהא דבעינן במקום פטור גבוה ג' ובעי' שיעורא למקום פטור, הוא משום דגם מקום פטור הוה חלות שם רשות.

האם מותר לטלטל בתוך מקום הפטור כמו ברשות היחיד, או דלא הותר אלא להוציא ממנו אל הרשות הסמוכה לו אבל לא לטלטל בתוכו כדין הכרמלית.

ומקור הדברים הוא במסכת שבת דף ק"א ע"א בסוגיא ביציאתא דמישן, דכתב השיטה לר"ן שם בשם הרא"ה דודאי שאין מטלטלים בו אלא בד' אמות, וז"ל: "... והרא"ה ז"ל כתב, מסתבר לי דאפי' לא יהא אלא מקום פטור כך דינו - דאין מטלטלין בו אלא בד' אמות, שאלו כותל בר"ה גבוה עשרה ואין ברחבו ד' והוא ארוך הרבה - ודאי אין מטלטלין באורכו יותר מד' אמות. ולא הותר מקום פטור אלא לטלטל מתוכו לר"ה או מתוכו לרה"י אבל לטלטל ביותר מד' אמות לא הותר אלא ברשות היחיד בלבד או בזריקה דרך מקום פטור ... עכ"ל. וכן הביא הריטב"א שם בשם הרא"ה.

אבל בתוספות שם מבואר מעצם קושייתם דס"ל שמותר להשתמש בכל מקום הפטור, וכן כתב להדיא הרשב"א שם בשמם, וז"ל הרשב"א שם: "... הני ביציאתא דמישן. לפי מה שפירש רש"י ז"ל שהן קצרות למטה שאין להם ארבעה, הקשו בתוספות אם כן כיון שאינה רשות היחיד אפילו כרמלית לא הוי, דאין כרמלית פחות מארבעה כדאמרינן בריש פרק קמא דמכילתין (ז' ב') דהקילו בו מקולי רשות היחיד, אם כן מקום פטור הוא ומשתמש בכולה ... עכ"ל.

וכן הוא להדיא גם ברמב"ם פי"ד הי"א, וז"ל: "... רה"י ומקום פטור מותר לטלטל בכולן

ולכן כתב שלא מצינו מקום שיש בו דע"ד שיהיה לו שם של מקום פטור, משום שכאשר יש למקום זה רוחב דע"ד הוא כבר הופך למהות חיובית מצד עצמה וזה עצמו סותר את ההגדרה של מקום פטור, ולכן כתב שהוא ע"כ נחשב כרמלית. וזהו שורש קושייתו של הרא"ש וכן"ל.

אבל הרשב"א ס"ל שמהות רה"ר היא מה שהיא מסורה לרבים, כפי שכתב זאת להדיא כמה פעמים בעבוה"ק בשער ב' אות מ"א ובשער ג' אות א' לגבי פלטיא שבתוך העיר וכפי שנתבאר דבריו בארוכה כבר לעיל, ומכיון שכן, סבירא ליה שמקום פטור דלא דרסי ביה רבים הוא כבר אינו מסור לרבים, וזהו 'מקום' מצד עצמו המופקע מרשות הרבים ולכן יש לו שם נפרד וגם 'מהות חיובית' של יחידים ולא מסור לרבים.

ולכן שפיר ס"ל דלעולם הוא מקום פטור אפילו אם יש בו דע"ד כל היכא שהוא אינו מסור לרבים, ונפק"מ אם הוא נמצא מעל גובה י' דכבר אינו באויר כרמלית, דיש לו שם של מקום פטור ולא כרמלית, ולכן לא שייך בזה חידושו של הרא"ש למנות את הי' טפחים מהדף עצמו, ודו"ק.

*

ה. סי' שמ"ה סי"ט: **האם מותר לטלטל בתוך מקו"פ, או דרך להוציא ממנו לרשות אחרת**

הנה, מצינו נושא שלא הוזכר בספרי הפוסקים כלל, אלא רק בחלק מן הראשונים, והוא,

היחיד כדי שתהא תהיה זו רשות היחיד וכמשנ"ת לעיל באורך, וא"כ גם מקום פטור דינו הוא כזה, דמכיון שהוא מגדיר מקום לעצמו בכך שלא משתמשים הרבים בתוכו, כבר יש לו חשיבות של 'מקום' משל עצמו ויש לו מעט ממאפייני רשות היחיד, ולכן שפיר מטלטלים בכולו, ודו"ק.

ועל דרך דומה נתבארה גם שיטת הרשב"א לעיל בסמוך, ע"ש.

*

ו. סי' שמ"ה סי"ח: בחילוק שבין עמוד שאינו גבוה י' ואין בו דע"ד הנמצא בכרמלית, לבין בור הנמצא בכרמלית

הנה מצינו מחלוקת לגבי עמוד שאינו גבוה י' ואין בו דע"ד טפחים העומד בכרמלית האם אמרינן ביה שהוא חולק רשות לעצמו והוי מקום פטור, או דאמרינן ביה דמצא מין את מינו וניעור ומקבל שם של כרמלית ולא של מקום פטור.

שהרי אם העמוד עומד ברה"ר דינו הוא כמקום פטור כמבואר במסכת שבת דף ו' ואילך, אבל היכא שהוא עומד בכרמלית נחלקו הראשונים האם יתקיים בו הדין של 'מצא מין את מינו וניעור' והוא נעשה כרמלית, או דמכיון שהוא חולק רשות לעצמו לא אמרינן ביה 'מצא מין את מינו וניעור'.

דכתב הטור בסוף סי' שמ"ה, וז"ל: "... בור העומד בכרמלית אפילו עמוק ק'

אפילו היה ארך כל אחת משתיהן כמה מילין מטלטל בכולה, אבל רה"ר והכרמלית אין מטלטלין בהן אלא בארבע אמות ... עכ"ל, ועי' משנ"ב שמ"ה ס"ק ע"ז. וצ"ב במאי פליגי.

והנראה לומר הוא, דמחלוקתם גם היא נובעת מן החקירה דלעיל, האם מקום פטור יש לו שם של 'רשות' בפנ"ע או שאין לו חשיבות של רשות אלא של 'העדר רשות' וכמשנ"ת לעיל.

דהרא"ה ס"ל דמקום פטור הוא 'העדר רשות' ואין לו חשיבות של 'מקום' בפנ"ע, ולכן היכא שהוא נמצא ברה"ר אזי כל הסיבה שהוא אינו רה"ר הוא אך ורק משום שלא ניחא תשמישתיה ולא משום שהוא חולק רשות לעצמו, ולכן פשוט הוא שתישאר עליו החומרא של רה"ר האוסרת לטלטל אלא בד"א בלחוד משום שאין מה שמפקיע את החומרא הזו, ולא תהיה לו את הקולא של רה"י שאפשר יהיה לטלטל בכולו.

אבל הרמב"ם וסיעתו, הסוברים שמותר לטלטל בכל מקום הפטור, ס"ל דמקום פטור הוא רשות בפנ"ע החולקת לעצמה מקום ברה"ר משום שלא ניחא תשמישתא, ומכיון שזו רשות בפנ"ע המנותקת מרה"ר א"כ שפיר יש לה גם את הקולא שמותר לטלטל בכולה, ודו"ק.

וכמשנ"ת לעיל, לפי שיטת הרמב"ם בהגדרת רשות היחיד ורשות הרבים א"ש, דהוא ס"ל שמהות רשות היחיד היא להגדיר את תחומה לבני רשות הרבים, ומהות רשות הרבים היא מה שהיא מסורה לרבים, ולכן ס"ל לרמב"ם דסגי בהגדרת התחום של רשות

והקשה על זה הב"ח שם סק"ט ממש"כ הטור שם בסי"ט לגבי עמוד העומד בכרמלית, דלא אמרינן ביה דמצא מין את מינו ומקום פטור הוא, וז"ל: "... מקום פטור הוא דבר שאין בו ארבעה על ארבעה וכו'. פירוש, כשעומד ברשות הרבים אבל בעומד בכרמלית דין כרמלית עליו.

ומדברי הרב המגיד (פי"ד ה"ז) נראה שמפרש בדברי הרמב"ם, דדוקא בבור וחרץ שאין בו ארבעה כשהוא בכרמלית הרי הוא ככרמלית, אבל בעמוד שאינו רחב ארבעה והוא בכרמלית הרי מקום פטור.

וצריך עיון, דכיון דטעמא הוי משום דמצא מין את מינו וניעור מה לי בור מה לי עמוד. והכי משמע ממש"ש הר"ן, דאחרים חולקים על פירוש רש"י, דאף בדבר מסויים כשעומד בכרמלית ואינו רחב ארבעה אינו מקום פטור אלא כרמלית הוא "... עכ"ל הב"ח.

הרי מבואר, דס"ל לרמב"ם דיש חילוק בין בור שאין ברחבו ד' על ד' הנמצא בכרמלית, דאמרינן ביה דמצא מין את מינו וניעור והוא מקבל את דינה של הכרמלית, ולא הוי 'מקום פטור', לבינ עמוד שאין בו ד' על ד' העומד בכרמלית דהוא מקום פטור ולא אמרינן ביה דמצא מין את מינו. וזו קושיא אלימתא.

דבשלמא לפי שיטת רש"י במסכת שבת דף ז' ע"א שהביא הב"י שם לעיל מיניה, דמבואר דאין כלל מקום פטור בכרמלית בין בבור וכל שכן בעמוד החולק רשות לעצמו, אם

אמה הוי כרמלית אלא אם כן הוא רחב ארבעה על ארבעה ... "עכ"ל.

וכתב שם הבית יוסף, וז"ל [בתוספת ביאור]: "... בור העומד בכרמלית וכו' אא"כ הוא רחב ארבעה על ארבעה. כלומר, שאם היה ד' על ד' הוה ליה רשות היחיד וכמו שנתבאר לעיל [ומבואר, שבור זה יש לו דין 'כרמלית' למרות שאינו רחב ארבעה על ארבעה טפחים], ולמרות דקי"ל דאין כרמלית פחותה מדע"ד, וזהו שורש קושיית הרשב"א שבסמוך].

ודין זה שכתב רבינו הוא מדברי הרמב"ם בפרק י"ד (ה"ו), וכתב הרב המגיד שהקשה עליו הרשב"א (ק. ד"ה ר"ש), שלמה לא יהיה דינו כמקום פטור כדין חרץ שאין בו ד' על ד' ועמקו מג' ועד התהום. דאטו יהיה דינו חמור משאם היה ברשות הרבים. ואפשר שדעת הרמב"ם דבכרמלית ליכא מקום פטור משום דמצא מין את מינו, וכמו שכתב הר"ן בפרק קמא דשבת בשם קצת מפרשים וכתבתיו בסמוך (ד"ה אינה) ... "עכ"ל.

והב"י הביא לעיל מיניה את דברי הר"ן בריש מסכת שבת, וז"ל: "... וכתב הר"ן שם (ב: ד"ה כי אתא) אבל אחרים כתבו דאפילו בדבר המסויים איכא לאוקמא וכגון שאינו רחב ארבעה וקאי בכרמלית דהוי כרמלית, דנהי דאי קאי כהאי גוונא ברשות הרבים מקום פטור הוא בכרמלית מצא מין את מינו וניעור כדאמר בפרק קמא דעירובין (ט.) ... "עכ"ל. והוא חולק עד רש"י שם, שכתב דיש מקום פטור בכרמלית.

וכן כתב הטור בס"ס שמ"ה לגבי בור בכרמלית, שבור בכרמלית דינו ככרמלית אפילו אם הוא עמוק מאה אמה, ע"ש, הרי לן דשאני קרקע עולם דלא שייך בה הדין של עומק עשרה טפחים מאויר הכרמלית שאינו תופס את שמה אלא עד עשרה טפחים, והטעם הוא כנ"ל, דבקרקע עולם בטל הבור כלפי הקרקע וכנ"ל, ודו"ק.

והנה, שו"ר בספר חידושים וביאורים על מסכת עירובין דף ח' ע"ב סק"ט, שדן בדברי הרמב"ם הנ"ל, שבעמוד לא אמרינן שהוא בטל כלפי הכרמלית ואילו בבור אפילו עמוק מאה אמה כן אמרינן דהוא בטל כלפי הכרמלית.

והסיק מכוח החילוק הזה, דמכאן חזינן שהדין של בור שנעשה כרמלית איננו מחמת הסברא של 'מצא מין את מינו', שהרי אם זו היתה הסברא אזי גם לגבי עמוד בכרמלית נימא נמי הכי, ומכך שלגבי עמוד בכרמלית לא אמרינן הכי, אזי גם לגבי בור לא נימא הכי, אלא ע"כ צ"ל דהא דהבור נעשה כרמלית רק משום שהוא נעשה טפל לקרקע הכרמלית, ע"ש. והוא כעין מה שתירצנו לעיל גם כן, בדרך שכיוונו.

ובדעת ה'אחרים' שהביא הר"ן הנ"ל הסוברים שבכל גוונא אמרינן דמצא מין את מינו ותו אין מקום פטור בכרמלית, י"ל דהם ס"ל דמקום פטור הוא 'העדר רשות' ולא רשות בפנ"ע, כמשנ"ת לעיל, ולכן שפיר ס"ל שאפילו בעמוד ובכל דבר המסוים אמרינן ביה

כן שיטתו עקבית. וכן לשיטת הר"ן בשם 'אחרים' שהביא הבית יוסף שם לחלוק על רש"י, הסוברים שיש מקום פטור כרמלית אפילו בעמוד שהוא דבר המסוים גם כן שיטתם עקבית.

אבל שיטת הרמב"ם לכאורה אינה עקבית, שלגבי בור בכרמלית ס"ל דאמרינן ביה דמצא מין את מינו ונעשה כרמלית למרות שאין בו רוחב של דע"ד, אבל מאידך לגבי עמוד בכרמלית כתב דלא אמרינן ביה 'מצא מין את מינו', וצ"ב טובא מאי ס"ל.

והנראה בזה, דהרמב"ם אזיל לשיטתו, דמקום פטור הוא 'רשות' בפני עצמה וכמשנ"ת לעיל דעתו, שפני זה סבירא ליה שמותר גם לטלטל בכולו, ועי' לעיל בזה. ולכן סבירא ליה שעמוד העומד בכרמלית שאין בו רוחב ד' על ד', הוא חולק רשות לעצמו ואינו מתבטל כלפי הכרמלית.

ומה שבבור בכרמלית לא אמרינן הכי, אלא אמרינן ביה שהוא מתבטל כלפי הכרמלית ומצא מין את מינו, נראה משום שהבור הוא חלק **מקרקע העולם**, ובזה באמת לא שייך לומר שהוא חולק רשות לעצמו היכא דאין בו רוחב דע"ד, ולכן שפיר אמרינן ביה דהוא בטל כלפי הקרקע.

ובזה שונה הוא מעמוד דגבהו יותר מג"ט שיצא כבר מגדר של קרקע עולם ולכן שפיר הוא חולק רשות לעצמו ולא אמרינן ביה דמצא מין את מינו.

דלמעלה מי' לא הוי כרמלית, דהא אפילו עמוד ברשות הרבים רשות היחיד הוא.

דמצא מין את מינו. ובשיטת רש"י ראה מה שיתבאר בס"ד בסמוך.

ואי דלית ביה ד' ולמטה מי' - מי הוי כרמלית, הא קאמר אין כרמלית פחותה מד'. ואי בדקאי בכרמלית, [ו]כיון דלית ביה ד' הוי שם כרמלית עליו - אם כן מצינו חומר בכרמלית מרשות הרבים, דאילו ברשות הרבים כהאי גוונא מקום פטור הוא ובטל ומותר לרשות הרבים ולרשות היחיד, ואנן אמרינן בשמעתין דהאי תופסת עד י' מקולי רשות הרבים הוא הילכך לא מיתוקמא אלא באוירא... "עכ"ל.

ומבואר להדיא בדברי רש"י, שבדבר המסוים העומד בכרמלית, גבוה ג' ואין בו דע"ד, יש לו דין מקום פטור ולא אמרינן ביה ד'מצא מין את מינו ונייעור'.

ועוד מבואר מדבריו, דהא דלא אמרינן ד'מצא מין את מינו' בזה הוא רק מחמת הסברא של אם כן מצינו חומר בכרמלית מרשות הרבים. אבל משמע דמן הדין היה צריך מקום זה להתבטל כלפי הכרמלית מפני שהוא מינו.

ומשמע כאמור מדבריו דלא משום שהעמוד חולק רשות לעצמו וניכר שהוא אינו חלק מן הכרמלית הוא דאינו מתבטל, אלא אדרבה, גם העמוד היה צריך להתבטל כלפי הכרמלית משום הוא מינו, אלא שלא מסתבר ליה לרש"י שכך יתקנו חכמים את דין הכרמלית שיהיה דינה חמור מאשר רה"ר.

ולפי זה יתבאר שפיר גם את מה שלכאורה צ"ע מהא דכתב רש"י בעירובין דף ט'

*

ז. סי' שמ"ה סי"ט: **בדעת רש"י דגם בכרמלית יש מקום פטור אפילו בעמוד, האם הוא דין בעצם או מסברא חיצונה**

הנה, שיטת רש"י היא שאפילו בכרמלית יש מקום פטור ולא רק ברה"ר, ולא אמרינן ביה דמצא מין את מינו ונייעור, ודלא ה'אחרים' שהביא הר"ן שם ונתבארו דבריהם לעיל.

דאיתא בפרק קמא דשבת בדף ז' ע"א: "... כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן, אין כרמלית פחותה מד', אמר רב ששת ותופסת עד י'. דעד עשרה הויא כרמלית, למעלה מי' לא הויא כרמלית... " ע"כ.

ופירש רש"י שם, דעד י' הויא כרמלית. אויר של בקעה או של ים או של קרפף יתר על בית סאתיים תופס את שמו עד י', אבל למעלה מי' אין שם כרמלית על אוירו בדבר שאינו מסויים, כגון פני לבינה או פני כותל או קולט מן האויר למעלה מי' - מותר להוציא לכתחלה משם לרשות הרבים ולרשות היחיד, דאין שם כרמלית עליו, כי היכי דאויר למעלה מי' ברשות הרבים לאו רשות הרבים הוא, כדתנן לקמן (ק.), למעלה מי' כזורק באויר. גבי כרמלית נמי, לאו כרמלית הוא.

ובדבר מסויים, כגון ראש עמוד וגב(י) לבינה ליכא לאוקמי, דאי אית ביה ד' פשיטא

דהביטול פועל כעין הדין של 'עיקר וטפל' שהמיעוט נטפל אל הרוב ומקבל את דינו ממשיך ורשם הארכנו לבאר דרש"י לשיטתו דכל איסורי התורה הם איסורי גברא, והתערובת היא ש'פוסקת' לגברא שהדין של כל התערובת הוא כהדין של הרוב, וזהו גם ביאור הגדר של עיקר וטפל, שהדין של עיקר וטפל 'פוסק' לגברא שהדין של הכל הוא כהדין של העיקר, ע"ש באריכות].

ולכן גם כאן דינא הכי, דמכיון שגם בין הלחיים יש להם דין של 'כרמלית' ללא הלחי של עצמם, אזי מכיון שהם סמוכים ופתוחים לכרמלית עצמה, הם נעשים טפלים לגבי הכרמלית ומקבלים את הדין שלה, כדין עיקר וטפל הנ"ל. וכתוצאה מכך ישנה חלות דין כרמלית גם על הלחיים.

ומעתה לכאורה צ"ב לפי רש"י, מדוע לגבי עמוד העומד בכרמלית והוא מקום פטור, לא אמרינן גם כן ד'מצא מין את מינו ונייעור' ויקבל גם הוא את דין הכרמלית.

אלא דלפי מה שנתבאר לעיל בדעת רש"י א"ש, שהרי משמע מדבריו להדיא שבאמת מן הדין גם לגבי עמוד העומד בכרמלית היה מקום לומר שהוא מתבטל כלפיה מדין עיקר וטפל, ורק משום הסברא של אם כן מצינו חומר בכרמלית מרשות הרבים, הוא דס"ל שלא יתכן שיתקנו חכמים כרמלית באופן כזה שהעמוד שבה יתבטל כלפיה, והיינו כמשנ"ת.

משא"כ לגבי בין הלחיים הפתוחים לכרמלית. ובזה הוא דאמרינן ד'מצא מין את

לגבי טלטול דבין הלחיים, דאמרינן בגמ' דהוא אסור היכא שהמבוי פתוח אל הכרמלית, ומן הטעם ש'מצא מין את מינו', אמאי לגבי האי עמוד בכרמלית כתב רש"י דלא אמרינן הכי והוא אינו מתבטל כלפי הכרמלית.

דז"ל רש"י שם לגבי 'מצא מין את מינו': "... מצא - כרמלית שבין לחיים, שלא היה בו שיעור כרמלית. את מינו - שחוצה לו. ונייעור - נתחזק על ידי מינו, ונייעור משנתו שהיה בתחלה בטל אצל שאינו מינו, ודוגמתו בבכורות (כ"ב, א'), טומאה שבטלה וחזרה ונייעורה ... "עכ"ל.

ולכאורה דבריו אינם מובנים, שהרי כל הדין של 'חוזר ונייעור' דההיא דבכורות הוא דין בתערובות, שמיעוט שהתבטל ברוב חוזר ונייעור מביטולו, אבל הכא לגבי בין הלחיים אין כאן כלל 'תערובת' דזה עומד בפנ"ע וזה עומד בפנ"ע, ואיך אפשר להגדיר זאת כ'חוזר ונייעור'.

ובאמת, ע"י ברבינו יהונתן שם על המקום, שהיסב את הדברים לחשש דמתוך שמטלטל בבין הלחיים שיש להם דין כרמלית, יבוא לטלטל גם בכרמלית, ע"ש, ונקט שלשון הגמ' 'מצא מין את מינו ונייעור' רק משל. והיינו מן הטעם שנתבאר. ודברי רש"י צריכים צ"ב.

והנראה בזה, הוא לפי משנ"ת אצלנו בספר 'רחמיך ואחיה' חלק תערובות בדעת רש"י, דהוא ס"ל בגדר הביטול ברוב, שהמיעוט נעלם ונעשה כהרוב ממש, והוא כמי שאינו בתוך התערובת. ויסוד הדברים הוא

וכל זה דלא כמש"כ החזו"א בדעת רש"י הנ"ל, וז"ל בסי' ע"ג סק"ד, וז"ל: "... נראה דדעת רש"י והרשב"א, דלא דמי להא דעירובין ט' א', דאמר לרבא בפתוח לכרמלית אסור בין הלחיים אף בפחות מד', דהתם מצטרף האי פחות מד' לשאר כרמלית ואין כאן כלל שיעור פחות מד', שהרי רחבו יתר מד' אלא שהוא חסר בארכו.

וכיון שלצד כרמלית אין כאן מחיצה בין האי בין הלחיים לשאר כרמלית, א"כ נמשך ע"כ ארכו תוך שאר הכרמלית, משא"כ במקף מחיצות ואין ביניהן ד', ע"כ נשאר בשיעור פחות מד', ואין כאן צירוף שיעור להרחיבו אלא צירוף ליתן דינו כרמלית, זה לא אמרינן... "עכ"ל.

הרי מבואר, דכל מה שאפשר הוא רק להשלים את ה'שיעור האורך' של בין הלחיים שכבר יש להם את שיעור הרוחב, אבל אם חסר בשיעור הרוחב אי אפשר להחיל דין של כרמלית על מקום שאין לו תנאי כרמלית. הרי שלמד את דברי רש"י דלא מדין עיקר טפל כלל, ודלא כמשנ"ת.

וייסד מזה החזו"א, דכל היכא שיש כבר ג' מחיצות שאין ביניהן שיעור של ד' טפחים, תו לא שייך להחיל עליהן דין כרמלית מחמת הדין של 'מצא מין את מינו', ולפי דבריו אלו יש לומר, שזו גם הסיבה שפסק הרמ"א בסעיף י"ח דאין חורים לכרמלית, ולא אמרינן שהם ייעשו ככרמלית מחמת הדין של 'מצא מין את מינו', וכנ"ל.

מינו' משום שבזה אין את הסברא הנ"ל שלא יתכן שיתקנו חכמים בכרמלית טפי ממה שמצינו ברה"ר, שהרי לא מצינו דין סותר לזה ברה"ר להדיא. ומה שבין הלחיים אינם בטלים כלפי רה"ר היכא שהמבוי פתוח לכרמלית, הוא דין נפרד משום ששם בין הלחיים הוא מקום שונה מרה"ר ולכן לא שייך בזה כלל טפל ועיקר, ודו"ק.

ולפי דברים אלו י"ל בדעת רש"י, דהא דבין הלחיים בטלים כלפי הכרמלית שהם פתוחים כלפיה, הוא לא רק אם יש ברוחב בין הלחיים ד"ט, דיש כבר שיעור רוחב של כרמלית והדין ש'מצא מין את מינו' רק משלים את השיעור של האורך חסר של בין הלחיים, זה אינו, אלא הדין של 'מצא מין את מינו' חל בכל גוונא, ואפילו אם הרוחב שבין הלחיים הוא פחות מד"ט, שהרי מדין עיקר וטפל שייך גם להחיל דין חדש של כרמלית על בין הלחיים למרות שאין בהם מצד עצמם שיעור של דע"ד.

ולפי הנ"ל יש ליישב עוד לפי שיטת רש"י, אמאי אמרינן בעירובין דף פ"ז, והובא בשו"ע סי' שמ"ה סי"ז, דחורי כרמלית אינם ככרמלית. ד"ל, דמן הדין באמת היו צריכים חורים אלו לקבל דין של כרמלית מכיון שהם נטפלים אל הכרמלית וכנ"ל, ולמרות שאין בהם דע"ד מ"מ הם מקבלים דין של כרמלית מדין עיקר וטפל, אלא שמכיון שברה"ר קי"ל דאין חורים לרה"ר, אזי לא יתכן שיתקנו חכמים חורים לכרמלית מה שלא מצינו ברה"ר, ודו"ק.

מקיפו בכל צד, משא"כ הכא, וכ"כ הגר"ז עי"ש ... "עכ"ל.

דהיינו, רק היכא שהכרמלית מקיפה את מקום הפטור מכל הצדדים, אז הוא דאמרינן ד'מצא מין את מינו', אבל היכא שמקום הפטור מוקף במחיצות ורק פתוח מכיוון אחד לכרמלית, בזה תו לא אמרינן שהוא נטפל אל הכרמלית, וצ"ב החילוק שבזה.

והנראה לפי משנ"ת לעיל בדעת האחרים' שהביא הר"ן הסוברים דאין מקום פטור בכרמלית, דהיינו טעמא משום דס"ל שמקום פטור איננו 'רשות' ואיננו יישות חיובית אלא הוא 'העדר רשות' ומשו"ה הוא דאמרינן ביה שהוא מתבטל כלפי הכרמלית.

ולפי זה שפיר י"ל, דכל זה הוא היכא שמקום הפטור מוקף כולו על ידי הכרמלית, ולכן אין לו חשיבות של 'רשות' או 'מקום' בפנ"ע, שם אמרינן דהוא מתבטל כלפיה, אבל היכא דהוא מוקף מחיצות אזי המחיצות עצמן הן המעניקות לו חשיבות של 'מקום' ולכן אין הוא בטל כלפי הכרמלית, ודו"ק.

אלא דבאמת חזינן בביה"ל בסי' שמ"ו ס"א דלא רק היכא שמקום הפטור מוקף לגמרי במחיצות אמרינן ביה דהוא מוצא את מינו וניעור, לשיטה דאין מקום פטור בכרמלית, אלא אפילו כשמקום הפטור נמצא בצד הכרמלית נמי אמרינן דדינו ככרמלית.

דכתב השו"ע בסי' שמ"ו ס"א, וז"ל: "... מן התורה אין חייב אלא במוציא,

אלא דלפי משנ"ת לעיל בדקדוק שבדברי רש"י, לכאורה לא משמע כדברי החזו"א, וצ"ב.

*

ח. סי' שמ"ה סי"ט: מדוע חורי כרמלית לא יהיו ככרמלית מדין של מצא מין את מינו

כתב השו"ע סי' שמ"ה סי"ז, וז"ל: "... חורי כרמלית אינם ככרמלית, אלא הם נידונים לפי גבהם ורחבם ... "עכ"ל.

והקשה הביה"ל שם ד"ה 'חורי כרמלית', מדוע פסק הרמ"א בסי"ח שאין מקום פטור בכרמלית, שפירושו שמקום הפטור מתבטל כלפי הכרמלית, אבל מאידך פסק המחבר דחורי הכרמלית אינם ככרמלית, ואמאי לא אמרינן בזה שהם גם כן יתבטלו כלפי הכרמלית, והרמ"א לא הגיה בזה מיד.

והנה, בשלמא לשיטת רש"י שנתבארה לעיל, לא קשה ולא מידי, משום דהוא סובר שיש מקום פטור בכרמלית, דהיינו שלא אמרינן 'מצא מין את מינו' וכנ"ל, ולכן שפיר גם לא אמרינן שחורי הכרמלית יתבטלו כלפי הכרמלית, וכמשנ"ת לעיל. אבל לסוברים שאין מקום פטור בכרמלית יהיה קשה וכנ"ל.

וז"ל הביה"ל: "... ואפילו למה שפסק בהג"ה בסי"ח דאין מקום פטור בכרמלית משום דמצא מין את מינו - יש לחלק, דשם מקום הפטור הוא באמצע הכרמלית והכרמלית

וביאר השונה הלכות בסי' שמ"ה סל"ט, שלא כתב הביה"ל שמקום פטור שאינו עומד באמצע הכרמלית דינו כמקום פטור, אלא בחורים הנמצאים בכרמלית, דכיון שיש להם מחיצות, אינם מצטרפים לכרמלית אלא כשהם מוקפים בכרמלית מכל צידיהם, אבל שאר מקום פטור הסמוך לכרמלית מצטרף שפיר לכרמלית אפילו אם אינו באמצע הכרמלית אלא מצידה האחד, ע"ש.

ולפי משנת י"ל, דמקום פטור שאין לו מחיצות מצד עצמו, אין הוא 'רשות' לעצמו אלא 'העדר רשות' וכנ"ל, שפיר יש לחלק בין חורי הכרמלית המוקפים מחיצות, שמחיצות אלו נותנות למקום הפטור חשיבות של 'מקום', אם כן רק היכא שהם עומדים באמצע הכרמלית ומוקפים על ידה הוא דהם בטילים כלפיה, מה שאין כן מקום פטור שאין לו מחיצות, ואין לו חשיבות של 'מקום' מחמת המחיצות, בזה אמרינן שהוא בטל כלפי הכרמלית אפילו אם הוא סמוך לה או עומד בצידה, ודו"ק.

*

ט. סי' שמ"ה ס"ט: מקום פטור העומד בתוך רה"י שיש לה ג' מחיצות אי חולק רשות לעצמו או שבטל לרה"י

הרמ"א סי' שמ"ה ס"ט הביא מחלוקת הראשונים לגבי מקום פטור העומד בתוך כרמלית אם דינו כמקום פטור או שדינו ככרמלית, ולבסוף כתב, שכל המחלוקת היא רק היכא שמקום הפטור עומד בכרמלית, אבל

ומכניס, וזורק, ומושיט מרשות היחיד לרשות הרבים או מרשות הרבים לרשות היחיד ... אבל מקום פטור, מותר להוציא ולהכניס ממנו לרשות היחיד ולרשות הרבים, ומהם לתוכו ... ולהחליף דרך מקום פטור ברשויות דרבנן, יש אוסרים ויש מתירים (ע"ל סימן שע"ב סעיף ו') "... עכ"ל.

וכתב המשנ"ב שם סק"ח, וז"ל: "... רוצה לומר, שעומד על מקום פטור ונוטל מיד מי שעומד ברשות היחיד ונותן ליד העומד בכרמלית או איפכא ... עכ"ל.

וכתב על זה בביה"ל שם ד"ה 'ברשויות דרבנן', וז"ל: "... עיין במ"ב שכ' ר"ל שעומד על מקום פטור וכו'. דע, דלפי המבואר בסוף הסימן, דמקום פטור העומד אצל כרמלית אמרינן דמצא מין את מינו ודינו ככרמלית [והוא כדעה ראשונה הנזכר בהג"ה סוף סימן שמ"ה ע"ש], יהיה צריך לפרש המקום פטור דכאן שהוא גבוה עשרה [ואין רחב ארבעה] דאז לכו"ע לא נוכל לחשבו לכרמלית אף דהוא בסמוך לו דאין כרמלית תופס למעלה מעשרה דאי בפחות מיו"ד אף דאינו רחב ארבעה יש לו דין כרמלית לדעה ראשונה הנ"ל ... עכ"ל.

ומבואר מדברי הביה"ל הנ"ל, שמקום פטור העומד 'אצל כרמלית' או שעומד 'בסמוך לו' גם כן אמרינן בזה דמצא מין את מינו ונייעור, לשיטה דאמרינן 'מצא מין את מינו'. וזה לכאורה דלא כמו שכתב הביה"ל הנ"ל בסעיף י"ז, דרק היכא שמקום הפטור עומד באמצע הכרמלית הוא דאמרינן דמצא מין את מינו, וצ"ע.

לא חל עליו שם רשות שלא יועיל למקום הזה מחיצות החיצונות העושין כל המוקף רה"י.

משא"כ כשהמקו"פ בקצה רה"י, הוא חולק רשות, ואין חלל המחיצות החיצונות אלא עד מחיצות המקו"פ, והלכך הוי כמקו"פ העומד בין רה"י ורה"ד דהוי מקו"פ, ואי עומד בין רה"י לכרמלית הוי כרמלית, וכ"ז כשהמחיצות גבוהות י', אבל בבציר מהכי לא חשיבי מחיצות והוי רה"י באויר המקו"פ, וצ"ע בכ"ז... "עכ"ל.

דהיינו, הסיבה שמקום הפטור בטל כלפי רה"י הוא משום שאין הוא חולק רשות לעצמו כיון שהוא בלוע ברשות היחיד ואין לו יותר חשיבות משל עצמו, אבל היכא שהוא עומד בקצה רשות היחיד – שוב יש לו חשיבות מספקת לחלוק רשות לעצמו. וחזינן מזה, שהיסוד ברשויות הוא מה שהן חולקות רשות לעצמן, ולא מה שהן מגדירות את הרשות ליושבים בתוכן.

ואילו ממאי דמשמע מדברי הב"י שמקום פטור בטל כלפי רה"י בכל גוונא, ואפילו היכא שהוא בקצה רה"י, נראה דדעתו היא דמהות המחיצות היא להגדיר את הרשות כלפי העומדים בתוכה, ולכן כל היכא שמקום הפטור נמצא בין המחיצות, ואפילו אם עומד בקצה רשות היחיד, עדיין נחשב הדבר שהוא בתוך רשות היחיד מכל צדדיו, ולא יתבטל כלפי הכרמלית שבגבול רה"י, כנלע"ד.

אם הוא עומד ברשות היחיד, לכולי עלמא דינו כרשות היחיד.

וז"ל הרמ"א: "... אבל אם עומד ברשות היחיד, לכולי עלמא דינו כמו רשות היחיד [ב"י]... "עכ"ל.

וז"ל המשנ"ב שם ס"ק פ"ו: "... שכל דבר שהוא בתוך רשות היחיד הוא רשות היחיד, בין גבוה בין נמוך, בין רחב בין קצר [ב"י]... "עכ"ל. ופשטות הדברים היא שבכל סוגי רשות היחיד בטל מקום הפטור ונעשה גם הוא רשות היחיד.

אבל החזו"א בסי' ע"ג סק"ו כתב לחלק בין היכא שמקום הפטור עומד בתוך עומק רה"י, שמארבעת הכיוונים שלו הוא מוקף ברשות היחיד, דאז הוא דבטל כלפי רה"י, לבין היכא שמקום הפטור עומד בתוך רה"י על גבול הרוח הרביעית הפתוחה לכרמלית, דאז הוא בטל דוקא כלפי הכרמלית.

וז"ל החזו"א: "... וכן במוקף המקו"פ מג' רוחות ברה"י, ורוח ד' סמוך לרה"ר, נראה דהוי מקו"פ, ואי רוח ד' סמוך לכרמלית הוי כרמלית לדעת הרמב"ם, והא דאיתא בשו"ע שמ"ה ס"ט דברה"י הוי רה"י לכו"ע, היינו במוקף אויר רה"י מד' רוחות, וטעמא דמלתא, דמקו"פ ראוי להצטרף לכרמלית שהמקו"פ הוא ג"כ כרמלית אלא שחסר שיעורא, אלא שמקו"פ המוקף רה"י מכל צד -

סימן ח': ביסודות ענייני קרפף

רחבה שהוקפה לדירה בודאי דינא הכי. רחבה שהיא כבית סאתים מצומצם אף שלא הוקפה לדירה, מ"מ מותר לטלטל אף ממנה לבית. כ"ז הוא מדברי הסמ"ג במשב"ז "... עכ"ל הביאור הלכה.

ועי' לקמן במשנ"ת לקמן על סי' שנ"ט, בהבדל שבין 'מוקצה' ולבין 'רחבה', ביישוב דבורי רש"י בדף י"ח במשנה, שפירש 'מוקצה' כרחבה שאחרי הבתים שמותר לטלטל בה אפילו יותר מב"ס משום דחשיבה הוקפה לדירה, לבבין מש"כ רש"י בדף כ"ד ע"א ד"ה 'רחבה', דרחבה שאחרי הבתים לא חשיבה הוקפה לדירה וכפי שהקשה ביה"ל בריש סי' שנ"ח.

ויש לעיין בעניין קרפף יותר מב"ס, האם נתנו לו חכמים ממש דין כרמלית, או דלא הוי אלא רה"י שהחמירו בה ואסרו בה את הטלטול דומיא דחצר שאינה מעורבת. ונפק"מ פשוטה בין שני הצדדים היא לענין טלטול מקרפף לכרמלית אחרת, דאם נחשב הקרפף לכרמלית מדרבנן, דלפי"ז שפיר י"ל דמותר לטלטל מן הקרפף לכרמלית אחרת בתוך ד"א. אבל אם היא נחשבת רה"י - ודאי שאסור.

ולקמן תתבאר הסוגיא דעירובין דף ס"ז ע"ב, שעולה ממנה דהיא השורש למח' ר"ת והרמב"ם שנחלקו בזה גופא ממש, האם מותר להוציא מקרפף לכרמלית אחרת או שלא, דר"ת התיר והרמב"ם והראב"ד אסרו. ומשמע מזה, דלדעת הרמב"ם והראב"ד קרפף יותר

א. הקדמה לדיני קרפף לסוגיו

וז"ל הביה"ל בריש סי' שנ"ט, שהועתק מהפמ"ג במשב"ז: "... דע, דד' שמות יש בענין זה, כרמלית, קרפף, רחבה, חצר. כרמלית ד"ת, הוא הבקעה שאין הילוך לרבים. כרמלית דרבנן, הוא קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה, דמן הדין רה"י גמור הוא ומדרבנן הוי כרמלית וּמ"מ מטלטלין מזה לזה בפחות ד"א כבסימן שמ"ו ס"ג אבל מקרפף זה לחצר אסור כבסימן שע"ב ס"א].

ושם קרפף כולל, בין אם הוא יתר מסאתים, או בית סאתים, הוקפה לדירה, או לא הוקפה לדירה, הכל בשם זה נקרא אלא שחלוקים בדנים: רחבה שאחורי הבתים, אם הוא יותר מבית סאתים הוא גם כן כרמלית דרבנן אם לא הוקפה לדירה.

חצר שלפני הבתים - הוא בודאי הוקפה לדירה, ועל כן אף כמה כורין רשות היחיד גמור הוא אף מדרבנן. קרפף שהוא רק בית סאתים מצומצם ולא הוקף לדירה, אף שקרפף מקרי מכל מקום מותר לטלטל בכולו, ואף לחצר מותר, אבל לבית אסור, וכן לכרמלית או לקרפף יתר מבית סאתים גם כן אסור אפילו אם הוא דחד גברא.

קרפף יותר מבית סאתים שהוקפה לדירה [ואפילו אם הוא מחזיק כמה כורין גם כן הכי הוא], או שהוא פחות מבית סאתים ולא הוא חשיב כחצר שהוקפה לדירה. וכ"ש

מדרבנן, הוא בגוונא שהיקף המחיצות נעשה במחיצות טובות, בזה הוא דנתנו לו דין 'כרמלית מדרבנן' משום דדמי ממש לרה"ר. אבל מצינו עוד כמה ציורים בגמ' ובשו"ע, שנתנו להם חכמים דין כרמלית ואסרו לטלטל בהם יותר מד"א אך לא לכולם נתנו חכמים דין של כרמלית ממש, וצ"ב בטעמי הדברים, ואלו המקרים:

א. בסי' ש"ס ס"א גבי יחיד ששבת בבקעה והקיף עצמו במחיצות גרועות כגון שתי בלא ערב או איפכא [מהסוגיא דדף ט"ו ע"ב], דכל מה שהתירו לו חכמים לטלטל בכולה הוא רק עד בית סאתיים בלחוד למרות שהוקף לדירה משום שמחיצותיו גרועות [ועי' בסי' שס"ב לגבי מחיצות שנעשו לצניעות בלשון המחבר, ובמשנ"ת לקמן בעניין מחיצות על זה], אבל אם הוא יותר מב"ס אסרו לו לטלטל בתוכה אפילו אם הוקף לדירה, משא"כ היכא שהקרפף הוקף במחיצות גמורות לשם דירה – מותר לטלטל בכולו אפילו יותר מב"ס.

ועל זה כתב המשנ"ב שם ס"ק ה', דמ"מ היקף זה בבקעה הנ"ל אינו נחשב כרמלית גמורה שיהא מותר להוציא ממנו לכרמלית, ע"ש.

וע"כ צ"ל, דהתם החיסרון הוא ב'היקף' דאין בו כדי לעשות הקרפף מוקף לדירה ביותר מב"ס, אבל מ"מ כיון דסוף סוף נעשה ההיקף לצורך הדירה של אותה השבת חשיב שפיר רשות היחיד ולא ממש כרמלית. והא דהחמירו בה שלא לטלטל בה יותר מבית סאתיים נראה דהוא משום דבמחיצות של לבוד לא ניכר כל כך ליושבים בתוך ההיקף שהוא מוקף מחיצות, ולכן ביותר מבית

מב"ס אינו 'כרמלית' ממש אלא הוא רק רה"י שהחמירו בה שלא לטלטל יותר מד"א, ע"ש ברשב"א ובריטב"א ובמ"מ שם. ולר"ת עכצ"ל דקרפף הוא כרמלית גמורה ולכן הוא דהתירו להוציא ממנו לכרמלית.

ובסי' שמ"ו ס"ג פסק השו"ע כדעת ר"ת הנ"ל, דמותר להוציא מקרפף זה גם לכרמלית אחרת, וזוהי כוונת הביה"ל הנ"ל דקרפף יותר מבית סאתיים שלא הוקף לדירה חשיב 'כרמלית' מדרבנן.

וכן הוא להדיא גם בדברי רש"י בכמה דוכתי דקרפף יותר מב"ס הוא 'כרמלית', ועי' בדף כ"ג ע"ב ד"ה 'אלא', ובדף ס"ז ע"ב ד"ה 'והם אמרו', ובדף פ"ז ע"א ד"ה 'אוגנים' ועוד דוכתי טובא. ושורש המחלוקת בזה כאמור הוא בסוגיא דעירובין דף ס"ז ע"ב, שתבאר לקמן.

ודע, דבנידון של 'הוקף לדירה' המתיר קרפף יותר מב"ס צריכים להתקיים כמה תנאים: א. מצד היקף המחיצות, דבעינן שיעשה לצורך דירה ולכן בעינן שיפתח ולבסוף יקיף. ב. וגם היכא שפתח ולבסוף הקיף – תלוי הדבר גם בסוגי המחיצות, דאם הם מחיצות גרועות אזי נהי דהן עושות רה"י, אך אין בהן כדי להתיר יותר מב"ס אפילו אם הוקף לדירה, כמשי"ת כאן מסי' ש"ס ס"א, ובסי' שס"ב ס"ב, ע"ש בלשון המחבר. ג. מצד השימושים שנעשים בקרפף, שיהיו שימושי דירה, ויש בזה כמה נפק"מ כפי שיתבאר לקמן.

ודע עוד, דמש"כ כאן הביה"ל דקרפף יותר מב"ס שלא הוקף לדירה חשיב 'כרמלית

דברים, האחד שבחצר זו אסור לטלטל כי אם בתוך ארבע אמות, כדין כרמלית.

והשני, דממקום המחיצה לתוך החצר מותר לטלטל בתוך ד' אמות, משום שתרוויהו 'שם כרמלית' עליהן, והפנה המשנ"ב למאי דמצינו בסי' שמ"ו בסעיף ב' וג', ושם מיירי בכרמלית ממש כגון ים ובקעה [סעיף ב'] ובקרפף יותר מב"ס שלא הוקף לדירה [סעיף ג']. הרי שלאחר שנתנו חכמים שם כרמלית על חצר זו היא נחשבת כרמלית ממש, ולכן מותר לטלטל ממנה לצידי רה"ר.

ג. בסי' שס"ה ס"ד גבי הא דמותר להשתמש תחת הקורה וכנגד הלחי, דכתב השו"ע שם דהני מילי דוקא בפתוח לרה"ר, אבל בפתוח לכרמלית אסור מפני שמצטרף לכרמלית שאצלו [מצא מין את מינו וניעור בסוגיא דעירובין דף ט' ע"א].

וכתב הביה"ל שם ד"ה 'מפני' דהגם דאמרינן דתחת הקורה או בין הלחיים אסור לטלטל משום דנתנו לו חכמים דין כרמלית משום שמצא מין את מינו, מ"מ להוציא לחוץ לכרמלית שאצלו אפשר דיהיה אסור משום דמן התורה רה"י הוא, והסתפק הביה"ל, דלפי מה שמבואר בסי' שמ"ו ס"ג [גבי קרפף יותר מב"ס שלא הוקף לדירה הנ"ל] יתכן שיהיה מותר.

הרי שנסתפק לגבי בין הלחיים אם יש לו דין קרפף גמור שמותר להוציא ממנו לכרמלית אחרת, או דהוי רה"י גמורה שרק אסרו בה לטול. וצ"ב מאי שנא מההיא דחצר שנפרצה במלואה לרה"ר, שהובאה כאן באות

סאתיים דמי ליה כאילו הוא ללא מחיצות וגזור בו שלא יבואו להחליף בכרמלית.

משא"כ קרפף יותר מב"ס בעלמא – היכא שלא הוקף לדירה, הפקיעו חכמים ממנו את שם דירה לגמרי, ולכן הוא דנתנו לו חכמים דין כרמלית ממש.

והחזו"א סי' ע"ז ס"ק ג' הקשה על המשנ"ב, דמאי דכתב שהיקף זה אינו כרמלית ממש משום שמן התורה הוא רה"י גמור, יהיה קשה מהתוספות בשבת דף ט' ד"ה 'אף על גב', שכתב דמותר להוציא ממקום שיש לו שלש מחיצות אל כרמלית, אע"ג דמן התורה הוא רשות היחיד גמור, וגם הביאור הלכה עצמו הביא את התוס' הזה להלכה בסי' שמ"ו ס"ג ד"ה 'ומותר', וצ"ב ביישוב דברי המשנ"ה ברורה עם הביה"ל.

ולכאורה לפי הנ"ל החילוק פשוט, דלגבי יחיד ששבת בבקעה והקיף עצמו במחיצות, שם ההיקף הוא שלם, ולכן בתוך ב"ס הוא רשות היחיד גמור שלא נתנו לו דין כרמלית ממש וכנ"ל, מה שאין כן במקום המוקף ג' מחיצות, אין ההיקף שלם וחסר תיקון ברוח רביעית, לכן חמיר דינו ונתנו לו דין כרמלית. וסברת החזו"א שלא חילק צ"ב, ויתבאר לקמן בע"ה.

ב. בסי' שס"א ס"ב, גבי חצר שנפרצה במלואה או ביותר מעשר לרה"ר, דמקום המחיצה נידון כצידי רה"ר שהוא כרמלית כמו החצר [מהסוגיא דעירובין דף צ"ד ע"א]. וכתב המשנ"ב שם בס"ק ז', דנמצינו למדים מזה שני

ד"א, אבל בתוך ד"א מותר יהיה לטלטל לכרמלית אחרת. לאחר מכן הביא הביה"ל את דברי המג"א, שכתב דאפשר שיהיה אסור משום דסו"ס שם חצר עליה ויהיה אסור להוציא ממנה לכרמלית והסיק דאין להקל בזה.

ויל"ע מאי שנא מההיא דחצר שנפרצה במלואה לרה"ר שהובא לעיל אות ב' דהתיר המשנ"ב לטלטל מתוך החצר אל מקום המחיצה דתרווייהו שם כרמלית עליהן, מן הדין הנ"ל, שנפרצה החצר גם היא במלואה או יותר מעשר לרה"ר או לכרמלית שהחמיר בוא המשנ"ב, וצ"ב.

ונראה בזה, דשאני דין זה דמתחילת השבת היה לה כבר דין חצר והוא רה"י גמורה, והנידון הוא רק לעניין האם 'הותרה למקצת שבת הותרה לכל השבת' או לא היכא שבאמצע השבת נפרצה לכרמלית, בזה לא היה נראה לחכמים להפוך אותה לכרמלית גמורה כדי להתיר לטלטל ממנה לכרמלית אחרת. וכל מה שקרפף נחשב לכרמלית הוא רק היכא שמתחילתו הוא קרפף ולא רשות היחיד גמורה, ודו"ק.

ה. בסי' שמ"ה סט"ו גבי בית שאין בתוכו י"ט וקירויו משלימו לעשרה, דעל גבו הוא רה"י אבל תוכו הוא כרמלית. והסתפק שם הביה"ל האם מה שתוכו הוא כרמלית הוא דיש לו דין כרמלית ממש דמותר להוציא ממנו לכרמלית אחרת, או דיש לו דין רה"י שהחמירו בו שלא לטלטל בו יותר מד"א אבל אסור יהיה להוציא ממנו לכרמלית אחרת. וצ"ב מהי סיבת ההסתפקות בזה.

ב' דיש לה דין כרמלית ממש, ומאי שנא בין הלחיים שהסתפק הביה"ל לגבייהו אם יש להם דין כרמלית גמורה או שלא.

ונראה לבאר בזה לפי מה שכתב ביה"ל בריש סי' שס"ג בשם הט"ז, דשאני חצר שנפרצה במלואה לרה"ר, דוימנין דרחקי בה רבים ועיילי לגוה לכן אין עליה מן התורה שם רה"י, ע"ש, ומשו"ה החשיבו זאת חכמים גם ככרמלית גמורה דמותר להוציא ממנה לכרמלית אחרת.

משא"כ גבי בין הלחיים, דהתם תיקון הלחי הוא כראוי ורק משום דמצא מין את מינו וניעור' הוא דאסרו חכמים לטלטל בין הלחיים כדי שלא יבואו להוציא משם לרה"ר, התם באמת יש להסתפק האם החשיבו זאת ככרמלית גמורה או שלא, ודו"ק.

ד. בסי' שע"ד ס"ב, שכתב השו"ע גבי היה כותל בין שני חצירות ועירב כל חצר לעצמה ונפרץ הכותל בשבת וכו' [בסוגיא דעירובין דף צ"ג] והוסיף שם עוד, וז"ל: "... אבל חצר שנפרצה בשבת לרשות הרבים או לכרמלית אסור ... עכ"ל. וכתב המשנ"ב שם ס"ק ט', דבזה לא אמרינן שבת כיון שהותרה הותרה, כמו דאמרינן מעיקרא גבי כותל שבין שתי החצירות, דשם לא נפרץ הכותל אלא לחצר שהוא רה"י כמוה, אבל היכא שנפרץ לרשות אחרת ממש - לא אמרינן דכיון שהותרה הותרה, ע"ש.

וכתב שם בביה"ל ד"ה 'לכרמלית' בשם הבי"י, דלא הותר לטלטל בתוך החצר אלא בתוך

וכגון בסוכה מ"ג ע"א, דהקשה רש"י על הא דתנן דאסור ליטול לולב בשבת שמא יעביירו ד"א ברה"ר, והקשו כל הראשונים בכללם רש"י, אמאי לא נקט התנא לאיסור הוצאה לרה"ר.

וכתב שם רש"י, וז"ל: "... ויעביירו ארבע אמות ברשות הרבים - הוא הדין דמצי למימר ויוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, אלא שברוב מקומות וענינים אמרינן יש לחוש להעברת ארבע אמות, ואין לחוש להוצאה, כגון, אם היה מונח בכרמלית או בקרפף או בגינה, דאין כאן איסור הוצאה דאורייתא, ויש כאן איסור העברה ברשות הרבים... עכ"ל. וגם התוס' שם לא העירו על זה דמשמע שגם הם מסכימים לזה.

וכן בשבת דף ז' ע"א, שכתב רש"י דבקעה וקרפף תופסים אוין עד גובה י"ט, דבגובה של יותר מ"ט חשיב כמקום פטור שמותר להוציא ממנו לרה"ר, ואם קרפף הוא רה"י מן התורה אזי איסורו הוא עד הרקיע.

וכן הוכיח שו"ת בנין ציון [ח"ב סי' קנ"ד] בדעת רש"י בשבת דף פ', שכתב שהפסק של קרפף שבין שתי רשויות מפריד אותם גם לחיובי חטאות, דמבואר דקרפף זה אינו רה"י [וכאמור זו קושיית הגרע"א בגליון הש"ס בשבת דף ז'], דהגם שדברי רש"י אלו לא נתבררו לו, מ"מ נראה להוכיח מדברי רש"י בשבת דף ז' הנ"ל, דקרפף יותר מבית סאתיים נתנו לו חכמים דין כרמלית גם לקולא, ע"ש דנשאר בצ"ע. ובפרט צ"ע קושיית הגרע"א ובשבת דף ז' הנ"ל.

ונראה, דהתם ישנם שני עניינים סותרים, מחד י"ל דחשיב כרה"י מחמת הצד החיצוני של המחיצות שכלפי רה"ר הוא גבוה עשרה טפחים, ולכן שפיר הן מונעות מן הרבים להיכנס לבית וזו סיבה להחשיב זאת כרה"י מן התורה. אבל מאידך י"ל, דמהות מחיצות רה"י היא להגדיר ליושבים בתוכה את גבולותיה, וכסברת הרמב"ן בדף נ"ט, לכן מכיון שהחלל שנוצר על ידי המחיצות אינו גבוה י"ט - אין אלו כלל מחיצות, ומשו"ה חשיב בית זה כרמלית ממש, וזהו שורש ספיקן של הביה"ל, ודו"ק.

ומיהו, גם אי נימא דנתנו חכמים למקרים אלו דין כרמלית מדרבנן, אין הכוונה להקל שהזורק מרה"ר לתוכן יהיה פטור כדין הזורק מרה"ר לכרמלית, משום שגמרא ערוכה היא במסכת שבת דף ז' ובעירובין דף ס"ז ע"ב, דאמר ר' יוחנן, קרפף יותר מבית סאתיים שלא הוקף לדירה, ואפילו כור ואפילו כוריים, הזורק לתוכו חייב, מ"ט מחיצה היא אלא שמחוסרת דיוורין. וכלומר, דנתנו חכמים לקרפף זה דין כרמלית רק לחומרא, לאסור בו את הטלטול אך לא לקולא לפטור את הזורק לתוכו [ומה שמותר לטלטל ממנו אל כרמלית אחרת בתוך ד"א, אינו חשיב 'קולא' אלא זהו חלק מהגדרת שמו של הקרפף, דהוי 'כרמלית'].

אבל ברש"י חזינן בכמה דוכתי, דנתנו לקרפף יותר מב"ס דין כרמלית אפילו לקולא, דהמוציא ממנו לרה"ר אינו חייב חטאת, וכבר הקשה עליו הגרע"א בגליון הש"ס בשבת דף ז', אך מ"מ ברש"י כך מבואר.

קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה, ואפילו כור ואפילו כוריים, הזורק לתוכו חייב. מאי טעמא, מחיצה היא אלא שמחוסרת דיוורין.

מתיב רב הונא בר חנינא, סלע שבים, גבוה עשרה ורוחב ארבעה אין מטלטלין לא מן תוכו לים ולא מן הים לתוכו, פחות מכאן מטלטלין. עד כמה, עד בית סאתים.

אהיא [מאי דאמרין דעד בית סאתיים מותר אך טפי לא] אילימא אסיפא [שגבוה פחות מ"ט], בית סאתים טפי לא, והא מכרמלית לכרמלית קא מטלטל [דבפחות מגובה י' כרמלית גמורה הוא].

אלא לאו ארישא [דהיינו בגבוה עשרה ורה"י הוא] והכי קאמר, סלע שבים גבוה עשרה ורוחב ארבעה אין מטלטלין לא מתוכו לים ולא מן הים לתוכו. ועד כמה, עד בית סאתים, הא יתר מבית סאתים מטלטלין, אלמא כרמלית היא [ולפי זה, עקרו שם רה"י ממנו לגמרי ואפילו לקולא ולכן הזורק לתוכו פטור – ערש"י] תיובתא דרבי יוחנן.

אמר רבא, מאן דלא ידע תרוצי מתנייתא תיובתא מותיב ליה לרבי יוחנן. לעולם ארישא [שגבוה עשרה ורחב ד' ולא על זה בעצמו הקשה אלא אדיוקא דידיה דטפי לא] והכי קאמר, הא בתוכו מטלטלין, ועד כמה עד בית סאתים [דהיינו, כל הנידון הוא רק על איסור הטלטול בתוכו היכא שהוא יותר מב"ס, אבל פשיטא ליה לרבא דאסור להוציא ממנה לכרמלית אחרת, ולפי זה, קרפף יותר מב"ס

והנה, לעיל בענייני רה"י נתבארו שיטות הראשונים במהות גדר מחיצות רה"י, ע"ש, וכתב הריטב"א בדרך כ"ב, והו"ד בביה"ל בריש סי' שמ"ו, וז"ל: "... וק"ל, מ"מ עד אימתי יהא מרוחקות שיהו חשובות מחיצות לשוויה רשות היחיד, דהא אמרינן דקרפף יותר מבית סאתים שהוקף אפילו שלא לדירה - רשות היחיד הוא מן התורה, וכמה יהא שיעור אותו יותר מבית סאתים.

אומר רבינו הרב ז"ל דהיינו כל שרואה עצמו תוך המחיצות דאע"ג דלגבי שבת לא בעינן מחיצות הניכרות לדירתו כדאיתא בפרק קמא דסוכה (ד' ב' ועי"ש) אפ"ה בעינן שיראה עצמו תוך מחיצות... "עכ"ל.

ומעתה יל"ע לשיטתו, האם הא דק"ל דקרפף יותר מב"ס שהוקף לדירה חשיב רה"י אפילו כמה מילין [סי' שנ"ח ס"א], הוא רק עד גודל כזה שהאדם יכול לראות את עצמו יושב בין המחיצות, אבל אם הוא גדול יותר מכך בטלו כליל המחיצות ותו לא יועיל היקף לשם דירה, או שמא, כל היכא שהוא עוסק להקיף עצמו לדירה תו לא אכפת לן שאינו חש מוקף מחיצות, משום דסגי בידיעת השכל לעניין זה, וצ"ב.

*

ב. עירובין ס"ז ע"ב: האם קרפף יותר מב"ס דינו ככרמלית או דהוי רה"י שאסרו בה טלטול, במח' ר"ת והרמב"ם

איתא בעירובין ס"ז ע"ב [בתוספת ביאור]: "... אמר עולא אמר רבי יוחנן,

והנה מבואר בדעת רבא, דאין מטלטלין כלל מקרפף יותר מב"ס, ואפילו אם הוא סלע שבים, אל כרמלית אחרת, משום שקרפף איננו ממש כרמלית אלא הוא רה"י שהחמירו בו. **שלא לטלטל אלא בתוך ד"א.**

אבל דעת רב אשי היא, שעכ"פ מקרפף שהוא סלע שבים התירו לטלטל ממנו אל הים, ומן הטעם של 'תוכו שכיח, מתוכו לים לא שכיח'.

ובביאור הטעם שנתנה הגמ' 'תוכו שכיח, מתוכו לים לא שכיח' מצינו שנחלקו הראשונים, ויש לכך נפק"מ טובא למסקנת ההלכה, האם רב אשי דיבר רק על סלע שבים אבל בכל קרפף אחר שביבשה מודה לרבא דאסור להוציא ממנה לכרמלית אחרת, או שמא פליג על רבא גם לגבי קרפף שביבשה וס"ל דגם בו התירו לטלטל ממנו לכרמלית אחרת.

דר"ת [בתוד"ה 'ומאי'] הסיק דרב אשי התיר **בכל קרפף** לטלטל ממנו לכרמלית בתוך ד"א, וסירב לקבל שיש חילוק בין סלע שבים שהוא לא שכיח לבין קרפף ביבשה שהוא שכיח, משום שהחשש שמא יטלטל בכל הקרפף שייך גם בקרפף שביבשה, וכתב, וז"ל: "... שהרי כל עיקר גזירה זו שלא יבא לטלטל בכלו, והאי טעמא שייך נמי הכא ... עכ"ל.

ואת נקודת החולשה בשיטה זו האיר המהרש"א, שהקשה, שבגמ' מקשינן על רב אשי 'ומאי שנא' שהעדפת את החשש שמא יטלטל בכלו והתרת להוציא ממנו לים ולא חששת שמא מתוך כך גם יבואו להתיר

שלא הוקף לדירה הוא רה"י שהחמירו בה **שלא לטלטל יותר מד"א**].

רב אשי אמר, לעולם ארישא [כלומר על גבוה עשרה ורחב ד', ועל זה עצמו מיירי רב אשי דהיינו עד בית סאתיים, ולא על הדיוקא דטפי מבית סאתיים] הן אמרו והן אמרו. הן אמרו - קרפף יתר מבית סאתים שלא הוקף לדירה אין מטלטלין בו אלא בארבע אמות [משום דמיחלף ברשות הרבים ויבואו לטלטל ד"א ברה"ר], והן אמרו - אין מטלטלין מרשות היחיד לכרמלית [שמא יבואו להוציא מרה"י לרה"ר].

בית סאתים דשרי לטלטולי בכוליה - אסרי רבנן לטלטולי לא מן הים לתוכו ולא מתוכו לים, מאי טעמא רשות היחיד גמורה היא [ובזה הוא דגורו שמא יוציא מרה"י לרה"ר]. יתר מבית סאתים דאסור לטלטולי בכוליה - שרו רבנן לטלטולי מתוכו לים ומן הים לתוכו, מאי טעמא, דלמא אמרי רשות היחיד גמורה היא ואתי לטלטולי בכוליה [ואם יטלטלו בכוליה יבואו גם לאחלופי ברה"ר גמורה ולטלטל בה ד"א, והגם דזו גזירה לגזירה, צ"ל דבאיסור הוצאה שהיא מלאכה גרועה החמירו, עפ"י רש"י, וראה משנת לקמן בדעת הרשב"א].

ומאי שנא [מדוע אתה מאלים את כוחה של גזירת טלטול ד"א יותר מן התקנה שלא להוציא מרה"י לכרמלית], תוכו שכיח [בביאור דבר זה נחלקו הראשונים כלדקמן] מתוכו לים ומן הים לתוכו לא שכיח ... ע"כ בתוספת ביאור.

לכרמלית [כלומר, דלא תחלק בין ההיתר להעביר מן הקרפף לכרמלית בתוך ד"א לבין טלטול בכולו ותתיר גם בזה] אתו למימר רה"י גמורה היא ואפילו בזמן שהוא סמוך לרשות היחיד, אי נמי לרשות הרבים - אתי לטלטולי ביה [כלומר ומתוך כך גם יבואו להוציא מקרפף זה גם לרה"י או לרה"ר, וחיישין שמתוך כך גם יבואו להתיר הוצאה להדיא מרה"י גמורה לרה"ר].

אבל קרפף שהוא יתר מבית סאתים הסמוך לכרמלית מלתא דלא שכיחא היא, ואף על גב דאתה מתירו בטלטול מיניה לכרמלית לית לן בה, דמלתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן "... עכ"ל.

וכתב שזהו טעמו של ר"ת שהתיר לטלטל מהגינה לכרמלית שלידה, וז"ל: "... מהכא משמע, דכל היכא דאיכא למגזר דלמא אמרי רשות היחיד גמורה היא - שרו לטלטולי מתוכו לכרמלית, והלכך ל"ש קרפף יתר מבית סאתים שלא הוקף לדירה שהוא סמוך לים לא שנא שהוא סמוך לכרמלית שביבשה שרי לטלטולי מתוכו לכרמלית ומכרמלית לתוכו דאי לא אתי למימר רשות היחיד גמורה היא "... עכ"ל.

אבל אח"כ הביא את הרמב"ם והראב"ד החולקים על ר"ת וס"ל דמתוכו לים וכו' לא שכיח' הוא משום דקרפף הסמוך לים לא שכיח, וז"ל: "... אבל הראב"ד והרמב"ם ז"ל, נראה שפירושה דוקא בסמוך לים דהא היא מלתא דלא שכיחא, ופי' הראב"ד ז"ל משום דתשמישתיה לא שכיח דבעיתא תשמישתיה, והראשון נראה עיקר "... עכ"ל.

להוציא גם מרה"י לכרמלית, ומתצינין דמתוכו לים לא שכיח, וא"כ איך אפשר ללמוד מזה להתיר גם בגינה שביבשה להוציא מתוכה לכרמלית אחרת, הרי זוי מציאות שכיחה.

ועל זה תירץ המהרש"א, דלר"ת י"ל דלא פלוג רבנן, דמכיון שמהחשש שמא יבואו לטלטל בכולו התרת בסלע שבים להוציא ממנו לכרמלית, לא פלוג רבנן והתירו גם ביבשה מחמת אותו החשש להוציא ממנו לכרמלית למרות שחסר בטעם הדבר, וזה כמובן דוחק בדעת ר"ת.

ואולי זה מה שהכריח את הרמב"ם [פט"ז ה"ב] והראב"ד, כפי שהביאום הרשב"א, הריטב"א [בסוגיין] והמ"מ שם, דרב אשי לא דיבר אלא בסלע שבים, שרק ממנו התירו להוציא לים ומן הטעם המבואר בגמ' דהוא לא שכיח, אבל לגבי קרפף שביבשה דשכיח טפי ודאי אסור להוציא ממנו לכרמלית אחרת. ומשום כך פירשו אחרת גם את תירוץ הגמ' 'תוכו שכיח' וכו'.

דהנה הרשב"א הלך בתחילה כשיטת ר"ת הנ"ל וביאר את 'תוכו שכיח' וכו', דהכוונה שמציאות הקרפף שלא הוקף לדירה הסמוך לרה"י או לרה"ר היא שכיחה, אבל מציאותו בסמוך לכרמלית אחרת אינה שכיחה.

וז"ל הרשב"א [בתוספת ביאור]: "... הכי קאמר, קרפף יתר מבית סאתים שלא הוקף לדירה שכיח, פעמים שהוא סמוך לרה"ר, פעמים לרה"י, פעמים לכרמלית, ואם אתה מתירו לטלטל בכולו בזמן שהוא סמוך

לכלים ששבתו בתוכן ולא לכלים ששבתו בתוך הבית [כלומר, בית סאתיים הזרוע בתוך הקרפף ואפילו פחות מכך, יש עליו שם רשות אחרת מן החצר ושמה 'קרפף', למרות שמותר לטלטל בתוכו כדין רה"י ואין עליו שם 'כרמלית' אפי"ה הוי רשות שונה מן החצר ולכן רק לר"ש מותר לטלטל מזו לזו].

לרבי שמעון נמי, כיון דנזרע רובו הוי ההוא מעוטא בטיל ליה לגבי רובה והוה ליה קרפף יותר מבית סאתים ואסור... "ע"כ.

[ועי' בתו"י כאן, שהוכיח דמיירי בקרקע יותר מב"ס שבזה דיינין לגבי מה שנזרע אם הוא רובו או מיעוטו, אם יש בו ב"ס או פחות מב"ס. אבל אם מיירי בקרקע של ב"ס מצומצם או פחות, אזי אפילו נזרע כולו לא בטלי דירתו, וכן משמע מרש"י במשנה לגבי שומירה, כפי שהוכיח הרא"ש בסי' ב' מרש"י, ע"ש, ודלא כספיקו של הרא"ש בזה, ע"ש].

וכתבו התור"ה 'לרבי שמעון', לבאר את קושיית הגמ' לר"ש, שגם היכא שהזרוע הוא קטן מב"ס אפי"ה כיון שהוא רוב הקרקע תבטל החצר כלפיו ותיאסר.

וז"ל התוס' [בתוספת ביאור]: "... כיון דנזרע רובו ה"ל מיעוטא בטל - נראה דמכ"ש פריך לגבי רוב, דמדקאמר נזרע רוב [הוא דאוסרים הזרעים גם את מה שלא נזרע] והיינו ביתר מבית סאתים. משמע, הא מיעוטו שרי אפילו ביתר מבית סאתים. היינו משום דבטל לגבי רובו אפילו לקולא [שהרוב המותר מבטל את מיעוט הזרעים ומחשיבם כחצר וזהו ביטול

והעולה מזה הוא, דסוגיא זו היא השורש למח' הראשונים האם קרפף יותר מב"ס נתנו לו חכמים דין של כרמלית גמורה ומותר להוציא ממנו לכרמלית אחרת, או דהוא אינו אלא רה"י אלא שהחמירו בו שלא לטלטל בו יותר מד"א אבל אסרו להוציא ממנו לכרמלית אחרת.

[וראה ברש"י צ' ע"ב סד"ה 'ושמואל', ותוס' כ"ה ע"ב ד"ה 'וכי', דמבואר להדיא דס"ל דקרפף יותר מבית סאתיים שלא הוקף לדירה הוא 'כרמלית' ממש וכן הוא ברש"י בעוד כ"ד, ע"ש].

אלא דבגמ' עירובין כ"ג ע"ב לכאורה משמע שניידון זה גופא הוא מחלוקת בין ההו"א בגמ' למסקנא, כפי שיתבאר בסמוך.

*

ג. עירובין כ"ג ע"ב: יוצא מהגמ', דהדין של קרפף יותר מב"ס, אי חשיב 'כרמלית' או רה"י, הוא מח' ההו"א והמסקנא

איתא בעירובין כ"ג ע"ב: "... קרפף שהוא יותר מבית סאתים שהוקף לדירה - נזרע רובו הרי הוא כגינה ואסור, נטע רובו הרי הוא כחצר ומותר. נזרע רובו, אמר רב הונא בריה דרב יהושע, לא אמרן אלא יותר מבית סאתים אבל בית סאתים מותר [כלומר, ביותר מב"ס חשיב 'כרמלית' ולכן אסור לטלטל בו אלא ד"א ובודאי שכל הקרפף נאסר], כמאן - כרבי שמעון, דתנן רבי שמעון אומר, אחד גגות ואחד חצירות ואחד קרפיפות רשות אחת הן

שיעור שיש בו כדי לחלוק 'מקום' לעצמו. ב. ואותו שיעור זרוע תופס את רוב השטח. רק אז הוא דבטל ממנו שם דירה וחוזר לחול בו איסור טלטול.

ומשו"ה היכא שנזרע רק פחות מב"ס, למרות הוא רוב השטח, אכתי לא מתקיימים שני התנאים הנ"ל דחסר התנאי של חשיבות 'מקום', ומשו"ה נשאר עליו שם ה'דירה' הקדום שעליו למרות שהשטח שנזרע הוא רוב הקרקע, ולא אכפת לך מכך שרובו נזרע כיון שאין לזריעה זו חשיבות של 'מקום' כדי להפקיע את שם הדירה הקדום מהקרפף. וזו המשמעות שלא אמרינן כאן ביטול ברוב לחומרא למרות שלקולא כן אמרינן כמשנ"ת. וכל זה בהו"א.

אבל המקשן סובר, דקרפף יותר מב"ס שלא הוקף לדירה נתנו לו חכמים דין כרמלית ממש והפקיעו ממנו שם דירה לגמרי, וגם היכא שהוקף לדירה, אין זו אלא הפקעה של דין הכרמלית שלו אבל לא דהוי ממש 'דירה', ולכן שפיר סגי רק בתנאי אחד כדי להחזור לדין ה'כרמלית' שלו, דהיינו שיש רוב זרוע, ואפילו אם רוב זה קטן מב"ס.

ולכן שפיר הקשה המקשן מכח 'כל שכן', דאם חזינן דכשנזרע מיעוטו, דהמיעוט האסור בטל כלפי הרוב המותר אפילו כשיש בזרוע יתר מביית סאתיים, והוי ביטול ברוב לקולא, למרות שמצד הסברא עדיין היה מקום לומר שלא פקע בהכי שם כרמלית מהקרפף, אם כן כל שכן איפכא, דהיכא שהזרוע הוא רוב, ואפילו בפחות מב"ס, שיבטל את המיעוט

ברוב לקולא]. כל שכן היכא דרובא נזרע, אפילו בית סאתים [הכוונה ב"ס מצומצם או פחות] דנימא דבטל לגבי רובא לחומרא [לאסור את המיעוט המותר ולהחשיב את הכל כגינה]... "עכ"ל.

ומעתה יל"ע, מה היתה ההו"א בגמרא לומר דהיכא דנזרע מיעוטן [ואפילו יש בזרוע יותר מב"ס] בטלים הזרעים כלפי החצר ונעשה הכל 'חצר' דהוי ביטול ברוב לקולא, אבל מאידך היכא דהוי איפכא, דנזרע רובו אך אין בזרוע ב"ס, דמותר, אמאי באמת לא נימא כקושיית הגמ' דמכיון דהוי רובא, מה אכפת לך שהזרוע פחות מב"ס, דסו"ס הוא רוב ונימא דהחצר בטילה אליו לחומרא.

וכלומר, דנימא דיאסור מכל שכן, דאם אמרינן ביטול ברוב לקולא היכא דהוי מיעוטא ואפילו יותר מב"ס, כל שכן דנימא ביטול ברוב לחומרא אפילו אם נזרע פחות מב"ס, וכקושיית הגמ' אחר כך, וצ"ע מהי ההו"א בגמ' בזה.

והנראה בזה, דבהו"א סברה הגמ' שקרפף יותר מב"ס הוא בעצם דה"י אפילו אם הוא יותר מב"ס ואפילו אם לא הוקף לדירה, והיינו משום שהוא מוקף מחיצות, אלא שהחמירו בו חכמים שלא לטלטל בו.

ולכן, היכא שהוא הוקף לדירה הוא חוזר להיות כדירה ממש, ושוב אינו יוצא משם דירה על ידי זרעים שנזרעים בו אלא בהתקיים שני תנאים: א. אם נזרע בו שיעור חשוב של בית סאתים, דילפינן מהמשכן שהוא

דאיאתא התם: "... אלא אי אתמר הכי איתמר, הא מיעוטא שרי. אמר רב הונא בריה דרב יהושע, לא אמרן אלא דלא הוי בית סאתים אבל בית סאתים [הכוונה לבית סאתיים מצומצם] אסור, כמאן כרבנן [דס"ל דגגות וחצירות וקרפפות אינן רשות אחת ולכן אסור לטלטל מזו לזו כל היכא שהזרוע הוא ב"ס ואפילו מצומצם משום שהוא קובע שם לעצמו ואוסר את כל הקרפף].

ורב ירמיה מדיפתי מתני לקולא, הא מיעוטא שרי אמר רב הונא בריה דרב יהושע לא אמרן אלא בית סאתים [הכוונה מצומצם, לר"ש מותר לטלטל בתוכו כיון דס"ל שחצירות וקרפפות הן רשות אחת] אבל יותר מבית סאתים אסור [כיון דהויא כרמלית שגם לר"ש אסור], כמאן כרבי שמעון ... "ע"כ.

והקשה המהרש"א, דמסוגיא זו מוכח דלא בכל גוונא אמרינן שיש ביטול ברוב בקרפף שנזרע, שהרי לרבנן לא אמרינן דהמיעוט הזרוע בטל ברוב היכא שהוא כבית סאתיים מצומצם, וגם לר"ש לא אמרינן הכי היכא שהוא יותר מב"ס.

לכן הסיק המהרש"א, דמאי דמקשינן בלישנא קמא דלר"ש נמי יבטל ברוב היכא דאיכא רוב זרוע שהוא פחות מב"ס, לאו מן הסברא של 'הלך אחר הרוב' אמרינן הכי, שהרי מן הסוגיא חזינן שלא בכל גוונא אמרינן הכי.

ולכן כתב, דקושיית הגמ' לעיל על ר"ש דיבטל ברוב היא רק מסברא של 'מכל שכן', דאם לקולא אמרינן הכי, כגון שיש מיעוט זרוע

המותר להחזירו לקדמותו כ'כרמלית'. ונמצא דההו"א והמקשן נחלקו בנידון זה גופא, מה גדרו של קרפף יותר מב"ס וכנ"ל, ודר"ק.

והעולה מזה, דמה שנחלקו הרמב"ם ור"ת בסוגיא בדף ס"ז ע"ב אם קרפף יותר מב"ס שלא הוקף לדירה הוא כרמלית גמורה או אינו אלא רה"י שהחמירו בה שלא לטלטל יותר מד"א, זו המח' בין ההו"א למסקנא כאן, ומיכון שהמסקנא היא דקרפף הוא ממש כרמלית וכשיטת ר"ת, צ"ב איך לפרש את הסוגיא לפי הרמב"ם, וצ"ב.

וכל הנ"ל יתבאר רק אם נאמר דלא מיירי בביטול ברוב רגיל, אלא בהלכה של 'רובו ככולו', כמו שיתבאר בסמוך, ובהכי תיושב גם הקושיא שיש להקשות על דברי המהרש"א, כבסמוך.

*

ד. שם, בהמשך להנ"ל: האם 'ביטול ברוב' בקרפף הוא מדין 'הלך אחר הרוב' או מדין 'רובו ככולו'?

הנה, מחמת קושיית המקשן על אוקימתא קמייתא של ר"ה ברדר"י חזרה בה הגמ' והעמידה בשם ר"ה ברדר"י עצמו אוקימתא הפוכה, הן בדעת רבנן והן בדעת ר"ש. דמקשינן, דלרבי שמעון נמי כיון דנזרע רובו הוי ההוא מעוטא בטיל ליה לגבי רובא, למרות שהזרוע הוא פחות מב"ס, והוה ליה קרפף יותר מבית סאתים ואסור, ולא מתרצינן מידי על זה אלא הדרינן מאוקימתא זו.

אבל לפי משנ"ת לעיל באות הקודמת ברמז, לא מיירי כאן כלל בגדרי ביטול ברוב הרגילים, שהרי המיעוט ניכר בפני עצמו וכל היכא שהמיעוט ניכר תו לא אמרינן ביטול ברוב כידוע.

אלא הנידון כאן הוא מדין 'רובו ככולו', דהיינו איזה שם ליתן לקרפף זה, האם יש לו שם של 'דירה' או שם של 'גינה'. ונתינת השם לקרפף נעשית על ידי הכלל של רובו ככולו שהקרפף נקרא 'גינה' או 'דירה' לפי הרוב שבו, דאם רובו זרוע – שמו 'גינה', ואם רק מיעוט זרוע – שמו 'דירה'.

ומשו"ה נמי ס"ל לר"ה ברדר"י בלישנא בתרא, דכל היכא שהנזרע הוא בשיעור של ב"ס ויש לו שם מקום כפי שהיה במשכן, א"כ הוא חולק מקום לעצמו ותו א"א לומר בקרפף זה 'רובו ככולו', וכן לר"ש היכא שהזרוע יותר מב"ס, וכנ"ל. ובאות הקודמת כבר נתבארו סברות השקלא וטריא בלישנא קמא בין סברת ר"ה ברדר"י לבין המקשן על פי הבנה זו, ע"ש.

והנה, נראה שהמרדכי [פ"ב סי' תפ"ה] שהביא הב"ב בס"ס שנ"ח ס"ל דהביטול בסוגיין הוא ביטול רגיל של 'הלך אחר הרוב' ודלא כמשנ"ת לעיל, דכתב שם, דהיכא שנזרע מיעוטו ואין בזרוע יותר מב"ס – בטל הזרוע גבי השאר ונעשה הכל 'חצר' ומותר להוציא אפילו מהחלק הזרוע אל תוך הבית. והיינו משום דהוי המו ביטול ברוב שהמיעוט בטל לגמרי ונעשה כהרוב.

אבל הוא יותר מב"ס ואפי"ה הוא בטל ברוב המותר וכמשנ"ת לעיל, אזי כל שכן דלחומרא נימא שתתבטל החצר המותרת ברוב הזרוע האסור, ואפילו כגון שהזרוע פחות מב"ס אלא הוא רוב.

והסיק המהרש"א, דאכן מצד האמת, למסקנת הסוגיא בלישנא בתרא דיותר מב"ס אינו בטל אפילו לר"ש, באמת לא יחול ביטול לקולא לר"ש היכא שהזרוע הוא יותר מב"ס כמו שרצה לומר ר"ה ברדר"י בלישנא קמא. ע"ש בדבריו.

ומעתה צ"ע טובא, דלפי דברי המהרש"א יוצא, דכבר אין סברא של 'מכל שכן' שמחמתה אפשר לחדש שיש ביטול ברוב לחומרא, שהרי היכא שהזרוע הוא מיעוט והוא יותר מב"ס תו ליכא למימר ביטול ברוב לקולא, דבזה מודה ר"ש דאינו בטל וכנ"ל, ומכיון שאין ביטול לקולא – גם אין ביטול ברוב לחומרא [שהרי השורש ל'מכל שכן' ביטול ברוב לחומרא הוא אם אמרינן דיש ביטול ברוב לקולא, וכנ"ל], ומעתה שוב לא היתה הגמ' צריכה לחזור מלישנא זו מחמת הקושיא הנ"ל, אלא לומר דלא שייך ביטול ברוב הרגיל בכה"ג כמו שהקשה המהרש"א ולהישאר באוקימתא קמייתא, וצ"ע.

והנה, מכל מהלך דברי המהרש"א מבואר, שלמד דכוונת הגמ' הוא לביטול ברוב הנובע מההלכה של 'הלך אחר הרוב', ולכן הקשה שמבואר בהמשך הסוגיא דלא אמרינן הכי, ותירץ מה שתירץ, ולכן גם קשה קשיין הנ"ל.

וגדר בה לשם דירה עד עשר מותר לטלטל בכולו, ואפילו פרץ אמה וגדרה לשם דירה ופרץ אמה וגדרה לשם דירה עד שהשלימה ליתר מעשר מותר לטלטל בכולו אף על פי שיש בו כמה מילין ... "עכ"ל.

וכתב הרב המגיד שם לבאר את דברי הרמב"ם אך חלק עליו, וז"ל: "... ופירש רבינו וגודרו לשם דירה, ורש"י ז"ל פירש שלא הוקף לדירה ואחר כך בנה אצלו דירה ... כיצד הוא עושה, פורץ פרצה יותר מעשר דהוי כמי שאין בו מחיצות וגודר וסותם אותה פרצה ומעמידה על עשר, והוי פתח ולבסוף הוקף לדירה שנפתחה לו עכ"ל. ורבינו כתב מימרא כפשטה, ונראה מדבריו, שהכל תלוי בכונת הגדרים אם נעשו על דעת דירה.

ונראה שא"א שתועיל כוונתו אא"כ היה בדעתו לעשות ממנו בית ראוי לדור, אבל אם היה דעתו לקרפף ואינו סמוך לבית דירה היאך יאמר רבינו שגדרתו לשם דירה יועיל והוא מכוין לדבר שא"א ודבריו צריך לי עיון ... "עכ"ל.

הרי דפליגי רש"י וסיעתו עם הרמב"ם, האם מהניא גדירת הרשות על דעת דירה מבלי שיתכוין לעשות ממנו בית דירה, ואפילו אם גדר קרפף שאינו סמוך לדירה נמי שרי, כמש"כ הרמב"ם, או שמא אין הדבר מסור רק לכונת הגדירה אלא תלוי בכך שתהיה בכונתו לעשות ממנו בית הראוי לדירה, וצ"ב במאי פליגי.

והנה, בביאור סברת הרמב"ם כתב בשעה"צ סי' שנ"ח ס"ק כ"א, וז"ל בתו"ד: "...

וכתב הד"מ שם אות ד', דהטור חולק על זה וסי"ל דהגם שהזרוע בטל והכל נחשב 'חצר' דמותר לטלטל בכולו, מ"מ אסור להוציא מן החלק הזרוע אל תוך הבית, ע"ש, והיינו כנ"ל, משום דסי"ל שהביטול כאן הוא מדין רובו ככולו, ששם הרשות נגבע על פי הרוב, אבל אכתי אין הרוב נחשב כמי שאינו ולכן שפיר אסור להוציא ממנו אל תוך הבית, ודו"ק.

*

ה. סי' שנ"ח ס"א: **האם קרפף שהוקף לדירה משמעותו 'יצירת דירה' או 'הפקעת שם כרמלית', במח' הרמב"ם וש"ר**

הנה, הכלל בדיניו הוא דקרפף שהוקף לדירה מותר אפילו אם יש בו מאה מילין [טור סי' שנ"ח ס"א]. וכתב הטור שם בס"ב, וז"ל: "... ומה נקרא מוקף לדירה - זה שבנה בו בית דירה או שפתח לו פתח מביתו ואח"כ הקיפו, אבל אם הקיפו ואחר כך פתח לו פתח לא.

ואם היה מוקף שלא לשם דירה ורוצה להקיפו לדירה, א"צ לפרוץ כולו אלא יפרוץ בה פרצה ביותר מי' ובזה יתבטל ההיקף ונמצא בית פתוח בו בלא היקף, ויחזור ויגדור הפרצה והרי הוא פתוח ולבסוף הוקף ... "עכ"ל. ומבואר, דרק אם יש בית הוא דמועיל לפרוץ ולגדור, וכן היא גם שיטת רש"י, אבל אין כן דעת הרמב"ם.

דכתב הרמב"ם בפט"ז ה"ה, וז"ל: "... מקום שהוקף שלא לשם דירה, אם פרץ בו פרצה יתר על עשר אמות בגובה עשרה טפחים

ובקצרה, המחלוקת היא האם נתנו חכמים לקרפף יותר מב"ס דין 'כרמלית', וזו סברת רש"י וסיעתו, או שהוא 'דירה' שאסרו לטלטל בה מחשש איחלופי בכרמלית ממש, וזו סברת הרמב"ם. והנפק"מ היא בגדירה לשם דירה של קרפף שאינו סמוך לבית בלא כוונה לעשות ממנו דירה בפועל, דלרמב"ם סגי בכוונת הגדירה לשם דירה בלחוד, אבל לרש"י לא מהני עד שיתכוין גם לעשות ממנו דירה בפועל.

*

ו. סי' שנ"ח ס"א: מה נחשב 'הוקף לדירה', מבחינת ההיקף ומבחינת השימושים ביישוב בדברי החזו"א

כבר נתבאר לעיל בהקדמה, דבדין של קרפף יותר מב"ס שהוקף לדירה איכא שני עניינים: א. מצד ההיקף שצריך שיעשה לשם דירה. ב. שהשימושים שבתוכו יהיו שימושי דירה. ונראה דלפי זה יש ליישב גם את דיבורי החזו"א.

דלכאורה מצינו סתירה בדברי החזו"א מהו הגדר של 'לשם דירה', דמחד כתב החזו"א סי' פ"ט ס"ק י"ז, וז"ל: "... ולא מצינו היקף לדירה אלא המוקף ללינה בקביעות, או היקף שמקום לינה פתוח לתוכו, דע"י הבית גם החצר מקרי דירה ע"י שאר תשמישי האדם, אבל כל שאינו ללינה ולא מקום לינה פתוח לתוכו, לא חשיב מוקף לדירה ... דלא מהני שום תשמיש אלא לינה

מאחר דמשיטת הרמב"ם משמע, דבהוקף לכונת דירה לחוד גם כן מהני. ומשמע, לדידיה דכיון גודר או מתקן בגדר כוונה שמעתה יהא עליו שם דירה ויהא מותר לטלטל בה סגי, דבהכי לא מחזי ככרמלית ... עכ"ל. ע"ש באורך.

הרי מבואר, דסיבת האיסור של קרפף שלא הוקף לדירה הוא משום שהוא 'מחזי ככרמלית', ונראה לומר, דכאן גדר ה'מיחזי' הוא לא 'גזירת הרואין' כלפי אינשי דעלמא, אלא זו גזירה כלפי האדם עצמו שיבוא להחליף בכרמלית, ומכיון שכן ס"ל לרמב"ם דסגי בכך שבעת הגדירה יתכוין האדם לשם דירה ובכך מפקיע את גזירת ה'מיחזי' כלפי עצמו.

ונראה להוסיף בזה, דהרמב"ם אזיל לשיטתו שנתבארה לעיל בסוגיא דדף ס"ז, דקרפף יותר מב"ס הוא בעצם רה"י שנאסר בה הטלטול שמא יחליפו בכרמלית דעלמא, אך לא הפכו אותה חכמים ל'כרמלית' מדרבנן, וכמשנ"ת לעיל. ולכן ס"ל לרמב"ם דסגי בעשייה לשם דירה בעלמא כדי להחזיר זאת לדין 'דירה' הקדום שלו, ואי"צ לגדור על מנת לעשות בית ממש.

משא"כ סברת רש"י וסיעתו היא, דקרפף יותר מב"ס שלא הוקף לדירה עשוהו חכמים 'כרמלית' מדרבנן והפקיעו ממנו שם דירה לגמרי, וכמשנ"ת לעיל, ומכיון שכן, כדי לתקן זאת צריך 'ליצור' מחדש בית דירה מקרפף זה. ולכן לא סגי בגדירה אלא אם יתכוין גם לעשות ממנה בית דירה, דאז הוא דיוצר כאן 'דירה' מחדש, ודו"ק.

מדוע הילוך בנ"א חשיב 'דירה']. וצ"ב מדוע כתב רק וצע"ק, ולא צע"ג על דברי החזו"א.

בקביעות ... עכ"ל. הרי שרק מקום לינה בקביעות הוא דחשיב לדירה.

והנראה בזה, לפי משנ"ת לעיל בהקדמה דישי בדין של מוקף לדירה שני עניינים, האחד, ההיקף עצמו, והשני השימושים שבתוכו. דהחזו"א כתב בדוקא לשני הדינים: האחד, כמה שנוגע לתנאי של היקף המחיצות היכא שעל ידו אנו באים ליצור 'דירה', בזה הוא דצריך שההיקף יעשה על מנת לינה בקביעות דכתב ע"ז החזו"א "... ולא מצינו היקף לדירה אלא המוקף ללינה בקביעות ...". שהיקף הוא היוצר את הדירה ואין שם בית קבוע.

והשני, לגבי היכא שיש שם כבר בית ממש ואנו דנים רק על ההיקף שסביבו אם הוא נעשה לצורך אותה הדירה, בזה סגי בכל שימושי הבית ולא רק בלינה בקביעות כדי להחשיבה כ'דירה', וכמש"כ החזו"א "... או היקף שמקום לינה פתוח לתוכו, דע"י הבית גם החצר מקרי דירה ע"י שאר תשמישי האדם...". דהדירה עצמה היא שמעניקה לכל החצר שם דירה.

ולכן, בהיקף שנעשה לשוק, אזי מכיון דישי שם שימושי דירה המתאימים לשוק ואלו הם תכלית השימושים שלו, שפיר מקרי 'דירה לשעה' כמו בפסי ביראות שהשימוש לשעה חשיב 'דירה' לעניין זה, בזה באמת אי"צ שההיקף יעשה דוקא לשם לינה בקביעות כדי שההיקף יחשב כמוקף לדירה, ודו"ק.

אלא דאכתי צ"ע מבית הכנסת שכתב החזו"א עליו שהוא נחשב מוקף לדירה אבל מאידך אין בו תשמישי דירה, ואמאי, הרי חסר

אבל מאידך כתב החזו"א בסי' קי"ב ס"ק ט"ז דמקום השוק נמי חשיב מוקף לדירה למרות שאינו משמש למקום לינה, וז"ל: "... ע"ד מקום השוק, אם הוא מוקף מחיצות גבוהות עשרה טפחים וגדרו קניו רצופין שאין ביניהן ג' טפחים ואין בכל ההיקף פרצה של י' אמות שהוא ערך 5 1/2 מטר, אז יש מקום להקל לקרותו מוקף לדירה כדי פסי ביראות, דה"נ ביום השוק אנשים קובעין שם דירתן לשעה והרבה אכריזין אוכלין ושותין שם, וגם הבאר שהרבה שותין ממנו מסייע דירתן ולא גרע מפסי ביראות ... עכ"ל.

ועוד כתב החזו"א בסי' צ' ס"ק כ"ה לגבי בית הכנסת, דהוא נמי חשיב 'דירה' לעניין דהוקף לדירה למרות דלאו תשמיש דירה הוא, וז"ל: "... והנה יש לבהכ"נ דין חצר מוקף לדירה משותף של כל באי ביהכ"נ, ואסור להוציא מחצר לביהכ"נ כלים ששבתו בבית ... אבל בהכ"נ לאו תשמיש בית הוא ... עכ"ל.

וסתירה זו הקשה גם בהערות על השונה"ל סי' שנ"ח סק"ב, וז"ל: "... צ"ע, דלעיל דין ב' מבואר דלא מהני כה"ג [כוונתו להקשות על מש"כ בפנים דמקום השוק נמי חשיב מוקף לדירה], וצ"ל דהכא [כוונתו למקום השוק] עדיף וצע"ק, ועי' בסמוך דין ה' שכתב שצריך דוקא סמוך למקום לינה בקביעות, וצ"ל דלא בא לאפוקי מקום אכילה, ועי' בדין ז' שמצדד להקל בשטחים משום שני העיר מהלכין שם, וצ"ע בכ"ז ... עכ"ל. [כוונתו להקשות עוד

ובזה דומה הדין לאותן קרפיפות שהילכו בהם הרבים, דמכיון שכבר יש היקף לעיל לשם דירה, נטפלים הקרפיפות לעיר אם מהלכים שם בני העיר, ודו"ק.

*

ז. סי' שנ"ח ס"א: האם פסי ביראות חשיבי מוקף לדירה משום דמימיהם חזו לשתייה, במח' התוס' והתו"ר

כתב רש"י במשנה בדף י"ח ע"א לגבי פסי ביראות, וז"ל: "... והני פסי ביראות נמי, הואיל ומימיהן ראויין לשתיית אדם, תשמיש דירה מעלייתא הוא..." עכ"ל.

ועי' בביה"ל סי' שנ"ח ס"א ד"ה 'לדירה' שכתב, דסברת רש"י לענין פסי ביראות דחשיבי מוקף לדירה משום דמימיהם חזו לאדם – תשמיש דירה מעליא הוא, אינה מסוכמת, כיון דבתוס' דף י"ח ע"א ד"ה 'ואפילו' בתירוץ בתרא חולקים על זה, דבכיהאי גוונא לא חשיבי מוקף לדירה.

אבל החזו"א סי' קי"ב ס"ק ט"ז תמה על דבריו משום שבתוס' שם מבואר איפכא, דודאי חשיב מוקף לדירה, וצ"ב במאי פליגי.

וז"ל התוס': "... וא"ת, ומאי שנא גבי שיירא דבעו רבנן שלא יהא בית סאתים פנוי, והכא גבי פסין דגריעי טפי מחבלים, כדאמר בגמרא, לא אצרכיה שלא יהא בית סאתים פנוי.

גם ב'שימושים' וממילא גם בהיקף שנעשה עבורם, וצ"ע.

אם לא שנאמר דשאני בית הכנסת שיש לו 'שם בית' משום שהוא 'בית השם' ואי"צ בו שימושי דירה רגילים כדי להפכו ל'בית', ולכן ההיקף שנעשה עבורו הוא היקף לדירה, למרות שהשימושים שנעשים בו אינם תשמישי דירה, ואולי משום הכי כתב השו"ת על זה רק צע"ק ולא צע"ג.

ומה שהקשה השו"ת ל ממה שצייד החזו"א להקל בשטחים הפתוחים שבתוך העיר משום שבני העיר מהלכין שם, נראה דאין כוונת החזו"א לומר שהילוך בני העיר חשיב 'תשמישי דירה', אלא כל הנידון היה האם קרפיפות שבתוך העיר 'מוחרגות' מן ההיקף של העיר או שלא, ועל זה כתב החזו"א דאם הולכים שם בני העיר אכתי חלק מן העיר חשיבי ולא קרפיפות ואין הם מפקיעים את היקף העיר שנעשה לבתי העיר והיה לשם דירה, ודו"ק.

והוי דומיא מאי דכתב המנחת יצחק ח"ו סי' ל"ב לגבי בריכת שחיה, לדון האם היא תשמיש דירה או שהיא מבטלת את הדירון כמו זרעים, וכתב, דאם יש בתוך ההיקף גם בית דירה אז חשיבה גם הבריכה כתשמיש דירה, ע"ש. וצ"ל דהטעם לכך הוא משום שהיא נטפלת אל הדירה שבתוך ההיקף, והוסיף עוד שם, דאם אין בהיקף זה דירה ממש, הרי היא נחשבת כקרפף ואסור לטבול בה בשבת משום איסור טלטול בכרמלית.

לענין פרוץ מרובה על העומד ... " עכ"ל. וכאמור כל הנידון הוא רק על איכות המחיצות. וזוהי דעת החזו"א וקושייתו על הביה"ל.

אבל בתוה"ר [וכן בריטב"א בדף כ"ב שהביא הביה"ל] מבואר שהקשיא היתה לא על איכות המחיצות אלא על מהות השימוש שבין הפסים וכפי שהבין הביה"ל בדברי התוס' עצמם, וז"ל: "... פרש"י, דכל הני הקיפן לדירה ופסי ביראות נמי, הואיל ומימיהן ראויין לשתות דירה מעליתא היא, ומילתא דתמיה היא שיחשב היקף לדירה ואין אדם דר בה ולכא לא שומירה ולא בית דירה ... " עכ"ל. הרי שקושייתו היא על מהות הדיורין ולא על איכות המחיצות.

ועוד הקשה שם גם על הנידון השני של איכות המחיצות: "... ועוד תיקשי לרבנן לנפשייהו מחבלים דשיירה, דלא שרינן יותר מבית סאתים פנוי ועדיפי מחיצת חבלים ממחיצת פסין ... ואי משום דכיון דלא נעשה היקף זה אלא לפי שעה לא חשיב כהיקף לדירה, פסין נמי לא נעשו אלא להשקות בהמת עולי רגלים באקראי בעלמא לפי שעה... " עכ"ל. וקושייתו זו כאמור היא על הדין השני, על איכות המחיצות, שהיקף לפי שעה אינו חשוב היקף לדירה.

ועל זה ענה התו"ר רק לגבי הדין השני, דלא אכפת לן בחיסרון של איכות הדיורין, וגם את החיסרון באיכות המחיצות התירו כאן חכמים, וז"ל: "... הילכך נראה, דאע"ג דלא חשיב היקף לדירה שרו חכמים כמו בדירי וסחר כמו שהקלו להתיר פרוץ מרובה על העומד

וי"ל דגבי שיירא הואיל ונעשה לצורך שעה לא הוי חשיב מוקף לדירה כמו פסין אי נמי גבי עולי רגלים הקילו והחשיבו פסין כמו מחיצה גמורה כמו שהקילו לענין פרוץ מרובה על העומד ומ"מ צריך לפרש כפירוש הקונטרס דחשיבי פסין מוקפין לדירה אף על פי שאין אדם דר שם ... " עכ"ל.

וביאור דבריו בפשטות הוא, דהנה בדין הוקף לדירה יש שני עניינים: האחד, איכות המחיצות, דצריכה להיות בהן חשיבות מספקת כדי להקיף את הקרפף לדירה, אבל אם הן רעועות אין להן חשיבות ליצור כאן 'דירה' למרות שיש שם תשמישי אדם. והעניין השני, הוא סוג התשמיש בתוך ההיקף, דכדי שההיקף יחשב 'דירה' צריך שהוא ישמש את האדם לתשמישי דירה.

ונראה מדברי התוספות דכל הנידון הוא באיכות המחיצות ולא בסוג התשמיש, וכמו שהקשה החזו"א על הביה"ל, ולכן הקשו בזה הלשון: "... וא"ת, ומאי שנא גבי שיירא דבעו רבנן שלא יהא בית סאתים פנוי והכא גבי פסין דגריעי טפי מחבלים כדאמר בגמרא לא אצרכיה שלא יהא בית סאתים פנוי... " עכ"ל. הרי דקושייתם מיירי לעניין איכות היקף המחיצות ולא לעניין מהות הדיורים שבה.

וגם תירוניהם עוסקים באיכות ההיקף ולא בדיורין עצמם: "... וי"ל, דגבי שיירא, הואיל ונעשה לצורך שעה לא הוי חשיב מוקף לדירה כמו פסין. אי נמי, גבי עולי רגלים הקילו והחשיבו פסין כמו מחיצה גמורה כמו שהקילו

אלא דיש לדחות דרש"י הרי ס"ל איפכא כפי משנ"ת לעיל בהדקמה במקורות מדברי רש"י עצמו, ובמח' רש"י עם הרמב"ם לגבי אי סגי בתשמיש לבהמה כדי להפוך זאת לדירה או דבעינן דוקא ראוי לתשמישי אדם, דנתבאר, דס"ל לרש"י דקרפף יותר מב"ס הוא כרמלית ממש ולכן צריך 'ליצור' ממנו דירה מחדש וכנ"ל, ולכן רק אם יש שם תשמישי אדם הוא דחשיב דירה ע"ש.

ועל כן נראה, דס"ל לרש"י דכיון שבין פסי הביראות - הדיורין לשעה הם תכלית הדיורין שביניהם וזהו אופי הדיורין שם, משו"ה סגי בהכי כדי שההיקף יחשב כמוקף לדירה, כמשנ"ת לעיל בדברי החזו"א.

ולפי זה, סברת תוה"ר שלא החשיב דירה לשעה כזו כ'דירה' י"ל, דס"ל להגריעות של מחיצות פסי הביראות גורמת לכך שתשמיש לשעה לא יכול להחשיב היקף זה להיקף של דירה, דאם היה דר שם ממש היה סגי בהיקף כזה, אך מכיון שאינו דר שם ממש אלא לשעה, א"כ היקף רעוע כזה אין בו חשיבות של היקף לדירה, ודו"ק.

*

ח. סי' שנ"ח ס"א: האם כדי להתיר קרפף יותר מב"ס משום 'דירה' צריך תשמישי אדם, או גם תשמישי בהמה, להנ"ל

כתב השו"ע סי' שנ"ח ס"א, וז"ל: "... כל היקף שלא הוקף לדירה ... ואם הוקף לדירה אפילו יש בו כמה מילין מותר לטלטל בכלו ... עכ"ל.

לצורך עולי רגלים הקלו כמו כן להתיר אפילו בית חמשת כורין כמו בדיר וסחר ... " עכ"ל.

ואח"כ יישב את פירש"י, הסובר שגם תשמיש לשעה נקרא תשמיש דירה - משום שהוא בנין קבוע לעולי רגלים, וז"ל: "... ונראה לי, דלא קשה לפרש"י, דחשיב שפיר היקף לדירה, דבנין קבוע הוא לעולי רגלים שלש פעמים בשנה ולנים בהם הם ובהמתם ולא גריע מדיר וסחר ... " עכ"ל.

ואכן מבואר מדברי תוה"ר עצמו כמו שלמד הביה"ל, דפליג על פירש"י, וס"ל דדירה לשעה כזו כדי לשתות או להשקות את הבהמות לא חשיבה 'דירה' כלל, אלא שהקילו שם למרות החיסרון במחיצות, וכך למד הביה"ל גם את דעת התוס', ועל זה הקשה שפיר החזו"א, דבתוס' מבואר איפכא, וכנ"ל.

ואכת צ"ב במאי פליגי רש"י ותוה"ר לגבי פסי ביראות, דלרש"י חשיבה דירת שעה כזו כ'דירה' ואילו לתוה"ר איננה חשובה 'דירה' כדי להתיר קרפף יותר מב"ס.

ולכאורה היה נראה דגם זאת יש לתלות במח' בגדר קרפף יותר מב"ס, דרש"י ס"ל שהוא רה"י שאסרו בה טלטול, כמשנ"ת לעיל דעת הרמב"ם, ולכן סגי אפילו בדירה לשעה כדי להחזיר אותו להיות רה"י כמקודם, ותוה"ר סובר דקרפף יותר מב"ס הוא כרמלית ממש, ולכן כדי להחזירו צריך ליצור מחדש דירה ולכן לא סגי בבית דירה לשעה אלא צריך דירה קבועה, ולכן כתב דבפסי ביראות הקילו חכמים למרות שאין זו דירה ממש.

לכרמלית, ולכן סגי בכך שמחמת לינת הבהמות בקרפף תו אין הוא דומה לכרמלית כדי להחזירו שלם 'דירה' הקדום שלו.

משא"כ סברת רש"י וסיעתו נואין בכלל זה רש"י שהובא ברשב"א, והובאו דבריו בביה"ל הנ"ל, דקרפף יותר מבית סאתיים שלא הוקף לדירה הוא ממש כרמלית מדרבנן, א"כ כדי להפקיע את שם הכרמלית שלו צריך 'ליצור' ממנו דירה, וזה נעשה על ידי שימש דירת אדם או תשמישיו. ורש"י ורבינו יהונתן הנ"ל רק נחלקו אד כמה צריך לשמש לאדם, וכנ"ל ודו"ק.

*

ט. סי' שנ"ח ס"א: האם אסרו קרפף יותר מב"ס וכו' משום שהתפצא אינו 'דירה' או משום שהגברא אינו משתמש בו

איתא במשנה עירובין כ"ג ע"א: "... ועוד אמר רבי יהודה בן בבא, הגינה והקרפף שהן שבעים אמה ושיריים על שבעים אמה ושיריים המוקפות גדר גבוה עשרה טפחים מטלטלין בתוכה, ובלבד שיהא בה שומירה או בית דירה או שתהא סמוכה לעיר ... רבי עקיבא אומר אפילו אין בה אחת מכל אלו מטלטלין בתוכה ובלבד שיהא בה שבעים אמה ושיריים על שבעים אמה ושיריים ... ע"כ. וקי"ל להלכה כר"ע בסי' שנ"ח ס"א, דבב"ס אי"צ כלום.

וכתבו התוס' שם בדעת ריב"ב, בד"ה 'ובלבד', וז"ל: "... ובלבד שיהא בה

ועי' בביה"ל בריש הסימן שהאריך טובא בביאור מח' השיטות לגבי חשיב 'הוקף לדירה', ותורף דבריו הוא, דיש בזה ג' שיטות: א. שיטת רש"י [בדף כ"ב. ד"ה 'כל אור', ובדף כ"ג. במשנה ד"ה 'סמוכה', ובדף כ"ו. ד"ה 'פירא'] דרק האם תשמישו לדירת אדם לכניסה ויציאה תמיד, או שדעתו להשתמש בה תמיד הוא דחשיבה 'הוקפה לדירה'.

ב. שיטת רבינו יהונתן [דף ו. ברי"ף] דבעינן שיגור שם הרועה ממש, ולא סגי במה שעשוי לשם כך כמש"כ רש"י, וכן הוא גם בריטב"א שם, דהא דחשיב דירת אדם בדיר, הוא משום שהרועה עומד עמהם שם תמיד ולכן הוא דחשיב כהוקף לדירה.

ג. וברמב"ם [פט"ז] לא נזכר מאומה מזה דבעינן דירת אדם, ואדרבה, משמע מהרשב"א שהביא בשם רש"י [שאינו לפנינו] דפסי ביראות נמי מוקפין לדירה חשיבי משום שהבהמה עומד שם לשם דירה, ושמעינן מזה דעמידת בהמה גופא נחשבת דירה, ע"ש. וצריך ביאור במאי פליגי.

ובביאור סברת הרמב"ם כתב הביה"ל בריש הסימן, דדיר וסוהר כיון שהם מיוחדים לדירה לבהמות בשעה שהם באים מן השדה וללינת לילה, אינם בכלל כרמלית ורשות הרבים דלגזור בהו מידי, ע"ש.

הרי להדיא אזיל בזה הרמב"ם לשיטתו הנ"ל דקרפף הוא בעצם 'דירה' אלא שהחמירו בו חכמים שלא לטלטל בתוכו כמו בכרמלית, אבל כל זה הוא רק היכא שהוא ממש דומה

הרי מבוואר דס"ל להג"א, דלהלכה אליבא דר"ע, מהני שומירה ובית דירה וסמוכה לעיר גם ביותר מב"ס, והיינו משום דיליפנן מדריב"ב שלא התיר בפחות מב"ס אא"כ יש שם שומירה או בית דירה או סמוכה לעיר - לר"ע ביותר מב"ס, דמהנו ליה הנך היתרים ואי"צ דוקא הוקף לדירה כאמור.

ונחלקו האחרונים מהי דעת התוספות לפי ר"ע, דהב"י כתב דהתוספות הנ"ל חולקים על ההג"א וס"ל שביותר מב"ס לא מהני אלא 'הוקף לדירה כמו לריב"ב, אבל המג"א סי' שנ"ח סק"ד דחה דברי הב"י וכתב דגם התוס' הנ"ל מודים בזה להג"א דסגי לר"ע בהנך ג' דברים ואי"צ הוקף לדירה.

אבל הקו"נ שם אות פ' האריך לחלוק על המג"א, והסכים למש"כ הב"י, וכתב דלתוס' אליבא דר"ע לא מהני אלא 'הוקף לדירה' ולא אחד מאותן ג' דברים, ע"ש. וכן הוא גם בביאור הגר"א על המקום בשם הב"י והב"ח, ויתבארו דבריהם בסמוך.

ומחלוקת נוספת והופכית נחלקו המג"א והגר"א גם בדעת הרמ"א עצמו בסעיף א' הנ"ל שהביא את דברי ההג"א הנ"ל, דגם לפי ההלכה אין צריך בקרפף יותר מב"ס דוקא 'הוקף לדירה' כדי להתירו אלא סגי בהיתר של 'סמוכה לעיר', אך לא הזכיר כלל את שני ההיתרים האחרים של 'יש בה שומירה' או 'בית דירה'.

דכתב המחבר שם, וז"ל: "... כל היקף שלא הוקף לדירה ... אסרו חכמים לטלטל

שומירה - נראה לפרש, דפחות מע' אמה נמי צריך שומירה או בית דירה וביתר מבית סאתים לא סגי בשומירה ובית דירה אלא פתח ולבסוף הוקף הקרפף לצורך הבית ... " עכ"ל.

הרי דבדעת ריב"ב ס"ל לתוס' דביותר מב"ס לא מהנו לא שומירה ולא בית דירה, אך לא נתבאר מה דעתם לגבי 'סמוכה לעיר' אי מהני לריב"ב ביותר מב"ס או שלא, אבל מכך שכתבו דרק 'הוקף לדירה' מהני ביותר מב"ס לריב"ב משמע דדוקא זה ולא 'סמוכה לעיר', וצ"ב אמאי השמיטו זאת התוס'.

וכל זה כתבו התוס' בדעת ריב"ב, אבל בדעת ר"ע שהתיר בפחות מב"ס בלי דברים דברים אלו יל"ע, מה דעתם לפי ר"ע בקרפף יותר מב"ס, האם ס"ל דמדעת רבי יהודה ב"ב לגבי פחות מבית סאתיים נלמד אנן לר"ע גבי קרפף יותר מב"ס, ולכן ביותר מבית סאתיים התיר ר"ע גם אם יהיו שם רק שומירה או בית דירה או סמוכה לעיר, ואי"צ דוקא הוקף לדירה, או שמא ס"ל דלא שייך ללמוד מדריב"ב לר"ע, ולכן לא התיר ר"ע ביותר מבית סאתיים אלא דוקא אם הוקף לדירה אך לא סגי בהנך ג' דברים.

והנה, בהג"א כאן כתב להלכה, דר"ע התיר ביותר מב"ס גם על סמך הנך ג' דברים ולא רק אם הקיף לדירה, וז"ל: "... אבל גינה וקרפף שהקיפום בגדר גבוה עשרה טפחים ויש שם שומירה ... או בית דירה או שתהא סמוכה לעיר, דהואיל וקרובה לביתו דעתו עליה להשתמש בה תדיר, וכהוקף לדירה דמי, אפילו בגדולים הרבה שרי ... " עכ"ל.

לעיר יש חולקים כמ"ש סי' שנ"ט, דרחבה אסורה, ע"ש. והג"א ס"ל, דרחבה שאני שלא נעשו המחיצות לשם הרחבה אלא שבנאה בתים סביבם ומוקפת מאיליה כמ"ש ב"י סי' זה בשם הריטב"א כנ"ל "... עכ"ל [וזהו שיטת הראב"ד שהובא בריטב"א ולא הריטב"א עצמו].

ומבואר מדבריו: א. דהתוס' גם כן מודים להג"א להלכה דמהני הנך ג' דברים ואי"צ דוקא הוקף לדירה, ולכן הי"ש חולקים' על דברי ההג"א הוא דוקא הראב"ד שהובא בריטב"א ולא התוספות הנ"ל. ומבואר מזה, דההיתר של שומירה או בית דירה הוא פשוט יותר מההיתר של 'סמוך לעיר', ולכן מדכתב הרמ"א שגם סמוך לעיר מועיל, כל שכן ששומירה או בית דירה מהני.

אבל בבואור הגר"א חזינן איפכא, דכתב דהא דהביא הרמ"א רק את ההיתר של 'סמוכה לעיר' הוא משום שרק לגבי זה הוא דקי"ל להלכה כההג"א, אבל לגבי 'סמוכה לעיר' ולגבי 'בית דירה' לא קי"ל כוותיה וסמך דבריו על הרא"ש, ע"ש. הרי דס"ל לגר"א דההיתר של 'סמוכה לביתו' הוא חזק יותר מההיתר של 'שומירה' או 'בית דירה', וזה איפכא מדעת המג"א, וצ"ב במאי פליגי.

והגם שהמג"א נקט שההיתר של 'סמוכה לביתו' יותר חלש הוא משום שנקט כדעת הרבינו יהונתן הנ"ל, דמיירי 'בתוך התחום' ולא בסמוכה לביתו דוקא, וזו סיבה מצד עצמה לכך שהיתר זה יותר חלש משומירה ובית דירה, אבל מ"מ צריך טעם

בתוכה יותר מד' אמות אם הוא יותר מסאתים ... ואם הוקף לדירה, אפי' יש בו כמה מילין, מותר לטלטל בכלו ... עכ"ל. וכתב הרמ"א שם, וז"ל: "... וי"א עוד, דכל קרפף שהוא סמוך לביתו מקרי הוקף לדירה, כי דעתיה עלויה (הגהות אשרי פ"ב דעירובין), ויש חולקין בזה. (ב"י בשם תוספות) ... עכ"ל.

וכאמור חזינן, דכשהביא הרמ"א את דברי הגהות אשרי הנ"ל כתב רק את ההיתר של 'סמוך לעיר' ולא את שני ההיתר הנוספים שכתב ההג"א, דהיינו ד'יש בו שומירה' או 'בית דירה', והקשו האחרונים מדוע דילג הרמ"א על שני דינים אלו המופיעים בהג"א, וסביב קושיא זו נסובה מח' האחרונים הנ"ל.

דהמג"א שם סק"ד, נקט שהדין של 'סמוכה לעיר' פירושו כמש"כ הרבינו יהונתן, דהיא בתוך התחום ולא רק באופן שהיא ממש סמוכה לביתו, למרות שבסי' תק"א משמע במחבר דבדעינן דוקא סמוכה לביתו כדי להתיר, וכמו שציין המג"א בעצמו, אפי"ה הסכים המג"א לרבינו יהונתן ולא למאי דפסק השו"ע שם.

ואח"כ כתב המג"א, וז"ל: "... ונ"ל דגם התוס' לא כתבו דלא מהני אלא לריב"ב, דס"ל דבפחות מע' בעי' שומיר' ולכן ביתר מע' לא מהני. אבל לדירן, דבפחות מע' א"צ שומירה ביתר מע' מהני.

וצ"ל, דלכן דילג רמ"א דין דשומירה ובית דירה, דליכא פלוגתא בזה, אך בסמוכה

ואין לומר דס"ל הכי משום דס"ל דקרפף יותר מב"ס הוא בעצם 'דירה' ולא 'כרמלית' ממש, וכמשנ"ת לעיל דעת הרמב"ם בפט"ז ה"ב והראב"ד שהובא ברשב"א בדף כ"ג ובכ"מ שם, ושזו הסיבה דס"ל דסגי ב'סימן' כל שהוא דהוא רוצה בהיקף זה להמשיך להיות לו כ'דירה', ומשו"ה הוא דמהני אפילו שומירה ובית דירה כדי שהוא יחזור לשם דירה הקדום שלו, דכל זה אינו, שהרי השו"ע בסי' שמ"ו ס"ג פסק להדיא דקרפף יותר מב"ס שלא הוקף לדירה הוא 'כרמלית' ממש ומותר להוציא ממנו לכרמלית אחרת, ועל זה לא יכול המג"א לחלוק.

אלא די"ל דס"ל למג"א בדעת ההג"א, דאפילו שנתנו חכמים לקרפף דין כרמלית ממש שיהיה מותר גם להוציא ממנו לכרמלית אחרת, אכתי זהו דין בחפצא של הקרפף משום שחסר בו ב'שם דירה' שלו, ולכן ס"ל דסגי בתשמישי דירה קלים כאלו כדי להוציא מ'שם כרמלית' ולהחזיר לו את 'שם הדירה', וכלומר, התשמישים הללו הם 'סימן' שהקרפף הזה הוא עדיין 'דירה' ולא 'כרמלית'. ולפי זה יתבאר הכל היטב.

דשפיר י"ל דזו גם דעת הרבינו יהונתן שהיקל לומר דסגי ב'סמוכה לעיר', דהיינו בתוך התחום, כדי להתיר את הקרפף הזה, והיינו מהטעם הנ"ל, משום דסגי בהכי כדי להפקיע את 'שם הכרמלית' שלו ולקיים את 'שם הדירה' הקדום שלו וכנ"ל.

משא"כ אם הא דנתנו חכמים דין כרמלית לקרפף הוא משום דאומדנא היא

אמאי הכריע המג"א דוקא כהרבינו יהונתן כנגד דעת השו"ע עצמו.

וכמו שהקשה גם בשעה"צ ס"ק ט"ז על דברי המג"א וז"ל: "... והמגן אברהם הפריז עוד יותר, שהעתיק דברי ר' יהונתן, דכל שהוא בתוך התחום שיכול בעל הבית לילך ולטייל בה, גם כן סמוכה לעיר מקרי ... ואם כן מנא לה להרכיב עוד אקולא דהגהת אשר"י קולת ר' יהונתן, הלא אפשר דהגהת אשר"י אינו מיקל כלל כולי האי ומפרש דסמוכה לעיר הוא כפשטיה בכל מקום בתוך ע' אמה ... עכ"ל, ובאמת צ"ב מה הכריחו למג"א להרכיב את קולת הרבינו יהונתן על קולת ההג"א, ולומר שזו גם דעת התוספות, וצ"ב.

ונראה בהקדם, די ש לחקור האם מה שקרפף יותר מב"ס אסור בטלטול הוא משום שחסר לו ב'שם דירה' שבו והוא דין בחפצא שלו, או שאין הדבר לתלוי בחפצא של הקרפף אלא באומדנא של דעתו של האדם להשתמש בו לצרכיו הוא דין בגברא ובשימושו בפועל.

דיש לומר בדעת ההג"א שהיקל להלכה בקרפף יותר מב"ס דסגי באחד מהנך ג' היתרים קלים, דטעמו הוא משום דס"ל דהא דקרפף יותר מבית סאתיים שלא הוקף לדירה אסור בטלטול - הוא משום שאין לו 'שם דירה' כיון דאין בו תשמישי דירה, ולא משום דאזלינן בתר דעתו של האדם שאין דעתו להשתמש בו יותר [כמו שתבאר להלן דעת הגר"א]. ולכן ס"ל דסגי בתשמישים קלים כאלו כדי להוציא ממש 'כרמלית' ולהחזיר לו את 'שם דירה' שלו.

דירה, משום ששומירה ובית דירה הם שימושים שנעשים בפועל ממש בגוף הקרפף ואילו 'סמוך לעיר' הוא שימוש על ידי האדם שאולי ילך לשם, וזה חידוש טפי.

ואילו לגר"א וסיעתו י"ל, דכל זה יתכן לומר רק בדעת ההג"א עצמו, אך אל בדעת הרמ"א, משום דלמדו את סברת הרמ"א דאזלינן בתר האומדנא של דעת הגברא להשתמש בקרפף, ולכן פירשו את דעת הרמ"א גם כן לפי סברא זו, ולכן סבירא ליה דבדין כתב הרמ"א רק את ההיתר של 'סמוכה לביתו' [ודלא כמו שכתוב הרבינו יהונתן דמירי בתוך התחום] שיש בו אומדנא טפי ולא את הדין של של שומירה ובית דירה שבה אין את האומדנא הזו וכנ"ל.

והיינו טעמא, משום דסובר הרמ"א להקל לדינא כהג"א רק בהיתר של סמוך לעיר ולא בהיתר של שומירה ובית דירה, משום ש'סמוך לביתו דדעתיה עליוהי' הוא טפי אומדנא שהגברא עצמו רוצה בקרפף לשמש כדירה שלו, משא"כ שומירה ובית דירה הם תשמישים קלים דאין אומדנא שבאמת האדם רוצה בקרפף לשמש כדירה מחמתם.

וכלומר, סברת הגר"א עכ"פ בדעת הרמ"א היא, דהא דקרפף יותר מב"ס אסור בטלטול הוא משום דאזלינן בתר דעת האדם, דאין דעתו להשתמש בו יותר, ולכן ס"ל דלא סגי בתשמישים של שומירה או ב"ד כדי ליצור אומדנא שהאדם אכן ישתמש בקרפף לשם דירה, ורק לגבי 'סמוך לביתו' הוא דאיכא הך אומדנא דהקרפף ישמש אותו לתשמישי דירה.

בדעתו של האדם שודאי שלא ישתמש בו יותר לדירה וזהו דין בגברא ובשימושיו בפועל, אזי לא היה מספיק בתשמישים כאלו כדי ליצור לנו אומדנא שהגברא ירצה להשתמש בקרפף כדירה שלו, וזו סברת הגר"א והקו"נ והמשנ"ב בדעת ההג"א, שדחו את דברי המג"א.

וי"ל לפי זה, דמהאי טעמא נקט המג"א לדינא כסברת הרבינו יהונתן לגבי 'סמוכה לעיר' כנגד דעת השו"ע בסי' תק"א, משום דס"ל דאפילו אם הקרפף לאו דוקא סמוך לביתו אלא הוא עדיין בתוך התחום, נמי חשיב 'דירה' משום שדרכו של האדם לילך לשם לצרכיו, וכנ"ל.

והב"י כאן, שכתב דהתוספות בדף כ"ג הנ"ל פליגי על ההג"א ולא סגי להו בשומירה או בית דירה, ע"כ הוא משום דס"ל בדעת התוס' דאזלינן בתר אומדן דעתו של הגברא להשתמש בו וכנ"ל, וס"ל דאם הקרפף אינו סמוך ממש לביתו ליכא להאי אומדנא, ועל זה גופא חולק המג"א.

ואילו המג"א לשיטתו שנתבארה דאזלינן בתור 'שם הדירה', חולק על הב"י אפילו לגבי סברת התוס' בדף כ"ג הנ"ל, ולכן כתב דהם מודים להג"א דסגי בשומירה או בית דירה בקרפף יותר מב"ס, וזוהי הסיבה לכך שהמג"א 'הרכיב' את קולתו של הרבינו יהונתן על קולתו של ההג"א, ודו"ק.

ומאותו הטעם כתב המג"א שדעת הרמ"א היא דאם מועיל ההיתר של סמוכה לעיר, כל שכן שמועילים ההיתרים של שומירה ובית

י. סי' שס"ב ס"א: להנ"ל יל"ע להג"א, מ"ש
שומירה דמועילה לקרפף יותר מב"ס, ואינה
מועילה לעצמה ליותר מב"ס

הנה נתבארה לעיל בסמוך דעת ההג"א שכתב
דגם לר"ע מועילה שומירה ובית דירה
כדי להתיר לטלטל בקרפף יותר מב"ס בכלולו,
ודלא כפי שסברו האחרונים דלעיל בדעת
התוספות בדף כ"ג.

ומעתה יל"ע לפי ההג"א, מהא דאיתא בגמ'
בדף ט"ו ע"א ובדף כ"ב ע"א, דכל
דירה שתשמישה לאויר כגון בורגנין
שבשדות, אין מטלטלין בה אלא עד בית
סאתיים, וכן פסק גם המחבר בסי' שס"ב
ס"א, ונמצא לפי ההג"א לכאורה יציבא
בארעא וגיורא בשמי שמיא, שהרי שומירה
זו יש בה כדי להתיר לטלטל בקרפף יותר
מבית סאתיים ולהחשיבו כאילו הוקף
לדירה, אבל מאידך בתוכה עצמה אסור
לטלטל אלא עד סאתיים בלחוד, ועל כרחך
הוא משום שאינה דירה גמורה, וצ"ע.

ובשלמא לפי משנ"ת דעת המחבר בסי' שנ"ח
ס"א הנ"ל דלא כההג"א, דבאמת לא
מהניא שומירה כדי להתיר קרפף יותר מב"ס,
א"כ א"ש מאי דפסק בסי' שס"ב ס"א, דכל
דירה שתשמישה לאויר איננה מתירה לטלטל
בתוכה אלא עד ב"ס, ודבריו עקביים בזה,
דכמו ששומירה אינה 'דירה מעלייתא' לגבי
עצמה, כך היא גם אינה 'דירה' להחשיב את
הקרפף יותר מב"ס כמי שהוקף לדירה, אבל
בדעת ההג"א צ"ע וכנ"ל.

ובקצרה, למג"א הדבר תלוי בחפצא של
הרשות, והיתרים אלו הם 'סימן'
שהקרפף מקבל 'שם דירה' וסגי בהכי גם
לרמ"א, ואילו לגר"א בדעת הרמ"א הדבר תלוי
בדעת הגברא אם כוונתו להשתמש בקרפף
לדירה או לא, ולכן רק בהיתר של 'סמוך
לביתו' איכא הך אומדנא אבל לא בשאר
ההיתרים ולכן הקרפף נשאר כרמלית, ודו"ק.

ודע, דיש בזה נפק"מ טובא לעניין היכא שלא
זוכרים האם הקרפף הוקף ולבסוף פתח
דמותו, או איפכא ואסור, דאם אזלינן בתר
האומדנא של דעת הגברא שפיר מצינו לחשב
לשעבר מה היתה סתמא דדעתיה אם כך או כך,
וזה דעת הרמ"א בס"א.

אבל אם אזלינן בתר 'שם הדירה', ע"כ צריכינן
לידע בבירור אם יש שם דירה או לא, ואי
אפשר לחשב למפרע זאת משום דאומדן הדעת
לא מעלה ולא מוריד, וזה דעת המחבר, ודעת
הראב"ד שהובא בריטב"א לפי המג"א. ולפי
הגר"א הנ"ל זו אכן דעת התוספות, וזכור זאת.

וראה לקמן במש"כ על סי' שנ"ט לבאר לפי
שני צדדים אלו את האיסור לטלטל
ברחבה בדאיתא בדף כ"ד ע"א ובסי' שנ"ט.

וראה בסמוך במה שקשה עוד לפי ההג"א,
אמאי מועילה השומירה להתיר קרפף
יותר מב"ס, אבל מאידך אינה מועילה להתיר
לטלטל בתוכה יותר מב"ס.

האומדנא של האדם להשתמש בו בפועל, ולכן שומירה שחסירה בה האומדנא הזו אין היא מועילה להחשיב את הקרפף כמוקף לדירה, ולא הא בהא תליא.

ופסקי המחבר בסי' שנ"ח ס"א ובסי' שס"ב ס"א, הם עקביים בזה דכמו שדירה זו גרועה מכדי להתיר טלטול בתוכה יותר מב"ס כך היא גם גרועה מכדי להתיר לטלטל בקרפף הגדול מב"ס, והא בהא תליא וכנ"ל.

*

יא. סי' שנ"ט: לפי שני הצדדים הנ"ל תבאר גם סיבת האיסור לטלטל ברחבה שאחורי הבתים

הנה, לעיל בסמוך העלינו שני צדדים מדוע אסרו חכמים לטלטל בקרפף יותר מב"ס, האם הוא דין בחפצא של הקרפף דאין לו שם דירה, או משום שהוא דין בגברא בדעתו להשתמש בו. ולפי שני צדדים אלו יש לדון גם לגבי מהות האיסור לטלטל ברחבה שאחרי הבתים, האם הוא משום שאין לרחבה שם דירה, או משום דאומדנא בדעת האדם שאינו משתמש שם. ובהקדם, עי' לקמן על סי' שנ"ט במה שנתבארה הסתירה בדעת רש"י לחלק בין 'מוקצה' שהוא רחבה המותרת לבין 'רחבה' סתם והיא אסורה, ע"ש.

דאיתא בגמ' עירובין כ"ד ע"א: "... איתא בגמ' עירובין כ"ד ע"א: "... אמר רב כהנא, רחבה שאחרי הבתים אין מטלטלין בו אלא בד אמות ... ולא אמרן אלא שפתח ולבסוף

ואכן, גם החזו"א בס"ס ק"י הרגיש בזה, וכתב ליישב, וז"ל: "... ולדעת הג"א, דקרפף שיש בו שומירה חשיב הקרפף מוקף לדירה, אין להקשות לא יהא הקרפף ששומירה בתוכה עדיף משומירה עצמה שאינה ניתרת ביתר מב"ס כדאמר כ"ב א', דשפיר י"ל, דשומירה גריעא טפי כיון דעשו' לדירה ואין דירתה רצוי', אבל קרפף דבעינן רק שיהא אדם משמש בה והרי הוא משמש בה, ואין נפקותא במה שהאדם דר בשומירה בע"כ, מ"מ הקרפף שסביבה משמש להאדם שימוש הגון ורצוי ... עכ"ל.

דהיינו, אמנם נכון שהשומירה עצמה אין דירתה רצויה למרות שהיא עשויה לדירה, וזו הסיבה שאסור לטלטל בה יותר מב"ס, מ"מ כלפי ההיתר של הקרפף לטלטל בו יותר מב"ס, שפיר יש לה שם דירה משום שסו"ס משמש הקרפף את האדם לתשמישי דירה כל דהן.

וסברת הדבר נתבארה לעיל בדעת ההג"א, משום דסבירא ליה דההיתר של קרפף יותר מב"ס שהוקף לדירה הוא כל היכא שעדיין יש לו שם דירה בחפצא, ולכן סגי גם בדירה גרועה כזו כדי להחשיבו כ'מוקף לדירה', משום שסו"ס יש לשומירה זו שם דירה כל דהו.

אבל המחבר בסי' שנ"ח ס"א אזיל לשיטתו שנתבארה לעיל, דס"ל דשומירה או בית דירה לא מהניא לקרפף יותר מב"ס להחשיבו כמוקף לדירה, והיינו משום דס"ל דכדי להחשיב קרפף כמוקף לדירה אזלינן בתר

בעת שבנה את הרחבה, האם הוא הקיף ולבסוף פתח, או איפכא. ועוד נפק"מ מזה, דאפילו רחבות גדולות מב"ס נמי יהיו מותרות משום דיש אומדנא דהוקפו לשם דירה, וזה נפק"מ טובא נמי.

ועל סברא זו בנויה הגהת הרמ"א כאן, דיש להקל ברחבות שלנו משום דסתמן מוקפין לדירה, וסתמא זו נותנת לנו לומר שכך באמת היה בשעת הבניה. משא"כ דעת המחבר, שכתב דוקא 'הוקפה לדירה', ס"ל דלא אזלינן בתר הגברא ואומדנת דעתו, אלא אזלינן בתר הפועל של הוקפה לדירה ולכן גם רחבות דידן אסורות משום שאין ידוע אם נפתחו ולבסוף הוקפו או להיפך, ונמצא דבסברות אלו פליגי המחבר והרמ"א.

והנה, בטעם האיסור של הטלטול ברחבה, כתב הריטב"א בדף כ"ג, והו"ד בב"י בסוף סי' שנ"ח, דנחלקו הראשונים האם הא דאסר ר"ש להוציא מבית לקרפף הוא רק אם הם של שני בנ"א, אבל אם הוא של אדם אחד לא אסר ר"ש, או דאפילו אם הם של אדם אחד נמי אסר ר"ש.

ונפק"מ מזה היא להוציא מבית לרחבה, שהם ודאי של אדם אחד, דאם לא אסר ר"ש להוציא מבית לקרפף היכא שהם של אדם אחד, אזי גם להוציא לרחבה יתיר. אבל אסר גם בזה, אזי גם לרחבה יהיה אסור להוציא אא"כ פתח ולבסוף הוקף.

וכתב הריטב"א על זה תחילה בשם הראב"ד, וז"ל: "... ויש נותנין טעם להתיר היום

הוקף ... לא צריכה דאית ביה דבי דרי, מהו דתימא אדעתא דבי דרי עבריה, קמ"ל ... ע"כ.

ופסק השו"ע בסי' שנ"ט שהטלטול ברחבה אסור, וז"ל: "... רחבה שאחורי הבתים יתירה על בית סאתים ולא הוקפה לדירה, אין מטלטלין בה אלא בד' אמות. ואם פתח לה פתח מביתו ואחר כך הקיפה, אפילו אם יש גורן בינה לבית, הוי היקף לדירה. הגה: ומה שאין אנו נזהרין לטלטל בחצירות שאחורי הבתים, משום דבזמן הזה סתמן מוקפין לדירה כמו שנתבאר לעיל גבי קרפף (ד"ע) ... עכ"ל.

ובמשנ"ב לאורך כל הסימן משמע דהכל הולך בתר האומדנא של הגברא להשתמש ברחבה, וז"ל לדוגמא: "... והנה אותו חלק הקרוי בשם חצר בודאי הוקפה לדירה שדרך לעשות שם כל תשמישי הבית ... אכן רחבה מסתמא לא הוקפה לדירה שאין דרכן להשתמש שם תשמישי הבית כ"כ וע"כ דינו כקרפף לענין יתר מבית סאתים ... עכ"ל.

ועוד שם: "... אפילו אם יש גורן וכו' - ר"ל אפילו אם היה גורן אחורי ביתו קודם שהוקף השלש מחיצות, אין אומרים שבשביל הגורן נפתח פתח בכותל הבית ואין כאן פתח לרחבה, אלא סתמא נפתח לרחבה והרי היא מוקף לדירה ומותר לטלטל בכולה ואפילו ממנה לביתו ... עכ"ל. ושיטתו היא כהגר"א שנתבאר לעיל בסמוך במחלוקתו עם המג"א.

וכבר נתבאר לעיל בסמוך, שהנפק"מ מכך דאזלינן בתר האומדנא של הגברא היא דאפשר גם לחשב למפרע מה עשה הגברא

ובקצרה, סיבת האיסור ברחבה, לריטב"א היא רק ברחבה יותר מב"ס. ומשום דחסר בשם דירה שלה. ולפי זה לא שייך לחשב למפרע מה היתה כוונת הבונה והתיר משום כך וכנ"ל. אבל לראב"ד סיבת האיסור ברחבה היא משום שמחיצותיה נעשו לגואי ולא לאבראי, ואיסור זה שייך אפילו ברחבה פחות מב"ס, ולכן אם יבנה לה מחיצות משלה תהיה הרחבה מותרת כדין 'דירה'. ואפשר לזהות זאת לפי אופן הבניה של המחיצות.

אבל לפי הרמ"א, סיבת האיסור ברחבה היא משום דיש אומדנא שהאדם אינו רוצה להתשמש בה כדירה, ואומדנא זו שייכת גם ברחבה פחות מב"ס, אבל יש להתיר על ידי שנחשב למפרע מה היתה דעתו של הבונה, ודו"ק. ולפי הנ"ל תתבאר גם שפיר סתירת דברי רש"י לגבי רחבה, כפי שיתבאר בסמוך.

*

יב. סי' שנ"ט ס"א, עירובין י"ח, כ"ד. : בהבדל בין 'רחבה' ל'מוקצה' ברעת רש"י

איתא בגמ' עירובין כ"ד ע"א: "... אמר רב כהנא, רחבה שאחרי הבתים אין מטלטלין בו אלא בד אמות ... ולא אמרן אלא שפתח ולבסוף הוקף ... לא צריכה דאית ביה דבי דרי, מהו דתימא אדעתא דבי דרי עבדיה, קמ"ל ... ע"כ.

וכתב רש"י שם ד"ה 'רחבה', וז"ל: "... רחבה שאחורי הבתים, ואין פתח הבית פתוח לה הויא מוקפת שלא לדירה, ואי יותר מבית

[הוצאה] מן הבתים לרחבות, משום דלא חשיבא רחבה שלא לשם דירה אלא רחבה שאחורי הבתים, שעשה כל אחד ביתו סביב ונשארה רחבה בנתיים, דהוה ליה לגואי עבידא לבראי לא עבידא אבל רחבה שנעשו כתלים לצרכה מוקפת לדירה חשיבא וכן פירש הראב"ד וזכרנו לברכה ... "עכ"ל.

ומבואר מדברי הראב"ד, דהרחבה שאסורה היא אפילו אם היא פחותה מבית סאתיים, וכל איסורה הוא משום חיסרון במחיצות שנעשו לה במידי דממילא ולא לתוכה. והחיסרון אם כן הוא ב'שם דירה' שלה, ואינו תלוי באומדנא דדעתו של האדם.

וגם הריטב"א שם חלק על הראב"ד, משמע דהדבר תלוי ב'שם הדירה' ולא באומדנא של דעת האדם, וז"ל: "... ואין זה מחזור, אבל יש למצוא [היתר] לרחבות שלנו לפי שיטה זו, שלא אמרו דרחבה חשיבא כקרפף לגבי בית אלא כשהוא יותר מבית סאתיים, אבל בית סאתיים לא הוי כקרפף ... הא רחבה יותר מבית סאתיים או קרפף אפילו של בית סאתיים אסור לגבי הבית ואפילו לרבי שמעון, ואפילו דחד גברא וכן נראה דעת התוספות (פה: ד"ה גג) ... "עכ"ל.

הרי מבואר, דדוקא רחבה יותר מב"ס הוא דאסורה משום שדינו, אבל פחות מב"ס דינו כחצר, ואין הדבר תלוי באומדנא דעת האדם, ונפק"מ מזה, דאין להתיר את רחבות דידן לשעבר משום דסתמן מוקפין לדירה כמש"כ הרמ"א.

הבית, וע"כ אפילו אם הוא יתר מבית סאתים ואפילו עשרה כורין מותר לטלטל בכולו ואף מהבית לתוכו ... אכן רחבה מסתמא לא הוקפה לדירה שאין דרכן להשתמש שם תשמישי הבית כ"כ וע"כ דינו כקרפף לענין יתר מבית סאתים. [קרפף הוא מה שעושין רחוק מהעיר מקום מוקף מחיצות להניח שם עצים וכה"ג] ... "עכ"ל.

הרי מבואר, דהכל הנידון הוא דוקא בסתמא, היכא דאין ידוע למאי הוקפה רשות זו, אז הוא דאמרינן דחצר ודאי הוקפה לדירה מחמת תשמישיה, ולעותה רחבה מסתמא לא הוקפה לדירה כיון שאין דרכן להשתמש שם וכו'.

וכן מבואר גם מלשון הרמ"א שם, וז"ל: "... רחבה שאחורי הבתים יתירה על בית סאתים ולא הוקפה לדירה, אין מטלטלין בה אלא בד' אמות. ... הגה: ומה שאין אנו נזהרין לטלטל בחצירות שאחורי הבתים, משום דבזמן הזה סתמן מוקפין לדירה כמו שנתבאר לעיל גבי קרפף (ד"ע) ... "עכ"ל.

וכן הוא גם ברמ"א בריש סי' שנ"ח, וז"ל: "... ויש אומרים דסתם קרפיפות שלנו מקרי מקפות לדירה, דרגילים לפתוח פתח תחילה ואחר כך להקיף ... "עכ"ל. וכתב המשנ"ב שם ס"ק ט"ו, וז"ל: "... כוונת הרמ"א, במקום שאין אדם זוכר אם הקרפיפות נבנו קודם הבתים או לאחר הבתים ולשם תשמיש דירה, ובזה כתב דרוב קרפיפות שלנו הוקפו אחר בנין הבתים לתשמישי הבתים ודבר פשוט הוא דלאו כללא הוא בכל מקום ובכ"ז ויש לראות בזה בזמננו לפי מנהג המקומות ... "עכ"ל.

סאתיים היה אין מטלטלין בה אלא בארבע אמות ... "עכ"ל.

ולכאורה דבריו סותרים למש"כ הוא עצמו במשנה בריש פרקין [י"ח.]. ד"ה 'מוקצה' דרחבה שאחרי הבתים חשיבה 'הוקף לדירה', וז"ל: "... מוקצה, רחבה שאחורי הבתים ... "עכ"ל, וקאי על הא דתנן דמוקצה חשיב מוקף לדירה ושורי לטלטולי ביה אפילו בבית עשרה כורים ... "עכ"ל.

וכן הקשה גם הביה"ל בריש סי' שנ"ח על רש"י, וז"ל: "... דבשלמא בחצר שייך טעמא משום דבחצר מונחים כמה וכמה דברים שצריך לו בכל שעה ושעה ובשביל זה מקרי דירה. וכמו כן מוקצה שהוא רחבה שאחורי בתים שגם שם מונחים צרכי דירתו אלא שאין תשמישו תדיר כמו חצר ... אלא דבאמת מלשון הש"ס דקאמר רחבה אין מטלטלין, ור"נ אמר אי פתח לה וכו', משמע לכאורה איפכא, דע"פ רוב אין פתח פתוח לרחבה ומשו"ה החליט ג"כ דאין מטלטלין, וצ"ע לרש"י ... "עכ"ל.

ונראה ליישב בהקדם, לפי מש"כ המשנ"ב בריש סי' שנ"ט בהגדרת ההבדלים שבין חצר לרחבה, וז"ל: "... רחבה שאחורי הבתים, דרכן היה להניח שטח מקום פנוי לפני הבתים ואחורי הבתים. אותו שלפני הבתים קרוי חצר ואותו שלאחורי הבתים קרוי בשם רחבה והיה דרכן להקיפן במחיצות.

והנה אותו חלק הקרוי בשם חצר בודאי הוקפה לדירה, שדרך לעשות שם כל תשמישי

בידיעה ודאית שהוקף לדירה, מדכתב גם כאן וגם בריש סי' שנ"ח הנ"ל, 'הוקף לדירה', ועל זה העיר הרמ"א דסגי ב'סתמן' הוקפו לדירה.

וכן לכאורה סבירא ליה לייש חולקים' שהביא הרמ"א בריש סי' שנ"ח, דקרפף הסמוך לעיר יותר מבית סאתיים שלא הוקף לדירה לא חשיב הוקף לדירה ולא אמרינן 'דדעתיה עליה', דהיינו דלא אזלינן בתר דעתיה כלל ומסתמא גם דלא אזלינן בתר 'סתמן' כדי לאמוד את דעתיה, אלא צריך ידיעה ודאית שהוקף לדירה, כמו שהעיר הפרי מגדים במשבצות זהב סי' שנ"ט סק"א. וראה בסמוך במשנה שנתבאר בזה בגדרי הפסיקה להלכה בזה.

ומעתה י"ל לפי זה, דשפיר יש לחלק בין רחבה שאחרי הבתים שיש לו בה שימוש של 'מוקצה', דהיינו עצים להבערה וכדומה וכמש"כ הביה"ל הנ"ל, דבכה"ג אכן ישנה אומדנא שמתחילה הוקפה לשם דירה דהיינו שפתח ולבסוף הוקף, ולכן סתמא דמילתא יש לסמוך להתיר בו טלטול יותר מד"א, וזו כוונת רש"י במשנה בדף י"ח.

משא"כ סתם רחבה שאחרי הבתים שאיננה 'מוקצה', דהיינו שאין בה דברים הנצרכים לו לשימוש, בזה סתמא דמילתא דהוקפה שלא לדירה כמש"כ רש"י בדף כ"ד ע"א.

וכל זה הוא על פי מה שכתב הרמ"א הנ"ל, אבל בדברי המחבר משמע דהדבר תלוי דוקא

סימן ט': בשרשי מח' הפוסקים בדיני קרפף

מגובה עשר, ורוחב העפר רחב מארבע באורך עשר אמות באורך הכותל.

ואם דאין בגובה העפר עשר א"כ הוי כאילו פרץ שם הכותל שלא נשאר שם גבוה עשר למעלה מן העפר דהוי כקרקעית הקרפף, ואף אם חוזר ולוקח משם אח"כ העפר, הואיל ובטלו שם שבת אחת. ויש חולקים דעפר לא הוי בטול אא"כ אין עתיד לפנותו לעולם. (ת"ה סי' ס"ה הרא"ש פ"ק דסוכה) ... "עכ"ל.

וכתב הגר"א שם על עיקר דינו של ת"ה, וז"ל [בתוספת ביאור]: "... וכ"ז אין מובן לי כלל, דהא אמרינן צ"ג ב' גידוד חמשה כו' ... " עכ"ל. [פירוש, וא"כ גם כאן, אמאי יבטל העפר את המחיצה שמעליו, אמאי לא נימא דגידוד חמישה ומחיצה חמישה דמצטרפים זל"ז למחיצה אחת. ומבואר מקושיית הגר"א, דאפילו אם המרחק בין המחיצה לתחילת השיפוע של העפר הוא ד"ט - נמי מצרפינן את הגידוד אל המחיצה, שהרי רוחב העפר למעלה הוא ד"ט כמש"ב ת"ה. ועי' ביה"ל כאן ד"ה 'ואם קשה', שכתב שזו אכן הסיבה שתרומת הדשן פסל את כל המחיצה, ועי' לקמן סי' שס"ב ס"א ד"ה 'שעשה' שהסתפק בזה גופא, אבל דעת הגר"א מבוארת, דס"ל דגם באופן זה מצרפים את הגידוד למחיצה].

והמשיך שם, וז"ל: "... ועוד, לדבריו [של תרומת הדשן שאפשר ליצור פירצה במחיצה גם בלי לפרוץ את גוף המחיצה] למה לא מצא תקנה קלה בסולמות יותר מעשר, דזה

א. סי' שנ"ח ס"ב: הניח עפר אצל שני צידי המחיצה, במח' ת"ה והגר"א אי מהני עפר יותר מגובה י"ט

הנה מבואר בשו"ע סי' שנ"ח ס"ב, דיש דרך לתקן קרפף שלא הוקף לדירה על ידי שיפרוץ בכתלים פירצה של יותר מעשר אמות ובכך יתבטל היקף הרשות ואח"כ יסתום הפירצה לשם דירה. ועל זה כתב הרמ"א בשם תרומת הדשן, דאם קשה לו לפרוץ המחיצה, יוכל להניח עפר משני צידי המחיצה באורך עשר אמות ובגובה פחות מעשרה טפחים ובכך יחשב הדבר כאילו פרץ את הכותל.

אלא שהגר"א שם חולק על הדין של תרומת הדשן הנ"ל, וכתב דאינו מודה לתרומת הדשן בתקנה זו אלא בעיני שיפרוץ פירצה ממש במחיצה עצמה.

ובביאור דברי תרומת הדשן עצמו שהתיר זאת, נחלקו המגן אברהם והאחרונים לגבי גובה העפר שיש להניח כדי לבטל את המחיצה, האם הוא דוקא עד עשרה טפחים ולא יותר, וגם זה רק אם רוחבו ד' טפחים, או כל שכן שיועיל אם יניח עפר בגובה יותר מעשרה טפחים, דאז מועיל לבטל את המחיצה אפילו אם אין בו רוחב של ד' טפחים, כפי שיתבאר.

דז"ל הרמ"א: "... ואם קשה עליו לפרוץ הכותל, י"א דיכול להניח עפר אצל הכותל משני צדדיה עד שיתמעט הכותל

משא"כ בההיא דסעיף י"ד, דמחיצה הראשונה עומדת תמיד אלא דבשעה שעשה מחיצה באורך עשרה דמי כאלו ביטל מחיצה הישנה שבכל אורך הזה, ולפי זה, אם נפלה המחיצה מאין יבוא ההיתר במחיצה הישנה, הלא לא עבד בה ולא חידש בה שום דבר ולא היתה לשם דירה מעולם, זהו הנלענ"ד סברת התה"ד וכל הפוסקים שהעתיקוהו להלכה... "עכ"ל.

וכלומר, היכא שהניח עפר בבסיס המחיצה הוא עשה תיקון בגוף המחיצה הפסולה עצמה וביטל אותה, ולכן כשמפנה את העפר הוא יוצר מחיצה חדשה, משא"כ כשבונה מחיצה ליד המחיצה הקודמת, לא נעשה מידי במחיצה הישנה ולכן היא חוזרת לאיסורה. אלא דלפי זה צ"ב מהי סברת הגר"א ומדוע חולק על כך.

ולכן היה נראה לבאר את סברת תרומת הדשן באופן אחר, והיינו דס"ל כעין משנ"ת לעיל בדעת המג"א בס"ק ד', שקרפף יותר מב"ס אין הוא כרמלית ממש אלא הוא רה"י שאסרו בו את הטלטול יותר מד"א, ולכן כשהוא רחב יותר מב"ס ולא הוקף לדירה ורוצצים לתקנו - אין צריך 'ליצור' דירה מחדש אלא סגי בתיקון קל כדי להוכיח שאין הקרפף דומה לרה"ר כדי להחזירה לשם רה"י הקדום שלו.

ומשו"ה ס"ל לת"ה שהתיקון איננו תיקון המחיצות של הקרפף, אלא זהו תיקון ההיקף של הקרפף, ולכן סגי בתיקון פורתא של הנחת העפר משני צידי המחיצה

ודאי טפי מהני מתקנתו [כיון דהתם ניחא תשמישתיה לעלות עליו עד גובה המחיצה ולכן חשיב הכותל כפרוץ, משא"כ בעפר דלא נוח לטפס עליו]... "עכ"ל.

והסיק שם הגר"א: "... אבל איני מודה גם בזה, דל"ד כלל וכלל לשם [הכוונה לסולמות שיוצרים פירצה] ועבס"ד קרפף כו' שע"י בטלה מחיצה ראשונה כו' חוזר לאיסורו [דבסעיף י"ד מבואר דאם בנה מחיצה נוספת של עשר אמות ומיעט את הקרפף, ואח"כ סתר אותה, חזר הקרפף לאיסורו] והרי שם כאילו נפרץ הכותל הראשון [כלומר, על ידי המחיצה החדשה, משא"כ בעפר שהסמיכו ג"ט לכותל לא נפרצה המחיצה], ואעפ"כ לא מהני וחוזר לאיסורו, ואף לאותו שבת אינו מועיל כנ"ל [כלומר, בהנחת העפר אינו מועיל לפרוץ את המחיצה אפילו לאותה השבת]... "עכ"ל במה שחלק הגר"א על תרומת הדשן. וצריך ביאור במאי פליגי.

וביישוב דעת תרומת הדשן מקושיית הגר"א מההיא דסעיף י"ד, דמבואר דלאחר שסותר את המחיצה החדשה דחוזר הדבר לאיסורו, כתב הביה"ל שם סד"ה 'ואם קשה' לחלק בין מחיצה לבין עפר, וז"ל: "... ונראה לענ"ד, דסברת התה"ד דלא דמי להא דסי"ד, דהכא כיון ששפך עליה עפר נתבטלה לגמרי שהרי עתה דריסת רגלי בני אדם במקום הזה, ואח"כ כשמפנה העפר הרי הוא ממש בונה אותה ולשם דירה, ודמי ממש למחיצה חמשה וחפר בקרקע חריץ והשלימה לעשר, דמה לי אם משלים בקרקע ומה לי שמשלים בכותל שנמצא בקרקע.

וזה"ל הגר"א שם: "... ועל המ"א צ"ע, שכתב בס"ק ז' דאם יש בגובהו כו'. א' דהא כאן הניח אצל הכותל וג"כ לא עיין בסיד"ד...". עכ"ל. וכוונתו היא למש"כ המג"א, וזה"ל: "... אין בגובה העפר י' - דאם יש בגובהו י' שרי בלא"ה כמ"ש ס"ו אם הרחיקה ג"ט...". עכ"ל.

וביאר מחציה"ש את כוונת המג"א ותו"ד הוא, דסבירא ליה למג"א דלא רק אם הניח עפר בגובה פחות מ' טפחים שיש בגובהו רוחב ד' טפחים, הוא דפוסל את היקף נוכל התקנה לא נאמרה אלא לכותל שנמוך מעשרים טפחים], אלא כל שכן אם גובה העפר הוא יותר מ'ט דפוסל את המחציה, ובכהאי גוונא אפילו אי"ן צריך רוחב של ד"ט בגובהו של העפר כדי לפסול את הכותל, ובאמת מועיל תיקון זה גם לגבי כותל שגבהו יותר מגובה עשרים טפחים, ויובאו דבריו בסמוך.

ועל זה גופא חולק הגר"א, וס"ל דאם העפר גבוה יותר מעשרה טפחים הוא מקבל שם 'מחציה' מצד עצמו, ודמי למש"כ השוע בסעיף י"ד, דאם הוסרה מחציה זו אח"כ חוזר הכותל המקורי לאיסורו, ולכן לא מהני תיקון זה אלא לכותל פחות מעשרים טפחים.

וכמו שכתב במשנ"ב ס"ק ל"ג בשם האחרונים, וזה"ל: "... ואם אין בגובה - ר"ל, דכל תקנה זו אינו אלא בשכל גובה הכותל הוא פחות מעשרים טפחים, דאז יכול לעשות תל משני צדדיו בגובה פחות מעשרה טפחים, דבשיעור כזה אפשר עוד לדרוס ולהלוך עליו...". עכ"ל.

ונטילתו מחדש כדי לתקן את ההיקף מהחיסרון שלו. ובהא הוא דשאני דין זה מהמבואר בסעיף י"ד שהכותל המקורי חוז לאיסורו, משום שכאן הוא פועל ישירות בהיקף הרשות, משא"כ בסעיף י"ד הוא אינו פועל ישירות בהיקף אלא בונה מחיצה בתוכו, ולכן כשמסיר את המחיצה החדשה חוזר ההיקף הישן לאיסורו, ואילו בנידון זה כאמור עצם ההיקף תוקן.

אבל הגר"א ס"ל כמשנ"ת לעיל ואזיל לשיטתיה, דס"ל דקרפף יותר מב"ס קיבל שם כרמלית ממש, ולכן התיקון הנצרך הוא בגדר של 'יצירת' דירה מחדש, ולכן הוא צריך להיעשות בגוף המחיצות דוקא כדי 'לבנות דירה' ולא בהיקף בכללותו, ולכן כל היכא שמניח עפר ליד הכותל ואינו משנה את גוף הכותל ממש, הוא לא ביטל את הכותל הקודם אלא רק כיסה אותו בעפר, ולכן כשהוא נוטל שוב את העפר חוזר הכותל לאיסורו הקודם, ודו"ק.

*

ב. שם: בהמשך להנ"ל, במוח' הגר"א עם המג"א בדעת תרומת הדשן, אי מהני שיניח עפר יותר מ'ט

הנה, כל משנ"ת לעיל בסמוך לגבי הניח עפר משני צידי הכותל, אי מהני או שלא, הוא במה שנוגע למחלוקתו של הגר"א עם תרומת הדשן, אבל גם אליבא דתרומת הדשן חולק הגר"א על הבנת המג"א בדברי ת"ה.

בגובה וכו'. דאם יש כו'. ר"ל דע"כ אין הכונה דבעינן דוקא שלא יהיה העפר גבוה י' דלפ"ז הוי כאלו פרוץ שם הכותל ... ז"א, דהא מיד כשהניח העפר בגובה ט' ומחצה נתבטל המחיצה הישנה, ולמה יגרע כשהוסיף עליו עפר בגובה חצי טפח, אדרבה, עשה עתה מחיצה חדשה כיון דכבר נתבטלה מחיצה הישנה ... א"ו צ"ל כנ"ל, ולכך הוצרך מ"א לפרש להיפך, דאי גבוה י' משכחת לה דבלא"ה מותר וא"צ שיהיה רוחב העפר ד' טפחים דהיינו אם הרחיק העפר מן הכותל שלשה טפחים כדאי' סעיף ו' ... עכ"ל. וצריך ביאור במאי פליגי.

וגם בזה נראה דאזלו שני הצדדים לשיטותיהם שנתבארו לעיל, דהמג"א המיקל ס"ל דקרפף זה באמת יש לו דין של רה"י אלא שהחמירו שלא לטלטל בה כמשנ"ת שיטתו בס"ק ד' גבי שומירה ובית דירה בדעת הרמ"א בס"א וכמשנ"ת דעת תרומת הדשן לעיל בסמוך, ולכן שפיר מצינן להקל לתקנו על ידי שנאמר שהעפר שבתחתית הכותל 'מבטל' את ההיקף הישן לעניין שיחשב כאילו נפרץ כדי להכשיר מחדש את היקף הקרפף, ולכן אפילו אם הכותל גבוה מעשרים משכחת לה האי דינא.

משא"כ הגר"א וסיעתו, ובעקבותם גם המשנ"ב, ס"ל שקרפף זה הוא 'כרמלית' ממש, ולכן כדי לתקן אותו צריך 'ליצור' ממנו היקף לדירה, ולכן צריך לעשות תיקון במחיצות ולא סגי בתיקון בהיקף הכולל, ולכן רק היכא שיש הילוך הרבים על המחיצה הוא דמתבטל הכותל, דהיינו פחות מי"ט וניחא תשמישתיה.

דהיינו, הסיבה שרק היכא שגובה העפר הוא פחות מי"ט הוא דמועילה תקנה זו, היא משום דעד גובה זה אפשר להלך על העפר ועי"כ יש להחשיב את קרקע הקרפף כאילו שהיא מגיעה עד לשם ולכאן אין העפר נחשב מחיצה, אבל אם העפר גבוה יותר מעשרה טפחים, דא"א לדרוס עליו, שוב נחשב העפר למחיצה מצד עצמה ולא כקרקע הקרפף, וכנ"ל.

וכתב בשעה"צ שם ס"ק ל"ג לבאר דבריו ולשלול את פירוש המג"א בסק"ז הנ"ל, וז"ל: "... דאם הוי עשרים ממה נפשך לא מהני, דאם בתל יהיה פחות מי' טפחים א"כ הוי ליה הכתל מתל ולמעלה יותר מעשרה טפחים ולא מבטיל משום התל שתחתיה ... ואי המחיצה פחות מי' טפחים, אם כן התל הוא עשרה ויותר ושוב לא מבטל מחיצת הכותל ... דאם יקרבנה סמוך להכותל בתוך ג' טפחים ... ואפילו אם ירחיק העפר מן הכתל ג' טפחים גם כן לא יועיל בזה מאומה, דהא יצטרך לבסוף לפנותו ואם כן יחזור האיסור למקומו, דהא הכותל לא הוקפה לדירה, וכדלקמן בסעיף י"ד.

מה שאין כן, אם גובה העפר שלמטה הוא פחות מי' טפחים, דיש עליה דריסת הרגל, הוא מבטל על ידי זה לכותל הישן, וכשמפנה העפר אחר כך נעשה עתה ממילא הכותל הישן בשם מחיצה שהוקפה לדירה. כל זה מתבאר מדברי הגר"א בביאורו ומספר בית מאיר ומאמר מרדכי, דלא כמגן אברהם סעיף קטן ז' ... עכ"ל. וזה להדיא דלא כדברי המג"א הנ"ל.

וכתב מחציה"ש, שהמג"א בא לשלול להדיא את סברת הנך אחרונים, וז"ל: "... אין

'מחיצה לרשות'. ולכן לכאורה ע"כ אם צריך לפרוץ בגובה עשרה טפחים הוא צריך לפרוץ מגובה עשרה עד הקרקע, ודו"ק.

אך באמת נחלקו המפרשים בדעת הרמב"ם, האם כוונתו שצריך לפרוץ את כל גובה המחיצה כדי לתקן אותה לשם דירה, או דסגי רק למעטה מעשרה טפחים, ולקמן יתבאר דמסתבר בדעת הרמב"ם דאי"צ לפרות את כל גובה המחיצה.

דהתו"ח שיובא להלן דייק מדברי הרמב"ם לגבי 'נבלעו המחיצות' דסבירא ליה שצריך לפרוץ את כל המחיצה, אבל המשנה ברורה בסי' שני"ח ס"ק כ"א, כתב בשם המאמר מרדכי דאינו צריך לפרוץ את כל גובה כותל עד למטה, אלא כל שלא נשאר בגובה עשרה טפחים סגי, ע"ש, וכן משמע מהרב המגיד שם הט"ו כפי שיתבאר.

והאור"ש פט"ז ה"ה כתב שזו מחלוקת אמוראים בירושלמי, ונחלקו במאי דפליגי תרומת הדשן והתורת חיים, וז"ל: "... מקום שהוקף שלא לשם דירה כו', בגובה י' טפחים. בירושלמי פרק כיצד מעברין (עירובין פ"ה) הלכה ז', בנה תשעה לשם קרפף ואחד לשם דייר כו', אמר ר' אלעזר, אפילו בנה את העשירי לשם דייר הרי הוא כדייר.

ונראה, דפליגי אם בנה ט' טפחים לשם קרפף והטפח העשירי לשם דירה, אם הוי מוקף לדירה, שכל מחיצה שאינה של עשרה טפחים אינה מחיצה, ופליגי במה דנחלקו הפוסקים, המה תרומת הדשן (ח"א סימן ע"ה)

אבל היכא שהעפר גבוה מ"ט ולא ניחא תשמישתיה, אדרבה, הוא נעשה כותל מצד עצמו המונע את המעבר לרשות, ולכן אם ירחיק אותו יותר מג"ט מהכותל הישן ויסירונו אח"כ [ואת זה הוא מוכרח לעשות כמו שכתב בשער הציון], יחזור הדבר לאיסורו, ולכן החמירו בזה, ודו"ק.

*

ג. סי' שני"ח ס"ב: האם כשפורץ את המחיצה צריך לפרוץ את כולה, או דסגי שימעט מ"ט

כתב הרמב"ם פט"ז ה"ה, וז"ל: "... מקום שהוקף שלא לשם דירה, אם פרץ בו פרצה יתר על עשר אמות בגובה עשרה טפחים וגדר בה לשם דירה עד עשר מותר לטלטל בכלו... עכ"ל. ובהלכה ט' שם כתב, וז"ל: "... נבלעה מחיצה התחתונה והרי העליונה קיימת, והואיל ונעשית העליונה לשם דירה והרי אין שם נראה אלא היא הרי זה הועיל ומותר לטלטל בכלו... עכ"ל.

ולכאורה כוונתו במה שכתב שפורץ בה פרצה 'בגובה עשרה טפחים' הוא דפרוץ אותה לכל גובה המחיצה מעשרה טפחים ועד הקרקע. והיינו משום דמאי דגבוה מעשרה טפחים אין עליו 'שם מחיצה' כלל, כמבואר בסוגיא בדף כ"ה ע"א גבי נבלעו המחיצות התחתונות, דהעליונות שעליהן נחשבות כ'נעשו ממילא' כמש"כ שם רש"י ד"ה 'ממילא שבח', ע"ש.

והיינו משום שעד עתה לא היה צורך בהן כדי לגדור את הרשות, ורק עתה נעשו

ותורת חיים פרק עושין פסין (עירובין כה, א ד"ה נבלעו) בזה, יעו"ש היטב והבן.

ז"ל התורת חיים עירובין כ"ה ע"א: "... נבלעו מחיצות התחתונות והעליונות קיימות. פירש"י ז"ל שהיה העפר רך ותיחוח ונחבט הכותל בכת אחת בשבת. משמע מפירושו, דלא מהניא אלא א"כ נבלעת כל מחיצה התחתונה ולא נשאר ממנה כלום, אבל אם נשאר ממנה בפחות מעשרה ועליונה משלמת לעשרה - לא מהניא.

ואף על גב דמחיצה גבוה עשרה טפחים ונתמעטה בטלה, כדאמרינן בפ' חלון, מכל מקום קרפף יותר מבית סאתים כיון דבעינן שיהא הוקף לדירה - צריך שיהא כל שיעור מחיצה הוקף לדירה דהיינו בגובה י'. וכן משמע לישנא דש"ס דכולה מחיצה בעינן, מדנקט והעליונות קיימות לא קאמר והעליונות משלימות.

וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהלכות שבת, נבלעה מחיצה התחתונה והרי עליונה קיימת הואיל ונעשית העליונה לשם דירה והרי אין שם נראה אלא היא הרי זה הועיל.

ולפי זה הא דאמר שמואל לעיל קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה פורץ בו פירצה יותר מעשרה וגודרו כו', צריך לפרוץ בו פירצה יתר על עשר אמות בגובה עשרה טפחים ולגודרה, אבל אם פרץ למעלה בכותל יתר על עשר אמות באורך ומיעט הכותל עד שהוא נמוך פחות מעשר טפחים וחזר וגדרה והשלימה לעשרה או יותר - לא מהניא דבעינן

הוקף לדירה כל שיעור גובה המחיצה. וכ"כ הרמב"ם שם בהדיא שצריך לעשות פירצה ביתר על עשר בגובה עשרה טפחים.

ואף על גב דכפרק כל גגות קאמר והלכתא גידוד חמשה ומחיצה חמשה מצטרפין, שאני התם, דבחתר איירי שיש בו דירורין ולא בעינן שיהא הוקף לדירה, ואפילו כולו גידוד נמי שריא. אבל קרפף דלית ביה דירורין בעינן שיקף לדירה וצריך שיקף כל גובה המחיצה לדירה.

וטעמא נראה, משום דמחיצה פחותה מעשרה נמי מחיצה היא ולא כפרוץ דמי, אלא דלאו מחיצה גמורה היא, וכ"כ הרמב"ם ז"ל שם דכל מחיצה שאין בגובה עשרה טפחים או יותר אינה מחיצה גמורה. וכתב עליו הרב המגיד, דמה שכתב אינה מחיצה גמורה, לפי שבפחות מכן הוי מחיצה וחולקת רשות כמבואר בדיני הכרמלית ומקום פטור, וכיון דשם מחיצה עליה כל שאינו פורץ כולה אלא מקצתה וחוזר וגודר ומשלימה לעשרה אכתי לא הוי מוקף לדירה.

ומכאן יש לתמוה על מה שכתב בתרומת הדשן הביאו בהגהת ש"ע סי' שנ"ח דפרדס גדול יותר מבית סאתים מוקף חומת אבנים ולא הוקף לדירה, אם החומה אינה גבוה יותר מתשעה עשר טפחים יש לה תקנה, שיעשה בית דירה בפרדס ואח"כ ישפוך עפר לצד החומה מבחוץ ומבפנים יותר מעשר אמות לאורך החומה... ובגובה פחות מעשרה טפחים... ואז החומה נחשב כפירצה כנגד כל אותה העפר לאורך... ומהחומה נמי יש

אלא דבשלמא לשיטת רש"י א"ש, דנתבאר לעיל כ"פ דס"ל דקרפף יותר מב"ס הוא כרמלית גמורה, א"כ א"ש אמאי הצריך שכל החומה הישנה תיבלע בקרקע, היינו כדי לעשות תיקון בגוף המחיצות וכנ"ל. וכן א"ש איפכא בדברי תרומת הדשן שלא הצריך לפרוץ את כל הגובה, היינו משום דאזיל לשיטתיה שנתבארה לעיל, דס"ל שקרפף יותר מב"ס הוא רה"י שאסרו בה את הטלטול ודלא כהגר"א שחלק עליו, ולכן סגי בכך שיפחית את גובה המחיצה מעשרה טפחים, וכנ"ל.

אבל בדעת הרמב"ם א"א לישוב כך, משום דמחד ס"ל דקרפף יותר מב"ס הוא רה"י שאסרו בה טלטול כמשנ"ת לעיל, אבל מאידך ס"ל לפי התו"ח דצריך לפרוץ את כל גובה המחיצה, וא"כ צ"ב מה טעמו.

ולכן יותר מסתבר לפרש בדעת הרמב"ם כפי שמשמע מדברי המ"מ שם הלכה ט"ו, והובא בתו"ח עצמו בביאור הגמ', דס"ל לרמב"ם דמחיצה פחותה מעשר היא מחיצה אך אינה מחיצה גמורה, אבל לא כפי המשמעות שנתן לזה התו"ח דזו הסיבה שצריך לפרוץ את כל הגובה כדי לבטל את מחיצה לגמרי, אלא איפכא וכמשנ"ת לעיל, דסגי בהכי כדי לקלקל את ההיקף הקודם ולעשותו מחדש לשם דירה.

ומה שכתב הרמב"ם דהגם דאם היא פחותה מעשרה טפחים חשיבה 'מחיצה', נראה דהוא לשיטתו אזיל דמהות המחיצות היא 'לסמן' את גבולות הרשות לבני רה"ר, וכמשנ"ת לעיל באריכות, אבל אכתי כלפי

דריסת הרגל שגם הוא פחות מעשרה. וכל פחות מעשרה לאו מחיצה איקרי וכפתוח וכפרוץ דמי ... ויניח העפר כך שבת אחת ואח"כ יפנה, ונמצא המחיצה חזרה למקומה ונעשית לאחר שנעשה בו בית דירה, והוי שפיר מוקף לדירה עכ"ל.

דלפי מה שכתבתי ודאי לא מהני, ואפילו את"ל דהחומה שכנגד העפר הוי כמוקף לדירה אחר שנוטל העפר ממנה אכתי הא לא הוי אלא פחות מגובה עשרה ואותה חומה שלמעלה מן העפר אינה משלמת כיון שלא הוקף לדירה ואנן בעינן שיקף לדירה כל שיעור גובה המחיצה ... "עכ"ל התו"ח.

הרי דפליגי אם מחיצה פחות מעשרה טפחים חשיבה 'מחיצה' שאינה גמורה, או דלא חשיבה כלל מחיצה, וצ"ב במאי פליגי.

ולכאורה היה מקום לומר, דפליגי האם כשמתקנים את ההיקף שלא נעשה לדירה צריך 'ליצור דירה' מחדש, או דסגי רק בתיקון ההיקף, דאם הקרפף מצד עצמו עשוהו חכמים ככרמלית גמורה - אזי כדי לעשותו מוקף לדירה צריך ליצור את הדירה תחילה ולכן צריך לפרוץ את החומה לגמרי ולבנות אותה מחדש.

אבל אם קרפף הוא רה"י רק שאסרו בו את הטלטול, א"כ סגי רק בתיקון ההיקף ואי"צ לבנות את החומה מחדש, ולכן סגי בכך שימעט את הכותל מעשרה טפחים, ובכך הוא מקלקל את ההיקף, ויחזור ויקף שוב לשם דירה, הכל כמשנ"ת כבר לעיל.

אבל בשו"ת עצמו כתב הרשב"א לבאר דעתו, וז"ל: "... וטעמא דמילתא דבור ואילן אינן ממעטין ועמוד ממעט. משום דכל שהוא מעיקר תשמישי הקרפף, ודרכן של בני אדם לעשות כן בקרפפות להשתמש בהן, כגון בור ואילן, הרי הן מכלל הקרפף ונמדדין עמו.

אבל דברים שאין דרכן של בני אדם לעשות כן בקרפפות לתשמיש הקרפף, כעמוד ותל, אינו מכלל הקרפף ואינו נמדד עמו. ומכל מקום כשהוא פחות משלשה, אינו חשוב כלל ובטל לגבי הקרפף. וכשהוא משלשה ועד ארבעה, למר חשיב וממעט ולמר לא חשיב ובטל ואינו ממעט. ומשום כך אני חוכך להחמיר אפילו באותו בית כנוס המים, שאף על פי שהוא גבוה רחב, דינו כבור ומכל עיקרי תשמישי הגן הוא ואינו ממעט ונמדד עמו... "עכ"ל.

הרי דפליגי בזה גופא, שהחכם השואל ס"ל שהגדרת 'הוקף לדירה' היא שהרשות מקבלת 'שם דירה', ואילו הרשב"א ס"ל שהגדרת 'הוקף לדירה' היא מחמת סוג התשמישים שנעשים בו. ומשו"ם הכי כתב החכם השואל שבור עמוק עשרה ורחב ד' אינו חלק מן הקרפף משום שהוא חולק רשות לעצמו, ואילו לרשב"א תלוי הדבר אם הבור הוא חלק מתשמישי הקרפף או שלא. ולפי שני צדדים אלו תתבארנה כמה מחלוקות לקמן.

*

ההיקף של הרשות כדי ליצור אותה כמוקפת לדירה צריך דוקא מחיצה גמורה, ודו"ק.

*

ד. סי' שנ"ח ס"ט: האם קרפף יותר מב"ס שהוקף לדירה חשיב דירה מחמת השימושים שלו או משום שם הרשות שבו

הנה, יל"ע האם קרפף יותר מב"ס שהוקף לדירה חשיב דירה משום שהרשות קיבלה 'שם דירה' או משום שנעשה לשימושי דירה והשימושים הם הנותנים לו את חשיבו הדירה שבו, ונראה דנחלקו בזה הרשב"א והחכם השואל בשו"ת החדשות כתב יד סי' כ"ו, שהובא בב"י ס"ס שנ"ח.

וז"ל הב"י שם: [כתב] בתשובות הרשב"א, גנה יתירה על בית סאתים שעשו בתוכה בית דירה ובור עמוק י' ורחב ארבעה להשקות את הגן, ובית כינוס מים שקורין סאפארי"ג להקות בו מים להשקות זרעים. יש מן החכמים שהורה שהבור ובית כינוס המים ממעטין. ונתן טעם לדבריו לפי שהם רשות היחיד, ואם כן אינו מכלל הגנה שהיא כרמלית ואינם נמדדים עמה... ואני אומר בכל להחמיר.

והשבתי עליו, דבור אינו ממעט ואף לכשתרצה לומר שהוא רשות היחיד, לפי שאין הדבר תלוי בחילוק רשויות... וארכו הדברים בין הרשב"א והחכם ההוא ובסוף עמדו דברי הרשב"א... "עכ"ל הב"י, ולא הביא את טעמו של הרשב"א בזה.

ובסוף דבריו הביא, שמלשון הרשב"א בעבוה"ק ומלשון הרז"ה, משמע שהיקף המחיצות לדירה מתבטל לגמרי על ידי הזרעים, אלא שבשעה"צ הוכיח שרוב הפוסקים חולקים על זה, ועכ"פ לענין חצר שנזרעה רובה אין למחות ביד המקילים.

והנה, שורש הספק בזה הוא, בתר מאי אזלינן בקרפף יותר מב"ס שהוקף לדירה, האם שימושי הדירה הם שמעניקים לו 'שם דירה', או דעל ידי שהוקף לדירה הוא נעשה ממש דירה. דאם שימושי הדירה הם הנותנים לקרפף זה את שמו, זהו דין בגברא ולא דין במחיצות, אזי כל היכא שאינו יכול להשתמש בו לדירה הוא בטל, אבל המחיצות עצמן לא בטלו, ולכן כאשר שוב אפשר לחזור ולהשתמש בו כדירה חוזר היקפו להיתרו.

אבל אם על ידי ההיקף לדירה נוצר כאן 'שם דירה', אזי כל היכא שבטלה הדירה מחמת הזרעים צריך שוב 'ליצור' את הדירה מחדש ואין היא חוזרת להיתרה מעצמה.

ובפשטות נראה לומר, דצריך נידון זה להיות תלוי בנידון הקודם, איזה דין נתנו חכמים לקרפף יותר מב"ס שלא הוקף לדירה, האם הוא 'כרמלית' ממש, ואז כדי כאשר מקיפו לדירה הוא 'יוצר' מחדש את הדירה שלו, ולכן כשהדירה בטילה שוב איננה חוזרת להיתרה מעצמה, או שהוא באמת דירה גם כעת אלא שהחמירו בה חכמים שלא לטלטל בה, וכשהוקף לדירה סגי בתשמישי דירה כל דהן כדי להכשירה, ולכן אם נזרע רובו, אזי רק כל זמן שיש מניעה בפועל להשתמש בה

ה. סי' שנ"ח ס"ט: האם זריעת זרעים מבטלת את ההיקף לדירה לגמרי או רק כל עוד שהם קיימים, מהנ"ל

כתב השו"ע סי' שנ"ח ס"ט, וז"ל: "... קרפף יותר מבית סאתיים שהוקף לדירה ... אבל אם נזרע רובו הזרעים מבטלים שם דירה ... עכ"ל.

והסתפק הביה"ל שם ד"ה 'הזרעים', האם כנזרע רובו ובטל שם דירה מן הקרפף הוא ביטול גמור, שמבטל כליל את המחיצות שנעשו לדירה, ונפק"מ אם לאחר הקיץ שבטלו הזרעים תו לא חוזר הקרפף להיתרו, או שמא אין הזרעים מבטלים את ההיקף של הדירה, אלא שהיקף הדירה אינו מועיל כל זמן שיש בתוכו זרעים משום שאין אדם דר בזרעים, ותכף שנסתלקו הזגעים חוזר הקרפף להיתרו.

וז"ל: "... הזרעים מבטלין הדירה - לא נתבאר בפוסקים אם הזרעים מבטלין לגמרי המחיצות של דירה, וא"כ אפילו בסוף הקיץ שכבר הוציאו הזרעים מ"מ אסור לטלטל שהרי הזרעים ביטלו את ההיקף שהיה לשם דירה, וא"כ אם ירצה לטלטל צריך לפרוץ בכותל עשר אמות ולחזור ולגדור לשם דירה וכמבואר בס"ב.

או אפשר, דהזרעים אינם מבטלים את ההיקף של דירה אלא דההיקף של דירה אינו מועיל כ"ז שיש בו זרעים משום דאין אדם דר בזרעים ותכף שנסתלקו הזרעים חזר הקרפף להיתרו שהוקף מתחלה לדירה ... עכ"ל.

משום דדרך הקרפף שיש בו בורות, הרי דלרש"י אזלינן בתר שימושי הקרפף, ואילו לתוס' אזלינן בתר חילוקי הרשויות, ובור חולק לעצמו רשות כמו עמוד. ובאמת זוהי מחלוקת מבוארת בין הרשב"א בעבוהדת הקודש והריטב"א בדף כ"ה ע"א שבאו לשלול את דברי התוס' הנ"ל, וברש"י מבואר כדעת הרשב"א וסיעתו, ועי' ביאור הגר"א סי' שנ"ח ס"ק כ"ח ובביה"ל שם.

וחזינן מזה, דהגם דרש"י ס"ל שקרפף יותר מב"ס הוא כרמלית ממש, אפי"ה אזלינן בתר השימושים שבו כדי להגדירו כדירה ולא בתר שם הרשות שלו, ודלא כמו שהעלינו לעיל לתלות את הסיבה שהקרפף הוא 'כרמלית' בכך דאזלינן בתר שם הרשות שבו.

ואילו התוס' בדף ס"ז ע"ב ס"ל ג"כ דקרפף יותר מב"ס הוא כרמלית ממש וכשיטת רש"י, כמשנ"ת הסוגיא לעיל, אבל ס"ל דלא אזלינן בתר השימושים אלא בתר שם הרשות, ולכן שפיר כתבו דהבור חולק רשות לעצמו, ולא אזלינן בתר השימושים של הקרפף וכנ"ל, הרי מבואר מזה שלאו הא בהא תליא, ודו"ק.

*

ו. סי' שנ"ח ס"ב: להנ"ל יתבאר היטב ספיקו של הפמ"ג אי מהני פתיחת חלוץ לקרפף או בעינן דוקא פתח

כתב השו"ע סי' שנ"ח ס"ב, וז"ל: "... ומה נקרא מוקף לדירה ... או שפתח לו פתח מביתו ... עכ"ל.

כדירה היא בטילה, אבל היא חוזרת מעצמה להיות 'דירה' כאשר סרה המניעה.

אלא שבאמת יתבאר לקמן בדברי הביה"ל לא כך, דלא תלה את שני הנידונים זה בזה, דהיינו, ס"ל דלעולם אזלינן בתר השימושים בקרפף כמשנ"ת כאן, למרות דס"ל שקרפף יותר מב"ס שלא הוקף לדירה הוא ממש כרמלית, ועי' בזה לקמן במשנ"ת על השו"ע בסעיף י"ד.

והנה, בגמ' בדף כ"ב ע"א איבעיא לן אליבא דר' יהודה שלא התיר בפסי ביראות אלא עד בית סאתיים, האם בית סאתיים הוא בור ופסים, או בור בלא פסים. והקשו שם התוס' ד"ה 'בור', דאמאי לא יחשב הבור מיעוט לקרפף כמו עמוד ויהיה מותר ביותר מב"ס ללא הבור, וחילקו בין קרפף שיש לו מחיצות טובות שהעמוד אכן ממעט בו מב"ס, לבין פסי ביראות שלא התיירו בהן בין הכל יותר מב"ס כולל הבור.

וכתב המ"מ בפט"ז, דיש לתרץ קושיית התוס' לפי מש"כ רש"י דף כ"ה ע"א ד"ה 'באילנות', דהא דאילנות לא הוו מיעוט הוא משום שדרך הקרפף שיש בו אילנות, ע"ש, ולפי זה כתב המ"מ גם לגבי בור, דהא דבור אינו ממעט את הקרפף הוא משום דדרך הקרפף שיהיו בו בורות, ע"ש.

הרי דפליגי רש"י ותוס' האם בור ממעט בקרפף או שלא, דלתוס' הוא ממעט כמו עמוד, ורק בפסי ביראות הוא דאינו ממעט, ואילו לרש"י אין הבור ממעט אפילו בקרפף

ז. סי' שני"ח סי"א: במח' האם מים שאינם ראויים לשתייה שמבטלים את הדירה, הוא דוקא בעומק י"ט או אפי' פחות

כתב השו"ע בסי' שני"ח סי"א, וז"ל: "... קרפף יותר מבית סאתים שהוקף לדירה ונכנסו בו מים, אם ראויים לשתייה אין מבטלין הדירה אפילו אם המקום שנתפשטו שם יותר מסאתים, ואפילו הם עמוקים הרבה; ואם אינם ראויים לשתייה דינם כזרעים, והוא שיהא בעמקם עשרה טפחים... " עכ"ל.

ובמה שמבואר בשו"ע דמים שאינם ראויים לשתייה מבטלים את הדירה רק אם יש בעומקם י"ט, כתב הביה"ל שם ד"ה 'והוא' דיש סיעה גדולה של ראשונים החולקים וסוברים דאפילו אם יש בעומקם פחות מ"ט עומק נמי בטל מן הקרפף שם דירה, ולא דמי לרקק מים ברה"ר דכל שאין בעומקו י"ט אין הוא מבטל שם רה"ר, משום שיש הבדל בין רה"ר שתשמישה להילוך לבין תשמיש קרפף שתמישו לדירה.

וז"ל הביה"ל: "... והוא שיהא בעומקם י"ט - דעה זו נובעת מדברי הרשב"א בעבודת הקודש, וכן הסכים המגיד, וכן מראין דברי רש"י בסוגיא, וכן הוא משמעות הריטב"א שם מדקאמר דבפחות מזה בטל לחצר... לעומת זה, יש באמת כמה ראשונים שחולקין ע"ז, הרא"ש [וכפי מה שהעתיק בפסקי הרא"ש וכמו שכתב בק"נ], והטור, והריטב"א בשם יש מפרשים, דהא דקאמר בש"ס עומקן לאו דוקא, אלא למקומם קרי עומקם ומשום דלא אפשר למים בלא שום עומק

ובביה"ל ד"ה 'או' הביא את ספיקו של הפמ"ג האם מועיל גם לפתוח חלון לקרפף או דדוקא פתח ממש בעינן, וז"ל: "... או שפתח לו פתח - עיין בפמ"ג שמשתפק לומר דאפשר דה"ה חלון. ובאמת, אף דבא"ר ובעו"ש כפי מה שהביאו ממבי"ט משמע דה"ה חלונות, מ"מ זהו דבר חדש, ובש"ס לא נזכר רק פתח ויש לומר דדוקא פתח, ומשום דמנכרא מילתא שחשב להשתמש במקום שלפני הפתח, משא"כ חלונות שעיקרן לאור עשויות וגם א"א להשתמש דרך החלונות בקבע לא מקרי עי"ז היקף לשם דירה ושפיר עביד הפמ"ג דנשאר בזה בצ"ע... " עכ"ל.

ולפי הנ"ל נראה ברור, דהספק כאן הוא האם אזלינן בתר 'שם הדירה' שניתן לקרפף זה על ידי שפתח לו פתח או חלון, או בתר שמושי הדירה שיש בו. דהאליה רבה והעולת שבת סבירא להו דאזלינן בתר 'שם הדירה' ולכן סבירא להו דדרכה של דירה שיהיו לה חלונות הפתוחים לקרפף ולכן כל הקרפף מקבל 'שם דירה' על ידם.

משא"כ הביה"ל לשיטתו הנ"ל, הסובר דאזלינן בתר השימושים של הקרפף, ס"ל שרק שימושי דירה בפועל בקרפף הוא דנותנים לכל הקרפף שם דירה, ולכן הסתפק לגבי חלונות אם יש בכך מספיק היכר שרצונו של הגבירא להשתמש בקרפף לשימושי דירה, ודו"ק.

וכן הוא להדיא ברש"י בדף פ"ז ע"א ד"ה 'שלא היתה', וז"ל: "... אלמא מים שאינן עמוקים י' אינם רשות לעצמן, וכי הוה נמי בחצר הוה להו רה"י "... עכ"ל. והוא כמשנ"ת, דהא דמים מבטלים שם דירה מן החצר הוא רק היכא דהם חולקים רשות לעצמם, דהיינו כשעמוקים י"ט.

ואילו סברת החולקים, דהיינו הראב"ד וסיעתו היא, דהא דהמים מבטלים את שם הדירה מן הקרפף שהוקף לדירה, הוא משום שתשמישי הדירה מתבטלים על ידם, וזה שייך גם היכא שאין בעומקם י"ט, ובלבד שלא יהיה עומקם פחות מג"ט, דאז הם בטלים כלפי החצר. וצ"ב מהו שורש המחלוקת בזה, דלרשב"א וסיעתו נשאר שם דירה על הקרפף למרות שכבר א"א להשתמש בו תשמישי דירה, ולראב"ד תלוי 'שם הדירה' של הקרפף בתשמישי הדירה בפועל, וצ"ב.

והנראה בזה, דרש"י אזיל לשיטתיה הנ"ל, שקרפף יותר מב"ס נתנו לו חכמים דין כרמלית גמורה, ולכן ס"ל דכדי להחשיבו לדין 'דירה' מחדש צריך מעשה חיובי של 'יצירת דירה' כמשנ"ת לעיל, ולכן, לאחר שכבר נוצרה כאן דירה, דלפי רש"י הוא רק היכא שיש גם בפועל בית וכנ"ל, א"כ אין המים יכולים לבטל את שם הדירה אא"כ הם חולקים רשות לעצמם שהיא 'כרמלית' בעצמה.

אבל הראב"ד אזיל לשיטתו שנתבארה בסוגיא דדף ס"ז ע"ב, דכיון דקרפף בעצמותו הוא בעצם 'דירה' אלא שהחמירו בו חכמים

עכ"ל. והיינו, אפילו פחות מי"ט, כדמוכח שם מהריטב"א לפירוש זה ע"ש בדבריו.

והנה, יש מפרשים זה שהביא הריטב"א, הוא הראב"ד, כדמבואר בחידושי גאונים קדמונים [מובא בראש ספר מעשה רוקח], וכ"כ הרז"ה במאור, וע"ש עוד בחידושי גאונים שכן הוא ג"ם כן דעת ספר הבתים, ודחה הוכחת הרשב"א מההיא דרקק, דאם אמרו ברשות הרבים שתשמישו בהילוך וכשהוא בפחות מי"ט ראוי לילך על ידי הדחק ושמיה הילוך - לא נאמר כן בקרפף שתשמישו לדירה, דאם יש בו רקק מים אפילו בפחות מי"ט טפחים, כיון דאינו ראוי לתשמיש נתבטל שם דירה ממנו עכ"ל.

וכן מוכח ברא"ש סברא זו ע"ש, ואם כן, יש כנגד סברא קמא הרז"ה והראב"ד והרא"ש והטור וספר הבתים, וראוי להחמיר שלא במקום הדחק. ודע דמסתברא דאפילו לסברת הרא"ש ודעמיה דאפילו בפחות מי"ט נמי אסור מ"מ מודו בפחות מג' דאינו אסור דכארעא סמיכתא היא וגם אינו קשה להשתמש שם בתשמישין של חצר "... עכ"ל.

ומבואר מדבריו, שסברת הרשב"א ורש"י וסיעתם, וכן דעת השו"ע, דהא דמים הרעים מבטלים את שם הדירה מן הקרפף הוא רק היכא שהם חולקים רשות לעצמם ומבדילים את עצמם מן ה'דירה', ולכן רק היכא שיש בעומקם י"ט הוא דחולקים רשות לעצמם, אבל היכא שאין בעומקם ג"ט, לא אכפת לן מהם, ולא אכפת לן שהם מפריעים לשימושי הדירה של הקרפף.

פתח לו פתח ואח"כ הקיפו דג"כ סגי ונסתם הפתח דלא יצא הקרפף מהתירו.

אלא דעיקר סברא דבעל תו"ש לא ברירא לי, וכי אם הקיפו לדירה מאי הוי, הלא מ"מ עכשיו אינו ראוי לתשמיש הבית, מי עדיף מנתמלא קרפף שהוקף לדירה מים שאינם ראויים לתשמיש אף על גב דהמחיצות קיימות והוקפו לדירה אף על פי כן אסור, ואפשר דה"ה בנ"ד.

ואפילו אם נחליט כדברי בעל תו"ש, היינו בשנפל הבית או נסתם הפתח מאליו, הא בהפילו להבית בכונה או סתם הפתח בידים ומטעם דאין לו צורך להשתמש - בודאי בטיל הקרפף משם דירה אף על פי שהמחיצות קיימות ... משום שאין דעתו להשתמש בה וה"נ בעניננו וצ"ע ... עכ"ל.

ולפי משנ"ת לעיל, דפליגי גבי קרפף יותר מב"ס שהוקף לדירה, האם אזלינן בתר 'שם הדירה', דהיינו הרשות, או בתר 'השימושים', תתבאר מחלוקתם שפיר, דהרי מבואר מדברי הביה"ל כאן דאזלינן בתר דעת האדם להשתמש בבית ובתר השימושים בפועל, ולכן לעולם אין הבית נשאר בהיתרו ועכ"פ היכא שהפיל את הכותל בכוונה, והוא אזיל לשיטתיה בזה לגבי הנידון של סעיף י"א הנ"ל לגבי מים הרעים שמבטלים את הדירה דס"ל דאפילו אם אין המים עמוקים י"ט הם מבטלים את שימושי הדירה.

אבל בעל התו"ש ס"ל כהצד השני, דאזלינן בתר שם הרשות, דאם יש לה שם 'דירה'

שלא לטלטל בו, ולכן סגי בתיקון כל דהוא כדי להפקיע שם כרמלית ממנו וכנ"ל, אם כן יש לומר גם איפכא, דקולתו היא חומרתו, דהיכא שבטלו תשמישי הדירה על ידי המים - שוב חזרה התקנה להחמיר עליו ככרמלית למקומה לאסור בו את הטלטול למרות שהוא עדיין 'דירה', ואכתי צריך ביאור בכל זה.

*

ח. סי' שנ"ח ס"ד: להנ"ל, במח' התו"ש והביה"ל לגבי קרפף יותר מב"ס שנעשה בו תיקון ונפל, אי חוזר לאיסורו

כתב השו"ע בסי' שנ"ח ס"ד, וז"ל: "... קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה, ופתח בו פתח ועשה מחיצה לפניו יותר מעשרה, והותר ע"י מחיצה זו שעל ידה בטלה מחיצה ראשונה שלא היתה לשם דירה, ואח"כ נפלה מחיצה אחרונה, חוזר לאיסורו ... עכ"ל. וכתב המשנ"ב שם ס"ק ק"א, וז"ל: "... חוזר לאיסורו - ולא אמרינן כיון שהקרפף הותר פעם אחת אינו חוזר לאיסורו ... עכ"ל.

והנה, בביה"ל הביא את דברי התו"ש שחידש דדוקא היכא שמחיצות לא נעשו לשם דירה הוא דחוזר הקרפף לאיסורו וחלק עליו, וז"ל: "... חוזר לאיסורו ... וכתב בתו"ש דוקא בכגון זה שהמחיצות לא נעשו לשם דירה, אבל היכי שבנה בה בית דירה ואח"כ הקיפו דמהני, ונפל הבית, לא נאסר הקרפף ושפיר מקרי עדיין מוקף לדירה עי"ש. ולפי"ז נראה, דה"ה היכי שלא היה בה בית דירה אלא

שאינו עשוי לדור בתוכו אלא להסתופף בצלו
לשמור השדות... "עכ"ל.

רה"י מבואר, דהגם שמחיצה שאינה עשויה
לדירה מתירה לטלטל בתוכה כדין כל
רה"י, מ"מ אין היא חשובה מספיק כדי להיות
רה"י היכא שהיא בתוכה גדולה יותר מב"ס,
והיא עצמה בתוכה נעשית קרפף. ומדלכל
הטוש"ע בדין זה גם את הדין של אילן המיסך,
שגם הוא יש לו דין קרפף בתוכו ואינו מתיר
את כל שטחו לטלטל, מבואר שגם היכא
שהקרפף הזה מקורה – נמי חשיב קרפף.

וכן כתב הפמ"ג בא"א אות ג', וז"ל: "...
ומשמע כאן, דאף קרפף מקורה יותר
מסאתים אסור. ועי' תוספת שבת בס"י שנ"ח
ועסי' שס"א בב"י וט"ז. או דמקורה לא הוה
קרפף צריך לחלק בין קרפף מכוסה בידי אדם
סתמא כפירושו והוה הוקף לדירה משא"כ
באילן המסיך דממילא... "עכ"ל.

וביאור דבריו הקצרים של הפמ"ג הוא, דמכך
שמבואר כאן שגם אילן המיסך יותר
מב"ס יש לו דין כרמלית מבואר שגם כרמלית
מקורה יש לה דין כרמלית. והוקשה לו סתירת
דברי רש"י לגבי קרפף יותר מב"ס המקורה,
האם יש לו דין כרמלית או שלא, ורמז על זה
במה שצייין לספר תוספת שבת על סי' שנ"ח
שדן בזה, ע"ש.

דהנה כתב רש"י בעירובין בדף כ"ב ע"א, על
הגמ' שהיא בסיס ההלכה בס"י שס"ב
הנ"ל, דאיתא שם: "... אמר ר"א, כל אויר
שתשמישו לדירה... מותר, וכל דירה

מחמת הבית הפתוח אל הקרפף, לעולם אין
הוא בטל ואפילו אם נפל הכותל שהתירו,
משום שלאחר שהקרפף תוקן על ידי המחיצות
הוא מקבל 'שם בית' מחמת הבית הפתוח אליו,
ושם בית זה תו אינו בטל, ודו"ק.

ואע"ג שמבואר בביה"ל בריש סי' שנ"ט
דקרפף שלא הוקף לדירה יש לו דין
כרמלית גמורה, ולעיל רצינו להוכיח דמי
שסובר שקרפף הוא ממש כרמלית על כרחך
לא אזיל בתר השימושים אלא בתר שם
הרשות, מכל מקום בביאור הלכה תזינן שלא
תלה את שני הנידונים זה בזה, דמחד סבירא
ליה שקרפף הוא ממש כרמלית ומאידך סבירא
ליה שהכל נובע מן השימושים בפועל ולא
בתר שם הרשות, ודו"ק.

*

**ט. סי' שס"ב ס"א: בדין קרפף המקורה,
בקושי שיש בשיטת רש"י**

כתב השו"ע סי' שס"ב ס"א, וז"ל: "... כל
מחיצה שלא נעשית לדור בתוכה, אלא
לצניעות או לשמור מה שיתנו בתוכה או לישב
בה כדי לשמור השדות, היא מחיצה לטלטל מה
שבתוכה, אבל אינה מחיצה לעשות מה שבתוכה
מוקף לדירה אם הוא יותר מב' סאתים.

הילכך, אילן שענפיו יורדים למטה, אם אינם
גבוהים שלשה מן הארץ ועיקרן במקום
שמחוברין לאילן הוא גבוה עשרה, חשוב מחיצה
ומותר לטלטל בכלו... ודוקא עד בית סאתים,
אבל יותר מבית סאתים, לא, אפי' נטעו לכך כיון

דברי תוס' אלו, ודלא כגירסת רש"י שברייטב"א, ע"ש].

ובאמת הסתירה בדברי רש"י היא קשה מאד, שהרי לכאורה דבריו הם 'ציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא', דלגבי בית שיש לו מחיצות שלמות וגג, כתב רש"י בדף כ"ב הנ"ל דמכיון שאינו עשוי לדירה יש לו דין כרמלית אם הוא יותר מב"ס, ואילו לגבי אכסדרה שאין לה כלל מחיצות כתב שכל מה שמתחת גגה אינו כרמלית, והדברים הם לכאורה איפכא מסתברא, וצע"ג.

ועל זה כתב הפמ"ג ליישב, דיש לחלק בין קרפף מכוסה בידי אדם, שסתמו כפירושו והרי הוקף לדירה, וזה הדין של האכסדרה שתוכה אינו כרמלית. לבין אילן המיסך שקירויו הוא ממילא ואין לו חשיבות של דירה למרות הקירויו שלו, וזה מש"כ רש"י בדף כ"ב הנ"ל.

אבל תירוצו של הפמ"ג צע"ג, דלפי דבריו יוצא שהאכסדרה שמדובר עליה בדף צ' ע"א לפי רש"י היא רה"י, וזה ודאי שאינו, שהרי כתב רש"י שם שהגג עשוי כאורזילא שאין לו פי תקרה, וכתב עוד להדיא שאין לאכסדרה זו מחיצות כלל, ואם כן איך שייך לומר שתוך האכסדרה יהיה לו דין של רשות היחיד.

ועוד צ"ע מדברי רש"י הנ"ל בדף כ"ב, שכתב להדיא 'כל דירה שהיא מכוסה בגג' וכו' דמשמע להדיא שגג זה נעשה בידי אדם,

שתשמישה לאויר, כגון בורגנין שבשדות, בית סאתיים מותר, יתר מבית סאתיים אסור... ע"כ.

וכתב רש"י שם ד"ה 'וכל', וז"ל: "... וכל דירה, שהיא מכוסה בגג, והיא עשויה לשמירת אויר שחוצה לה... עכ"ל. הרי להדיא מבואר, דאפילו דירה שיש לה גג, היכא שאינה עשויה לשמירת האויר שבה, יש לה דין כרמלית, וא"ש לפי זה הדין של אילן המיסך הנ"ל.

אבל מאידך, מבואר ברש"י בגמ' עירובין דף צ' ע"א לפי הגירסא שלפנינו, וכפי שהביאו התוספות שם בשמו של רש"י, שקרפף מקורה אין תוכו כרמלית, והיינו ממה שכתב רש"י לגבי הדין של ב' אמות בגג וב' אמות באכסדרה מהו [אליבא דרב הסובר שם שגג שבין הגגין אין מטלטלין בו אלא בד' אמות, וקא מבעיא להו האם מותר לטלטל מגג אל אכסדרה יותר מבית סאתיים, ע"ש].

וכתבו התוספות שם בשם רש"י, וז"ל: "... אלא ב' אמות בגג ושתי אמות באכסדרה מהו - פירש בקונטרס, ע"ג תקרה של אכסדרה של בעלים אחרים יותר מבית סאתים, דהשתא הוי ליה כרמלית. אבל תוך אכסדרה לא רצה לפרש דכיון דמקורה לא הוי כרמלית במה שהוא יותר מבית סאתים כדמוכח בפרק עושין פסין (לעיל דף כ"ה). דאמר קרפף יותר מבית סאתים וקירה בו בית סאה כו'. ... עכ"ל. הרי דדברי רש"י סתרי אהדדי.

[וכן] הוא גם ברש"י שלפנינו, שהוא כפי שהגיה הרש"ל שם בדברי רש"י על פי

כרמלית שבעולם כמו שנתבאר. וכן מ"ש ויעשה רה"י ויהיה מותר לטלטל בכולו, כבר הזכיר שאינה כרה"י גמורה ולא שהזורק לתוכו יהיה חייב.

והענין, שהחכמים שגזרו בכרמלית - בזה שיש לו לחי או קורה עשאוהו כרה"י לכל דבריו, אבל ד"ת אינו כרה"י להתחייב עליו עד שיהיו לו ד' מחיצות או שיהיה הכשרו בלחי שהוא עומד במקום מחיצה, כמו שנתבאר פי"ד ויתבאר למטה. ואני תמה איך נפל ספק בדברים פשוטים כאלו... "עכ"ל.

הרי מבואר מדברי המ"מ, שבמקום שיש לו ג' מחיצות, הרי הוא ככל שאר הכרמליות שבעולם, שמן התורה מותר לטלטל בכרמלית, אלא שחכמים גזרו איסור לטלטל בה ד"א, אבל היכא שיש לכרמלית זו ג' מחיצות, אזי היכא שגם עשו תיקון אפילו של קורה שהיא משום היכר, חזרו חכמים לדון כרמלית זו לפי דין תורה, שמותר לטלטל בה כמו ברה"י, אבל אכתי אין זו רה"י שחייבים עליה, אלא זו 'כרמלית עם קולא של רה"י'.

ולפי זה יש לומר גם בדעת רש"י בדף צ' הנ"ל, דבמה שכתב שבתוך חלל האכסדרה אין לו דין כרמלית, אין הכוונה שזו רה"י, אלא הכוונה היא כנ"ל, שאין זו אותה הכרמלית שגזרו בה חכמים איסור לטלטל מכיון שהיא מקורה, אלא זוהי הכרמלית לפני גזירת חז"ל על הטלטול, והיא מקום פטור שמותר לטלטל בתוכו, ודו"ק.

ואפי"ה דינו ככרמלית אם יש בו יותר מב"ס, הרי להדיא דלא כדברי הפמ"ג, וצע"ג.

*

י. בהמשך להנ"ל: "שוב הקושי ברש"י, דגדר קרפף מקודה אינו רה"י, אלא מקום פטור שלא אסור לטלטל בתוכו

וביישוב הסתירה בדברי רש"י הנ"ל נראה לבאר באופן אחר ממה שנתבאר לעיל, והוא, דלגבי תוך האכסדרה הנ"ל שאין לה דין כרמלית שכתב רש"י בדף צ', אין הכוונה שהיא נעשית רשות היחיד, אלא הכוונה שהיא נעשית מקום פטור שמותר לטלטל בו [ושור' דכן כתב גם החזו"א סי' ק"ד ט"ו בשמס], והסיבה היא משום שכל כרמלית שיש לה גג איננה דומה לרשות הרבים, ומכיון שאין זו ה'כרמלית' שדיברו עליה חכמים, וגם אין זו רה"י כמש"כ רש"י בעצמו, אזי על כרחך היא מקום פטור לא רק מדאורייתא אלא אפילו מדרבנן.

והוא כעין משנ"ת לעיל בדעת הרמב"ם בריש פי"ז שכתב שמבוי שיש לו ג' מחיצות יש לו דין רה"י, ורבים הקשו עליו ממש"כ הוא עצמו בריש פי"ד, דרשות היחיד היא רק זו שיש לה ד' מחיצות או עכ"פ ג' מחיצות ולחי משום מחיצה.

ותירץ המ"מ בריש פי"ז את 'קושיית הרבנים' על הרמב"ם, וז"ל: "... ודברי רבינו מבוארים, שמ"ש בכאן שדין תורה בשלשה מחיצות מותר לטלטל - הוא כדין כל

דהיינו, מש"כ רש"י בעירובין בדף צ' הנ"ל לגבי תוכה של האכסדרה שאין לה דין כרמלית, באמת אכתי אין זו רה"י, אלא זוהי כרמלית מדאורי' אבל לא אסור בה חכמים את הטלטול משום שאינה דומה לרשות הרבים, וכנ"ל.

ואילו מש"כ רש"י בעירובין דף כ"ב הנ"ל לגבי דירה העשויה לאויר שהקירוי אינו מפקיע שם כרמלית ממנה, הוא מסיבה אחרת לגמרי, דהיינו שזו אכן רה"י גמורה מצד עצמה, אך מכיון שאינה עשויה לתכליתה להשתמש בה תמיד, לכן אין לה חשיבות כדי להתיר את כל שטחה, ולכן גזרו בה רבנן איסור טלטול היכא שיש בה יותר מב"ס, ודו"ק.

ודו"ק ותשכח, שלא כתב רש"י דבריו אלו אלא לגבי ההיתר של יותר מב"ס, האם חשיב היקף זה כמי שהוקף לדירה, שבזה כתב רש"י שאם אין הדירה עשויה להשתמש בה תמיד אין בה כדי להתיר טלטול בכל השטח, וכל זה הוא מדרבנן כאמור משום דדמי במקצת לכרמלית. אבל עצם הרשות היא ודאי רה"י למרות שאין הוא משתמש בה תדיר וז"פ.

ומעתה שפיר כתב הביה"ל בסי' ריש סי' שס"ב בדעת רש"י שאסר לטלטל בכרמלית המקורה, שכל זה הוא רק בבית רגיל, אבל מחסן גדול הנקרא 'מאגאזין', שהוא בית חשוב, אזי אפילו לפירוש רש"י יהיה מותר לטלטל בכולו ולא יהיה לו דין של כרמלית המקורה.

משא"כ גבי מש"כ רש"י בדף כ"ב הנ"ל, דאפילו בית גמור המוקף מחיצות ויש לו גג ככל בית, אך שאינו עשוי לדירה, יש לו דין כרמלית שאסורה בטלטול הוא מסיבה אחרת לגמרי.

וביאור הדבר הוא לפי שיטת רש"י בגדר ההיתר של רה"י, דכתב רש"י כמה דוכתי, שרק דירה שעשויה לתשמיש תדיר של האדם הוא דיש ליה שם 'דירה', וז"ל בדף כ"ג ע"א ד"ה 'מסוכה לעיר', וז"ל: "... מסוכה לעיר, דהואיל וקרובה לביתו, דעתו להשתמש בה תמיד, וכמוקף לדירה דמי ... עכ"ל.

וכן הוא גם ברש"י בדף כ"ו ע"א ד"ה 'פירא', וז"ל: "... פירא, שוחה כמו פירא דכוורי ... והך מחיצה דרב הונא כעשויה לנחת דמיא, שאינה נעשית לדירה תמיד לצאת ולבוא בה ... עכ"ל.

הרי דס"ל לרש"י, דכדי שהרשות תיחשב כ'דירה' כדי להתיר לטלטל בתוכה גם אם היא גדולה יותר מב"ס, לא מספיק שיהיו לה מחיצות וגג, אלא צריך גם שתכלית עשייתה תהיה על מנת להשתמש בה תמיד, וכל היכא שחסר בתכלית שלה לדור בתוכה תמיד - שוב אין זו 'דירה' להתיר את הטלטול בכולה היכא שהיא גדולה יותר מב"ס, ומדרבנן אסרו זאת כדין איסור הטלטול שבכרמלית היכא שהיא גדולה יותר מב"ס. וזו הסיבה שבדירה העשויה לאויר והיא גדולה יותר מב"ס אסור את הטלטול בה למרות שיש לה גג ומחיצות, וכנ"ל.

והוסיף הביה"ל עוד, דאם הוא גם משתמש במחסן זה גם את יתור צרכי ביתו, פשיטא דאין לו דין כרמלית אפילו לרש"י, והיינו מן הטעם שנתבאר, דעתה זו דירה חשובה. וכאמור, לעולם בכל אופן, היכא שיש לבית זה גם מחיצות וגם גג, הוא רה"י גמורה, ולכל היותר נתנו לו חומרי כרמלית לעניין טלטול, אך אינו נחשב ממש 'כרמלית' וכנ"ל, ואסור יהיה להוציא ממנו לכרמלית בתוך ד' אמות וכמו שיתבאר בסמוך.

ולפי חילוק זה יש ליישב מאי דקשה לכאורה על הביה"ל בריש סי' שס"ב, שדן באריכות לגבי הדין של קרפף המקורה, והביא שם את שיטת רש"י והרמב"ם, והאריך לדון לפי שיטת רש"י הסובר שקרפף המקורה דינו כקרפף מה יהי הדין של ה'מאגאזין' וכו' ע"ש.

ולכאורה צ"ע, שהרי השו"ע לעיל בסי' שמ"ו ס"ג כתב להדיא [ואולי זו רק דעת הרמ"א, או פוסקים קדומים אחרים שהכניסו ביאור זה בסוגריים שם], שקרפף הוא רק 'בלא קירווי', וז"ל שם: "... קרפף (פירוש, מקום שמוקף מחיצות בלא קירווי כמו חצר) יותר מבית סאתיים ... עכ"ל. ואמאי התעלם הביה"ל מדין זה. וביותר, שהרי הפמ"ג במשבצות בסי' שנ"ח הביא מזה ראייה דקרפף המקורה דינו כרה"י, וצ"ב בדברי הביה"ל.

והנראה, דלפי משנ"ת יש לחלק שפיר בין שני הנידונים, דהתם מיירי מיירי בקרפף שעשוהו חכמים כרמלית גמורה שאינה מקורה ודומה טפי לרה"ר, ומשו"ה גם מותר להוציא ממנו לכרמלית כמבואר שם.

והטעם בכל זה הוא כמשנ"ת, שהרי כל הסיבה שכתב רש"י שכרמלית המקורה יש בה איסור טלטול הוא רק משום שה'דירה' שאותה הוא מקיף אין בה חשיבות כדי להחשיב את כל ההיקף כמי שהוקף לדירה, אבל אותו 'מאגאזין' שיש לו חשיבות, וחשיבותו נראה שהיא נובעת מחמת התשמישים שלו לאדם, גם רש"י מודה דסגי ביה כדי להחשיב את כל שטחו כמי שהוקף לדירה.

והגם שתשמישי ה'מאגאזין' אינם שאר תשמישי צרכי ביתו, מ"מ הם משמשים טפי אותו משאר סגי המחסנים, וסגי בהכי כדי להחשיב את כל השטח של ה'מאגאזין' כביתו של האדם.

[ועי' חזו"א סי' פ"ט ס"ק י"ז, שהקשה על מש"כ הביה"ל שה'מאגאזין' הוא בנין חשוב, דאינו יודע מניין זאת לביה"ל, וז"ל: "... ומש"כ במ"ב שם, דבנין חשוב כמו מאגאזין שאני כו', דאין שייך בו שם קרפף כלל, לא ידענא פרושו. ואנו אין לנו אלא מה שאמרו חכמים דמחיצות העשויות לנחת ל"ש מחיצה אפי' הן מחיצות של כסף וזהב ... עכ"ל.

דמשמע לכאורה שהבין בכוונת הביה"ל שהבנין מצד עצמו הוא 'חשוב' וכאילו יש לו מחיצות מזהב, ולכן הקשה. אבל נראה בכוונת הביה"ל, שחשיבות ה'מאגאזין' נובעת מן השימושים שלו לאדם וכנ"ל, ולכן אם אין לו שימושים אלו אכן יהיה דינו ככרמלית למרות שיש לו מחיצות של זהב וכסף, ודו"ק].

עשוי לדיריה בקביעות, ובאמת דברי החזו"א בשני המקומות הנ"ל נראין לכאורה כסותרין, וצריך עיון. ועיין עוד במה שנתבאר בזה לעיל.

*

יא. סי' שנ"ח ס"א: בסתירת פסקי השו"ע לגבי קרפף מקורה, ויישוב קושי הפמ"ג לפי הנ"ל

כתב השו"ע סי' שנ"ח ס"א, וז"ל: "... כל היקף שלא הוקף לדירה, כגון גנות ופרדסים ובורגנים שאינם עשויים אלא לשמור בתוכן, אסרו חכמים לטלטל בתוכה יותר מד' אמות אם הוא יותר מסאתים; אבל אם היא סאתים, שהוא שיעור ע' אמה וד' טפחים על ע' אמה וד' טפחים, מותר לטלטל בכלו..." עכ"ל.

והקשה הפמ"ג שם בא"א סק"א סתירה בשו"ע, דבסעיף הנ"ל מבואר דגם קרפף מקורה יש לו דין כרמלית, והיינו מדכלל בבגדר קרפף גם 'בורגנין' שיש להם קירוי, ואילו בסי' שמ"ו ס"ג מבואר דקרפף יותר מב"ס יש לו דין כרמלית רק אם אין לו קירוי.

וז"ל הפמ"ג: "... ובורגנין. עיין מג"א [א.ה. שכתב דבורגנין דר השומר, וכלומר דיש לו קירוי]... ובורגנין משמע מקורה הוה, ואפ"ה כרמלית ביתר מסאתיים. וצ"ע מסי' שמ"ו ס"ג - קרפף בלא קירוי. ובעירובין דף כ"ב א' - כל אויר לדירה כו' וכל דירה לאויר אין מותר, ופירש"י ז"ל, אף על פי מקורה שתשמישה לדירת אויר השדה משמע אף על פי שדר שם יומם ולילה נמי לא הוה דירה.

משא"כ בקרפף מקורה שאינו דומה כלל לרה"ר, שהוא בעצם רה"י גמורה מחמת המחיצות והקירוי, אלא שהחמירו בו לאסור הטלטול כדין כרמלית כמשנ"ת בדעת רש"י, בזה שפיר י"ל שגם אם הוא מקורה יש לאסור הטלטול בו.

ונפק"מ מזה היא, דגם אם קרפף מקורה יהיה דינו ככרמלית לאסור את הטלטול בתוכו, מכל מקום יהיה אסור להוציא ממנו לכרמלית, שהרי הוא באמת רשות היחיד גמורה וכמו שנתבאר לעיל, ואינו דומה לקרפף שאינו מקורה שמתור להוציא ממנו לכרמלית בתוך ד' אמות. ולכן לא הקשה הביאור הלכה על עצמו מהדין של סי' שמ"ו הנ"ל, ודו"ק.

ולפי הנ"ל, יש להתיר גם לפי שיטת רש"י לטלטל גם בבתי כנסיות גדולים, שהם שימושי אדם טפי מ'מאגאזין' [וכבר דן החזו"א בסי' צ' ס"ק כ"ז אם צריך לעשות שם עירוב חצירות או שלא, והסיק שלא תקנו עירוב חצירות אלא מחמת דיריין ולא מחמת קנייין ממון שיש לאנשים שונים בבית הכנסת.

וגם בבתי חולים י"ל דלא חשיבי 'כרמלית' אפילו לפי רש"י והטעם הנ"ל, אלא שיש צורך לתקן שם עירובי חצירות מחמת הדיריין של החולים, ולזה נראה שגם החזו"א הנ"ל יסכים, ושם עדיף טפי מבית כנסת, משום שהוא עשוי לתשמיש דירה בקביעות, כמו שכתב החזו"א בסי' פ"ט ס"ק י"ז, מה שאין כן בית הכנסת שאינו

שאינן זו רה"י מ"מ גם אין זו 'כרמלית' שאסרו בה את הטלטול, אלא צ"ל דזהו מקום פטור שלא אסרו בו חכמים את הטלטול [דהיינו 'כרמלית מותרת'] כמשנ"ת לעיל.

ובכך גם יש לבאר את דברי הפמ"ג במשב"ז הנ"ל, שהרי כתב הפמ"ג "... והוי יודע, דקרפף יותר מסאתים מקורה מותר לטלטל בו ... ולא כתב דהויא רשות היחיד, וכוננתו י"ל היא כנ"ל, דהגם דאין הוא 'כרמלית האסורה' מ"מ היא מקום פטור שלא אסרו בו את הטלטול [וכעין 'כרמלית מותרת'].

משא"כ באילן המסיך וכו' שאסרו בו את הטלטול י"ל, דהתם למרות שהוא רה"י גמורה, מ"מ כיון שהוא עשוי לאויר ולא לצורך תוכו כמבואר בגמ', לכן שפיר אסרו בו את הטלטול כדין כרמלית אך לא משום שהוא באמת 'כרמלית' אלא הוא סוג של רה"י שהחמירו בה לשא לטלטל בתוכה. וביאור זה שייך גם לגבי מש"כ רש"י בדף כ"ב ע"א לגבי דירה שהיא עשויה לשמירת אויר שחוצה לה, דהיא נמי הויא רה"י אלא שהחמירו בה שלא לטלטל יותר מד"א וכנ"ל.

ובקצרה: תוך האכסדרה בסוגיא דדף צ', שם אין כלל רה"י משום דאין לה מחיצות וגם לא שייך לומר בה פי תקרה כיון שהגג שלה משופע, אבל מאידך, אותה התקרה משמשת דוקא את החלל שמתחתיה ולא את האויר שמחוצה לה, לכן התירו בה חכמים את הטלטול למרות שאין זו רה"י. מה שאין כן בדירה שתשמישה לאויר, התם למרות שהיא

ובדף כ"ו וצ"ט וע"י שס"ב וצ"ע. ועמ"ש בט"ז א' ועתו"ש בזה "... עכ"ל.

ובמשב"ז כתב הפמ"ג כדבר פשוט דקרפף מקורה אינו כרמלית, וז"ל: "... והוי יודע, דקרפף יותר מסאתים מקורה מותר לטלטל בו, דרה"ר מקורה גופא כרמלית כבסי" שמה"ס ו"ד - תו לא גזרינן בקרפף מקורה ... עכ"ל.

ולכאור' צ"ע, הרי בגמ' עירובין דף ט"ו ע"א מבואר להדיא, שאילן המסיך על הארץ אם אין נופו גבוה מן הארץ שלשה טפחים מטלטלין תחתיו. ומבואר שם להדיא שרק עד בית סאתים אך אם היה נופו יותר על בית סאתים אין מטלטלין תחתיו, ואמאי, הרי המקום מקורה על ידי האילן, ולדברי רש"י והתוספות בדף צ' ע"א שכתבו דקרפף מקורה לא הוי כרמלית, והפרי מגדים הנ"ל מדוע אסור לטלטל בו.

ונראה ליישב את הפמ"ג לפי מה שכבר נתבאר לעיל ביישוב הסתירה שיש בדברי רש"י ממש"כ בדף צ' ע"א [והובא בתוס' שם בשמו] דקרפף מקורה אינו ככרמלית, ואילו בדף כ"ב ע"א כתב דכל דירה שהיא מכוסה בגג והיא עשויה לשמירת אויר שחוצה לה אסור לטלטל בתוכה.

דנתבאר לעיל, דיש לחלק בין האכסדרה בדף צ', דמיירי באכסדרה שא"א לומר בה שהיא רה"י משום שהגג שלה משופע ול"ש למימר פי תקרה יו"ס, וגם אין לה דפנות, כמש"כ רש"י שם, אבל מאידך היא משמשת את החלל שמתחתיה, דנתבאר לעיל, דהגם

אמר ליה אביי, כמאן כרבי שמעון, לרבי שמעון נמי הא איכא אויר מקום מחיצות, דאמר רב חסדא קרפף שנפרץ במלואו לחצר חצר מותרת וקרפף אסור חצר, מאי טעמא, דאית ליה גיפופי. והא זמנין דמשכחת לה איפכא, אלא משום דאמרינן זה אויר מחיצות מייתרו וזה אין אויר מחיצות מייתרו... ע"כ. ומיירי בגוונא שהחצר יותר רחבה מן הקרפף, דהקרפף פרוץ במלואו אבל לחצר יש גיפופין דיש לה פתח אל הקרפף.

ומיירי לרוב הראשונים [חוץ מהרמב"ם בפט"ז] בקרפף בית סאתיים מצומצמים, וחזינן בגמ', דלרבנן הסוברים שחצר וקרפף הן שתי רשויות שונות אזי מחמת האיסור שיש בין הקרפף לחצר מייתרת החצר את גודל הקרפף ועושה אותו יותר מבית סאתיים ואוסרתו.

והקשו התוספות ד"ה 'וכי', אמאי אמרינן לפי רבנן הסוברים שמבוי וחצר הן שתי רשויות שונות, שהמבוי נאסר משום שאויר החצר מייתר את הקרפף, תיפוק ליה דהקרפף נאסר משום שנפרץ במלואו למקום האסור לו, ותירצו שני תירוצים לגבי הנפק"מ שיש בין שני הדינים, כפי שיתבאר לקמן.

אבל לכאורה צ"ב מעיקר הדין, מניין להו לחדש כלל את הדין של אויר חצר מייתרו והופך את הקרפף לכרמלית, שהרי הקרפף כבר ממילא אסור משום שנפרץ למקום האסור לו, ומה הכריח את החכמים להוסיף בקרפף עוד סיבה לאיסור שמשנה את דינו לכרמלית.

רה"י אסרו חכמים את הטלטול בתוכה כדין כרמלית אבל אין זו כרמלית ממש אלא רה"י שהחמירו בה, ודו"ק.

אלא דיש להקשות עוד, דהנה מבואר ברש"י בריש מכילתין לגבי מבוי שלא תוקן בלחי וקורה, דטעם האיסור שבו הוא משום שהוא דומה לרה"ר, ואילו בסוגיא דעירובין דף צ"ה לגבי סיכך ע"ג אכסדרה שאין לה פצימין מבואר, מבואר שמבוי אף על פי שהוא מקורה ואינו דומה לרה"ר, אפילו הכי אסור לטלטל בו אלא אם כן אומרים בו פי תקרה יורד וסותם, ואמאי לא התירו את הטלטול בו מחמת הקירו, צ"ב.

ושו"ר ליישב, דבמבוי המשמש את הרבים החמירו לאסור הטלטול בו למרות שהוא מקורה, משא"כ קרפף שאינו מקורה שרק מצד הצורה החיצונית שבו דומה הוא לרה"ר, ולא מצד שהוא משמש כרה"ר, לכן גזרו רק בקרפף שאינו מקורה אבל במקורה שכבר אינו דומה לא גזרו בו, והוא 'כרמלית המותרת', ודו"ק.

*

יב. עירובין כ"ה, סי' שס"ב סי"ג: קרפף שנפרץ לחצר, מדוע אויר חצר מייתרו לעשותו 'כרמלית'?

איתא בגמ' עירובין כ"ה: "... אמר רבי זירא, ומודינא בקרפף שנפרץ במלואו לחצר שאסור, מאי טעמא, הואיל ואויר חצר מייתרו. מתקיף לה רב יוסף, וכי אויר המותר לו אוסרו.

החצר מתווסף אל הקרפף ומגדילו, והרי לר"ש, דאזיר החצר אויר המותר לקרפף, אין אויר החצר מיתר את הקרפף, וצ"ב.

ושמא י"ל, דמכיון שהיקף 'לשם דירה' של החצר אינו מועיל לקרפף, שהרי שהם אסורים זה על זה, ומכיון שהקרפף פרוץ במלואו אל החצר וחסרה לו מחיצה להיקף של עצמו, אזי ע"כ מחיצות החצר הן שצריכות להשלים את ההיקף של הקרפף, א"כ מכיון שהן נחשבות כלפי כל הקרפף כמי שלא הוקפו לדירה וכנ"ל, ולכן כל הקרפף נעשה כמי שלא הוקף לדירה ומקבל שם כרמלית, ואכתי צ"ב.

*

יג. עירובין כ"ה, תוד"ה 'וכי, האם קרפף יותר מב"ס 'כרמלית' או רה"י שאסורה בטלטול זו מח' תירוצי התוס'

הנה לעיל הארכנו בחקירה לגבי קרפף יותר מב"ס שלא הוקף לדירה אי חשיב 'כרמלית' או רה"י שאסרו בה את הטלטול ובנפק"מ שבזה, ונראה דזוהי גם מח' תירוצי התוס' כ"ה ע"ב ד"ה 'וכי'.

דז"ל קושיית התוס' ותירוציהם: "... משמע דמילתיה דר' זירא אתי בפשיטות כרבנן, ואי אתי כרבנן אמאי נקט הואיל ואזיר חצרו מייתרו, תיפוק ליה משום דנפרץ במלואו למקום האסור לו.

וי"ל, דאשמעינן דאסור נמי משום דאזיר חצרו מייתרו ונפקא מינה ... אי נמי

ושור' בחזו"א סי' פ"ח ס"ק י"ד שגם כן עמד על זה אך לא תירץ, וז"ל: "... ולולא דבריהם [א.ה. לולא חידוש הנ"ל של התוס'] היה אפשר לומר דאזיר חצר מייתרו - לאו דוקא, אלא ר"ל משום פרוץ במלאו חצר עושהו כיתר מסאתים, אבל אנו אין לנו אלא דברי הראשונים ז"ל, אבל צריך טעם למה איסור מלאו יעשונו כרמלית משום יתור ... עכ"ל.

ונראה דכוונת החזו"א להקשות, דלולא דברי התוס' היה מקום לומר דמפני שהקרפף נפרץ במלואו לחצר הוא נעשה ממילא כיתר מסאתיים ויאסר בטלטול, אך לא כ'כרמלית' אלא כדן רה"י שאסרו בה את הטלטול, וכעין משנת' לעיל דעת הרמב"ם לגבי קרפף יותר מב"ס, וכעין מש"כ המשנ"ב לקמן סי' ש"ס סק"ד לגבי מחיצת שתי בלא ערב דיותר מבית סאתיים אסור לטלטל בתוכה אבל אסור לטלטל ממנה לכרמלית.

שהרי החצר לעצמה עומדת והקרפף עצמו הוא רק ב"ס מצומצם. וגם לאחר שביטל החזו"א דעתו מפני דעת התוס' הוקשה לו כנ"ל, דבאמת מדוע נעשה הקרפף 'כרמלית' מחמת ייתור החצר.

ועוד צ"ב, דהא חזינן כאן דרק משום שהקרפף והחצר הן שתי רשויות שונות הוא דאמרינן שאזיר החצר מייתרו משום דהוא אויר האסור לו, וצ"ב, מה הסיבה שה'אזיר האסור' הוא שמיתר את הקרפף ועושהו 'כרמלית', הרי סו"ס החצר לעצמה היא עומדת [מחמת גיפופיה כמבואר בגמ'] והקרפף לעצמו הוא עומד, ומניין לומר שגם אויר

וכן הקשה הריטב"א, ותירץ הריטב"א שלשה תירוצים דשניים מהם כתבם הרשב"א, וז"ל הריטב"א: "... וא"ת, ויהא הקרפף ג"כ נכשר בגפופי החצר למאן דסבר דנראה מבחוץ ושוה מבפנים נדון משום לחי. י"ל, דהכא כשהיו נכנסין כותלי הקרפף בתוך החצר. וא"נ, כשכותלי החצר יתירין על ד' אמות. ויש מפרשים, דקרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה לא משתרי לעולם כשהוא פרוץ במלואו בלחיים ולא בפסין ואפילו ברוח רביעית ... עכ"ל.

ומכל התירוצים מבואר, דבאמת שייך להגדיר את גיפופי החצר כלחיים של 'נראה מבחוץ' להתיר את הקרפף, אי לאו הנך תירוצים, ובציור זה לכאורה סבירא ליה לריטב"א וכן להרשב"א שגיפופי החצר מועילים להתיר את הקרפף למרות שאין כאן 'מיגו' דמהנו אותם הגיפופים לחצר דיועילו גם לקרפף, כמו שהאריך בזה המהרש"א שם בדעת תוד"ה 'וכי'.

וכאמור, המהרש"א על דברי תוס' כ"ה ע"ב ד"ה 'וכי' פירש את דעת התוס', דלא שייך לומר 'מיגו' שמועילים הגיפופים לחצר שיועילו גם לקרפף, והטעם לכך כתב, דמשום שהחצר והקרפף הם שני עניינים שונים, דהקרפף נאסר משום ייתור בשיעורו שנעשה יותר מב"ס, ואילו בחצר דאין גבול לשיעורה, א"כ כל מה שנצרכים בה הגיפופים הוא רק כדי להתיר בה את הטלטול, אך אינם מועילים כלל כלפי דין זה של ייתור השיעור, ולכן לא שייך להתיר את ייתור השיעור בקרפף על ידי 'מיגו', ע"ש.

אשמעינן, דמייתרו והוי כרמלית, ואם נפרץ לכרמלית אחר מותר לטלטל ב' אמות מזה וב' אמות מזה, אבל אם לא היה מייתרו אף על גב דנפרץ למקום האסור לו - לא חשיב כרמלית ואסור לטלטל הימנו לכרמלית אחר כו' וכן פי' רש"י פרק כל גגות (לקמן דף צ:): גבי הא דפריך לשמואל אליבא דרבנן לטלטל מגג לקרפף ... "עכ"ל.

וחזינן, שרק בתירוצם השני חידשו התוס' שאם אויר החצר מייתרו הוא נעשה 'כרמלית', ומשמע מזה, שבתירוצם הראשון, שהוא עצמו צ"ב כמו שהאריכו בזה המהרש"ל והמהרש"א, לא סברו התוס' שקרפף זה נעשה כרמלית, ודו"ק.

*

יד. עירובין כ"ה:; סי' שס"ב סי"ג: קרפף שנפרץ לחצר, האם ומתי אמרינן 'מיגו' כדי להתיר את הגיפופין מדין לחי

הנה הקשו הראשונים על הא דאמרינן בגמ' כ"ה ע"ב הנ"ל: "... קרפף שנפרץ במלואו לחצר שאסור, מאי טעמא, הואיל ואויר חצר מייתרו ... " אמאי לא נימא שהקרפף יהיה ניתן על ידי גיפופים החצר מדין 'נראה מבחוץ ושוה מבפנים', שהרי מיירי שהחצר יותר רחבה מן הקרפף דמשו"ה לחצר גיפופים כמבואר בגמ' [נראה בתוס' שם ד"ה 'קרפף' איך שייך שהחצר תהיה יותר רחבה מן הקרפף].

שם 'מיגו' שיכול להתיר זאת וכנ"ל, ולפי זה לכאורה היה צריך להיות שגם בקרפף שנפרץ לחצר לא יועילו גיפופי החצר להיות לחי של 'נראה מבחוץ' משום דליכא מיגו וכמו שכתב המהרש"א.

אלא דאפילו הכי כתב הב"ח בסי' שנ"ח אות ח' בשם הרב המגיד, דקרפף שנפרץ לחצר דאסור - הוא רק אם כתליו נכנסים לחצר דלא שייך שם נראה מבחוץ, אבל אם כתלי הקרפף לא היו נכנסים לחצר אכן יהיה הקרפף מותר מדין 'נראה מבחוץ', ולכאורה סותר להנ"ל, וצריך ביאור.

ואותה קושיא יש להקשות גם על המשנ"ב, דהנה בסי' שנ"ח ס"ק צ"ו, לגבי קרפף שנפרץ במלואו לחצר דאסור, כתב להדיא דהא דהקרפף נאסר הוא משום דמיירי דוקא באופן שכתלי הקרפף נכנסים לחצר, אבל אי לא"ה יהיה הקרפף נותר על ידי גיפופי החצר מדין 'נראה מבחוץ' וכמש"כ הריטב"א [וציין בשעה"צ ס"ק צ"ד לרשב"א ולריטב"א ולמ"מ שהובאו לעיל], וכלומר למרות שאין כאן 'מיגו' וכנ"ל.

ואילו בסי' שס"ה ס"ג לגבי מש"כ המחבר דמבוי שנפרץ לרחבה יותר מב"ס שלא הוקפה לדירה הוי כמי שנפרץ לרחמלית ואסור בלא תיקון, וכתב ע"ז המשנ"ב שם ס"ק כ"ד, דאפילו אם אין כתלי המבוי נכנסים לתוך הרחבה המבוי אסור, משום דגיפופי הרחבה אינם מועילים למבוי מדין 'נראה מבחוץ' ונתן טעם לזה, וז"ל: "... דהשתא לרחבה גופא לא מהני הגיפופין להיות מותר לטלטל בה, דהא

וכן הסיק לדינא גם הגרע"א בגליון שו"ע בסי' שנ"ח סי"ג שלו לפי השו"ע, שכתב בסתם דהקרפף אסור ולא כתב דמיירי בגוונא שמחיצותיו נכנסות פנימה.

ולמרות זאת סוברים הריטב"א והרשב"א דגפופי החצר אכן מועילים גם לקרפף, זה דלא כהתוספות ד"ה 'וכי' הנ"ל כמש"כ המהרש"א, וצ"ב במאי פליגי.

ובפשטות י"ל, דס"ל לריטב"א והרשב"א דלחי הנראה מבחוץ ושוה מבפנים המועיל להתיר במבוי [דף ט' ע"ב] הוא גם היכא שעשוי כעין האות ת, שהלחי בולט כלפי חוץ כרגלו של התי"ו ואפילו הכי מועיל להתיר את המבוי, ובמבוי סיבת ההיתר של לחי זה ודאי דאינה משום 'מיגו' שהרי מיירי במבוי הפתוח לרהשות הרבים או לכרמלית.

ובאמת נחלקו בדין זה האחרונים אי מהניא לחי כזו או שלא, אבל כאמור בפשטות מבואר מדברי הריטב"א והרשב"א הנ"ל דמועיל, ולכן שפיר כתבו דהקרפף היה נותר על ידי גיפופי החצר אם היו כתיקנן, למרות שלא שייך שם 'מיגו'.

אלא שבדברי הב"ח חזינן לא כך, דהב"ח בסי' שס"ג ס"ט כתב, דלכולי עלמא לא מהניא במבוי לחי כעין ת מדין 'נראה מבחוץ', בין לתוס' ובין לרש"י בעירובין דף ט' ע"ב [ודלא כהב"י שעשה מזה מחלוקת רש"י ותוספות דלרש"י מועיל ולתוספות לא, ע"ש], ובפשטות הסיבה היא משום דליכא

וכן הוא גם בצירור דסי' ש"ס ס"ג, לגבי קרפף שנפרץ לקרפף ע"ש דפשוט דאיכא 'מיגו', משום שבוה שני המקומות הן בעניין אחד, דהיינו שגיפופי הקרפף הגדול באים לחבר את שניהם זל"ז כדי ליצור 'שיירה', ולכן גם בזה פשוט דאיכא מיגו והקטן יהיה ניתר על ידי גיפופי הגדול, לכו"ע.

ג. והדין השנוי במחלוקת הוא בצירור של סי' שנ"ח ס"ג הנ"ל, שבו נחלק המהרש"א על הב"ח והמשנ"ב לגבי מתי אמרינן 'מיגו' כדי להתיר את הגיפופין מדין 'נראה מבחוץ', דלמהרש"א אמרינן מיגו רק אם שתי הרשויות הן מעניין אחד וכנ"ל, ואילו לב"ח והמשנ"ב אמרינן מיגו אפילו דלא הוו מעניין אחד, ולכן סגי בכך שהגיפופין מועילים להתיר את הטלטול בחצר למרות שלא נעשו על מנת להתיר את ייתור השיעור שבקרפף, וכנ"ל.

ומשו"ה שהב"ח פסל לחי כעין האות ת במבוי, משום דשם ליכא כלל מיגו, אבל מאידך כתב דמהני 'נראה מבחוץ' בגיפופי החצר וכנ"ל, וכן גם דעת המשנ"ב אפילו בדעת הריטב"א ודו"ק.

ציור נוסף איכא במשנה בדף צ"ב הנ"ל, לגבי גג קטן שנפרץ לגג גדול, בזה פליגי ג"כ אי מהנו גיפופי הגג הגדול כדי להתיר אותו, ונתבאר הצדדים בזה לעיל בענייני גוד אסיק, ושם המח' היא האם שייך להתיר את הגג הגדול על ידי מחיצות גו"א, ע"ש.

כרמלית היא, איך יועיל זה להמבוי... "עכ"ל, דהיינו משום דליכא מיגו, ולכאורה סותר למש"כ לעיל לגבי קרפף שנפרץ לחצר, וצ"ב.

על כן נראה בזה ברור, דלעולם ס"ל לב"ח ולמשנ"ב, אפילו אליבא דהריטב"א וסיעתו, דהא דהגיפופים מועילים כאן לקרפף הוא רק משום שבאמת יש בזה 'מיגו', ודלא כמש"כ המהרש"א לפי התוס' הנ"ל. וס"ל דסגי בכך שגיפופי החצר מועילים להתיר טלטול בחצר כדי שהם יועילו גם לקרפף להתיר את ייתור השטח שלו, ולא אכפת לן דהוו 'שני עניינים' כמש"כ המהרש"א.

וס"ל דיש לחלק בין הצירורים של 'נפרץ', ויש בזה ארבעה צירורים שונים: א. הקוטב האחד, פשוט דלא אמרינן 'מיגו' הוא בסי' שס"ה ס"ג, לגבי מבוי שנפרץ לרחבה יותר מב"ס (בסוגיא דדף ז' ע"ב), דרחבה זו היא 'כרמלית', בצירור זה פשוט הוא דאין 'מיגו', שהרי שם אין הגיפופין מועילים אפילו כלפי החצר עצמה שהרי היא 'כרמלית', ובזה שפיר כתב המשנ"ב דהסיבה שאין המבוי ניתר בגיפופי הרחבה הוא משום שאין בזה 'מיגו' בשום עניין.

ב. והקוטב הנגדי הוא בסימן שע"ד ס"ג לגבי חצר קטנה שנפרצה לחצר גדולה [מהמשנה דף צ"ב ע"א], דהתם פשוט דאיכא 'מיגו', אפילו לפי המהרש"א, שהרי שתי החצרות הן עניין אחד, דצריך להתיר טלטול בתוכן, וזה פשוט.

שנעשית כדי לגור בתוכה ולא כדי לשמש לשמירת האויר שחוצה לה.

ובאות פ' שם כתב הרשב"א, וז"ל: "... מחיצה שנעשית לצניעות אינה מחיצה. כיצד, מחיצה שעושים לנוח שם לשעה חוצבי אבנים והבנאים ושאוכלין ושעומדין שם לשעה בהצנע, אין זו מחיצת דירה אלא מחיצת הצניעות ואינה מחיצה גמורה, ולפיכך הרי היא כקרפף. כיוצא בה מחיצה העשויה להניח שם פירות וכלים וכיוצא בהן אינה מחיצה והרי היא כקרפף... "עכ"ל.

וכלומר, כאן החיסרון ב'שם דירה' אינו מחמת אופן הדיוורין שבה, אלא מחמת התכלית שעבורה נעשו המחיצות, דמחיצות שנעשו לתכלית של צניעות או לשמור פירות, אינן יוצרות 'דירה' למרות שהן מחיצות גמורות מצד עצמן.

ובאות פ"א כתב, וז"ל: "... כיוצא בהן דירה שאין מחיצותיה שתי וערב אלא שתי בלא ערב וערב בלא שתי, כשיירה שחנתה במדבר והקיפום סביבותם בחבלים זה על זה בגובה עשרה או קנים עומדים, אף על פי שאין בין חבל לחבל ובין קנה לקנה שלושה טפחים אין זה מחיצה גמורה, ולפיכך אם יחידים הם אין נותנים להם אלא בית סאתיים כדין הקרפף, ולפנינו יתבאר דין היחידים והשיירה בזה... "עכ"ל.

ומהקשר הדברים דלעיל משמע, דכמו שאותן מחיצות שאינן יכולות ליצור שם דירה' להתיר טלטול בתוכן יותר מב"ס למרות שהן מחיצות גמורות, ה"נ במחיצות של שתי

טו. ס"י ש"ס ס"א: דירה שעשויה לאויר, האם הוא חיסרון בתכלית שלה, או חיסרון במחיצותיה, צ"ע במג"א

הנה, בעבוה"ק בית נתיבות שער ג' אותיות ע"ח-פ"א משמע דכל החיסרון של מחיצות גרועות הוא ב'שם דירה' הנוצר על ידיהן ולכן לא נתנו לה אפילו בתוכה אלא ב"ס כדין של קרפף שלא הוקף לדירה, והגם דוהי מחיצה גמורה לעניין שבת, מ"מ כלפי הדין של טלטול בתוכה יותר מב"ס החמירו בה כדין קרפף שלא הוקף לדירה.

דע' באות ע"ח דכתב, וז"ל: "... כל דירה שתשמישה לאויר כסוכה בכרם ובורגנין שבשדות ששומרי הפירות והבוצרין יושבין שם, שאין דירתן מחמת עצמן אלא לשמור האויר שלפניהן, אין זו דירה חשובה מחמת עצמה והרי זו כקרפף... "עכ"ל. וכלומר, בדירה שעשויה לאויר, למרות המחיצות עשויות כראוי מ"מ יש חיסרון ב'שם דירה' משום שלא כך עושים דירה, דדירה שגרים בה רק לשם פרנסה אינה דירה למרות ששימושה היא כשל דירה בעלמא.

ובאות ע"ט כתב עוד, וז"ל: "... אילן המיסך על הארץ... הרי זה כקרפף, ואפילו נטעו מתחילה לדור תחתיו, לפי שאין תשמישו אלא לאויר לישב שם שומר גינות ופרדסים ותבואה שבשדות, ודירה שתשמישה לאויר אינה דירה... "עכ"ל. וכלומר, גם בזה אין החיסרון מחמת איכות המחיצות אלא ב'שם הדירה' שבה, משום ש'שם דירה' יש רק לדירה

הנידון הוא בתכלית שעבורן נעשה היקף זה, ואם התכלית של ההיקף אינה לשם דירה אזי אפילו אם המחיצות הן טובות לא ייחשב ההיקף כ'דירה'.

ואח"כ כתב הר"י את שיטתו בזה, דהדבר תלוי בתכלית שעבורה נעשה ההיקף, וז"ל: "... והפירוש שקבלנו מרבינו כך הוא, כל (חצר) [אוויר] שתשמישה לדירה, אפילו מקום שאינו מקורה, אם תשמישו לדירת אדם כלומר לכניסתו וליציאתו והם תמיד, כגון דיר וסהר וכו', מטלטלין בו אפי' ארוך כור או כורים שהרי הוקף לדירה.

וכל דירה שתשמישה לאוויר, אף על פי שהיא מכוסה והיא עשויה כגג העשוי לדירה, כיון שאינו נעשה לדירה אלא לשמירת אויר שהוא חוצה לה, כלומר השדות והכרמים ... כגון אלו הבורגנין והן יושבי צריפין והן עשויין בשתי וערב, אע"פ שהן עשויין כשאר כל בתים, כיון שאין תשמישן (לתשמיש) [לדירה], בית סאתיים מותר ... דבזה השיעור מועיל כל מחיצה ... עכ"ל.

הרי מבואר כנ"ל, דהחיסרון הוא בתכלית שעבורה נעשה ההיקף ולא באיכות המחיצות, ולכן אפילו חצר בלא גג יש עליה שם דירה אם היא נעשתה לגור בתוכה, ואיפכא, אפילו אם יש לה גג אין היא 'דירה' אם היא לא נעשית לגוב בתוכה, והוא כמשנ"ת לעיל דעת הרשב"א הנ"ל.

ובקצרה, לרשב"א והר"י, שם הדירה נקבע לפי התכלית שנעשה ההיקף, ואילו

בלבד או ערב בלבד, נמי אינן יוצרות 'דירה' מחמת גריעותן למרות שהוקפו לשם דירה משום שאין דרך לעשות דירה כזו.

אבל ברי"ף וברא"ש משמע דלא כהרשב"א, אלא ס"ל דהחיסרון של דירה שעשויה לאוויר הוא מחמת איכות המחיצות שאינן יוצרות 'היקף לדירה', ולא דוקא מחמת התכלית שעבורה נעשה ההיקף.

דהרי"ף גרס בגמ' ט"ז ע"ב: "... דרש רב נחמן משום רבינו ומנו שמואל, כל חצר שתשמישה לאוויר ושאינה מוקפת שתי וערב אלא שתי בלא ערב או ערב בלא שתי, יחיד נותנים לו ... עכ"ל. דהיינו, כל חצר המוקפת במחיצות גרועות כאלו נחשבת 'חצר שתשמישה לאוויר' וכתב אח"כ דכך ילפינן מן המשכן, ע"ש.

והקשה הרבינו יהונתן על דברי הרי"ף, וז"ל: "... וצ"ע מה שפירש הרב אלפסי ז"ל, שתשמישה לאוויר - שתי בלא ערב או ערב בלא שתי, דהא במסכת סוכה (דף כד ב) מפרש אילן המיסך על הארץ וכו' דמוקים ליה דעביד ליה בהוצא ודפנא שהוא שתי וערב, ופריך התם אי הכי דמחיצה מעלייתא היא אמאי אין מטלטלין בו אלא בבית סאתים ותו לא. ומתרץ, משום דהוה ליה מחיצה שתשמישה לאוויר. אלמא, אף על גב דאיכא שתי וערב לא הוי מחיצה לטלטל בו יותר מבית סאתים ... עכ"ל.

הרי שאין הדבר תלוי באיכות המחיצות בלבד שאין בכוחן ליצור 'היקף לדירה', אלא

גם במחיצות גמורות, היא אותה קושיא ממש שהקשה הרר"י על פירוש הרי"ף שהובא לעיל, ושהביאו המג"א בעצמו, שמחמתה דחה הרר"י את פירוש הרי"ף, והיאך הביא המג"א מצד אחד את דברי הרי"ף ושיטתו, והקשה על הע"ש את אותה הקשיא שהקשה הרר"י על דברי הרי"ף, דנמצא שהמג"א עצמו דוחה כבכיכול את דברי עצמו, וצ"ב.

וביותר, שהרי דברי ע"ש עולים יפה לפי מה שפירש הרשב"א הנ"ל, דהנידון של דירה שעשויה לאויר תלוי בתכלית שאליה היא נעשתה וכנ"ל, וא"כ דבריו יש ויש להם ביאור, דבאמת אפילו במחיצות גמורות חשיבה דירה העשויה לאויר, וכל קושיית המג"א נבעה מכך שהבין שהדבר תלוי באיכות היקף המחיצות ולכן הקשה כפי שהקשה. וסוף דבר, דברי המג"א צ"ב טובא לע"ע, ואי"ה נשנה פרק זה.

וכל זה הוא רק במה שנוגע לאיסור לטלטל בתוך הדירה עצמה יותר מב"ס, אבל במה שנוגע לנידון אם יש ב'דירה' כזו כדי להתיר קרפף יותר מב"ס שהוקף לדירה או שלא, יהיה הדבר תלוי בנידון אם מהנו בורגנין להתיר קרפף יותר מב"ס לר"ע [במשנה בדרף כ"ג ע"א] או שלא. וכלומר, האם מהנו בורגנין לר"ע ביותר מב"ס כמו דמהנו לר' יהודה להתיר בקרפף עד ב"ס, או שלא. ונחלקו בזה הפוסקים בדעת התוס' שם, וההג"א כתב בפשטות דמהני לר"ע להתיר קרפף יותר מב"ס כמו שלר' יהודה מועילים הבורגנין להתיר קרפף עד ב"ס.

לרי"ף ולרא"ש הנידון הוא באיכות ההיקף, והוא תלוי באיכות המחיצות.

ומעתה יש לעיין במש"כ המג"א בסי' ש"ס סק"ב להקשות על העולת שבת, וז"ל: "... שתי - כגון שנעץ קנים פחות פחות מג' ... ומ"ש הרי"ף והרא"ש דירה שתשמישה לאויר. כיונו גם כן למחיצה כזו כדאיתא ברי"ף בהדיא ... דלא כע"ש, ודבריו אין להם ביאור ... עכ"ל.

דהיינו, מבואר ברי"ף וברא"ש, דהחיסרון של 'דירה שתשמישה לאויר' נובע לא מהתכלית שעבורה נעשה ההיקף, כמו שכתב הרשב"א הנ"ל אות ע"ח, אלא דוקא מחמת איכות היקף המחיצות שהוא גרוע, דמחיצת שתי או ערב בלבד אינן יכולות ליצור היקף לדירה.

ומש"כ המג"א 'דלא כע"ש' וכן 'שדבריו אין להם ביאור' כוונתו היא למש"כ כתב מחציה"ש שם, וז"ל: "... דלא כע"ש. ר"ל, שהבין דירה שתשמישה לאויר - ר"ל שלא נעשה כ"א לשמור האויר שחוץ להיקף, דהיינו גנה או שדה שהוא חוץ להיקף ויראה משם לשמרו, דכה"ג אפילו מחיצות שלימות לא מקרי מוקף לדירה כדלקמן ר"ס שס"ב ע"ש ... עכ"ל [ועי' בעולת שבת כיצד הוציא כן המג"א מדבריו].

ודברי המג"א צ"ב טובא, שהרי הקושיא שהקשה המג"א על הע"ש [עכ"פ לפי מחציה"ש] דאם דירה שעשויה לאויר פירושה שנעשית כדי לשמור מחוצה לה א"כ זה נכון

דערב קאמר, שהתירום לרבים על ידי הדחק. לא התירום ליחיד - אי הקיף בהן יותר מבית סאתים, ואף על גב שהוקף לדירה, שהרי לדור בהן בלילי שבת הקיפום מערב שבת, הא בית סאתים מיהא שרי... "עכ"ל.

ועוד איתא שם בגמ': "... דרש רב נחמן משום רבינו שמואל ... דברים שאמרת

לפניכם טעות הן בידי ברם כך אמרו, יחיד נותנין לו בית סאתים שנים נותנין להן בית סאתים שלשה נעשו שיירא ונותנין להן כל צרכן... "ע"כ.

וכתב רש"י שם ד"ה 'נותנים', וז"ל: "... נותנים לו בית סאתים - במחיצה זו, אבל במחיצה מעלייתא - כמה דבעי... "עכ"ל.

ומבוארים ברש"י שני עניינים: א. דגם הקיף עצמו לדירת לילה אחד חשיב 'מוקף לדירה'. ב. רק במחיצות רעועות שהן שתי או ערב, הוא דהתירו ליחיד רק בית סאתיים, אבל במחיצות גמורות התירו אפילו ליחיד כל מאי דבעי.

ולפי דרכו זו פירש רש"י בדף צ"ג את הגמ', דאיתא התם: "... אמר רב יהודה, שלשה קרפיפות זה בצד זה ושנים החיצונים מגופפים והאמצעי אינו מגופף ויחיד בזה ויחיד בזה, נעשה כשיירא ונותנין להן כל צרכן... "ע"כ.

והגם דלא הוזכרו כלל בגמ' דמיירי במחיצות גרועות, העמיד רש"י שם את כל הסוגיא במחיצות רעועות כמש"כ בסוגיא דף ט"ז

דלפי ההג"א [והרמ"א בסי' שנ"ח ס"א לפי מה שפירש בהם המג"א שם], יועילו גם 'דירות' כאלו להתיר קרפף יותר מב"ס, למרות שאין הן ראויות להתיר את עצמן לטלטל בתוכן יותר מב"ס, ואפילו הכי קרפף יותר מבית סאתיים שהוקף לדירה כזו יהיה מותר, ולא הא בהא תליא.

אבל לפי מה שפירש הגר"א שם בדעת התוס', דהתוס' חולקים על ההג"א הנ"ל, דס"ל דכל מה שהועילו הבורגנין הוא רק להתיר קרפף עד ב"ס ולא יותר אפילו לר"ע, אזי כשם שאין 'דירות' אלו מועילות להתיר לטלטל בתוכן יותר מב"ס, כך גם הן לא יועילו להתיר קרפף יותר מב"ס שהוקף לצרכן, וכבר נתבאר השיטות לעיל ביסודות דיני הקרפף ושורשי סברותיהם בזה, ע"ש. וראה עוד עניין זה בסמוך, במח' רש"י וסיעתו והרמב"ם לגבי יחיד ששבת בבקעה.

*

זו. עירובין ט"ז, צ"ג. האם אסרו ליחיד בבקעה דוקא במחיצות שתי או ערב, או אפי' במחיצות גמורות

איתא בגמ' עירובין ט"ז ע"ב: "... רבי יהודה אומר, כל מחיצות שבת לא התירו ליחיד יותר מבית סאתים כדאמר רב נחמן ואיתימא רב ביבי בר אבבי לא נצרכא אלא ליתן להן כל צרכן... "עכ"ל.

וכתב רש"י שם, וז"ל: "... כל מחיצות שבת - בהנך מחיצות רעועות שהן דשתי או

התירו ליחיד ששבת בקעה יותר מב"ס, וחולק על רש"י בזה.

וכתב האבנ"ז שם, שנקודת המח' בין הרמב"ם לרש"י היא, דהרמב"ם סבירא ליה דדירת לילה אחד אין בה כדי להיחשב כ'דירה' לענין להתיר את הקרפף שהוקף לצרכה, וממילא כל יחיד ששבת בבקעה הוא מציאות של קרפף שלא הוקף לדירה, ומכיון שכן, יצא לו לרמב"ם, דאפילו במחיצות גמורות לא נתנו ליחיד בבקעה יותר מבית סאתיים כדין כל קרפף שלא הוקף לדירה.

ולפי דרכו זו פירש שם בהלכה י"ד את הסוגיא בדף צ"ג הנ"ל גבי שלשה קרפפות, דמיירי בגוונא שלא הוקף לדירה וכן לא הזכיר כלל דמיירי במחיצות גרועות, וז"ל: "... שלשה מקומות המוקפין שלא לשם דירה זה בצד זה ופתוחים זה לזה שנים החיצונים רחבים והאמצעי קצר ... לפיכך אם שבת יחיד בזה ויחיד בזה ויחיד בזה אין נותנין להן כל צרכן אלא כל אחד ואחד יש לו בית סאתים במקומו ... עכ"ל.

והטושו"ע בסי' ש"ס דחו את דברי הרמב"ם ונקטו לדינא כשיטת רש"י, ועל זה תמהו האבנ"ז וערוה"ש, מדוע התעלמו משיטת הרמב"ם ע"ש. ובאמת צ"ב במאי פליגי.

והנראה בזה, דפליגי במשנ"ת כבר לעיל, דרש"י ס"ל דמאי דמגדיר את הקרפף כ'מוקף לדירה' הוא השימושים בפועל שלו, ולכן כל היכא שהוא משתמש בו כדירה, ואפילו לדירת לילה אחד, שפיר חשיבי

הנ"ל, וז"ל: "... שלש קרפפות זה בצד זה - כגון שהיו מהלכין בדרך, והקיפו שלש קרפפות לדירה במחיצה של שתי, כגון של קנים, או של ערב - כגון חבלים, שלא התירו בו ליחיד אלא בית סאתים, כדמפרש בפרק קמא (טז, ב), דשיירא מותרת להקיף כל צרכן בקנים ובחבלים לדירה, אבל יחיד יותר מבית סאתים - לא, אלא אם כן עשה שתי וערב, מחיצה קיימת ... עכ"ל.

ועי' בשו"ת אבנ"ז סי' ש"ט, ביאר דרש"י הוכרח לפרש דמיירי במחיצות גרועות משום דס"ל דדירת לילה אחד חשיבה 'דירה', ולכן גם ההיקף שעשה לדירה כזו מתיר את הקרפף כדין קרפף שהוקף לדירה. ומכיון שכן, הוקשה לרש"י בסוגיא דדף ט"ז מדוע לא התירו ליחיד בבקעה לטלטל ביותר מבית סאתיים, שהרי הוא הוקף לדירה. ומזה יצא לו דמיירי בכל הסוגיא במחיצות גרועות, דזו הסיבה שלא נתנו ליחיד כמה דבעי, אבל במחיצות גמורות נתנו יותר מב"ס גם ליחיד.

ומשו"ה פירש גם את הסוגיא בדף צ"ג לגבי שלשה קרפפות בגוונא שיש להם מחיצות גרועות דזו הסיבה דלא נתנו ליחיד שם יותר מב"ס, ע"ש.

אבל הרמב"ם בפט"ז הט"ו כתב, וז"ל: "... יחיד ששבת בבקעה ועשה מחיצה סביב לו אם יש בה עד בית סאתים מותר לטלטל בכולה, ואם היתה יתר על בית סאתים אינו מטלטל בה אלא בארבע אמות ... עכ"ל. ומבואר מלשונו, דאפילו במחיצה גמורה לא

לצורך השימושים שנעשים בתוך ההיקף, אבל אין שם ממש דירה אלא רק שימושי דירה הנעשים בתוך ההיקף, בזה אמרינן דרק אם השימושים נעשים באופן תדיר כגון לינה בקביעות, אז נחשב ההיקף כמי שגם יצר את הדירה וגם הקיף אותה, ולכן לא סגי בהיקף ללינת לילה אחד בבקעה אלא צריך לינה בקביעות כמש"כ החזו"א הנ"ל, ע"ש, ודו"ק.

*

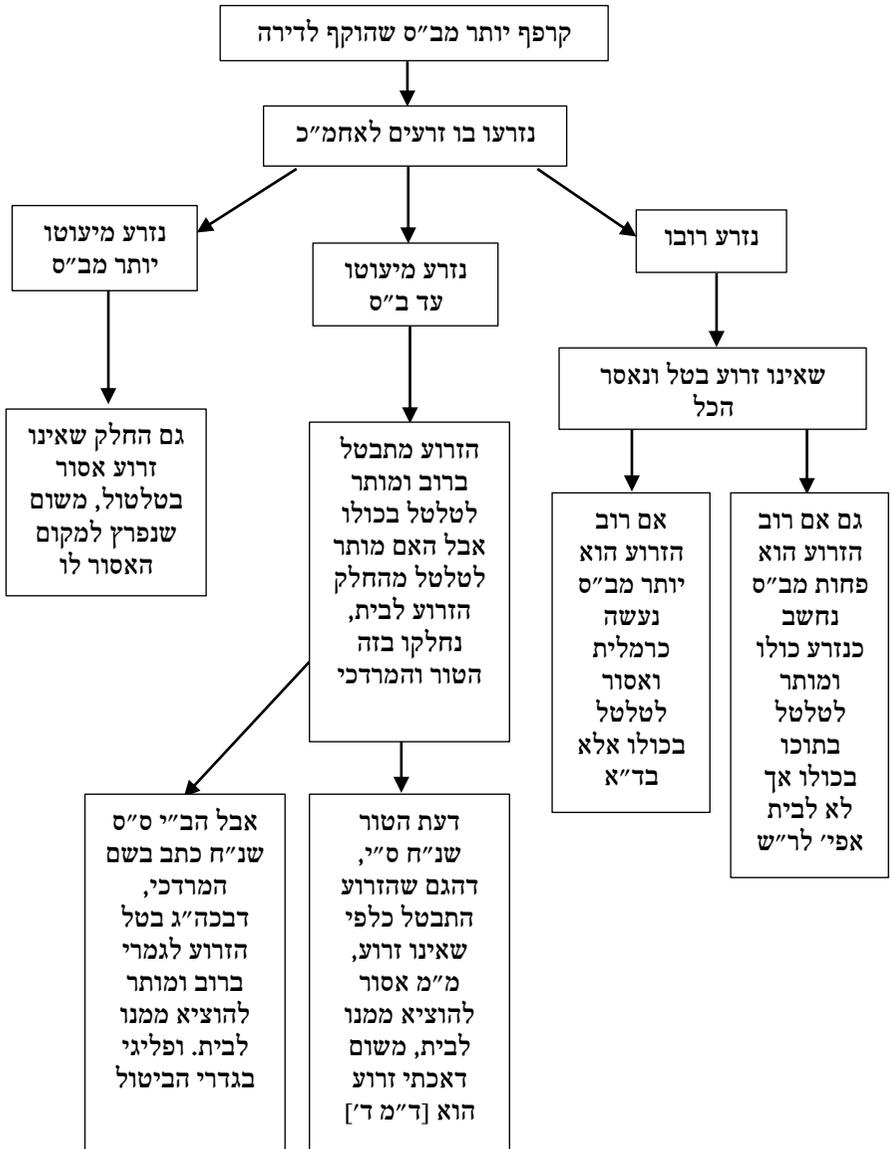
ראה בסמוך תמצית סוגיית 'נזרע'

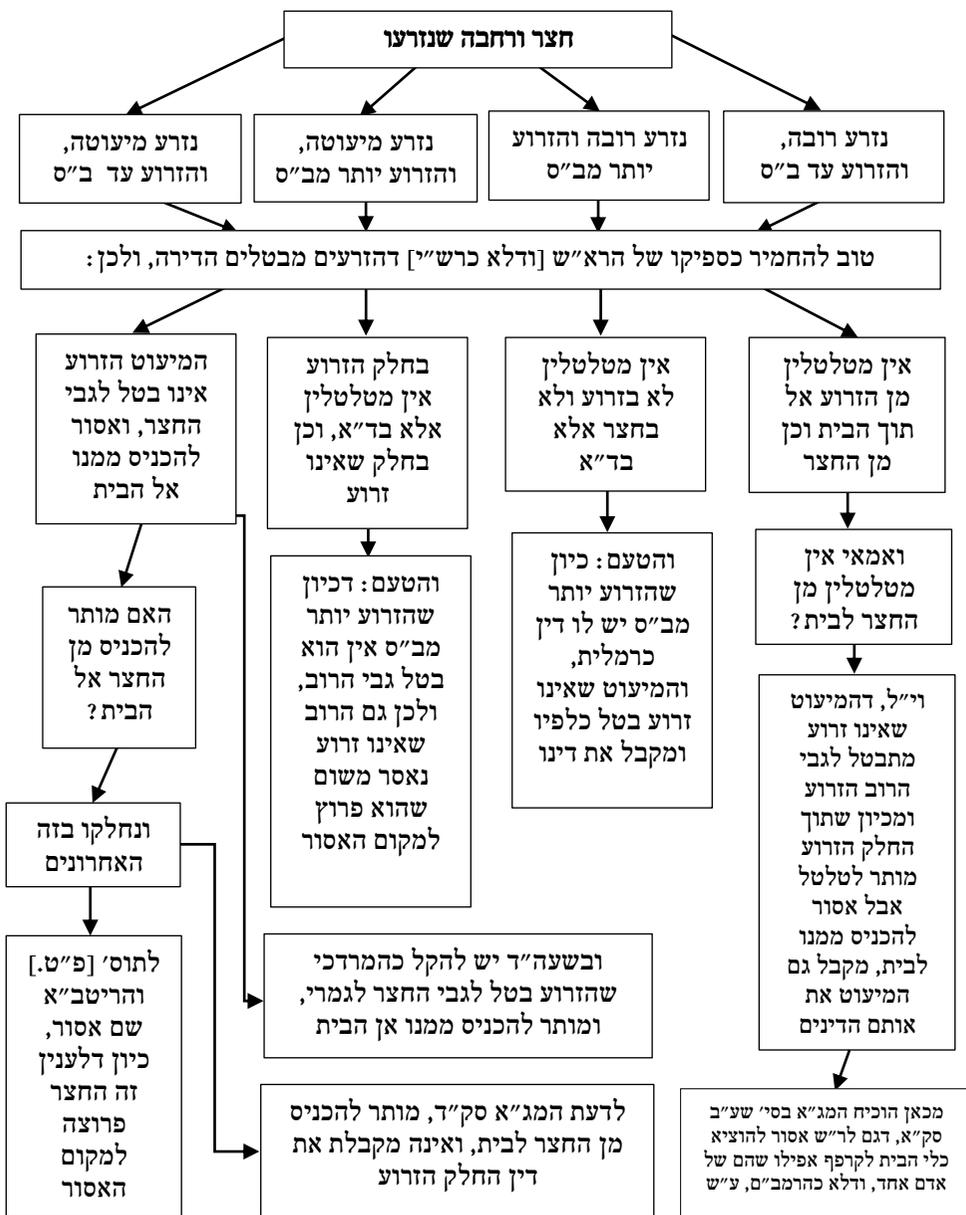
שימושיו אלו כשימושי דירה, וממילא גם כשמקיף את עצמו במחיצות הקרפף לשם דירה, שפיר חשיב כקרפף שהוקף לדירה.

אבל הרמב"ם י"ל דס"ל כמשנ"ת לעיל סי' ח' ביסודות דיני הקרפף אות ו' בביאור דעת החזו"א, דישנם שני דינים שונים: הדין האחד הוא היכא שכבר ישנה דירה בפועל ממש ואנו באים להקיפה כעת לשם דירה, בזה סגי בדירה שעשויה אפילו ללינת לילה אחד, משום דסו"ס יש כאן 'דירה' ושפיר חשיב היקף זה כהוקף לדירה.

אבל הדין השני הוא, היכא שאנו באים ליצור 'דירה' מחמת ההיקף שאנו עושים כעת

יח. עירובין כ"ד. סי' שנ"ח ס"ט-י: קרפף וחצר שנזרעו, תמצית הסוגיא

סימן י': בשרשי מח' הפוסקים גבי מחיצות

יכולה לעמוד ברוח מצויה אינה מחיצה, וכל מחיצה שאינה עשויה לנחת אינה מחיצה, וכל מחיצה שאינה עשויה אלא לצניעות בלבד אינה מחיצה, וכל מחיצה שאין בגבהה עשרה טפחים או יתר אינה מחיצה גמורה, גידור חמשה ומחיצה חמשה מצטרפין ... "עכ"ל.

ומבואר איפכא מגירסתנו בגמ', דדוקא מחיצה שאינה עשויה לנחת היא דפסולה, ועל זה השיג הראב"ד שם שהגירסא היא הפוכה.

והמ"מ בפט"ז הט"ו הביא את שתי הגירסאות ופירש את טעמיהן והנפק"מ ביניהן, וז"ל: "... וכל מחיצה שאינה עשויה לנחת אינה מחיצה ... וגרסאות הן פרק עושין פסין (עירובין כ"ו). ופירוש שאינה עשויה לנחת - שאינה עשויה להניח שם דבר או לנוח שם. ופירוש העשויה לנחת לנחת בה כלים ולא לדור בתוכה.

ודע, שכשאמרו אינה מחיצה ר"ל מענין מוקפת לדירה וביותר מבית סאתים וכך פירש הרשב"א ז"ל. דודאי בפחות מבית סאתים מחיצה היא, וכן ג"כ דבר תורה מחיצות גמורות הן.

ואין נ"ל כן מלשון רבינו, ולפיכך הוא גורס שאינה עשויה לנחת. ואף על פי שהמחיצות העשויות מאליהן כולן וסלע מועילות, אלו העשויות בידי אדם ללא תועלת סופן ליבטל ואינן כלום, וכן הדין

א. עירובין כ"ו: בדין מחיצת אדרכלין ומחיצה העשויה לנחת, במח' רש"י וסיעתו והרמב"ם ושרשה

איתא בגמ' עירובין כ"ו ע"א: "... והאמר רב אסי, מחיצות אדרכלין לא שמה מחיצה, אלמא כיון דלצניעותא עבידא לה לא הויא מחיצה, הכא נמי, כיון דלצניעותא עבידא לא הויא מחיצה. ואמר רב הונא בריה דרב יהושע לרבא, והאמר רב הונא מחיצה העשויה לנחת לא שמה מחיצה ... "ע"כ.

ולגירסא זו, דמחיצה שעשויה לנחת איננה מחיצה כמו מחיצת האדרכלין, כתב רש"י שם וז"ל: "... אדרכלין - בנאים, שעושים מחיצה לצל סביבותיהם כשבונים בחמה. כיון דלצניעותא היא - ולמחר סתרי לה - לאו כלום היא, והא נמי לצניעותא - דיום ולילה בעלמא היא דעבידא, ולאן דירה היא. לנחת - שלא לדור שם, אלא להשתמר מה שיניחו שם ... "עכ"ל.

והגם דמשמע מן הלשון דמחיצות אלו לאו כלום הן' דהיינו שאינן יוצרות רה"י מן התורה לעניין שבת, אפי"ה יתבאר לקמן בסמוך דס"ל לרש"י דלעניין שבת החיסרון בהן הוא רק מדרבנן, וכל הפסול בהן הוא רק לעניין להחשיב את ההיקף הקרפף כמי שהוקף לדירה והוא חיסרון ב'דירה' שבהן.

אבל הרמב"ם גרס איפכא בגמ' וכתב בפט"ז הט"ו וז"ל: "... כל מחיצה שאינה

בפחות מב"ס אסור, משמע דבפחות מב"ס יהיה מותר, ועל כרחך הטעם הוא משום דמחיצות אלו שפיר חשיבי מחיצות, והיא רשות היחיד מן התורה, ודו"ק.

ולכאורה היה נראה, דגם הראב"ד והרשב"א יכולים להודות לדין שכתב הרמב"ם, שכל מחיצה שנעשית שלא לצורך וסופה ליבטל אין היא מחיצה כלל אפילו מדאורי', רק שלא גרסו כן בסוגיין, ולכן פירשו זאת רק לגבי להתיר קרפף יותר מב"ס שהוקף לצרכן.

אם לא דנימא דאזלו לשיטותיהו בגדר מהות מחיצות רה"י, דהרמב"ם אזיל לשיטתו שנתבארה לעיל בארוכה, דמהות מחיצות רה"י היא 'לסמן' את תחום המושב כלפי בני רה"ר, ולכן היכא שעושה מחיצה שלא לצורך וסופה ליבטל אין כאן 'סימון' אמיתי של גבולות הרשות, שהרי כל כוונתו היא לסלק את המחיצות אח"כ.

ואילו רש"י וסיעתו אזלו כל אחד לשיטתו בגדר המחיצות, דהמהות להגדיר את הרשות או לעכב על הרבים או להגדיר ליושבים בפנים את גבולות הרשות, הכל כמשנ"ת לעיל, ולצורך זה מהנו גם מחיצות כאלו למרות שהן עשויות ליבטל, כיון דסו"ס כעת הן ממש מחיצות, ואכתי צ"ב בזה.

ועי' בקר"א עירובין כ"ה ע"ב, הקשה על פירוש המ"מ בדעת הרמב"ם, וז"ל: "... ויש לדקדק על זה, מהא דבעינן למימר לעיל (ט"ו א') דשיבולת מקיפות אותה מיירי אפילו לא עשאו לשם מחיצה, אלמא דחשיבא מחיצה

במחיצה העשויה לצניעות. זה נראה לי בדעתו ז"ל "... עכ"ל.

דהיינו, לפי הרשב"א שגרס כגירסא שלפנינו כמו רש"י שכל מחיצה 'העשויה לנחת' אינה מחיצה, אזי מחיצות אדריכלין ומחיצות שעשויות לנחת הן מחיצות גמורות מן התורה לעניין שבת, אלא דמשום שאין הן עשויות כדי לדור בתוכן אלא 'לנחת', להניח בהן דברים ולנוח בצילן, חסר ב'שם דירה' שלהן כדי להתיר קרפף יותר מבית סאתיים כמי שהוקף לדירה.

אבל הרמב"ם שגרס 'שאינה עשויה לנחת', ס"ל שכל היכא שהמחיצות אינן משמשות מידי, והן נעשו שלא לצורך אין להן כלל שם מחיצה מן התורה, ולכן סגי בכל סוגי השימושים כדי להחשיבן מחיצה מדאורי'.

והנה, לפי גירסת רש"י 'העשויה לנחת' יש להוכיח דס"ל כהרשב"א, דמחיצות אלו הן מחיצות מדאורי' וכנ"ל, למרות רש"י כתב עליהן 'אין הם כלום' דמשמע מזה דאין עליהן כלל תורת מחיצות, כמו שיטתה הרמב"ם. אפי"ה יש לדקדק מדבריו בביאור הסוגיא דס"ל כהרשב"א.

והיינו ממש"כ רש"י בתחילת הסוגיא בדף כ"ה ע"ב ד"ה 'בבוסתנא', דאותו בוסתן היה יותב מבית סאתיים, ולא לחינם כתב כן, דהרי הב"י בריש סי' שס"ב כתב, לדעת הרמב"ם שמחיצות אלו אינן מחיצות מן התורה, דלפי זה גם בפחות מבית סאתיים יהיה אסור, ע"ש, ומדכתב רש"י שהבוסתן היה יותר מב"ס ולא כתב רבותא טפי דאפילו

אבל לפי משנת בדעת המ"מ א"ש בפשיטות, משום דהתם נעשית המחיצה לצורך הדיוורין באותה שבת ולכן שפיר יש לה שם מחיצה וכן"ל, ודו"ק. ועי' עוד בסמוך בכל זה.

*

ב. סי' שס"ב ס"א: בדין מחיצה שנעשית לצניעות או לנחת, ומ"ש ממחיצת בנ"א וממחיצת שיבולים

הנה נתבארה לעיל מח' הרמב"ם עם הרשב"א וסיעתו לגבי מחיצה העשויה לנחת, או שאינה עשויה לנחת, ודעת הרמב"ם בפט"ז הט"ו היא שמחיצה שאינה עשויה לנחת היא המחיצה הפסולה, וביאר המ"מ שם, דהחיסרון של מחיצה שאינה עשויה לנחת לרמב"ם הוא חיסרון בעצם המחיצה והוא חיסרון הנוגע גם לעניין שבת דאין אלו מחיצות כלל.

משא"כ לפי הרשב"א, דוקא מחיצה העשויה לנחת היא דפסולה, אלא שפסול זה אינו נוגע אלא לגבי ההיקף לדירה אך לא לעניין עצם המחיצות, שהן כשירות מדאורי' לענין שבת.

ומעתה צ"ב בדעת הרמב"ם, מאי שנא מחיצה שאינה עשויה לנחת דאינה מחיצה כלל אפי' מדאורי', ממחיצת בני אדם שהיא מחיצה גמורה מן התורה.

והנה, בשלמא לפי דעת הרשב"א, דמחיצות אלו הן מחיצות מעליא וכל מה שאין הן נחשבות הוא רק לענין להתיר יותר מב"ס

לכית סאתיים, וגם הא דפירא דבי תורא צריך ליישב לשיטתו ז"ל "... עכ"ל.

וכל קושייתו נובעת מכך שהבין ככוונת המ"מ שהחיסרון להרמב"ם במחיצה שאינה עשויה לנחת הוא משום שנעשתה שלא לשום צורך ואפילו במידי דממילא, ולכן הקשה ממחיצה דשיבולות, וכן מפירא דבי תורי, שודאי לא נעשו לשם מחיצה.

אבל יש ליישב את דעת המ"מ מקושיית הקר"א, דסיבת הפסול לרמב"ם היא דוקא היכא שעשה מחיצה בידיים שלא לצורך, בזה הוא דגריעי, והטעם בזה הוא משום שע"י כך הוכיח שאין כוונתו למחיצה כלל, משא"כ במחיצת שיבולין, שהגברא לא עשה בהם מעשה המפקיע, בזה לא אכפת לן דלא נעשו לצורך.

דהיינו, הקר"א אזיל בתר ה'תוצאה' שיש כאן מחיצה שלא נעשתה לשום צורך, ולכן הקשה, אבל הרב המגיד אזיל בתר ה'מעשה' של האדם, דרק היכא שעשה מעשה המפקיע את תכלית המחיצה הוא דאין היא נחשבת כלל, ודו"ק.

וע"ש בקר"א שדחה את פירוש המ"מ, ופירש בדעת הרמב"ם כפי פירוש הש"ג [ע'ו' ע"ב בדפי הרי"ף] דכל מחיצה שעשויה לפי שעה ולא לעולם, אין היא מחיצה, ומבואר שם בש"ג דחיסרון זה אינו אלא מדרבנן לעניין להתיר קרפף שלא יותר מב"ס, ונשאר בצ"ע על עצמו מהא דהותרה מחיצה של שתי או של ערב ליחיד או לשיירא [דף ט"ז ע"ב].

דהיכא שהגברא עושה מחיצה כדי לדור בה, בזה לכו"ע חשיבה מחיצה מדאור' לענין שבת, ואפילו חשיבה 'דירה' כדי להתיר את הקרפף המקיף אותה. והיכא שעושה מחיצה שלא לצורך כלל, בזה לכו"ע לא חשיבה מחיצה מדאור' כלל וכל שכן שאינה מחיצה להתיר הקרפף המקיף אותה.

ומחלוקת הרמב"ם עם רש"י והרשב"א היא לגבי היכא שעושה מחיצה לצורך תשמישים שאינם דירה, דלרמב"ם היא מחיצה גמורה אפילו כדי להתיר את ההיקף שלה, ולרש"י והרשב"א היא אמנם 'מחיצה' מן התורה אך אין היא מתירה את ההיקף שסביבה להיות כ'מוקף לדירה'.

ואכתי צ"ב בדעת הרמב"ם ממש"כ שם דמחיצה שעשויה לצניעות אינה מחיצה, שהרי לפי משנ"ת צריכה היתה מחיצה זו להיות כשירה משום שנעשתה לתכלית ברורה, ולא דמיא למחיצה שאינה עשויה לנחת, ומדוע אין עליה צורת מחיצה, וצ"ע.

ונראה לתלות זאת בשיטת הרמב"ם בגדרי מהות מחיצות רה"י ולפי משנ"ת לעיל באורך, דס"ל דמהות המחיצות של רשות היחיד היא 'לסמן' את 'תחום המושב' כלפי בני רה"ר, כלומר לסמן לרבים שמכאן ואילך אין להם רשות להיכנס וע"י כך נעשית הרשות לכזו שאינה מסורה לרבים.

וננתבאר לעיל, דגדר זה של מהות המחיצות נובע משום דס"ל לרמב"ם שמהות רה"ר היא בכך שהיא 'מסורה לרבים'

דלא חשיב כמי שהוקף לדירה, לכן לא יקשה מידי ממחיצה העשויה מבני אדם אמאי כשירות, דלעולם הן חשיבי מחיצות עכ"פ כדי ליצור רשות היחיד ביניהן.

אבל לפי מש"כ הרמב"ם שמחיצות שאינן עשויות לנחת אין הן מחיצות כלל יקשה ממחיצה העשויה מבני אדם דהויא מחיצה וכמו שכתב הרמב"ם בפט"ז הכ"ג, מאי שנא ממחיצה זו, וצ"ע.

ואין לומר דמחיצת בנ"א לא התירה אלא איסור דרבנן של תחומין, שהרי מבואר בגמ' עירובין דף מ"ד גבי הנהו זיקי דרבא שמחיצת בנ"א התירה אפילו טלטול ברשות הרבים, וצ"ע.

אמנם לפי משנ"ת לעיל דעת הרמב"ם לפי המ"מ, דרק היכא שהוא עושה מחיצה שלא לצורך כלל היא דאינה מחיצה כלל, י"ל שפיר, דמחיצת בנ"א הרי נעשתה לצורך כל שהוא ולכן שפיר חשיבה 'מחיצה' מדאור'.

וגם לפי מש"כ הקרן אורה שהובא לעיל בדעת הרמב"ם לא יהיה קשה, דפירש הקר"א בדעת הרמב"ם שכל מחיצה שעשויה לפי שעה אין היא מחיצה להתיר את הקרפף שנעשה לצרכה אבל מן התורה היא מחיצה גמורה, א"כ כאן שהנידון הוא בעצם המחיצה ולא על הקרפף שמקיף אותה, בזה שפיר חשיבה מחיצה להרמב"ם, ודו"ק.

והעולה, במח' הרמב"ם ורש"י והרשב"א, לפי מה שפי' המ"מ בדעת הרמב"ם,

צורך כלל, ופירש הרב המגיד דבריו ז"ל דלא הוי מחיצה כלל לענין שבת, וגריעא מתל ונקע.

ויש לדקדק על זה, מהא דבעינן למימר לעיל (ט"ו א') דשיבולת מקיפות אותה מיירי אפילו לא עשאו לשם מחיצה, אלמא דחשיבא מחיצה לבית סאתיים, וגם הא דפירא דבי תורה צריך ליישב לשיטתו ז"ל.

ויותר היה נראה לפרש בשיטת הרמב"ם ז"ל גם כן כמו שפירש בשלטי גבורים, דאינה עשויה לנחת היינו שאינה אלא לפי שעה, אלא דגם על זה קשה מהא (לעיל ט"ז ע"ב) דהותרה מחיצה של שתי או של ערב ביחיד או בשיירא, ודו"ק "... עכ"ל.

וכבר יישבנו לעיל את הקושיא ע"פ דברי המ"מ, ע"ש, אך נראה דיש ליישב קושייתו גם לפי היסוד הנ"ל, דבאמת קמה קצורה ושיבולים מקיפות אותה, אם אדם הולך ברה"ר ואינו מתכוין לשבות בתוכו, וזורק לתוכו מסתבר שלא יהיה חייב, שהרי קרחת זו אכתי מסורה לרבים היא ושם רשות הרבים עליה, וכן סתם תל העומד ברשות הרבים שאין מי שרוצה לשבות על גביו, הוא אכתי מסור לרבים ואין עליו שם של רשות הרבים.

ורק היכא ששבת מבעו"י בתוך קרחת השדה או על גבי התל והגדיר אותו כתחום המושב שלו בשבת זו, הוא דיש על המחיצות הללו שם של רה"י, משום שהם שפיר מסמנות לרבים שעד כאן יש להם רשות להיכנס ולא לתוך רשותו, ולכן שפיר חשיבי רה"י, והגם שזה חידוש, מ"מ יש בזה הגיון רב לפי סברת

וכמשנ"ת לעיל באורך עם הנפק"מ שבוזה, ולכן גדר רה"י הוא בכך שהיא אינה מסורה לרבים, וכלפי זה מועיל 'סימון' הגבולות].

א"כ שפיר י"ל שמחיצה שעשויה רק לצניעות ולא למדור, אין בה כדי לשלול את זה שהיא מסורה לרבים, משום שכל אחד יכול לבוא ולהתלונן בצילה, שהרי גם האדרכלין עושים זאת רק לצל בעת עבודתם ולא כדי להפקיע שטח זה מידי הרבים.

ומשו"ה ס"ל לרמב"ם שמחיצה זו שאינה מפקיעה את השטח שבתוכה משימושם של הרבים אין היא יוצרת רשות היחיד, וכנ"ל, אלא דאכתי יל"ע האם זו רשות הרבים ממש או כרמלית בלחוד משום שאין הרבים עוברים שם.

וזה ההבדל בין שני סוגי המחיצות: שמחיצה שאינה עשויה לנחת אינה מחיצה משום שאינה משמשת לשום תכלית. ואילו מחיצה העשויה לצניעות אינה מחיצה משום שאינה מפקיעה את השטח שבתוכה מידי הרבים, ודו"ק.

והנה כבר הובאה לעיל קושיית הקרן אורה על דברי הרמב"ם לגבי מחיצה שאינה עשויה לנחת שפסולה, מאי שנא משבת בקמה קצורה ושיבולים מקיפות אותה, וכן משבת בתל, שלא נעשו המחיצות לנחת כלל.

וז"ל הקר"א: "... והרמב"ם ז"ל (ה' שבת פט"ז הט"ו) גרס נמי שאינה עשויה לנחת, אבל פירשו בו בע"א, דהיינו שאינה עשויה לשום

מחיצת התל, מחד י"ל, שגם השיפוע הוא חלק מרה"י הנוצרת על ידי התוספת של המחיצה שעליו, או שכל היכא שעדיי אין גובה של י"ט בפועל מחמת השיפוע, אין השיפוע הזה נכלל אם מחיצות הרשות הנוצרת כאן.

ועל זה הסתפק הביה"ל, האם בתל המתלקט י"ט מתוך ד"א ולבסוף מגיע הגובה שלו לעשרה טפחים, איך דנים את הדופן המשופעת הזו, האם כל הדופן הזו היא חלק מרה"י, וכשמודדים את גודל רה"י של התל והיקפו - מודדים אותה מבסיס התל כולל את השיפוע החל מן הקרקע, דלפי זה י"ל דגם אם זקיפת הכותל שבונים על השיפוע יוצאת מ'אמצע' השיפוע, דהיינו ממקום שעדיין לא גבה התל י"ט, אפי"ה מצרפים גם את השיפוע מן הקרקעית עד לזקיפת הכותל להיות חלק מכותל הרשות.

או שמא, לעולם מודדים את רשות היחיד הנוצרת על התל החל מגובה י"ט, ומשם מעלה, אבל השיפוע של התל איננו חלק מהרשות, ולכן רק היכא שכבר הגיע השיפוע לגובה של י"ט הוא הנוצרת 'מחיצה' מחמת אותו הגובה, אבל דופן השיפוע שעד לגובה זה איננה כלל חלק מרשות היחיד שנוצרה כאן, ולכן שפיר לא יצטרף השיפוע הנ"ל אל המחיצה הזקופה אא"כ זקיפת הכותל יוצאת מהמקום שגבהו י"ט.

ובקצרה י"ל, דצדדי הספק הם, בתל המתלקט י"ט מתוך ד"א שהוא רה"י, מהי הדופן שלו, האם השיפוע עצמו הוא הדופן, ורק יש תנאי בשיפוע שהזוית שלו תיצור גובה של י"ט מתוך ד', אבל פחות מזה אין זו דופן

הרמב"ם כמשנ"ת, ובהכי יש ליישב את הקושיות על הרמב"ם, ודו"ק.

*

ג. סי' שס"ב ס"ב: תל גבוה ה' והשלימו לי', ועשה עליו מחיצה ה', בספיקות הביה"ל

כתב הביה"ל בסי' שס"ב ס"א ד"ה 'תל', וז"ל: "... תל שגבוה חמשה וכו' - יש להסתפק, אם התל אין צריך שיהיה ה' טפחים דוקא בזקיפה, וכמו דאמרינן בעלמא דאם מתלקט עשרה טפחים מתוך ד"א חייב, אפשר דה"ה הכא אם מתלקט ה' טפחים מתוך שני אמות מצטרף להמחיצה שלמעלה.

או דילמא, כ"ז שאין התל מתעלה בגובהו עשרה טפחים עדיין ניחא תשמישתיה קצת להילוך ואינו יכול להצטרף להמחיצה, וכאן מיירי שהתל היה בזקיפה.

עוד יש להסתפק, אם התל היה פחות מג"ט ועם המחיצה יהיה עשרה טפחים ואם נעשה עי"ז רה"י, דאולי כיון דפחות מג"ט בטל לגבי ר"ה ונמצא דעשה מחיצה רק של שמונה טפחים על ר"ה ... עכ"ל.

ויש להבין את צדדי הספק הראשון שלו, וכן האם יש קשר בין הספק הראשון לספק השני, או שהספק השני הוא ספק בפנ"ע שאינו קשור כלל לספק הראשון, וצ"ב מה הם שורשי הספיקות בזה.

והנה, בביאור צדדי הספק בספק הראשון נראה לומר, שהם איך דנים את שיפוע

לצרף את שיפוע התל את הגידוד של המחיצה אפילו באמצע השיפוע וכו"ל.

וסברת המאירי נתבארה שם לפי משנ"ת גם סברת הרמב"ם, שמהות המחיצות של רה"י היא 'לסמן' את גבולות הרשות, שבתוכן אין היא מסורה לרבים, ולכן גם בסיס השיפוע מסמן שפיר את גבולות הרשות, ולכן כל השיפוע נכלל ברשות היחיד, ע"ש.

אבל עי' שם במשנ"ת שיטת רש"י במסכת שבת דף ק' ע"א, שמחיצות התל המתלקט היוצרות רה"י מתחילות מגובה עשרה טפחים ומעלה, ופני התל המשופעים שמתחת עשרה טפחים אינן חלק מהרשות, וכן לפי דברי החזו"א סי' ק"ח ד' על פי שיטת הרמב"ן והריטב"א במסכת שבת דף ו', שפני המחיצה מקבלים את הדין שלהם לפי גבהן ואינן חלק מהרשות, ע"ש באורך.

א"כ לפי זה א"ש הצד השני של הספק של הביה"ל, דלא שייך לצרף כלל את השיפוע של התל אל הגידוד לפני שהוא נעשה גבוה י"ט, משום שמחיצות תל המתלקט הן הגובה היוצא מן השיפוע ולא השיפוע עצמו.

ולפי שני צדדים אלו שפיר יש לבאר גם את הספק השני של הביה"ל, האם אותם ג"ט הראשונים של השיפוע מתבטלים כלפי קרקע רה"ר או שלא, די"ל שספק זה תלוי ונובע מצדדי הספק הראשון.

דלפי שיטת המאירי הנ"ל, לעולם אין שיפוע התל מתבטל כלפי רה"ר משום שכל

כלל. או שמא דופנו של התל הוא עשרת הטפחים של הגובה שנוצר, והחידוש הוא שאין חיסרון אם גובה זה נוצר על ידי השיפוע, ובלבד שיתלקט י' מתוך ד'.

והנפק"מ תהיה כנ"ל, דלפי הצד הראשון שהשיפוע נכלל גם הוא בדופן התל, לא אכפת לן שזקיפת הכותל החדש תצא מאמצע השיפוע, אבל לפי הצד השני, שהשיפוע אינו נכלל בדופן התל, אי אפשר לצרף את זקיפת הכותל אלא אם כן הוא יוצא מהמקום שבו הגובה של השיפוע הוא י' טפחים, ודו"ק.

ובאמת, עי' במשנ"ת לעיל בענייני תל המתלקט, שני צדדים אלו שנויים במחלוקת הראשונים, דעיין שם במה שהובא מספר תפארת יעקב פ"ז סק"ה, שהביא בשם חידושי המאירי על עירובין י"ט ע"ב, ד"ה 'וכיוצא' שכתב שבתל המתלקט יש דין רה"י היחיד על צדדי התל עד לקרקע ולא רק מעל עשרה טפחים.

וז"ל המאירי הנ"ל: "... וכלל הדבר כך הוא, כל המתלקט ברשות הרבים י' טפחים גובה מתוך שיפוע ד' אמות וכו', ויש בראשו תל של ד' טפחים, ודאי הזורק עליו חייב מפני שנדון כרשות היחיד וכו', ולא עוד, אלא אפילו ממקום שמתחיל לעלות השיפוע שאינו גבוה כלל אפילו הכי מותר לטלטל שם ונידון משום רשות היחיד ואמרינן גוד אסיק מד' רוחות... "עכ"ל. דמשמע להדיא שכל התל נעשה רה"י אפילו עד הקרקע.

ודבריו הם ממש כהצד הראשון בספיקו של הביה"ל כמשנ"ת, דלפי זה אכן יש

האילנות ... תא שמע, היה שם אילן או גדר או חיצת הקנים נידון משום דיומד ... תא שמע, אילן המסיך על הארץ ... תא שמע, שבת בתל שהוא גבוה עשרה ... אלא במחיצות כולי עלמא לא פליגי דהויא מחיצה, כי פליגי בלחי.

אביי לטעמיה, דאמר לחי משום מחיצה ומחיצה העשויה מאליה הויא מחיצה. ורבא לטעמיה, דאמר לחי משום היכר, אי עבידא בידיה הויא היכר ואי לא - לא הוי היכר ... "ע"כ סוגיית הגמ'.

ובגדר לחי 'הבא מאליו' כתב רש"י, וז"ל: "... הבא מאליו, שלא הוקבע שם לשם תיקון מבוי, דלא הזמינוהו לכך ...". עכ"ל. דהיינו, לא שהלחי 'בא מעצמו' בשבת שלא היה כאן כלל לחי, אלא הפירוש הוא שהיה שם לחי שנעשה על ידי אדם אלא שלא נעשה לשם לחי.

וצ"ב אמאי בעינן שהלחי יעשה לשם תיקון המבוי, הרי סו"ס יש כאן 'לחי' במציאות, ומאי שנא ממחיצה ממש דפשיטא לגמ' למסקנא שהיא 'מחיצה' לכו"ע.

וצ"ל, דלפי רש"י כבר ידעה הגמ' בדעת רבא את המסקנא, דהא דס"ל דלחי העומד מאליו אינו לחי, דהוא משום דס"ל דלחי הוא משום היכר ואין היכר אלא היכא שהלחי נעשה על מנת לתקן את המבוי. ואביי לטעמיה דס"ל דלחי הוא משום מחיצה, א"כ שפיר ס"ל דהגם שהלחי לא נעשה לצורך תיקון המבוי הוא כשר, משום שבמציאות יש כאן 'מחיצה'.

השיפוע החל מבסיס התל 'מסמן' את גבולות הרשות ואין זו 'חפצא של מחיצה' וכו"ל, וא"כ לא שייך לומר שבתוך ג"ט יתבטל השיפוע כלפי רה"ר, משום שבפועל הוא מגדיר את גבולות הרשות.

אבל לפי סברת רש"י הנ"ל, דמחיצות רה"י מהותן היא לשמר את רשות היחיד, וכמשנ"ת לעיל שם בארוכה, אזי יש כאן 'חפצא של מחיצה' המשמרת את הרשות, ושיפוע התל כאמור אינו חלק מן ה'מחיצה' של רשות היחיד שעל גביו, ולכן היכא שהגידוד יוצא מהמקום שבשיפוע שאינו גבוה ג' טפחים, שפיר אמרינן שאותו שיפוע יתבטל כלפי רשות הרבים ולא תהיה כאן מחיצה אלא של שמונה טפחים, ודו"ק.

*

ד. סי' שס"ב ס"ג: מחיצה העומדת מאליה, האם היא מחיצה למרות שלא סמך עליה, או דוקא משום שסמך עליה

איתא בגמ' עירובין ט"ו: "... איתמר, לחי העומד מאליו - אביי אמר הוי לחי, רבא אמר לא הוי לחי. היכא דלא סמכינן עליה מאתמול כולי עלמא לא פליגי דלא הוי לחי, כי פליגי היכא דסמכינן עליה מאתמול. אביי אמר הוי לחי, דהא סמכינן עליה מאתמול. רבא אמר, לא הוי לחי כיון דמעיקרא לאו אדעתיה דהכי עבידי לא הוי לחי.

קא סלקא דעתך כי היכי דפליגי בלחי פליגי נמי במחיצה, תא שמע, העושה סוכתו בין

ורבא, דלרבא אינו לחי משום שלחי הוא משום היכר וכנ"ל.

ויוצא מזה, דלגבי מחיצה דלא פליגי אביי ורבא לגביה, ובה מודה רבא לאביי דהיא כשירה למרות דלאו אדעתא דהכי עבידא, מ"מ כל זה הוא רק היכא דסמיכי עליה מבעוד יום, דומיא דמאי דהכשרי אביי בלחי כמבואר בגמ', ולכן במחיצה שמודה רבא לאביי, ע"כ הוא רק בדסמיכי עליה מבעוד יום, אבל היכא דלא סמיכי עליה מבעוד יום – בין אביי ובין רבא מודים דפסול, שהרי אין מקור לחדש טפי מזה, ולדא כמש"כ הרא"ש והטור, כפי שיתבאר לקמן, לפי גירסתם בגמ'.

ובקצרה, בדין של לחי העומד מאליו ישנם שני עניינים: האחד, דלא עביד אדעתא דהכי, בזה סבירא ליה לאביי דהוא כשר משום שלחי הוא משום מחיצה ויש כאן מחיצה בפועל, ורבא החולק עליו הוא רק משום שלחי הוא משום היכר, ולא סגי בהיכר דממילא.

והעניין השני הוא, דבעינן דסמיכי עליו מבעוד יום כדי שיהיה כשר אפילו לאביי. ולכן במחיצה שנעשית שלא על מנת לתקן את המבוי, דהיינו 'מאליה', מתקיימים שני העניינים, א. שבעצם עשייתה אין חיסרון. ב. דסמיכי עליה מבעו"י, ובה מודה גם רבא דכשר. אלא כאמור, בין לאביי ובין לרבא, אין המחיצה כשירה דוקא אם סמיכי עליה מבעוד יום, אבל בלא זה – היא פסולה אפילו לאביי.

ומעתה צ"ב, מה הסתפקה הגמ' לגבי מחיצה ממש האם גם בזה פליגי אביי ורבא, דנהי דלגבי לחי שהוא רק 'משהו', שפיר ס"ל לרבא דאינו משום מחיצה, שהרי אין 'מחיצה' שהיא רק משהו, אלא ע"כ הוא משום היכר, ולחי שלא נעשה לשם תיקון המבוי אין בו משום היכר, אבל לגבי מחיצה ממש דלכולי עלמא היא 'משום מחיצה', אמאי קס"ד שיחלוק רבא גם בזה, שהרי יש כאן מחיצה בפועל, וצ"ב.

והנראה בזה לומר, דהקס"ד לפי רש"י היא, דמהות המחיצה היא להגדיר את תחומי רה"י, ולכן היה מקום לומר דכל היכא שהמחיצה לא נעשתה על מנת להגדיר את גבולות הרשות יש חיסרון בהגדרת תחום הרשות, ולמרות שהיא מעכבת על הרבים מלעבור, מכל מקום עיקר הגדרת תחום הרשות יש בו חיסרון.

ועל זה מסקינן בגמ', דבזה גם רבא מודה דהוא מחיצה, משום דס"ל שמהות המחיצה היא 'ליצור' בפועל את רשות היחיד, ואם בפועל היא 'יוצרת' רשות – תו לא אכפת לן שהיא נעשתה ממילא, וזהו לפי משנ"ת לעיל בסימן א' וב' בשיטת רש"י בעניין מהות המחיצות ותפקידן.

והנה, מבואר בגמ', דמחלוקת אביי ורבא לגבי לחי העומד מאליו היא רק בדסמיכי עליה מבעוד יום, וכתב רש"י שם, אם היה שם לחי אחר ונפל בשבת, וזהו הציור של 'לא סמיכי עליה', אבל אם לא היה שם אלא לחי זה, חשיב הדבר כ'סמיכי' עליו, דבזה הוא דפליגי אביי

העומדת מאליה פי' שלא נעשית לשם מחיצה כשרה אפילו נעשית בשבת שלא סמכו עליה מאתמול... ע"כ.

ומקור שיטתו הוא בפירושו לסוגיא דרף ט"ו שהובאה בריש האות הקודמת, והוא מפירוש הרי"ף בסוגיא.

דהנה, הרי"ף [ד' ע"א בדפי הרי"ף] לא גרס במסקנת הגמ' דמחלוקת אביי ורבא לגבי לחי העומד מאליו תלויה במחלוקתם האם לחי משום מחיצה או משום היכר, אלא גרס במסקנת הגמ' דפליגי בסברא של 'לאו להכי עבידא'.

וז"ל הרי"ף: "... איתמר, לחי העומד מאליו - אביי אמר הוי לחי, ורבא אמר לא הוי לחי. היכא דלא סמכי עליה מאתמול כולי עלמא לא פליגי דלא הוי לחי, כי פליגי היכא דסמכי עליה מאתמול. אביי אמר הוי לחי דהא סמיכי עליה מאתמול ורבא אמר לא הוי לחי דאע"ג דסמיכי (עליה) מאתמול, כיון דלאו אדעתא דהכי עבדיה לא הוי לחי ... ובלחי בלחוד הוא דפליגי, אבל מחיצה העומדת מאיליה דברי הכל הוה מחיצה ... עכ"ל.

ומבואר מדברי הרי"ף, דלמסקנת הגמ' חולק רבא על אביי לגבי לחי - לא משום שלחי הוא משום היכר אלא רק מחמת הסברא של 'לאו אדעתא דהכי עבדיה', ולעולם אימא לך דסבירא ליה גם לרבא דלחי הוא משום מחיצה, ורק פליג על אביי בנידון הראשון שהוזכר בגמ', דבלחי אין להכשיר אלא אם כן בשעת עשייתו הוא נעשה על מנת

וכלומר, לגבי עצם עשיית המחיצה, מוסכם בין על אביי ובין על רבא, שעשייה זו אינה צריכה להיות על מנת לתקן את המבוי משום שיש כאן מציאות של מחיצה. אלא דמכל מקום לא תהיה מחיצה זו כשירה אלא אם כן יסמכו עליה מבעוד יום, דהיינו לאחר שהיא נעשתה שלא לצורך תיקון המבוי, יסמכו עליה מבעוד יום כמחיצה שבאה לתקן את המבוי.

והסברא מדוע כשלא סמיכי על המחיצה היא פסולה, הוא לפי מה שכתב רש"י, דהיתה שם מחיצה אחרת מבעוד יום שסמכו עליה, ואחר כך היא נפלה בשבת ונשארה זו שנעשתה שלא לצורך תיקון המבוי, דבכהאי גוונא איכא שלילה להדיא של המחיצה הזו לצורך המבוי, ולכן היא פסולה גם לאחר שנפלה המחיצה הראשונה, ודו"ק.

וכל זה הוא בדעת רש"י, אבל בדעת הרא"ש והטור מבואר לא כך, אלא דאפילו אם לא סמיכי על המחיצה נמי הכשירו אביי ורבא, וכפי שיתבאר בסמוך.

*

ה. ס"י שס"ב ס"ג: הנ"ל בדעת הרא"ש והטור

הנה, בטור מבואר דלא כמשנ"ת לעיל בדעת רש"י דגם לפי אביי בעינן דסמיכי עליה אפילו במחיצה, אלא ס"ל דמחיצה הנעשית מאליה כשירה אפילו דלא סמיכי עליה. דכתב הטור שם, וז"ל: "... מחיצה

דכתב הב"י שם ס"ג ד"ה 'מחיצה', וז"ל: "... מחיצה העומדת מאליה וכו'. פשוט בגמרא סוף פרק קמא דעירובין עלה ט"ו (ע"א), גבי לחי העומד מאליה - מחיצה העומדת מאליה דברי הכל היא מחיצה. ומשמע, דאפילו לא סמכו עליה מאתמול מהני.

וכן כתב שם הרא"ש (סי' כ), וכן נראה שהוא דעת הרי"ף (ד). שאחר שפסק הלכה כאביי דאמר לחי העומד מאיליו הוי לחי כתב אבל מחיצה העומדת מאליה דברי הכל היא מחיצה.

ולכאורה נראה דדבר שאין צריך הוא, דכיון שפסק דלחי העומד מאיליו הוי לחי, כל שכן למחיצה העומדת מאליה. ומה צורך יש להשמיענו דמודה רבא במחיצה העשויה מאליה כיון דלא קיימא לן כוותיה.

אלא ודאי, משום דגבי לחי אמרינן היכא דלא סמכו עליה מאתמול כולי עלמא לא פליגי דלא הוי לחי, כי פליגי בדסמכו עליה מאתמול, אתא לאשמעינן דבמחיצה לא באו לכלל מחלוקת כלל, דכיון דמחיצה גמורה היא בכל גווני הויא מחיצה אפילו עומדת מאליה, וכיון שלא חלקו בה כלל משמע דאפילו לא סמכו עליה מאתמול הויא מחיצה דאם לא כן לאביי מאי איכא בין לחי למחיצה גמורה... "עכ"ל.

אבל עי' בקו"נ ברא"ש בפ"ק סי' כ' באות ט', האריך לחלוק את מש"כ הב"י בדעת הרי"ף וכתב לפרש את דברי הרי"ף איפכא, וכתב, דלרי"ף אפילו לאביי ואפילו במחיצה שנעשית מאליה בעינן דוקא

לתקן את המבוי, ולמרות שלחי הוא משום מחיצה, מכל מקום כיון שאין הוא מחיצה חשובה, בעינן שיעשה את הלחי הזו לצורך תיקון המבוי.

וכל יסוד זה בנוי על כך שבגמ' בדף י"ב ע"ב גרס הרי"ף שרבא הוא הסובר שלחי הוא משום מחיצה, ודלא כהגירסא שלפנינו, ועיין ברא"ש בפרק קמא סי' י' על הגמרא בדף י"ב, שביאר כן בדעת הרי"ף, דרבא הוא הסובר שם שלחי הוא משום מחיצה ולא רבה, ע"ש.

ומאחר שכן, שפיר הוכרח הרי"ף לפרש בסוגיין בדף ט"ו הנ"ל, דפליגי רבא על אביי לגבי לחי העומד מאיליו רק מחמת הסברא של 'לאו להכי עבידא' ולא משום דס"ל דלחי העומד מאיליו הוא משום היכר, שהרי לא ס"ל לרבא הכי, וכנ"ל.

ולגבי מחיצה העומדת מאליה, כתב הרי"ף בסוף דבריו הנ"ל, דדברי הכל' הויא מחיצה. ועל זה הקשה הב"י, אמאי צריך היה הרי"ף להביא שגם רבא מודה במחיצה העומדת מאליה דהויא מחיצה, הרי לא קי"ל בזה כרבא, ומה אכפת לן אם רבא מודה בזה או שלא.

ומחמת קושיא זו הסיק הב"י בדעת הרי"ף והרא"ש, דבמחיצה יש חידוש גם לפי אביי שהתיר בלחי רק אם סמיכי עליה מבעו"י, מה שאין כן במחיצה הבאה מאליה התחדש שהיא תהיה כשירה אפילו בדלא סמיכי עליה מבעוד יום ולכן כתב הרי"ף שבזה לא באו כלל לכלל מחלוקת.

אבל בדעת הרי"ף [כפירושו של הקו"נ] י"ל, דס"ל שמהות המחיצות היא להגדיר את תחומי הרשות [בין אם כלפי היושבים בתוכה כמשנ"ת לעיל שיטת הרמב"ן בעירובין דף נ"ט, ובין אם כלפי בני רה"ר כפי שנתבארה לעיל שיטת הרמב"ם], א"כ כל זה י"ל שהוא רק אם סמכו על המחיצות לפני השבת שאז 'מוגדרת' הרשות לעניין שבת, ולכן לכו"ע אין היא מחיצה אלא א"כ סמיכי עליה מבעו"י, ודו"ק.

ומעתה יתפרש מהלך הגמ' כך: דלגבי לחי העומד מאליו, אזי היכא דלא סמיכי עליה מבעו"י, לכו"ע ל"ה לחי כדי להתיר במבוי, והיינו משום שאינו מחיצה חשובה, ולמרות שלחי הוא משום מחיצה, מ"מ מחיצה כזו אינה חשובה כדי להיקרא מחיצה, בין אם מהותה היא להגדיר את הרשות ובין אם מהותה היא לשמר את הרשות, שהרי כל כולה אינה אלא משהו.

ורק היכא דסמיכי עליה מבעו"י ס"ל לאביי דסגי במחיצה כזו כדי התיר במבוי, בין אם מהות המחיצה היא או כדי לצרף אותה לשאר ג' המחיצות הקיימות כדי 'לשמר' אותה.

ועל זה גופא פליגי רבא לגבי לחי, משום דס"ל שאין בלחי זו שום חשיבות אם לא שהיא נעשתה להדיא מערב שבת כדי לשמר או כדי להגדיר את הרשות, וגם סמכו עליה מבעו"י, וס"ל לרבא שלא הקילו חכמים להתיר את הטלטול במבוי על סמך לחי אלא בהכי. והנפק"מ היחידה לפי רבא מכך שלחי היא משום מחיצה היא רק לעניין מי שזורק לתוך המבוי אם חייב או שלא, כבסוגיא דעירובין דף י"ב ע"ב, וע"ש ברש"י.

בדסמיכי עליה. מה שאין כן להרא"ש, אכן במחיצה העומדת מאליה היא מחיצה אפילו אם לא סמיכי עליה, ע"ש.

ונמצא דלגבי מחיצה הבאה מאליה דעת הרא"ש היא דאפילו אם לא סמיכי עליה היא מחיצה, ולבית יוסף גם דעת הרי"ף כן. אבל לפי מה שכתב הקרבן נתנאל בדעת הרי"ף, אזי הרי"ף חולק מן הקצה אל הקצה על הרא"ש, וסבירא ליה דאפילו במחיצה ממש הבאה מאליה בעינן שיסמכו עליה מבעו"י כדי להכשירה, וצריך ביאור במאי פליגי.

והנראה לומר בדעת הרא"ש, על פי משנ"ת כבר לעיל בדברי הרא"ש במסכת שבת בפ"ק סי' י"א בסוגיא דחקק, שביאר שם הרא"ש את ההבדל בין מחיצות הסוכה לבין מחיצות שבת, שבמחיצות סוכה בעינן דפנות סמוכות לסכך, ואילו גבי שבת אי"צ, וכתב וז"ל: "... דגבי שבת עיקר הקפידא שיהא הרשות שבתוכה משתמרת ע"י המחיצות המקיפים אותה... עכ"ל.

הרי דס"ל שמהות המחיצות היא 'לשמור' על רשות היחיד שבתוכה, והיא נעשית עבור החלל שלה כדי לשמרו, ומהותה היא שתהיה הרשות משומרת על ידי מחיצות.

ולפי זה י"ל גם לגבי מחיצה הנעשית מאליה, דמכיון שסו"ס בפועל הרשות משתמרת על ידה, הרי זו מחיצה מעליא למרות שהיא נעשתה מאליה ולא סמכו עליה מאתמול, וכמשנ"ת לעיל בסמוך.

ו. סי' שס"ב ס"ג: מחיצה שנעשתה במזיד בשבת, דאסורה בטלטול, אמאי לא אסורה גם בשימוש

כתב השו"ע סי' שס"ב ס"ג, וז"ל: "... מחיצה שנעשית בשבת, כשרה והני מילי שנעשית בשבת בשוגג, אבל במזיד הויא מחיצה להחמיר לחייב הזורק מרשות הרבים לתוכה אבל לא להתיר לטלטל בתוכה.

והני מילי שלא היה שם מחיצה תחלה, אבל היתה שם והסירה וחזרה ונעשית, אפי' במזיד, חזרה להתירה הראשון. כגון שנים או שלשה שהקיפו במחצלאות סביבותיהם ברשות הרבים, והבדילו גם ביניהם במחצלאות ועירבו יחד, מותרים לטלטל מזה לזה. נגללו המחצלאות, נאסרו. חזרו ונתפרסו, אפי' במזיד, חזרו להיתרן הראשון "... עכ"ל.

ומבואר, דאפילו היכא שהמחיצה נעשית במזיד ומחמירים בה שלא להתיר את הטלטול שבה, מ"מ לא נאסר לשימוש כל החלל שבין המחיצות בשאר השימושים, ורק בטלטול נאסר החלל משום קנס.

וביותר מבואר, דהיכא שכבר היתה שם מחיצה ונפלה מבעוד יום, כמו שכתב המגן אברהם ס"ק ד', וחזר ובנה את המחיצה אפילו במזיד – חזרה היא להיתרה הראשון, לכל מילי.

וצ"ע טובא בזה, מדוע שלא יהיה אסור גם השימוש בכל החלל מדין מעשה

ועל זה היתה קס"ד, דגם במחיצה ממש העומדת מאליה יפסול רבא, דמכיון שהיא מחיצה גמורה המצריכה תיקון חשוב פליג רבא על אביי ומצריך שתיעשה להדיא לשם תיקון המבוי ולא סגי בכך שהיא באה מאליה וכסברת המאירי ע"ש. אבל במסקנת הגמ', דאמרינן שבמחיצה הבאה מאליה לכו"ע כשרה, פליגי הרא"ש והרי"ף לשיטתייהו שנתבארה לעיל.

דהרא"ש ס"ל שמחיצה קילא מלחי, ואפילו אליבא דרבא אין צריך שהמחיצה תיעשה להדיא לשם הכשרת הרשות, ואפילו אין צריך שיסמכו עליה מבעוד יום, ומן הטעם שנתבאר לעיל, דמהות המחיצות היא לשמר את הרשות ובפועל אכן הרשות משומרת על ידי המחיצה.

ואילו להרי"ף התחדש שמחיצה הבאה מאליה לא קילא מלחי הבא מאליו ולא הכשיר אביי אלא היכא דסמיכי עליה מעיקרא, ובזה גם רבא מודה, ומן הסברא שנתבארה, דמכיון שמהות המחיצה היא להגדיר את תחום הרשות, אזי כל היכא שלא סמכו עליה מבעו"י לא הסכימו בני הרשות מבעו"י שזה יהיה תחום המושב שלהם לשבת זו, וכנ"ל, ודו"ק.

ולעניין צוה"פ, אם צריך לסמוך עליה בע"ש או לא, האם דמי למחיצה או לא, עיין לקמן בענייני צורת הפתח בה שנתבאר בזה בארוכה.

שבו לפי שלא נעשתה המלאכה בפתיחה עצמה, אלא רק במפתח, ולפיכך לא נאסר אלא ליהנות מהמפתח עצמו ולהשתמש בו לפתיחת הדלת, ע"ש.

וכן דעת הגרישי"א [מלאכים אמניך ע' תקכ"ה] שמתסבר שמותר ליהכנס לחדר שפתחו נכרי באיסור על ידי כרטיס מגנטי, ואין בזה איסור של הנאה ממלאכת נכרי, משום שפתיחת הדלת אינה אלא הסרת מונע ולא הנאה חיובית, ע"ש.

מכל מקום בנידן דידן, ודאי שיש מקום לאסור את כל ההנאות בתוך המחיצות משום שהמחיצות עצמן נעשו במזיד בשבת, וצע"ג, וביותר צ"ע שלא ראיתי מי ששואל זאת וזה עצמו צ"ע.

ומחמת הדחק נראה דיש לדקדק מלשון השו"ע, שמחיצות אלו נעשו מעצמן ולא מחמת מעשה הגברא, או שנעשו על ידי קטן, וה'מזיד' כאן הוא במה שהיה ניחא להו לבעלים בזה, ולכן כל האיסור כאן הוא רק משום קנס שלא לטלטל בתוך המחיצות אך לא לאסור את שאר ההנאות בתוכן.

דלשון השו"ע: "... וחזרה ונעשית, אפי' במזיד ... כגון שנים או שלשה שהקיפו במחצלאות ... נגללו המחצלאות, נאסרו. חזרו ונתפרסו, אפי' במזיד, חזרו להיתרן הראשון ... "משמע קצת שהכל נעשה ממילא ולא על ידי גברא, וצ"ע.

שבת', שלכל הדעות בסי' שי"ח ס"א היכא נעשתה מלאכה בשבת במזיד היא אסורה בהנאה. וכדאיתא בשו"ע או"ח סי' שי"ח ס"א, ועיין שם בביאור הלכה דזה אפילו במלאכה דרבנן, וכל שכן כאן דהויא מלאכה דאורייתא של עשיית מחיצה בשבת במזיד שתיאסר ההנאה ממנה לכל הפחות עד מוצאי שבת לר"מ, ולר' יהודה לעולם.

וכתב הביה"ל שם, וז"ל: "... ודע דלדעת השו"ע דפסק כר"י דבשוגג מותר ליהנות במו"ש זהו בכל מלאכות דמנכר הקנס שקנסו חז"ל שלא ליהנות בו ביום עד מו"ש אבל בנוטע בשבת וה"ה בזורע דבלא"ה אין יכול ליהנות לאלתר שוגג שוה למזיד דבשניהם צריך לעקור הנטיעה ... עכ"ל.

ולפי זה דנו הפוסקים גם לגבי מי שטלטל מפתח של דלת בית הכנסת דרך רשות הרבים במזיד ופתח בו את בית הכנסת, האם מותר למתפללים להיכנס לבתי הכנסת. דדעת האג"מ [או"ח ח"ב סי' ע"ז] היא דאסור למתפללים להיכנס לבית הכנסת משום שנעשה בו 'מעשה שבת' במזיד, ע"ש.

ולפי זה בנידו"ד, שעושה ממש את המחיצה בשבת במזיד, אמאי יהיה מותר להשתמש בחלל שבין המחיצות, דכל שכן הוא מדין מפתח בית הכנסת הנ"ל.

אמנם, כבר העיר הגרש"ז אירבאך במנח"ש ח"ב סי' ט"ז אות א' ובשש"כ פי"ח הערה רמ"ד, שמסתבר שמותר להיכנס לבית הכנסת לאחר שנפתח ואף ליהנות מהחפצים

בה דהרי לא נהנה ממלאכת שבת דהא היה אפשר לעשות בחול ועסי' שי"ח וצ"ע ... "עכ"ל.

ומבואר מדבריו להדיא, שעכ"פ לאותה שבת יש כאן איסור של נהנה ממלאכת שבת, ואפילו הכי לא דן הפמ"ג אלא לגבי איסור או היתר של הטלטול שם ולא לגבי עצם ההנאה מבין המחיצות עצמן, וסוף דבר, צע"ג בכל זה [וראה לקמן איך יתיישבו הדברים לפי שיטת הט"ז].

ואגב אורחא מבואר בפמ"ג בדעת הרמב"ם, שיש שתי סיבות שונות לאסור טלטול במחיצה שנעשית בשבת: האחת, היכא שהיא נעשתה לדעתו של מי שנהנה ממנה, ואפילו בשוגג. ואין זה ה'מזיד' שעליו דיברה הגמרא. והשניה, היכא שעצם המלאכה נעשית במזיד ואפילו שלא לדעת הנהנה, ואין כן דעת החמד משה בדעת הרמב"ם, ועי' שער הציון ס"ק י'.

*

ז. סי' שס"ב ס"ה: האם החיסרון של מחיצה דניידא הוא חיסרון בעצם המחיצה או חיסרון בהגדרת הרשות

כתב השו"ע סי' שס"ב ס"ה, וז"ל: "... בכל עושים מחיצה ... ואפילו בבעלי חיים, ובלבד שיהיו כפותים ... "עכ"ל.

וכתב הב"ח, וז"ל: "... ואפילו בבעלי חיים, ובלבד שיהיו כפותים, וטעמו, כדי שלא ינודו, דבעינן מחיצה שיכולה לעמוד —

ועוד י"ל בדרך אולי, דמיירי שאין כאן עשיית מחיצה מדאורייתא, משום דמיירי במחיצות שנגללו מבעוד יום, דמותר לפתחן בשבת, ועל זה נאמר שאם 'חזרו ונתפרסו' אפילו במזיד חזור להיתרן הראשון, וכן צריך לומר גם לגבי צד האיסור במזיד, שהיתה שם תחילת מחיצה בשבת והשלימה במזיד ויצר רשות, שבעשיית המחיצה גופא אין איסור מלאכה אך קנסו אותו שלא לטלטל באותה הרשות, וצ"ע.

אמנם לא כן כתב הפמ"ג בא"א סק"ה, אלא מבואר מדבריו דמיירי במלאכה גמורה ואפי"ה לא דיינינן אלא לגבי איסור הטלטול, וז"ל בדעת הרמב"ם: "... בשוגג. עיין מג"א, הרמב"ם ז"ל פי"ו מה"ש הכ"ב. ומשמע פירושו, בשוגג שלא ידע מאיסור שבת, או שגגת מלאכה ועשאה שלא לדעת ראובן לטלטל בה, וגם ראובן לא ידע מזה ולא צוה לשמעון שיעשה המחיצה - אז שרי ראובן לטלטל בה באותה שבת [דהיינו תרתי לטיבותא, דשניהם שוגגים אז הוא דמותרים בטלטול].

הא צוה ראובן, או ידע מזה, אף על פי שגם לראובן בשגגה - היה אסור לו לטלטל בה באותה שבת, הא לשבת הבא מותר [דהיינו, עצם זה שהמלאכה נעשתה לדעתו של למי שנהנה, אפילו ששניהם שוגגים, אסור].

ומזיד קנסוה אף שעשה שמעון שלא לדעת ראובן כלל וגם ראובן לא ידע בה אסור [ומזיד פירושו שעשיית המלאכה נעשית במזיד, אפילו שנעשית של לדעת מי שנהנה ממנה]. ומשמע לי, דלשבת הבאה אפשר דמותר לטלטל

הרי דפליגי הב"ח והמג"א לגבי החיסרון של מחיצה מבעלי חיים, אמאי צריך לקשור אותם כדי שיהיו כשרים למחיצה. דהב"ח כתב שהחיסרון הוא בכך שאם לא יהיו קשורים הם ינועו ויהיו כמו מחיצה מענפי האילן, ומחיצה שהרוח מנידה אותה אינה מחיצה, והוא הדין מחיצה מבעלי חיים דניידי איננה מחיצה.

ואילו המג"א ס"ל, שהחיסרון של מחיצה מבעלי חיים היא משום דחיישינן שמא תברח ותתבטל הרשות, אך אין חיסרון בעצם המחיצה שהיא נעה, ורק בענפי האילן שהרוח מנידה אותם הוא דיש חיסרון בעצם המחיצה, משום שבכך הוא סימן שזו מחיצה קלושה. וצ"ב במאי פליגי.

והנה, בפשוטו י"ל, שמח' הב"ח והמג"א לגבי 'מחיצה נעה' היא האם דנים את החפצא של המחיצה, או שנים על גדרת הרשות, דהב"ח ס"ל שהחיסרון של מחיצה נעה הוא חיסרון הנוגע להגדרת גבולות הרשות, משום שכל המחיצה אינה קבועה אין הרשות מוגדרת או מגודרת כראוי.

ואילו המג"א ס"ל שעצם התנודה של המחיצה אינו פוגם באיכות המחיצה ולכן אין בכך חיסרון. ורק בענפי האילן שהרוח מנידה אותם זהו סימן שהחפצא של המחיצה קלוש ולכן אין זו מחיצה.

ובזה יש ליישב על כל פנים את קושיית המגק אברהם הראשונה על הב"ח ממחיצה של בני אדם, משום דמחיצת בני אדם ההולכים

ועומדת, כדלעיל גבי ענפי אילן... עכ"ל. הרי שהשווה הב"ח בין מחיצה מבעלי חיים למחיצה מענפי אילן דסעיף א' שם, דכמו שבאילן יש לקשור את הענפים שלא ינודו, כך גם לגבי בעלי חיים יש לקשרם שלא ינודו. ולכן כתב דבעינן שני תנאים: א. שיכולים לעמוד. ב. וגם עומדים בפועל.

והקשה המג"א סק"ח על דברי הב"ח כמה קושיות, וז"ל: "... שיהיו כפותים - שלא ינודו (רמב"ם). וכתב הב"ח - שלא ינודו כדלעיל גבי ענפי אילן עכ"ל. כוונתו, דמחיצה שהרוח מוליך ומביא אותה אינה מחיצה.

וצ"ע, דא"כ אדם המהלך לא יהא מחיצה דנייד. ועוד, דבסוכה פ"ב דחיק בגמ' [סוכה כ"ג] - מ"ט בהמה פסולה, ולא קאמר משום דניידי [ע"ש דר' יהודה הוצרך לטעם של שמא תברח או שמא תמות]. ועוד, דהטור בסי' תר"ל כתב, ובלבד שתהיה קשורה, וכי קשורה מאי הוה הא נידי.

לכן נ"ל, דמ"ש הרמב"ם שלא ינודו, היינו שלא תברח, כדאיתא בגמ'. וכ"כ הב"ח סי' תר"ל. והא, דלא קאמר שתהא קשורה, דהכא מיירי שעומדת במקום פרוץ ואין לו במה לקשורו, לכן כתב שתהא כפותה.

ובאדם א"צ שיהיה כפות, דאין אדם הולך ממקומו אלא לצורך ולא חיישינן שמא יברח... ולא דמי לענפי אילן, דהתם מחמת גריעות המחיצה שהיתה קלושה הרוח מנידה ולכן אינה מחיצה, משא"כ בבהמה ואדם שהן מנידין עצמן ואין זה גריעותא... עכ"ל.

*

**ח. סי' שס"ב ס"ה: מחיצת בנ"א שנעשתה
לדעת, האם דיינינן לה המחיצה שנעשתה
'במזיד' או שזו חומרא בעלמא**

כתב השו"ע סי' שס"ב ס"ה, וז"ל: "... בכל עושים מחיצה, בכלים ובאוכפות ... ואפי' באנשים שעומדים זה אצל זה בפחות מג', ואפי' כשהם מהלכים חשובים מחיצה וביניהם רה"י; והוא שלא ידעו שהועמדו לשם מחיצה; ואפילו אחת מהם יודע, אסור. ואפי' אם לא הודיעם שעושה מחיצה עתה, אם קרוב הדבר שידעו, כגון שעשה מהם מחיצה פעם אחת לא יעשה מהם מחיצה עוד ... עכ"ל.

ולכתב המג"א שם ס"ק י"א, וז"ל: "... והוא שלא ידעו - דאסור לעשות מחיצה בשבת ואם עשו במזיד עס"ג ... עכ"ל. דהיינו, גם לגבי מחיצת בנ"א, היכא שעשאה במזיד, שייכות ההקלות שנתבאר לעיל בס"ג לגבי מחיצה ממש שנעשתה בשבת.

וביאר מחציה"ש שם את דברי המג"א, וז"ל: "... והוא כו' ואם עשו במזיד עיין ס"ג. ר"ל, דבגדון דמקלינין בסעיף ג' אם עשו מחיצה במזיד יש להקל גם כאן. אך הט"ז ס"ק ג' דחה טעם זה. וכתב טעם אחר ע"ש, וכתב עליו בספר א"ר אפשר לפי טעם הט"ז אין להקל כאן כלל ... עכ"ל.

דהיינו, לפי דרכו של המג"א, יש השוואה גמורה בין הנידון של מחיצה גמורה, שמקילין בה היכא שכבר היתה מחיצה מקודם

יחד בצורה של מחיצות היוצרות רשות ביניהם אינה פוגמת בהגדרת הרשות ולכן שפיר הוא 'מחיצה' למרות דהם ניידים. אבל אכתי לא תיושבנה בזה שתי הקושיות האחרות של המג"א מדרופן הסוכה מבעלי חיים, מדוע לא דיינינן לאיסורה משום דנייד ורק משום שמא תמות או שמא תברח, וצריך ביאור.

והנה, כתב המשנ"ב כאן בס"ק ל"ו, וז"ל: "... ובלבד שיהיו כפותים, היינו שהוא כופתה מבעוד יום ומניחה, ואז מותר לטלטל על ידי זה בשבת ... עכ"ל. ומבואר מדבריו, שאכן בשבת עצמה אסור להניחה אפילו אם קושרה על ידי עניבה, והיינו משום שאסור לעשות מחיצה בשבת, כמבואר לקמן בס"ק תר"ל ס"ק נ"ד.

ובשעה"צ שם ס"ק נ', הסתפק האם הקשירה היא בתורת עצה בעלמא כדי שלא תברח, ובדיעבד כל זמן שלא ברחח נחשבת היא למחיצה וקיים מצות סוכה, או שתקנת חכמים היא שיקשרנה כדי שלא יבוא לידי ביול מצות סוכה, וכל שלא קשרה אינה נחשבת למחיצה. והביא ראייה מדברי הגר"א כאן, שהיא תקנת חכמים, ולכן אם לא קשר אינה נחשבת למחיצה גם אם לא ברחח, ע"ש.

ולפי שני צדדים אלו יש לבאר גם את מח' הב"ח והמג"א. דהמג"א ס"ל שגם אם לא קשר אותה זו בעצם מחיצה, אלא שהחשש הוא שמא תברח, ולכן נתנו לו עצה טובה לקשור את הבהמה כדי שלא תברח ויפסיד עי"כ את מצות הסוכה באמצע החג. ורק מחיצה מענפי האילן אין עליה כלל שם של מחיצה מחמת קלישותה.

וקשה לי, דאם באת לדמות זה למזיד שיש בו חילוק לענין הנ"ל, מה מועיל כאן שאותו אדם שהוא עומד במקום מחיצה אינו יודע דבר זה, מ"מ העושה את המחיצה היא הוא יודע ובמזיד הוא עושה, מה לנו שהאדם העומד אינו יודע, והלא אותו אדם הוא דומה לעצים ואבנים שעושים במחיצה, והקפידו בתלמוד על העושה מחיצה במזיד לעיל.

וא"כ, רב חסדא שאמר לעשות מחיצה ע"י אדם, אין לך מזיד גדול מזה. ואף על גב דאיתא בגמ' לחלק בין לדעת, דהיינו שאם יודע שלשם מחיצה הועמד, אסור, ושלא לדעת, פירש"י דאין שם משום עשיית אוהל, ופרכינן והא ר"ח לדעת הוה, ומשני, ר"ח לא היה מן המנין, זה אינו ענין למזיד דלעיל, דהתם לא מיירי אלא מענין המחיצה עצמה שיש בה איסור אם נעשית לדעת מי שהוא במקום המחיצה, אבל לענין העושה אותה במזיד ודאי אסור משום קנס כדלעיל.

וא"כ קשה על ר"ח שציוה לעשות מחיצה כזו לכתחלה. ואם היה כאן היתר דלא לשווייה מזיד בזה - ה"ע נימא לעיל בעשאה במזיד דיהיה מותר אם עשאה אחר שלא ירצה ליהנות ממנה.

ובאמת נ"ל, שכאן אין שייך איסור העושה כיון שבמחיצה עצמה אין שם איסור בנין כמ"ש רש"י. והא דהחמירו בלדעת - הוא משום שלא יבא להקל באיסור שבת כמ"ש ב"י בשם א"ח בשם הרשב"א לענין אם א' מהם יודע שאסור... עכ"ל.

ונפלה, ועכשיו נעשתה במזיד, דחוזרת להיתרה, לבין מחיצת בני"א שנעשתה במזיד, שגם היא תחזור להיתרה באותו אופן.

והדברים צ"ע טובא, שהרי במחיצה ממש, מבואר בסעיף ג' ובמג"א שם, דמיירי שהיתה שם מחיצה מבעוד יום, ונפלה מבעוד יום, ועתה כשחוזר ובונה אותה אפילו במזיד הוא חוזרת להיתרה, ע"ש, וזה הרי לא שייך לגבי מחיצת בני"א.

דלכאורה אין מציאות דומה לזו במחיצת בני"א, שהיתה מחיצת בני"א קודם לכן ששייך לומר שעתה הוא חוזר ועושה אותה, משום שבכה"ג אסור לעשות כן כמבואר לקמן בסעיף ז' ברמ"א, דהיכא שכבר נעשו אנשים אלו מחיצה תו לא יעשה מהם שוב מחיצה, וא"כ איך שייכת קולא זו לגבי מחיצת בני"א, וצ"ע.

והנה, בט"ז שם סק"ג מבואר שמהות איסור הטלטול במחיצות בני"א אינו משום לתא דמלאכה שנעשית בשבת, אלא רק שהחמירו חכמים כשעשה כן לדעת, כדי שלא יבואו להקל באיסורי שבת, ודלא המג"א.

וד"ל הט"ז שם: "... והוא שלא ידעו כו' - ב"י כתב זה בשם הר"ר יונתן, ונתן טעם לזה, דכיון שלא ידעו שלשם מחיצה משים שם - הוה מחיצה שנעשית בשוגג, דהוי מחיצה אפילו לטלטל, שאם ירגישו בדבר הזה - נעשית במזיד ולא הוי מחיצה אלא להחמיר עכ"ל.

ומחלוקתם י"ל שהיא בגדר האיסור מדאורו של בניין המחיצות, האם עיקר האיסור הוא על מעשה האדם, דהיינו הפעולה והתוצאה שיש כאן מחיצה היא רק תנאי כדי להחשיב את המעשה, או שהעיקר הוא ה'תוצאה' שיש כאן בנין, והפעולה היא תנאי כדי שלא יהיה כאן גרמא, ומהגדר של הדאור' נוכל ללמוד גם לגבי מהות האיסור מדרבנן.

די"ל, שהר"ר יהונתן ס"ל, שהעיקר במלאכה זו היא התוצאה שנוצר כאן בניין, והמעשה של הגברא הוא רק תנאי במלאכה כדי שלא תהיה זו גרמא וכנ"ל, ולכן, כיון שכל המלאכה כאן היא רק מדרבנן וכנ"ל, אזי היכא שהאדם שנהנה מהתוצאה אינו יודע שנעשתה מלאכה עבורו, א"כ כלפי האיסור מדרבנן הוא שפיר חשיב כ'שוגג', למרות שמי שעשה אותה עשה זאת במזיד, משום שסו"ס לא מי שעשה את המלאכה הוא זה שנהנה מהתוצאה, אלא מי שהמלאכה נעשתה עבורו, ומי שעשה אותה לא עשה במזיד אלא את התנאי בחיוב, שהוא ה'מעשה', ומי שנעשו הדברים עבורו אינו נהנה במזיד מן ה'תוצאה' שהיא העיקר כאן. ולכן כלפי גדרי הדרבנן סגי בכך כדי להחשיבו כ'שוגג' וכנ"ל.

משא"כ לפי הט"ז, י"ל דס"ל שהעיקר במלאכה כאן הוא מעשה הגברא, והתוצאה היא רק תנאי וכנ"ל, ולכן סבירא ליה דהיכא שהעושה עושה את המלאכה במתכוין ואפילו שזו רק מלאכה מדרבנן, אזי למרות שמי שנהנה מן המלאכה הוא שוגג, שפיר חשיב העושה את המלאכה 'מזיד' שיש לגזור משום

דהיינו, לפי הר"ר יהונתן שהביא הבי"י, עצם זה שהאדם שנהנה מן המחיצה לא הרגיש שהמחיצה נעשתה דוקא בשבילו, שוב אין זה ה'מזיד' שעליו קנסו שלא לטלטל במחיצה, ואפילו אם האדם שעושה כן הוא מזיד, דהכל נמדד לפי הנהגה אם הוא ידע או שלא, ולא לפי המהנה, למרות שהוא 'מזיד'.

וע"ז הקשה הט"ז, דכה"ג שהאדם שעושה את המחיצה הוא מזיד, שפיר יש לקנוס למרות שמי שנהנה הוא שוגג, דסו"ס נעשתה כאן מלאכה במזיד, ולכן הסיק שאין כאן כלל 'מלאכה' ששייך לגזור עליה במזיד, משום שהעושה גם הוא לא עבר איסור דאור', וכל מה שתלו את סיבת הקנס בידיעתו של הנהנה הוא רק מגזירה שמא יבוא להקל באיסור שבת.

וצ"ב במאי פליגי, דלהר"ר יהונתן כפי שהבנן אותו הט"ז אזלינן רק בתר הנהגה, ואילו לט"ז אזלינן בתר העושה, וכן שלהר"ר יהונתן דמיא הך מחיצת בנ"א למלאכת שבת ולט"ז למסקנא לא.

ונ"ל, דכאן לכו"ע באמת אין איסור דאור' בעשיית המחיצה מבני אדם, לפי הסברא שכתב רש"י שאין זו דרך בניין, ואפילו במזיד וניחא ליה גם כן אין כאן איסור בניין בדאור' משום שלא בונים בניין מבני אדם, אלא שנחלקו היכא שהמחיצה נעשית על ידי העושה, במזיד, האם דמיא למלאכה דאור' שיש לקנוס עליה במזיד כמו במלאכה רגילה, או שלא דמיא כלל למלאכה דאור'.

יהונתן [יב ע"א ד"ה והנהו]. ותמה הט"ז [סק"ג] דרב חסדא העושה יודע הוי כמזיד, עי"ש שהאריך.

ולא עיין ברבינו יהונתן גופיה שמתרין זה, וזה לשונו, שנסתבב הדבר על ידו ואין מזיק לנו כוונתו להתחשב כמחיצה שנעשה במזיד, שהרי רב חסדא לא היה מסדר האנשים בידי אלא מאליהן נעשין שנתקבצו לו שם לתמוה עליו או לנחמו ע"כ.

ומכל מקום נראה העיקר בטעם באינו יודע, כמו שכתב ארחות חיים [הל' שבת אות רס"ו] בשם הרשב"א דמכל שכן כשידע [אחד] יקילו ויזלזלו באיסור שבת, וכ"מ בעבודת הקודש [שער ג ס"ה ס"ק ס"ו]. ולפי זה אף בענין שנתבאר סעיף ג' דמותר במזיד, אפשר דאיסור הכא... "עכ"ל.

הרי שלפי טעמו של הר"ר יהונתן תו לא יהיה שייך ההיתר של מזיד כמו בעושה מחיצה ממש, משום שלפי טעם האיסור לא שייך היתר כזה כלל, ודו"ק.

קנס שלא ליהנות ממלאכה זו, ולא אכפת לן מכך שמי שנעשתה המלאכה עבורו נהנה ממנה בשוגג, שהרי סו"ס אין התוצאה של המלאכה אלא תנאי בחיוב וכנ"ל, ודו"ק.

ומשו"ה הסיק הט"ז שאין זו מלאכה כלל אפילו כלפי האיסור מדרבנן וכל האיסור שוב תלוי במי שנהנה, והיכא שהוא יודע מכך גזרינן עליו כדי שלא יבוא להקל באיסור השבת, ודו"ק.

ומיהו, לפי הט"ז יהיה מובן מדוע לא גזרו כאן איסור הנאה כללי על המלאכה כמו במעשה שבת, וכפי שהקשינו לעיל לפי המגן אברהם. והיינו משום שאין זו גזירה על המלאכה או התוצאה שלה, אלא רק על הגברא שלא יבוא להקל באיסורי שבת, ולכן לא גזרו אלא שלא יטלטל במחיצות אלו, דבהכי סגי משום היכר, ודו"ק.

ואחרי הכל, עי' באליה רבה כאן, שהביא את דברי הרבינו יהונתן ממוקדם, ודלא כפי שהבין בהם הב"י, ויצא מדבריו דס"ל כהט"ז ממש.

וזה האליה רבה: "... והוא שלא ידעו וכו'. במזיד, כן כתב ב"י בשם רבינו

סימן יא: בענייני צורת הפתח

הקנה העליון מן הצד ולא על גבי הקנים דפסול, אלא דנתנו עוד טעם לפסול, משום דלא חשיב 'פתח' כה"ג [וזה דלא כמש"כ בשו"ת כפי אהרן אור"ח ח"ב סי' ב' בדעת הר"ף והרמב"ם, דס"ל דמהני להו 'צוה"פ מן הצד' דרש"י, ע"ש].

ובביאור טעמייהו דהר"ף והרמב"ם נראה דישנם שני עניינים: האחד, דס"ל שצורת הפתח עיקר עניינה הוא שהיא 'פתח' כשמה, משו"ה כל היכא שעשה אותה שלא באופן שנהוג לעשותה, כגון בצד הדופן אין זה 'פתח' אלא הפירצה נשאת במקומה ופסול מדאורי'.

והעניין השני הוא, דאפילו אם עשה אותה בצורה של קנה על גביהן ממש - נמי פסול, וע"כ הוא משום דס"ל דפתח זה איננו נחשב כסתום כמו מחיצה ודלא כמו שסובר רש"י שיתבאר לקמן, ולכן נשאת כאן 'פירצה' בהיקף הרשות.

דאם איתא דס"ל שצוה"פ עניינה הוא דחשיבה 'מחיצה' כמו לגבי כלאיים, או שאפילו אם עניינה הוא משום 'פתח' אלא דס"ל שכל פתח נחשב כסתום, אזי תו לא אכפת לן שהיא עשויה גם בצד הדופן, שהרי סו"ס היא סותמת שפיר את הדופן, מה שאין כן אם עיקר עניינה של צורת הפתח הוא שהיא מהווה 'פתח' בהיקף פתח זה אינו נחשב כסתום, אזי כל היכא שאין עושין כמותו אין הוא 'פתח' אלא פירצה וכנ"ל, ואתו שפיר דברי הר"ף והרמב"ם.

א. פתיחה: האם צורת הפתח עניינה הוא דהויא 'פתח' או דהויא 'מחיצה', נפק"מ לצוה"פ מן הצד

כתב השו"ע סי' שס"ב סי"א, וז"ל: "... מהו צורת הפתח, קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן ... ואם חבר הקנה העליון לשני הקנים או לאחד מהן מן הצד לא מהני ... עכ"ל.

ומקור הפסול של צוה"פ מן הצד הוא מהגמ' עירובין י"א ע"א, דאמר רב חסדא 'צורת הפתח שעשאה מן הצד לא עשה ולא כלום', והפירוש הפשוט הוא כפי שכתב השו"ע [וכן הוא בר"ן על הר"ף במסכת סוכה דף ב: ברי"ף], שחיבר את הקנה העליון לשני הקנים או לאחד מהן מן הצד, והוא פסול בעצם העשייה של צוה"פ, שאין צורתה דומה לצורה של פתח, שבו המשקוף ניתן על שתי המזוזות כמש"כ המשנ"ב שם ס"ק ס"ד.

אבל הר"ף עירובין ב: [בדפי הר"ף] כתב פירוש נוסף, ש'צורת הפתח מן הצד' היינו שהפירצה שבדופן הרשות נמצאת לאורך הדופן אבל תחילתה היא בקרן הזוית ולא באמצע הדופן, ועל זה כתב דלא מועילה צוה"פ כדי לתקן פירצה זו, ונתן טעם לכך, משום שפיתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי, וכן היא גם דעת הרמב"ם פט"ז ה"כ. וכן פירש רב האי גאון והובא ברא"ש פ"ק סי' י"ד.

אמנם כתב הב"י בד"ה 'אף על פי', שגם הר"ף והרמב"ם מודים שאם נתן את

אלא יש ביניהן כמה אמות הואיל וגובה הלחיים עשרה הרי זו צורת פתח ... "עכ"ל.

הרי שדייק לכתוב 'צורת פתח', ולא כתב 'צורת הפתח', להדגיש שאין זה עניין דיני של צוה"פ מחמת עצם צוה"פ, אלא זו הגדרה ב'שם פתח' דיש לו צורה של פתח [ועי' בדברי יחזקאל סי' ו' מה שדייק מדברי הרמב"ם הנ"ל].

ולפי זה לכאורה יש מקום לומר, דדעת החולקים על הרמב"ם, שהיא דעת רש"י וסיעתו הסוברים שבציור שצייר הרמב"ם אכן תועיל צורת הפתח כדי להכשיר את הפירצה ולא חשיבה צוה"פ מן הצד, דהם יסברו שמהות צורת הפתח עיקר עניינה הוא משום דהוא 'מחיצה', ומכיון שפירצה זו נסתמה על ידי מחיצה היא כשירה וכנ"ל. ובפשטות זה ודאי נכון.

אלא דבאמת י"ל כמו שנרמז כבר לעיל, דאפילו אם נסבור שצוה"פ עניינה הוא משום דהוא 'פתח', שפיר מצינן לחלוק על פירושו של הרמב"ם הנ"ל, דהנה י"ל בדעת הרמב"ם, דכל הפסול של צוה"פ מן הצד [וכלומר כשהיא סמוכה לקרן הזוית] לא נאמר אלא היכא שהוא בא לתקן שם את 'פירצה' על ידי צוה"פ, בזה הוא דפסל משום שאין דרך לעשות פיתחא מן הצד, אבל לכאורה פשוט הוא, דאם יעשה שם פתח ממש עם דלתות, ודאי שלא נפסול זאת מחמת הסברה של 'פיתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי', דאם כן זו היא רבותא טפי שהיה לרמב"ם לכתוב אותה.

ושו"ר בחי' הגר"ח בסטנסיל סימן י"ז שכתב כדברים הנ"ל להדיא, וברוך שכיוונו, וז"ל שם: "... יש לחקור בהא דצורת הפתח מתיר לענין הוצאה ועירובין, היינו משום דצורת הפתח יש לו דין פתח והוא נעשה פתח ממש, או דלמא דצורת הפתח אינו פתח אלא הוא דין בפ"ע דצורת הפתח מתיר לענין הוצאה וטלטול [ונראה, דהגם שנקט לשון 'מתיר לענין הוצאה' ע"כ פירושו שיש לו דין 'מחיצה', משום שכל היתר הטלטול נובע מכך שיש מחיצות סביב הרשות].

ופשר הדבר הוא ממה שכתב הרמב"ם [פט"ז מהלכות שבת הלכה כ']: צורת הפתח שעשה אותה מן הצד אינה כלום, שאין דרך הפתחים להיות בקרן זוית אלא באמצע, עכ"ל. ואם נימא שהוא דין בפני עצמו שצורת הפתח מתיר, מה בכך מה שאין דרך הפתחים להיות בקרן זוית, הא מ"מ יש כאן צורת הפתח עם כל הדינים.

ומוכת מכאן שכל ההיתר של צורת הפתח הוא משום שנעשה פתח ממש, ולכן כאן שאין שדרך הפתחים להיות בקרן זוית אינו יכול ליעשות פתח ממש. הגר"ח זצ"ל "... עכ"ל. הרי שביאר את דעת הרמב"ם כמשנ"ת.

ובאמת, כך מדוייקת גם לשון הרמב"ם בפט"ז הי"ט, וז"ל: "... צורת פתח האמורה בכל מקום היא אפילו קנה וכיוצא בו מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן, גובה שני הלחיים עשרה טפחים או יתר והקנה וכיוצא בו שעל גביהן אף על פי שאינו נוגע בשני הלחיים

שצורת הפתח היא אכן מדין 'פתח', ואפ"ה מהניא כדי להכשיר פירצה בקרן זוית וכנ"ל. ע"ש באורך.

אלא דמצינו פוסקים רבים הסוברים שצוה"פ היא אכן מדין 'מחיצה' ולא מדין 'פתח', ולדוגמא עי' בחזו"א סי' קי"ב במכתב א', דנקט כדבר פשוט שצוה"פ היא מחיצה ממש, ונכנסת אפילו בחשבון של עומ"ר, וז"ל: "... הלא צו"ה מחיצה מה"ת ונכנס בחשבון עומ"ר של המחיצה ... עכ"ל. ועוד רבים כמותו, ותתבארנה השיטות לקמן.

והנה, עי' ברש"י בעירובין דף כ"ד ע"ב ד"ה 'מהני', שהגדיר את מהותו של 'פתח' בעלמא, וז"ל: "... דהא כל פתח סתימה מעלייתא היא, וסתום ועומד הוא ... עכ"ל, ע"ש. וכן הוא גם בדעת הרשב"א בעירובין דף י' כמשי"ת לקמן. ולפי זה י"ל גם לגבי צוה"פ כנ"ל, דהגם שהיא מדין 'פתח', מ"מ היא נחשבת סתומה כמו כל פתח אחר.

ולפי זה היה מקום לומר גם בשיטת הרי"ף והרמב"ם, שהגם שצוה"פ שדינה הוא כ'פתח' כמשנ"ת, אפ"ה יש להחשיבה כ'סתומה', ויש לכך נפק"מ לעניין היקף של צוה"פ בעומד מרובה, וכדלקמן, אלא שמדברי חידושי הגר"ח שבת ט"ז ט"ז מבואר לא כך, אלא ס"ל דצוה"פ לרמב"ם איננה סתומה.

דעי' בחי' הגר"ח שם שהוסיף בדעת הרמב"ם עוד על משנ"ת דבריו בסטנסיל, ותורף דבריו הוא, שאמנם צוה"פ יש לה דין 'פתח' כדמוכח מדברי הרמב"ם לגבי הפסול של

אלא ע"כ צ"ל, דחיסרון זה שכתב הרמב"ם של צוה"פ הקרובה לקרן הזוית דפסולה, לא נאמר אלא רק במה שנוגע לחידוש המיוחד שנתחדש בהילכתא דצורת הפתח להחשיבה כ'פתח' ואינו נוגע כלל לגבי פתח ממשי, והיינו טעמא, משום דס"ל דצוה"פ היא 'פיתחא קלישתא' ולא ממש 'פתח'.

ולכן ס"ל לרמב"ם, דאם אנו באים לסתום פירצה שנפרצה סמוך לקרן הזוית על ידי צורת הפתח ולא ע"י דלתות, ולהגדיר פירצה זו כ'פתח', בזה ס"ל דמכיון שפיתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי, לא סגי בצוה"פ כדי לסתום אותה ולהגדירה כ'פתח', וכעין סברת ה'גאון יעקב' שהובאה לקמן בפתיחה לענייני 'פירצה בקרן זוית', ע"ש.

ומעתה שפיר י"ל, דמצינו לחלוק על סברא זו גופא, די"ל דאפילו אם צוה"פ עיקר עניינה הוא משום דהויא 'פתח', מ"מ התחדש בהילכתא דצוה"פ דהויא 'פתח גמור' ולא כסברת הרמב"ם הנ"ל דהיא 'פיתחא קלישתא', ולכן שפיר יש בכוח 'פתח' זה לסתום כל פירצה בקרן זוית, ולא רק בציוור שצייר הרמב"ם, אלא אפילו הפירצה אוכלת בשתי הרוחות נמי י"ל דצוה"פ מועילה להכשירה. וכמש"כ להדיא התוס' עירובין דף ו' ע"א ד"ה 'דפתחא', דאם עשה צוה"פ לפירצה בקרן זוית - מהני.

ועיין עוד לקמן ב'ענייני מבו', במשנ"ת שם על סי' שס"ג סל"ד לגבי 'לא לשבוק פתחא רבא ועייל בזוטא', ובמה שנתבארה שם קושיית הגרע"א לפי יסוד זה, דהוא ס"ל

בשני ראשי המבואות צורת פתח דמהני משום מחיצה ... "עכ"ל, דמבואר להדיא דצוה"פ עניינה הוא 'מחיצה' המשלימה את מניין המחיצות בירושלים.

ומיד אחר כך כתב שם, וז"ל: "... ואפשר נמי דאיכא קצת פסין בשני צדדי הפתח מכאן ומכאן... "עכ"ל. דמשמע שצוה"פ בלחוד איננה 'מחיצה' המשלימה לשם ד' מחיצות ולכן צריך שיהיו בה קצת פסין, ודו"ק.

וחקירה זו היא חקירה בסיסית בכל ענייני צוה"פ, ויש לה נפק"מ טובא ויש בה כדי לבאר רבות ממחלוקות הפוסקים וכפי שיתבאר לקמן, וזה החלי.

*

ב. סי' שס"ב סי"א: להנ"ל תבאר שפיר מח' הפוסקים האם עבדינן צוה"פ לג' טפחים או לכל הפחות ד"ט

עי' בספר פתחא זוטא על מסכת סוכה, בסי' תר"ל סק"ה, ציין למחלוקת הגירסאות שיש בר"ן בסוכה שם [ב: ברי"ף] האם שייך לעשות צוה"פ גם לרוחב ג"ט, דאין צוה"פ לפחות מד"ט.

דז"ל הר"ן שם בתוך אריכות הדברים: "... וללישנא בתרא דרבא נמי דאמר וצריכה נמי צורת פתח כלומר שצריכה לה טפח שוחק בפחות מג' וצורת פתח של ארבעה אם איתא דצורת פתח מתיר בכל דפנות הסוכה דהוה ליה כסתום ... "עכ"ל.

צוה"פ מן הצד וכמשנ"ת לעיל, אבל מ"מ יש לה גם 'דין מחיצה' כדמוכח מהא דמהניא צוה"פ להבדיל בין הזרעים לעניין כלאיים, והתם ודאי הוא מדין מחיצה בלחוד ולא מדין פתח, שהרי 'פתח' הוא רק היכא שיש רשות מוקפת מחיצות שיש לה פתח, אבל בצוה"פ לעניין כלאיים לא שייך זה כאמור.

והוסיף הגר"ח שם מכח כמה קושיות לבאר, שמ"מ דין ה'מחיצה' הנוסף שיש לצוה"פ אינה יכולה להשלים את 'שיעור המחיצה' היכא שנדרש שיעור למחיצה, ע"ש. וע"כ פירוש הדבר הוא שצוה"פ איננה 'סתומה' אלא היא רק 'מחיצה דינית' ללא מציאות של מחיצה, ולפי זה גם לגבי הדין של ה'פתח' שבצוה"פ ע"כ צ"ל שאין 'פתח' זה סתום, ודלא כמשנ"ת שיטת רש"י והרשב"א.

וזו עוד נפק"מ בין אם נפרש שצוה"פ עיקרה הוא משום 'מחיצה' או שעיקרה הוא משום 'פתח', דהראשונים המפרשים שצוה"פ היא משום 'מחיצה' אזי היא 'סתומה' כמו כל מחיצה, אבל לשיטת הרמב"ם שפירוש צורת הפתח הוא מדין 'פתח' וכנ"ל, ע"כ צורת הפתח אינה סתומה אלא פתוחה כמש"כ הגר"ח הנ"ל, ודו"ק.

והנה, בחי' הר"ן עירובין כ"ב ע"א, משמע שהסתפק בשני הצדדים הנ"ל גופא, וז"ל: "... כאן וסבירא ליה, והא אמר רבה אמר ר' יוחנן, ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות בלילה. וא"ת לישני ליה שאני מתניתין דאיכא שם ארבע מחיצות, לאו קושיא היא, דירושלים נמי שם ארבע מחיצות הוה ביה, דהא איכא

טפחים לצורת הפתח, משום דפתחא בפחות מד"ט לא עבדינן.

הרי להדיא, דהרמב"ם ס"ל שצוה"פ היא משום 'מחיצה', ולכן אפילו בפחות מד"ט מהניא צוה"פ [ובלבד שלא יהיה פחות מג"ט שהוא 'לבוד'], ואילו הטור ס"ל דצוה"פ היא מדין 'פתח' וצריך עכ"פ רוחב ד"ט.

ולפי זה, דברי הרמב"ם עכ"פ לעניין מזוזה, מוכחים דלא כמשנת לעיל בשם הגר"ח בסטנסיל בדעת הרמב"ם, דצוה"פ מן הצד פסולה משום שהיא משום 'פתח' וכנ"ל, אם לא שנחלק בין צוה"פ לעניין חיוב מזוזה, לבין צוה"פ לעניין מחיצות הרשות, וצ"ב וע' בסמוך.

*

ג. סי' שס"ב סי"א: להנ"ל תתבאר שפיר מח' הרשב"א והרמב"ם לגבי צוה"פ שאינה גבוהה עשרה טפחים במבוי

הנה, כתב הרמב"ם בפ"ז הי"ד משבת דמהני צורת הפתח כדי להכשיר מבוי שגבהו קטן מעשרה טפחים, וז"ל: "... כמה יהיה פתח המבוי ויהיה די להכשירו בלחי או קורה, גבהו אין פחות מעשרה טפחים ולא יתר על עשרים אמה ורחבו עד עשר אמות, בד"א שלא היה לו צורת פתח, אבל אם היה לו צורת פתח אפילו היה גבוה מאה אמה או פחות מעשרה או רחב מאה אמה הרי זה מותר. א"א, אבל אם הי' לו צורת פתח אפילו היה גבוה מאה אמה או פחות מעשרה. א"א פחות מעשרה שבוש הוא ... עכ"ל עם השגות הראב"ד.

ובהגהות מהרנ"ש על הר"ן שם הגיה 'שלשה' במקום 'ארבעה', עיין שם. וכן הגיה מהר"מ מטיקטין והובא ביד אפרים בסק"ג, עיין שם.

אבל הפמ"ג והיד אפרים סק"ג החזיקו בגירסא שלפנינו דבעינן לכל הפחות רוחב ד"ט בצוה"פ, וז"ל היד אפרים: "... דאין צורת הפתח מועיל כשאינו רחב ד', כמו שכתב בהגהות מיימוניות ריש הלכות סוכה [פ"ד אות ג] הביאו הפרי מגדים [אשל אברהם ריש הסימן; משבצות זהב אות ה], וכן מבואר בס"ק שלפני זה [מ"א ריש הסימן] שהעתיק מהר"ן [שם ב, ב ד"ה ואמר] וצורת הפתח ד' (ודלא כהגהת מהר"ם מטיקטין שם) ... עכ"ל ע"ש.

ונראה דמחלוקתם היא בנידון הנ"ל, האם צוה"פ היא משום 'מחיצה' או דהיא משום 'פתח', דהסוברים דבעינן לכה"פ רוחב ד"ט הוא משום דצוה"פ עיקר חידושה הוא דהוא 'פתח', ומכיון שאין פתח פחות מרוחב ד"ט לא מכשירינן בפחות מד"ט, משא"כ אי סל"ן דצוה"פ היא מדין 'מחיצה' אזי אפילו בפחות מד"ט נמי מכשירינן צוה"פ.

ובספר תוספת שבת עירובין סי' שס"ב ס"ק כ"ה, כתב שזו מחלוקת הרמב"ם והטור ביו"ד סי' רפ"ז גם לעניין חיוב מזוזה, דהרמב"ם ס"ל דחיוב של צוה"פ לעניין מזוזה הוא אפילו בפחות מד"ט, משום דק"ל כרבנן דר"מ דסגי בפצים מצד אחד, ורק לר"מ דמצריך משני הצדדים הוא דבעינן רוחב ד"ט. אבל הטור הצריך גם לעניין מזוזה רוחב של ד'

דין 'פתח' כדי להפקיע שם פירצה ומשו"ה היא כשירה, ולא דמי למחיצה שכל היכא שאינה גבוהה עשרה אינה מחיצה.

והא דמבוי שאין לו צורת הפתח וגבהו פחות מעשרה הוא פסול, י"ל לפי דעת הרמב"ם, דמכיון שלא עשה לו צורה של פתח, אינו חשוב אלא כ'פירצה' במחיצת המבוי שאינה 'סתומה' ואינה מוגדרת כפתח ולכן אינה ניתרת על ידי לחי או קורה. אבל היכא שעשה לה צורת הפתח וגילה בדעתו שזהו הפתח של המבוי, שפיר חשיב כ'פתח' ולא כ'פירצה', ולא אכפת לן שהוא נמוך, דבכל זאת שם פתח עליו, ועי' בזה בדברי יחזקאל סי' ו' ד"ה 'ולכאורה'.

וצ"ל בדעת הרמב"ם, דכפתח נמוך כזה אין את החיסרון של 'פיתחא כה"ג לא עבדי אינשי' [וכמשנת' לעיל לגבי צוה"פ מן הצד] ומשו"ה חשיב שפיר 'פתח', ודו"ק.

הרי קמן, דנחלקו הרשב"א והרמב"ם בחקירה זו גופא, האם צוה"פ עיקרה הוא דין 'פתח' או שעיקרה הוא דין 'מחיצה', ונפק"מ לגבי צוה"פ נמוכה מעשרה טפחים, וכנ"ל.

והנה, קושיית הרשב"א על הרמב"ם היתה על עצם צוה"פ דלא מהניא בפחות מ"ט, אבל האחרונים, ובכללם הגר"א בביאורו על סי' שס"ג ס"ק מ"ו, הקשו על המחבר שהעתיק את לשון הרמב"ם כפשוטו, דהיקף מחיצות של פחות מעשרה טפחים אינו רה"י אלא כרמלית, ולא מצינו שתועיל צוה"פ לכרמלית, וצ"ב אמאי לא הקשה כן גם הרשב"א.

וכתב הרשב"א בחידושו לעירובין דף י' ע"ב לתמוה על הרמב"ם, וז"ל: "... כתב הרמב"ם ז"ל, דצורת פתח מהניא אפי' למבוי שאינו גבוה עשרה, ואינו מחוור בעיני כלל, דלא מצאנו אלא בגבוה יתר מעשרים, ומשום דפתח כמחיצה דמי וכאלו נסתם הכל... ועוד דצורת פתח לא עדיפא ממחיצה גמורה וכל מחיצה גמורה שאינה גבוה עשרה לא הויא מחיצה גמורה כ"ש צורת פתח דלא הויא מחיצה... עכ"ל.

ומבוארים ברשב"א שני עניינים, האחד, דכל פתח שבמחיצות הרשות נחשב כ'מחיצה' וכאילו נסתם הכל, וכמש"כ רש"י גם כן בעירובין דף כ"ד ע"ב. ועוד מבואר בדבריו, שצורת הפתח דינה כ'מחיצה', ומשו"ה כל היכא שהיא גבוהה אפילו יותר מעשרים היא נחשבת כסתומה וכמחיצה, וכל היכא שאינה גבוהה עשרה טפחים אין לה דין מחיצה, ובזה גופא הוא דפליג על הרמב"ם ולכן הקשה עליו.

וכן הוא להדיא גם ברשב"א בדף ח' ע"ב, וז"ל: "... ומסתבר לי דצורת פתח עדיפא נמי מקורה, ואפילו למ"ד קורה משום מחיצה, דאלו קורה אינה מתרת אלא בשאין בו ארבע אמות אבל צורת פתח מתרת אפילו יתר מד' אמות דצורת פתח מערב הכל ועושה הכל כמבוי אחד וכמחיצה גמורה... עכ"ל.

אבל לפי משנת' לעיל למש"כ הגר"ח, דדעת הרמב"ם שצורת הפתח עיקרה הוא מדין 'פתח', אזי שפיר ס"ל לרמב"ם שגם היכא שהיא אינה גבוהה עשרה טפחים, עדיין יש לה

[וע"ש] במאירי עירובין ב' ע"א שכתב שצוה"פ היא 'היכר גדול', והגם שדחה את פי' הרמב"ם לעניין צוה"פ פחות מ', בכל זאת עי' בטור סי' ס"ג סכ"ו לגבי אמלתרא מן הצד, שכתב דלא מהניא א"כ יעשה לה גם צוה"פ, וכתב בשו"ת הר"א גוטמאכר ליישב דמיירי בצוה"פ שאינה כשירה מצד עצמה, אבל בתור היכר היא מצטרפת שפיר לאמלתרא, ע"ש בטור בהערה צ"א, והיינו כעין משנ"ת כאן].

וכבר נתבאר בעניין צורת הפתח מן הצד דס"ל לרמב"ם דהיא משום 'פתח' ולא משום מחיצה, ולכן כאן התירוה עכ"פ מדין היכר למבוי שתהיה לו כעין 'פתח', ודרו"ק.

ומענה י"ל כן גם לגבי מבוי שמחיצותיו נמוכות מעשרה טפחים, דהגם שאין כאן רה"י, מ"מ כבר אין כאן גם רה"ר משום שאין הוא מסור לרבים ושפיר יש כאן 'סימוך' גבולות הרשות באופן שמפקיע את זה שהוא מסור לרבים, וי"ל שגם בזה, הגם שלא מהני לחי או קורה בפתח כה"ג, מ"מ לא התירו חכמים לטלטל אלא ע"י צוה"פ, ועי' במש"כ עוד לקמן בהערות על הפמ"ג.

ונחזור למאי דקשיא לן אמאי לא הקשה הרשב"א אלא את הקושיא לגבי עצם צוה"פ ולא הקשה גם היאך מהניא צוה"פ להיקף של מחיצות פחות מ', ד"ל שגם הרשב"א ס"ל שגדר רה"ר היא מה שהיא מסורה לרבים, וכמשנ"ת כבר לעיל לגבי הא דכתב שפליטא בתוך החומות גם היא חשיבה רה"ר משום שהיא מסורה לרבים, וכבר הארכנו בזה לעיל בענייני רה"ר ע"ש.

[וע"ש] בביאור הגר"א שפירש אחרת את דעת הרמב"ם, דלעולם צוה"פ היא בגובה י"ט, ע"ש ובשפ"א. ועי' במאירי עירובין ב' ע"א שכתב בדעת הרמב"ם שהפתח עצמו גבוה י"ט אלא שמחיצות המבוי פחות מעשרה, ותמה עליו, ע"ש].

וביישוב קושיית האחרונים על הרמב"ם אמאי לא הוי כרמלית, י"ל לפי משנ"ת לעיל, דאיה"נ ואפילו הכי מהניא בו צורת הפתח. שהרי כבר נתבאר לעיל, דשיטת הרמב"ם לגבי רה"ר היא שהגדר הוא בכך שהיא 'מסורה לרבים' וכפי שהארכנו לעיל הרבה פעמים.

וס"ל נמי לרמב"ם דמדאור' רק רשות שיש לה ד' מחיצות הוא דהויא רה"י, ולפי זה נתבאר לעיל דמה שכתב הרמב"ם לגבי מבוי שיש לו רק ג' דפנות, דהגם שאין הוא רה"י גמורה לחייב את הזורק לתוכו, מ"מ כבר אין זו רשות הרבים משום שאין הוא 'מסור לרבים' ובאמת מדאורייתא שרי לטלטל בו אלא שהחמירו בו חכמים כמו בכרמלית לאסור הטלטול בו עד שיתקנו בלחי או קורה, וכמו שנתבאר לעיל באורך.

ויצא לפי זה, דצוה"פ פחותה מ"ט להרמב"ם היא מדין 'היכר', אבל כל זה הוא רק במבוי שמן התורה שרי לטלטל בו וכנ"ל, אלא דהצריכו חכמים תיקון נוסף של קורה או לחי, וכאן, שהמבוי כולו נמוך מעשרה טפחים דלא מהניא ביה קורה וכן לחי, התירו לתקן על ידי צוה"פ, דעדיפה מקורה לעניין היכר שלה.

ורק אז הוא דהויא עליה צורה של 'פתח'. ולכן אם הקנים נוטים כלפי תוך המבוי או כלפי חוצה לו באלכסון, תו לא חשיב 'פתח' ופסול.

אבל החזו"א סי' ע"א סק"ו חולק על זה וכתב, שאם העמודים עקומים כלפי תוך הרשות או כלפי חוץ הרשות [בשיעור אלכסון] שיהא מתלקט י' טפחים מתוך ד' אמות, שאם לא כן אינם נחשבים למחיצה, כמש"כ בחזו"א סי' ק"ח סק"ג, שמחיצה שאינה מתלקטת בשיעור זה אינה נחשבת מחיצה, ע"ש, הרי צורת הפתח הזו כשירה כדין מחיצה באלכסון, אם הקנה העליון מונח ממש על העמודים.

וז"ל החזו"א שם: "... מבוי ההולך מזרח ומערב ופתחו במזרח והעמיד צו"ה לפתחו כנוס תוך המבוי אמה, והקנים באלכסון נוטין לצד חוץ וראשי הקנים כנגד סוף המבוי ושם קנה העליון מונח, מטלטל למטה עד הקנים ולמעלה עד כנגד סוף הקנים, כדין מחיצה באלכסון כדאמר בביציאתא דמישן שבת ק"א א', דמסקינן דתוכן רה"י, ונמשך רה"י באלכסון כאלכסון המחיצות ... עכ"ל.

ונראה מדבריו, שדין צוה"פ הוא דין 'מחיצה' ממש ולא 'פתח' עם הקלות כמש"כ בחכמ"ש, ולכן שפיר ס"ל לחזו"א שצוה"פ הזו כשירה כדין כל מחיצה אלכסונית המתלקטת י' מתוך ד'. הרי לן לכאורה נפק"מ בין אם צוה"פ היא 'פתח' או שהיא 'מחיצה'. והחזו"א כתב זאת בין לשיטת הטור ובין לשיטת הרמב"ם ע"ש.

*

ולכן שפיר י"ל בדעתו גם כן כפי שנתבאר בשיטת הרמב"ם, דאפילו היקף של מחיצות פחותות מ' כבר לא הוה רשות הרבים, ולכן שפיר יכולה להועיל שם צוה"פ וכל החיסרון בזה הוא בעצם בניית צוה"פ שאינה, ודו"ק.

*

ד. סי' שס"ב סי"א: צוה"פ כשהקנים עומדים באלכסון, האם כשירה, במח' החכמ"ש והחזו"א, מהנ"ל

והנה, בהמשך לחקירה הנ"ל בגדר צוה"פ, אי חשיבא 'מחיצה' או דהויא 'פתח', נראה דנחלקו בזה החכמ"ש והחזו"א.

דכתב החכמת שלמה שם סי"א, וז"ל: "... מהו צורת הפתח וכו'. נ"ב, הנה על דבר הקנים של צורת הפתח עומדין באלכסון עם החבל, ואין זקופין ממש למעלה רק נוטין לאחוריהם או לפניהם. נראה דלענין מזוזה חייב פתח כזה במזוזה ... אבל לענין עירובין, כיון דלא הוי באמת פתח ובעינן שיהיה לו כל צורת הפתח, ואם עשאו מן הצד לא מהני, אם כן הוא הדין נמי אם הם נוטין, אם כן הוי כאלו החבל שלמעלה אינו מונח כנגד הקנים של מטה רק מן הצד ולא הוי לו דין פתח, רק בעינן שיהיו זקופין ממש והחבל עליהם ... ודו"ק היטב ... עכ"ל.

דהיינו, צורת הפתח היא בעצם 'פתח' אלא שחסר לו בצורה של הפתח הגמור, אך קיבלו חכמים דסגי בצורה שאינה גמורה כדי להיחשב פתח, כגון שני קנים וקנה על גביהן, אבל כל זה הוא בתנאי שהקנים זקופים

ומ"מ לכאורה צ"ב, דאם שני הקנים הם עיקר ה'מחיצה', א"כ למאי צריכינן כלל לקנה שעל גביהן ומה תפקידו.

וע"כ צ"ל, דללא הקנה שמעל הקנים אין כלל קשר בין הקנים ואין כאן 'מחיצה' והווי שני קנים בעלמא, וכל מהותו של הקנה הוא 'לקשר' בין שני הקנים ולהיות גילוי מילתא ששני קנים אלו אמורים ליצור מחיצה, וממילא אח"כ חשיב שפיר 'מחיצה'.

ושו"ר סברא ממש מעין זו בט"ז בסי' שס"ג ס"ק כ"א בתוך אריכות דבריו, שדיבר לגבי ההבדל שיש בין קורה הנתונה בתוך המבוי עצמו אבל באלכסון, שמותר לטלטל שם עד הקורה באלכסון, משא"כ כן אם ניח שם לחיים באלכסון, דלא יועילו לטלטל אלא כנגד הקצר, וכתב דטעם החילוק הוא, משום שבקורה באלכסון השיתוף בין שני הצדדים נראה, משא"כ בלחיים שאינן זו מול זו לא ניכר השיתוף ביניהן.

וז"ל הט"ז שם: "... ומה יועיל לו הלחי שכנגד הקצר, ואין לו שותפות עמו והוא לא צריך לו. משא"כ בקורה שהיא מונחת באלכסון מזה לזה, השיתוף נראה לעינים. שהולך מזה לזה ... עכ"ל.

הרי מבואר, שהחיסרון בלחיים שהן משום 'מחיצה', שכל עוד שאינן זו כנגד זו לא ניכר השיתוף ביניהן, משא"כ בקורה המחברת בין שני הצדדים ניכר שפיר השיתוף בין שני הצדדים. וכעין זה י"ל נמי לגבי קני צוה"פ לפי מחיצה"ש, ודו"ק.

ה. סי' שס"ב סי"א: האם מותר שהקנה העליון ינוד ברוח או שלא, במח' מחציה"ש והמשכנ"י, וברעת החזו"א

כתב השו"ע סי' שס"ב סי"א, וז"ל: "... מהו צורת פתח, קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן, אפי' אינו נוגע בהן אלא שיש ביניהם כמה אמות, ובלבד שיהא גובה הקנים שמכאן ומכאן י"ט ויהיו מכוונים כנגד קנה העליון ... וצריך שיהיו הקנים שבצדדים חזקים לקבל דלת כל שהוא, אפילו של קש או של קנים. אבל קנה שעל גבן סגי בכל שהוא, ואפילו גמי מהני ... עכ"ל.

וכתב במחצית השקל שם ס"ק כ"א, וז"ל: "... וכתבו בשם המרדכי דעכ"פ אותו גמי צריך שיהי' שלא ינטל ע"י רוח. אך לענ"ד בהא קיל קנה שע"ג מקנה שבצדדים דאותן שבצדדים צ"ל שלא ינידם הרוח, וכמ"ש מ"א לקמן סימן שס"ג ס"ק ד', וה"ט כיון דהם משום מחיצה ומחיצה גמורה אם הרוח מניד ל"מ מחיצה, כדלעיל בריש הסימן, אבל קנה שע"ג ניהו דצ"ל שלא ינטל ע"י רוח, אבל אי הרוח מנידו אין בכך כלום, דהא אי הוא גמי או חבל אי אפשר שלא יהיה הרוח מנידו ואפ"ה הכשירוהו. וה"ט דעיקר המחיצה תלוי בב' הקנים העומדים מן הצד ... עכ"ל.

הרי מבואר להדיא, דס"ל למחציה"ש דהיתרא דצוה"פ הוא משום 'מחיצה', ומכיון שעיקר המחיצה, דהיינו הקנים שעד גובה עשרה טפחים, אינו נע ברוח, תו לא אכפת לן שהקנה שמעליהם ינוד ברוח, משום שאין בכך משום ביטול ה'מחיצה'.

לקנים שבצדדים, וכולם יחד יוצרים את צורת הפתח, וצ"ב במאי פליגי.

ונראה, דס"ל לחזו"א שדין המחיצה הנוצר לצורת הפתח מתחיל ונובע מכך שצוה"פ היא גם 'פתח', ומכיון שכל פתח דינו הוא שהוא סתום, כמש"כ רש"י בעירובין דף כ"ד ע"ב והרשב"א בדף י' ע"ב שהובא לעיל, ועי"כ נוצרת 'מחיצה' הגודרת שפיר את הרשות בשבת. ומשו"ה צריכין גם לקנה העליון לצורך כך.

אבל מחציה"ש ס"ל ששיקר דין המחיצה נוצר רק ע"י שני הקנים, שזו ההלכה שנתקבלה בעניין צורת הפתח, ששני הקנים שיש קשר ביניהם על ידי הקנה העליון והם גבוהים י"ט, חשבינן להו כאילו שאויר שביניהם סתום.

ונראה דהחזו"א אזיל לשיטתו וכמש"כ לגבי מהות המחיצות בעומד מרובה, שכתב ש'השכל בורא' לו מחיצות כדי להשלים את הגדירה, והו"ד כבר לעיל כמה פעמים. ולפי זה י"ל שפיר גם בצוה"פ, דמכיון שיש לה צורה של פתח, שפיר יכול 'השכל לברוא' לו את גדרת הרשות ולכן היא נחשבת כמחיצה הגודרת את הרשות.

משא"כ מחציה"ש ס"ל שדין ה'מחיצות' מהותו היא שהן מעכבות על הרבים, או שומרות על רה"י כמשנ"ת כבר לעיל הרבה פעמים. ולכן, לאחר שנתחדשה ההלכה של צוה"פ, התחדש שגם שני קנים העומדים זה ליד זה וקנה המקשר ביניהם - מהוים 'מחיצה' ממש, ולכן אין הקנה העליון חלק ממשי מן

והנה, החזו"א בסי' ע"ז סק"ו פליג בתרתי על מחציה"ש, וז"ל: "... וכן הדין בצוה"ה, אי הרוח כופפתה למטה מ" או מרחיקה מכותלי המבוי חוץ למבוי באופן דמפסל פסולה, אבל בנדנדוד בעלמא לא מפסל, והיכי דע"י הרוח מתרחק חבל של צוה"ה חוץ לב' הקנים פסול, אף בשאין רוח, והחבל כתיקונו.

ובס' מחה"ש סי' שס"ב ס"ק כ"א, כתב לחלק בין קנים לחבל, ואין לזה שום שרש, דודאי כל הקנים בין הצדדיים ובין העליון הוא בכלל עיקר בנין צוה"ה, ודינן שוה לענין ניטל ברוח, וגם אין מקור בש"ס לחלק בין ניטל למתנדוד, ואי מפסל תנועה קלה בקנים הצדדיים בדין הוא שתפסול גם בקנה העליון, אבל למש"כ אין תנועה פוסלת בשום מחיצה, אלא בתנועה ששוברת לשעתה את המחיצה, והאחרונים ז"ל סתמו בזה ולא פירשו ענין זה "... עכ"ל.

הרי דפליג החזו"א לדינא בתרתי על מחציה"ש: א. דס"ל דאין הברל בין המחיצה לקנים, ונדנדוד קל לא פוסל בין בקנים ובין בקנה שעל גביהן, ואילו מחציה"ש ס"ל שבקנים העומדים פוסל כל נדנדוד שהוא. ב. פליגי גם לגבי הקנה שעל גביהן, דלחזו"א נפסלת צוה"פ כל היכא שהוא יוצא מבין הקנים. ואילו למחציה"ש לא נפסלת צוה"פ בהכי. וצ"ב במאי פליגי.

ואין שיהיה, גם מדברי החזו"א מבואר להדיא שצוה"פ מהותה היא 'מחיצה' כמבואר להדיא מדבריו, אלא דס"ל שכדי ליצור את המחיצה יש תפקיד גם לקנה שעל גביהן כמו

ע"כ צריכינן שהקנים יגעו במשקוף וזו הסיבה דאמרינן בהו גו"א.

המחיצה אלא רק גילוי מילתא שיש שייכות בין שני הקנים העומדים.

ואילו לפי מחציה"ש ישכיר הקנה העליון את צורת ה'מחיצה' גם בלא גוד אסיק, משום שכל היכא שיש 'מחיצה' בגובה עשר הנוצרת על ידי הקנים שפיר חשיבה 'מחיצה' גם בלא שהקנה העליון יגע בה, ובתנאי שיהיה ניכר שהקנה העליון מקשר את שני הקנים העומדים להיות מחיצה וכנ"ל, ותנאי זה הוא שיהיה מכוון כנגד העומדים.

ועי' בגרע"א בהגהות בשו"ע שם, שכתב, וז"ל: "... אפילו אינו נוגע בהן. ומטעם דאמרי' גוד אסיק והקנים עולים עד החבל...". עכ"ל. ולפי משנ"ת לעיל לכאורה יהיו הדברים שנויים במחלוקת מחציה"ש והגרע"א, ודו"ק.

והנה, המשכנ"י בסי' קכ"ג ע' קנ"א, חולק על מחציה"ש, וכתב שאפילו תנודה קלה של הקנה העליון פוסלת את צורת הפתח מכמה טעמים, האחד משום דחשיב פתחי שימאי, ועוד משום דחשיב מחיצה מן הצד, ועוד כתב, משום שכאשר הקנה העליון נע ברוח חשיבה הך מחיצה כמחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה והיא אינה מחיצה, והאריך בזה טובא.

וסיים שם המשכנ"י, וז"ל: "... ע"כ נכון מאוד מכל הלין טעמי לעשות צה"פ מלמעלה בדבר העומד, כגון קנה חזק או לבנות כעין בנין שער, וע' עוד במ"א סי' שס"ב ס"ה סק"ח, דעתו ודעת הב"ת, דכל שהרוח

ונפק"מ מזה תהיה היכא שאין הקנה העליון נוגע בקנים העומדים, דלפי החזו"א לכאורה נצטרך להגיע לכך דאמרינן גוד אסיק לקנים כדי שיגעו בקנה העליון, משום שרק כך נשלמת צורת הפתח היוצרת את ה'מחיצה' וכנ"ל.

אלא שזה אינו, שהרי כבר כתב החזו"א בסי' ק"ח סק"ד, וכן בגליונות על הגר"ח בסוכה פ"ד הי"א, שעניינו של גוד אסיק הוא לא שהמחיצות עולות למעלה, אלא דמכיון שיש היכר מחיצות למטה סגי בהכי להחשיב גם את מה שלמעלה החלוק רשות לעצמו, ע"ש, וא"כ גם בקנים האלו לא נוכל לומר שהם נמשכים ועולים למעלה ונוגעים במשקוף, וא"כ אמאי כשר כאן.

וי"ל, דהחזו"א לשיטתו הנ"ל, דאזיל במש"כ לגבי עומד מרובה, דעל ידי שיש עומד מרובה בורא לו השכל' את המשך המחיצה גם במיעוט ההיקף שאינו גדור, ע"ש. וא"כ כאמור י"ל גם כאן, דמכיון שהקנים מכוונים נגד המשקוף – בורא לו השכל את המשך המחיצה וכאילו שהקנים מחוברים למשקוף ונשלמה צוה"פ, ודו"ק.

אבל לפי הגרע"א בהגהות שם, שכתב דהקנים עולים למעלה מדין גו"א, ודאי א"ש כאן, דמכיון שצורת הפתח צריכה להיות שלימה כדי ליצור את דין המחיצה שבצוה"פ,

ממילא כמו שהוא, מש"כ דבעינן חשיבות פתח, ולאפוקי מתורת פירצה, וכל שלא נעשה לכך אין שם פתח עליו... "עכ"ל.

הרי להדיא, דס"ל שצוה"פ עיקרה הוא מדין 'פתח', וא"כ שפיר י"ל שלפי דעתו זו הוא דפסל צוה"פ שהקנה העליון שלו מתנדנד, ומה שהביא עוד סיבתו לפסול גם משום דהוי 'מחיצה שאינה עומדת ברוח מצויה', הוא רק כתוספת טעמים לפסול, שהרי הגם שצוה"פ היא מדין 'פתח', מ"מ גם תורת מחיצה עליה.

ואגב אורחא מצינו עוד נפק"מ בזה, והיא, האם צוה"פ העומדת מאליה חשיבה צוה"פ או שלא, דאם היא משום 'מחיצה' כמו שסבר המג"א בסי' שס"ג ס"ק כ"ח, ולכן השווה אותה ללחי, אזי גם היא נעשית מאיליה היא כשירה. אבל אם צוה"פ היא משום 'פתח', שפיר ס"ל למשכנ"י שרק אם היא נעשית לשם פתח הוא דהיא יכולה להפקיע שם 'פירצה', ודו"ק.

אבל עי' ברשב"א עירובין דף ח' ע"ב ד"ה 'אמינא', שכתב וז"ל: "... וכתב הראב"ד ז"ל, שאם עשו בו צורת פתח אפילו לרבא שפיר דמי, דצורת פתח לכ"ע משום מחיצה... דצורת פתח מערב הכל ועושה הכל כמבוי אחד וכמחיצה גמורה... "עכ"ל.

הרי שכתב להדיא, דאפילו לרבא הסובר שלחי העומד מאיליו אינו לחי, מ"מ צוה"פ שהיא מחיצה גמורה ודאי כשירה היכא שנעשתה מאליה. ובמחיצה פסקינן בעירובין דף ט"ו דלכו"ע מחיצה העומדת מאליה

מנידתו אין זו מחיצה, ופליגי שם גבי בהמה ואדם שברצונם הם נדים, עיי"ש... "עכ"ל.

ואין מדבריו הכרח אי ס"ל שצוה"פ היא משום 'מחיצה' דוקא ולכן כתב דהיא מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברו"מ, או משום שהיא משום 'פתח' והחיסרון שלה כשהקנה נע הוא משום דהוי פתחי שימאי, אבל מיד לאחר מכן גילה דעתו להדיא, דצוה"פ היא מדין 'פתח', ועי' במשנ"ת לקמן בענייני לחי הנראה במחוץ גבי צוה"פ בפתח המבוי בדעת החזו"א. וע"ע במש"כ הזה בסמוך.

*

ו. סי' שס"ג סכ"ו: **האם אפשר לסמוך על קנה העומד מאיליו להיות קנה של צוה"פ או דצריך עשיה לשם פתח**

הנה, כתב המשכנ"י הנ"ל, בסי' קכ"ג ע' קנ"א, מיד לאחר שהסיק שאסור לקנה העליון לנוד כלל וכפי שהו"ד לעיל, חידוש לגבי צוה"פ, דמוכח מכך דס"ל שצוה"פ היא משום 'פתח'.

וז"ל שם: "... אחרי כתבי זאת, מצאתי במ"א סי' שס"ג ס"ק כ"ח, כתב שאם יש עמוד בכותל בולט, נידון משום קנה, דלא גרע מלחי כו', פי', דקיי"ל לחי העומד מאיליו הוי לחי. ודבריו צריכים עיון רב לפמש"ל באורך בראיות מסוגיות הש"ס ומדברי רוב הפוסקים, דבעינן עשוי לשם צוה"פ, דבלא"ה אין שם פתח עליו להתיר ביותר מ', וכן לענין מזוזה, ולא דמי ללחי העומד מאיליו, דעכ"פ שם מחיצה עליו

וסיעתו, וכן דעת המשכנ"י בסי' קכ"ג ויתכן שכן היא גם דעת החכמ"ש הנ"ל, דצוה"פ היא מדין 'פתח' ו'להגרו"ח בדעת הרמב"ם יש בה גם דין מחיצה וכנ"ל].

ב. דעת הרשב"א וסיעתו, דצוה"פ היא מדין 'מחיצה', וכן סברו רוב הראשונים וגם מחציה"ש ורוב הפוסקים, וכן סבר גם החזו"א. אלא שנחלקו מחציה"ש והחזו"א מה יוצר את ה'מחיצה' בצוה"פ: דלמחציה"ש עיקר המחיצה נוצר על ידי הקנים העומדים, ואילו הקנה שעל גבם מהותו היא רק לקשר בין שני העומדים ולצרפם לצוה"פ. ואילו לחזו"א נוצרת ה'מחיצה' בצוה"פ הן על ידי הקנים העומדים והן על ידי הקנה העליון, וכמשנ"ת. ויש בזה הרבה נפק"מ כפי שיתבאר לקמן.

ושיטה רביעית מצינו באבני נזר או"ח סי' רצ"ז ס"ק ט"ו מצינו דסבר שצורת הפתח היא מדין 'פתח', ודלא כמחציה"ש, וסבירא ליה שפתח זה 'סתום', אלא דסבר שאת דין הפתח יוצרות המזוזות, ובזה סבר כמחצית השקל הנ"ל, ולא שלמות הצורה של פתח ודלא החזו"א. והיינו משום שהוקשה לו היאך מצינו ידינו ורגלינו בצורת הפתח, שבה אין המשקוף צריך להיות בעובי של המזוזות, היאך הוא סותם את הפתח, הרי בכל פתח הסותם חודו הפנימי ולכן אסור לטלטל מחוץ ללחיים ואם כן בצורת הפתח שהמשקוף אינו על חודו החיצון של המשקוף אסור לטלטל מחודן הפנימי של הלחיים וכל העיר תיאסר.

וז"ל שם: "... דהנה יש לעיין בצורת הפתח שלנו שהמשקוף הוא קו לבד. ואי אפשר

חשיבה מחיצה, וא"כ ה"ה בצוה"פ כך הוא, דאפילו לא הוקבעה לשם פתח נמי חשיב צוה"פ מעלייתא, והיינו כמשנ"ת לעיל, ודרו"ק.

ומיהו, החזו"א בסי' ע' ס"ק כ"ה ס"ל שגם למג"א בזה יש לפסול בדופן שעשויה מאבן נכנס ואבן יוצא, למרות דס"ל שצוה"פ היא מדין 'מחיצה' ולפי משנ"ת היה מקום להכשיר זאת לפי המג"א, וכתב שם הטעם, וז"ל: "... אבל נראה דדין המשקוף כפסי חצר שאין ד"א פוסל בהן כמש"כ תו' ה' ב', וכש"כ צוה"ה שהוא משום מחיצה, וא"צ כלל היכרא שבא להתיר, דנראה דא"צ גם לסמוך בע"ש בצוה"ה, ובאבן נכנס ואבן יוצא ודאי פסול אף בפחות מד"א, דאע"ג דכשר בלחי, פסול בצוה"ה, שאין זה מזוזה ... עכ"ל.

וצ"ל דהחזו"א לשיטתו שנתבארה לעיל אזיל, שדין המחיצה שיש לצוה"פ נובע ומתחיל מהצורה של פתח שיש לה, וכמשנ"ת, ולכן ס"ל שמזוזה העשויה בצורה של אבן נכנס ואבן יוצא [כלשונן], אין לה צורה של מזוזה.

ולפי משנ"ת לעיל דעת מחציה"ש, שהיא מן הסתם גם דעת המג"א, אזי אפילו בכה"ג נראה שיהיה כשר משום שסו"ס יש כאן מזוזות ומשקוף, ודרו"ק.

ועל פי זה נהגו להכשיר את עמודי הטליגראף להיות קנים לצורת הפתח למרות שהם נעשו מאליהן.

ובקצרה: מצינו עד עתה ב' שיטות שהן ג' במהות צוה"פ: א. דעת הרמב"ם

אלא שזו 'מחיצה שכלית' שתפקידה להבדיל בין רשות היחיד לרשויות שלידה, וצ"ל לפי זה דאין היא נחשבת כ'סתומה' כפי שיתבאר להלן. אבל גם המשנ"ב כתב הרבה פעמים שצוה"פ היא 'מחיצה', אלא שיתבאר להלן שמחיצה זו היא מחיצה החוצצת בין הרשויות ויש לה דין של מחיצה סתומה ודלא כהחזו"א.

דהנה כתב הרמ"א בסי' שמ"ו ס"ג לגבי הא דאמרינן שכרמלית הסמוכה לכרמלית 'מצא מין את מינו וניעור' כלומר נאסרת, וז"ל: "... וכן בגגין שלנו, הבולטין לפני הבתים, דינם כרשות שלפניהם... עכ"ל. כלומר, ועל כן אסור להכניס ממנה לפנים כיון שאין לה מחיצות, ולעניין להוציא ממנה לחוץ – אם היתה בצידה כרמלית מותר, ואם היתה רשות הרבים בצידה אסור להוציא. ע"ש במשנ"ב.

וכתב המשנ"ב שם ס"ק ל"א בשם הפוסקים, וז"ל: "... וכן בגגין וכו' - כתב הט"ז, בכאן מבואר הספק שמסתפקין בו הרבה אנשים בענין הבית שיש לפניו לצד הרחוב גג בולט לרחוב שקורין בל"א פי"ר ליב"ן, מה דינם, אם יוכל לטלטל לשם מן הבית.

והרבה טועים לומר, תקרה הבולט לרחוב יורד וסותם והוי כאלו בנוי עד למטה בארץ. ומכאן משמע להדיא דדרך שתחת הגג כרשות שלפניהם ע"ש וכ"כ כל האחרונים.

ומה תיקונם, שאם יש לבליטת הגג עמודים לצד הרחוב יעמיד מכוון כנגדם גם קנים לצד הבתים ויהיה להגג שעליהם דין צורת הפתח, ונמצא שיש צורת הפתח מכל הג'

שיהיה מונח במכוון כנגד חודן הפנימיים של הקנים רק על אמצע הקנים. ולמה דקיימא לן בפתח חודין הפנימים סותמים [על כן תוך הפתח צריך לחי אחר להתירון ולחוץ לחודין פנימים אסור לטלטל... והוא פשיטא שאין היתר לטלטל חוץ מחודין פנימים של לחיין משום שהוא לפנים מן הקו, שהקו לכד אינו מתיר. וכיון שאסור שם שוב יאסור כל העיר משום פירצת מלואה כנ"ל ואיך מצינו ידינו ורגלינו... עכ"ל.

ועל זה תירץ, וז"ל: "... וצריך לומר, דהא דאין הקנים העומדין לכד מתירין משום דכשאין קנה על גביהם נקרא פתחי שמאי כדאיתא עירובין (דף י"א ע"א), אבל כשיש קנה על גביהם שוב הקנים העומדין לכד מתירין כיון דעל גבי הקנה שעל גביהם נקראים פתח... עכ"ל.

וכאמור מבואר מדבריו, דאת מהות ה'פתח' יוצרים הקנים, ותפקיד המשקוף הוא רק שלא יהיה זו פתח שימאי, ומשו"ה תו לא אכפת לן שהמשקוף לא מונח על החוד הפנימי של הקנים. וזה כעין משנ"ת דעת מחציה"ש, אלא שמחציה"ש כתב שצוה"פ היא 'מחיצה' והאבנ"ז כתב דהיא 'פתח' [וע"ע לקמן על ס"א במשנ"ת בזה לגבי אי צריך לסמוך מע"ש על צוה"פ].

*

ז. סי' שמ"ו ס"ג, גגין הבולטין: במח' המשנ"ב והחזו"א, האם מהותה של צוה"פ היא 'הבדלה' או 'חציצה'

כבר נתבאר לעיל דעת החזו"א סי' ע' ס"ק כ"ה, דמהות צוה"פ היא משום 'מחיצה',

ומבוארים בדברי המשנ"ב שני עניינים, האחד, שהקנים שמתחת לבליתט הגג וכנגדם לצד הבתים מהווים שפיר צורות הפתח. ועוד מבואר, שצורת הפתח היא 'מחיצה גמורה' ואם היא פחותה מעשר היא סותמת מן הצדדים כמו שתי מחיצות גמורות, ויש בהן כדי להתיר צורת הפתח רחבה יותר מעשר ביניהן אפילו לדעת הרמב"ם.

והנה, על שני דינים אלו שכתב המשנ"ב פליג החזו"א, ויש לבאר את מקור דבריו ואת שורש סברתו בזה כפי שיתבאר להלן.

דהחזו"א בליקוטים סי' קי"א סק"ה למד מדברי המג"א בסי' שס"ג ס"ק כ"ח יסוד, שהקנים של צוה"פ צריכים לחסום מעט את הפתח כדי להכשירם, וז"ל: "... מה שנראה מסברת ההלכה הוא, שאין ראשי הכתלים נחשבים למזוזות להכשר צו"ה, אלא בעיני שיהא המזוזה סותמת מקצת הפתח, וכמש"כ המ"א סי' שס"ג ס"ק כ"ח, להוכיח מהא דאין קורה של מבוי עושה צו"ה... עכ"ל.

ומקור דבריו הוא ממש"כ המג"א שם להקשות על הרמ"א שם שכתב שנוהגים לתקן את פתחי המבואות שלנו בחבל ולא בקורה, וחבל זה אינו נחשב קורה אלא צוה"פ משום שאינו רחב טפח, וכתב עוד שיש ליהרר להעמיד קנים מכוונים תחת החבל, דאז מהני משום צוה"פ ע"ש.

והקשה שם המג"א, אמאי צריך להעמיד קנים תחת החבל ולא אמרינן שכתלי

צדדים. ואם הם של בתים רבים שעומדים זה אצל זה א"צ לעשות לכל בית ובית אלא יעשה תיקון זה בשני בתים שעומדים בסוף מקצה מזה ומקצה מזה אך צריכין לערוב עירובי חצירות... "עכ"ל.

הרי מבואר, דאם יהיו לגג עמודים לצד הרחוב, ויעמיד כנגדם עמודים לצד הבית תהיינה כאן ג' צוה"פ ושפיר תיחשב כרשות היחיד.

וכתב עוד בביה"ל שם ד"ה 'הבולטין' לחדש, שכאשר את צוה"פ באופן הנ"ל, יועילו צורת הפתח שמן הצדדים להכשיר גם את צורת הפתח שבחזית למרות שהיא רחבה יותר מעשר אמות ואפילו לשיטת הרמב"ם, משום שמודה הרמב"ם דהיכא שיש שתי מחיצות שלימות זו כנגד זו דמועילה צורת הפתח בדופן השלישי של מבוי המפולש אפי' אם היא יותר מעשר אמות, וכמש"כ המשנ"ב בסי' שס"ב ס"ק נ"ח, והוא הדין נמי אם יש שם שתי צוה"פ זו כנגד זו פחותות מעשר דחשיבי כמו שתי מחצות ממש.

וז"ל הביה"ל שם: "... והבית מאיר כתב, דאף לדעת הרמב"ם יש להקל בזה, ע"ש טעמו. ובפרט לפי מה שכתבנו בסימן שס"ב סי' במ"ב, דעד עשר אמות אין להחמיר בפרוץ מרובה על העומד. א"כ אותן צורות הפתח שמן הצדדים בודאי כמחיצות גמורות הם שאין רחבים כ"כ. וא"כ יש ג' מחיצות שלימות ולא נשאר כ"א אותו הצד שלצד הרחוב, ובכד אחד לכו"ע מהני צורת הפתח בכל גווניו כמו שכתבנו שם... "עכ"ל, וכמשנ"ת.

וע"כ כוונתו היא באופן שעובי היתדות אינו כנגד כל עובי הכותל, דאז ניכר מבחזן שאינם חלק מן הכותל, שאם עוביין הוא כעובי הכותל הרי הם נחשבים להמשך של הכותל לא ללחיים של צורת הפתח, אלא הן צורות יותר מעובי אך אינן סותמות את הפתח כלל. הרי להדיא ס"ל למשנ"ב דקני צורת הפתח אינם צריכים לסתום את הפתח, ודלא כהחזו"א.

אבל החזו"א החליט כך מסברא הנפשיה בדעת המג"א, ומכיון שצורת הפתח צריכה לסתום קצת את הפתח, יצא לו דין חדש לגבי ההיתר של צוה"פ שבין ד' קונדיסין, והיינו שהקנה העליון יהיה צר יותר מהמזוזות כדי שבכל צד של צורות הפתח יבלטו המזוזות לתוך חלל הפתח כדי לסתמו.

וז"ל שם בסי' הנ"ל: "... והיכי דהעמודים שע"ג היתדות רחבם כרחב היתדות - אפשר דלא חשיב צו"ה, שאם צד המזרח וצד המערב חשיב צו"ה, חשיב כסילוק הפצימין מצד דרום וצד צפון, וכדאמר עירובין צ"ג א' ואילו השהו פצימיה כו', ועי' חזו"א עירובין סי' ג' ס"ק כ"ד ... עכ"ל.

דהיינו, אם יהיו הקנים העליונים ברוחב המזוזות, אזי מכיון שבאים לחשוב את צוה"פ העומדות במקביל במזרח ומערב, יוצא שאותם הפצימים שלצד צפון אינם חודרים וסותמים את החלל של הפתח שמצפון משום שהם חלק מצוה"פ שבמזרח ובמערב ויש כאן 'סילוק מחיצות', משום דחשבינן כאילו המחיצה שבמזרח מבטלת את חדירת המזוזה שבצפון מזרח לתוך חלל הפתח

המבוי עצמו יחשבו בתור קנים לצוה"פ, וכתב, וז"ל: "... אבל כתלי המבוי אין נחשבינן במקום הקנים, דאלת"ה למה הצריכו קורה רחבה טפח, הלא בכל שהווי איכא צ"ה, אלא ע"כ צריך להעמיד קנים ... עכ"ל. ולא פירש המג"א מדוע אין כתלי המבוי יכולים להיות קנים לצוה"פ, אלא כתב סתם ש'רואים' שהם לא נחשבים כקנים.

אבל החזו"א החליט שטעם דבריו של המג"א הוא משום שכתלי המבוי אינם סותמים את חלל הפתח ושזו הסיבה שאין הם נחשבים כקנים, וייסד מזה כלל, שקני צוה"פ צריכים לסתום את חלל הפתח.

ולולא דבריו היה מקום לומר בכוונת המג"א, דהא דכתלי המבוי אינם נחשבים כקני צוה"פ הוא משום שצוה"פ היא משום מחיצה הסותמת את הפתח, ואילו כתלי המבוי אינם עשויים לסתום את הפתח וביותר, יש בהם שלילה של מחיצה הסותמת את הפתח, ולכן צריך קנים ממש המתייחסים אל חלל הפתח כדי ליצור צוה"פ, אבל אי"צ שקני צוה"פ יסתמו בדוקא את חלל הפתח.

ושו"ר בשעה"צ סי' שס"ג ס"ק ל"ז, דמבואר מדבריו להדיא שאין קני צורת הפתח צריכים לסתום את הפתח, דהעיר שם על מש"כ במשנ"ב בשם העו"ש והא"ר, דאם נעץ שתי יתדות בקרקע סמוך לכותלי המבוי מזה ומזה והניח הקורה עליהן - כשר משום לחי. וכתב על זה בשעה"צ הנ"ל, וז"ל: "... ואיני יודע אמאי לא כתבו דהא אית בזה נמי צורת הפתח ... עכ"ל.

ועוד חולק החזו"א על מש"כ הביה"ל בסי' שמ"ו ס"ק ל"א הנ"ל, דהיכא שיש צוה"פ מד' צדדים ושתיים מקבילות הן פחותות מעשר, הן נחשבות כמחיצות ממש ויש בכך להתיר את צוה"פ שביניהן אפילו יותר מעשר ואפילו לרמב"ם, בזה ס"ל לחזו"א שלא כך הוא.

דכתב בסי' ע' ס"ק כ"ג הנ"ל, וז"ל: "... וכ' המ"ב שם בבה"ל דאפי' לדעת הרמב"ם מהני, אע"ג דאורכו יתר מי' כיון שאין רחבו י' הו"ל ג' מחיצות מעליות, ואחת יתר מי', מותר אף לדעת הרמב"ם, ומבואר מדבריו, שמקום ששטחו י' על כ' נותר בצו"ה בד' רוחות דחשיב כב' מחיצות שלמות זכנ"ז, שניתר בצו"ה אף ביתר מי', וכמש"כ המ"מ בדעת הרמב"ם.

וזה תמוה מאד, דנראה פשוט, דכל שפרומ"ר מד' רוחות אינו נותר בצו"ה ביתר מי' אף שב' צו"ה אינן רק י', מ"מ סוף סוף הוא פרמ"ר, ואינו מתוקן רק בצו"ה, ובכה"ג שרובו פרוץ מכל צד אינו מועיל צו"ה של יתר מי', וכה"ג אסור אף לדעת סמ"ג וסמ"ק "... עכ"ל.

ומבואר, דפליגי הביה"ל והחזו"א לגבי מהות צורת הפתח, שלדעת המשנ"ב היא נחשבת 'מחיצה סתומה' כמו דופן ממשית, ואילו לחזו"א צוה"פ איננה 'סתומה' ולכן אינה דומה לשתי מחיצות ממשיות העומדות זו כנגד זו. וצ"ב במאי פליגי בכל זה.

והנראה לומר לפי משנ"ת לעיל, שהחזו"א אזיל בזה לשיטתיה דס"ל

שבצפון, ומשו"ה אין להכשיר באופן זה, אלא אם יהיו הקנים שע"ג צוה"פ יותר צרים מהמזוזות, דאז ניכרות המזוזות בחללים שבכל הצדדים.

וביאר יותר את דבריו בזה, בסי' ע' ס"ק כ"ג, שבצוה"פ מותר להשתמש רק עד כנגד החוד הפנימי שלו בלבד, וז"ל: "... שו"ע שס"ב ס"י, ואפי' לא נעץ אלא ד' קונדסין בד' רוחות ועשה צו"ה ע"ג כו'. נראה דצריך שיהא הקנה ע"ג קצר [א.ה. צר] מעובי הקונדסין, ומשתמש עד כנגד הקנה [א.ה. כנגד החוד הפנימי של הקנה, ומעט מן המזוזות בולט לתוך חלל הרשות] ... וכיון שנעשה רה"י גם בין הקונדסין, שפיר איכא שקפי לכל צו"ה שבכל ד' רוחות.

אבל אי עובי הקנה ימלא כל עובי הקונדסין, א"כ כיון שתוך הפתח חשיב כרמלית בפתוח לכרמלית, א"כ לא נעשה רה"י רק מחוד הפנימי של הקונדסין לכל צד, א"כ אין כאן שקפי בפנים, שהרי הוא כאילו מוקף מחיצות בפנים [א.ה. וכמש"כ בסי' קי"א הנ"ל, שיש כאן 'סילוק מחיצות'] ... " עכ"ל.

ומתוך כך פסל החזו"א את צורות הפתח שבגגין הבולטין שהכשיר המשנ"ב, ולאותן צורות הפתח שקרא להן המשנ"ב 'מחיצות גמורות מג' צדדים' ס"ל לחזו"א שיש כאן 'סילוק מחיצות'. ועוד פליג החזו"א על המשנ"ב, דלחזו"א מותר להשתמש רק על החוד הפנימי של צוה"פ וכנ"ל, ואילו למשנה ברורה מותר בכל עובי המחיצה ולכן אין כאן 'סילוק מחיצות'.

וכבר אמרנו, שלחזו"א מהות צוה"פ היא 'להבדיל' בין הרשויות, ואילו למשנ"ב מהותה היא 'לחצוץ' בין הרשויות. ולכן גם לחזו"א צוה"פ איננה 'סתומה' ולמשנ"ב צוה"פ היא 'סתומה' וכנ"ל, ודו"ק. ועי' בזה עוד במשנ"ת בסוף הסימן כאן בהבדל בין לחי לצוה"פ.

*

ת. סי' שס"ב סי"א: האם הקנה העליון צריך להיות מכוון בדקדוק מעל שתי המזוזות, תלוי בהנ"ל

כתב הטור בסי' שס"ב סי"א, וז"ל: "... מהו צורת הפתח, קנה מכאן וקנה מכאן ואפילו אינו נוגע בהן ... ויהיו מכוונין כנגד קנה העליון ... עכ"ל.

וכתב הב"י שם, וז"ל: "... ומ"ש ויהיו מכוונין וכו'. הכי משמע ממאי דתנא וקנה על גביהן, וכן כתב הרא"ש בעלה קי"ד ... משמע דמכוונין מיהא בעינן, ואפילו אינם רחוקים במשך ג' משמע לי דלא חשיבי מכוונין משום דפתחא כהאי גוונא לא עבדי אינשי. וכן נראה מדברי המרדכי שאכתוב בסמוך דאפילו אינו מרוחק אלא טפח פסול והוא הדין לפחות מטפח עד שיהיו מכוונין ממש ... עכ"ל.

ומבואר מדבריו, דהיתה קס"ד שכל היכא שהקנה העליון אינו רחוק במשך ג' טפחים ואינו ממש מכוון מעליהן, נמי שפיר דמי משום דהוי לבוד, וקמ"ל שלא, ואפילו מרוחק טפח נמי פסול משום שפתח כה"ג לא עבדי אינשי.

שצוה"פ אינה נעשית 'מחיצה' אלא לאחר שנשלמת צורתה בקנים ומשקוף, וחולק בזה על מחציה"ש בסי' שס"ב סי"א כמשנ"ת לעיל, וכבר נתבארה כוונתו לעיל לפי מש"כ הוא עצמו לגבי ההיתר של עומד מרובה, שמהות המחיצה היא לגדור את הרשות ומכיון שיש עומד מרובה 'בורא לו השכל' את שאר המחיצה.

ולפי זה גם בצוה"פ, כל מהותה היא לגדור את הרשות ולהבדילה מהרשויות שלצידה, ועל ידי שנשלמת צורתה על ידי הקנים והמשקוף 'בורא לו השכל' את המחיצה. אבל לעולם אין זו מחיצה ממש הסתומה, אלא למרות שהיא אינה סתומה נמי חשיבה 'מחיצה' וכנ"ל.

אבל המשנ"ב ס"ל שצוה"פ היא מחיצה גמורה הנוצרת על ידי הקנים, והמשקוף בא רק לקשר ביניהן וכסברת מחציה"ש הנ"ל, וכמו שמשמע מדבריו שם בסי' שס"ב ס"ק ס"ו דעיקר ההלכה היא כמחציה"ש דוקא, ע"ש, ומכיון שכן היא נחשבת כמחיצה סתומה ממש, וזהו שורש סברתו, ודו"ק.

ושו"ר בביה"ל בסי' תר"ל ס"ה ד"ה 'העשויות', שכתב להדיא שצורת הפתח נחשבת כ'סתום', דהקשה שם מדוע גם בשבת לא תהיינה כשירות שתי מחיצות כמין גאם לפי מאי דפסקינן דבעינן נמי צוה"פ, א"כ גם בשבת צריך להיות כשר, וז"ל: "... קשה, דאם כן גבי שבת נמי, לפי מאי דקימא לן לגבי שבת, צורת הפתח הוי כסתום, וכל שכן לבוד דבוראי הוי סתום בכל מקום ... עכ"ל, ע"ש.

ולכאורה צ"ב בלשון הב"י, שכתב 'דפתחא כהאי גוונא לא עבדי אינשי', דמשמע שזוהי אכן צוה"פ אלא שלא עושים פתח כזה, וזה דלא כהטעם שכתב המשנ"ב הנ"ל בדעת הב"י, שהחיסרון בזה הוא שא"א לומר גוד אסיק אם אין הקנים מכוונים זה מעל זה, שפירוש הדבר הוא שאין כאן כלל צוה"פ ולא משום שפיתחה כה"ג לא עבדי אינשי, ובב"י לכאורה לא משמע הכי, וצ"ב.

אם לא דנימא דס"ל לב"י שבמקרה זה שהחיסרון הוא בעצם בניית צוה"פ – אזי אם לא עבדי אינשי פתח כה"ג זהו פסול בעצם צוה"פ וכאילו אין כאן צוה"פ כלל, ולא בכך שהיא אינה במקומה כמו פיתחא מן הצד, ולכן היא בטילה משום שאפילו אם נאמר גו"א לא יגעו הקנים זה בזה ולא תושלם צורת הפתח.

[**וזה** כעין הסברא שכתב החזו"א סי' ע' סק"ה לגבי הפסול של צוה"פ ליותר מעשר אמות לפי רב, דזהו פסול בעצם צוה"פ וכאילו אין כאן צוה"פ כלל, ע"ש, וסברא כזו אול י"ל גם בדעת הב"י היכא שאין הקנים מכוונים ממש, וצ"ב].

ואיך שיהיה נראה כאמור, דלפי מחציה"ש הנ"ל אי"צ שהמשקוף יהיה מכוון בדקדוק מעל ראשי הקנים, ובלבד שיהיה ניכר הקשר שבין המשקוף לקנים, ודו"ק.

*

ובמשנ"ב שם ס"ק ס"ג כתב הטעם לכך דבעינן מכוונים ממש, וד"ל: "... ויהיו מכוונים וכו' - ר"ל ששני הקנים יהיו מכוונים ממש נגד הקנה העליון ולא מרוחק ממנו אפילו כל שהוא ואפילו אם קנה אחד לא היה מכוון כנגדו אלא רחוק כל שהוא פסול. והטעם, דאפילו אם נימא גוד אסיק הלא יהיה הקנה העליון מן הצד ולא מהני וכדלקמיה ... עכ"ל.

הרי קמן, דאם סיבת ההכשר של צוה"פ שהקים אינם מגיעים למשקוף היא משום דאמרין גוד אסיק לקנים ומאריכים אותם כך שאפשר לראות אותם נוגעים במשקוף, אזי כל היכא שאין הם מכוונים ממש כנגד המשקוף לא היא צוה"פ.

וא"כ, לפי משנ"ת לעיל סברת מחציה"ש, שאת דין המחיצה יוצרים הקנים העומדים והקנה העליון מהותו היא רק לקשר בין שני הקנים לומר שאין הם קנים בודדים וכנ"ל, אזי היה מקום לומר, דכל היכא שניכר שהקנה העליון באמת 'מקשר' בין שני הקנים העומדים שפיר דמי ואפילו אינם מכוונים ממש, וכגון דמרוחקים פחות מג"ט דהוי לבוד, או עכ"פ מרוחקים טפח [כמו שדחה המרדכי הנ"ל] דשפיר ניכר שהקנה העליון שייך לשני הקנים העומדים, ודו"ק.

אלא שהמג"א ס"ק י"ט כתב להדיא שצריך שהקנה העליון צריך להיות מכוון בדקדוק, וא"כ לא שייך לומר שמחציה"ש יחלוק עליו בזה, ודו"ק.

י. שם: האם צוה"פ שראשי הקנים העומדים נושקים זל"ז למעלה כשירה או פסולה, מהנ"ל

כתב החזו"א בסי' ע"א סק"ו לפסול צורת הפתח שעשויה כמין משולש שראשי הקנים העומדים נושקים זל"ז, וז"ל: "... צו"ה שב' הקנים באלכסון ומקורבין בראשיהן למעלה כזה (קיב) [א.ה. מדובר בגוונא שראשי הקנים העומדים מרוחקים למעלה זמ"ז ד"ט, דהיינו צורת טרפז, והקנה העליון מחבר את ראשי הקנים למעלה, ראה ציור שם], לדעת הטור ודאי חשיב צו"ה כל שיש גובה י' ברחב ד' חלל ביניהן [א.ה. דהטור כתב שצוה"פ העשויה ככיפה נחשבת הקשת העגולה כמו הקנה שעל גב הלחיים], ולמש"כ סק"ה י"ל דזה כשר גם לדעת הרמב"ם.

ואם אין תקרה כלל על גביהן, אלא ב' הראשין נושקין כזה (קיג) [א.ה. דהיינו בצורת משולש] הוא מחלוקת הטור והרמב"ם בכיפה, ואולי כה"ג גרע ופסול גם לדעת הטור... "עכ"ל.

דהיינו, גם לפי מה שהחמיר החזו"א לפסול צוה"פ שראשיה נושקים זל"ז למעלה, אין פסול זה ברור לגמרי, ויש צד שלפי שיטת הטור לגבי כיפה תהיה צוה"פ זו כשירה, כמו שהאריך החזו"א לבאר בריש סי' ע"א הנ"ל, וצ"ב מה הצדדים כאן.

ונראה, דהא דפסל החזו"א בציור ששני הקנים נושקים זל"ז למעלה, הוא לשיטתו דס"ל שכדי ליצור 'מחיצה' על ידי צוה"פ צריך שתהיה לה כל הצורה של 'פתח', דהיינו שתי לחיים וקנה שעל גבם, ורק אז הוא דהיא

ט. סי' שס"ב סי"א: שני קנים היוצאים זה ממוזזה זו וזה מהשניה ומקורבין באמצע הפתח בלבד, האם כשר

כתב החזו"א בסי' ע"א סק"א, וז"ל: "... ולפ"ז אפי' בב' קנים שיוצאין מהמזוזות אחד ממזוזת ימין ואחד משמאל ומקורבין באמצע הפתח וביניהן פחות מג' פסול וצ"ע בזה... "עכ"ל.

דהיינו, הקנה העליון אינו נמשך ברציפות בין מזוזת למזוזת, אלא יש בו הפסק של לבוד באמצע, בזה נטה החזו"א לומר שאין זו צוה"פ כשירה.

והנראה בזה, משום דהוא לשיטתו שנתבארה לעיל, ס"ל שאת הדין של צורת הפתח שהיא משום מחיצה עושים הן הקנים העומדים והן הקנה העליון ומכיון שהקנה העליון מקוטע, תו אין כאן צורת הפתח שלימה שתיצור מחיצה.

אבל נראה, שלפי משנת' לעיל סברת מחיצה"ש, שאת עיקר דין המחיצה עושים הקנים העומדים וכל תפקידו של הקנה העליון הוא רק 'לקשר' בין שני הקנים העומדים, והוי גילוי מילתא שיש 'מחיצה' בין שני הקנים, א"כ שפיר י"ל, שגם היכא שהקנה העליון הוא קטוע אבל יש 'לבד' בין שני הקיטועים, שפיר יש בזה גילוי מילתא מספיק לגבי שני הקנים העומדים שהם קשורים זל"ז, ושפיר חשיב מחיצה גם באופן זה, ודו"ק.

זו"ל בסי' ע"א ס"ק י"א: "... דגם באלכסון ישר צריך נגיעת קנה עליון דוקא [א.ה.]. דהיינו לאפוקי היכא שכל המחיצה נוטה באלכסון, וכנ"ל], דכיון דעריב משך שטחי עריב ב' ענין תקרה [כלומר, כיון שיש קנה ישר המחבר בין ראשי שני הקנים הנוטים זה כלפי זה] והלכך כשהתקרה נוגעת בקנים מתאחד הכל ומשתלם הפתח במזוזות ומשקוף. אבל א"א להתכשר בקנה עליון כנגדן כיון שאין מזוזה כנגדו על הארץ ... "עכ"ל.

הרי דבריו הם כמשנ"ת, דכדי ליצור 'מחיצה' על ידי צוה"פ, צריכה צורתה של המחיצה להיות שלימה, שני קנים עומדים וקנה על גביהם, ונפק"מ לגבי היכא שהקנים העומדים נוטים זה כלפי זה, והקנה העליון אינו נוגע בראשיהם, שבזה יהיה פסול משום שמתחת קצוות הקנה העליון אין מזוזה כנגדו על הארץ וחסר בצורה של הפתח ושוב לא יוכל השכל 'לברוא' לו מחיצה וכנ"ל.

ואכתי צ"ב, מאי שנא היכא שהקנים אנכיים דפסקינן בזה כר"נ דאין צריך ליגע, א"כ ע"כ הא ד'מתאחד ומשתלם הפתח' הוא ע"כ משום דאמרינן גוד אסיק לקנים וחשבינן להו כאילו הם נוגעים בקצות המשקוף, ומעתה אמאי לא נימא שגם בציוור הנ"ל שהקנים נוטים זל"ז והמשקוף עומד מעל ראשי הקנים ג"כ גוד אסיק לקנים ויגעו ראשי הקנים בקצות המשקוף ויתאחד וישתלם הפתח, ואמאי פסל זאת החזו"א.

וע"כ צ"ל כמו שרמזנו לעיל, דס"ל לחזו"א דכדי שהשכל יברא לו מחיצה היכא

נעשית 'מחיצה' וכמשנ"ת לעיל, ולכן, היכא שאין קנה עליון המחבר את ראשי הקנים העומדים אין זו צורה של 'פתח' ולכן ס"ל להחזו"א דהיא פסולה.

משא"כ אם אין ראשי הקנים העומדים נושקים זל"ז, ויש מעט גג שטוח המחבר ביניהם, בזה פשוט לחזו"א שכשר לפי הטור ואפילו לפי הרמב"ם, והיינו משום שסו"ס יש כאן צורה של קנים עומדים וקנה על גביהן, מה שאין כן בציוור הנ"ל שאין כאן כלל צורה של פתח.

אבל לפי משנ"ת סברת מחציה"ש לעיל, שתפקידו של הקנה העליון הוא רק 'לקשר' בין שני הנים העומדים כדי לגלות שיש ביניהם קשר וממילא הם נעשים 'מחיצה', שפיר י"ל שגם בכה"ג יהיה על צוה"פ הזו שם של 'מחיצה', משום שאין לך גילוי מילתא גדול יותר שיש קשר בין שני הקנים העומדים היכא שראשיהם נושקים זל"ז, ובתנאי שיהיה חלל בגובה י"ט ברוחב ד"ט בין הקנים. וזו יכולה להיות דעת הטור שהסתפק בה החזו"א, כנלע"ד.

והנה, מה שהכשיר החזו"א לשיטת הטור היכא ששני הקנים נוטים זה כלפי זה ויש בין ראשיהם מרחק של ד"ט, וכמשנ"ת לעיל, הוא רק היכא שהקנה העליון אכן נוגע ממש בראשי הקנים העומדים, אבל לא יהיה אפשר להכשיר צורת הפתח כזו היכא שאין הקנה העליון נוגע בראשי הקנים העומדים, וכתב טעם לכך, משום שלא נשלמת ע"י כך צורת הפתח.

וכן כתב החזו"א בסי' ע"א סק"ז, וז"ל: "... עשה לקנה העליון ב' ידים לב' ראשיו כזה (ק"ז) [א.ה. דהיינו ששתי ידיים אלו יוצאות הצידה מחוץ לבין שני הקנים ומחוברות לראשי הקנים] והניח שתי ידותיו על הקנים, היינו צו"ה מן הצד ופסול.

דאל"כ כל מן הצד נימא דעובי קני המזוזה הנן ידות קנה העליון והתחלת המזוזות מתחת אותן הידות, דמה לי חיבור טבעי, ומה לי חיבור בידי אדם, ושפיר י"ל דחיבור קנה העליון עם ראשי קני המזוזה משהו להו כחד, וראשי הקנים הן הן ידות קנה העליון, והן מונחין על המזוזות ומחוברין בהן חיבור טבעי, ועוד מי לא עסקינן דהמזוזות נעשו ע"י בנין אבנים ולבינים, ואפ"ה פסול מן הצד "... עכ"ל.

הרי שפסל צורת פתח זו משום צורת הפתח מן הצד, ונראה שהוא לשיטתו הנ"ל אזיל, דכל שאין 'צורה של פתח' על צורת הפתח תו אין היא נעשית 'מחיצה' וכנ"ל. ומשו"ה בציוור זה שבפועל נמצא הקנה העליון בצד המחיצה יש לפסול, למרות שנקודת המשען של הקנה העליון באמצעות היתדות הללו היא ממש על גבי ראשי הקנים העומדים.

ונראה, דלפי משנ"ת לעיל סברת מחציה"ש לכאורה יש לדון להכשיר גם בגוונא כזו, והיינו דמשום שנקודת המשען של היתדות היא כאמור על גבי ראשי הקנים העומדים, א"כ עדיין י"ל שניכר הדבר שיש קשר בין שני הקנים העומדים ליצור מחיצה.

שאינן הקנים העומדים נוגעים בקנה העליון צריך שיהיה ניכר שהקנה העליון משלים את צורת הפתח, ובזה ס"ל דהיכא שהקנים העומדים הם באלכסון ואין הקנה העליון נוגע בהם אין ניכר לעין שזו צורת הפתח השלימה ותו לא מועיל כדי 'לאחד ולהשלים את הפתח'.

אבל לפי סברת מחציה"ש, יהיה כשר גם בכה"ג, מכיון שסו"ס מתקיים התנאי של 'קנה על גבם', כדי לקשר בין שני הקנים, וממילא נוצרת כאן 'מחיצה', וזו עוד נפק"מ בין שתי השיטות, ודו"ק.

*

יא. שם: האם היכא שעשה שתי ידות לקנה העליון והושיב יתדות אלו ע"ג הקנים חשיב צוה"פ מן הצד או לא

הנה, בשו"ת נפש חיה סי' ל"ד היקל למתוח את החוט העליון של צוה"פ על זרוע קטנה היוצאת מצידו של עמוד הטלגראף סמוך לראשו והיא כפופה כלפי מעלה, כשהחוט עובר מעל גבי ראש זרוע זו, ולעניינינו שייך הנידון לגבי עמודי החשמל או הטלפון, וכן היקל בשעת הדחק בשו"ת מהרש"ם סי' שס"ב, ע"ש.

אבל רבים כבר דחו סברא זו, וכתבו שזוהי צורת הפתח מן הצד דפסולה, ועי' שו"ת בית שלמה ח"א סי' מ"א, ובתורת חסד או"ח סי' ט' ועוד.

העצים על ידי מסמרים, ואף שהחוט מחובר לעץ מן הצד, כאשר גזע העץ מיצר והולך ומלמטה הגזע עבה יותר, וככל שהוא מגביה נעשה צר, אם מקום החוט מעל הגזע בגובה עשרה טפחים, צורת הפתח היא וכשירה [ראיתי זאת בשיעור הגר"א וייס שליט"א פרשת תרומה תשע"ז, ע"ש].

אבל החזו"א בסי' ע"א ס"ק י"ב לא כך, אלא כתב שם לפסול ולא הכשיר אלא היכא שהחוט היה מעל החלק העבה של הקנה כשהוא באופן ישר, וז"ל: "... היה קנה המזוזה עב מלמטה ודק למעלה והניח קנה העליון מן הצד, למש"כ המקור"ח דבחקק כה"ג מהני, וכמש"כ סק"י, מ"מ אם העובי משופע באלכסון שהולך ומתקצר, נראה דלא חשיב קנה ע"ג מזוזות.

ומיהו אם חקק באלכסון שפיר דמי כמו בראשי קנה המזוזה משופעין והניח על גבן דלא חשיב מן הצד, אבל לפ"ז אין לדבר שיעור נאמן בידינו לדינא, וצ"ל דלא מפסל אלא אם כל העובי באלכסון ישר מתוך עשרה טפחים עד קנה העליון, וצ"ע "... עכ"ל. וצריך ביאור במאי פליגי.

ונראה שזו עוד נפק"מ במחלוקת החזו"א ומחציה"ש הנ"ל, דהחזו"א פסל בזה משום שבכה"ג אין לזה צורה של פתח, משום שהחוט הקשור מן הצד אינו ממש מעל הקנה העומד היכא שהוא משופע, ורק אם יש בחלק התחתון של הקנה עובי יותר גדול בצורת גליל שהחוט הקשור למעלה עומד מעליו, בזה הוא דיש לה צורה של פתח, כדין הקנה העליון שאינו נוגע בקנים העומדים.

והא דצורת הפתח מן הצד דהיינו היכא שהקנה העליון מחובר בצידי הקנים כמש"כ המשנ"ב, או כמש"כ ההג"א שהוא בין שני הקנים ולא עליהם, הוא משום שחסר בתנאי של תקנת חכמים שתהיה לזה צורה של שני קנים וקנה על גביהם, אבל הכא שפיר מתקיים תנאי זה ולכאן שפיר י"ל לכאורה שלפי מחציה"ש תהיה צוה"פ כזו כשירה, וצ"ב.

ומיהו, אפילו לפי הנ"ל, עדיין לא יהיה אפשר לכאר בזה את סברת הנפש חיה הנ"ל לגבי עמודי הטלגראף, משום דהתם אין הזרוע יוצאת מעל גבי העמודים אלא מצידם בלחוד, אם לא שנאמר שגם באופן כזה שזוהי צורת עשיית עמודים אלו אזי חשבינן לזרוע זו כחלק ממשי מן העמוד ושוב יש להתיר על י סברת מחציה"ש הנ"ל, וצ"ב.

*

יב. שם: האם בעמודים העשויים כקונוס אפשר לחבר את החוט מן הצד בקצה הצד העליון או דהויא צוה"פ מן הצד

הנה, בשו"ת אבנ"ו אר"ח סי' רצ"א, הסיק לגבי עמוד שהוא רחב מלמטה, והניח את החוט העליון למעלה מן הצד, שנמצא שהוא מונח מעל גבי עובי הקנה שמלטה [דהיינו עמוד בצורת קונוס, שאפילו אם יחבר את החבל מן הצד בראש הקנה, אפי"ה יהיה החוט מעל בסיס הקנה במקום שהוא גבוה י"ט], שהוא כשר.

וכן מטו בשם מרן הגר"ח, שעשה עירוב בכריסק בחיבור חוטי העירוב לגזעי

וכל זה הוא לשיטתו הנ"ל שצורת הפתח היא משום 'מחיצה' וכנ"ל, אבל נראה דלשיטת המשכנ"י שנתבארה לעיל, שצורת הפתח היא מדין 'פתח', אזי תו לא אכפת לן מבקיעת הגדיים שמחוץ לצוה"פ, שהרי אין זו 'מחיצה', וצ"ב.

*

יד. סי' שס"ב סי': האם מהניא צוה"פ מד' צדדים בבקעה כשהיקף המחיצות הוא פרו"מ, במח' המשנ"ב והחזו"א

כתב השו"ע סי' שס"ב סי', וז"ל: "... אם עשה צורת פתח, אפי' לפרצה יתירה מעשר, מותר. ואפי' לא נעץ אלא ארבע קונדיסין בארבע רוחות ועשה צורת פתח על גביהן, מותר. והני מילי בחצר ומבוי שיש בהם דיורין, אבל בבקעה לא מהני כשכל הרוחות על ידי צורת פתח ... עכ"ל.

וכתב המשנ"ב שם, דאם ההיקף של הבקעה הוא כתיקונו אפשר יהיה לעשות ד' צוה"פ, וז"ל: "... ע"י צורת הפתח - לאפוקי אם היה ההיקף כתיקונו אלא שיש בה פרצות יותר מעשר מהני צורת הפתח אפילו בבקעה בארבעה רוחותיה אפילו אם היה הפרוץ מרוכה על העומד ... עכ"ל.

ותמה על דבריו החזו"א בסי' ע' ס"ק י"ב, דאם היקף המחיצות הוא פרוץ מרובה, איך אפשר לקרוא לזה 'היקף כתיקונו', וז"ל: "... ובס' מ"ב ס"ק נ"ז כ' אם היה ההיקף כתיקונו כו' יותר מי' כו' בד' רוחותיה כו' הפרוץ מרובה

אבל האבנ"ז, וכן הגר"ח שהכשירו נראה דס"ל כסברת מחציה"ש הנ"ל שכל היכא שמתקיים התנאי שהקנה העליון יהיה בעל הקנים העומדים אפילו שהם בצורה של קונוס, סגי בזה כדי לגלות ששני הקנים קשורים זל"ז ויוצרים שפיר 'מחיצה' וכנ"ל, ודרו"ק.

*

יג. שם: היכא שהעמודים נוטים החוצה זה מזה, האם כשר לצוה"פ ובאיזה תנאי

כתב החזו"א בסי' ע"א סק"ו, וז"ל: "... היו ב' הקנים באמצע הפתח על הארץ ונמשכין באלכסון זה לימין וזה לשמאל כזה (קיד), והניח למעלה קנה על גביהן, נראה דתלוי בפלוגתת רש"י ותו' שבת ק"א בביציאתא דמישן, דלפרש"י, כל דאיכא בקיעת גדיים תחתיהן אינן מחיצות, ולדעת תו' לא איכפת לן בזה, ועי' לעיל סי' ד', ומיהו, כשסתם מצדיהן שפיר דמי וכן כשיש בין הקנים למטה ד"ט [וה"ה בדאיכא ד"ט בפחות מג' כדאמר שם], כשר ... עכ"ל.

דהיינו, החזו"א השווה בין ביציאת דמישן דמסכת שבת ק"א ע"א לפי שיטת רש"י שם, לבין הדין של צורת הפתח שבה הקנים נמשכים באלכסון זה מזה, שכשם שבביציאתא דמישן לפי רש"י כל היכא דאיכא בקיעת דגים תו אין מחיצות הביציאתא מחיצות אלא אם ימלא אותן בקנים, כך גם בצוה"פ זו אסור יהיה להשתמש מחוץ למחיצה תחת האלכסון משום בקיעת הגדיים.

לרבים, ולכן שפיר קרינן לזה על כל פנים לעניין היתר הד' קונדסין הפנימי כ'היקף כתיקנו, ודו"ק.

*

טו. סי' שס"ג ס"ו: במח' הפוסקים האם צוה"פ הרחוקה ג"ט מן הכותל בטילה כלחי

כתב הב"י בסי' שס"ג ס"ו, וז"ל: "... כתב רבינו יהונתן בפרק קמא דעירובין (ג.) על מתניתין דהכשר מבוי צריך שיהיה הלחי סמוך לכותל המבוי בלא הפסק שלשה טפחים שאם היה מרוחק מן הכותל שלשה אתי אוריא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה שבכל פחות משלשה אמרינן לבוד וכמאן דמיחבר דמי... עכ"ל.

ונפק"מ מזה, דאם הלחי רחב יותר או שווה לגודל ההפלגה מן הכותל, יהיה כשר משום דתו לא אמרינן דאתי אוריא דה"ג ודה"ג ומבטל ליה [מג"א סי' שס"ג סק"ה בשם הש"ג דף ד' אות א'].

אבל התוספות בעירובין דף י' ע"ב ד"ה 'ועושה' פליגי, וכתבו וז"ל: "... ועושה פס שלש אמות - וצריך לחי אחר, דהאי פס לא מהני הואיל ומופלג מן הכותל שלש, דאמר לקמן דלא הוי לחי... עכ"ל.

דמשמע מדבריהם דבכל גוונא נפסל הלחי בהפלגת ג"ט משום שבטל הלבוד ובטל כל תיקון הלחי, ונפק"מ דאפילו אם הלחי רחב מג"ט, דתו לא שייך לומר דאתי

כו', וזה תמוה מאד, מאי יהי' ההיקף כתיקונו כיון שפרמ"ר בד' רוחות ויתר מי'... "עכ"ל.

וכתב עוד שם, וז"ל: "... ונראה דבבקעה דאסרינן בצו"ה בד' רוחות, היינו כל שפרמ"ר בד' רוחות ואע"ג דאיכא עומד טובא, דאל"כ אין לדבר שיעור כמה יהא עומד, וגם אין לחלק בין בקעה לדידן לחצר ומבוי לדעת הר"מ לענין שיעורא, מיהו כשב' דפנות עומ"ר נראה דמהני צו"ה אף בבקעה, וכעין שכ' תו' י"א א' ד"ה חצר וכמש"כ המ"מ לדעת הר"מ... "עכ"ל [היינו מש"כ התוספות בדף י"א ד"ה 'אילימא' בדעת הריצב"א].

וצ"ב במאי פליגי המשנ"ב והחזו"א דלמשנ"ב קרינן 'היקף כתיקנו' גם היכא שהפרוץ הוא מרובה, ואילו לחזו"א, כל היכא דהוי פרוץ מרובה תו לא חשיב 'היקף כתיקנו'.

ולפי משנ"ת לעיל במח' החזו"א והמשנ"ב בגדר מהות ההיתר של מחיצות רה"י יש לבאר שפיר, דהחזו"א ס"ל שמהות מחיצות רה"י הוא לגדור את הרשות ובעינן דוקא מחיצות, הגם שחלקם הוא 'מחיצות שכליות', אבל מחיצות עכ"פ מיהא בעינן, ולכן כל היכא שהפרוץ מרובה תו אין כאן כלל 'מחיצות' לא גשמיות ולא שכליות ולכן אין זה כלל 'היקף'.

אבל המשנ"ב ס"ל כמשנ"ת, דמהות המחיצות הוא 'לסמן' את גבולות הרשות, ולכן אפילו בפרוץ מרובה ניתן להבחין בגבולות הרשות על ידי הקנים שעומדים בקצוות החצר, ועל כל פנים גם בצירוף הד' קונדסין המסמנים גם הם שזהו הגבול שעד אליו מסור הדבר

התוספת שבת סק"י, ע"ש. וצ"ב מדוע לא חשו לבקיעת גדיים בכה"ג כמש"כ הבכור שור.

ונראה לומר, שכל טעמו של הבכור שור שאסור בכה"ג משום בקיעת הגדיים צ"ב טובא, שהרי בקיעת הגדיים ג"ט היא משום גובהם של הגדיים, ובזה אמרינן שאם המחיצה אינה מגיעה עד סמוך לקרקע ג"ט אזי מקלקלת בקיעת הגדיים את המחיצה. אבל לגבי רוחב הרווח שבין הלחי לכותל - מה שייך שיעור של ג"ט לעניין בקיעת הגדיים, הרי רוחב הגדיים הוא קטן בהרבה מג"ט, ולכן שפיר ס"ל לחזו"א שהסיבה לאסור את הרחקת הלחי מן הכותל ג"ט אינה משום בקיעת הגדיים, אלא רק מן הטעם שכתב החזו"א שאין הלחי מחיצה מצד עצמה אא"כ היא סמוכה לכותל.

ולפי זה שפיר פליגי הבכור שור והחזו"א בדעת התוספות לגבי צוה"פ אם היא נפסלת בהרחקת ג"ט משום בקיעת גדיים או שלא. שהבכור שור לטעמו אסור, והחזו"א לטעמו שפיר התיר.

ואיך שיהיה, מבואר להדיא לפי שתי השיטות שצוה"פ היא מדין מחיצה ולא מדין פתח. וכן הוא גם להדיא בדברי המשנ"ב סי' שס"ג ס"ו בביה"ל ד"ה 'צריך', וממילא ניתרת הפירצה בעומד מרובה.

אבל בשו"ת בית אפרים סי' כ"ה כתב בסוף דבריו דהגם שצוה"פ יש לה דין 'מחיצה', מ"מ אי אפשר לומר בה 'עומד

אוריא דה"ג ודה"ג ומבטיל ליה, דיהיה פסול מעצם הניתוק שיש ללחי עם הדופן.

ועי' לקמן בענייני מבוי במה שנתבארה מח' התוס' והש"ג לגבי עומ"ר בלחי עצמו, וכאן יש לדון בזה גם כן לגבי צוה"פ שעושים בדופן רביעית של המבוי, אם גם היא פסולה היכא שאיננה סמוכה לדופן המבוי.

והנה, בספר בכור שור ביאר את טעמו של הרבינו יהונתן לגבי לחי, דהיינו במה שהחיסרון של לחי שאינו סמוך לכותל הוא משום דאתי אוריא דה"ג ודה"ג ומבטל ליה, וכתב שאפילו לשיטת הר"י הנ"ל לגבי לחי, בצוה"פ אין לחוש לכל זה, ואפילו היכא שהיא אינה סמוכה לכותל היא כשירה, והיינו משום שהאור שכתל צוה"פ חשיב מחיצה גמורה [ונראה כוונתו שהאור כאילו סתום] והיא יותר גדולה מן הרווח שבינה לבין הכותל.

משא"כ לפי שיטת התוספות, כתב הבכור שור שכמו שלחי פסול היכא שהוא מרוחק מן הכותל ג"ט, כך גם צוה"פ המרוחקת מן הכותל ג"ט פסולה משום בקיעת גדיים, ע"ש. וזה דלא כמש"כ החזו"א שבסמוך.

ובטעם דברי התוס' דכל לחי המרוחק מן הכותל פסול, כתב החזו"א סי' ע' ס"ק י"ד, דמכיון שלחי אינו נחשב מחיצה בפנ"ע אלא רק היכא שהוא מצטרף לכל הפחות לשתי מחיצות אחרות, ולכן אינו מועיל אלא היכא שהוא סמוך למחיצה גמורה. אבל צוה"פ נחשבת מחיצה גמורה גם כשאינה מצטרפת למחיצות אחרות, וכעין זה כתב גם

והובאו דבריו לעיל, ולכן סגי בהכי כדי לומר עומד מרובה.

ואילו הנך רבוותא דפליגי עליה ס"ל כמחציה"ש הנ"ל שאת עיקר דין המחציה יוצרים הקנים שבצדדים, ולכן לעולם אין זו 'מחציה גמורה' ששייך לומר בה עומד מרובה, וצ"ב.

ויותר נראה, דס"ל דצוה"פ עיקרה הוא מדין 'פתח', כמשנ"ת לעיל בפתיחה ולקמן בענייני מבוי דעת הגרע"א על סי' שס"ג סל"ד, לגבי 'לא לשבוק פתחא רבא ועייל בזוטא', ובמה שנתבארה שם קושיית הגרע"א דהוא ס"ל שצוה"פ היא אכן מדין 'פתח', ומשו"ה לא שייך לומר בזה עומ"ר, משום דעומ"ר אמרינן ב'מחיצות' ולא ב'פתח', ודו"ק.

וע"ע במשנ"ת על סעיף זה בשו"ע לקמן בענייני עומ"ר, במח' התוס' והשלטי גבורים היכא שהלחי הוא עומ"ר, אי סגי בכך דליהוי לחי או דבעינן לחי אחר להתירות.

*

טז. עירובין י"א ע"א: האם חלון המשמש כצוה"פ, הוא רק היכא שגבהו י' ורחבו ד' או כל חלון חשיב צוה"פ

הנה, מסקינן בגמ' עירובין דף י"א, דחצר שרובה פתחים וחלונות אינה ניתרת בצוה"פ, ומבואר שם בגמ' עוד, דלפתחים ולחלונות יש דין צוה"פ.

מרובה, וז"ל: "... וכבר כתבתי, שי"ל דאע"ג דצה"פ מהני לנפשיה להיות עליו שם מחיצה אעפ"י שלא נסמך לכותל, מ"מ אפשר שאין מועיל להתיר הפרצה שבצידו מטעם עומד מרובה, דדוקא במחיצה גמורה ממש מחשב עומד להיות רבה על הפרוץ משא"כ בצה"פ וצ"ע "... עכ"ל. וכן הוא גם בשו"ת אבנ"ז סי' רפ"ז ס"ק י"ג ובגאון יעקב עירובין י"א ע"א ד"ה 'איפכא', ע"ש.

הרי קמן, דפליגי גם לפי השיטה שצוה"פ היא משום 'מחיצה', האם אפשר לומר בה 'עומד מרובה' כמו כל מחיצה, או שלא משום שאינה מחיצה גמורה, וצ"ב במאי פליגי.

ושמא י"ל, דהחזו"א אזיל לטעמיה שנתבאר לעיל, שדין המחיצה שיש בצוה"פ הוא רק היכא שנשלמה צוה"פ ע"י הקנים העומדים והמשקוף, דאז משום שיש לזה צורה של פתח 'בורא לו השכל' 'מחיצה' שיש בה שפיר כדי לגדור את הרשות, ומשו"ה גם יש לדונה בעומ"ר כלפי גבולות הרשות, ואין צריך שתהיה סמוכה לדופן האמיתית [למרות דס"ל לחזו"א שצוה"פ איננה סתומה, כפי שיתבאר לקמן במחלוקתו עם המשנ"ב בסי' שמ"ו לגבי צוה"פ מד' רוחות שהאורך גדול מן הרוחב, האם אפשר להכשיר להרמב"ם צוה"פ יותר מעשר, וע"י בזה שם].

ולפי המשנ"ב הדברים יותר פשוטים, משום דהוא ס"ל דצוה"פ חשיבה מחיצה ממש ולכן חשבינן לה כסתומה כמו כל פתח כמש"כ רש"י בדף כ"ד ע"ב והרשב"א בדף י' ע"ב

כמאן דליתא משא"כ בצ"ה ... "עכ"ל. וצ"ב,
דזה אינו שייך לכאורה לגבי חלון, כפי
שהקשה בספר הנ"ל.

ונראה ליישב את דברי החזו"א, שהוא אזיל
לשיטתיה שנתבארה לעיל, שצוה"פ
היא באמת 'מחיצה' אך כל דין המחיצה שלה
נעשה היכא ששלמת צוה"פ עם שני קנים
עומדים וקנה על גביהם, וכמו שהובאו לשונות
החזו"א לעיל. ופירוש הדבר הוא כמשנ"ת,
שעל ידי שניכרת המסגרת של צוה"פ 'בורא לו
השכל מחיצה' וע"כ כך נעשית הרשות גדורה.
וגדירת הרשות היא מהות המחיצה וכנ"ל.

ומשו"ה, כל חלון שאינו גבוה י' ורחב ד', אזי
אפילו אם כך דרך בני אדם
לעשותו ויש לו שם 'פתח', אפילו הכי אם
צריכין ליה בתור 'מחיצה' כדי להשלים את
העומד, אין לו תורת מחיצה עד שיהיה גבוה
י' ורחב ד', וכלפי הדין של גדירת הרשות
שפיר יש לו שם פירצה, ודו"ק.

*

**יז. טור סי' שס"ב סי"א: אי בעינן היכר ציר
בצוה"פ או לא, תלוי בנידון אי צוה"פ היא
משום 'פתח' או 'מחיצה'**

הנה, בגמ' עירובין י"א ע"ב נתחדשו שני דינים
גבי צוה"פ: "... ואמר רב חסדא, צורת
הפתח שאמרו צריכה שתהא בריאה כדי
להעמיד בה דלת ואפילו דלת של קשין. אמר
יש לקיש משום רבי ינאי צורת הפתח צריכה

ולכאורה דבר תימה ראינו בחזו"א בסי' ע"ז
סק"ה, דכתב שחלון שאינו גבוה י'
ורחב ד' אינו חשיב אלא פירצה, וז"ל:
"... ונראה דכל חלון בכותל פחות מגובה
י' ורחב ד' חשיב פרצה, ולא חשיב הכותל
כצוה"ה דאין צוה"ה בפחות מחלל י' ורחב
ד', וכמבואר בבהגר"א שס"ג סעי' כ"ו
באינה גבוה י', ונראה דה"ה באינה רחבה
ד' לדעת הטור, ודלא כמש"כ לעיל סי' י"א
סק"טו ... עכ"ל.

והקשה בספר מפתח עירובין על דף י"א ע"א,
דהסברא נותנת לא כך, אלא כל חלון
דדרך בנ"א לעשותו חשיב כפתח, ובלבד
שיהיה בו דע"ד, כמבואר במשנה בריש פרק
חלון, דמהיכי תיתי לומר דהוי כפירצה אם אינו
גבוה י' או אינו רחב ד', ע"ש דנשאר בצ"ע.

ובמה שהביא החזו"א ראייה מדברי הגר"א
בסי' שס"ג סכ"ו [אות מ"ו] גם כן
לכאורה אינה נוגעת לחלון המשמש צוה"פ
אלא לצוה"פ שבאה להתיר את פתח המבוי
שגבהו פחות מעשרה טפחים, ושעשויה מקנה
מכאן וקנה מכאן וקנה ע"ג, ובא לפרש גם את
דברי הרמב"ם שלכאורה התיר את צוה"פ גם
אם היא פחותה מ"ט. ועל זה כתב הגר"א שגם
לפי הרמב"ם אין צוה"פ פחותה מ"ט.

וד"ל הגר"א שם: "... ויותר אני תמיה שהצ"ה
כ' בסי' שס"ב סי"א שצריך שיהיו גבוהין
י"ט הקנים ומשמעות הלשון דכל המבוי פחות
מ"ט ... אבל ברמב"ם כ' גובה הפתח, וצ"ל
שהצ"ה יהיה גבוה י"ט, ואפ"ה לחי של פתח
המבוי לא מהני כיון שאין שם שיעור מבוי

חידש רב אשי מידי דוקא לגבי היכר ציר [דהיינו דינא דר"ל בלחוד ודלא כפירוש הרא"ש הנ"ל], ועל זה ענו לא שלא, דהיינו שנדחה דין זה, אבל על דינא דר"ח דבעינן צוה"פ בריאה לא שאל מידי משום שר"ח לא חידש מידי בצוה"פ אלא שתהיה בריאה וזו סברא טובה שלא היה לו קשה עליה, ורק החידוש של ר"ל שהוא אינו מעיקר צוה"פ עצמה אלא דין חיצוני לה, בזה הוקשה לו וענו לא שלא קי"ל הכי, ע"ש באורך. ומשו"ה לא פסקו הרי"ף והרמב"ם דבעינן היכא ציר.

וצ"ב במאי פליגי הרי"ף והרא"ש, שהרי גירסאות אלו לא נכתבו להדיא, אלא כך פירשו את כוונת הגמ' כל אחד לשיטתו.

ושו"ר בש"ג שם בתוך אריכות דבריו, שכתב לבאר את סברת הרי"ף, וז"ל: "... וכתב הטור, וצריך שיהיה לו היכא ציר, ואז הוי בכלל צורת פתח, ורבינו השמיטו... עכ"ל.

נראה שנושא זה לכאורה אינו קשור לחקירה, אם צוה"פ היא 'פתח' או 'מחיצה', משום שהרמב"ם והרי"ף הרי סוברים שצוה"פ היא מדין 'פתח' כמו שנתבאר דעתם לעיל בעניין צוה"פ מן הצד, ואפי"ה לא הצריכו היכר ציר. ואילו הרא"ש וסיעתו דס"ל דצוה"פ היא משום 'מחיצה' כמשנת' שם, ואפי"ה הצריכו היכר ציר ובלא זה לא הוי בכלל צוה"פ, וצ"ב בשורש מחלוקתם.

אם לא דנימא דאדרבה, דדוקא הרמב"ם והרי"ף דס"ל דצוה"פ היא פתח, והיא מפיקעה משם 'פירצה', אי"צ יותר מאשר קנה

היכר ציר מאי היכר ציר אמר רב אויא אבקתא... ע"כ.

ועוד שם, מצינו ששאל רב אחא את תלמידי רב אשי אם חידש רב אשי מידי בעניין צוה"פ, ענו לו שלא. ובפירוש שאלת רב אחא יש שני מהלכים בגמ' שיש להם נפק"מ טובא להלכה.

דאתיא התם: "... אשכחינהו רב אחא בריה דרב אויא לתלמידי דרב אשי, אמר להו אמר מר מידי בצורת הפתח, אמרו ליה לא אמר ולא כלום... ע"כ. ופשטות קושיית רב אחא היא האם חידש רב אשי עוד דינים בצוה"פ, בנוסף למה שחידשו ר"ח ור"ל, וענו לו שלא, אבל שני הדינים הנ"ל מוסכמים בגמ', דבעינן גם צוה"פ בריאה וגם היכר ציר.

וכן כתב גם הרא"ש בפ"ק סי"ד, וכן כתב הטור בסי' שס"ב סי"א, וז"ל: "... וצריך שיהו הקנים חזקים לקבל דלת, ומיהו אפילו אין יכולין לקבל לקבל אלא דלת כל שהוא כגון של קש או של קנים סגי, וצריך שיעשה לו היכר ציר... עכ"ל.

אבל הרי"ף והרמב"ם פסקו רק את דינא דר"ח דבעינן שתהיה צוה"פ בריאה, ולא העתיקו את דינא דר"ל דבעינן היכר ציר, והקשו הראשונים מדוע השמיטו הרי"ף והרמב"ם דין זה.

וראה בש"ג [ב: בדפי הרי"ף] בשם הרב בר' דוד דלקרטיא, ובב"ח בסי' שס"ב סק"ז, שתירצו, ותו"ד הוא שגירסת הרי"ף ופירושו היתה, ששאלת רב אחא היתה האם

העליון. אבל רש"י הביא שתי לשונות ממה הראיה לכך, האם מפשטות דברי הברייתא או רק מדברי אב"י, דבלשון הראשונה שכתב רש"י הראיה לכך היא מדין הברייתא עצמה ולא מפירושא דאב"י, ואילו בלשון השניה הראיה לכך היא דוקא מפירושא דאב"י ולא מדינא דמשנה.

וז"ל רש"י: "... ושויין שאם יש ברגליה עשרה - גובה, קודם שיתחיל לעגל. חייבת - דהא יש בה עשרה גובה ברוחב ארבעה, ואפילו כל העיגול סתום - נשאר שם שיעור פתח כשר, אלמא אין צריכין ליגע, דהא הכשירה דפתח ברגליה היא, והעיגול מפסיק בין תקרה העליונה למזוזות, וקתני חייבת.

אב"י - לפרושי פלוגתייהו אתא, לישנא אחרנא, ואמר אב"י גרסינן, ומפירושו דאב"י ילפינן דאין צריכין ליגע... "עכ"ל.

ומשמע מלישנא בתרא ברש"י לגבי הא דפירש אב"י את הברייתא, דמפשטות הברייתא בלחוד אכן לא היה מקום ללמוד שאין הקנים צריכים ליגע בתקרה, עד שבא אב"י ופירש את מח' חכמים ור"מ בחוקקין להשלים וביש ברגליה שלשה טפחים ואין ברחבה ד"ט, דלר"מ חוקקין להשלים בין ברוחב לד"ט ובין בגובה לעשרה טפחים.

ונראה דהכוונה היא שמדברי ר"מ למדנו שאין הקנים צריכים ליגע בתקרה, שהרי גובה הקנים בפועל אינו אלא ג"ט וכל החלל עד י"ט סתום ואינו מוגדר כ'קנים', וגם רבנן לא פליגי עליה דר"מ אלא אם חוקקין להשלים

וכאן וקנה מכאן וקנה ע"ג, דבזה תו לא הויא פירצה. משא"כ הרא"ש וסיעתו הסוברים שצוה"פ היא משום 'מחיצה', ס"ל שרק אם יש למחיצה זו צורה של פתח שהוא 'סתום', אז הוא דנוצרת כאן מחיצה, וכמו שנתבארה לעיל דעת החזו"א, שרק לאחר שנשלמה צוה"פ מתקבלת כאן מחיצה, אכתי צ"ב.

*

ית. עירובין י"א: בעניין כיפה, האם התקרה היא העוגל הפנימי או התקרה העליונה, שתי גיר' בגמ'

איתא בגמ' עירובין י"א ע"ב: "... תנא צורת הפתח שאמרו קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן. צריכין ליגע או אין צריכין ליגע, רב נחמן אמר אין צריכין ליגע, ורב ששת אמר צריכין ליגע... אשכחיה רב ששת לרבה בר שמואל, אמר ליה תני מר מידי בצורת הפתח, אמר ליה אין, תנינא כיפה - רבי מאיר מחייב במזוזה וחכמים פוטרין, ושויין שאם יש ברגליה עשרה שהיא חייבת.

אמר אב"י הכל מודים... כי פליגי ביש ברגליה שלשה וגבוהה עשרה ואין רחבה ארבעה ויש בה לחוק להשלימה לארבעה, רבי מאיר סבר חוקקין להשלים ורבנן סברי אין חוקקין להשלים. אמר ליה אי משכחת להו לא תימא להו לבי ריש גלותא ולא מידי מהא מתניתא דכיפה... "ע"כ.

ולפי גירסא זו יש ראייה מן הסוגיא לכך שאין הקנים העומדים צריכים ליגע בקנה

והרי לן דמח' הלשונות ברש"י היא בזה גופא, מה נחשב ה'תקרה' בכיפה, האם התקרה העליונה או העיגול הפנימי, ודו"ק.

[והנה, החזו"א בסי' ע"א סק"א] [בסוגריים] כתב בדעת רש"י, שאין הפירושים חולקים, וז"ל: "... ומש"כ רש"י בל"א דגרסינן ואמר אביי ומפירוש אביי ילפינן דא"צ ליגע, נראה דאין זה אלא שינוי הלשון והגירסא, אבל גם לגירסא ראשונה ע"כ ביש בו לחוק פליגי ועפ"ז מוכח דא"צ ליגע, וזה דלא כמש"כ לעיל שיש שני פירושים שונים בדברי רש"י ונפק"מ רבתי ביניהם, והנלע"ד כתבנו].

אכן, גם בראשונים כאן חזינן שיש הסוברים שהעוגל הפנימי של הכיפה הוא התקרה ולא התקרה העליונה, משום שיש גירסאות שלפיהן כל הנידון הבריייתא הוא אינו קשור כלל לדין של 'צריכין ליגע' או שלא, אלא רק לנידון אי חוקקין להשלים או שלא, ולא גרסינן את סוף השמעתתא, דאמר רב ששת 'אי משכחת להו, וכו' לא תימא להו מיד'.¹

דז"ל הרשב"א בסוגיין: "... ובפלוגתא דרב נחמן ודרב ששת דצריך ליגע או אין צריך ליגע, איכא מאן דפסק כרב ששת דאמר צריך ליגע, דרב ששת ורב נחמן הלכה כרב ששת, והא דבעא מיניה רב ששת מרבה בר שמואל ואהדר ליה איהו מכיפה, לא תליא בהא אלא לענין חוקקין אמר ליה.

אבל הרב אלפסי ז"ל פסק כרב נחמן ממתניתא דכיפה, דלענין נגיעה קא מיתתי לה, וכן פרש"י והראב"ד ז"ל, ויש ספרים דגרסי בהדיא

או שלא, אבל בעיקר הדין שאין הקנים צריכים ליגע בתקרה מודו ליה.

[מיהו, שו"ר בריטב"א, שכתב שלגירסא זו רק מדברי חכמים הוא דילפינן שאין הקנים צריכים ליגע, משום דס"ל שאין חוקקין להשלים, אבל מדברי ר"מ הסובר דחוקקין להשלים שפיר חשיבי נוגעים, וכתב על זה דאינו מחוור, ע"ש. ושמא לפי דברינו שפיר יהיה פירוש זה מחוור, משום שגם לפי ר"מ אין צריכים ליגע וכנ"ל].

ומעתה צ"ב ללישנא בתרא דרש"י, מדוע א"א ללמוד דין זה מן הבריייתא עצמה, ובמאי פליגי הגירסאות בדברי אביי.

והנה, ברש"י בלישנא קמא, שפירש שהדין שאין הקנים ליגע נלמד מגוף דברי הבריייתא, כתב שהתקרה העליונה הישרה היא ה'תקרה' והעיגול של הכיפה מפסיק בין הקנים לתקרה, וזו גופא הראיה שאין הקנים צריכים ליגע בתקרה שהרי אין קצות הקנים נוגעים בתקרה העליונה הישרה.

ולפי זה י"ל, שהלשון השניה שפירש רש"י, שפירושה הוא דא"א ללמוד זאת מפשטות דין הבריייתא וצריכין לפירושא דאביי כדי ללמוד זאת, ס"ל שהעיגול הפנימי עצמו הוא התקרה של הכיפה, ולכן מדין הבריייתא עצמה א"א ללמוד שאין הקנים צריכים ליגע בתקרה, שהרי הם אכן נוגעים בה משום שהעיגול יוצא מקצה הקנים, ומשו"ה היה נצרך פירושו דאביי במח' חכמים ור"מ כדי לחדש שאין הקנים צריכים ליגע כמשנ"ת.

וצ"ב לפי זה, איך הוכיחה הגמ' מכיפה שאין הקנים צריכים לגעת בקנה העליון, הרי לפי ציור זה באמת הקנים נוגעים במשקוף, וצ"ב וכה"ק החזו"א בסי' ע"א סק"ג.

ותי' החזו"א שם, דהדין של משקוף מעוגל יהיה תלוי במח' רב ששת ור"נ. דלר"ש הפוסל את המשקוף שאינו נוגע במזוזות, פירוש הדבר הוא שרק משקוף הנמצא יש בין המזוזות הוא דיש לו צורת הפתח, וס"ל שכל המחיצות של הפתח מחזקות זו את זו, ולכן ס"ל שכל העוגל היוצא מעל הגובה שבין ראשי המזוזות אין הוא 'מחזק' את המזוזות ואינו נכלל בצוה"פ [וכמו שהגדיר זאת שם, דחשיב משקוף העשוי פרקים פרקים, שהפרק האמצעי אינו מחובר לראשי המזוזות.

אבל לר"נ, הסובר שגם אם אין הקנים נוגעים נמי חשיבה צוה"פ ולא אכפת לו שאין המשקוף נוגע בפועל בראשי הקנים, א"כ לשיטתו גם משקוף מעוגל חשיב משקוף ואינו נחשב בפרקי פרקי, ע"ש באורך.

ואכתי צ"ב מהי סברת המחלוקת בין השיטות אי התקרה העליונה חשיבה תקרה אך לא תקרה מעוגלת, לבין אם אפילו תקרה מעוגלת חשיבה תקרה, ולקמן תבאר מחלוקתם לגבי צורת המזוזות.

*

אמר לי' אי משכחת להו לא תימא להו, ואף בפירושי רש"י ז"ל איתא, והיא מכרעת בפירוש כדבריהם ז"ל וכן הלכה... "עכ"ל.

ומבואר להדיא מדברי החולקים על הרי"ף, דס"ל שרגלי הכיפה אכן נוגעים בתקרה, וזה כדעת רב ששת, ומשו"ה לא נאמרה מתניתא זו אלא לעניין הדין של 'חוקקין להשלים', וע"כ מוכח מהך מתניתא דס"ל שהעוגל הפנימי הוא דחשיב כתקרה ולא התקרה העליונה ומשו"ה ראשי הקנים נוגעים בתקרה, ולכן אין סתירה ממנה לדעת רב ששת, ודו"ק.

וכן הוא להדיא ברמב"ם בהלכות מזוזה פ"ו ה"ד, וז"ל: "... בית שיש לו מזוזה מכאן ומכאן וכיפה כמין קשת על שתי המזוזות במקום המשקוף, אם יש בגובה המזוזות עשרה טפחים או יתר חייב במזוזה, ואם אין בהן עשרה טפחים פטורין מפני שאין לו משקוף... "עכ"ל. הרי שגם העוגל של הכיפה נחשב משקוף. וזהו הפירוש שדחה רש"י בעירובין י"א ע"ב. [ועי' בכס"מ שהקשה אמאי צריכינן למזוזות גבוהות י' אם הכיפה חשיבה גם כן כמשקוף, וע"ש בט"ז שם סק"ב במה שתיירץ].

ולכאורה זהו גם הביאור בטור יו"ד סי' רפ"ז, וז"ל: "... ואם יש לו ב' מזוזות והאסקופה שעליהן עשויה כקשת ומתקצרת והולכת עד שאין בה ד' טפחים ברוחב, אם יש בגובה המזוזה י' טפחים קודם שנתקצרה עד שאין בה ד' חייב ואם לאו פטור... "עכ"ל [ועי' בט"ז שם סק"ג].

לשיעור גובה י' טפחים מן הארץ... "עכ"ל. דהיינו, כל היכא שיש בין הכתלים רוחב עשרה טפחים מצטרף לגובה י' אפילו אם המזווה עגולה, אבל כל היכא שאין בחלל רוחב י' מיקרי 'עיקום' ולא מזווה ואינו מצטרף לגובה י'.

ובהמשך דבריו כתב רש"י שם, וז"ל: "... חייבת - דהא יש בה עשרה גובה ברוחב ארבעה, ואפילו כל העיגול סתום - נשאר שם שיעור פתח כשר, אלמא אין צריכין ליגע, דהא הכשירה דפתח ברגליה היא, והעיגול מפסיק בין תקרה העליונה למזוזות, וקתני חייבת "... "עכ"ל. ומבואר מהציור שצייר רש"י שהתקרה העליונה היא ישרה, וכמשנ"ת כבר לעיל בדבריו וכ"כ החזו"א בסי' ע"א סק"ג.

ואילו הרמב"ם פט"ז ה"כ משבת כתב, וז"ל: "... פתח שצורתו כיפה אם יש באורך רגלי הכיפה עשרה טפחים הרי זה צורת פתח, וצורת פתח שעשה אותה מן הצד אינה כלום שאין דרך הפתחים להיות בקרן זוית אלא באמצע... "עכ"ל.

וכתב המ"מ שם, שהרמב"ם לא הצריך פתח ברוחב ד"ט כדי לחייב במזווה, וז"ל: "... וסבר רבינו דלא בעינן רחב ד' לענין צורת פתח ולענין מזווה. ועד כאן לא הזכירו שם רחב ד' אלא משום ר"מ דאית ליה חוקקין להשלים ואינו סובר כן במה שאינו רחב ד' שאין לו שיעור אבל בשיש ברגליה עשרה ודאי אינה צריכה רחב ד' כן כנ"ל. והרשב"א ז"ל לא כתב כן... "עכ"ל. וצ"ב מהו שורש מחלוקת רש"י והרמב"ם בכל זה.

יט. בהמשך להנ"ל: בהיפוך הסברות בין שיטת רש"י להרמב"ם לגבי מזוזות מעוגלות ותקרה מעוגלת

הנה חזינן מחלוקת משולשת בין רש"י להרמב"ם לגבי גדרו של 'פתח' לענין מזווה: א. דלרמב"ם בעינן דוקא מזוזות ישירות בגובה עשר. ב. אבל המשקוף יכול להיות אפילו עגול. ג. ואין צריך דוקא רוחב ד"ט אלא סגי בכך שהוא רחב יותר מג"ט דנפיק מתורת לבוד.

ואילו לרש"י הוא איפכא: א. המזוזות יכולות להיות מעוגלות מתחילתן. ב. ולא אכפת לן אלא שהחלל שביניהן בגובה עשרה טפחים יהיה ברוחב ד"ט ולא פחות. ג. אבל התקרה אינה יכולה להיות עגולה אלא ישרה וכמשנ"ת כבר לעיל. דכתב רש"י בעירובין דף י"א ע"ב, וז"ל: "... וחכמים פוטרם - מפני שלמעלה בעיגול הוא מצר, ואינו רחב ארבעה, ואין פתח פחותה מארבע רוחב... "עכ"ל.

וכתב הב"ח ביו"ד סי' רפ"ז על פירוש רש"י, וז"ל: "... מפירוש רש"י לשם מבואר, דדוקא בדאיכא ברגליה עשרה ברוחב ארבעה, התם הוא דשוין דחייבת, ומשמע דאפילו אין שם גובה בלא עגול אלא מתחיל להתעגל מן הארץ אפילו הכי חייבת כיון דאיכא גובה עשרה ברוחב ארבעה... "עכ"ל.

וכן הוא גם בט"ז שם סק"ג בדעת רש"י, וז"ל: "... אבל לרש"י אף העיקום הוא מן צירוף לגובה י' טפחים כל שיש בחללו ד' טפחים ואפילו אם מתחיל מן הארץ להתעקם, אבל אחר שאין שם חלל ארבעה מיקרי עיקום ולא מצטרף

'פתוח' ואינו סתום, וזו הסיבה שפירש הרמב"ם שפיתחא בקרן זוית דלא עבדי אינשי הוא פתח גמור ולא רק צוה"פ, וכמשנ"ת כבר לעיל באורך.

ומשו"ה י"ל שכדי להגדיר את הפתח לא סגי במה שיש משני צדדיו מחיצות, שהרי בכך רק סגי כדי שלא תהיה זו 'פירצה' כמש"כ הגר"ח הנ"ל, אלא צריך שתהיה לו גם צורה חיובית של פתח עם מזוזות ומשקוף, דאז הוא מקבל שם חיובי של 'פתח' שמהותו היא להיות כניסה ויציאה מן הרשות.

דהיינו, לרש"י פתח הוא סתימה מעלייתא והוא חלק מן המחיצה, ולכן סגי במה שיש משני צדדיו מחיצות הגובלות אותו ויוצרות פתח דממילא, משום דסגי בכך כדי להחשיבו כחלק מן המחיצה. משא"כ להרמב"ם, פתח אינו כסתום אלא כפתוח, והוא השער הכניסה היציאה מן הרשות והוא צריך להיות פתח באופן חיוב כדי להבדילו מן המחיצה שעל ידו.

ונפק"מ היא, דלרמב"ם בטל הפתח מצורתו כל היכא שכבר אינו פתח מושלם, ואילו לרש"י אין הפתח בטל אלא היכא שניכר שהוא פרוץ והרוס לגמרי.

וכעין זה כתב גם החזו"א סי' ע' ס"ק כ"ה לבאר את המחלוקת בין דעת הריטב"א עירובין י"א ע"ב ד"ה 'וא"ת' לדעת רש"י, וז"ל הריטב"א שם [בתוספת ביאור]: "... וא"ת ובקנה מכאן וקנה מכאן היכי איכא שקפי

ובפשוטו נראה לומר, דלרש"י אזלינן בתר ה'חלל' של הפתח, ואילו להרמב"ם אזלינן בתר ה'צורה' של הפתח, ומשו"ה ס"ל לרמב"ם דבעינן דוקא מזוזות ישרות כפי שנעשה כל פתח המוכר במציאות.

משא"כ רש"י ס"ל דאזלינן בתר ה'חלל' של הפתח ולכן לא אכפת ליה אם המזוזות עגולות כל היכא שיש חלל גבוה עשרה טפחים ברוחב ד"ט. אבל גם זה צ"ב, דאכתי לא ברירא במאי פליגי לגבי המשקוף, דלרש"י הוא צריך להיות דוקא ישר ולרמב"ם לא אכפת לן אם הוא עגול, וצ"ב.

והנראה בזה בהקדם, דכבר הובאה לעיל שיטת רש"י בדף כ"ד ע"ב ודעת הרשב"א בדף י' ע"ב, דכל פתח שיש בהיקף המחיצות של רה"י נחשב כסתום, ופירוש הדבר הוא - שחלק מהסתימה של מחיצות רה"י הוא גם שיש בהן פתחים, אבל פתחים אלו אינם מהווים הפסק בהיקף המחיצות אלא הם חלק מן המהות של המחיצה, שלעולם כל פתח שבה גם הוא נכלל בשם 'מחיצה'.

ומשו"ה י"ל, שכדי להגדיר מהו 'פתח' סגי בכך שיש משני צדדיו מחיצות, ועצם מציאות המחיצות משני הצדדים היא המגדירה את הפתח, ואין צריך דוקא צורה של משקוף ומזוזות כדי ליצור 'פתח', שהרי גם הפתח הוא חלק מן המחיצה.

משא"כ לפי הרמב"ם, וכפי שביארו הגר"ח גם בסטנסיל אות י"ז וכהשלמה לכך גם בחי' הגר"ח הנ"ל, מהותו של פתח הוא שהוא

הוא עגול, משום שגם זו היא צורה מקובלת של עשיית פתח.

משא"כ לפי רש"י, שהפתח גם הוא חלק מן המחיצה, לכן לא אכפת לך אם המזוזות שלו מתעגלות שהרי גם כך הוא סיוס המחיצות שמכל צד וסגי בזה, ורק אכפת לך שיהיה בו חלל המספיק כדי להחשיבו כפתח, דהיינו גובה י' טפחים ברוחב ד' טפחים וכנ"ל. אבל מאידך, על כרחך מה שנחשב המשקוף של פתח זה הוא בהכרח השפה העליונה שלו ולא העוגל הפנימי, שהרי שפתו העליונה היא סוף גובה ה'מחיצה' שיש בדין הפתח ושם מסתיימת המחיצה.

ובאמת יש להסתפק לפי זה, האם השפה העליונה של הכיפה צריכה להיות דוקא ישרה, או אפילו אם היא עגולה לא אכפת לך ובלבד שהיא תהיה העליונה ולא העוגל הפנימי, ובאמת נראה שהסתפק בזה גם החזו"א בסי' ע"א סק"ג, ע"ש.

ולפי דרכם זו נחלקו רש"י והרמב"ם גם לגבי רוחב הפתח לעניין כלאיים, שלרש"י בעינין דוקא רוחב ד"ט, משום דפחות מזה אין על הרווח שבין המחיצות שם של פתח חשוב, דאין שם פתח על פחות מד' כמבואר בעירובין דף ה' ואין ה'בדל בזה בין פתח לעניין כלאיים לבין פתח לעניין שבת.

אבל הרמב"ם הסובר שצריך לעשות פתח כצורתו וכנ"ל, אזי גם אם הפתח הוא ברוחב של פחות מד"ט, אכתי יש לו צורה חיובית של פתח, עכ"פ לעניין כלאיים. ומה

דמצרכינן לעיל והוה ליה פתחי שמאי [ומונח בדבריו שקני צוה"פ אינם 'שקפי' וצ"ב מנ"ל].

וי"ל, שאין מעכבין שקפי אלא בפתח שבכותל דכי ליכא שקפי, והיינו מזוזות, אפילו יהיו פני הכותל שוין אינו נראה אלא כפרצה, אבל בקנים או קונדיסין שפיר מתחזי צורת הפתח בלא שקפי.

ומלשון רש"י ז"ל, שפירש לעיל נראה דפתח שאין לו [שקפין], היינו שהצדדים אינם שוין אלא אבן נכנסת ואבן יוצאת ולמעלה הוא ג"כ פרוץ, הא כל שהם שוין מן הצד ולמעלה שוב אינו צריך ואתא שפיר הא דקנים, ומיהו פירוש שקפי אינו מוכיח כן בפרק הקומץ רבה אלא כפירוש הראשון, וכן היה מפרש מורי הרב זלה"ה... "עכ"ל.

וביאר החזו"א שם את מחלוקת רש"י והריטב"א, וז"ל: "... והלכך ס"ל להריטב"א דכל שאין משקפים כאלו, ניכר שאין זה פתח אלא פרצה, ולפרש"י אין זה תנאי דשפיר יכול להשלים ולכוין את הכותל עצמו, כשאר המזוזות הנקבעין בה, והלכך לא נפקא מתורת פתח אלא כשניכר, שאין זה בנין אלא הרוס ופרוץ... "עכ"ל, והיינו כמשנ"ת במחלוקת רש"י והרמב"ם.

ולפי הנ"ל, שפיר יש לומר דס"ל לרמב"ם שכדי להבדיל ולהגדיר את הפתח באופן חיובי, צריך שתהיינה לו צורה של פתח כמו במציאות, דהיינו מזוזות ישרות ולא קשתיות הניכרות כלפי המחיצות. אבל מאידך לא אכפת לך אם המשקוף העליון

וכן חלקו על מש"כ שם המקור חיים שצוה"פ אינה צריכה מזווה, וכתב החזו"א דודאי צריכה מזווה.

וז"ל המקור"ח שם: "... ועוד דנראה בחוש, שיש חילוק בין עירוב למזווה, דבעירוב כשר כשיש צוה"פ בקנים וקונדסים, ואף כשיש בקנים חתיכות מהזמורה זה הנכנס וזה יוצא, ובמזווה אין צוה"פ מחייב במזווה ... אלא ודאי דזהו ההפרש שבין עירוב למזווה, דבמזווה בעינן פתח ממש כפתחי שמאי, וצוה"פ אינו חייב מזווה. משא"כ בעירוב דסגי בצוה"פ - כשר בקנים וקונדיסין אף שהקנין דומין ממש לפתחי שמאי שיש בהן ענפים יוצאין ונכנסין - כשר, דנהי דפתח לא הוי, צוה"פ מיהא הוי.

וכ"כ הריטב"א "... דבפתח, אפילו יהיה פני הכותל שוה אינו נראה אלא כפרצה, אבל בקנים שפיר איתחזי צוה"פ בלא שקפי ... אלמא דצוה"פ כשר בלא שקפי, ובפתחי שמאי דפסלינן - נראה דוקא בכתלים, שיש כותל מכאן ומכאן דגוף הכותל הואיל וארכה ד' אמות אינו נידון משום לחי ובעינן פתח ממש ... עכ"ל.

וכתב עליו החזו"א שם, וז"ל: "... עירובין י"א א', כי תניא ההיא בפתחי שימאי כו', רש"י פי' דאבן נכנס ואבן יוצא, ומבואר, דאפי' אין להפתח פצימין כדרך פצימי פתח אלא פרצות בכותל חשיבי פתח, דראשי הכתלים מימין ומשמאל חשיבי מזוזות, והריטב"א כתב, דלית להו שקפי היינו פצימי פתח כדרך שעושיין לפתח.

שאינו לו דין פתח לעניין שבת, כבר כתב החזו"א סי' ע' ס"ק י"ד, משום דס"ל שמהותו של ה'פתח' בהיקף הרשות הוא לאפשר כניסה ויציאה, ובפחות מד"ט אינו ראוי לכניסה ויציאה, ע"ש.

ולפי מחלוקתם זו גם נתבארה לעיל מחלוקתם לעניין צורת הפתח אם היא מדין 'מחיצה' או מדין 'פתח', שהרי ההקדמה לגדרי צורת הפתח היא גדרי הפתח בעצמו מה הן, ומזה משתלשל הגדר של צורת הפתח, ודו"ק.

*

כ. בהמשך להנ"ל: תתבאר מח' המקור"ח והחזו"א האם יש חיסרון של 'פתחי שימאי' במזוזות של צוה"פ

כתב המקור חיים בקונטרס תקון עירובין לחדש, דכל מחלוקת הראשונים בענין פתחי שימאי הוא רק לענין דיני פתח לפטרו ממזווה, אך גבי צוה"פ בשבת אין דינה כדין פתח ואין בה חיסרון של פתחי שימאי, וייסד דבריו על פי הריטב"א שהובא לעיל וכפי שיתבאר, והוסיף עוד שם, שכותל שנמצא בצד צורת הפתח וארכו יותר מד"א יצא מתורת לחי ואינו יכול לשמש כרני צורת הפתח ולכן אנו צריכים לאותם אבן יוצאת ואבן נכנסת כדי שיהיו המשקוף [הכוונה לקנה העומד] של צורת הפתח.

והאחרונים, ובכללם גם החזו"א יו"ד סי' קע"ב סק"א, חלקו עליו, דאבן יוצאת ואבן נכנסת אינו יכול להיות משקוף,

פתחי שימאי, וצריך לשפה את הקנים וליטול עוקציהן... "עכ"ל.

מבואר כנ"ל, דפליגי בכמה עניינים: הן לגבי חיוב המזוזה בצוה"פ, שהמקו"ח פוטר והחזו"א מחייב. והן לגבי האם הכתלים שמצידי צוה"פ שיש להם משך ד"א כשרים למשקוף צוה"פ או לא, שהמקו"ח פוסל והחזו"א מחייב, ובעיקר פליגי האם המזוזה של צוה"פ צריכה להיות חלקה או דאפילו עם בליטות היא כשירה, וצ"ב במאי פליגי.

והנראה לומר, שהמקו"ח שחילק בין 'פתח' גמור לעניין חיוב מזוזה לבין 'צורת הפתח' לעניין עירוב, ס"ל שצורת הפתח היא 'מחיצה גמורה' וכסברות הרשב"א בדף י' ע"ב והמשנ"ב בסי' שס"ב שנתבאר לעיל, והיא נחשבת כ'סתומה' ממש כמש"כ הביה"ל בסי' תר"ל הנ"ל, ולכן אין לה כלל קשר לפתח ממש לעניין חיוב מזוזה.

ומשו"ה ס"ל, שרק לגבי 'פתח' צריך צורה של פתח עם מזוזות ומשקוף ללא פגימות ופוסל בהם החיסרון של 'פתחי שימאי', משא"כ בצוה"פ לעניין עירוב בשבת, התם זו 'מחיצה' ולא פתח ומשו"ה לא פוסל בהם פגימות במזוזות.

והא דס"ל שמשך ד"א של הכתלים שמצידי צוה"פ מפקיע אותם משם מזוזה לצוה"פ, הוא משום שצוה"פ צריכה מזוזות בצדדים ולא 'מחיצות' מצידיה, דרק אז היא עצמה נחשבת למחיצה, אבל שהמזוזות שלה רחבות יותר מד"א, הרי יש להן כבר שם של

ובחזו"א או"ח סי' ע' ס"ק כ"ה הובאו דברי המקור חיים, שפירש, דהא דפסול אבן נכנס ואבן יוצא - היינו בשהכותל ד' אמות יוצא מדין משקוף, ואנו צריכים לאותן האבנים הבולטים לשם משקוף - ולזה אמרו דלא מהני כאן לבוד דחשיבי פתחי שימאי, אבל אם אין במשך הכותל ד' אמות אמרינן דל האבנים הבולטים והכותל עצמו נחשב למשקוף. ומהאי טעמא אין אנו מקפידים בקני צורת הפתח שאינם משופין ועוקצי הענפים בולטים בשטחן ולא חשיבי פתחי שימאי.

ודבריו ז"ל תמוהין, שאין משך ד"א מפסיד בצוה"ה, שלא נאמר אלא בלחי שהוא משום היכירא, אבל לא בפסי חצר שהם משום מחיצה, וה"ה בצוה"ה וממקומו הוא מוכרע דלמה לי' להזכיר פתחי שימאי לימא בהכותל ד"א... אלא ודאי אין נפקותא כאן במשך הכותל וכל שאין המשקוף משופה וחלק חשיב פתחי שימאי.

ולפי' ריטב"א אפשר, דקנה שהעמידו לשם משקוף אין פגימות וכניסות מפסידתו. ואמנם אנן נקטינן כפרש"י ומיקלינן למחשב ראשי הכתלים למזוזות. וע"כ דפגימות וכניסות פוסלות.

ויש מקום לומר, דדוקא בכותל שנפרץ ונהרס פסול אבן נכנס ואבן יוצא, דנראה כאן פרצה והירוס ולא פתח. אבל העמיד קנה לשם מזוזה אע"ג שאינו משופה כשר וכמש"כ שם. אבל ראוי להחמיר כסברת המקו"ח דזה בכלל

והקשה על הט"ז בספר תוספת שבת, דמשמעתתא דכיפה לפי פירוש רש"י מוכח שאין ההפסק בין המזוזות לבין המשקוף מזיק, וז"ל: "... ולא ידענא מנליה, הא דהא הך מלתא דאין צריך שיגע הוא נלמד מהא דאיתא כיפה ר"מ מחייב וחכמים פוטרין, ושויין שאם יש ברגליה עשרה קודם שמתחיל להתעגל שחייב, והרי עיקר המשקוף הוא התקרה הישרה שלמעלה, וא"כ הרי אינו נוגע במזוזות שלמטה, ש"מ שאין צריך ליגע, ע"כ.

וא"כ מזה מוכח ג"כ שם, ההפסק אינו מזיק כלום, דהא העיגול הוא מפסיק בין התקרה הישרה ובין המזוזות, עיין בדף י"א בפירוש"י לשני הפירושים... "עכ"ל. [ובהערת אגב, מבואר מדבריו ששני הפירושים ברש"י אינם חולקים זה על זה, ודלא כמו שכתבנו לעיל בדעת רש"י]. וצריך ליישב את דברי הט"ז מקושייתו.

וביישוב דברי הט"ז בסי' שס"ג ס"ק י"ט מקושיית התוספת שבת הנ"ל י"ל, דלט"ז לא מדין גוד אסיק אתינן עלה כמו שהבין לכאורה התוס' שבת, דלפי זה אכן יש ראייה מן הברייתא דכיפה שכדי לומר בקנים עצמם גוד אסיק אכן לא מפריע ההפסק שיש בין הקנים למשקוף.

אלא צ"ל, דס"ל לט"ז כשיטת מחציה"ש שהנ"ל בעניין מהות צורת הפתח, דהיינו ס"ל שעיקר דין ה'מחציה' שיש בצוה"פ נוצר על ידי הקנים העומדים, ואילו מהות הקנה העליון הוא רק לקשר ולגלות ששני הקנים שכאן אינם בודדים אלא שהם יוצרים

מחיצות מבוי מצד עצמן והרווח שביניהן הוא 'פירצה' בכותל ולא צוה"פ מצד עצמה.

אבל החזו"א ס"ל שמהות המחיצה שיש בצוה"פ אינה מתקבלת אלא על ידי שנשלמה צוה"פ במזוזות ומשקוף, כל כולה אינה אלא 'מחיצה שכלית' כמשנ"ת כבר לעיל כ"פ, ומשו"ה רק היכא שמזוזות חלקות הוא דיש על זה צורה של פתח כדי ליצור מחיצה. ומשו"ה ס"ל שגם אם הכתלים שמצידי צוה"פ ארוכים מד"א, אין בכך חיסרון ביצירת החלל של צוה"פ שמאפשר לשכל לברוא לו מחיצה.

*

כא. סי' שס"ג סכ"ו: האם גג המפסיק בין הקנים למשקוף פוסל את צוה"פ, במח' הט"ז ותוס' שבת, מהנ"ל

כתב הרמ"א בסי' שס"ג סכ"ו, וז"ל: "... והמנהג הפשוט במדינות אלו לתקן על ידי חבל הקשור לרחבו של מבוי... ועל כן יש ליהזר להעמיד תחת החבל שני קנים גבוהים עשרה מכוונים תחת החבל... "עכ"ל.

וכתב הט"ז שם ס"ק י"ט, וז"ל הנצרך לן: "... ונ"ל עוד דאם למעלה מן הקנים שמעמידין למטה יש גג שמפסיק בין גובה החבל להקנים, יש איסור בזה, דלא הוה צ"ה בזה כיון שהגג מפסיק בין החבל להקנים ואין עושין צ"ה בענין זה אלא צריך שיפתח נקב גדול בגג למעלה מהקנים בענין שיהיו מכוונים תחת החבל בלי הפסק... "עכ"ל.

את המחיצה ואין צורת הפתח נוצרת על ידי גו"א של הקנים.

ומשו"ה, היכא שיש הפסק בין המזוזה למשקוף, תו אין ניכר שהקנה העליון מקשר בין שני הקנים, ולכן בעינינו שיעשה חור בשפת הגג כדי שהקנים 'יראו' את המשקוף ויהיה ניכר הקשר שבין שני הקנים וכנ"ל.

משא"כ בההיא דכיפה, שם הגם שיש הפסק של הכותל בין הקנים לבין המשקוף, מ"מ כיון שהפסק זה הוא חלק מצורת הפתח הכללית, אזי עדיין ניכר להדיא הקשר שיש בין שני הקנים על ידי המשקוף שבכיפה, לומר לן שאין הקנים בודדים אלא חלק מהמחיצה, ולכן לא אכפת לן בהפסק שיש בפועל בין הקנים למשקוף, ודו"ק.

והנה, החזו"א סי' ע"א ס"ק י"ג כתב על ראיית התוספת שבת, שלפי מה שהוא החזו"א פירש לגבי כיפה, שלא התקרה הישרה שלמעלה היא המשקוף אלא העוגל שלמטה הוא המשקוף, ונמצא שאין הפסק בין המזוזות למשקוף. אלא שכתב שיש לפסול באופן שיש גג שמפסיק בין המזוזות למשקוף מטעם אחר, והוא, משום שבאופן זה התקרה הבולטת נחשבת כמשקוף והקנה העליון שעל גבה אינו כלום, ואי אפשר לצרף את סוף התקרה להמשך הקנה כיון שיש אויר ביניהם. אמנם כתב שם, שאם ההפסק הוא דבר שאינו קבוע אין הו מפסיק וכשר.

וז"ל החזו"א שם: "... בענין הפסק הגג בין תקרה למזוזות, שהקשה בתו"ש על הט"ז מעירובין י"א ב' [פירוש מכיפה, דמוכח דאי"צ ליגע] למש"כ סק"ד אין ראי' משם. ומסתבר, דעובי הכותל הבולט הוא התקרה ומה שהחבל אחוריו לאו כלום הוא, וכיון שיש אויר בין שפת העובי הבולט עד הקנה א"א לצרף עובי הכותל עם החבל שיהי' ככיפה, וכמש"כ לעיל, ואין כאן משקוף. ומיהו אם יש ביניהן באויר דבר שאינו קבוע, נראה דאינו מפסיק... עכ"ל.

וביאור דבריו נראה, שהוא לשיטתו שנתבארה לעיל אזיל גבי מחלוקתו עם מחציה"ש בסי' שס"ב ס"ק י"א לגבי האם מותר שהקנה ינוד ברוח.

דנתבאר שם דעת החזו"א, דכל דין המחיצה שיש לצוה"פ מתקבל רק לאחר שנשלמת צורת הפתח על ידי המזוזות והמשקוף, דאז חזינן כאן 'מחיצה' שיש בכוחה לגרור רשות, וכנ"ל. וכאשר אין המזוזות נוגעות במשקוף, הא דצוה"פ כשירה הוא משום שהשכל בורא לו מחיצה' משום שניכר שהמשקוף שייך למזוזות, וכנ"ל.

וא"כ כל זה נכון רק היכא שאין דבר המפסיק בין המזוזות למשקוף, אבל היכא שיש הפסק כזה המנתק את הקשר שהיה ניכר בין המשקוף למזוזות, תו אין השכל בורא' לו מחיצה. אלא אם כן ההפסק הוא דבר שניכר שאינו קבוע, שאינו מפריע לשכל לברוא את המחיצה, ודו"ק.

הזמורה המתוחה מאילן לאילן] מצלת בסוכה ואין סוף סכך מצלת, מה בין זה לזה - זה נעשה לכך וזה לא נעשה לכך, ע"כ. א"כ היאך מתיר המרדכי והג"מ אף על פי שלא נעשה לכך, וצ"ע. ולכן יש להחמיר ועיין בטור ס"ז וסי' שס"ג סכ"ו... "עכ"ל.

וכתב הגר"א שם ליישב קושיית המג"א, בכך שהבבלי חולק על הירושלמי בזה, וז"ל: "... ואם הטפח והקנה כו'. כצ"ל, אבל בירושלמי פ"א דסוכה הלכה א' וספ"ק דעירובין איתא, דאינו מתיר משום דלא נעשה לכך, ועמ"א. וי"ל, דס"ל דגמ' דידן פליג על הירושלמי, דאמרינן בפ"ק דעירובין - דוקא בפתחי שימאי, ולא משני בשלא נעשו. ועוד שם [ט"ו ע"א], במחיצות דכ"ע ל"פ כו'. וע"ל סי' שס"ב ס"ג [הכוונה דבמחיצה שנעשית מאליה לא פליגי אביי ורבא דכשירה]. וצ"ה לכ"ע משום מחיצה... "עכ"ל.

וכלומר, ס"ל לגר"א שבירושלמי מבואר שאם לא עשה מתחילה את צוה"פ לשם צוה"פ פסול, ועל זה חולק הבבלי וס"ל שצוה"פ העומדת מאליה כשירה. והיינו מכיון דקי"ל שמחיצה שנעשית מאליה כשירה, וצורת הפתח היא משום 'מחיצה', אזי גם צוה"פ שנעשית מאליה כשירה, ולכן חולק הבבלי על הירושלמי בזה.

אבל החזו"א חולק על עצם קביעת הגר"א שהירושלמי חולק על הבבלי, וס"ל שגם הירושלמי סובר שאין צריך עשיה מתחילה לשם צוה"פ, וכל הנידון בירושלמי הוא אחר, והוא, דיש לחלק בין היכא הקנה העליון נעשה

ואילו התוספת שבת שהקשה על הט"ז הקשה כן משום שסבר שדין המחיצה בצוה"פ נוצר על ידי שתי המזוזות, והא דצוה"פ כשירה היכא שאין המזוזות נוגעות במשקוף הוא משום דאמרינן גוד אסיק לקנים וכמש"כ הגרע"א שם בהגהותיו, וס"ל שהפסק זה של התקרה אינו מונע מלומר גו"א ולכן צריך להיות כשר, ודו"ק.

ונמצאו ג' שיטות בזה, דעת הט"ז היא כדעת מחציה"ש, ולכן היכא שאין ניכר הקשר בין הקנים למשקוף לא נוצרת מחיצה ופסול, ואילו החזו"א הגיע לאותו הדין רק לפי שיטתו כמשנ"ת, ואילו התוספות שבת סבר כהגרע"א ולכן שפיר שייך לומר גו"א לקנים גם בכה"ג ולכן כשר.

*

כב. סי' תר"ל ס"ב: האם צורת הפתח צריכה עשיה לשמה, במח' הגר"א והחזו"א בדעת הירושלמי

כתב השו"ע סי' תר"ל ס"ב, וז"ל: "... דפנות הסוכה, אם היו שתיים זו אצל זו כמין ג"ם... הגה: ואם הטפח והדופן מגיע לסכך, אין צריך קנה על גביהן (מרדכי הגה"מ פ"ד)... "עכ"ל.

ומבואר במרדכי, שהגם שהסכך של הסוכה לא נעשה לצורך שיהיה משקוף של צוה"פ אפ"ה הוא כשר. והקשה על זה המג"א שם מירושלמי בירושלמי פ"א דסוכה הלכה א' וספ"ק דעירובין, וז"ל: "... ומ"מ צ"ע דבירושלמי איתא פיאה [פי' קליעת

היתה פתוחה לחצר בשעת עשיתה, ועכשו נפרצו מחיצות החצר, וניחא לי' עכשו בצו"ה בשביל שיוכל להוציא מבית לאכסדרה בשבת, נמי חזרו הפצימין להיות פצימי פתח ונתחייב במזוזה [א.ה. כלומר, היכא שנעשו להדיא דלא לשם צוה"פ אין עליה שם של חפצא של צוה"פ, ולא תועיל בזה מחשבה גרידא כמשי"ת בסמוך].

והגר"א שם פי', הא דאמר בירו' זה נעשה לכך וזה לא נעשה לכך בפשוטו, שלא נתכוין בשעת עשי' שיהא הסכך לקנה עליון לצו"ה, ופי' דגמ' דידן פליגא, ותימא ... ולולא דברי הגר"א יש לפרש, דזה נעשה לכך היינו שמשמש לצו"ה ומציאותו משמש צורת פתח, אבל סוף סכך לא נעשה לכך, ר"ל אין צורת הפתח עליו אלא המשך תקרה עליו [א.ה. כלומר יש בסכך שלילה של צורת הפתח משום הוא נעשה לשם הסכך ולא לשם המחיצה של צוה"פ], ואף אם יחשוב בלבד להיות לקנה עליון לאו כלום הוא וכמש"כ לעיל ... עכ"ל.

ולאור חילוק זה, חידש החזו"א שצוה"פ שנעשית על ידי עמודי הטלגרף כשירה, דהגם שהם נעשו מאליהן ולא היתה דעת עליהם בשעת העשייה, בכל זאת כיון שהם לא נעשו להדיא שלא לשמש צוה"פ, וכן יש מי שנוח לו שישמשו צוה"פ, כשר משום שאין בהם הפקעה של שם צוה"פ.

וז"ל שם: "... מן האמור נלמד, דעמודי התלגרף והחוט שעל גביהן, אפשר לסמוך עליהן משום צו"ה, אע"ג דלא נעשו

להדיא שלא על מנת צורת הפתח, שבזה לכו"ע בין לירושלמי ובין לבבלי לא שייך לומר שהוא ישמש לצוה"פ, לבין היכא שהוא לא נעשה להדיא שלא לדעת צוה"פ, שבזה גם כן לכו"ע יהיה כשר כדין מחיצה העומדת מאליה.

וז"ל החזו"א בסי' קי"א סק"ה [בתוספת הארות והערות]: "... וכן קנה עליון צריך להיות בולט למטה מכל שטח התקרה, אבל תקרה עצמה אינה נחשבת לקנה עליון בצו"ה, וכמש"כ המ"א סי' תר"ל סק"ב מהירו'. ואמנם, אם הצו"ה צורתה שלמה שהמזוזות סותמות מקצת הפתח וכן קנה העליון סותם מקצת אויר הפתח, חשיב צו"ה אע"ג דלא נעשה לשם צו"ה, וכמש"כ הגר"א סי' תר"ל ס"ב, להוכיח מהא דאמרו עירובין י"א א' בפתחי שימאי ... אלא ודאי א"צ שיעשה לשם פצימין [וכדאמר ט"ו א' במחיצות כו"ע ל"פ כו].

והא דאמר מנחות ל"ג ב', דפצימי דעשו לחיזוק תקרה לא חשיבי פצימין, היינו דלא ניחא לי' כלל בסתימת הכותל אלא העמודים משתמשים לחיזוק תקרה, אבל זה שניחא לי' בסתימתו, ממילא הפרוץ שם פתח עלי' ומקצת הסתום שבצדי הפרצה נחשבין לפצימי הפתח.

ונראה לפ"ז, דאם האכסדרה פתוחה לרה"ר או לכרמלית, והוא רוצה בצו"ה כדי שיוכל להוציא בשבת מבית לאכסדרה, הרי עכשו משמשין הפצימין לפצימי הפתח, חייב במזוזה. ולא מבעי כשחשב עליהן בשעת עשיתן דודאי חשיב פתח, אלא אפי' האכסדרה

ובמש"כ החזו"א דמיירי באכסדרה שנעשה שלא ע"מ לשמש צורת הפתח, אלא 'אקראי בעלמא', נראה בכוונתו, דמכיון שחפצא זו יש עליה להדיא שלילה של צורת הפתח, אם כן לא תועיל בזה מחשבה בליבו כדי לשוות לזה שם של צורת הפתח, ואם כן, רק אם יחשוב עליו להשתמש בו תמיד שישמש למעבר מרשות לרשות הוא שיווצר לו שם של צורת הפתח [דומיא לייחוד לעולם של מוקצה מחמת גופו כדי להפכו ל'כלי']. אבל מחשבה על מנת להשתמש רק לשבת זו, אכתי חשיבה כ'אקראי בעלמא' שאין בו כדי לשוות לזה שם של צורת הפתח.

ונפק"מ מזה, למאי דקרינן 'פרגולה' הנמצאת בפתחו של בית, שהעמודים שלה נעשו להעמדת התקרה בלבד, ולכאורה נעשו שלא על מנת צוה"פ, אפי"ה נראה, דיש לדמותן לעמודי הטלגרף דכשרים משום שבפועל משמשים עמודים אלו למעבר מן הבית לרחוב ואין בהם שלילה גמורה של צורת הפתח, וצ"ב.

הרי קמן, דהמג"א סובר לדינא כהירושלמי ולא כהבבלי, דבעינן עשיה מתחילה לשמה בצוה"פ ולכן פסל את הסכך של הסוכה לשם צוה"פ, וכל שכן שעמודי הטלגרף יהיו פסולים. והגר"א ס"ל שלבבלי סכך הסוכה כשר לצוה"פ משום דהויא כ'מחיצה העומדת מאליה' וקני צוה"פ נעשו מתחילה לכך, וגם לפי הגר"א יהיו עמודי הטלגרף כשרים לבבלי למרות שלא נעשו מתחילה לכך, ורק לירושלמי צריך עשיה לשמה, ואילו החזו"א ס"ל דסכך הסוכה פסול לצורת הפתח אפילו

לכך וגם עכשו אין עיקר תשמישן לכך, מ"מ כיון דאיכא דיורין דניחא להו לשמש בהן צו"ה להיתר טלטול שפיר חשיב פתח, ואע"ג דאין כאן מחשבת בעלים רק מחשבת אחרים, מ"מ כיון דע"כ הן נעשין מחיצה לאחרים שפיר חשיב צו"ה, וחייבין במזוזה, ואין קובעין מזוזה משום שאין המזוזה משתמרת, ולפעמים יש כאן שותפות נכרי... "עכ"ל.

ואח"כ הביא החזו"א את דעת הפוסלים וראיתם, וז"ל: "... והפוסלין מביאין ראי' מהא דנחלקו רו"ש צ"ד ב' באכסדרה בבקעה אי אמרינן פ"ת יורד וסותם, ולמה לא הותרה משום צו"ה בד' רוחות, אי צו"ה מהני בד' רוחות עי' בגמ' י"א א' ובתו' שם... "עכ"ל.

וכתב שם לדחות ראייתם על פי שיטתו, ולמצוא ציור שבו לא שייכת צוה"פ, ועיקר תירוצו הוא דמיירי התם באכסדרה שנעשתה להדיא שלא על מנת להיות צוה"פ ומשורה אין עליה שם של צוה"פ.

וז"ל שם: "... ובאמת מש"ל בתקרה ישרה ע"פ כל אכסדרה ואין כאן קנה עליון, אלא אף אם הניח עמודים ע"ג ד' יתדות וכיסה בנסרים ע"ג העמודים [וכלשון רש"י צ' א'] ויש כאן צו"ה גמורה, מ"מ לא חשיבא צו"ה משום דלחיזוק תקרה עבידי וכדאמרו מנחות ל"ג ב', ולא איירי בדעתו להשתמש בצו"ה בשביל לטלטל בשבת אלא באקראי הוא רוצה לטלטל, ובזה עדיין לא חייל עלי' שם צו"ה... "עכ"ל, וכנ"ל.

כג. סי' שס"ג סי"א: האם אמרינן צוה"פ שלא
 סמכו עליה מע"ש כשירה, אי דמי למחיצה
 גמורה או שלא

איתא בשו"ע סי' שס"ב סי"א: "... אפילו
 לא עשאו לשם לחי אלא שנזדמן לו
 שם מאליו, כשר, ובלבד שיסמכו עליו
 מערב שבת ... עכ"ל.

וכתב הביה"ל שם ד"ה 'אבל' דלגבי צורת
 הפתח הסתפק הפמ"ג, והגאון יעקב חולק
 עליו, וז"ל: "... ודוקא בלחי, אבל במחיצה
 גמורה מבואר בפוסקים דמהני אפילו לא סמכו
 עליו מע"ש. ועיין בפמ"ג, שמסתפק איך הדין
 לענין צוה"פ אם בשבת שעברה לא רצו אנשי
 העיר לטלטל על ידה, אם מותר לסמוך על זה
 בשבת הבאה כשלא חשבו מע"ש לסמוך עליו.

ודע דאפילו בלחי אם עשאו מתחלה לשם לחי
 אפילו לא סמכו עליו מע"ש ג"כ מהני [גאון
 יעקב] וכ"ש דבצוה"פ יש להקל בזה ... עכ"ל.
 וצ"ב במאי פליגי.

והנה, לענין צורת הפתח שהניח את הקנה
 העליון על כתלי המבוי, כתב המשנ"ב
 בסי' הנ"ל ס"ק קי"ג בפשטות דצריך לסמוך עליו
 מע"ש, וז"ל שם: "... שני קנים - על הארץ אבל
 כותלי המבוי אין נחשבין במקום הקנים. ואם
 איכא עמוד בכותל בולט נידון משום קנה אם
סמך עליו מע"ש דלא גרע מלחי בסי"א. וה"ה
 כשיוצאים מהכותל חיפופים פחות פחות מג"ט
 עד פחות מג"ט סמוך לארץ יש לסמוך עליהם
מע"ש לשם קנים של צוה"פ ... עכ"ל.

לבבלי, אלא לדעולם אי"צ עשיה מתחילה
 לשמה, אלא צריך שלא תהיה שלילה להדיא
 של צורת הפתח ולכן כשרים גם עמודי
 הטלגרף לצורת הפתח וכנ"ל.

ובשורש מחלוקת נראה, דהמג"א ס"ל
 כמשנ"ת לעיל דעת מחציה"ש בסי'
 שס"ב ס"ק י"א, דהגם שצוה"פ היא משום
 מחיצה והיא נוצרת על ידי שני הקנים מן הצד,
 אפ"ה צריכין שהקנה העליון יעשה מתחילה
 לצורך צוה"פ, דאי לא"ה אין הוא מקשר בין
 שני הקנים ואין כאן אלא שני עמודים בעלמא,
 ולכן סכך הסוכה אינו 'מקשר' בין שני הקנים
 ומשו"ה פסול.

ואילו הגר"א י"ל דסובר כמשנ"ת לעיל דעת
 הגרע"א [שם], דשני הקנים בלבד הם
 היוצרים את ה'מחיצה' אלא שיש תנאי שיהיה
 גם קנה [ומשו"ה נתבאר דכשארין הקנים נוגעים
 במשקוף אמרינן גו"א לקנים, ע"ש]. ולכן כאן
 נמי חשיבה מחיצה גמורה הכשירה גם
 כשעומדת מאליה.

ואילו החזו"א סובר, שכל היכא שהשכל יכול
 לברוא לו מחיצה מחמת שני הקנים
 המשקוף שלמעלה חשיבה 'מחיצה', אבל
 בסכך של הסוכה השכל הרי יודע שאין הוא
 קשור כלל למחיצה משום שהוא נעשה לצורך
 הצל שלמעלה, לכן לכולי עלמא פסול לצורת
 הפתח, ודו"ק.

זוהי חפצא של פתח, או שמא, דמכיון שכל חשיבות הפתח ניתנת לה רק משום שרוצים שהשתמש בה כ'פתח', אם כן היכא שלא רצו לסמוך עליה מערב שבת תו אין עליה חשיבות של פתח, ודוק.

ואילו הגאון הנ"ל, היה פשוט לו דצוה"פ היא 'מחיצה', ולכן היקל בזה מק"ו מדין הלחי, שבו אמרינן דאם עמד מאליו כשר, וכ"ש צוה"פ, וז"פ.

*

כד. עירובין י' ע"ב: האם אמרינן צוה"פ דאתי אורא דה"ג ודה"ג או שלא, במח' הרשב"א והראב"ד

הנה, בסוגיא דרף י' ע"ב גבי דמבוי שנפרץ בראשו, דמקשינן התם וליחוש דילמא שביק פתחא רבה ואזיל בפיתחא זוטא, הקשו הראשונים, אמאי לא אמרינן שם דאתי אורא דה"ג ודה"ג ומבטיל ליה לפס שבין שני הפתחים, ותירצו הראשונים דשני תחילת מבוי מסוף מבוי, דבתחילת תיקון המבוי בעינן שלא יבטל האויר שמשני הצדדים את הפס שבאמצע, משא"כ בסוף מבוי שכבר היה מבוי אתה בא לפסול אות מחמת פירצה, לא אמרינן דאתי אורא וכו' ע"ש.

וכתב הרשב"א שם בסוף העניין, וז"ל: "... ונראין הדברים, דלא אמרו דאתי אורא ומבטל ליה אלא בלחי או בקורה, שאינן פתחים גמורים ואינן מתירין כל האויר אלא עד עשר, אבל צורת פתח ממש, שהיא מתרת כל

ובציור זה מיירי בקנה העומד מאליו ולא בקנה שעשאו לשם צורתת הפתח, בזה הוא דכתב המשנ"ב דצריך עכ"פ לסמוך עליו מע"ש כדי להכשירו [וכן העיר השוטה"ל בדעת המשנ"ב, ע"ש] ועי' במשנ"ת לעיל בזה לעיל אות ו', דיסוד דין זה תלוי באם צורת הפתח היא 'מחיצה' או 'פתח', וע"ש בשיטות בזה.

אבל בנידון שדיבר בו הפמ"ג הנ"ל מיירי בצורת הפתח שנעשו שני הקנים והקנה שעל גביהם לשם צורת הפתח, אלא שאנשי העיר לא רצו לסמוך עליה מע"ש הקודם, וגם בע"ש זו לא סמכו עליה כדי להתיר את הטלטול, בזה הסתפק הפמ"ג מה דינו, ובזה פשיטא ליה לגאון יעקב להיתרא, וצ"ב במאי פליגי.

ונראה לבאר את ספיקו של הפמ"ג כך, דס"ל בגדר ההיתר של צוה"פ כמש"כ המשנ"ב שהובא לעיל אות ו' דצוה"פ היא מדין 'פתח', ועל ידי ה'פתח' הנוצר על ידה מתבטלת הפירצה בהיקף, ולכן בעינן דוקא פתח שנעשה לשם כך אין על צוה"פ חשיבות של 'פתח' ולא מתבטלת הפירצה, וכמשנ"ת לעיל מדבריו. משא"כ במחיצה גמורה ודאי שאי"צ לסמוך עליה מע"ש כיון שהיא מחיצה מצד עצמה.

והספק כאן הוא לגבי צוה"פ שנעשתה לשם צורת הפתח אלא שהציבור לא רצו לסמוך עליה מערב שבת, ועל זה הסתפק הפמ"ג, דמכיון שצורת הפתח זו לא נעשתה מעצמה וכנ"ל, שמא יש עליה שם 'פתח' גם אם לא רצו לסמוך עליה מערב שבת, שהרי

דא"כ תפסול במבוי, שהרי העובי נמשך במשך ד"א לכל ארך המבוי [ע"י סי' ג' סק"ח].

ולכאורה י"ל דבנראה מבחוץ בצו"ה, שפיר הוי צו"ה, כיון שמבחוץ הוי צו"ה מעליא, אכתי הוי מחיצה המבדלת בין צד זה לצד זה, ולא דמי ללחי, דלא מהני מה שהוא לחי מבחוץ... ואין אנו דנין רק משום דנראה מבחוץ חשיב כאית לי' לחי לרשות הפנימי, משום דלחי אינו מחיצה בעצמותה, אלא חשיבות מחיצה, וזה לא מהני אלא לרשות שהלחי פועל בה.

משא"כ צו"ה שהיא מחיצה מעליתא, י"ל כל שנגמר צורתה לאיזה צד שיהי' כבר נבדל צד זה מצד זה, וחשיב גדור רשות הפנימי ע"י השלמת צורתה ברשות החיצונה... "עכ"ל.

דהיינו, כעת סובר החזו"א, דשאני לחי מצוה"פ, דלחי היא אמנם 'מחיצה' אך לא ממש מחיצה אלא רק יש לה חשיבות מחיצה, משא"כ צוה"פ היא מחיצה ממש הגודרת ומבדלת בין הרשויות, ולכן לי אינה מועילה אלא לרשות שהיא פועלת בה, משא"כ צוה"פ שהיא מחיצה מעלייתא, תו לא אכפת לן אם השקפי נראין מבחוץ, דסו"ס נוצרה כאן מחיצה.

ואח"כ דחה זאת החזו"א וכתב דאין כתלי המבוי יכולים לשמש כשקפי לצוה"פ, וממילא יוצא דנראה מבחוץ' לא כשר לצוה"פ, וז"ל: "... אמנם ז"א, דא"כ גם בהניח קנה ע"ג כתלים יוכשר [א.ה. וזה ודאי אינו כיון שאין לה שקפי וכתלי החצר אינם מהוים שקפי אלא כתלים לחצר עצמה], דלעולם מבחוץ חשיב

אזיר ואפי' רחב מעשר - אין אזיר מבטלו. ולא כן דעת הראב"ד ז"ל לפנינו גבי נעץ ארבע קונדיסין בארבע פינות השדה, והדבר צריך תלמוד... "עכ"ל.

ונראה דהספק בזה הוא גם כן בגדר צורת הפתח, אי הויא 'מחיצה מעלייתא' או דהויא 'פתח', ונפק"מ מזה היא לדין של 'אתי אוריא', דאם היא מחיצה מעלייתא י"ל דלא שייך שתבטל ע"י 'אתי אוריא', אבל אם היא פתח, שפיר י"ל שהקנה שיוצר את הפתח יתבטל ע"י 'אתי אוריא', ודו"ק.

*

כה. האם לחי הנראית מבחוץ יכולה לשמש כשקפי לצוה"פ, במח' החזו"א והמשנ"ב

הנה דן החזו"א בסי' ע' ס"ק ט"ז, האם לחי הנראית מבחוץ יוכל לשמש גם כשקפי לצורת הפתח, או שלא, וז"ל [בתוספת ביאור: "... ואי נראה מבחוץ ושוה מבפנים, אע"ג דנידון משום לחי, מ"מ נראה דאינו נידון כשקפי לצו"ה, כגון שכותל דרום וצפון מתקצר עובין בסופן נגד המזרח שהוא נראה מבחוץ לפי' תו'. [כזה:]

בין שהניח קנה ע"ג בסוף עובין קדם שהתחילו להתקצר, ובין שהניח קנה ע"ג, במקום שכבר נתקצר עובין, הוי כהניח ע"ג הכתלים, והא דנידון משום לחי היינו הגימור, ולא הכותל... [כזה:] וגם א"א לומר שעובי הכותל הוא הלחי,

בדף י' ע"ב שהובא לעיל, ועי"כ נוצרת 'מחיצה' הגודרת שפיר את הרשות בשבת. ומשו"ה צריכין גם לקנה העליון לצורך כך.

והחזו"א אזיל לשיטתו וכמש"כ לגבי מהות המחיצות בעומד מרובה, שכתב ש'השכל בורא' לו מחיצות כדי להשלים את הגדירה, והו"ד כבר לעיל כמה פעמים. ולפי זה י"ל שפיר גם בצוה"פ, דמכיון שיש לה צורה של פתח, שפיר יכול 'השכל לברוא' לו את גדירת הרשות ולכן היא נחשבת כמחיצה הגודרת את הרשות.

ולפי זה א"ש אמאי לא מהנו כתלי המבוי להיות כשקפי לצוה"פ, והיינו דמכיון שבמציאות הם משמשים ככתלים למבוי ולא כשקפי, תו אין 'השכל בורא' את המחיצה וכנ"ל, וזו גם הסיבה שצריך שהשקפי יהיו ניכרים בפתח המבוי, דמבלי שהם יהיו ניכרים א"א ליצור את ה'פתח' לש צוה"פ ולכן גם אין את ה'מחיצה' שבו, וכמשנ"ת לעיל, ודו"ק.

ומעתה י"ל עוד, דמש"כ החזו"א לגבי לחי שאין הוא מחיצה גמורה למרות שלחי הוא משום מחיצה, אזיל בזה החזו"א לשיטתו הנ"ל, דכדי ליצור 'מחיצה' ממש הגודרת ומבדלת בין הרשויות, צריך 'השכל לברוא' לו את המחיצה על פי מה שנראה לעין כמחיצה וכגבול הרשות.

אבל בלחי, שאין היא אלא עובי משהו [או עכ"פ כעובי אצבע, כמש"כ המהר"ם במרדכי פ"א סי' תפ"ב, ותה"ד סי' ע"ד], אין השכל יכול לברוא לו מחיצה על סמך מראית

צו"ה ע"י הקנה ועובי הכתלים [א.ה. ואם יהיו השקפי מעבר לכתלים מבחוץ, כנראה מבחוץ, אכתי יחשב הדבר שהכתלים הם השקפי ולא הקנים, וזה אי אפשר].

וע"כ, דלא חשיב צו"ה להתיר המבוי, אלא **א"כ נכרין שקפי מבפנים**, ואע"ג דלענין לחי, יש חילוק בזה שעובי הכתלים אינן כלחי, ואי עביד כעין ב' דפנות דעריבן נידון עובי הכותל משום לחי [א.ה. כשיטת רש"י דמהני לחי הנראה מבחוץ], צו"ה שאני, דמהני אפי' באויר לענין כלאים כמש"כ ס"ק י"ד [א.ה. שם כתב וז"ל: "... ואע"ג שאינה מועילה כלום מ"מ כל שתמצא חברותיה בסמוך לה להצטרף ולהקיף מקום מיוחד לעשותו רה"י..."], וכוונתו להוכיח משם צוה"פ היא מחיצה בפנ"ע] "... עכ"ל.

ומבואר, דהגם דצוה"פ היא מחיצה גמורה, מ"מ אין היא כשירה אלא היכא שניכרים השקפי שלה, וכשמדובר בפתח המבוי, ע"כ צריכים השקפי להיראות יחד הם הקנה העליון בפתח המבוי, משא"כ לחי דמועיל נראה מבחוץ. ועוד מבואר, דכתלי המבוי אינם יכולים לשמש כשיקפי, וכל זה צ"ב מה ההכרח לומר לכך.

והנראה בזה הוא, דע"י לעיל בענייני צוה"פ [סי' ח' אות ה'] כמה שנתבארה שיטת החזו"א לגבי צוה"פ, ולפי זה א"ש. דס"ל לחזו"א שדין המחיצה הנוצר לצורת הפתח מתחיל ונובע מכך שצוה"פ היא גם 'פתח', ומכיון שכל פתח דינו הוא שהוא סתום, כמש"כ רש"י בעירובין דף כ"ד ע"ב והרשב"א

סמוך לכותלי המבוי מזה ומזה מבחוץ והניח הקורה עליהן כשר מטעם לחי [עו"ש וא"ר וש"א] "... עכ"ל. דהיינו, שמתחת קצות הקורה העמיד קנים, יש להחשיבהם שפיר כלחיים למבוי.

העין, ולכן, הגם שהגדירו זאת חז"ל כ'מחיצה' אין זו מחיצה גמורה, אלא דהצריכו חז"ל תיקון ברוח רביעית של המבוי כדי שלא יוציאו לרה"ר או כדי דלא אתו לאחלופי ברה"ר, ולכן סגי ב'מחיצה כל דהוא'.

והקשה על זה בשעה"צ ס"ק ל"ז, וז"ל: "... ואיני יודע אמאי לא כתבו בזה נמי צורת הפתח ... עכ"ל. דהיינו הוקשה למשנ"ב אמאי כתבו שרק מדין לחיים יועילו הקנים האלו, ולא יועילו באותה מידה גם כצורת הפתח. ולכאורה צ"ל, דכוונתו באופן שעובי הקנים הוא צר מן הכותל, דאל"כ לא יהיו ניכרים כקנים לצוה"פ.

ולפי זה שפיר כתב החזו"א שם ס"ק י"ד, דלחי אינה נחשבת 'מחיצה' בפנ"ע אלא היכא שהוא מצטרף וסמוך למחיצה גמורה, משא"כ צוה"פ שהיא מחיצה גמורה חשיבה מחיצה בפנ"ע גם כשאינה סמוכה אל מחיצות המבוי.

ושפיר כתב גם דבלחי יש יתרון לגבי צוה"פ, דלחי הנראה מבחוץ מועיל להתיר את המבוי, והיינו משום דכל כולו עשוי לתוך החלל של המבוי ואפילו 'מחיצה' קלושה כזו מספקת, משא"כ צוה"פ שהיא מחיצה ממש המועילה גם כלפי חוץ ואפילו אם היא באויר, כמו לעניין כלאיים הנ"ל, כאן צריכה להיות מחיצה גמורה, וכל שלא ניכרים השקפי בחלל הפתח תו א"א ליצור את צוה"פ וכנ"ל, ודו"ק.

אבל לפי החזו"א הנ"ל פשוט מדוע לא יועילו הקנים הללו כדי להיות צורת הפתח, והיינו מפני שאין השקפי נראים בתוך חלל המבוי כמשנ"ת לעיל הטעם, דצורת הפתח היא 'פתח' שמחמתו נוצרת 'מחיצה', ולכן צריך שהשכל יוכל לברוא לו מחיצה וכנ"ל. אבל במשנה ברורה הנ"ל מבואר להדיא דאין השקפי של צורת הפתח צריכים להיות ניכרים בחלל המבוי.

וכל הנ"ל הוא לכאורה דלא כדעת המשנ"ב, דהנה כתב השו"ע בסי' שס"ג סי"ד, וז"ל: "... עוד יש הכשר אחר למבוי הפרוץ ברוח רביעית, בקורה שיניחנה על ראש המבוי. וצריך שיניחנה על כותלי המבוי, אבל אם נעץ שתי יתדות אצל המבוי בחוץ אפילו בסמוך לו, והניחם עליהם, פסול [א.ה. שהקורה לא מונחת מעל הכתלים אלא תלויה הבחזית המבוי מבחוץ]... עכ"ל.

ולכן נראה בדעת המשנ"ב, דס"ל דצוה"פ היא כמש"כ מחציה"ש בסי' שס"ב סי"א, שנתבאר לעיל בענייני צוה"פ באריכות, דצוה"פ היא מחיצה ממש מחמת הקנים העומדים זה מול זה והקנה העליון אינו בא אלא לקשר בין שני השקפי כדי שיראה הקשר שבין שני השקפי, ומכיון שכן תו לא אכפת לן שאין השקפי נראים בתוך החלל, דסו"ס נוצרה כאן מחיצה על ידם.

וכתב המשנ"ב שם בס"ק נ"ב, וז"ל: "... פסול, ואם נעץ שתי יתדות בקרקע

כו. עירובין כ"ד: בהבדל שיש בין צוה"פ שהמשיכו והעמידו נגד כתלי המבוי לצוה"פ שבפתח המבוי, לחזו"א

הנה, החזו"א בסי' פ"ו ד'-ה' חילק בין צורת הפתח שהעמידה בפתח המבוי דצריכה להיות ניכרת בתוך חלל המבוי כדי להתיר, לבין צורת הפתח שמשכו אותה כנגד פתח המבוי, דאפשר לכוונה ממש כנגד כתלי המבוי. ומד זאת מהסוגיא דדף כ"ד ע"ב לגבי ההיא רחבה דהואי בפום נהרא, דחד גיסא הוה פתיח למתא וחד גיסא הוה פתיח לשביל של כרמים, ע"ש.

וכתב החזו"א שם בס"ק ד', וז"ל: "... שם תוד"ה ליעבד צ"ה, וליעבד מחיצה אגודא דנהרא, היינו מעבר הנהר וה"ה צ"ה כו' והנהר כו' והשתא אתי שפיר כו'. מבואר מדבריהם דצ"ה העומד באויר חשיב צ"ה כיון דמזוזותיו המה מכוונין נגד עובי כותלי השביל וע"י עומד מרובה חשיב כל הפרצה כסתום ... עכ"ל. דמבואר דצוה"פ שהרחיקה מפתח המבוי מועילה למבוי אפילו אם היא מכוונת כנגד כתלי עובי המבוי.

ואילו בס"ק ה' שם כתב, וז"ל: "... ומבואר מזה, דצוה"ה צריך שיהיו המזוזות בין הכתלים ולא סגי בנראה מבחוץ. ואפשר דמהאי טעמא נוחה לעשות לחי דסגי בנראה מבחוץ, ואע"ג דצוה"ה שהמשיכו והעמידו נגד כותלי המבוי כשר כמש"כ סק"ד, והתם נראה דאף אם המזוזות אינן בולטין נגד אויר המבוי כשר, מ"מ בהעמיד אצל הכותל מבחוץ לא חשיב מזוזה, והעולם אינן נזהרין בזה וצ"ע ... עכ"ל. ולא

ומעתה י"ל לפי מה שנתבאר בטעם הדברים, דלפי המשנ"ב, דאפילו אם נתן את שקפי צוה"פ מחוץ לכתלי המבוי באופן של נראה מבחוץ, יהיה כשר מדין צוה"פ משום דסו"ס יש כאן שקפי וקנה על גביהם שניכר שהוא מחבר ביניהם, וממילא נוצרת כן המחיצה.

וכבר האריכו בזה האחרונים, וראה בחת"ס בתשובה [א' צ"ו] שהסיק שעמוד העומד מאחרי המחיצה, אפילו אם הוא ברשות אחרת יכול לשמש כמזוזה של צורת הפתח, ורק חשש לרוחא דמילתא שיהיה העמוד ניכר, ולפי הנ"ל יש לכוון גם את דעת המשנ"ב. וכן כתב החת"ס בליקוטים [ו', ל"ד], וכן בב"ח בסי' שס"ג אות ט"ו מבואר דאין צריך ששקפי צורת הפתח אינם צריכים להיות נראים בחלל המבוי ע"ש [וכבר נתבאר דבריו כאן במק"א], ועוד ועוד, ולא באנו אלא לבאר את הבנת הדבר.

ועי' בסס"י שמ"ו במשנ"ב ס"ק ל"א, לגבי גגין הבולטין מן הבית לרשות הרבים, דתיקונם הוא על ידי צורת הפתח שנוצרה על ידי הגג עצמו. והחזו"א שם חלק בדיוק בנקודה זו, דהצריך ששקפי צורת הפתח יראו כלפי חלל המבוי, ואזלי לשיטתיהוה הנ"ל בזה ובמשנ"ת בזה לעיל, ודו"ק.

*

כתב החזו"א מהי סיבת ההבדל שיש בין שני האופנים של צוה"פ, וצ"ב.

דצריך לסמוך על קנה צורת הפתח בערב שבת, ואי לא הכי פסול לצורת הפתח.

ועל ג' עניינים אלו חולק החזו"א, וז"ל: "... במקו"ח בתק"ע כ', דכשנמשך כותל ד"א - כיון דנפקא מתורת לחי, נפקא גם מתורת משקוף, ובפחות מד"א דנידון משום לחי, חשיב צו"ה אף בפתחי שמאי אף באבן כנס ורבן יוצא וסוגיא דעירובין י"א א' כשהכותל ד"א, ואין הדברים בסוגית הגמ', אבל נראה דדין המשקוף כפסי חצר שאין ד"א פוסל בהן כמש"כ תו' ה' ב', וכש"כ צו"ה שהוא משום מחיצה, וא"צ כלל היכרא שבא להתיר, דנראה דא"צ גם לסמוך בע"ש בצוה"פ... עכ"ל. וצ"ב במאי פליגי.

ונראה מזה, דסברת המקו"ח היא דצוה"פ יש לה דין פתח, ומכיון שכן היא צריכה להיות ניכרת שנעשית לשם פתח, ומשו"ה היכא שתחב את הקנה מחוץ לפתח בתוך הבית, תו אין היא משמשת כפתח למבוי. ומשו"ה נמי בעינן היכר שנעשית לשם פתחי כמו בלחי, ומאותה הסיבה גם לא תהיה כשירה אם לא סמך עליה מע"ש.

והחזו"א ס"ל להדיא דצוה"פ היא מדין מחיצה, ועי' לעיל במה שנתבאר בדבריו באורך דהמחיצה נוצרת על ידי צורת צורת הפתח בכללותה, ומשו"ה חולק על שלשת הנפק"מ הנ"ל, דמשום דהויא 'מחיצה' ולא פתח בלבד, לכן אפשר להחשיב את קני צוה"פ כפסי המבוי שהם ודאי 'מחיצה' כמש"כ התוס' בדף ה' ע"ב ד"ה 'אינו' ולא להחשיבם כלחי שהיא

ונראה לפי הנ"ל, דמכיון שצורת הפתח נוצרת ע"י הצורה הכוללת של הפתח, דהיינו המזוזות והקנה, ע"י שהשכל בורא לו מחיצה וכנ"ל, א"כ כל היכא שצוה"פ נמצא אצל כתלי המבוי אין היא ניכרת כצוה"פ כדי לברוא מחיצה' עד תהיה ניכרת בחלל המבוי, וכמשנ"ת לעיל.

משא"כ היכא שהיא מרוחקת מכתלי המבוי וניכרת כצוה"פ משום דאין כאן דבר שימנע מהשכל לברוא לו מחיצה, וסו"ס צוה"פ היא מחיצה גמורה גם לענין כלאיים ויכולה לעמוד בפנ"ע וכנ"ל, א"כ תו לא אכפת לך שקני צוה"פ מכוונים כנגד עובי הכתלים, שהיא אין עובי הכתלים מפריע לראות כאן צורה של פתח וכנ"ל, ודר"ק.

*

כו. עירובין י"א: האם דין קני צוה"פ כדין לחי, והנפק"מ בזה, במח' המקו"ח והחזו"א

כתב החזו"א בסי' ע' ס"ק כ"ה לחלוק על מש"כ המקו"ח דדין קני צוה"פ הוא כדין הלחיים, ויש לכך שלש נפק"מ: **האחת**, דכל שיצא מתורת לחי, כגון שיש בו ד"א אורך, תו אינו יכול להיות גם כקנים לצורת הפתח. **והשניה**, דצריך היכר בקני צוה"פ שבאו להתיר את הפתח, ולכן אם תחב את קנה צורת הפתח מחוץ למבוי ברה"י בטל ליה מתורת קנה כיון שאינו ניכר. **והשלישית**,

כח. אמאי יש 'סילוק מחיצות' כשיש מחיצה תחת צורת הפתח בהמשך להנ"ל

בהמשך למשנ"ת לעיל, עי' גם בשות אבנ"ז אר"ח סי' ר"צ, וז"ל: "... שאלה, אי מותר להעמיד הקנה של צורת הפתח בתוך גן זרוע מחמת שהגן מוקף גדר. ובספר מקור חיים מערער על זה, דהנה כתב שם בתיקון עירובין וז"ל: עוד ראיתי שתוחבין הקנים של צורת הפתח בתוך הבית עד לארץ או בתוך המוקף מארבע רוחותיו בפנים. והא דאיי לאו כלום הוא כי הלחי בעי' שתעמוד בחוץ בשביל היכר. דמה שעומד בתוך דבר המוקף לאו כלום הוא. דדבר המוקף כמאן דמליא דמי עד כאן לשוננו.

תשובה. הנה אף לפום ריהטא דלישנא אחת דבר המקור חיים. אבל האמת יורה דרכו דשתים זו שמענו מדברי המקור חיים. ומשני טעמים פוסל המקור חיים. טעם הראשון הוא משום דלא הוי היכר. וטעם השני משום דדבר המוקף כמאן דמליא דמי. כן נראה לי "... עכ"ל.

וע"ש שהאריך לדחות את טעמיו של המקור"ח, ולבסוף כתב סיבה אחרת לאסור, וז"ל: "... אולם יש להביא ראי' מהא דפרק כל גגות, בחצר גדולה שנפרצה לקטנה דאם השוה את גיפופי' גדולה נמי אסורה משום סילוק מחיצות עיין שם (דף צ"ב ע"ב). הרי דמחיצה פנימית מבטלת להגיפופי. והכא נמי, הגדר מבטל להקנה כנ"ל "... עכ"ל.

וכ"כ גם החזו"א בסי' ע' ס"ק כ"א דמחיצות המבוי מסלקות את הקנים, וז"ל: "...

מחיצה קלושה כמש"כ החזו"א בסי' ע' ס"ק ט"ז שהובא לעיל, דלחי אינו מחיצה בעצמותה, אלא חשיבות מחיצה.

ומשו"ה גם אי"צ היכר בצורת הפתח שנעשית כדי להתיר את המבוי, משום שצורת הפתח היא מחיצה גמורה המתירה גם בכלאיים וגם חשיבה 'מחיצה באויר' שאינה תלויה במחיצות אחרות וכמו שנתבאר לעיל. ומאותה הסיבה גם סובר החזו"א דאין צריך לסמוך על צורת הפתח מערב שבת, ודו"ק.

ועי' בשו"ת אבנ"ז אר"ח סי' רע"א אות ז', שהביא את דברי המקור"ח הנ"ל, דרק אם הלחיים ניכרין הוי צוה"פ, וכתב על זה, וז"ל: "... דברים אלו תמוהין, דאף אי יהיבנא ליה דצורת הפתח צריך לחי וכו', מכל מקום אין צריך להיכר שבו, כיון דצורת הפתח לאו משום היכר... עכ"ל.

ומבואר בדבריו שם דצוה"פ היא מדין מחיצה ומשו"ה אי"צ בה את ההיכר של הלחי, והיינו שהבין בדעת המקור"ח שצוה"פ היא מדין פתח וחולק עליו משום דצוה"פ היא מדין מחיצה כמשנ"ת בדעת החזו"א, וראה עוד בזה סמוך, ודו"ק.

*

כט. סי' שס"ג סכ"ו: הערות על החקירות של הפמ"ג לגבי צוה"פ לפי כל משנת לעיל

הנה, הפמ"ג במשב"ז סי' שס"ג ס"ק י"ט חקר כמה חקירות לגבי צוה"פ, ונראה דיש לבאר את צדדי החקירות לפי כל משנ"ל לעיל, וז"ל: "... אמר ההדיוט הכותב, בדין צוה"פ יש לחקור: א'. קנה העליון אם הוא למעלה מכ' אמה ואויר כ' בין הקנים לבינו, שקשור בגג גבוה הרבה מהו. ב'. צוה"פ שהרחיק מהצד ג"ט מהו. ג'. מחיצות שאין גבוה י"ט אי מהני צוה"פ. ד'. צ"ה שעשה מהצד, בשס"ב אי דווקא מהצד הא תחוב בין קנה לקנה ונחקק קצת בקנים כעין שעושין האומנים אעפ"י שהקנים יוצאים למעלה ג"כ אפשר דשרי.

הנה בב"ח משמע דשרי בצ"ה אף שהקנה העליון למעלה מכ' בינו לקנים שתחתיו ועתו"ש בזה "... עכ"ל.

ויש להעיר בזה שתי הערות: האחת, שהחקירה כאן היא היכא שאין הקנים מגיעים למשקוף והמשקוף עצמו נמצא מעל גובה כ', האם חשיבה צוה"פ להתיר, או לא משום דדמיא ללחי שאין מועיל למבוי גבוה מעל כ' אמה, שנחלקו בזה הבי"ב בסי' שס"ג סכ"ו הנ"ל עם הבית מאיר שפסל מצד לא פלוג מקורה, ובזה כתב הפמ"ג שמדברי הב"ח משמע שכשר.

אבל המעיין בב"ח בסי' שס"ג שם יראה שהב"ח בא ליישב את קושיית התוס' בדף י"א ע"א ד"ה 'איפכא', מתי מהניא צוה"פ

העמיד הקנים אחורי כותלי המבוי בין בסמוך ובין שהרחיק ג"ט, פסול, שכותלי המבוי חוצצין ומסלקין את הקנים ... "עכ"ל. וכדברי האבנ"ז הנ"ל.

וצ"ב אמאי איכא כאן סילוק מחיצות, הרי כל הדין של סילוק מחיצות נלמד מהדין של חצר קטנה שנפרצה לגדולה, והשווה את גיפופי הקטנה עד הכותל הנגדית של הגדולה, דאז נאסרה גם החצר הגדולה, והתם לא נאמר דין זה אלא היכא שכל המחיצה החיצונה סולקה, ונעשית החצר הגדולה כשתי חצירות נפרדות, מה שאין כן בדין של צורת הפתח שהניח את קנה צורת הפתח מחוץ לכותלי המבוי, לא סולקה כל המחיצה אלא רק הקנים שלה ולא כל המחיצה הסותמת את פתח המבוי, וצ"ב.

ולפי משנת לעיל סברת החזו"א בדין של צוה"פ א"ש, דכל מהות צוה"פ היא 'פתח' שמחמתו נוצרת מחיצה, בכך שעל ידי שהשכל בורא לו צורה של מחיצה באמצעות שני הקנים והקנה שעל גבם יחדיו וכנ"ל. וא"כ בגוונא שהקנים נמצאים מעבר לכותלי המבוי תו לא נראית כאן 'צורה של פתח' שמחמתה יוכל השכל לברוא לו מחיצה וכנ"ל, ולכן לא אכפת לא שלא כל המחיצה סולקה ודי לנו במה שהקנים סולקו וכנ"ל, ודו"ק.

*

שיטתו, דהא דצוה"פ כשירה היכא שאין הקנים נוגעים במשקוף הוא לא משום 'גוד אסיק', שהרי לפי דרכו של החזו"א 'גוד אסיק' אינו מעלה את המחיצות למעלה, כמו שכתב בגליונות על הגר"ח בסוכה פ"ד הי"א, ולכן הא דצורת הפתחו כשירה הוא רק משום ש'השכל בורא' לו את צורת המחיצה וכמשנ"ת לעיל.

וא"כ שפיר יש להסתפק לפי החזו"א מה קורה כאשר הקנה העליון נמצא מעל גובה כ' ואין הקנים העומדים נוגעים בו, האם גם בזה נימא ש'השכל בורא' לו את המחיצה, או משום שלא שלטא ביה עינא לא אמרינן שנשלמה צוה"פ בכהאי גוונא והשכל לא יברא לו צורה של מחיצה, ויותר נראה כהצד השני.

*

עוד כתב הפמ"ג, וז"ל: "... ומחיצות שאין גבוהות י"ט, בש"ע כאן בסכ"ו מבואר דצה"פ מהני למחיצת נמוכים פחות מ"ט, כל שצה"ה גבוה י"ט, וצ"ע בשמ"ה, דכל שנמוכים פחות מ"ט כרמלית הוה, ועתו"ש אות נ"א ובר"מ ז"ל פי"ז מה"ש הי"ד שנחלקו עליו וסוברים כל שהמחיצות פחות מ"ט אין מהני צה"פ, ועב"י מ"ש ושכן כתב הרשב"א, צ"ל ואין כן דעת הרשב"א ז"ל, וצ"ע.

די"ל, מ"ש בש"ע נמוך מ"ט היינו במקום הפתח הא כל המבוי יש ג' מחיצות גבוהות י"ט דאל"כ הוה הכרמלית כבית שאין תוכו י"ט בסי' שמ"ה וצ"ע.

ולא מהניא לחי. וצייר ציור שבו הקנים עשויים בצורה שהם שוים לכתלי המבוי בין מבפנים ובין מבחוץ ורק מעל כ' אמה הם בולטים מעל כתלי המבוי, שבציור זה הם נידונים דוקא משום קני צוה"פ ולא משום לחי, ע"ש.

ומדובר שם להדיא בגוונא שקנים נוגעים במשקוף, ולא בציור שהקנים אינם נוגעים במשקוף, והרבותא שם היא כאמור שדנים זאת רק משום צורת הפתח ולא משום לחי, ובה פשיטא שיש על זה שם פתח או מחיצה, וא"כ לכאורה לא משמע שם מידי לנידון של הפמ"ג שבו אין הקנים נוגעים במשקוף, וצ"ב.

ולגוף החקירה, האם היכא שהקנה העליון הוא מעל גובה כ' ואין הקנים העומדים נוגעים בו, האם כשר בכהאי גוונא או שלא, נראה דתלוי במח' ג' השיטות שנתבארו לעיל, דלפי סברת הגרע"א בהגהות על סי' שס"ג סעיף י"א, שכתב שהקנים עולים בגוד אסיק עד למעלה, אם כן פשוט לכאורה שגם קנה גבוה יותר מעשרים אמה יהיה כשר.

ולפי משנ"ת לעיל שיטת מחציה"ש, שהקנים העומדים הם היוצרים את המחיצה והקנה העליון רק מקשר ביניהם, אם כן י"ל שאם הוא מעל גובה כ' דאין העין שולטת בו תו אין הוא ניכר שהוא מקשר בין שני הקנים ויהיה פסול.

ובדעת החזו"א יש להסתפק בנידון זה, שהרי נתבאר לעיל, דס"ל שכל דין המחיצה של צוה"פ מתקבל רק כאשר נשלמת צורת הפתח עם הקנים העומדים והקנה העליון ולא סגי רק בשני הקנים העומדים, ונתבאר עוד לפי

הנה כתב הט"ז בסי' שס"ג ס"ק י"ט, וז"ל: "... ונ"ל, באם יש תחת החבל בכותל יוצאים חיפופים עד י"ט סמוך לקרקע, שפיר יש לסמוך עליהם מע"ש במקום קנים של לחי, וג"כ צריך שיהיו החפופים מגולה למעלה תלת החבל, כנ"ל בענין זה ... " עכ"ל.

וכתב ע"ז הפמ"ג, וז"ל: "... ומ"ש הט"ז חיפופים יוצאים עד י"ט סמוך לקרקע, לכאורה ראוי להגיה ג"ט סמוך לארץ, עיין סעיף י' בלחי. ועתו"ש אות י"א ואות ס"ד, דחפופים לא לצ"ה דהוה פתחי שמאי עירובין י"א א' פתחי שמאי ובי"ד רפ"ז יע"ש בט"ז, וצ"ע, ולפ"ז חיפופין בכותל עץ שקוריו ווענג"לוש וכדומה צ"ע בזה ... " עכ"ל.

הרי שהעיר שתי הערות על דברי הט"ז, האחת, דצריך להגיה בדבריו שהחיפופים צריכים להיות גבוהים לכל היותר ג' טפחים ולא כמו שכתב הט"ז שהם גבוהים י' טפחים מן הקרקע. ונראה דאין צריך להגהתו, דכוונת הט"ז במה שכתב 'חיפופים יוצאים עד י"ט סמוך לקרקע', אין כוונתו מלמעלה למטה, אלא איפכא, מלמטה למעלה, דהיינו מן הקרקע עד גובה י"ט, וז"פ.

עוד העיר על דברי הט"ז, שחיפופים שנעשו ממילא פסולים לצוה"פ. ועי' במשנ"ת לעיל במח' המשכנ"י בסי' קכ"ג ע' קנ"א, והמג"א בסי' שס"ג ס"ק כ"ח בנידון זה, שהב"ח התיר ואילו המשכנ"י אסר משום שצריך שצוה"פ תיעשה לשם פתח ולא סגי במידי דממילא.

וכבר נתבאר לעיל במח' הרמב"ם והרשב"א לגבי צוה"פ פחות מעשרה טפחים, שיש בזה שתי קושיות, האחת, קושיית הרשב"א על עצם צורת הפתח שאיננה מועילה אם היא פחות מ"ט משום שצוה"פ היא משום 'מחיצה' ואין מחיצה פחות מ'.

והשניה היא קושיית האחרונים והגר"א בכללם, היכא דמחיצות ההיקף הן פחותות מ"ט היא כרמלית ואין בצוה"פ כדי לתקן את הכרמלית, ועי' לעיל במה שיישבנו את הרמב"ם משתי הקשיות, וגם את דברי הרשב"א שם שלא הקשה מכך שהיקף המחיצות נמוך מ"ט.

וכאן מבואר בפמ"ג שהקשה רק את הקושיא השניה מההיקף שהוא נמוך מ"ט, וצירף לזה גם את הרשב"א ומתוך כך הגיה את דברי הב"י בדברי הרשב"א. ולא הקשה הפמ"ג כלל את הקושיא הראשונה שהקשה הרשב"א, שיש חיסרון בעצם בניית צוה"פ בפחות מ' וכאמור, מדברי הרשב"א עצמו שם מבואר שהיה קשה ליה רק הקושיא הראשונה על עצם צוה"פ ולא על היקף המחיצות, וצ"ב.

ולפי דברינו אין צריך להגיה בב"י, דכל מה שדיבר הב"י הוא על היקף המחיצות שהוא נמוך מעשרה טפחים ולא על עצם צורת הפתח, ולגבי זה גם הרשב"א מודה לרמב"ם שמועילה צורת הפתח אם לא היה בה חיסרון בעצם בנייתה, ודו"ק, ודברי הפרי מגדים כאמור צריכים ביאור.

ל. סי' תר"ל ס"ב: האם צוה"פ של סוכה
כשירה כשאין הקנים מגיעים לסכך או לא,
ביישוב קושי' המג"א

כתב הרמ"א בסי' תר"ל ס"ב בשם המרדכי
דסוף הסכך יכול לשמש במקום הקנה
שעל גבי שתי המזוזות, וז"ל: "... הגה: ואם
הטפח והדופן מגיע לסכך, אין צריך קנה על
גביהן (מרדכי הגה"מ פ"ד) "... עכ"ל.

והקשה המג"א שם סק"ב על הרמ"א
מהירושלמי, דמבואר דסוף הסכך
אינו כשר לצורת הפתח כיון שלא נעשה לכך,
וז"ל: "... ומ"מ צ"ע, דבירושלמי איתא, פיאה
[פי' קליעת הזמורה המתוחה מאילן לאילן]
מצלת בסוכה, ואין סוף סכך מצלת. מה בין זה
לזה, זה נעשה לכך וזה לא נעשה לכך ע"כ. א"כ
היאך מתיר המרדכי והג"מ אף על פי שלא נעשה
לכך וצ"ע ולכן יש להחמיר ... עכ"ל.

והפמ"ג שם תירץ את קושיית המג"א, דהא
דאמר הירושלמי שסוף סכך אינו
מציל בסוכה הוא רק אם אין המזוזות מגיעות
לסכך, אבל כשמגיעות לסכך כשר סוף הסכך
לצוה"פ, וזה דינו של הירושלמי, וז"ל: "...
וי"ל דילמא הירושלמי פריך אמאי אין הסכך
חשיב כצורת הפתח על גבי קנים באין נוגע
הסכך להם, כמו הניח קנה על גביהם דאין
צריך ליגע להם, ומשני הואיל ולא נעשה לשם
כך צריך ליגע דוקא ... עכ"ל.

ובפשטות כוונתו היא, שכל קנה שלא נעשה
לשם צוה"פ - פסול לצורת הפתח
אם אין המזוזות מגיעות אליו, ומזה יש שרצו

אבל הבאנו שם גם את דברי החזו"א בסי' ע'
ס"ק כ"ה שפסל גם כן אך לא משום
שצריך עשיה לשם פתח אלא אסר היכא
שהחיפופים היוצאים מן הכותל הם בצורה
של אבן נכנס ואבן יוצא, וכתב דזהו פתחא
שימאי, וכנ"ל.

אבל הפמ"ג ציין לתוס' שבת סי' שס"ג ס"ק
י"א וס"ק ס"ד, ושם כתב התוס' שבת
לכאורה טעם נוסף, דבס"ק י"א כתב, וז"ל:
"... מיהו צוה"פ אינו מועיל כה"ג [בצורה
של שברים המודבקים לכותל דמהנו מדין
לחי] דמקרי פתחי שימאי כמבואר ברש"י דף
י"א ע"א ... עכ"ל. וטעם זה הוא כמו
שכתב החזו"א.

ואילו בס"ק ס"ד כתב התוס' שבת, וז"ל: "...
וכתלי המבוי לא מהני כלל [מדין קנים
של צוה"פ] תדע, דא"כ למה הצריכו לקורה
שתהיה רחבה טפח, הא סגי בכ"ש מדין צורת
הפתח, אלא ודאי דכתלי המבוי לא מהני ...
עכ"ל. וכאן כבר אין זה מדין פתחי שימאי,
שהרי מיירי בכתלים ישרים כראוי, אלא זהו
פסול חדש שגם אינו משום שצריך עשיה לשם
פתח, וצ"ב גדר הפסול בזה [חוקן מהראיה
הנסיבתית שהביא התוס' מקורה, וצ"ב.

*

הפתח של העירוב. ורצו לפסול אותה משום שחוט החשמל לא נעשה כלל לצורך צורת הפתח ועל ידי כך להכשיר את צוהרת הפתח של העירוב השכונתי.

לפסול צורת הפתח שנעשתה ממילא על ידי חוט חשמל שעבר בשדה ושבדרך אגב היו לו גם לחיים במידי דממילא שאינן מגיעות אליו, וצורת הפתח הזו עמדה בניצב ומתחת לצורת הפתח של העירוב השכונתי ופסלה את צורת

* * *

סימן יב: בענייני פי תקרה

פ"ת גם בשתי מחיצות דעריבן כמין גאם.
וקי"ל כרב.

ועוד איכא תרי לישני בגמ' שם באיזו גוונא נחלקו רב ושמואל לגבי אכסדרה בבקעה: דללישנא קמא בגמ', ברוחב עשר אפילו שמואל התיר משום דהוי 'פתח', ולא נחלקו אלא ביותר מעשר, שבזה התיר רב מדין פי תקרה ושמואל אסר, וכמחלוקת הפירושים הנ"ל בגמרא.

אבל בלישנא בתרא שם אמרינן, דביותר מעשר אפילו לרב לא אמרינן פי תקרה, ולא נחלקו אלא בעשר, שאפילו בזה לא התיר שמואל משום פי תקרה, וגם זה כמח' הפירושים בגמ' דלעיל. והר"ה פסק כלישנא בתרא, אבל ש"פ פסקו כלישנא קמא דאזלינן לקולא בשל סופרים [עי' רא"ש].

ובביאור לישנא קמא כתב רש"י וז"ל: "... בעשר כולי עלמא לא פליגי, דבלאו סתימת פי תקרה נמי פתחים הם ... עכ"ל. וסברתו לכאורה פשוטה, דכיון דאין הרוחב יותר מעשר תו אין זו פירצה אלא 'פתח' אפילו ללא הדין של פי תקרה.

אבל התוס' ד"ה 'בעשר' הקשו על רש"י, מכך דמוכח בלישנא בתרא, דלשמואל לא אמרינן פי תקרה ואינו מתיר שם למרות שאין הפתח רחב עשר, ולפי רש"י היה צריך שמואל להתיר גם בזה משום דהוי פתח, וז"ל: "... וקשה לפירוש, דלאיכא דאמרי דמוקי

א. עירובין צ"ד: מהו 'פי תקרה מטעם פתח', ובמח' רש"י ותוס' לגבי פתח הנוצר ע"י תקרה ללא דין פ"ת

בסוגיא דעירובין צ"ד ע"ב מבואר דנחלקו רב ושמואל לגבי אכסדרה בבקעה, דרב מתיר לטלטל בכולה ע"י פי תקרה ושמואל לא. ומסקינן בגמ' דגם שמואל מודה דאמרינן פי תקרה אך לא כמו רב. ויש בראשונים שתי גירסאות בגמ' בביאור מח' רי"ש ויש לכך נפק"מ רבתי.

דרש"י גרס בגמ' בדעת שמואל: 'כי לית ליה בד' אבל בג' אית ליה', שפירוש גירסא זו הוא, דגם לשמואל אמרינן פי תקרה אבל לא בכל הרוחות אלא רק בג' רוחות והרוח הרביעית צריכה להיות מחיצה גמורה, ואילו לרב אמרינן פי תקרה אפילו בד' רוחות.

אבל גירסת התוס' וסיעתו היא הפוכה: 'כי אית ליה בד' אבל בג' לית ליה'. ופירוש גירסא זו היא דלא התיר שמואל אלא פי תקרה בדופן רביעית שלא נפרצה במלואה, אבל אם נפרצה במלואה לית ליה, ועל זה נאמר 'כי לית ליה בד', ולקמן תבארנה סברות תירוצי התוס' עירובין צ"ד ע"ב בדעת שמואל.

אבל בדעת רב נחלקו ר"ת וסיעתו עם הרי"ף ה"ח והרמב"ם, דלרי"ף וסיעתו לא התיר רב אלא בדופן הרביעית שנפרצה במלואה בלבד. אבל לר"ת וסיעתו התיר רב

כתב הריטב"א, שיש על זה שם פתח מחמת התקרה שמלמעלה, ולמרות שלא אמרין פי תקרה יורד וסותם, מ"מ משום שיש כאן תקרה יש כאן גם 'צורה' של פתח, והוא כעין ההיתר של 'צורת הפתח'.

ואת זה לא קיבלו התוס', משום דס"ל דלא שייך ליתן שם פתח על המרחק שבין העמודים רק מחמת התקרה שמעליהן וללא הדין של פי תקרה יורד וסותם, ואכן בלישנא בתרא הרי גם לפי רש"י לא אמרין הכי, ולכן הקשו התוס'.

ומענתה, למאי דכתב הרא"ש דקי"ל להלכה כלישנא קמא, דבעשר אמות לא פליגי, מצינו מחלוקת להלכה בין רש"י לבין התוספות לגבי אכסדרה בבקעה בפתח עשר, האם סגי בתקרה בעלמא כדי להכשירו מדין פתח ללא הדין של פי תקרה כרש"י, ואפילו לשמואל, או דבעינן דוקא לדין של פי תקרה כדי להכשירו כפתח.

ונפק"מ מזה בתקרה שלא שייך לומר בה פי תקרה, כגון בתקרה משופעת, או בתקרה שיש פגימות בפיה, דלפי רש"י יהיה על המרווח הזה דין פתח מחמת עצם מציאות התקרה מעל העמודים, ואילו לפי תוס' לא, משום דלא אמרין בזה פ"ת.

ומשמע מדברי רש"י לפי מה שפירשו הריטב"א הנ"ל, דנפק"מ אם לא מונחת על העמודים תקרה שלימה אלא תקרה חלקית, שבזה גם לפי רש"י לא נימא שיהיה על זה שם פתח' ללא הדין של פי תקרה, משום

פלוגתייהו בעשר ולית ליה לשמואל פי תקרה, ולא אמרין פתחא הוא. אלא נראה דמכח פי תקרה חשבינן ליה פתח, ללישנא קמא כי אע"פ שהוא במילואו, דפי תקרה הוי מטעם פתח כדפרישית לעיל ... "עכ"ל.

וצ"ב הן ביישוב שיטת רש"י מקושיית תוס' הנ"ל, והן בביאור דברי התוס' מצד עצמם, שהפתח נעשה ע"י פי תקרה, דלכאורה מה הקשר בין פי תקרה לבין פתח, ואם אין על פירצה זו דין פתח מה מועיל הדין של פ"ת כדי להופכו ל'פתח'. וכן צ"ב מסתירת דברי התוס' עצמם, דכאן הגדירו פי תקרה מדין 'פתח', ובדף ח' הגדירו זאת כ'מחיצה' כפי שיתבאר לקמן בנפרד.

ואכן, הריטב"א כתב בדעת רש"י, "וז"ל: "... פירש רש"י ז"ל, דאפילו דלא נימא פי תקרה יורד וסותם לא מתסרא, דהא פתחא בעלמא הוא, פירוש לפירושו, כי אף על פי שפרוצה במלואה כיון דבעלמא חשיבא (פרצה) [פתחא] בגופי, הכא נמי, אף על גב דליכא גופי חשבינן לה פתחא כיון דאיכא תקרה ... "עכ"ל.

ובאמת קשה אמאי שייך לומר על אכסדרה בבקעה לפי הציור שצייר רש"י, שבפחות מעשר חשיב פתח גם בלי הדין של פי תקרה, שהרי לשיטתו שנתבארה לעיל מיירי באכסדרה העומדת על גבי יתדות בלא דפנות כלל, דבזה הוא דפליגי רו"ש.

וא"כ איך שייך לומר שיש על זה 'שם פתח' בלא מחיצות כלל ובלא גיפופין, ולכן

והנה, יש לדקדק בלשון התוס' במה שחלקו על רש"י, דכתבו 'דמכח פי תקרה חשבינן ליה פתח', דמבואר מלשונם, שאין ה'פי תקרה' נחשב 'פתח' מצד עצמו, אלא שמחמתו של דין פי תקרה נוצר כאן פתח, ויש כאן שני עניינים שונים: א. הדין של פי תקרה יורד וסותם שהוא הילכתא במחיצין. ב. ומכוחו של דין זה חשבינן לפירצה זו שהיא פחותה מעשר כ'פתח'. וצ"ב כנ"ל, איך הדין של פי תקרה הופך 'פירצה' ל'פתח', וצ"ב מה הגדר בזה.

והנראה לבאר בזה הוא, דמהותה של 'פירצה' לפי התוס' היא, שיש קיטוע בהיקף המחיצות של הרשות שמחמתו אנו לא רואים את הקשר שצריך להיות בין שני קצוות המחיצות שבשני צידי הפירצה כדי לשוות למרווח זה שם של 'פתח' המקשר בין הקצוות, והנתק הזה בין קצוות המחיצות מבטל כאמור את היקף המחיצות.

ולפי זה, הא דכתבו התוס' שעל ידי הדין של 'פי תקרה' כן נוצר כאן 'פתח', נראה לומר דהטעם לכך הוא, דמחמת הדין של גוד אחית שאנו עושים לפי התקרה חשבינן כאילו 'נסתם' המרווח שבין העמודים על ידי המחיצה שנוצרה, ועל ידי כך שני צידי הפירצה מתאחדים ומתקשרים להיות להיקף אחד שלם, ואז נעשה ממילא המרווח שבין העמודים כ'פתח' לחלל שביניהם.

ויש להוסיף בזה, דגם התוס' מודים למש"כ רש"י בדף כ"ד ע"ב בד"ה 'מהני', הנ"ל שפתח הוא 'סתימה מעלייתא' וסתום ועומד

שבכה"ג לא ניכרת הצורה של הפתח על ידי התקרה, וצ"ב.

והנראה לבאר את שיטת רש"י, דרש"י ס"ל, דהיכא שאין המרווח שבין העמודים גדול מעשר - אנו רואים את התקרה שמעל העמודים כמי ש'מגדירה' את גבולות הרשות שמתחתיה, וסגי בכך כדי להחשיב את המרווח שבין העמודים כ'פתח' לאותו החלל שמתחת לתקרה גם ללא הדין של פי תקרה, ואפילו מד' רוחות ואפילו לשמואל וכנ"ל.

וס"ל לרש"י, שכל 'פתח' אכן נחשב כ'סתום', כמו שכתב רש"י להדיא בדף כ"ד ע"ב, וז"ל: "... דהא כל פתח סתימה מעלייתא היא, וסתום ועומד הוא ...". עכ"ל. ונמצאת אם כן רשות זו גדרה מכל עבריה. מה שאין כן אם המרווח שבין העמודים הוא יותר מעשר אמות, בטלה לה 'סתימת הפתח' והוא כ'רשות פרוצה' ללא מחיצות וללא 'פתחים'.

ועל זה פליגי התוס', משום דס"ל ד'רשות' לא יכולה להיווצר ללא שיש לה מחיצות בעצם, או לפחות ע"י החידוש של מחיצות הנעשות ע"י פי תקרה, וס"ל דלא שייך ליצור אותה רק מחמת הגדרת גבולותיה ע"י התקרה שמעליה אלא צריך להקיפה במחיצות.

וס"ל נמי, דמכיון שאין לפירצה זו גיפופין גם אין עליה שם פתח כמש"כ הריטב"א הנ"ל. ונמצא שהרשות הזו פרוצה מפאת חוסר במחיצות ומשו"ה בעינן דוקא שם ד' מחיצות להך אכסדרה.

אבל מאידך כתב הרא"ש בפרק ח' ס"ז [ע' קכ"א] דדין פ"ת הוא משום 'מחיצה', וז"ל שם: "... ואפילו למ"ד בפ"ק (שם) קורה משום מחיצה, אית ליה נמי שפיר דלא אמר פי תקרה יורד וסותם לשוייה מחיצה מן התורה אלא בקורה רחבה ד' ... דפי תקרה דהויא דאורייתא ברוחב ארבעה, עשאו לקורה טפח מדרבנן להתיר מבוי על ידו ... עכ"ל.

וסתירה כזו נמצאת גם בתוס', בין מש"כ התוס' הנ"ל בדף צ"ד דפ"ת הוא מדין 'פתח', ואילו בדף פ"ו ע"א ד"ה 'קורה' כתבו, וז"ל: "... ונראה לר"י, דלא הוי אלא מדרבנן, כמו למאן דאמר משום היכר, אלא דסבר אביי, דמשום היכא לא היו מתירין חכמים את המבוי אלא שעשאוה כמחיצה דפי תקרה... עכ"ל.

וכן בדף ח' ע"ב ד"ה 'מניח' כתבו, וז"ל: "... וא"ת היכי שרי להשתמש נגד הארוך, הא אין כאן אלא ב' מחיצות. וי"ל דאית ליה קורה משום מחיצה, ומאן דאית ליה משום מחיצה הוי אפילו דאור' ... עכ"ל. וע"ש בגה"ש שהפנה לתוס' הנ"ל בדף פ"ו שכתב שכל זה הוא רק בקורה רחב ד"ט, ואיך שיהיה ס"ל לתוס' דדין של פ"ת הוא מחיצה גם לנידון דאור'.

הרי שביארו את מהות פי תקרה דהיא 'מחיצה' ולכאורה דלא כמש"כ בדף צ"ד. אבל לפי משנ"ת לעיל א"ש, דהיכא שצורת הפירצה מוכיחה שהיא אינה מחיצה של הרשות, דיינינן לה כפתח שנעשה על ידי הפי תקרה כמו שנתבאר. אבל היכא שהפירצה ניכרת כחלק

הוא, וזה גופא מה שיוצר הדין של 'פי תקרה' גם לפי תוס'.

וזוהי המשמעות של מש"כ התוס' דפי תקרה הוא 'מטעם פתח', דהיינו משום שהפתח 'מאחד' ו'מקשר' את היקף המחיצות ומבטל את הפירצה. אבל לעולם אין בכך שלילה לכך שהדין של פי תקרה באמת יוצר 'מחיצה', משום שכל המושג של 'מחיצה' לפי התוס' הוא במה שהן מקיפות את רה"י.

ולפי זה יובנו דברי התוס' בדף ח' ע"ב ד"ה 'מניח' ובדף פ"ו ע"א ד"ה 'קורה', דמבואר דפי תקרה הוא מדין מחיצה מדאור', וכן בסוגיין לגבי פתחא בקרן זוית, דמשמע מפירושם בד"ה 'קירוי'ו באלכסון', דאמרינן פי תקרה גם היכא שלא שייך כלל דין פתח, וכמשי"ת להלן.

*

ב. בהמשך להנ"ל: יישוב דברי התוס והרא"ש אהרדי, דפעם הגדירו פ"ת מטעם 'פתח', ופעם משום 'מחיצה'

כתב הרא"ש בפ"ט ס"ז, דפי תקרה הוא מטעם 'פתח' וכמש"כ התוס' בדף צ"ד ע"ב ד"ה 'בעשר' ושם ד"ה 'בשתי', וז"ל שם: "... ונראה לפרש דמיירי כגון שנפרץ הקירוי באלכסון עם המחיצות בקרן זוית כזה, ובכהאי גוונא לא אמרינן פי תקרה, דטעמא דפי תקרה משום דדמי לפתח מדמפליגין בסמוך בין עשר לית מעשר ... עכ"ל.

דמיירי שנפרץ הקירוי באלכסון עם המחיצות בקרן זווית וכי האי גוונא לא אמרינן פי תקרה "... עכ"ל. ומבואר דחולקים על רש"י בעצם הגדרת הציור של 'קירוי באלכסון', דאין זה גג משופע כמו ארזילא, אלא מיירי בגג שטוח והפירצה אוכלת אכן בשתי רוחות, אבל לא שייך לומר כאן 'פי תקרה'.

וכתב הב"י בסי' שס"א ס"ב, שהתוס' והרא"ש לא חולקים על רש"י היכא שהגג משופע דלא אמרינן פי תקרה, אלא סוברים שגם אם הגג היה שטוח תו לא אמרינן פי תקרה. ודבריו צ"ב, משום שבפסקי הרא"ש פ"ב אות ד' כתב להדיא בדעת הרא"ש, דאפילו בגג משופע אמרינן פי תקרה יורד וסותם, כדעת ר"ז בדף כ"ה ע"ב, ע"ש, וצ"ב. [וכן הוא בראב"ד בהגהותיו על בעה"מ שחולק בתוקף על רש"י ע"ש].

ואיך שיהיה, נמצא דפליגי רש"י ותוס' בציור כזה, אי אמרינן דפי תקרה יורד וסותם: דלרש"י אמרינן דפי התקרה יורד וסותם את הזווית, ואילו לתוס' לא, וצ"ב במאי פליגי.

ונראה בדעת התוס', וכן הוא להדיא ברא"ש סי' ג', דהתוס' אזלו לשיטתם שם בד"ה 'בשתי', שכתבו דפי תקרה הוא 'משום דדמי לפתח', וכן בד"ה 'בעשר' שנתבאר כבר לעיל, שכתבו ד'מכוח פי תקרה חשבינן ליה פתח', ונתבאר, דכל מהותה של הפירצה היא קיטוע בהיקף המחיצות וכנ"ל, ופי התקרה היורד וסותם מקשר בין הנפרדים וממילא נוצר כאן 'פתח' כמשנ"ת לעיל באורך, ולכן כאן

מגבולות הרשות דיינינן לפי תקרה מדין 'מחיצה', וכנ"ל.

*

ג. בהמשך להנ"ל: אמאי לא אמרינן פ"ת בפירצה בקרן זווית, בשרשי מחלוקת רש"י ותוס'

מסקנת הגמ' בדף צ"ד ע"ב לגבי הא דתנן בדף צ"ד ע"א 'בית שנפרץ משתי רוחותיו' דאסור עכ"פ לשבת הבאה לכו"ע, בין לר' יהודה ובין לר"מ, היא דמיירי בגוונא שנפרץ בקרן זווית וקירוי באלכסון.

ונחלקו רש"י ותוס' מה הציור של 'נפרץ בקרן זווית וקירוי באלכסון', דרש"י כתב וז"ל: "... אמרי בי רב - הא נמי בקרן זווית, אף על גב דבעשר אוקימנא - לא אמרינן פתחא הוא, דפתחא בקרן זווית לא עבידי, ומשום פי תקרה נמי לא, כגון שקירוי באלכסון בשפוע כגון גגין שלנו, דליכא פה, דהיינו כעין ארזילא דאמרינן בעושיין פסין (כה, ב) ... עכ"ל.

ומבואר מדבריו, דמיירי שהפירצה אוכלת בשתי הרוחות שבקרן הזווית דאין על זה 'שם פתח', אבל מאידך, היה מקום להתיר זאת אם הגג היה ישר ושטוח דאז היה אפשר היה לומר דפי תקרה יורד וסותם את הפירצה, וכל מה דלא אמרינן הכי הוא משום שהגג משופע דליכא למימר ביה פי תקרה.

אבל התוס' כתבו וז"ל: "... ותימה דהוה ליה למינקט כי ארזילא כדנקט התם ואור"י

[נדע], דבסוגיא דרף כ"ה ע"ב במח' רבה ור"ז גבי קרפף של ג' סאין שקירה בו סאה, משמע ברש"י שם ד"ה 'ה'ג', דלר"ז כן אמרינן פי תקרה אפילו בגג משופע ורק רבה הוא דפליג על זה, וכן הוא בפסקי הרא"ש פ"ב אות ד' שהובא לעיל. וצ"ל, דרש"י פסק כרבה בזה. אבל החזו"א סי' ק"ד ס"ק ט"ו דייק מהתוס' ברף צ' ע"א ד"ה 'אלא', דטעמא דר"ז הוא לא משום פי תקרה אלא משום שהרשות מקורה, ע"ש. וגם דלא כהב"י הנ"ל בסי' שס"א שכתב דליכא דמאן דאמר דטעמא דר"ז הוא מדין פי תקרה, ולפי רש"י מבוואר דטעמא דר"ז הוא כן משום דאמרינן פ"ת גם בגג משופע, קיצרתי].

ומשמע נמי מדברי התוס', דאם הקירווי לא היה נופל גם הוא יחד עם הדפנות אלא היה נשאר במלואו, שפיר היינו אומרים דין של פי תקרה משתי הרוחות הפרוצות כדי להשלים את הדפנות, משום דתו לא ייחשב הדבר כפתחא בקרן זוית, כזה:

והוא ההיפך מה'יש מפרשים' שהביא המ"מ בפיי"ז הל"ה, והו"ד בב"י בסי' שס"א, והיא גם דעת הראב"ד שהביא הריטב"א בסוגיין [ונמצא בהגהותיו על בעה"מ]. דבכה"ג לא אמרינן פ"ת ורק בציוור ששללו התוס' הוא דאמרינן פ"ת, וראה ביאור בזה לקמן דס"ל ל'יש מפרשים' דפי תקרה נוצר על ידי הציוורף של הכתלים עם הפה, כמו דין צוה"פ לחזו"א.

ומבוואר מזה כמש"כ כבר לעיל, דפי תקרה הוא באמת 'מחיצה' הסותמת, ולכן היכא שלא מדובר בפיתחא בקרן זוית שפיר

כיון דמייירי בקרן זוית, ופתחא בקרן זוית לא עבדינן, עדיין נשאר שם 'פירצה' על המרווח שבין המחיצות ופי התקרה לא הועיל כאן.

ואין הפירוש שפי תקרה לא יורד וסותם בקרן זוית, אלא הפירוש הוא שלכל היותר הוא נותן שם של פתח על המרווח כדי לבטל את הנתק בין המחיצות, ומכיון שפתחא בקרן זוית לא עבדינן תו אין זה פתח אלא פירצה.

אבל רש"י י"ל דס"ל, דפי תקרה יוצר ממש 'מחיצה', ומחיצה זו יש בה כדי 'לסתום' ממש את הפירצה וכאלו יש כאן דופן שלימה, וצ"ב מה הגדר בזה.

ונראה, דלפי משנ"ת לעיל בסברת רש"י לגבי תקרה שאין עליה אפשרות לומר בה את הדין של פי תקרה, שלמרות זאת היא 'מגדירה' את הרשות שתחתיה' ולכן היא נותנת שם פתח על המרווח שבין העמודים בפחות מעשר, וכנ"ל, אם כן כעין זה יש לומר בדעת רש"י גם לגבי פי תקרה אפילו ביותר מעשר, דכל מהותו של הדין של פי תקרה היא להגדיר את גבולות הרשות, ולזה סגי גם במחיצה של גוד אחית [כמש"כ רש"י בסוכה י"ט ע"א, דפי תקרה פועל מדין גוד אחית, וכן בסוכה ו' ובעירובין ד' ע"ב] ואין צריך דוקא מחיצה בחפצא.

ולכן שפיר יועיל בציוור זה הדין של פי תקרה בקרן זוית כדי להשלים את הגדרת הרשות החסירה מחמת הפירצה שבקרן הזוית, וכל מאי דלא אמרינן כאן פי תקרה הוא רק משום שהגג הוא משופע דלא שייך בו הדין של פי תקרה, וכנ"ל.

דמחיצות - פי תקרה זה לשם אכסדרה נעשה להיות לו מחיצה לחלל זה, אבל לא להיות מחיצה לאויר שחוצה להן, ואילו מחיצה מעלייתא היא - הוה סמכינן עלה, אבל לאכשורה על ידי גוד אחית - לא, דכי אנמר רחמנא למשה לגוד אחית - במחיצה העשויה לחלל שלה אנמר, ולא לחוצה לה... "עכ"ל.

אבל בתוס' עירובין פ"ט ע"א ד"ה 'במחיצות' מבואר דפי תקרה וגוד אחית הן שני דינים שונים, וז"ל: "... ואור"י, דגגין שלנו שבולטין ראשיהן לרה"ר ועבידי כי ארזילא, לפירוש רש"י דמפרש כי ארזילא בשיפוע כגגין שלנו, הוי כרמלית, דלא מינכרא מחיצתא וליכא למימר גוד אסיק, ופי תקרה נמי לא אמרינן כיון דעבידי כי ארזילא וגוד אחית נמי לא אמרינן לרבנן דרבי יוסי בר יהודה גבי טרסקל משום בקיעת גדיים..." עכ"ל. הרי להדיא דין פי תקר ודין גוד אחית הם שני דינים נפרדים.

וכן הוא במאירי בבית הבחירה שבת דף ק"א, וז"ל: "... לפי מה שכתבנו מחיצה תלויה מתרת במים אבל לא בחורבה... ושמא תאמר והלא אמרו במסכת עירובין שקורה ארבעה מתרת בחורבה אף על פי שיש בה בקיעת גדיים. ותיצו גדולי הדורות, שפי תקרה וגוד אחית שני דינין ואין מקשינן מזו לזו, והראיה שהרי פי תקרא הוא בארבעה וגוד אחית אינו אלא במחיצה... "עכ"ל, ע"ש באורך.

ונראה, דלפי משנ"ת לעיל, דהא דחלקו התוס' על רש"י הוא לשיטתם דפי תקרה הוא מדין 'פתח' ולא מדין 'מחיצה', ולכן אין

מהניא הך סתימה, ורק היכא שמחמת הסתימה נוצר כאן פתח הוא דלא אמרינן הכי.

אלא דעדיין צ"ב לפי"ז, מדוע לא נימא גם בפירצה בקרן זוית שההילכתא דפי תקרה תיצור מחיצה הסותמת והבית יחשב כסתום עם דפנות מכל סביבותיו ולא נימא שיש בזה חיסרון של 'פתחא בקרן זוית', ומאי דוחקין להעמיד זאת כדין פתח שלא עושים אותו בקרן זוית.

ונראה לומר, דהיכא שנפרצה פירצה בקרן זוית האוכלת בשתי הרוחות, מוכח בעצם צורתה שאי אפשר לומר שאותו אלכסון יהיה 'מחיצה' של הבית, משום שהיא חורגת מהצורה הכללית של הבית, ולכן רק מדין 'פתח' אתינן עלה אפילו על ידי הדין של פ"ת וכנ"ל, ופתחא בקרן זוית לא עבדינן.

משא"כ היכא שהקירוי לא נפל, שם צורת הפירצה מוכיחה שהיא חלק מצורת הבית משום שהיא בהמשך לרפנות הקיימות ומתחת לתקרה שנשארה שם, ולכן לא מדין פיתחא אתינן לאכשורה אלא מדין 'מחיצות', ולזה שפיר מהני הדין של פי תקרה וכנ"ל, ודו"ק.

*

ד. עירובין פ"ט, סוכה י"ט: האם פ"ת הוא מדין גוד אחית או שלא, במח' רש"י ותוס'

הנה ברש"י בסוכה י"ט ע"א ד"ה 'דמחיצות' מבואר להדיא שההילכתא דפי תקרה נובעת מן הדין של גוד אחית, וז"ל: "...

לרה"ר יורד וסותם מג' רוחות והוי כאילו בנוי עד בארץ, ע"ש, והט"ז יצא חוצץ נגד זה וכתב דמהרמ"א שם משמע להדיא דיש לדין הגג את הדין של הרשות שלפניה, ע"ש.

ולפי משנ"ת יש ליתן טעם בדעת החולקים הנ"ל, דהם ס"ל דשאני גג הבולט מן הבית דנעשה טפל לו וכנ"ל, ולכן שפיר אמרינן דפי התקרה יו"ס.

ולא יהיה קשה על זה מהא דאיתא בסוכה י"ח-י"ט גבי מחיצות האכסדרה דלא אמרינן בהו פי תקרה יו"ס מן הטעם שכתב רש"י שהובא לעיל, דהתם פי התקרה עשוי שלא לתוך חלל הסוכה אלא כלפי הבית, משא"כ בגג הבולט נעשה הפי תקרה לצורך החלל שתחת הגג, ודו"ק.

אלא דאכתי צ"ב, דאם צוה"פ היא מדין 'פתח' לר"ת, אם כן היאך אמרינן פי תקרה בגג הבולט מג' רוחות, שהרי לא מצינו 'פתח' מג' רוחות, וגם משתי רוחות דהסכים ר"ת לדעת רב דאמרינן פי תקרה צ"ע כנ"ל, דלא מצינו 'פתח' משתי רוחות, וצ"ב.

אם לא שנאמר, דס"ל ר"ת ש'פתח' גם הוא משמש כחלק מהגדרת גבולות הרשות, ואין הוא חלק מהמחיצה שנצטרך להגדירו כ'סתום', ודלא כמו שכתב רש"י כ"ד ע"ב דכל פתח הריהו כ'סתום', ולכן כשיש שתי מחיצות כעין גאם והגג הוא מרובע מלמעלה, שפיר מצינן למימר שגם הרוחות שאין בהן דופן חשיבי 'פתח' לענין הגדרת הרשות שתחת הגג, והיכא שהגג בולט מרה"י שפיר מגדיר

ההילכתא דפ"ת נוגעת כלל להילכתא דגוד אחית. אבל רש"י אזיל לשיטתו הנ"ל, דפי תקרה הוא מדין מחיצה, ולכן ס"ל שכל מחיצה זו נוצרת על ידי גוד אחית, ודו"ק.

והנה, על שיטת התוספות יש לעיין, מהא דכתבו בדף פ"ט הנ"ל, דגג משופע הבולט לא אמרינן ביה פי תקרה משום שהוא משופע ואין לו פה, דמשמע מדבריהם דאם היה הגג ישר שפיר הו"א פי תקרה, וזה צ"ע כמו שהקשה החזו"א ס' ק"ד [ד"ה 'ושם'], דלפי זה יוצא דאמרינן פי תקרה מג' רוחות, וזה אפילו לשיטת ר"ת המיקל לומר פ"ת בשתי רוחות כמיין גאם לפי רב – לא אמרינן פ"ת מג' רוחות.

דבשלמא לפי רש"י דפי' אפילו בדעת שמואל דאמרינן פ"ת מג' רוחות א"ש, אבל לפי ר"ת קשה, וצ"ע.

ונראה ליישב, דשאני אכסדרה בבקעה שהיא עומדת בפנ"ע בבקעה ואתינן לאכשורה על ידי פי תקרה מג' רוחות, שבזה לא סגי כדי להגדיר את חללה שמתחת לגג כרה"י, לשיטת ר"ת, מהיכא שהגג בולט מתוך רה"י שכבר קיימת, דהיינו גג הבית, שבזה י"ל שהחלל שנוצר תחת בליטת הגג נטפל כלפי עיקר הבית והוא נחשב כעין ההגדלה של הבית [כמו כל גגון שלפני הבית, למרות שאין כאן בדוקא פתח פתוח מן הבית לחלל שתחת בליטת הגג], ולכן דסגי אפילו בפי תקרה מג' רוחות.

ובזה היה מקום ליישב את אותן השיטות שהגדיר הט"ז בסי' שמ"ו ס"ק ז' כ'טועים', דהם כתבושגג הבולט לרחוב

בקרן זוית, ואילו פי תקרה לא מהני בפיתחא בקרן זוית, והדברים לכאורה סותרים זל"ז.

והנראה בזה, דלפי משנ"ת לעיל בדעת התוס' והרא"ש א"ש, דהא דאמרינן דפ"ת הוא מדין פתח דאינו מועיל בקרן זוית - הוא רק היכא דצורת הפירצה מוכיחה שאין זו בצורה הרגילה של הבית, דאז גם פי התקרה לא ייצור כאן יותר מאשר 'פתח', ופתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי, אבל בעלמא, שלא בקרן זוית, פי התקרה יוצר מחיצה ממש, ומחיצה ממש סותמם גם ברוחב טפי מעשר.

משא"כ צוה"פ, אפילו אי נימא דהיא משום 'מחיצה' כפי שיתבאר לעיל בענייני צוה"פ, מ"מ לעולם היא יוצרת רק 'פתח' כפי שהיא נקראת 'צורת הפתח', ועל כן ס"ל לרב שכל פתח מוגבל ברוחבו עד עשר ותו לא. וזו חולשתו יחסית לפי תקרה שהיא 'מחיצה', ודו"ק.

*

ו. שם תוד"ה 'בשתי': האם פי תקרה הוא 'מדין פתח' או שלא, הוא מח' תירוצי התוס'

הנה נתבאר לעיל, דדעת התוס' היא דהדין של פי תקרה הוא משום דדמי לפתח, וכבר נתבארה הסברא בזה. אבל באמת זו מחלוקת תירוצי התוספות בדף צ"ד ע"ב [מתחיל בעמוד א' ד"ה 'בשתי'.

דהתוס' העמידו שם את מח' רב ושמואל לגבי אכסדרה בבקעה דלא כרש"י, אלא דס"ל לשמואל דרק בדופן רביעית שאינה

הגג את הרשות שתחתיו מדין פ"ת גם מג' רוחות ומהטעם הנ"ל. אכתי צ"ב.

*

ה. עירובין י"א: מ"ש לרב בין צוה"פ דלא מהניא ביותר מעשר, ואילו פ"ת מהני טפי מי'

איתא בגמ' עירובין י"א ע"א: "... מתני לרב יהודה לחייא בר רב קמיה דרב, אינו צריך למעט. אמר ליה אתנייה צריך למעט...". ע"כ. הרי דלא מהניא לרב צורת הפתח ליותר מעשר אמות.

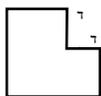
ואילו בגמ' עירובין דף צ"ד ע"ב איכא תרי לישני לגבי פי תקרה, באיזו גוונא נחלקו רב ושמואל, בלישנא קמא אמרינן דבעשר כולי עלמא לא פליגי, וכי פליגי ביותר מעשר, שבזה רב הכשיר ושמואל פסל. ולישנא תרא אמרינן דביותר מעשר כו"ע ל"פ דלא אמרינן פי תקרה, ופליגי בעשר, שבזה רב הכשיר ושמואל פסל. ורוה"פ פסקו כלישנא קמא, חוץ ובעה"מ והרשב"א.

ומעתה יל"ע לפי רב, ולפי מאי דקי"ל כלישנא קמא, מאי שנא דלרב אמרינן פי תקרה ביותר מעשר, וצוה"פ לא אמרינן בטפי מעשר. ובפרט לפי שיטת התוס' בדף צ"ד ע"ב, שכתבו דפ"ת הוא מדין פתח, א"כ מאי עדיפותיה דפי תקרה על פני צוה"פ.

וביותר, לפי מש"כ התוס' בעירובין דף ו' ע"א ד"ה 'דפתחא', חזינן דצוה"פ עדיפא מפי תקרה, דצוה"פ מהניא כדי להכשיר פתח

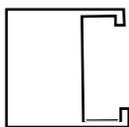
פי תקרה כיון דמופלג מהן ארבע. וה"ה דאפילו ברוח אחת בכי האי גוונא לא אמרי' יורד וסותם ולא נקט קרן זוית אלא משום דאורחא דמילתא דכשנפרץ שם רגיל להיות נופל מן הקירוי עמו... "עכ"ל.

והציור שציירו התוס' לגבי נפרץ בקרן זוית

הוא כזה:

והציור של נפרץ ברוח אחת שאוסר ג"כ הוא כזה:

ועל זה כתבו, דמכיון שנפרץ

מן הקירוי עד מקום

הכותל ד' טפחים, תו אין

המחיצות יכולות 'לסייע' לתקרה לומר פי תקרה, וצ"ב מהו אותו 'הסיוע' שנותנת הדפנות הקיימות לקירוי לומר פי תקרה, ומדוע כאשר הקירוי מרוחק ממקום שהיו הדפנות לפני שנפרצו תו לא אמרינן פי תקרה.

ונראה מזה כוונתם בתירוץ זה, דס"ל כמו שביארנו לעיל את דעת רש"י, שפי תקרה מהותו היא 'הגדרת גבולות הרשות', ולכן לא אמרינן בזה שתהיינה פי תקרות בכל הפאות של הקירוי שנפרץ, אלא בעינן שפי תקרה 'שלמים' את החסר בצורה הקודמת של הרשות לפני שנפרצה, ומשו"ה צריך שדופן הקירוי תיחשב כאילו שהיא חזרה למקומה הקודם מעל חורבות הכתלים שנפרצו.

וכאשר 'חוזר' הקירוי למקומו נשלמת צורת הרשות בעזרת הדפנות הקיימות, וזהו 'הסיוע' שמסייעות המחיצות לקירוי שבצירוף

פרוצה במלואה הוא דאמרינן פי תקרה, וכבר שרטטנו לעיל את מפת השיטות בזה.

ועל הא דאמר שמואל שם שהמשנה לגבי חצר ובית שנפרצו דיברה על פירצה יותר מעשר, הקשתה הגמרא דאי הכי מרוח אחת נמי תהיה החצר אסורה מחמת הפירצה, ותירצה, דהמשנה נקטה בשתי רוחות משום בית שלא נאסר בפירצה מרוח אחת, אבל איה"נ חצר אכן נאסרת גם בפירצה מרוח אחת.

ע"ז הקשתה הגמ' גם לגבי בית שנפרץ, מאי שנא מרוח אחת שאינו נאסר בפירצה יותר מעשר, משום פי תקרה, אם כן גם משתי רוחות לא יאסר משום דנימא פי תקרה, ועל זה תירצה הגמרא דמיירי שנפרץ בקרן זוית וקירויו באלכסון, וכפי שנתבאר כבר לעיל מחלוקת רש"י ותוספות.

ולפי שיטתם הנ"ל של התוס' ביארו את קושיית הגמ' על שמואל ואת תירוצה בשני אופנים, ובתי' קמא כתבו, וז"ל: "... ופריך, מ"מ קשיא, דנימא פי תקרה אפי' בשתי רוחות כיון דאין פרוצים במילואן ויש בכל רוח שם מחיצה, דבין לרב ובין לשמואל אין חילוק בין מרוח אחת לשתיים, ואי נפרץ במילואו אפילו מרוח אחת לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם.

ומשני, שנפרץ בקרן זוית וקירוי בארבע שנפרץ ונפל גם מן הקירוי עד שמופלג מן הכותל ארבע מכל רוח ורוח, דאף ע"פ דיש כאן ד' מחיצות שלא נפרץ במילואו - לא חשיבי הנך מחיצות לסייע לקירוי ולימא

גם לפי פירושו, דעל ידי דין לבוד חוזר הקירוי למקומו, כעין מה שדופן החקק חוזרת למקום הדופן השלימה בסוכה.

אבל בתי' השני כתבו התוס' דדוקא בנפרץ בקרן זוית הוא דנאסר הבית ולא ברוח אחת, ודלא כהתי' הראשון הנ"ל, וז"ל: "... אי נמי, דוקא בקרן זוית משום דאיכא תרתי לריעותא [נראה כוונתו דגם איכא הרחקת ד' וגם בקרן זוית] דטעמא דפי תקרה משום דדמי לפתח כדמפליג בסמוך בין עשר ליתר מעשר ובקרן זוית לא דמי לפתח משום דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי..." עכ"ל.

וביאורו הוא כמשנ"ת לעיל באורך במשמעות של 'פי תקרה משום דדמי לפתח', שהנידון הוא בקיטוע שיש במחיצות הרשות כאשר הפירצה אוכלת בשתי הרוחות, ופי התקרה 'מקשר' ו'מאחד' את ההיקף של המחיצות להיקף אחד, וכמשנ"ת.

נמצא, ששני תירוצי התוס' חולקים בכל הגדר של מהות פי תקרה האם הוא מדין פתח או מדין הגדרת הרשות, וככפי שנתבארה המח' בין רש"י והתוס' הנ"ל.

*

ז. עירובין פ"ו ע"א: ביסוד ההיתר של פי תקרה לפי שיטת רש"י, יישוב קושיות התוס' על רש"י

איתא בגמ' עירובין דף פ"ו ע"א: "... ואלא הא דאמר רב יהודה קורה ארבע מתרת

המחיצות הקודמות והקירוי נשלמת הצורה הקודמת של הרשות וכנ"ל. כזה:

ולכן, כל היכא שהקירוי שנפרץ התרחק ד' טפחים מן המקום הקודם של הדפנות, תו לא יכול הקירוי להשלים את הצורה הקודמת של הרשות.

ושיעור ד' טפחים שכתבו התוס' פירושו בפשטות הוא 'מקום חשוב', שהפלגה של ד"ט שיש בין הקירוי לגבול הרשות הקודם מונעת מאיתנו לראות דכאילו חזר הקירוי למקומו אלא יצר לו מקום משלו.

אמנם, שו"ר בחזו"א בסי' ק"ז ס"ק י"ד, שפירש את כוונת התוס' דלא כמו שנתבאר, אלא כתב, דאי גרסינן בדבריהם 'ד"ט' [ולא 'ד"א'], אזי הפירוש הוא דכיון שהמרחק הנשאר הוא פחות מד' טפחים נעשה מקום זה 'מקום פטור', ואמרינן פי תקרה מן התקרה עצמה ועל ידי כך הותר כל שאר ההיקף, ע"ש.

אבל לפי"ד לא יובנו דברי התוס' שכתבו שאם הופלגה התקרה פחות מד"ט 'מסייעות' ההמחיצות לתקרה לומר פי תקרה, שהרי לפי דבריו אין כאן כלל 'סיוע' של המחיצות לקירוי לומר פי תקרה, וצ"ב. אבל לפי משנ"ת א"ש וכנ"ל ודו"ק.

אכן, עי' בפיר"ח על המקום, פירש גם הוא כהתירוץ הזה של התוספות אלא שכתב דשיעור ד' טפחים הוא לאפוקי דין לבוד דרבן שמעון בן גמליאל, וצריך לומר

כך גם לא קי"ל להלכה לעניין פי תקרה יורד וסותם, וצ"ע איך תתבארנה לפי רש"י כל הסוגיות הנוגעות לפי תקרה, האם כולן אינן להלכה, וצ"ע.

והקשו התוס' שם כמה קושיות על רש"י: א. דמשמע מדבריו דכל מאי דבעינן רוחב ד"ט לקורה כדי לומר פ"ת הוא רק משום דבעינן ד' מחיצות כדי ליצור 'רשות' של דע"ד, וא"כ משמע, דהיכא דשאר הרוחות כבר מוקפות מחיצות מלבד הקורה - תו אי"צ קורה רחבה ד"ט, ואילו רש"י עצמו פירש [בדעת רב נחמן שהתיר מחיצה תלויה רק במים] לגבי קורה המפסיקה בבור שבין שתי חצירות דבעינן גם כן ד' טפחים למרות שהחצרות מוקפות מחיצה ואין צריך את הקורה אלא להפסיק בין החצירות.

ב. ועוד הקשו התוס', דקי"ל כרב [לקמן צ"ד ע"ב ועוד דוכתי] דאמרינן פי תקרה יורד וסותם, וקי"ל נמי כרבא לגבי אביי דאמר לעיל דף י"ב ע"ב דקורה היא משום היכר, וע"כ הטעם הוא משום שקורה אינה רחבה אלא טפח ולכן לא שייך לומר בה דהיא משום מחיצה, ולפי רש"י אכתי היה מקום לומר דקורה היא משום מחיצה למרות שהיא רחבה רק טפח, שהרי שאר הרוחות במבוי מוקפות מחיצות ותו אי"צ רוחב ד"ט לפי רש"י.

ג. עוד הקשו שם ע"ב ד"ה 'קורה' על רש"י שכתב שהדין של פי תקרה קשור לדין של מחיצה תלויה, מכך שהדין של מחיצה תלויה שנוי במח' תנאים, ואילו לגבי פי תקרה לא מצינו מי שחולק. וכתבו שהדין של פי תקרה

בחורבה, ורב נחמן אמר רבה בר אבוח קורה ארבעה מתרת במים... "ע"כ.

וכתב רש"י שם, וז"ל: "... קורה ארבעה מתרת בחורבה - קורה התחובה מחומה לחומה בחורבה, כדרך חורבות הנפלות, ונשארים בהן קורות ויש ברחבה ארבעה והיא מוטלת על רחבה - מותר לטלטל תחתיה, דאמר שני חודיה יורדין וסותמין, דסבר לה כר' ישמעאל בר' יוסי, דאמר [לקמן ע"ב], מחיצה תלויה מתרת ולית הלכתא כוותיה, ולהכי נקט ארבעה, דכי אמרת חודין יורדין וסותמין - יהא בין חלל המחיצות ארבעה, דמחיצה העשויה לפחות מחלל ארבעה - אינה מחיצה... "עכ"ל.

ולקמן בדף צ"ה ע"א צייר רש"י באותה מימרא דרב יהודה דמיירי שהקורה עומדת על יתדות כך שיש לה ד' מחיצות של פי תקרה, והוא אזיל לשיטתיה שנתבארה בדף צ"ד ע"ב, דאמרינן לרב פי תקרה גם מד' רוחות.

ומבוארים ברש"י כמה חידושים: א. שהדין של פי תקרה הוא משום 'מחיצה' ממש, כמו מחיצה תלויה, שהיא מחיצה ממש.

ב. עוד מבואר, שהחלל שבין המחיצות הוא תנאי בהגדרת המחיצה, דכל מחיצה שנעשית לחלל פחות מדע"ד אינה מחיצה וזו הסיבה דבעינן רוחב ד"ט לקורה, וכבר נתבארו דבריו לעיל בענייני מחיצות.

ג. ועוד מבואר להדיא בדבריו, דכמו דלא קי"ל כר' יהודה שהתיר במחיצה תלויה ביבשה,

וראיה לכך היא מרש"י במסכת שבת דף ט' ע"א, וז"ל: "... באסקופת בית - שכולו פתח מקורה, והיינו טעמא דפתח נעול כלחוץ - כגון שקירה עובי הפתח בשתי קורות, דאילו תקרה שיש בה ארבעה אמרינן בה יורד וסותם ותו לא אתי נעילת דלת ומבטל למחיצה, ואפילו הוא שוקף באמצעיתו, דלא דמי למבוי, דקורת מבוי קצרה היא, ולא הוכשרה אלא למבוי, הלכך: פתח נעול, בטלה מתורת קורה, דהא אזל ליה מבוי.

אבל תקרת ארבעה לא בטלה ירידת סתימתה בנעילת דלת, דהלכה למשה מסיני הוא, גוד ולבוד ודופן עקומה במקום ארבעה, והכא טעמא משום דשתי קורות הוו שאין בזו ארבעה ולא בזו ארבעה ולא ביניהן שלשה והדלת מתוקן להיות נועל באמצע ... "עכ"ל. הרי דגם היכא שיש מחיצות מסביב הצריך רש"י דוקא רוחב ד"ט.

ושו"ר כעין זה באג"מ ח"א סי' קל"ח בתוך אריכות הדברים, והוסיף בזה טעם, משום דקי"ל כדעת רבא בעירובין דף צ"ה ע"א, דפי תקרה לא עבדינן אלא היכא שהמחיצות עשויות לחלל הסוכה ולא לחלל האכסדרה, והכי נמי הכא, לא עבדינן פי תקרה אלא לצורך מה שתחת הקורה, ע"ש.

ולכן, מה שהסיקו התוס' בדעת רש"י לגבי קורה שעל גבי הבור דסגי ברוחב טפח מחמת מחיצות החצירות, רש"י לא יסבור כן משום דהתם פי התקרה לא עשוי לצורך חלל החצירות, ומשום הכי בעינן דוקא קורה רחבה ד' טפחים.

אינו קשור כלל לדין של מחיצה תלויה, ע"ש. ויש ליישב הקושיות על רש"י בזה.

ועוד הקשה בספר פתחא זוטא עירובין כלל א' אות י"ב, מהגמ' עירובין י"ב ע"ב, דמבואר שם שהזורק למבוי שהכשירו בקורה פטור, ואם אמרינן פ"ת גם בקורה ברוחב טפח, אמאי פטור.

ועוד הקשה שם אות י"ד, דהשו"ע בסי' שס"א ס"ב סותר את עצמו, דמחד פסק דסגי ברוחב טפח לומר פ"ת כשיטת רש"י, אבל מאידך פסק שקורה אינה מכשירה רוחב של יותר מעשר, ולפי רש"י היתה הקורה צריכה להתיר מדין פ"ת גם יותר מעשר [ואת רש"י היה מקום ליישב דפסק כלישנא בגמ' עירובין צ"ד ע"ב, דביותר מעשר לכו"ע לא אמרינן פ"ת יורד וסותם].

והנה, על קושיא א. הנ"ל לכאורה י"ל, דרש"י ס"ל כאמור דפי תקרה הוא מדין 'מחיצה', אך ס"ל דאין מחיצה לחלל פחות מד"ט וכמשנ"ת כבר שיטתו הרבה פעמים לעיל, ולכן ע"כ ס"ל דפי תקרה לא נאמר אלא כאשר הוא נעשה לצורך החלל שאותו הוא מקיף, דהיינו במקרה זה הקורה שרחבה טפח, שכלפיו יוצרות המחיצות של פי תקרה את החלל שהוא ה'רשות', אבל אין הפי תקרה נחשב 'מחיצה' לרשות שאותה אין הוא מקיף.

ולעולם לא אמר רש"י שקורה טפח תועיל בגוונא שהקשו התוס', אלא רק היכא שהיא רחבה ד' ומועילה לחלל שמתחת לקורה אז היא גם חוצצת כלפי חוץ,

גם הקורה שהיא רחבה טפח שעשויה למבוי. והשני, דפי תקרה לא אמרינן ביותר מעשרים אמה, ודלא כמו שהבין הרא"ש בדף פ"ו בדעת רש"י, ע"ש שהעיר כן הגהות הגרי"ב. וכל החיסרון כאן הוא בקרקע שמתחת הקורה שאין שטח של ד' טפחים מתחת הקורה ואין כאן מחיצה לד' טפחים. ומכל זה נסתר תירוצנו לעיל, וצ"ע.

וביישוב הקושיא הג' הנ"ל, על מה שתלה רש"י את הדין של פי תקרה בדין של 'מחיצה תלויה', כבר יישב האג"מ הנ"ל בסוף התשובה וחילק בין היכא שהקורה נעשית כדי להתיר את המבוי לבין היכא שהיא נעשית שלא על מנת להתיר את החורבה.

וז"ל האג"מ שם: "... דרש"י מחלק בין היכא שנעשה להתיר את כל החצר והחורבה וכן כגון בהא דאכסדרה בבקעה שבזוה אמרינן פי תקרה ולא נחשב כמחיצה תלויה, שהרי נחשבת כמגעת עד הקרקע ... שלא סותר לה שום דבר לומר שאינה מחיצה.

ובין הקורה ארבעה שאף שיש להחורבה שאר המחיצות לא מתרת את כל החורבה כיון שלא עבידא לה, אף שמתרת את המקום שתחתיה שעבידא לזה, ונמצא שהוא חסרון בהמחיצה שמה שלא הותרה החורבה כולה הוא סותר ואומר שאינה מחיצה.

שלכן סובר רש"י שאף למקום שתחתיה תלוי בדין מחיצה תלויה, דלמאן דאמר אינה מתרת מצד בקיעת גדיים, שהטעם משמע משום שבקיעתן סותר להמחיצה, שכיון שהוא

זו הסיבה גם שקורה במבוי היא רק משום היכר ולא משום מחיצה, שהרי אינה רחבה אלא טפח ובזה לא אמרינן פי תקרה משום שאין פי תקרה זה יוצר חלל תחת הקורה עצמה משום שהיא אינה רחבה ד"ט וכנ"ל, ובהכי מיושבת הקושיא הב' הנ"ל.

ומיהו, כל זה נסתר לכאורה מדברי רש"י עצמו בדף ה' ע"א, בביאור מח' רב יוסף ואב"י כמה צריך למעט מבוי גבוה מעשרים אמה, דרב יוסף אמר טפו אב"י אמר ד"ט. ובלישנא קמא אמרינן שם, דפליגי אם מותר או אסור להשתמש תחת הקורה.

וכתב רש"י שם, וז"ל: "... ומאן דאמר ארבעה קסבר אסור להשתמש תחת הקורה - דחודה הפנימי יורד וסותם, ורוחב הקורה הוי חוץ לסתימה ... עכ"ל, ומבואר להדיא, דאמרינן פי תקרה גם בקורה שהיא רחבה טפח העשויה למבוי ודלא כמשנ"ת.

ועוד כתב רש"י שם: "... ומאן דאמר ארבעה קסבר קורה - המתרת במבוי טעמא משום מחיצה, דאמרינן חודה החיצון יורד וסותם, ואמרו רבנן דבטפי מעשרים לא אמרינן יורד וסותם, וכיון דלא הוי מיעוט ארבעה - הוי מחיצה העשויה לפחות מארבעה, וקיימא לן בכל דוכתא דמחיצה שאינה ראויה לארבעה לאו מחיצה היא, דאין רשות היחיד לפחות מארבעה טפחים ואף על פי שמוקף מחיצה של עשרה טפחים ... עכ"ל.

ומבוארים שני עניינים: האחד, דמצד ההילכתא דפי תקרה מועילה

גם משתי רוחות מפולשות, דלפי מש"כ האג"מ לא נימא פ"ת כיון שהרצפה של הגשרים נעשתה כלפי מעלה ולא כלפי מטה, ע"ש.

אבל בחזו"א סי' ע"ט סק"א חזינן לא כך, דכתב להדיא שם באריכות לגבי מעשה שהיה [ע"ש בצירור] שכתב שם לחלק בין הנידון דסוכה, דהתם באמת אמרינן דאם עבידא הפי תקרה לבראי לא אמרינן לגוואי, לבין פי תקרה לגבי שאר מחיצות, דלא אמרינן הכי.

וז"ל שם בתוך הדברים: "... וכש"כ לדעת רש"י, דאמרינן פ"ת מג' צדדין, דשרי בנידון דידן, שהרי תחת הזיו רה"י, וא"כ הוי מבוי הפתוח לתחת הזיו פתוח לרה"י, ולא דמי לסוכה דאמר לרבא דכיון דלגואי עבידי לא מהני פ"ת, דבסוכה לא מהני פתוח לרה"י דבעינן דפנות סמוך לסכך, אבל לענין היתר טלטול סגי בפתוח לרה"י... "עכ"ל. וכן חילק בספר פתחא זוטא בסימן תר"ל, ובשפ"א עירובין צ"ד, ובחור"ב סי' י"ג סק"ה.

הרי להדיא דלא כהאג"מ, דלהדיא חילק החזו"א בין פת לעניין סוכה לפי רבא לבין פ"ת להתיר טלטול. ונפק"מ ישירה היא לגבי פי תקרה בגשרים, דמכיון שלהתיר טלטול אמרינן פי תקרה גם אם התקרה לא נעשית כלפי מטה, אם יש שם גיפופים משני הצדדים וכנ"ל. ודו"ק.

אלא דלפי זה צ"ע, דהא הגמ' בעירובין וסוכה הנ"ל משוות את דיני טלטול לדיני סוכה אהדדי, והיינו דרבא שפסל בסיכך ע"ג אכסדרה שאין לה פצימין אמר דס"ל גם

מחיצה ולא פתח הרי בקיעתן מראה שאינה מחיצה, ומטעם זה הוא רק בבקיעת גדיים שנראה הסתירה ולא בבקיעת דגים שאינן נראין, כדפירש רש"י בשבת ק"א.

לכן גם בפי תקרה דקורה ארבעה אין להתיר אף לתחתיה, לא מצד בקיעת הגדיים שאינה סתירה בפי תקרה, ל"מ לתוס' שהוא מדין פתח, אלא אף לרש"י יודה שיש לו מעלת פתח אבל הדין שאינה מתרת כל החורבה הוא הסותר ואומר שאינה מחיצה... "עכ"ל.

ומעתה שפיר נקטו הפוסקים לדינא כפי שהבינו התוס' ברש"י דדעת רש"י היא דסגי בקורה רחבה אפילו טפח כדי להתיר משום פי תקרה היכא שיש ג' מחיצות, ועי' ב"י סי' שס"א ס"ב, וברמ"א ובט"ז ובביה"ל, ועוד.

*

ח. עירובין צ"ה ע"א: האם פ"ת מועיל כלפי חוץ גם אי נעשה כלפי פנים, כגון גשרים

הנה, האג"מ בסי' קל"ח הנ"ל, האריך להוכיח שכל פי תקרה שנעשה לגוואי לא מהני לבראי, וכדעת רבא שאמר כן לגבי סוכה, כדאיתא בגמ' סוכה י"ט ע"א ועירובין צ"ה ע"א, ומזה הסיק שורה של נפק"מ, ובין היתר, שתקרה שנעשית שלא לשם החלל שמתחת ל"ש לומר בו פ"ת.

ונפק"מ היא האם שייך לומר פי תקרה בגשרים כדי להתיר את החלל שתחתיהם עכ"פ לפי הריטב"א בדף צ"ד והראב"ד בהשגות על הרז"ה שם, דהיכא שיש גיפופים אמרינן פ"ת

ראיה מכך שקורת מבוי הרחבה רק טפח אינה מתירה אלא משום היכר, והסיקו מזה, כדרי לומר פי תקרה בעינן דוקא רוחב ד"ט, כדמוכח מההיא דשבת דף ט' ע"א בסוגיא דאסקופת מבוי דבעינן ד' טפחים כדי לומר פי תקרה.

אבל הריטב"א בדף פ"ו ע"ב כתב טעם לכך דלא אמרינן פ"ת אלא בקורה רחבה ד"ט, והיינו משום דרוחב ד' הוא 'תקרה חשובה', וז"ל: "... ולהכי בעינן רחבה ד' - דקים להו דלא אמרינן פי תקרה יורד וסותם אלא בשרחבה ד' טפחים דהויא לה תקרה חשובה, ופי תקרה אמרינן פי (תקרה) [קורה] לא אמרינן ... עכ"ל.

וכ"כ גם בעל המאור פ"ח [ע' כ"ח: ברי"ף], וז"ל: "... וקורה ד' מתרת בין בחורבה, בין במים, דכיון דהויא לה מקום חשוב, אמרינן פי תקרה יורד וסותם, ובהא כו"ע מודו ... עכ"ל.

וצ"ב מה עושה ה'תקרה החשובה' דאמרינן בה פי תקרה ולא בתקרה שאינה חשובה [אם לא דנימא דכך נאמרה ההילכתא, וזו הלכתא בלא טעמא, אבל מלשון הריטב"א משמע דהוא מחמת סברא] וצ"ב.

והנראה בזה, שהריטב"א אזיל לשיטתיה שנתבארה לעיל כבר הרבה פעמים, דס"ל דמהות המחיצות היא להגדיר ליושבים בתוך הרשות את גבולותיה, וכמש"כ בדף כ"ב ע"ב ליתן טעם מדוע אין כל א"י נחשבת רה"י, משום שאין המחיצות ניכרות ליושבים בתוכן

אליבא דרב דאמרינן פי תקרה באכסדרה בבקעה, דהיא לעניין שבת, וחילק דסוכה לגוואי עבדינן וכו', הרי שאין חילוק בין דיני טלטול לבין דיני סוכה וצ"ע.

ובאמת, בחזו"א סי' ק"ז ס"ק ט"ז משמע דלא מהני פ"ת דעביד לגוואי היכא שרוצה להשתמש בו לבראי, בין בסוכה ובין לענין טלטול ודלא כדמשמע מדבריו הנ"ל.

וז"ל שם: "... צ"ה א'. אבל הכא דהני מחיצות לאו לסוכה עבידי לא, לפ"ז הא דקורה מתרת בחורבה היינו פי קורה החיצונה, אבל אם פיה החיצונה עגולה ל"א פ"ת בפיה הפנימית, ואפשר דהכא מודה אביי, כיון דלא מהני פ"ת לעצמו לא מהני לאחרים, משא"כ באכסדרה דחשיב מחיצה לגבי אכסדרה... עכ"ל, וזה לכאורה דלא כמש"כ החזו"א הנ"ל בסי' ע"ט סק"א. וצ"ע. ועי' חו"ב סי' י"ג סק"ה.

*

ט. עירובין פ"ו ע"א: בהבדל בפי תקרה לפי רש"י, ולפי הריטב"א והתוס'

מלבד שיטת רש"י, שהבינו בה הראשונים דאפילו בקורה ברוחב של טפח נמי אמרינן פי תקרה, ומלבד שיטת הרמב"ם פ"ז הל"ה דמשמע להדיא דסגי בקורה טפח כדי לומר פי תקרה, שאר הראשונים ס"ל דאמרינן פי תקרה רק אם הקורה רחבה ד"ט.

והנה, התוס' בעירובין דף פ"ו ע"א ד"ה 'קורה' כתבו כן כדבר פשוט, והביאו

ובכה"ג גם בפירצה פחותה מעשר אכתי שם 'פירצה' עליה ולא שם 'פתח'.

ובאמת לפי שיטתו זו ביאר הריטב"א בעירובין צ"ד ע"ב, בשם רבותיו את הא דאמר אביי לרבא במסכת סוכה י"ח ע"ב, דמודינא לך במפולש דלא אמרינן פי תקרה יורד וסותם, דהא דמודה אביי התם הוא רק משום שאין לפתח זה גיפופין.

וז"ל הריטב"א: "... ולפי דברי רבותי ז"ל, כל שנפרצה במבוי מפולש לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם ואף על גב [דליכא פירצת עשר, והיכא] דאיכא גפופי אפילו כשהן מפולשין אמרינן פי תקרה יורד וסותם ואפילו ביותר מעשר, והא דלקמן דגשרים וההיא דמסכת סוכה משום [דהתם] ליכא גפופי ונכון הוא ... ע"ל, וביאורו הוא כנ"ל.

ומיהו, התוס' בסוגיא דסוכה י"ח ע"ב לא פירשו כן, אלא סבירא להו דבכל גוונא אמרינן דבמפולש לא אמרינן פי תקרה, ואפילו היכא שיש גיפופין לפתחים משום דדמי למבוי המפולש.

וצ"ל בטעמם, דאזלו לשיטתייהו שנתבארה לעיל בגדר מחיצות רה"י שמהותן היא לעכב על העוברים, כמש"כ בסוכה דף ה' והו"ד דבריהם לעיל כמה פעמים, ומשו"ה תו לא אכפת לן אם יש או אין לפתחים גיפופין, דכל היכא שהן מפולשים דמו למבוי המפולש שבלא תיקון אסור לטלטל בו.

[וראה ביה"ל בריש סי' שס"ג ובמה שנתבאר בארוכה בזה לעיל בדין המחיצות].

ולכן גם גבי פי תקרה י"ל, דרק תקרה חשובה שיש לה שם של 'רשות' הוא דנתחדשה ההילכתא שפי תקרה מגדיר שפיר את הרשות כלפי היושבים בתוכה, ואין מהות פ"ת 'מחיצה' אלא מהותה היא 'הגדרת גבולות הרשות', משא"כ לרש"י כמשנ"ת שיטתו לעיל, הא דבעינן רוחב ד' בקורה הוא רק משום שזוהו דין ב'הגדרת המחיצה' דבעינן חלל ד' וכפי שהוספנו לעיל בסמוך, מחיצה זו גם היא מגדירה את הרשות אבל לא כלפי היושבים בתוכה.

ובזה יובנו גם דברי הריטב"א בעירובין צ"ד ע"א בסוגיא דחצר שנפרצה, דשקו"ט בגמ' היכי דמי, אי ביותר מעשר דהויה 'פירצה' או בפחות מעשר אמות דהויה 'פתח', ואפילו לגבי פירצה עשר כתב שם הריטב"א דמיירי בפירצה שיש בה גיפופין, וז"ל: "... במאי עסקינן אי לימא בעשר. פי' ונשארנו גיפופי מכאן ומכאן כסתם פרצה, מאי שנא מרוח אחת דאמרינן פתחא הוא משני רוחות נמי נימא פתחא הוא ... עכ"ל.

דהיינו, אפילו היכא שהפירצה אינה גדולה מעשר אמות לא אמרינן שהיא נחשבת 'פתח' אלא רק היכא שנשאר ג' גיפופים משני צידי הפירצה. וביאור הדבר הוא כנ"ל, דלא הגיפופין שמשני צידי הפתח תו אין ניכר היקף המחיצות למי שיושב בתוכן,

להשלים את ההגדרה של 'גבולות הרשות' שנפרצו מחיצותיה כלפי היושבים בתוכה, וכל החיסרון שמחמתו לא אמרינן פי תקרה בשתי רוחות מפולשות הוא משום כלפי היושבים בתוך הרשות לא נכרת הרשות, ולכן היכא שיש גיפופין בשתי הרוחות המפולשות, יש כאן הגדרה מספקת של גבולות הרשות על ידי המחיצות, ואז הוא דיכולות המחיצות של פי תקרה להצטרף אל המחיצות הקיימות ולהשלים את הצורה של הרשות.

אבל התוס' ס"ל, דמהות הפי תקרה היא 'לקשר' ו'לאחד' את ההיקף של הרשות שנקטע על ידי הפרצות וכמשנ"ת, לכן ס"ל דהיכא שהנתק שבין המחיצות הוא מפולש, תו אין בכח הפי תקרה לאחד את ההיקף, ורק היכא שיש כבר היקף חלקי, כגון במחיצות מעין גאם לרב או ג' מחיצות וגיפופים לשמואל הוא דיש בכוח הפי תקרה לאחד ולקשר את ההיקף, ודו"ק.

*

יא. עירובין צ"ד ע"ב: האם פי תקרה נוצר על ידי 'הפה' או על ידי הפתח עצמו, במח' רש"י ורבינו ישעיה

הנה הריטב"א בעירובין צ"ד ע"ב, הביא מחלוקת בין רבינו ישעיה ורש"י לגבי החיסרון של גג משופע לענין פי תקרה, וז"ל: "... וקריוו באלכסון דליכא למימר פי תקרה יורד וסותם. פירש רש"י ז"ל כי קירוי הבית הזה היה בשפוע כגגין שלנו דהיינו כארזילא דאמרינן בפרק עושין פסין (לעיל כ"ה ב), וכל

י. בתוס' שם: במח' התוס' והריטב"א בשם רבותיו האם אמרינן פ"ת בשתי רוחות מפולשות שיש להן גיפופין

החזו"א בסי' ק"ז [מ"ג] ס"ק י"ב, הביא מחלוקת בין התוס' בעירובין דף צ"ד ע"ב ד"ה 'בשתי' לבין הריטב"א שם בשם רבותיו, האם אמרינן פי תקרה בשתי רוחות מפולשות שיש להן גיפופין או שלא.

וז"ל החזו"א: "... צ"ד ב' תוד"ה בשתי, וא"ת מאי פריך משתי רוחות נמי נימא פ"ת נוקי כו' שנפרץ זה כנגד זה כו', משמע דקושייתם, בין לרב בין לשמואל ... ומשמע דסבירא להו דבמפולש לא אמרינן פ"ת אף בדאיכא גיפופי.

ומיהו דוקא בפרוץ מרובה אבל בעומד מרובה מצד אחד לא מקרי מפולש ... ומיהו בפרוץ יתר מ' ומפולשות הפרצות, אפשר דאף בעומ"ר ל"א פ"ת. וכ"מ מסתימת דבריהם, דהא הכא בעומ"ר קיימינן בחצר ... אלא בין בפרוץ מרובה, בין ביתר מ', ל"א פי תקרה במפולש.

אבל דעת הריטב"א בשם רבותיו, דבאיכא גיפופי אמרינן פ"ת אף ביתר מ' אף במפולש, ומשמע מסתימת דבריו דאף בפרוץ מרובה. וכ"מ מהא דסיים - ולפי פירוש זה לא סגיאלאוקמא אלא בשנפרצה כו', ואם איתא אכתי לוקמי' בפרומ"ר ... עכ"ל. וצ"ב במאי פליגי.

והנראה ברור בדעת הריטב"א כמשנ"ת לעיל, דס"ל שכל הדין של 'פי תקרה' בא

דעת רבה, ורש"י פסק בזה כרבה שלא הכשיר. ע"ש ברש"י.

והתם הרי מיירי באופן שרוח הפרוצה של הקירוי היא פרוצה במלואה אל תוך שאר הקרפף, ואפי"ה ס"ל לר"ז דאמרינן פי תקרה בגג משופע, ודלא כמש"כ הרי"ד.

ומיהו, עי' ב'פתחא זוטא' הנ"ל, שביאר כוונת הרי"ד דבגג משופע לעולם יש פה אלא שגם הפה הוא באלכסון, ואם נאמר פי תקרה יו"ס יצא שהדופן הנוצרת ע"י הפה תהיה באלכסון, וכוונתו של הרי"ד היא לפרש את דברי רש"י, אבל לפי הנ"ל קשה לומר כן. וא"כ צ"ב במאי פליגי רש"י והרי"ד לגבי פ"ת בגג משופע.

ונראה, דלרש"י לפי ר"ז, פירוש 'פי תקרה' הוא כפי שנתבאר לעיל, דהגג המכסה את הרשות מגדיר את גבולותיה, אבל צריך לצורך כך גם את המחיצות של גו"א, ולכן ע"כ אמרינן גוד אחית לפה של הגג והוא היורד וסותם, וכמש"כ רש"י עירובין דף צ"ג ע"א, וז"ל: "... דאפילו אין לה שום מחיצה אמרינן פי תקרה יורד וסותם ... והנך קורות יש להם פה, דהיינו חודה, שאינה עגולה אלא מרובעת ... עכ"ל. ולכן לא אכפת לן אם הגג בולט חוצה מן המחיצות כל היכא שיש לו 'פה' שאפשר לומר בו 'גוד אחית', ולא ס"ל שהפה הוא באלכסון בגג משופע, דמי יימר שעושים כך את הפה.

משא"כ לרבינו ישעיה, מהות של פי תקרה שהוא יוצר 'מחיצה סתומה',

שקרויו בשפוע אין אומרים פי תקרה יורד וסותם בשום מקום.

וכן פירש הגאון רבי ישעיה ז"ל, ונתן טעם בדבר, דכל שקרויו באלכסון בולט פי התקרה חוץ לכתלים וליכא למימר בה שיהא יורד וסותם ... עכ"ל.

ומשמע מדברי הרי"ד, דהא דאין אמורים פי תקרה הוא רק משום שהגג בולט מן המחיצות, ולכאורה יצא מזה שהרי"ד עצמו יכשיר בגג משופע היכא שאינו בולט מן הכתלים, ושו"ר כך בספר 'פתחא זוטא' בסי' שס"א בשם הגאון"ת, ע"ש. אבל ברש"י משמע שהחיסרון שמחמתו לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם הוא מכך שאין כאן 'פה', היכא ועי' בריטב"א שם שהאריך לסתור את פי הרי"ד.

והגם שהיה מקום לטעות בדברי הריטב"א, כאילו דברי רבינו ישעיה הם ביאור דברי רש"י ואין כאן מחלוקת, וגם רש"י סובר דהא דלא אמרינן פ"ת בגג משופע הוא משום שהגג בולט מן המחיצות.

אבל זה אינו, משום שבסוגיא דדף כ"ה ע"ב, לגבי קרפף בג' א' סאין שקירה בו בית סאה, דנחלקו רבה ור"ז אם הקירוי ממעט את שטח הקרפף או שלא, דרבה סבר שלא, ור"ז סבר שכן, אוקימנא לפלוגתייהו בגג משופע, ומח' רבה ור"ז לפי רש"י שם היא האם אמרינן פ"ת יורד וסותם גם בגג משופע, וזו דעת ר"ז ולכן הקירוי ממעט את שטח הקרפף, או שבגג משופע לא אמרינן פ"ת משום שאין לו פה, וזו

פי תקרה כנגד הכותלים שירד ויטתום, שאין פי תקרה סותם כי עם כותלים, וזה הפה יוצא חוץ מן הפרצה הרבה... "עכ"ל. והוא כדעת הי"ש מפרשים' הנ"ל.

ומבואר להדיא מדבריו, כמשנ"ת לעיל בדעת רבינו ישעיה, דפי תקרה נוצר לא על ידי הפה בלחוד אלא על ידי הצינורף של הפה והמחיצות, כמשנ"ת דעת החזו"א לעיל בענייני פי תקרה.

ולכן שפיר כתב דהיכא שהקירוי בולט הרבה מכנגד הכותלים לכן תו לא שייך לומר פי תקרה משום שאין כאן מחיצות שתוחמות את המחיצה הנוצרת על ידי דינא דפי תקרה.

ונראה דנפק"מ מזה, אם בזוית הכותל הבולט יהיה עמוד, שאפשר על ידו לומר פי תקרה משני רוחותיו של הקירוי, משום דכעת כבר יש 'תיחום' המאפשר לומר פי תיקרה, כזה: אזי גם הרי"ד יודה דאמרינן פ"ת.

ועי' בחזו"א סי' ע"ב סק"ב, כתב כעין זה גם לגבי חצר שנפרצה בקרן זווית, דאם יעמיד בקרן הזווית עצמה קנה גבוה עשרה טפחים, הרי זה נחשב כשתי פירצות בשני כתלים ומותר מדין 'עומד מרובה', כיון שהעומד המרובה מתיר את הפירצה עד הקנה, ע"ש. וזו כעין הסברא נתבארה לעיל בדעת הרי"ד, ודו"ק.

*

ומחיצה זו נוצרת בצינורף של המשקוף העליון עם שתי המזוזות שבצדדים, דכאילו חשיבנן לאותו חלל כמחיצה סתומה, ולכן אם התקרה בולטת מעבר למחיצות תו לא שייך לראות זאת כ'מחיצה' סתומה משום שאין כאן מזוזות שיצטרפו למשקוף כדי ליצור את הסתימה.

והוי דומיא דמשנ"ת לעיל בענייני צוה"פ דעת החזו"א סי' ע"ז סק"ו בעניין צורת הפתח, שכתב: "... דודאי כל הקנים בין הצדדיים ובין העליון הוא בכלל עיקר בנין צוה"ה..." עכ"ל. ונתבארה סברתו שבהכי 'השכל בורא' לו מחיצה, ואם כן גם כאן הדין כן, ודו"ק.

*

יב. בהמשך להנ"ל: גדר פי תקרה לדעת הי"ש מפרשים' שהביא המ"מ פי"ז הל"ה, ונפק"מ

כבר הובא לעיל, דדעת הי"ש מפרשים' שהביא המ"מ בפי"ז הל"ה היא היפך דעת התוספות, ומחלוקתם היא בצינורף הזה:

דלתוס' כאמור אמרינן בזה פי תקרה בשתי רוחות אלו, ול'יש מפרשים' דוקא בכה"ג לא אמרינן פי תקרה, משא"כ בצינורף כזה: דלא אמרינן.

וכתב הראב"ד בהגהותיו על בעה"מ, וז"ל: "... דלמה אין לאלכסון פי תקרה ... והטעם כי כיון שנפרץ הבית בקרן זווית והקירוי עומד ברבועו. יוצא חוץ לפרצה הרבה ואין שם

לדגלי מדבר אבל לא נעשה רה"י כמו במקורה
וזה פשוט וברור... "עכ"ל.

ומיהו, לפי דבריו יצא, שרבים המתקבצים
בכותל המערבי לתפילה, ואינן
צריכים להמחיצות של רחבת הכותל, יהיה זה
רה"ר כמו כל פלטיא של הרשב"א, ורק בבית
הכנסת או בית המקדש צריכים למחיצותיו הוא
דהוי רשות היחיד.

אבל בשש"כ פ"ז הערה י"ז, הביא בשם
הגרשז"א חילוק אחר, דאפשר שהרחבה
של הכותל המערבי שמתקבצים בה רבים
לתפילה איננה כדין רה"ר אפילו לפי הרשב"א
הנ"ל, משום שמתקבצים שם לתפילה ולא
לסחורה וכל מה שנאסרה הפלטיא מדין רה"ר
הוא רק אם נעשה קיבוץ הרבים שם לצורך
סחורה, וצ"ב מה טעם החילוק, ושמה משום
דלא דמי לדגלי מדבר, וגם זה צ"ב, שהרי
בפלטיא דילפינן מן המדבר היו באים לשמוע
תורה ממש ולא לסחורה, וצ"ב.

*

יד. סוכה י"ח: אמאי מודה אביי בסוכה

העשויה כמבוי דלא אמרינן פ"ת, מדוע שייך
כאן 'אתו רבים', לרש"י

איתא מבסכת סוכה דך י"ח: "... אתמר סיכך
על גבי אכסדרה שיש לה פצימין כשרה
שאין לה פצימין אביי אמר כשרה ורבא אמר
פסולה אביי אמר כשרה, אמרינן פי תקרה יורד
וסותם. רבא אמר פסולה, לא אמרינן פי תקרה
יורד וסותם. אמר ליה רבא לאביי, לדידך

יג. עירובין פ"ו ע"א: האם פי תקרה עדיף
ממחיצות גמורות או שלא, בהמשך להנ"ל
ובדין רחבת הכותל המערבי

בהמשך להנ"ל, מצינו מח' בין הפוסקים האם
מחיצות של פי תקרה עדיפי
ממחיצות ממש, דבסוף תשובה ח"א סי' קל"ח
הנ"ל, כתב האג"מ לפי היסוד שחידש בגדר פי
תקרה לפי רש"י, לחלוק על הגר"ב וויסמאנדל,
וד"ל: "... והנה הרב הגאון ר' רפאל בער
וויסמאנדל שליט"א בסוף קונטרסו מוכיח
שפי תקרה עדיף ממחיצות גמורות, שלא בטלי
בבקיעת רבים אף למ"ד דבטלי רבים מחיצתא
גמורות, מהא, דלהרשב"א ססרטיא ופלטיא
הוא רה"ר אפילו בדלתות מדינה נעולות,
יקשה מ"ט לא הוי כל ביהכ"נ רה"ר, דבשביל
מה שהוא גם מקורה לא יעשה יותר רה"י, אלא
שמצד הקירוי אמרינן פי תקרה שעדיף שלא
אמרינן רבים מבטלי מחיצתא ונתן טעם על זה.

אבל ודאי אין לומר כן, ואף באופן שלא שייך
פי תקרה מצד הקירוי הוא רה"י אף
להרשב"א, וגם הא בעזרה לא היה פי תקרה
שלא היה מקורה והיה רה"י לשבת.

וקושייתו אינה כלום, דגם הרשב"א מודה שאם
הרבים צריכים להיות במקום מוקף
מחיצות דוקא כמו בביהכ"נ ועזרה, דמקדש
הוא רה"י וכן בכל קבוץ רבים באופן שרק מצד
המחיצות נקבצים שם, ורק בסרטיא ופלטיא
שהרבים הנקבצים אינם צריכים להמחיצות אך
שמ"מ עשו שם מחיצות מאיזה טעם סובר
שלא מהני לסלק דין רה"ר, ולהשיטה שבתה"ד
סי' ע"ג אין בו דין רה"ר משום שעכ"פ לא דמו

וז"ל: "... ולכן סובר רש"י, דודאי היכי דמתחלה לא היו רק ב' דפנות או שלא היו דפנות כלל - לא אמרינן מסתמא דרבים בוקעים ומבטלי מחיצה, אבל היכי שמתחלה הי' דופן אמצעי ואח"כ הפחיתה בזה איכא גילוי מלתא שהפחיתה להיות קפנודריא ולבקיעת רבים ולכן נקט הפחית ולא נפחתה דהפחית משמע שהוא הפחית אותה לצורך... "עכ"ל, ע"ש.

ומיהו, בלאו הכי י"ל, דכל הקושיא היא רק על הצד שמהות רה"ר היא בכך שהיא 'מסורה לרבים' וכשיטת הרשב"א שנתבארה הרבה פעמים לעיל, ולכן כל היכא שאין הסוכה מסורה לרבים תו לא שייך לומר דאתו רבים וכנ"ל, אבל לשיטת רש"י, הסובר שרה"ר היא רק היכא שבפועל עוברים בה ס' ריבוא, וע"כ הוא משום דס"ל שרה"ר פירושה הוא שהיא 'משמשת את הרבים' וכמשנ"ת לעיל כ"פ, א"כ גם בסוכה מפולשת שייך הדין של 'אתו רבים ומבטלי מחיצתא', ושפיר מודה בזה אביי.

אלא דלזה צריך את תירוץ הערול"ג הנ"ל, כדי ליישב גם את הנך דפסקו כרבנן דלא אמרינן דארומ"מ, דאפילו לשיטתם היכא דעשה מעשה המוכיח דניחא ליה בבקיעת הרבים אמרינן דארומ"מ לכו"ע, ודוק.

*

טו. תמצית העניינים בדעת הרמב"ם בדין פי תקרה, וביאור סברתו דפ"ת הוא רק דרבנן

כתב הרמב"ם בפ"ז הל"ה, וז"ל: "... אכסדרה בבקעה מותר לטלטל בכלה,

דאמרת פי תקרה יורד וסותם - אפילו הפחית דופן אמצעי, אמר ליה, מודינא לך בההיא דהוה ליה כמבוי המפולש... "ע"כ.

וכתב רש"י שם בטעמיה דאביי, וז"ל: "... מודינא לך בההיא - דכיון דאזיר פתוח לנגדו, דומיא דמבוי מפולש ועשוי לקפנודריא - לבקיעת רבים... "עכ"ל.

והנה, בשלמא להנך ראשונים [הרי"ף והרא"ש וסיעתם] שפסקו כדעת ר' יהודה וכו' יוחנן בעירובין דף כ"ב ע"א, דאמרינן דאתו רבים ומבטלי מחיצתא א"ש דאמרינן 'דאתו רבים' לסוכה ומבטלי מחיצותיה, אבל לשיטת התוס' בעירובין דף ו' ע"ב ד"ה 'והאמר' וסיעתם שפסקו כדעת רבנן דל"א דאתו רבים ומבטלי מחיצתא צ"ב אמאי מודה אביי בהא דלא אמרינן פ"ת.

וביותר קשה, למאי דכתב המשכנ"י [ע' קי"ד] בדעת הרי"ף והרא"ש שפסקו דאמרינן דאתו רבים ומבטלי מחיצתא, דכל זה לא נאמר בחצר של יחיד, ואפילו אם היא מפולשת, משום שהיא איננה מסורה לרבים ובכל עת יכול בעל החצר למנוע מן הרבים להיכנס אליה, דבזה אכן לא אתו רבים ומבטלי מחיצתא, ע"ש, וכבר נתבארו דבריו באורך במק"א, וא"כ לפי זה גם בסוכה זו תו לא יהיה שייך הדין של 'אתו רבים' ואמאי מודה אביי בהא דלא מהני פי תקרה, וצ"ב.

ושו"ר בערול"ג שם דף י"ח ע"א, שכתב בדעת רש"י דהיכא שהפחית את הדופן האמצעי לאחור שכבר היתה, גילה דעתו דניחא ליה בבקיעת הרבים ולכן אמרינן בזה 'אתו רבים',

לטטול בלבד ולא לעשות את חלל האכסדרה לרה"י מדאורי'.

והרמב"ם אזיל לשיטתו שביאר הכס"מ בשם ה"ר אברהם בנו של הרמב"ם [פי"ד ה"א], וכן כתב גם המ"מ כאן בקצרה, דס"ל דרה"י מדאורי' הוא רק היכא שיש לה ד' רוחות, ואפי"ה גם היכא שיש לרק רק ג' רוחות מ"מ תו אין זו כבר רה"ר מן התורה, משום שאינה מסורה לכל, ומן התורה אכן מותר לטלטל בכולה כיון שאינה רה"ר, אלא שהחמירו בזה חז"ל לאסור הטלטול בתוכה עד שיעשה היכר של קורה ואז חזרו חכמים והעמידו זאת על דין תורה שמותר לטלטל בכולה.

ועל זה כאמור כתב הרמב"ם, שגם היכא שכל האכסדרה מכוסה בתקרה ואמרינן בה דפי תקרה יורד וסותם, אין היתר זה יותר מאשר ההיתר של הקורה במבוי ולכן אין פי התקרה יוצר רה"י גמורה.

ומבואר מזה בפשטות, דמכיון שקורה דינה הוא שצריכה להיות רחבה טפח כידוע מהמשנה בעירובין דף י"ג ע"ב, אם כן גם כדי לומר דפי תקרה יורד וסותם לכאורה אין צורך יותר מאשר רוחב טפח דומיא דקורה, ומה שכתב הרמב"ם שהאכסדרה מכוסה בתקרה אינו מעכב, הוא כדי לומר דפי תקרה יורד וסותם.

וצ"ב על הרמב"ם לפי זה, איך יתרון את קושיית התוספות בעירובין דף פ"ו ע"א ד"ה 'קורה' על רש"י [כפי שהבינו בו, דבגוונא שיש ג' מחיצות סגי בקורה שאינה רחבה אלא

ואף על פי שהיא שלש מחיצות ותקרה, שאנו רואין כאילו פי תקרה יורד וסותם רוח רביעית, והזורק מרה"ר לתוכה פטור כזורק למבוי סתום שיש לו קורה.

בית או חצר שנפרץ קרן זווית שלה בעשר אמות, הרי זה אסור לטלטל בכולו, אף על פי שכל פרצה שהיא עד עשר אמות כפתח, אין עושין פתח בקרן זווית, ואם היתה שם קורה מלמעלה על אורך הפרצה רואין אותה שירדה וסתמה ומותר לטלטל בכולו והוא שלא תהיה באלכסון. [השגת הראב"ד אכסדרה בבקעה וכו' והזורק מרה"ר לתוכה פטור. א"א זה שבוש]. עכ"ל.

ומבואר ברמב"ם, שדין אכסדרה בבקעה מיירי בגוונא שיש לה ג' רוחות ורביעית פרוצה במלואה, וכל מאי דאמרינן דפ"ת יורד וסותם הוא רק בדופן אחת הפרוצה במלואה, וזה כשיטת הר"ח והרי"ף בביאור מח' רב ושמואל בעירובין דף צ"ד וסוכה דף י"ח, לגבי אכסדרה בבקעה, דלשמואל בעינן בדופן זו גיפופים כדי לומר פ"ת, ורב פליג וס"ל דגם בדופן אחת הפרוצה במלואה אמרינן פ"ת [ודלא כשיטת ר"ת שם הסובר דלרב מהני פ"ת גם היכא שיש רק שתי מחיצות דבוקות כמין גאם], והרמב"ם פסק כרב.

ומיהו, הגם שיש לאכסדרה זו תקרה דאמרינן שפי התקרה יורד וסותם את הדופן הפרוצה, מ"מ לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם אלא מדרבנן, ואין הסתימה מועילה להתיר יותר מאשר קורה של מבוי, שבאה להתיר

ולגבי פ"ת בבית שנפרץ, שכתב הרמב"ם, וז"ל: "... ואם היתה שם קורה מלמעלה על אורך הפרצה רואין אותה שירדה וסתמה ומותר לטלטל בכולו..." מבוואר מפשטות לשונו, שכל הדין של פי תקרה לא בא אלא להתיר את הטלטול בבית, אבל גם בלא פי תקרה חשיבה שפיר רשות היחיד משום שיש בה ד' מחיצות, אלא שאסור לטלטל בתוכה ללא התיקון של פי תקרה שהוא כאמור רק מדרבנן.

וצ"ע, מה המקור לרמב"ם לפרש שפי תקרה אינו מחיצה גמורה מדאור', בין באכסדרה ובין בבית שנפרץ, וביותר צ"ע, מהגמ' במסכת סוכה דף י"ח ע"ב, דס"ל לאביי שם דאם סיכך ע"ג אכסדרה שאין לה פצימין [ואין הפתחים מפולשים] דאמרינן פ"ת יורד וסותם ומהני אפילו לסוכה שהיא מדאור'.

ובספר הליכות אליהו על הרמב"ם כתב, דהרמב"ם ס"ל שגם רב דאמר פ"ת יורד וסותם בדופן הרביעית הפרוצה, מודה הוא שכל הדין של פי תקרה אינו אלא מדרבנן, ולא פליגי רוב ושמואל לגבי אכסדרה בבקעה אלא אם מועיל פ"ת להתיר את האכסדרה מדרבנן כמו קורה או שלא, דלרב מהני פי תקרה כמו קורה [וצ"ל שיש בזה את הנפק"מ דלעיל], ואילו לשמואל גרע פי תקרה מקורה לעניין היתר זה.

ומאי דנחלקו אביי ורבא במסכת סוכה לעניין פי תקרה אי מהני לגבי סוכה מדאורייתא או שלא, בזה קי"ל כרבא שסבר שלא מועיל פ"ת בסוכה שהיא מדאור'.

טפח], דהקשו שם, דא"כ מאי שנא פי תקרה מדין קורה, ועוד, האי מסקינן בגמרא עירובין דף י"ב ע"ב, דקורה היא משום היכר ולא משום מחיצה.

ושמעתי מהרב י. אלכסנדר שליט"א לתרץ, דאולי נפק"מ היא לגבי קורה רחבה ד"ט הראויה לקבל מעזיבה, שהיא יותר חזקה ממה שצריכה להיות קורה רחבה ד"ט, כמבוואר בשו"ע סי' שס"ד סי"ז דאם הקורה רחבה ד"ט אין היא צריכה להיות חזקה כדי לקבל אריח.

וכתב על זה הרשב"א [בעבוה"ק שער א' ס"ג סק"ד, והובא מ"מ שהביא הב"י בסי' שס"ה ס"ד, והועתק בביה"ל בסי' שס"ג סכ"ו ד"ה 'ואינו' ובמשנ"ב סי' שס"ה ס"ק כ"ז], שקורה כזו דמתרת אפילו בגובה יותר מעשרים אמה ולא מדין 'קורה' אלא מדין 'פי תקרה' שהיא מחיצה, משא"כ אם היא אינה חזקה באופן כזה, שוב אינה מתרת אלא עד עשרים אמה מדין 'קורה' משום היכר. וא"כ, אי נימא שגם הרמב"ם מודה לחילוק זה [דבר שאין לו רמז כלל בדבריו], אזי זו תהיה הנפק"מ גם לדידיה.

וכן תהיה מזה גם נפק"מ לגבי להתיר טלטול תחת הקורה היכא שהמבוי פתוח לכרמלית, דכתב השו"ע בסי' שס"ה ס"ד, דאסור להשתמש תחת הקורה משום שמצא מין את מינו וניעור, דאם הקורה רחבה ארבעה טפחים וראויה לקבל מעזיבה היא מתרת מדין 'מחיצה' ולא מדין 'קורה', ע"ש, וכ"כ שם המשנ"ב שם ס"ק כ"ז לפי הרשב"א הנ"ל.

והקשה הקרן אורה [עירובין דף צ"ד ע"ב] על מש"כ הרמב"ם שם "... והזורק מרה"ר לתוכה פטור כזורק למבוי סתום שיש לו קורה..." כמה קושיות קשות כברול.

וז"ל הקר"א: "... וראיתי בדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ז מהלכות שבת (הל"ה) דרך אחרת נפלאה מאוד, שכתב אכסדרה בבקעה מותר לטלטל בתוכה אף על פי שהיא בת ג' מחיצות ותקרה, אמרינן פי תקרה יורד וסותם, והזורק לתוכה פטור כדין מבוי שיש לו קורה, עכ"ל.

שמעינן מדבריו ז"ל, דהא דאמרינן פ"ת כו' אין זה מחיצה מדאורייתא, ותמיה גדולה היא זו. חדא, דאם כן מאי פריך הש"ס משתי רוחות נמי נימא פ"ת, והשתא כיון דאין לזה אלא דין קורת מבוי פשיטא דלא מהני אלא מרוח אחת, כמו קורת מבוי.

ועוד, אמאי אמרינן פ"ת אפילו ביותר מעשר, כיון דאין לה אלא דין קורה. ועוד, מאי קאמר הש"ס אביי כרב, כיון דלרב נמי לאו מחיצה היא, אם כן לענין סוכה פשיטא דלא אמרינן כלל פי תקרה, ולמאי איצטריך הש"ס למימר אליבא דרבא על כרחך לא קאמר כו' אלא דהני מחיצות לאכסדרה עבידין, בלאו הכי נמי אתי שפיר רבא כרב.

ועוד תיקשי, מהא דתניא לענין כלאים בית שחציו מקורה כו' גפנים כאן מותר לזרוע כאן, וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ז מהלכות כלאים, והשתא, כיון דלאו מחיצה היא זו אמאי מהני לענין כלאים, ולא מצאתי כעת מי שעמד על דבריו ז"ל בזה..." עכ"ל.

ובסברתו של אביי שהתיר פ"ת גם בסוכה כתב שם, וז"ל: "... צ"ל, דבזה פליגי אביי ורבא, דאביי יסבור כס"ד דגמ' בדף י"ב, דגם קורה מהני מדאורייתא לעשותו כמחיצה, ובסברא זאת פליגי אביי ורבא. ולענין הלכה קיי"ל בכל דוכתא קורה משום הכירא ול"ה מחיצה מה"ת, ה"ה בכל פ"ת "... עכ"ל.

ועדיין צריך טעם מדוע ס"ל להרמב"ם שפי תקרה אינו מועיל מדאורייתא, ומה הכריחו להיכנס לדחוקים אלו. ובפרט בבית שנפרץ, שכבר יש שם ד' מחיצות והוא רשות היחיד מדאורייתא, מדוע לא נימא שם שפי התקרה יועיל מדאור'.

והנראה בזה לפי משנ"ת לעיל בדעת הרמב"ם הרבה פעמים, דס"ל דמהותן של מחיצות רשות היחיד הוא להגדיר את 'תחום המושב' וכמשנ"ת לעיל בענין תל המתלקט בדעת הרמב"ם ובעוד כמה דוכתי לעיל, ומשו"ה סבירא ליה דבעינן 'גבול הניכר' כדי שייחשב כ'מחיצה', ומכיון שפי תקרה אינו 'גבול ניכר' שוב אינו יכול להוות מחיצה מדאור' לרשות היחיד, ודו"ק. וראה בזה עוד בסמוך.

*

טו. בהמשך להנ"ל, בקושיות הקרן אורה על הרמב"ם, ויתבאר, דלרמב"ם פ"ת הוא מדין פתח ולא מחיצה

כבר הובאו לעיל בסמוך דברי הרמב"ם בפ"ז הל"ה דס"ל דפי תקרה אינו אלא מדרבנן,

דנראה דאין זה דוחק כלל בדעת הרמב"ם, דבאמת באכסדרה בבקעה לא נוצרות 'מחיצות' מחמת הפי תקרה שהרי הן רק 'פתחים' ולא מחיצות, ומשום הכי כל ההיתר של פי תקרה אינו אלא מדרבנן.

אבל שאני פי התקרה בסוכה, שבו אכן נוצרת ממש 'מחיצה', והיינו משום שכתב הרמב"ם דאמרינן התם פי תקרה רק בצירוף של פצימין היורדים מן הצד מן התקרה עד הקרקע, ובכחאי גוונא שפיר יש לומר דאכן נוצרת 'מחיצה' גם לפי הרמב"ם. ומשום הכי מהני פי התקרה גם בסוכה מדאורייתא מדין 'מחיצה'.

וסברת הדין היא כעין מאי דנתבאר לעיל בענייני צורת הפתח בדעת החזו"א, דכתב דהמחיצה הנוצרת על ידי צורת הפתח נעשית מחמת הצירוף של המזוזות והמשקוף ביחד, והמשמעות של זה היא שעל ידן בורא לו השכל את המחיצה, ע"ש.

ולפי זה נמי יש לומר לגבי פי תקרה הנוצר בשילוב של פי התקרה והפצימין מן הצדדים, שהשכל בורא לו כאן 'מחיצה' ממש ולא הוי רק 'פתח' בעלמא, ודו"ק.

וכן הוא ב'ספר הבתים' לר' דוד בר' שמואל הכוכבי בדעת הרמב"ם [ע"ש בבית מנוחה שער י' אות י"ג], דצורת הפתח בעלמא איננה 'מחיצה' ומשנ"ת לעיל, דכתב שם וז"ל: "... ויראה לי, שאין טעם פי תקרה יורד וסותם מפני שיחשב כמחיצה, אלא שפי תקרה מבלת אותו מרשות אחר,

ובחזון יחזקאל, כתב ליישב את קושיות הקרן אורה, על פי שיטת התוספות במסכת סוכה דף ד', דכתבו דמהות המחיצות של רשות היחיד היא לעכב על הרבים, וזו הסיבה שלא מהני בזה פי תקרה, שהרי אין בכוחו לעכב על הרבים. משה שאין כן בסוכה סגי רק בכך שיש 'מחיצות' ולעניין זה שפיר חשיב פי תקרה 'מחיצות', ע"ש.

אבל נראה, דבדעת הרמב"ם אין לומר כן, משום דדעת הרמב"ם נתבארה לעיל בענייני רשות היחיד ובענייני תל המתלקט, דמהות המחיצות בשבת היא להגדיר את תחום הרשות כלפי בני רהשות הרבים ולא לעכב על הרבים מלהיכנס לתוכה.

דע"ש, שנתבאר באורך, דמהות המחיצות היא להגדיר את גבולות הרשות, כלפי רה"ר, כדי להבדילה מרשות הרבים, והוא כעין 'תחום מושב', וכנהוג היום לסמן על המפות את גבולות החלקה, וכפי שנתבאר באורך לעיל בסוגיא ד'בית שאין בתוכו עשרה טפחים וקירוי משלימו לעשרה', על פי דברי הצ"ח בשבת דף ז', ולפי חידושי הגר"ח בפ"ד הי"א מסוכה, ועיין שם בנפקא מינה, וכך נתבארה גם שיטת החזו"א. ועל כן אי אפשר לפרש את דעת הרמב"ם על פי דברי התוספות בסוכה הנ"ל דמהות המחיצות היא לעכב על הרבים.

ולכן נראה יותר לומר, דפ"ת בעלמא לפי הרמב"ם הוא לא מחיצה, אלא 'פתח', כמו שרצה החזון יחזקאל שם ליישב אך כתב על זה דדוחק לומר כן.

להדיא בדבריהם [וגם הביאור הלכה בריש סי' שס"ג לא מנה אותם בין אלו הסוברים שג' מחיצות הן רשות היחיד מן התורה], מכל מקום בפשטות צריך לומר כן גם לפי שיטתם מכך שלא ביארו להדיא שפי תקרה הוא רק מדרבנן כמו שכתב הרמב"ם.

וא"כ כל ההיתר של פי תקרה אינו אלא מדרבנן, ואין משמעות לכך שפי תקרה הוא מדאור', שהרי לעולם בעיני ג' מחיצות כדי לומר פי תקרה, וצ"ע.

אם לא דנימא דנפק"מ לגבי סוכה, דאז הפי תקרה הוא מדאור'. או דנימא בגוונא שהדופן הרביעית של האכסדרה, שנוצרה ע"י פ"ת, תשמש כדופן לרשות שמחוצה לה, דאז אי אמרינן דפ"ת היא דופן דאור' [רק שאינה יכולה להיווצר אלא בתור דופן רביעית וכנ"ל] תועיל דופן זו ליצור רשות מדאורייתא.

אלא דזה יהיה תלוי בביאור דברי רבא בסוכה בדף י"ט ע"א, דאמר דגם לפי רב דאמרינן פי תקרה הני מילי היכא דנעשה לתוך הרשות, אבל לא אמרינן דפי תקרה יועיל כלפי חוץ מהרשות שהיא עושה אותה, האם היא חיסרון דאור' או דרבנן או דרבנן, דרש"י בסוכה בדף י"ט כתב דכך נאמרה ההילכתא, ולכן לא שייך שפי תקרה יועיל מדאורייתא כלפי חוץ, אבל הרא"ש שם ס"ס ד' כתב דחיסרון זה הוא רק מדרבנן, ולכן שפיר יועיל מדאורייתא הפי תקרה לפי הציור הנ"ל, ודו"ק.

*

וכן מבואר ממה שכתב הרמב"ם גבי אכסדרה בבקעה... "עכ"ל.

ונראה דכוונתו היא, שההבדלה הנוצרת על ידי פי תקרה בעלמא, נוצרת על ידי שהיא נחשבת 'פתח' ולא מחיצה, וגם על ידי 'פתח' ישנה הבדלה בין הרשויות, וכשיטת החזו"א שנתבאר [אמנם החזו"א לא דיבר פי אלא על מחיצות הרשות, אבל היסוד בדעת הרמב"ם יכול להיות מתאים גם לפי תקרה].

*

יז. יל"ע בדעת הרי"ף והר"ח האם פי תקרה הוא היתר גם מדאור' או רק מדרבנן

הנה נתבאר לעיל שיטת הרמב"ם הסובר דפי תקרה אינו מתיר אלא מדרבנן, ומעתה יל"ע גם בשיטת הרי"ף והר"ח האם גם הם יסברו כהרמב"ם בזה או שלא.

דכבר נתבאר לעיל שיטות הראשונים בסוגיא, ובדעת הרי"ף והר"ח מוכח, דס"ל דמח' רי"ש לגבי אכסדרה בבקעה היא דאפילו רב הסובר דאמרינן פי תקרה לא אמר כן אלא היכא דאיכא ג' מחיצות שלימות, ולא אמר רב פי תקרה יו"ס אלא בדופן הרביעית הפרוצה במלואה, ושמואל אפילו בזה החמיר עד שיהיו גיפופים בדופן הרביעית וכנ"ל.

וא"כ, מכיון שכבר יש כאן ג' מחיצות שלימות, שהן רשות היחיד מדאורייתא לרוב הפוסקים, ולכאורה גם הרי"ף והר"ח ביניהם למרות שלא נתבאר זאת

עשרים, שכתב שם וז"ל: "... ור' יהודה פליג ואמר דאינו צריך למעט, דסבירא ליה לאו לשום היכרא בעלמא הותקנה קורה אלא לשם מחיצה, דאמר' פי תקרה הפנימי יורד וסותם. וכיון דהכי הוא, שאין רגל הנכנסת והיוצאת תחתיה יכולה לבטל המחיצה, מה לי תוך כ' מה לי למעלה מעשרים הכל דין אחד וא"צ למעטו [ועי' בהגהות הב"ח שם אות ח' במה שהקשה טובא על רבינו יהונתן ובמה שתירץ בטוטרד].

וא"כ שפיר יש נפק"מ בין 'קורה' לבין 'פי תקרה', דקורה אינה מתרת אלא עד גובה כ' אמה ועד רוחב י' אמות, ואילו פי תקרה מועיל גם ליותר מגובה כ' אמה וליותר מרוחב עשר. ונצטרך גם לומר, דעל כרחק שאני פי תקרה מקורה, בכך שפי תקרה יורד וסותם אמרינן רק ברוחב ד' טפחים ולא ברוחב טפח, דאם לא כן כל קורה תתיר גם מדין פי תקרה, וזה אינו, וכמו שהקשו התוספות בדף פ"ו על רש"י שם.

אבל בריטב"א מבואר להדיא איפכא, וז"ל הריטב"א בדף פ"ז ע"א: "... וקיי"ל שאין אומרים פי תקרה יורד וסותם במה שיש תחתיו חלל יותר מעשרים אמה וכמו שכתבו מקצת רבותי ז"ל בפ"ק דמכילתין ... עכ"ל. והריטב"א למד זאת מההילכתא דמחיצין, כפי שפירש גם את הדין של פסי ביראות, ואת הדין של מחיצה תלויה מצד ההילכתא בלא טעמא, והו"ד כבר לעיל כמה פעמים.

וגם לפי שיטה זו צ"ל, דלא אמרינן פ"ת אא"כ היה בתקרה רוחב ד"ט, דאל"כ כל קורה תכשיר גם מצד פ"ת.

יח. סי' שס"א ס"ב: האם אמרינן פי תקרה יו"ס מעל עשרים אמה, וביישוב שיטת רש"י

הנה מצינו דנחלקו הראשונים אי אמרינן פי תקרה יורד וסותם מעל עשרים אמה, או דלא אמרינן הכי אלא רק עד עשרים אמה כמו כל קורה דמבוי.

דהב"י בסי' שס"א ס"ב כתב בשם סמ"ג, דפי תקרה מועיל אפילו גבוה מכ' אמה, ע"ש. וכן מבואר להדיא ברא"ש פ"ח סי' ז' להדיא, וז"ל שם: "... אמאי לא הוי מחיצה משום דפי תקרה יורד וסותם ... ולמעלה מעשרים אמאי ימעט ... עכ"ל. וכן משמע מסתימת דברי השו"ע בסי' שס"א של הזכיר חילוקים בדין פי תקרה.

וכן הוא גם ברשב"א, וז"ל בעבוה"ק ש"א אות ג' ד': "... לפיכך אם הניח הקורה למעלה מעשרים ויש בחלל שתחת הקורה יתר מעשרים אמה, אפילו היתה הקורה רחבה ארבעה אינה מתרת, שכל שהוא למעלה מעשרים אמה אין העין שולטת בה ואין בה היכר.

ויראה לי, שאם היתה רחבה ארבעה ובריאה לקבל מעזיבה שהיא מתרת, ולא משום היכר אלא שפי תקרה יורד וסותם כל שאין פתח המבוי יותר מעשר. וכן יראה לי שאלו היתה רחבה שבעה אף על פי שאינה בריאה כשרה, שכל שרחבה שבעה העין שולטת בה ... עכ"ל. דמבואר דפי תקרה מתיר אפילו בטפי מכ' אמה.

ועי' ברבינו יהונתן בריש מכילתין, מבואר גם כן דאמרינן פי תקרה גם ביותר מגובה

ולכן נראה לומר בדעת רש"י בדף ה' הנ"ל, דכל מה שכתב דלא אמרינן דפי תקרה יו"ס ביותר מעשרים אמה, לא נאמר אלא לגבי ההיתר של קורת המבוי, דאמרו רבנן במשנה בריש מכילתין דפסולה מעל עשרים, ועל זה כתב רש"י שאפילו למ"ד דקורה משום מחיצה פסלוה רבנן למרות שאפשר לומר בה דפי תקרה יו"ס.

ובטעם הפסול י"ל, דכבר נתבאר ברש"י סוף דף ד' ע"ב וריש דף ה' ע"א, דאפילו מאן דאמר דקורה היא משום מחיצה, מ"מ היכר נמי בעינן לעומדים בתוך המבוי, וע"ש במהרש"א. וכן הוא גם בתוס' בדף ה' ע"ב ד"ה 'ארבע אמות', דאפילו למ"ד דלחי משום מחיצה, מ"מ היכר קצת בעינן, וכבר הובאו הדברים לעיל.

וכזה גופא י"ל לפי רש"י דנחלקו ר' יהודה ורבנן במשנה, דלר' יהודה אמרינן דפי תקרה יורד וסותם והוא מחיצה גמורה, ולכן לא אכפת לן אם היא גבוהה יותר מכ' אמה, וכמו שכתב הרבינו יהונתן שהובא לעיל, ואילו רבנן דר' יהודה במשנה הצריכו בקורת מבוי גם היכר לבני המבוי אפילו אם קורה היא משום מחיצה, ומכיון שמעל כ' אמה תו אין היכר לבני המבוי, לכן סבירא להו מדרבנן יש להגביל את ההיתר של פי תקרה לא יותר מכ' אמה.

אבל בפי תקרה בעלמא, דאינו בפתחו של המבוי שפיר י"ל דמהני מן התורה אפילו ביותר מעשרים, משום דהוא מחיצה גמורה

אבל בדעת רש"י יש מבוכה, דעי' ברש"י עירובין דף ה' ד"ה 'ומאן דאמר', שכתב וז"ל: "... ומאן דאמר ארבעה קסבר - קורה המתרת במבוי טעמא משום מחיצה, דאמרי חודה החיצון יורד וסותם, ונאמרו רבנן דבטפי מעשרים לא אמרי' יורד וסותם ... עכ"ל. ומבואר לכאורה מדבריו, דכל הדין של פי תקרה יו"ס לא נאמר אלא עד גובה כ' אמה בלחוד.

וצ"ע בזה, שהרי בדף פ"ו ע"א דייקן התוס' מדברי רש"י שם, דהיכא דכבר יש ג' מחיצות מלבד פי התקרה - אמרינן דפי תקרה יורד וסותם גם אם אין התקרה רחבה אלא טפח. והקשו עליו התוס' שם, דאם כן מאי איכא בין 'קורה' לבין 'פי תקרה' וכל קורה תתיר גם מדין פי תקרה, וכבר נתבארו לעיל דברי רש"י שם.

אבל גם לאחר קושיית התוס' שם על רש"י, אכתי היתה נפקא מינה לדינא בין 'קורה' ל'פי תקרה', שהרי אפילו לפי לישנא בתרא בגמ' בדף צ"ד ע"ב, דלכולי עלמא לא אמרינן פי תקרה ברוחב יותר מעשר אמות, אכתי היתה נפקא מינה בין 'קורה' לבין 'פי תקרה' על כל פנים לעניין הגובה, דפי תקרה אמרינן גם בגובה של יותר מעשרים וקורה אינה מתירה אלא עד עשרים.

אבל מעתה, לפי מאי דמשמע מרש"י בדף ה' הנ"ל, דגם 'פי תקרה' לא אמרינן בגובה טפי מעשר, א"כ תו לא נשארה נפק"מ כלל בין קורה לפי תקרה, לא לעניין הרוחב ולא לעניין הגובה, וצ"ע.

תלויה שנפסלת על ידי גדיים בוקעין בו, וראה סי' שס"א בביה"ל שכתב, דלרמב"ם פי תקרה לא עושה רה"י גמורה לעניין לחייב את מי שזורק לתוכה, אלא רק לעניין שיהיה מותר לטלטל בתוכו, דהיינו שפי תקרה אינו מתיר אלא מדרבנן, משא"כ לראב"ד ולתוספות והרא"ש [עירובין פ"ח סי' ז'], מתיר פי תקרה אפילו מדאורייתא, וא"כ צ"ב כנ"ל, מאי שנא פ"ת דמתיר אפילו בדאור', ממחיצה תלויה שאינה מתירה אפילו מדרבנן, שהרי תרוויהו ילפינן מאותה ההילכתא ד'מחיצין' [עירובין ד' ע"א].

ובשלמא מההיתר של צוה"פ לא קשה אמאי היא מתירה, כיון שאין צוה"פ מועילה ליצור רשות היחיד מדאור' ומשו"ה באמת אין מערבין רשות הרבים אלא בדלתות הננעלות בלילה או עכ"פ הראויות להינעל ולא בצוה"פ [עירובין ו:]. אבל מההילכתא דפי תקרה צ"ב כנ"ל.

וראה בריטב"א ריש פ"ב דעירובין [ד"ה 'הא כתיבנא'] דפי תקרה הוא הלכה למשה מסיני ואין כולן שוות, וז"ל שם: "... כי מחיצות הלכה למשה מסיני, ואין כולן שוות, שהרי אתה רואה בפי תקרה יורד וסותם ואמרינן גוד אחית ואין בקיעת גמלים מבטלה, ובמחיצות דעלמא, ואפילו אם הן גדולות מה מבטלן בקיעת רבים... " עכ"ל. דהיינו, כך נאמרה ההילכתא ואין בזה טעם המובן ממש מסברא.

וכן הוא גם במאירי במסכת שבת דף צ"ט, שהקשה גם הוא קושיא זו, ותירץ כנ"ל, דכך נאמרה ההלכה דבקיעת גדיים לא מבטלת מחיצת תקרה, ע"ש.

המתרת גם לגבי סוכה מדאור', כדאיתא במסכת סוכה דף י"ח ע"א.

[והא דאמרינן בגמ' עירובין דף ג' ע"א דטעמא דר' יהודה שהתיר בקורת מבוי אפילו טפי מכ' אמה, הוא לא משום דס"ל דאמרינן 'פי תקרה', אלא משום דס"ל דגם מעל כ' שלטא ביה עינא, כבר תירץ זאת הב"ח בהגהותיו על רבינו יהונתן הנ"ל אות ה', דכל זה הוא רק אליבא דרבה, דאמר דטעמא דסוכה מעל כ' דפסולה הוא מהקרא ד'למען ידעו דורותיכם', ומעל כ' לא שלטא ביה עינא, לפי שיטת רבה זו הוא דאמרינן בגמ' עירובין דף ג' ע"א דסבירא ליה לר' יהודה דגם מעל כ' שלטא ביה עינא, אבל לחולקים על רבה בזה ובדברי הגמרא שם קודם לכן, על כרחך טעמא דר' יהודה הוא משום דאמרינן דפי תקרה יורד וסותם, ע"ש].

ומעתה, גם לפי לישנא בתרא בגמ' צ"ד ע"ב, דבאכסדרה בבקעה לכו"ע אין פ"ת מתיר ברוחב טפי מעשר, אכתי תהיה נפק"מ גם לפי רש"י בין פי תקרה לבין קורה, עכ"פ לגבי גובה יותר מעשרים, שפי תקרה שפיר יתיר באכסדרה בבקעה בגובה יותר מעשרים משום דהויא מחיצה גמורה, ודו"ק.

*

יט. מאי שנא פי תקרה דיוורד וסותם, ולא אכפת לן מגדיים בוקעין ב' שמעכב על מחיצה תלויה

הנה יל"ע, מאי שנא פי תקרה דיוורד וסותם ולא אכפת לן מגדיים בוקעין בו, ממחיצה

מסביבותיו, וסגיי בהכתי למחיצה, וזהו גם ענין הלחי שמראה על הבדלת המקום מחוצה לו, וחולק את כל האויר שמצדו כמעמדו... "עכ"ל.

דהיינו, כשדנים על מחיצות ממשיות, עיקר תפקידן למנוע רגל הרבים, ולכן כאשר באים ליצור את רשות היחיד על ידי מחיצה תלויה, שהיא מחיצה ממשית, אזי בקיעת הגדיים מבטלת את עיקר מהותה למנוע את הרבים, ולכן היא בטילה. מה שאין כן כשבאים להגדיר את הרשות על ידי מחיצות דיניות של גוד אסיק, או פי תקרה, כאן אין בקיעת הגדיים מבטלת את הגדרת הרשות שנעשית על ידן, ודו"ק.

והנה, לפי מש"כ תוספות בעירובין דף צ"ד ע"ב סד"ה 'בשתי' לא קשיא מידי, דכתבו שם דטעמא דפ"ת משום דדמי לפתח, וכן שם בתוד"ה 'בעשר', כתבו שוב דמכוח פ"ת חשבינן ליה כפתח, דפ"ת הוא גם מטעם פתח, ע"ש.

ומכיון שכן אתי שפיר אמאי לא אמרינן שבקיעת גדיים פוסלת בפי תקרה, שהרי בכל פתח לא אכפת לן מבקיעת הגדיים, מה שאין כן לפי רש"י שם ולכל הנך רבוותא דלעיל, דס"ל דפי תקרה הוא משום מחיצה ודאי קשה כנ"ל, וצריכינן לתירוצי כהנ"ל, ודו"ק.

וראה בזה בפנ"י סוכה דף ט"ז ע"א ד"ה 'במשנה', שהסיק בטעם החילוק לפי שיטת רש"י, דלרבנן דר' יוסי בר יהודה נשבת ה'. ק"א. עירובין ל"ג: לגבי נעץ קנה ברשות הרבים והניח בראשו טרסקל דלא הוי רשות היחיד, לא נאמרה ההילכתא ד'גוד אחית' לדידם אלא לגבי פי תקרה ולא לגבי מחיצה תלויה, ולכן אסרו מחיצה תלויה, ע"ש. ועי' בתפארת יעקב פכ"ז אות א' שהאריך להקשות על הפני יהושע בזה, והסיק דה'הילכתא' אכן נאמרה גם על מחיצה תלויה, אלא שלא נאמרה אלא היכא דאין שם בקיעת גדיים.

ושו"ר בתפארת יעקב פרק כ"ז אות כ"א, כתב בשם המ"מ פ"ג מעירובין הכ"ב, בשם הרשב"א, דהלכתא דפי תקרה נאמרה רק בתקרה ולא במחיצה, ע"ש, וזו לכאורה הלכתא בלא טעמא. וכנ"ל.

ונראה לומר, דלפי מש"כ החזו"א סי' ס"ז סק"ה לחלק בין מחיצות דיניות לבין מחיצות ממשיות לענין מהות המחיצות יש ליישב, וז"ל: "... ועיקר ענין המחיצות הוא לב' דברים, למנוע דריסת הרבים, ולהכיר את המקום למיוחד ומובדל מסביבותיו. ולענין הכרה הזאת נאמר בגוד אסיק ואחית ולבוד, כגון עמוד גבוה י' מסמן את כל האויר עד לרקיע כמובדל

סימן יג: בענייני פירצה בקרן זוית ופתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי

ושו"ר סברא כעין זו ממש, בדברי הב"ח בסי' שס"ה אות א', שהאריך שם בסוגיא דמבוי שנפרץ מצידו ומראשו, ובא ליישב את קושיית הב"י על הטור שכתב שם שאם נפרץ בראשו ד"ט לכו"ע פוסלת, ואמאי לא חילק בין פירצה בק"ז שאוסרת לפירצה בראשו שאינה אוסרת וכמסקנת הגמ' שם לרב חנין, וכמש"כ להדיא גם התוס' דף ר' ע"א ד"ה 'אחד'. ועוד הקשה הב"י שם, מהא דאמר רב יהודה בדף י' ע"ב דמבוי רחב ט"ו אמה מרחיק ב' אמות ועושה פס ג', הרי דמוכח דפירצה ד"ט אינה אוסרת בראש המבוי, ע"ש בב"י.

ותירץ הב"ח שם בתירוץ השני בסברא הנ"ל, וז"ל: "... ועוד, דבדרב יהודה, מתחלה הוא מתקן המבוי שיהא כך הכשרו ואינו נקרא פרצה, אבל הכא, שהיה כותל בנוי בראשו ואח"כ נפרץ חמיר טפי, ואינו מתיר אלא בארבעה אפילו לא נפרץ בקרן זויות. כל זה נראה לפרש לדעת רבינו, שלא כתב החילוק בין נפרץ בקרן זויות לנפרץ שלא בקרן זויות ודלא כמ"ש התוספות ... עכ"ל.

וכ"כ גם הט"ז בסי' שס"ה סק"א חילוק זה בין 'פירצה' שנעשתה מאליה לבין היכא שעושה פתח מתחילה לשם כך, וז"ל: "... דכאן אנו באים לפסול הפירצה מצד שנתבטל הפתח שעשה מתחלה באותו צד, כיון שעכשיו נעשה פירצה במקום שהיה סתום. מה שא"כ לעיל שעשה מתחלה בהיתר הרחקה ב' אמות ואין שייך שם ביטול

א. ביסוד החיסרון של פירצה בקרן זוית ופתחא בקרן זוית

ביסוד החיסרון של 'פיתחא בקרן זוית לא עבדינן' כתב הגאון יעקב בדף ו' ע"א שהוא חיסרון בהגדרת הפתח, וז"ל: "... דפתחא בקרן זוית וכו' – דלישוי לפירצה למהוי פתחא לא משוינן אלא היכא דעבדו אינשי כה"ג, אבל אי עבד פתח ממש, עביד והוי פתח, והיינו דאמרינן דפתח לה בקרן זוית, מידי דהוה ארחב מעשר דתנן צריך למעט, אם יש לו צוה"פ אין צריך למעט דכפתח ממש הוי. וה"נ אי עביד צוה"פ בקרן זוית מהני, כדאמר הריטב"א: וכל שהוא נדון כפירצה הן ביותר מעשר הן בד"ט, לא סגי ל' בלחי וקורה אלא בעי צוה"פ, שאין לחי וקורה מתירין את הפירצה ... עכ"ל.

דהיינו, החיסרון הוא בעצם הגדרת הפתח ומחמתו יש כאן 'פירצה', דודאי אי עבדינן פתח ממש בקרן זוית הוי 'פתח' לכל מילי, אלא דכאשר אנו באים להגדיר פירצה שנפרצה בקרן זוית כ'פתח', אמרינן דכיון שפתחא בקרן זוית לא עבדינן, ולכן לא מהני להחשיב פירצה זו כפתח אא"כ עושה זאת על ידי צוה"פ שהיא פתח ממש.

והא דאמרינן דפתחא בק"ז לא עבדי הוא סיבת החיסרון - דהויא פירצה [ובמה שכתב בדעת הריטב"א דבעינן צוה"פ, ראה לקמן במה שיתבאר בזה, דא"צ גם קנה מלמעלה].

דהיינו, סיבת הפסול היא כיון דלא מכשירינן את ההיקף מחמת הדין של עומ"ר ולא מחמת החיסרון של הפתח כמש"כ הגאון, אלא היא חיסרון בעומ"ר, ו'פתחא בק"ד' הוא רק הטעם אמאי לא הוי עומ"ר. ודבריו יתבארו לקמן בסמוך.

ועי' בחזו"א סי' ע"ב א'-ו', בציוורים שצייר החזו"א להתיר פירצה בקרן זווית מדין עומ"ר, ויתכן, דלגאו"י שפירש שהחיסרון הוא בעצם הפתח ולא בעומ"ר, יהיה הכל פסול משום שפתחים כאלו לא עבדי אינשי, ודו"ק קיצרתי.

ולפי חזינן, דלגאו"י צורת הפתח באה לתקן את 'הפתח', ואילו לחזו"א באה צוה"פ לתקן את הקיטוע בהיקף המחיצות.

ועוד נראה מזה, דדעת הגאון"י היא שצוה"פ היא מדין 'פתח' ואילו לחזו"א צוה"פ היא מדין 'מחיצה' כפי שנתבארו הדברים לעיל בענייני צורת הפתח.

וכל זה הוא דלא כשיטת הרי"ף והרמב"ם לפי שיטתם בכיבור פיתחא בקרן זווית לא עבדינן, דמיירי בצד הדופן שאין הפתח אוכל בשתי הרוחות, ס"ל שאפילו על ידי צוה"פ לא שייך לתקן זאת, וכמו שתתבאר שיטתם באורך לקמן בענייני צוה"פ.

*

פתח כי כן הוה מתחלה ובלי ספק שכך היתה כונת הטור בזה לפע"ד ... "עכ"ל.

[ועי' בהגהות וציונים בטור בקושיות האחרונים על הב"ח הנ"ל, ובמה שתירץ שם הר"א גוטמאכר. ועי' גם בשו"ת צ"צ סי' מ"א בשם זקיננו, דהקשה מבוי עקום שמתחילתו עשה כן ואפי"ה חשיב כ'פירצת מבוי' ע"ש. ואיך שיהיה לפי הב"ח והט"ז - סברא זו שנויה במח' התוס' בדף ו' והטור בסי' שס"ה].

ומיהו, בחזו"א סי' ע"ב סק"א מבואר טעם אחר לפסול של פירצה בקרן זווית, משום דהוי חיסרון בעומ"ר, דהיינו חיסרון ברציפות המחיצות המונע להכשיר זאת מדין עומ"ר, והא דאמרינן דפתחא בקרן זווית ל"א הוא רק טעם לכך, ולא הסיבה לכך כמו שכתב הגאון יעקב.

וז"ל החזו"א: "... וטעמא דקרן זווית משום דכל פירצה ניתרת בעומ"ר, אבל הכא כיון שאין כותל נגד כותל מזרח בצד דרום א"כ לא שייך לידון בעומ"ר, והא דאמר טעמא דפתחא בק"ז לא עבדי, היינו ליתן טעם שלא נחשוב את רשות המוקף באלכסון, ותותר פרצת קרן זווית ככותל דרומי ומזרחי יחד שהנן עומ"ר על הפירצה, ולזה קאמר דלא עבדי פתחא הכי, והלכך צריך למחשב כב' פתחים אחד למזרח ואחד לדרום, ואין כאן עומ"ר להתירן ... "עכ"ל [וכוונתו היא שא"א לומר כאן עומ"ר, ולא דאין כאן מציאות של עומ"ר, כפי שיתבאר].

בד', מאי שנא בעשר דאמר פתחה הוא, מראשו נמי נימא פתחא הוא, א"ר הונא בריה דרב יהושע, כגון שנפרץ בקרן זוית ופתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי ... ע"כ. הרי להדיא, שאפילו פתח של ד' טפחים לא עבדי אינשי, ומניין חידש הפמ"ג שבפתח שפחות מו' טפחים [אמה] שפיר דמי, וצע"ג.

ועוד צ"ע, דעי' ברש"י עירובין ד ה' ע"א, שכתב לגבי מבוי שבפרץ מראשו, דגם בפירצה ג"ט חיישינן דילמא שבקי בני מבוי לפיתחא קמא ומקצירין דרכן דרך הפירצה, ע"ש, הרי לך דגם בפירצה ג' בקעי בה בני המבוי, וצ"ע.

אם לא שנאמר, דהגמ' מיירי במבוי שנפרץ בק"ז, ובמבוי איכא הילוכא טפי ולכן סגי בפתח ד"ט כדי שיחשב כ'פירצה', אבל הפמ"ג דיבר על פירצה בק"ז של בית, דלא דחקי רבים כל כך כמו במבוי ולכן רק אם הפתח שבקרן הזוית רחב אמה, דקל לדחוק בו הוא דחשיב 'פירצה' אך לא פחות, ודו"ק.

והנה, במש"כ הפמ"ג לגבי היכא שהפירצה היא פחות מאמה דמותר משום ד'לא דחקו שם ועיילי התם' לא נתבררה לן כוונתו, דמשמע מדבריו, דהיכא שהפירצה רחבה יותר מאמה כל החיסרון הוא משום 'דדחקי ועיילי שם ועיילי התם', וצ"ב מה החיסרון בכך, הרי אם נפרצה אותה הפירצה שלא בקרן זוית נמי דחקי ועיילי להתם ואפי"ה כשר, וצ"ב.

וצ"ל, דמכיון דפיתחא בקרן זוית לא עבדינן, אזי יש שם 'פירצה' עליו, וכד עיילי

ב. סי' שס"א ס"ב: האם החיסרון של פירצא בק"ז הוא חיסרון במחיצות, או בשמירת הרשות, בדעת הפמ"ג

כתב השו"ע סי' שס"א ס"ב: "... חצר שנפרצה ... ואם נפרץ בקרן זוית, אפילו בפחות מ' אסור. וכן בית שנפרץ בקרן זוית, אפי' בפחות מ', ונפרץ גם הקירווי עד שנשאר באלכסון, אסור.

אבל פרצה שאינה בקרן זוית, אמרינן בה פי תקרה יורד וסותם אפילו ביותר מ', והוא שלא יהא פי תקרה משופע דליכא פה. הגה: וי"א דבעינן ג"כ ברוחב הקירווי ארבעה טפחים (תוס' והרא"ש פרק כיצד משתתפין וסמ"ג וטור). ואמרי' פי תקרה יורד וסותם אפי' בב' מחיצות, אם יש כאן ב' מחיצות שלמות דבוקות זו בזו; אבל זו כנגד זו לא (טור) ... עכ"ל.

וכתב המג"א שם סק"ד, וז"ל: "... בפחות מ' אסור. דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי ... עכ"ל. וכתב ע"ז הפמ"ג בא"א סק"ד, וז"ל: "... ומ"מ יראה, דפחות מאמה י"ל דלא דחקו שם ועיילי התם בפחות מאמה, וצ"ע. עתו"ש בשם תוס' דף ו', דאי עביד במזוזות ומשקוף אף בקרן זויות נדון משום פתח. ואפשר מלתא דפשיטא הוא. ודוקא נפרץ ומש"ה לא הזכירו הפוסקים ... עכ"ל.

וצ"ע טובא בדבריו, משום שהם לכאורה סותרים גמרא מפורשת בעירובין דף ו' ע"א, דאיתא התם: "... אמר רב חנין בר רבא אמר רב, מבוי שנפרץ מצידו בעשר, מראשו

רק מד' אמות ומעלה, ואמרינן שם בגמ' בסוה"ע דשמואל הצריך בחצר סתימה עד שישארו רק ג"ט, ומקשינן אמאי לא סגי בפתח של ד"ט כדאמר רב אחלי, ומתצינין שני תירוצים, האחד, דהא דאמר רב אחלי הוא רק במבוי הקל אך לא בחצר החמורה, ובלישנא בתרא אמרינן דרב אחלי תנאי היא.

ופירש רש"י שם את החילוק שבין מבוי לחצר, וז"ל: "... כאן בחצר, חצר מרובע, או רחבו יותר מארכו, אע"ג דאימעיט מארבעה לא סגי... "עכ"ל. הרי לן לפי לישנא זו דמבוי קיל טפי מחצר לעניין פירצה, ולפי משנת בדעת הפמ"ג פירצת מבוי חמירא טפי.

וע"כ צ"ל בשני אופנים: או דהפמ"ג דיבר לפי המרדכי והרא"ש שלא חששו לההיא לישנא [וראה ב"י סי' שס"ג סכ"ח (ע' ע"ו)] ד"ה כתב הרמב"ם, ולכן שפיר יש להעמיד דבריו כמו שנתבאר, למרות שהמחבר לא פסק כוותיהו, ועי' בטור בהערה צ"ט בשם חיי אדם.

ועוד י"ל, דיש לחלק בין פתח המבוי ברוח הרביעית לבין פתח החצר ברוח רביעית, שזהו הנידון שם, לבין פירצה בקרן זוית, דבמבוי שארכו יותר מרחבו יותר ניכרת הרוח הרביעית כ'פתח' מאשר במבוי המרובע, וכפי שיש ללמוד מלשון רש"י שהובא כאן. ולכן קל יותר התיקון הנצרך בו. משא"כ בחצר מרובעת שנראית הרוח הרביעית יותר כפירצה ופחות כפתח, וראה במשנת"ל לקמן בענייני מבוי בזה בשם הריטב"א בדף י"ב ע"ב, ולכן

ודחקי רבים בפירצה זו הם מבטלים את היקף המחיצות [מעין 'אתו רבים ומבטלי מחיצתא']. משא"כ היכא שנפרץ שלא בקרן זוית, א"כ מכיון שפיתחא כה"ג כן עבדינן, תו לא אכפת לן מבקיעת הרבים לשם משום שכך היא דרכו של 'פתח', ואין כאן ביטול היקף המחיצות.

וחדש הפמ"ג, דגם בפירצה בקרן זוית עצמה נמי אמרינן דהיכא שהפירצה היא פחותה מאמה ולא דחקי בה רבים, דשוב אין ניזוק היקף המחיצות כתוצאה מהפירצה.

וכלומר, היכא דדחקי רבים דרך הפירצה אין שבקרן הזוית, אמרינן דמכיון שכבר אין המחיצות ממלאות את תפקידן ואינן מונעות את כניסת הרבים דרכן לתוך ההיקף, הן ממילא בטילות, שהרי אין הפירצה הזו שם של 'פתח' שדרכו אמורים הרבים להיכנס לתוך חלל הרשות, וכנ"ל. משא"כ היכא שהפירצה פחותה מאמה, דבמציאות כבר לא דחקי בה רבים ועיילי התם, עדיין לא התבטלה מהות המחיצות למנוע מן הרבים להיכנס דרכן לתוך הרשות, ולכן כשר.

ובקצרה, פירצה בקרן זוית לפמ"ג איננה סיבה מצד עצמה לפסול את היקף המחיצות, אלא זו רק היכי תמצי לכך שרבים יבקעו דרך המחיצות אל תוך הרשות וממילא בטלה מהותן של המחיצות. ולכן היכא שלא בקעי רבים דרך הפירצה, ממילא תו לא בטל היקף המחיצות, ודו"ק.

ולכאורה צ"ב בכל זה, דאיתא בדף י"ב ע"א דאמר רב אחלי דמבוי צריך תיקון

גם

ברוחב

יותר קטן צריך תיקון.

ומכשירים את הפירצה למרות ש'העומד' מצורף משתי המחיצות ביחד, ומבואר דאין הכרח שהעומד המרובה ימדד בכל מחיצה מצד עצמה.

משא"כ בפירצה בקרן זוית, שהיא לכו"ע 'פירצה' אלא שאנו באים להכשירה כדין פתח, בזה שפיר י"ל שהדבר יהיה תלוי בבקיעת הרבים, ודו"ק.

*

ג. שם: בדעת החזו"א, מהו החיסרון של פירצה בקרן זוית, ומהו טעמא דפיתחא בקרן זוית לא עבדי

ומה שמקובל בשם החזו"א דלא אמרינן 'עומד מרובה' אלא בכל דופן בנפרד [ראה ליקוטים סי' קי"א סק"ד ד"ה 'ואם'], נראה ממש"כ החזו"א מיד אחר כך, דכל זה הוא רק היכא שעל ידי העומד מרובה אנו רוצים להכשיר גם את מקום הזוית עצמה [ולא רק את האלכסון שמחבר בין שני קצוות המחיצות] על ידי שנחשיב זאת כשני פתחים אחד מכל רוח, דעל זה כתב החזו"א דאין שם עומ"ר בכל דופן כדי להתירן [ונראה כוונתו כמשנ"ת לעיל, דמכיון שאין לכותל זה 'קצה' תו לא שייך לומר בו עומ"ר משום שהכותל הוא אין סופי והעומד שישנו לעולם הוא מיעוט].

כתב החזו"א בסי' ע"ב סק"א, וז"ל: "... וטעמא דקרן זוית, משום דכל פרצה ניתרת בעומ"ר, אבל הכא כיון שאין כותל נגד כותל מזרח בצד דרום א"כ לא שייך לידון בעומ"ר. והא דאמר טעמא דפתחא בק"ז לא עבדי, היינו ליתן טעם שלא נחשוב את רשות המוקף באלכסון, ותותר פרצת קרן זוית בכותל דרומי ומזרחי יחד שהנן עומ"ר על הפרצה, ולזה קאמר דלא עבדי פתחא הכי ... עכ"ל.

וכן היכא שאין קשר ניכר בין המחיצות, כגון הציורים שצייר החזו"א לגבי עומד מרובה [והובאו בסי' שס"ב ס"ח בהערות דירשון], בזה הוא דאמרינן שהעומד המרובה נמדד לפי כל רוח בפני עצמה, אבל היכא שיש קשר ניכר בין המחיצות נמדד העומד המרובה מהצירוף של שתי המחיצות.

דהיינו, באמת היה מקום לומר אפילו בפירצה בקרן זוית, שעל ידי עומד מרובה הנוצר על ידי שתי המחיצות יחסית לפירצה נחשיב את הפירצה כסתומה, וקמ"ל דמכיון דפיתחא בק"ז לא עבדי, תו אין קשר בין שתי המחיצות כדי לומר בהן עומד מרובה.

וז"ל שם: "... ולזה קאמר דלא עבדי פתחא הכי, והלכך צריך למחשב כב' פתחים אחד למזרח ואחד לדרום, ואין כאן עומ"ר להתירן ... עכ"ל. אבל היכא שאנו באים להתיר את האלכסון המחבר את המחיצות, אזי אם לא היה החיסרון של פתחא בק"ז לא עבדי,

ומשמע להדיא מדבריו, דאם לא היה החיסרון של 'פיתחא בק"ז לא עבדי' אזי באמת היינו אומרים כאן עומד מרובה

ראש הכותל האחד כדי שלא תהא פרצה אוכלת קרן שני הכתלים, מלא ראש הכותל האחד יש לה הכשר... "עכ"ל.

ובכוונתו נראה לומר, דעד ג"ט אין זו פירצה כלל משום דאמרינן לבודד [למרות שאין הדפנות באותו הכיוון, וזה חידוש]. אבל בד"ט חולקת הפירצה מקום חשוב לעצמה, ותו א"א לראותה כמחברת בין שתי קצוות המחיצות, וכנ"ל. וזהו חיסרון בגוף המחיצות ולא בהיקף ושמירת הרשות.

*

ד. עירובין ו' ע"א: פירצה בקרן זוית, ופיתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי, בחידושו של הריטב"א, ובחזו"א

איתא בגמ' עירובין דף ו' ע"א: "... אמר רב חנין בר רבא אמר רב, מבוי שנפרץ מצידו בעשר, מראשו בארבעה, מאי שנא מצידו בעשר - דאמר פתחא הוא, מראשו נמי נימא פתחא הוא. אמר רב הונא בריה דרב יהושע כגון שנפרץ בקרן זוית דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי... "ע"כ.

והקשו התוספות, וכן כל הראשונים, מהא דאמרינן בגמ' שם דף ה' ע"א לגבי הא דמקשינן התם איך משכחת לה מבוי שארכו ד' טפחים דפתוחות לו שתי חצירות, ומתריצין 'דפתח לה בקרן זוית', וא"כ חזינן דפירצה בקרן זוית לא פוסלת.

אכן היינו מכשירים זאת על ידי עומ"ר משתי הרוחות יחד, וכנ"ל.

ואיך שיהיה מבואר, שהחיסרון של פיתחא בק"ז לא עבדי, הוא חיסרון בעצם המחיצות, ולא בפגימה שבשמירת הרשות, וזה דלא כמשנ"ת לעיל דעת הפמ"ג, ודו"ק.

והוסיף החזו"א שם, וז"ל: "... ומיהו בפחות מד"ט מותר, ונראה דבפחות מד"ט דמותר, אין לטלטל בהאי מבוי בריבועו אלא כחוט מתוח באלכסון מסוף כותל דרומי עד סוף כותל מזרחי ומן החוט ולפנים רה"י... "עכ"ל.

וצ"ב מדוע במרווח הקטן מד"ט מותר לטלטל בתוך ההיקף, הרי ס"ס יש כאן 'פירצה' שאיננה 'לבודד' ואין כאן סתימה של הפירצה.

ונראה בכוונתו, דבכה"ג כן מכשירינן את הפירצה מדין עומד מרובה של שתי המחיצות, והטעם הוא דפירצה זו אינה חולקת לה מקום מצד עצמה למרות שהיא בקרן זוית, ושוב אפשר להכשירה על ידי העומד המרובה המשותף משתי המחיצות וכמו שנתבאר לעיל, ודו"ק.

וכעין זה נראה לבאר גם בכוונת הרשב"א בעבודת הקדש בית נתיבות שער א' אות ע"ז, שכתב וז"ל: "... חצר שנפרצה בקרן זוית, והוא שהפרצה אוכלת ראש שני הכתלים, אם פרצת פחות משלושה טפחים היא אינה צריכה כלום. משלושה ועד ארבעה צריכה שני לחיים, ארבעה פרצת מקום חשוב היא ואין לה הכשר עד שימעטנה מארבע או עד שימלא

משא"כ בשאר הזויות לא אכפת לך אם יש שם פירצה או לא. ולפי דברי הריטב"א, הפסול של פירצה בקרן זוית איננה משום שלא שייך להתיר אותה משום 'עומד מרובה', דאם זו היתה סיבת הפסול תו לא שייך היה להתיר את הפרצות שבקרנות שאינן סמוכות לפתח, וצ"ב מה היא סברתו בזה.

והנראה מזה, דס"ל לריטב"א שפירצה בקרן זוית איננה פסול דאור' בהיקף המחיצות, ובאמת גם הפירצה שבקרן שבראש המבוי יכולה היתה להיות ניתר על ידי 'עומד מרובה', אלא דמכיון שפתח כזה בקרן שבראש המבוי ודאי שלא עבדי אינשי, פסלוהו חכמים והחשיבוהו כפירצה שאינה ניתרת ע"י עומ"ר.

אבל הפרצות שבשאר הקרנות, שאין בהן את השלילה של 'פיתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי', לכן הן נידונות ככל פירצה אחרת בהיקף שניתרת בעומד מרובה, וצריך ביאור בסברת הדבר.

ונראה, שהריטב"א אזיל לשיטתיה בגדר מהות מחיצות רה"י, כפי שנתבאר כבר הרבה פעמים לעיל באורך לפי מש"כ בסוגיא דדף ג"ט, דהן צריכות להיות ניכרות ליושבים בתוך הרשות ובוה סגי, ולכן, כל היכא שהמחיצות ניכרות ליושבים בתוך הרשות כגבולות הרשות אזי כל פירצותיה ניתרות על ידי עומ"ר ואפילו הפרצות שבקרן זוית, ורק בפירצה בקרן שבראש המבוי, שיש בה סברא חיצונה של שפיתחא בקרן זוית בכה"ג ודאי לא עביד אינשי, בזה שפיר פסלוהו רבנן, וכנ"ל.

ותירצו התוספות, וז"ל: "... מיהו, אם עשאה כמין פתח במזוזות ומשקוף הוי שפיר פתח, כדאמר לעיל ה' ע"א דפתח לה בקרן זוית ... עכ"ל. ומיהו, הראב"ד שהובא בריטב"א כתב, דהיכא דעשה לה פצימין ודאי פיתחא כהאי גוונא עבדי אינשי, ע"ש. ואין צריך לעשות כמין פתח במזוזות ומשקוף, כפי שכתבו התוספות.

וביסוד הפסול של 'פירצה בקרן זוית', כתב החזו"א בסי' ע"ב אות א', דהוא משום שלא שייך להתיר פירצה זו מדין 'עומד מרובה', וכבר נתבארה סברתו לעיל בסמוך.

וע"ש עוד בחזו"א שהסתפק אם פירצה בקרן זוית הוא פסול דאור' או דרבנן, דכתב שם, וז"ל: "... ונראה, דפרצה בקרן זוית מבטלת גם דין רה"י מה"ת, כגון שיש פרצות ד' בכל הזויות, אין כאן צירוף דפנות ואינו נידון בעומ"ר, ואף אי האי דפתחא בק"ז לא עבדי אינו אלא מדרבנן, מ"מ אינו רה"י מה"ת בריבוע אלא באלכסון הפרצות, ושיעור ד"ט נראה דנמדד באלכסון ... עכ"ל.

אבל הריטב"א שם תירץ באופן אחר, וז"ל: "... וא"ת והיכי אמרינן דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי, דהא אמרינן לעיל דפתח לה בקרן זוית, וי"ל כמו שפירש הראב"ד ז"ל ... והנכון, דשאני הכא שהוא בקרן זוית של כניסת המבוי דהא ודאי לא עבדי אינשי כנ"ל ... עכ"ל.

דהיינו, רק היכא שהפירצה היא בזוית של כניסת המבוי הוא דהיא פסולה,

בעירובין ט"ו ע"ב: "... שיירה שחנתה בבקעה והקיפוחה כלי בהמה מטלטלין בתוכה ... כל פירצה שהיא כעשר אמות מותרת מפני שהיא כפתח... ע"כ. הרי מבואר להדיא ש'פתח' לעניין רשויות הוא כל היכא שאינו 'פירצה', אבל אין צריך דוקא צורת הפתח כמו לעניין מזווה.

ולכן ע"כ, הא דהשוותה הגמ' בעירובין י"א בין דיני פתח למזווה לדיני פתח לעירובין, הוא רק לעניין צורת המזוזות מן הצדדים, דבזה הוא בלחוד שוו פתחי מזווה לפתחי עירובין, ולגבי זה הוא דנחלקו התוספות והראב"ד כפי שיתבאר.

וביו"ד סי' רפ"ז בעניין 'פיתחא דאקנא' דהוא מהגמ' מנחות ל"ד ע"א, הובאה מח' הראשונים האם לעניין מזווה סגי בקצות המחיצות מן הצדדים כדי להיחשב כ'מזוזות' לעניין מזווה, או דבעינן נמי עמודים בפנ"ע כדי להיחשב מזוזות, ועי' בערוה"ש שם שהביא בקצרה את השיטות בזה. וממילא תהיה שייכת מח' זו גם לעניין פתחים במחיצות הרשות לשבת, וזכור הקדמה זו.

והנה, כתבו התוספות בעירובין דף ו' ע"א, ד"ה 'דפתחא': "... דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי, מיהו, אם עשאה כעין פתח במזוזות ומשקוף, הוי שפיר פתח, כדאמר לעיל ה' ע"א דפתח לה בקרן זוית ... עכ"ל. ומבואר, דהתיקון של הפירצה יכול להיעשות רק על ידי צורה שלימה של פתח.

אבל החזו"א אזיל לשיטתו שנתבארה לעיל בסמוך, ס"ל שמהות רה"י היא שתהיה גדורה ומובדלת מהרשויות שלצידה, והיכא שהיקף המחיצות הוא רק על ידי עומ"ר 'בורא השכל' מחיצה שמשלימה את היקף המחיצות, וכמשנ"ת לעיל באורך, ולכן שפיר ס"ל שכל פירצה בקרן זוית אינה יכולה להיות ניתרת על ידי עומ"ר וכנ"ל, ודו"ק.

*

ה. שם: בשורש מח' התוס' והראב"ד איך מתקנים פירצה בקרן זוית

הנה, מצינו שנחלקו התוס' והראב"ד איך מתקנים פירצה בקרן זוית, האם בעינן תיקון של כעין פתח, במזוזות ומשקוף כמש"כ התוס' בעירובין דף ו' ד"ה 'דפיתחא'. או כמש"כ הראב"ד שהובא בריטב"א שם, דסגי בפצימין ואי"צ גם משקוף.

ויש להקדים, שהגמ' בעירובין דף י"א ע"א משווה את דיני 'פתח' במחיצות הרשות, לדיני 'פתח' לעניין חיוב במזווה, בהדיא ד'פתחי שימאי' האמורים לעניין מזווה לדיני 'פתח' בחצר, ולגבי 'פתח' לעניין מזווה ודאי צריך בנוסף למזוזות גם תקרה דהיינו 'משקוף', וזו הלכה פשוטה בגמ' מנחות ל"ג ואילך.

אבל לעניין הגדרת 'פתח' במחיצות הרשות הדבר פשוט דאין צריך משקוף מלמעלה, דכל שאין בפתח טפי מעשר חשיב שפיר 'פתח' גם ללא משקוף מלמעלה, וכדתנן

מחמת מיקומו בקרן זוית דמשו"ה יש לו דין פירצה ולא פתח.

ועל זה כתב הראב"ד לפי הרשב"א, שאם עשה לו 'צורה של פתח' המפקיעה שם פירצה ממנו, שפיר דמי, אבל אין כוונתו בדוקא לקנה מלמעלה כמש"כ התוספות, אלא שפיר יש להלום את דבריו כמש"כ הריטב"א הנ"ל, שעשה לו פצימין מן הצד המראים שהוא פתח ולא פירצה, ואין מח' בין הריטב"א לרשב"א בדעת הראב"ד.

הרי קמן, דנחלקו התוס' והראב"ד באופן התיקון של פירצה בקרן זוית, דהתוס' הצריכו צורת הפתח גמורה, ואילו הראב"ד הסתפק בתיקון של פצימין בקצות המחיצות.

והנראה לומר, דהתוס' אזלו לשיטתייהו שנתבארה לעיל, שפירצה בקרן זוית היא קיטוע בהיקף של הרשות, ולכן גם לא מהני ביה התיקון של פי תקרה כמו שנתבאר לעיל באורך. דמכיון דפיתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי, נשאר על המרווח הזה שם של 'פירצה', דהיינו ניתוק ברציפות ההיקף של המחיצות.

ולפי זה י"ל, דכדי לתקן זאת בעיני צורה שלימה של פתח, עם מזוזות ומשקוף, המחברת ומקשרת את שני קצוות המחיצות משני הצדדים ומשלימה את ההיקף, דבר שאין בכוח פי תקרה ליצור וכנ"ל.

אבל הראב"ד, כפי שהסכים עימו גם הריטב"א, י"ל דס"ל בגדר מהות

אבל הריטב"א כתב לא כך: "... וא"ת, והיכי אמרינן דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי, דהא אמרינן לעיל דפתח לה בקרן זוית. וי"ל, כמו שפירש הראב"ד ז"ל, דשאני הכא דהוא פרוץ בלא פצימין, דכי הא ודאי לא עבדי אינשי בקרן זוית. אבל כשהוא עשוי בפצימין כהוא דלעיל הא ודאי עבדי ליה אינשי ... עכ"ל.

ומשמע להדיא מדבריו, דסגי בפצימין לחוד ואי"צ קורה על גביהן שהרי היה לו לראב"ד לפרש כמו שפירשו התוס' בדף ו' ע"א הנ"ל, ומבואר נמי, דס"ל דבעינן פצימין בפנ"ע כדי ליצור את הגדרת הפתח ולא דסגי בקצות המחיצות, וכמשנ"ת לעיל, ומיהו סגי בהכי ולא בעינן גם קורה על גביהן.

ומיהו, עי' ברשב"א בעירובין דף ו', כתב בשם הראב"ד בלשון שונה מהריטב"א, דמהני צוה"פ ולא מיירי רק בפצימין מן הצד, וז"ל: "... ועוד כתב הראב"ד ז"ל דלא אמרו דפתחא דבקרן זוית לא הויא פתח אלא בשאין לו צורת פתח כגון פרצה זו שאע"פ שאין לה אלא עשר דבעלמא נידון משום פתח, הכא דבקרן זוית כיון שאין דרכן של בני אדם לעשות פתח בקרן זוית לא נדון זה כפתח, אבל בשעשה לו צורת פתח ודאי פתח הוי ... עכ"ל.

ולכאורה מדובר שיש לפירצה זו צוה"פ גמורה, וכן הבינו כמה אחרונים בדבריו, אבל נראה מדיוק לשונו שכתב 'בשאין לו צורת פתח' ולא כתב בשאין לו 'צורת הפתח', שכוונתו היא כמש"כ הריטב"א הנ"ל, שמכיון שהוא בקרן זוית אין זו צורה של פתח, ולא משום שאין לו משקוף אלא רק

כמשנ"ת לעיל, הוא משום דמיירי לעניין חיוב מזוזה דודאי צריך גם משקוף מלמעלה, אבל מ"מ מבוארת הסברה הנ"ל, דקצות המחיצות הן היוצרים את ה'פתח', ולגבי גבולות הרשות לעניין שבת סגי בהכי.

ועי' בחזו"א סי' קי"א סק"ה, כתב להלכה שאין ראשי הכתלים נחשבים למזוזות להכשר צורת הפתח, אלא בעינן שתהא המזוזה סותמת מקצת הפתח, ע"ש.

*

ו. מה היה גבול רה"י אם לא היה החיסרון של פתחא בק"ז לא עבדי, האם היה באלכסון או בריבוע

הנה, נחלקו החזו"א והמשנ"ב לגבי איך היה נראה גבול רה"י בפירצה בקרן הזויות אם לא היה חיסרון של פיתחא בק"ז לא עבדי אינשי, דדעת החזו"א היא שהיה נמתח קו אלכסוני שמחבר בין קצוות המחיצות אך לא היינו אומרים שגבול הרשות יכלול גם את הפינות שנפלו דפנותיהם, ואילו דעת המשנ"ב היא שגם הפינות היו נכללות בגבול הרשות.

וז"ל החזו"א בסי' ע"ב סק"א: "... ונראה דבפתחות מד"ט דמותר, אין לטלטל בהאי מבוי בריבועו אלא כחוט מתוח באלכסון מסוף כותל דרומי עד סוף כותל מזרחי ומן החוט ולפנים רה"י, וכן הא דבעי טעמא דפתחא בק"ז לא עבדי ביתר מד', היינו נמי לאסור אף מן חוט אלכסון ולפנים, אבל א"א למחשב רה"י בריבועו בלאו האי טעמא ... עכ"ל.

המחיצות כסברת הריטב"א שנתבארה לעיל, שמהות המחיצות של רה"י היא שגבולות הרשות יהיו ניכרות ליושבים בתוכה, וכשיש פירצה בק"ז לא ניכר כלפי היושבים בפנים שההיקף שלם, וכנ"ל. ולכן ס"ל לראב"ד דסגי בפצימין בלחוד כדי שההיקף המחיצות יהיה ניכר ליושבים בפנים, ודו"ק.

ולפי הראב"ד נראה גם כן שהפסול של פירצה בקרן זוית הוא רק פסול מדרבנן כמשנ"ת לעיל דעת הריטב"א, והיינו משום שסו"ס יש כאן היקף מחיצות באופן כללי אלא, אבל רבנן הצריכו היכר גמור של גבולות הרשות, ולכן שפיר סגי בתיקון של הפצימין, וכנ"ל ודו"ק.

ושו"ר בחזו"א יורה דעה סי' קע"ב סק"ב, שביאר את הגמ' במנחות ל"ד ע"א לגבי 'פתחא דאקרנא', שכתב מעין סברא זו שנתבארה בדעת הריטב"א, דקצות המחיצות הן היוצרות את ה'פתח', וז"ל שם: "... האי פתחא דאקרנא חייב במזוזה, רש"י פי' פתח בקרן זוית והיה משקוף העליון מונח ע"ג כתלים. והנה, בפתח באמצע הכותל ואין לו מזוזות פשיטא לי' דראשי הכתלים חשיבי מזוזות, וכמו שפרש"י עירובין י"א דפתחי שימאי דלית להו שקפי היינו אבן נכנס ואבן יוצא אבל ראשי כתלים חלקין חשיבי שקפי. אלא הכא בזוית גרע טפי, שראש כותל זה אינו כנגד ראש כותל השני אלא כנגד האויר ... עכ"ל.

ומיהו, מאי דמבואר מדבריו שהבין את דברי הריטב"א שיש דוקא צוה"פ ודלא

ולכן שפיר כתב החזו"א שם, דהיכא שתקע עמוד בקרן הזוית, אפשר להשלים את הדופן שנפלה עד העמוד, והיינו משום שיש מה שתוחם את המחיצה ונותן לשכל לברוא לו את המחיצה.

וגם א"ש מש"כ החזו"א [ליקוטים סי' קי"א סק"ד ד"ה 'ואם'] דפירצה ברשות עגולה לעולם חשיבה פירצה בק"ז ולא אמרינן בה עומ"ר, ע"ש. ונראה הטעם כנ"ל, משום דהתם אין השכל יכול לברוא לו מחיצה המקשרת את שני קצוות המחיצה, וגם לא להפגיש את שתי המחיצות בצורה של פינה בזוית, אלא אזלינן לפי הצורה הכללית של הרשות שהיא עגולה ולכן לעולם נשארת כאן הפירצה.

אבל דעת המשנ"ב נתבארה כבר לעיל כמה פעמים, שמהות מחיצות רה"י היא להגדיר את 'תחום המושב' של הרשות, ולכן שפיר י"ל שגם אותה קרן זוית שנפלו מחיצותיה נכללת בהגדרת גבולות הרשות, ואין כאן את החיסרון שהשכל צריך לברוא לו מחיצות כמש"כ החזו"א, ודו"ק.

ושם בס"ק י' כתב, וז"ל: "... ובס' מ"ב סי' שס"ג ס"א, בבה"ל ד"ה אסרו, כתב דבב' מחיצות כמין ג"ם ולחי הוי רה"י מה"ת, והנה בכל ריבועו ודאי לא הוי רה"י, ואפי' באלכסון בתו' ח' ב' ד"ה מניח, מבואר דלא הוי רה"י מה"ת באלכסון ... [וכ"מ בל' הר"ן פ"ק דסוכה בסוגיא דמגו דהוי דופן לסוכה כו' דבב' דפנות כמין גאם וטפח אינו רה"י מה"ת אלא כנגד הקצרן] ... "עכ"ל.

והגם שמלשונו משמע דס"ל שגם הביה"ל לא התכוין שבשתי מחיצות כמין ג'ם' יהיה גבול רה"י מרובע, מ"מ פשוטות לשון הביה"ל היא אכן כזו, דגבול רה"י יהיה מרובע.

ונראה, דהחזו"א לשיטתיה אזיל, דס"ל לגבי ההיתר של עומד מרובה, דהשכל בורא לא את שאר המחיצה, וכמשנ"ת לעיל באורך, ולכן משלים השכל את הקו הקצר ביותר שבין שני קצוות המחיצות ולא עושה זאת בצורה של השלמה של הריבוע שכבר אין בו מחיצות.

סימן יד: בענייני פרצות

גיסא ומבטל ליה ומיירי הכא שהאזיר שמשני צידי העומד גדול מן העומד שבאמצע, ולכן בטל העומד לכאן ולכאן].

ויעשה פס אמה וירחיק אמה ויעשה פס אמה וירחיק אמה ויעשה פס אמה. שמע מינה עומד כפרוץ אסור. לעולם אימא לך מותר, ושאני הכא דאתא אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה.

[והתחדש כאן יותר ממה שסברה הגמ' לעיל, ומעתה אפילו אם האזיר שביניהם שוה לעומד, אפי"ה אמרינן דאתי אורא דה"ג וכו' ומבטל ליה לעומד משום דמצד הפתח רבה האזיר על העומד, וכמש"כ רש"י ד"ה 'דהאי גיסא', וז"ל: "... דהאי גיסא, פתח הגדול. ודהאי גיסא, אמה הפרוץ, ומבטל ליה לאמה העומד שאצל הפתח ... עכ"ל, וראה רשב"א, ריטב"א וחי"ה הר"ן, וזהו חידוש גדול].

וירחיק אמה ויעשה פס אמה ומחצה וירחיק אמה ויעשה פס אמה ומחצה אין הכי נמי וכולי האי לא אטרחהו רבנן ... " ע"כ הסוגיא בתוספת ביאור, ובפשטות מסקנת הגמ' היא דאמרינן עומד מרובה גם משני צדדים.

אבל מאידך, מבואר גמ' דף ט"ז ע"ב בפשטות, דלא אמרינן דעומד מרובה משתי רוחות הוי עומד, דאיתן התם גמרא על המשנה ד'מקיפין בחבלים': "... אמר רב המנונא אמר רב, הרי אמרו [הכוונה למשנה

א. ס"י שס"ב ס"ח: פתיחה לענייני עומד מרובה משתי רוחות, ואתי אורא דה"ג

הנה לכאורה יש מחלוקת הסוגיות אי אמרינן עומד מרובה משתי רוחות או שלא. דבגמ' עירובין דף י' מבואר דאמרינן דעומד מרובה על פרוץ כשר גם אם מצרפים את העומד משני צדדי הפירצה, דאז הוא מרובה על הפרוץ.

דאיתא התם: "... תני לוי, מבוי שהוא רחב עשרים אמה נועץ קנה באמצעיתו ודיו הוא תני לה והוא אמר לה דאין הלכה כאותה משנה ... אלא היכי עביד אמר שמואל משמיה דלוי ... אי נמי כדרב יהודה דאמר רב יהודה, מבוי שהוא רחב חמש עשרה אמה - מרחיק שתי אמות ועושה פס שלש אמות.

[ופירש"י, מרחיק שתי אמות - מן הכותל, ומתחיל לעשות שם פס, ועושהו משלש אמות לסתום הפתח, ונמצאו חמש אמות אלו סתומות - שפרצת שתי האמות ניתרת בעומד מרובה עליהן. והיכא דהוי רוחב עשרים, יעשה כן אף לצד השני, או יעשה פס שש אמות וירחיק ארבע אמות וניתר צידו אחד בעומד מרובה על הפרוץ].

ואמאי, יעשה פס אמה ומחצה וירחיק שתי אמות ויעשה פס אמה ומחצה, שמע מינה עומד מרובה על הפרוץ משתי רוחות לא הוי עומד. לעולם אימא לך הוי עומד, ושאני הכא דאתי אורא דהאי גיסא ואורא דהאי

ונראה דנפק"מ מזה, דלפי הרשב"א הסובר שלהלכה סל"ן דעומ"ר משתי רוחות לא הוי עומד, לכאורה כבר אין צורך להגיע למאי שהתחדש שם בגמ' בשלב השני, שהדין של 'אתי אורא דה"ג ודה"ג ומבטל לעומד' הוא אפילו היכא שהעומד שוה לפרוץ שבין העומדים, ואפי"ה מצטרף האויר של הפתח שהוא גדול מן העומד, אל האויר השווה שבין העומדים כדי לבטל את העומד, שהרי כל זה התחדש בגמ' רק מחמת ההו"א בגמ' דאמרינן עומ"ר משתי רוחות, ומשו"ה העמידה הגמ' את הציור בעומד כפרוץ והיתה צריכה לחדש שגם בכה"ג אמרינן דאתי אורא דה"ג וכו'.

אבל להלכה, דסל"ן דעומד משתי רוחות לא הוי עומד, אזי גם בלא החידוש הנוסף של הגמרא מובן מדוע לא העמיד רב יהודה את תיקון המבוי בציור זה, ותו אין צריך להגיע לחידוש הגמ' שגם בפרוץ כעומד אמרינן דאתי אויר דהאי גיסא וכו'. ולפי זה יוצא, דגם אם מצד הפתח יהיה האויר מרובה על העומד, אכתי יהיה מותר כל היכא שבין העומדים הוי פרוץ כעומד, עד שירבה האויר על העומד משני צדדיו.

ושו"ר שכן הוא להדיא ברשב"א עצמו בעבוה"ק, דבשער א' אות נ"ג פסק שפרוץ כעומד מותר כרב פפא. ואילו בשער ב' אות ל' מבואר, דהיכא שמאחד הצדדים אין האויר מרובה על העומד, תו לא אמרינן דאתי אורא דה"ג וכו' וזה דלא כמסקנת הסוגיא בדף י" ע"ב הנ"ל.

בדף ט"ו ע"ב] עומד מרובה על הפרוץ בשתי הוי עומד.

בעי רב המנונא בערב מאי, אמר אביי תא שמע שיעור חבלים ועוביין יתר על טפח שיהו הכל עשרה טפחים ואי איתא למה לי יתר על טפח ליעביד פחות משלשה וחבל משהו פחות וחבל משהו פחות מארבעה וחבל משהו.

ותיסברא, האי פחות מארבעה היכא מוקים ליה, אי מוקים ליה תתאי - הוה ליה כמחיצה שהגדיים בוקעין בה. אי מוקים ליה עילאי - אתי אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה. אי מוקים ליה במיצעי הוה ליה עומד מרובה על הפרוץ משתי רוחות, שמעת מינה עומד מרובה על הפרוץ משתי רוחות הוי עומד אלא רב המנונא הכי קא מיבעיא... "ע"כ.

ומבואר מקושיית הגמ' בפשטות, דעומד מרובה משתי רוחות לא הוי עומד, ולכן שפיר חזרה בה הגמרא מאוקימתא זו. ואכן נחלקו הראשונים ביישוב סתירה זו של הסוגיות.

הרשב"א בדף ט"ז ע"ב כתב שסוגיא זו עיקר, וההיא דדף י' ע"ב לא נאמרה אלא בדרך דיחוי בעלמא, אבל להלכה אמרינן דלעולם עומד מרובה משתי רוחות לא הוי עומד, והתם רק אמרינן דמההיא סוגיא אין ראייה לכך, וכל מהלך הגמ' שם כאמור אינו אלא דיחוי בעלמא.

וּז"ל הרשב"א בשער ב' אות ל': "... מבוי הרחב עשרים אמה או חמש עשרה אמה, ובא למעטו, ונעץ דף אחד קצר באמצע ... לא עשה ולא כלום, עד שיעמיד שם פס רחב שיהא ורחבו מרובה על האויר שבאחד מן הצדדין, לפי שהאויר המרובה שמכאן ומכאן מבטלין אותן, ואף על פי שנתן קורה עליו ... עכ"ל.

ומשמע להדיא מדבריו שרק היכא שהאויר מרובה מכאן ומכאן הוא דמבטל ליה לעומד, אבל אם רק מצד אחד מרובה האויר, ואפילו אם מן הצד השני הוא שווה לעומד, תו לא בטל העומד, וזה כמשנ"ת לעיל, דהגם שלפי מסקנת הסוגיא בדף י' ע"ב יוצא דאפילו היכא שרק מצד אחד מרובה האויר על העומד סגי בהכי כדי לבטל את העומד, אבל להלכה לפי הרשב"א, שנדחתה הסוגיא בדף י' כבר אין צריך לחדש זאת, ובכה"ג יהיה מותר, ודו"ק.

ומיהו, גם לפי הריטב"א הנ"ל לא יקשה מסוגיא זו על מסקנת הסוגיא בדף ט"ז ע"א דהלכתא כר"פ דפרוץ כעומד מותר, משום שר"פ מייירי בגוונא שמשני הצדדים אין אויר מרובה על העומד, ואילו למסקנת הסוגיא בדף י' מייירי שעל כל פנים מצד הפתח איכא אויר מרובה וכנ"ל.

ויוצא לפי זה, דאם היתה הגמ' סוברת כפי שכתב הרשב"א, שבאמת עומד מרובה משתי רוחות לא הוי עומד, ולפי זה פרוץ כעומד מותר וכנ"ל, אזי היתה הגמ' צריכה לשאול ישר מהציוור של פרוץ כעומד מדוע לא העמיד רב יהודה כך את הדין, והיתה צריכה מיד לתרץ דלא אטרחוהו רבנן, אלא דהשתא סברה הגמ' הפוך, ולכן כך היה המו"מ בגמ', ודו"ק.]

והנה, בתוספות בדף ט"ז ע"ב ד"ה 'אי' מבואר להדיא, דס"ל שעומד מרובה משתי רוחות הוי עומד, ולכן פירשו את הסוגיא דף ט"ז, שהחיסרון באוקימתא של הגמ' הוא משום דאתי אוירא דה"ג וכו', ולכן לא הוי עומד, אבל באופנים שאין מציאות של אתי אוירא דה"ג וכו' אכן אמרינן דעומד משתי רוחות הוי עומד.

אבל הריטב"א בדף ט"ז נקט בפשטות איפכא, שהסוגיא דדף י' היא העיקר, ואמרינן דעומד משתי רוחות דהוי עומד, והסוגיא דדף ט"ז הנ"ל דמשמע דאינו עומד אינה אלא 'לישנא קלילא', ע"ש.

וּז"ל התוס' שם: "... אי מוקי לה בי מיצעי הוה ליה עומד מרובה על הפרוץ מב' רוחות - ולא הוה ליה עומד, משום דאתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה לעילאי ... עכ"ל.

וּכְתַב בספר מחציה"ש בסי' שס"ב ט"ז, שהתוספות לא גרסו בגמ' את השאלה של 'שמעת מינה עומד מרובה משתי רוחות

דה"ג ודה"ג ומבטיל ליה ולא היכא שמשני הצדדים האויר שוה.

אבל האג"מ נשאר בדעתו שגם בפרוץ כעומד הנ"ל אמרינן דאתי אוירא וכו', ועל כן חידש מכוח קושיא זו חילוק בין 'תחילת מחיצה' לבין היכא שכבר ישנו 'עומד מרובה, דשאני היכא שבאים ליצור דופן רביעית של מבוי על ידי פרוץ כעומד, כגון תיקון בדופן הרביעית של המבוי, שבוז באמת אי אפשר להסתמך על פרוץ כעומד כדי ליצור את המחיצה שאיננה, ואמרינן דאתי אוירא דה"ג ודה"ג ומבטיל ליה לעומדים אפילו שהוא פרוץ כעומד.

משא"כ היכא שכבר ישנן רוב מחיצות עומדות, דהיינו 'עומד מרובה', ואנו באים לפסול את אחד ה'עומדים' שהוא צר, העומד בין שני אוירים מרובים ממנו בתוך אותו היקף מחיצות עצמו, ואתינן למיפסליה על ידי אתי אוירא דה"ג ודה"ג, בזה אכן סמכינן על ה'עומד מרובה' הקיים באותה דופן כדי לומר שהעומד הצר הוא חלק מן ההיקף הכולל, ולא יתבטל מחמת דאתי אוירא וכו' אפילו בכה"ג.

ועל סמך סברא זו התיר האג"מ את היקף המחיצות של העיירה סיגיט שהיה בה פתח של עשרים אמה עם בית שער קטן באמצעותו, ע"ש. אך אין זו דעת כל הראשונים ופלא שלא התייחס אליהם.

ומיהו, עיקר חידושו של האג"מ לגבי ההיתר של אותו הפתח, לכאורה יכול לעמוד

הוי עומד, דמשמע בלשון קושיא, ומשמע להו דכך ההלכה דעומ"ר משתי רוחות הוי עומד, ע"ש. דהיינו, לעולם אמרינן דעומ"ר משתי רוחות הוי עומד, חוץ מהיכא דאיכא למימר דאתי אוירא דה"ג וכו'.

וגם לפי התוספות נצטרך לומר כמשנ"ת בדעת הריטב"א, שאפילו היכא שיש אויר מרובה רק מצד אחד, הוא מצטרף עם האויר השווה שיש בין שני העומדים כדי לבטלם, וכמסקנת הגמ' בדף י', וכמשנ"ת.

וזה דלא כמש"כ האג"מ בח"ב סי' פ"ט, שכתב דמהסוגיא דדף י' הנ"ל יוצא, שבכל פרוץ כעומד אמרינן דאתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטיל ליה ואפילו אם משני הצדדים של העומד איכא פרוץ כעומד וכל שכן היכא שמהצד השני איכא אויר מרובה. וכתב, דמה שכתב רש"י, וכן הגרע"א במשניות אות ה', דהני מילי היכא שמן הצד השני איכא אויר מרובה, הוא לאו דוקא אלא אפילו כשהאויר שוה משני הצדדים אתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא וכו', דמאי שנא, ע"ש, וזה איפכא ממאי דחזינן בשאר הראשונים הנ"ל כאמור.

ואמנם, כך סבר החזו"א בסי' ס"ח סק"א כדבר פשוט, דכל שהעומד כהפרוץ אמרינן דאתי אוירא דה"ג ודה"ג ומבטיל ליה, ולפי זה תקשה עליו מסקנת הסוגיא בדף ט"ז ע"א דהילכתא כר"פ דפרוץ כעומד מותר. ומכוח קושיא זו אכן חזר בו החזו"א בסי' ע"ז סק"א, והחליט כמשנ"ת לעיל, דרק היכא שמצד אחד איכא אויר מרובה הוא דאמרינן דאתי אוירא

בעומ"ר כשהעומדים משני הצדדים גם הם נעשים על ידי עומ"ר.

ודעת הרשב"א, וכן הוא בחידושי הר"ן בדף ט"ז, היא דלא אמרינן כלל עומ"ר משתי רוחות [וכן הוא בריא"ז בשלטי גבורים שהביא בשעה"צ ס"ק ל']. וכפי שנתבאר, נראה לומר דלשיטה זו לא נאמר דאתי אורא וכו' בפרוץ כעומד אפילו היכא שמן הצד השני איכא אורא מרובה.

ודעת האג"מ, במנותק משיטות הראשונים, דמהסוגיא דדף י' ע"ב מוכח שגם בפרוץ כעומד משני הצדדים פסלינן ב'תחילת מחיצה' משום אתי אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא וכמשנ"ת.

*

ב. סי' שס"ב ס"ח: בהקדם, בשורש מח' המשנ"ב והחזו"א לגבי עומ"ר שעל ידי עומ"ר ברופן אחת שאין רוב עומד

הנה, מצינו מחלוקת בין המשנה ברורה לבין החזו"א לגבי הדין של עומד מרובה הבא מחמת עומד מרובה, האם דין זה נאמר גם באופן שבאותה הדופן יהיה הפרוץ עצמו מרובה, או שרק אם באותה הדופן יהיה העומד מרובה.

דכתב המשנ"ב סי' שס"ב ס"ק מ"ה, וז"ל: "... וי"א שאפילו העומד אינו מרובה מצ"א רק משני הצדדים - מצטרפים אהדדי ומתבטל הפרוץ לגביה, ואפילו אם העומד

גם בלא החשבון שעשה ביחס לעומד כפרוץ בסוגיא דדף י' הנ"ל, שהרי יסודו של ההיתר הוא משום שיש 'עומד מרובה' באותה דופן, וכמו שיתבאר גם לקמן, ועוד ס"ל לאג"מ כדבר פשוט, דכאשר אמרינן דאתי אורא וכו' אין המיעוט העומד כמאן דליתא [ודלא כשיטת הר"ן ודלא כסברת החזו"א שתתבארה לקמן], ולכן שפיר מצינו למימר כדבריו גם בלא חידושו הנ"ל לגבי 'פרוץ כעומד' מסוגיית הגמ' בדף י', ואכמ"ל, ויתבאר עוד לקמן.

והנה, בהג"א ברא"ש סי' כ"ג מצינו שיטה שלישית ביישוב הסוגיות, דכתב שם בשם האו"ז ליישב את סתירת הסוגיות, דהא דאמרינן דעומ"ר משתי רוחות הוי עומד הוא רק היכא שהעומד הוא עומד גמור וזו הסוגיא דדף י' ע"ב הנ"ל, אבל אם העומד משמני הצדדים הוא עומד על ידי דין לבוד, ולא חפצא אחת של מחיצה, שזה הדין שמדובר בו בסוגיא בדף ט"ז, בזה אכן לא אמרינן דעומ"ר משני צדדים הוי עומד, ע"ש.

וכאמור יש בזה ליישב שפיר ליישב את שתי הסוגיות, דהסוגיא בדף י' הנ"ל מיירי בפסים שהם עומד ממש, ואילו הסוגיא דדף ט"ז הנ"ל מיירי בעומד שנעשה על ידי לבוד, וזה לא אמרינן.

והעולה מן הכל הוא, דהתוספות וההג"א בשם האו"ז, והריטב"א, כולהו ס"ל דאמרינן עומ"ר משתי רוחות, אלא דלהג"א אין אומרים זאת אלא בעומד גמור ולא על ידי עומד שעל ידי לבוד. ולתוס' אמרינן זאת גם

אמרינן דעומד מרובה מעומד מרובה חשיב עומד, שהרי בציוור הראשון שהביא המשנ"ב יש בסך הכל ד' אמות 'עומד' וי"א אמות פרוץ. ובצוור השני ישנן רק ו' אמות עומד וי"ג אמות פרוץ.

ועל זה גופא חולק החזו"א בסי' ס"ח ס"ק ג', וס"ל דלא אמרינן עומד"ר הבא מכוח עומד"ר אלא היכא שאם נצרף את כל ה'עומדים' שבאותה דופן ויהיה כאן עומד מרובה. וז"ל לאחר שהביא את דברי המשנ"ב הנ"ל: "... והדבר תמוה מאד, ובהא דפריך שרובן ס"ד כו' מבואר דלעולם בעינן רוב הדופן עומד ...". ע"ש. וצ"ב במאי פליגי.

ובהקדס, הנה נתבאר כבר לעיל בענייני רה"ר בדעת המשנ"ב בסי' שס"ד ס"ב, דס"ל בדעת כל הראשונים שמהות רה"ר היא בכך שהיא 'מסורה לרבים', ודלא כפי שחילקנו לעיל שם בין שיטות הראשונים השונות, דיש הסוברים שרה"ר היא בכך שהיא 'משמשת את הרבים' ושיש הסוברים שהיא משום שהיא 'מסורה לרבים' ועשינו מזה הרבה נפק"מ. מ"מ נתבאר שם דדעת המשנ"ב היא כדבר פשוט דלהלכה, מהות רה"ר היא בכך שהיא 'מסורה לרבים'.

והמשמעות שיש לכך היא, מהו הגדר של מחיצות רה"י, דלפי הגדר הזה של רה"ר, שהיא 'מסורה לרבים', אזי גדר מחיצות רה"י היא 'לסמן' לרבים את גבולות רשות היחיד ולומר לבני רה"ר 'עד כאן מסור לכם', ולא דוקא לעכב על הרבים מליך שם, וכפי שכבר הארכנו בזה לעיל טובא.

גופא שבשני הצדדים אינו במילואו אלא יש בכל אחד ג"כ פרצה אלא שהעומד רבה עליו נחשב עי"ז כאלו כולו עומד ומתבטל הפרוץ שבאמצע. כגון, שהיה שטח הרוח רוחב חמשה עשר אמה ונשאר בקצה הכותל אמה ונפרץ אמה ונשאר עומד שני אמות ואצלו פרצה גדולה של שבעה אמות ואצלו עומד שני אמות ועוד פרצה אמה ועוד פס אמה בקצה השני של הכותל נחשב זה כאלו עומד מרובה על הפרוץ... "עכ"ל.

וכלומר, זהו ציוור של עומד מרובה הבא מכוח של עומד מרובה. ואין לומר שמה שהצריך המשנ"ב פס אמה בצמוד לדפנות החיצוניות הוא בדוקא, אלא אפילו היכא שאין פס כלל בצמוד לדפנות גם כן יהיה הדין של עומד"ר הבא מכוח עומד"ר.

שהרי בשעה"צ ס"ק ל"א הביא המשנ"ב ראיא לדין זה מלקמן סי' שס"ג ס"ד [שהוא הסוגיא דרף י' הנ"ל], דשם מבואר שמבוי שפתחו רחב עשרים אמה, ואינו יכול לעשות לו קורה או לחי משום שאין הם מועילים אלא עד רוחב עשר אמות, ירחיק ב' אמות מהכותל מכל צד, ויעמיד שם מחיצה שרוחבה ג' אמות, שאז העומד מרובה על הפרוץ בכל צד ויש שם 'מחיצה' של ה' אמות מכל צד, ונשאר באמצע פתח ברוחב עשר אמות. הרי לן, שאפילו שאין פס משהו סמוך לכותל גם כן אמרינן דעומד"ר הבא מכח עומד"ר.

ומבואר עוד מהציוורים האלו, דס"ל למשנ"ב שאפילו היכא שהעומד הכולל שבאותה דופן הוא פחות מן הפרוץ, גם כן

"... עכ"ל ע"ש. וכמש"כ החזו"א גם בסי' ע"ב ס"ק י"ב בתוך דבריו, לגבי ההילכתא למ"מ, וז"ל: "... ואף בהלכה נאמרה עיקרא גדרי רה"י, דהיינו יחוד המקום מוגדר ומוקף..." עכ"ל. וכמו שנתבארה דעתו גם במש"כ לגבי התיקון של דלתות לרה"ר, דבעינן דוקא צוה"פ ע"ש.

וז"ל החזו"א במכתב לגר"א פלצינסקי [הובא בספר שערי לימוד ע' ל"ה]: "... דעת הכותב [זו דעת החזו"א עצמו], שאין עומ"ר עושה כאילו גם הפרצה סתומה בבחינת מחיצה ממשית, אלא שאין הפרצה צריכה סתימה.

ואמנם, רשות המוקף הוא נבדל מסביבותיו בכל הקיפו, ומה שרשות זה רה"י, וסביביו רשות אחר, קו הנרגש בשכל המבדיל בינו לבין חוצה לו, קורא לו השכל מחיצה, והשכל בורא מחיצה בכל פרצותיו, אין שום חילוק בין מיעוט הפרוץ אשר השכל מגדירו בעומ"ר ובין רוח רביעית לדידן, ובין רוח שלישית ורוח רביעית לר' יהודה, בכולן אתה יכול לומר שאי"צ סתימה, ובכולן אתה שב ואומר דמה שאין צריך סתימה היא עצמה סתימה היא, וכשתנו חכמים קצב לפרצה מדרבנן נכללו כל הפרצות "... עכ"ל.

הרי להדיא ס"ל לחזו"א שרשות היחיד היא מה שהיא מוקפת מחיצות, אלא שאת המחיצות החסרות ברוח הרביעית או בעומד מרובה, משלים השכל 'ובורא' לו מחיצה, ומחיצה זו היא המבדילה בין רשות זו לרשויות מסביביו.

והגם דבעינן ג' מחיצות לפחות כדי ליצור רשות, זהו רק בתורת תנאי, שבלא מחיצות אין כאן סימון של גבולות הרשות, אבל אין זה מחייב דוקא מחיצות ממש, וכמו שמצינו בתל המתלקט בדעת המאירי, וגם בדעת הרמב"ם לפי כמה פוסקים, דאמרינן גוד אסיק מחיצתא מבסיסו של התל למרות שאין שם כלל 'מחיצה', והיינו משום דסו"ס יש כאן 'סימון' מספיק לבני רה"ר, וכמשנ"ת לעיל בענייני תל המתלקט באורך.

ולפי הנ"ל, זו צריכה להיות גם דעת המשנ"ב לגבי גדר מחיצות רה"י, שמהותן היא רק 'לסמן' את גבולות הרשות וכנ"ל, ולמרות שבסי' שמ"ו ס"א בביה"ל הביא המשנ"ב את השיטות השונות בזה, מ"מ להלכה נראה להדיא בסי' סס"ד ס"ב כמו שנתבאר, שזהו הגדר של רה"ר וזו צריכה להיות גם שיטתו לגבי מחיצות רה"י.

ואם כנים הדברים, אזי מובן מאד מדוע ס"ל למשנ"ב דסגי בעומ"ר הבא מעומ"ר אפילו היכא שהעומד עצמו, גם אם נצרף את כל העומדים, יהיה פחות מן הפרוץ, שהרי סגי במחיצה זו 'לסמן' את גבולות הרשות כדי לומר לבני רה"ר 'עד כאן', ולכן לא אכפת לן אם בסה"כ יש כאן יותר פרוץ בדופן זו.

אבל דעת החזו"א נתבארה כבר לעיל כמה פעמים, דס"ל שגדר המחיצות של רה"י הוא להבדיל את רה"י מרשות הרבים, דהיינו ליצור 'מחיצה' ממש, וכמו שכתב החזו"א סי' ק"ח, מ"ד, ט' לגבי תל המתלקט, וז"ל: "... דאין רה"י אלא במובדל מסביבותיו בגובה

ובאמת, כן הוא להדיא גם ברשב"א בדף י', דבעינן נמי לחי או קורה, שכתב וז"ל: "... מרחיק שתי אמות ועושה פס שלש אמות. כלומר, ואח"כ נותן קורה מן הכותל ועד ראש אותו פס, א"נ מעמיד שם לחי, או סמוך לפס או מצד שני, והקורה או הלחי מתירין אותו פתח עד הפס, ומן הפס ולהלן עד הכותל ניתר בעומד מרובה על הפרוץ, שאין אנו מקפידין בעומד מרובה על הפרוץ אלא במה שהוא מן הקורה [או] מן הלחי ולהלן ... עכ"ל.

הרי דס"ל, שלמרות שאנו סומכים על העומד מרובה - בכל זאת צריכין גם ללחי או קורה כדי להתיר את הפתח, וכמש"כ המשנ"ב.

וביאור הדברים הוא כמשנ"ת, דהמשמעות של עומד מרובה היא דתו אי"צ סתימה של המיעוט הפרוץ, משום דסגי בכך כדי להגדיר את הרשות, וכמו שנתבאר לעיל דעת המשנה ברורה. ולכן משום שהפרוץ הוא אינו סתום, אזי כאשר בעינן במבוי היכר בנוסף לג' המחיצות שלו, חסר בהיכר כאשר הפתח הוא עשר אמות, למרות שיש כאן עומד מרובה, שהרי זו חומרא במבוי שהצריכו חכמים היכר של לחי.

אבל החזו"א הקשה כן לשיטתו, דהיכא שיש עומד מרובה נחשבת כל הרשות גדורה וכנ"ל, ולכן שפיר הוקשה לו אמאי צריך עוד תוספת היכר למחיצה, דכל מאי דבעינן היכר של לחי בדופן רביעית הוא רק היכא שאין בה דופן כלל, אבל היכא שיש בה אפילו דופן

וכן כתב החזו"א להדיא גם בס"י ע' סכ"ה, וז"ל: "... ופלוגתת רש"י והריטב"א נראה, משום דענין מחיצות תלוי בפעולת ההיכר שעושיין על מקום המוקף להכירהו למובדל ומופרש מחוצה לו ... עכ"ל.

וא"כ לפי דרכו זו, שפיר חולק החזו"א על המשנ"ב לגבי עומד מרובה הבא מכוח עומד מרובה כאשר סך כל העומד באותה דופן הוא מיעוטא, משום דבכהאי גוונא ס"ל דאין כאן כלל הבדלה על ידי מחיצה. ונהי דסגי על כל פנים ברוב עומד ואין צריך כולו עומד, היינו משום שכך ההלכה במחיצין דסגי ברובו ואין צריך כולו, אבל על כל פנים רובו עומד צריך כדי לשוות דמחיצה זו 'שם מחיצה' כדי שהשכל כבר יברא לו את המשך המחיצות שיבדילו בין רשות זו לרשויות שעל ידה וכנ"ל, ודו"ק.

ואילו בדעת המשנ"ב י"ל באמת, שעומד פירושו שעל ידי רוב העומד 'מסומנים' גבולות הרשות באופן מספיק, ותו אין צריך שמיעוט הפרוץ יחשב כסתום, והוא באמת אינו סתום, רק שלא אכפת לן מזה וכנ"ל.

והנה, את הראיה שהביא בשעה"צ ס"ק ל"א מסימן שס"ג סל"ד דמהני עומ"ר מעומ"ר אפילו היכא שהמיעוט הוא עומד, כבר דחה החזו"א שם, וכתב דאדרבה, משם מוכח לא כך, וז"ל: "... תדע דאיתא בשו"ע שס"ג סעי' ל"ד עוד אפשר כו' ובמ"ב שם ס"ק קמ"ו, ומ"מ צריך לחי כו' ואמאי לישתרי בפרוץ כעומד ... עכ"ל.

אם כל עומד משני העומדים נוצר על ידי עומד מרובה, וכנ"ל. אבל מאידך כתב בשעה"צ ס"ק ל' את דברי האו"ז שכתבם ההג"א, שלא הותר עומד מרובה משתי רוחות אלא בעומד גמור ולא על ידי לבוד. וכתב על זה בשעה"צ, די ש להחמיר בזה שלא להתיר עומד"ר משתי רוחות על ידי לבוד.

והדברים הם לכאורה איפכא מסתברא, שבעומד מרובה משתי רוחות על ידי לבוד סובר המשנה ברורה שאין להקל, ואילו בעומר מרובה שבא על ידי עומד מרובה משתי רוחות שרי, והדין לכאורה היה צריך הפוך, דאם בעומד מרובה משתי רוחות הנוצר על ידי לבוד שהוא כסתום, לא מקילין להכשיר, אזי כל שכן שהיה צריך לאסור בעומד מרובה משתי רוחות הבא על ידי עומד מרובה שאינו כסתום, והדברים צ"ע טובא.

והנראה בזה לפי משנ"ת לעיל, דדעת המשנ"ב היא שמהות המחיצות היא 'לסמן' את תחום המושב של רשות היחיד ולא 'להבדיל' בין הרשויות כמש"כ החזו"א, וכמו שנתבאר לעיל באורך.

ולכן שפיר ס"ל שדופן הנוצרת על ידי עומד מרובה, שיש בה חפצא של מחיצה, יש בה טפי משום 'סימון' הרשות מאשר בדופן הנוצרת על ידי 'לבוד', משום שהגם שלבוד נחשב מבחינה דינית כסתום, מ"מ כלפי הדין של 'סימון' גבולות הרשות יש לו חיסרון, משום שאיננו אלא שתי נקודות בלבד, ולכן שפיר כתב המשנ"ב שאין לסמוך על דופן של

הנובעת מ'עומד מרובה' סגי בהכי ואי"צ תו שם היכר, ודו"ק.

*

ג. שם: מדוע אמרי' עומד"ר הבא מעומד"ר משתי רוחות, ולא אמרי' עומד"ר על ידי לבוד משתי רוחות, בדעת המשנ"ב

הנה, חזינן לכאורה דבר תימה בדברי המשנ"ב, דבסי' ס"ב ס"ק מ"ה הנ"ל הסיק מסברא דליה, דאמרינן עומד מרובה הבא מכוח עומד מרובה, בצירויים שנתבארו לעיל שהם עומד מרובה משתי רוחות הבא על ידי עומד מרובה בכל רוח ורוח, וכפי שהעתקנו לעיל את דבריו באורך.

וכן נתבארה לעיל גם שיטת הגהות אשרי בשם או"ז, שכתב דלא אמרינן עומד מרובה משתי רוחות בגוונא שהעומדים שבשתי הרוחות נוצרים על ידי 'לבוד'.

ובפשטות י"ל שדברי ההגהות אשרי פליגי לגמרי על דברי המשנ"ב, שהרי אם כאשר העומדים נעשו על ידי 'לבוד' שהוא כסתום ממש, לא אמרינן שיצטרפו שני העומדים שבשני כדי להכשיר את הדופן מדין עומד מרובה, אזי כל שכן ש'עומד' שנוצר על ידי 'עומד מרובה' דלכו"ע אין הוא כ'סתום' כמו 'לבוד', שלא יצטרף לעומד מרובה כדי להכשיר את הדופן.

ואילו המשנ"ב פסק בס"ק מ"ה הנ"ל, שעומד מרובה משתי רוחות הוי עומד אפילו

'לבורד' ואפיי"ה יש כן לסמוך על דופן הנוצרת על ידי 'עומד מרובה' ודו"ק.

לא שייך לומר כאן שעל ידי צירוף עומדים אלו יש תיחום לגבולות הרשות, ודו"ק.

*

*

ד. עירובין ט"ז ע"ב: יל"ע מה החיסרון של עומד מרובה משתי רוחות, למי שפוסל, הרי סו"ס הרוב גדור

ה. מהנ"ל: בגדרי עומ"ר, פירצה בק"ו ורשות עגולה, נפק"מ בין שיטות החזו"א והמשנ"ב

כבר נתבארו לעיל השיטות הסוברות דלא אמרינן עומד מרובה משתי רוחות, וצ"ב באמת אמאי אינו כשר, שהרי סוף סוף הרוב אכן גדור.

כתב החזו"א בסי' ע"ב סק"א ביאור בגדר החיסרון של 'פיתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי', שממנו עולה גם גדר כוחו של עומד מרובה, וז"ל: "... כל שאין כותל דרום מגיע נגד כותל מזרח, שאם יאריך כותל מזרח לדרום לא יפגע בכותל דרומי, מקרי קרן זוית.

ויל"פ זאת לפי שתי השיטות שנתבארו לעיל, דלפי החזו"א המצריך 'מחיצה' וכו"ל, י"ל, דרק היכא שעומד המרובה עומד מצד אחד והוא רציף וגדול יותר מן האויר שלצידו, אז הוא דאמרינן שהאויר נטפל אל העומד ונחשב הכל כעומד. או מדין רובו ככולו, או כמש"כ החזו"א במכתב הנ"ל, שעל ידי שיש עומד מרובה 'בורא השכל' מחיצה חדשה גם היכא שיש אויר.

וטעמא דקרן זוית, משום דכל פרצה ניתרת בעומ"ר, אבל הכא, כיון שאין כותל נגד כותל מזרח בצד דרום - א"כ לא שייך לידון בעומ"ר, והא דאמר טעמא דפתחא בק"ו לא עבדי, היינו ליתן טעם שלא נחשוב את רשות המוקף באלכסון, ותותר פרצת קרן זוית בכותל דרומי ומזרחי יחד שהנן עומ"ר על הפרצה, ולזה קאמר דלא עבדי פתחא הכי, והלכך צריך למחשב כב' פתחים אחד למזרח ואחד לדרום... "עכ"ל.

אבל היכא שהעומד עצמו מחולק לשני הצדדים, ובין העומדים יש אויר גדול יותר מאשר כל אחד מחלקי העומד, בזה שוב אין השכל 'בורא' לו מחיצה כיון למראית העין יש כאן אויר יותר גדול מן המחיצה שעל ידו, וכאילו יש כאן נתק בהיקף המחיצה.

ופירוש דבריו הוא, שפירצה בקרן זוית שונה משאר פירצות שאפשר להתירם על ידי 'עומד מרובה' ביצדיהם, משא"כ פירצה זו שאי אפשר להתירה על ידי 'עומד מרובה'. וטעם הדבר הוא, לפי שכוחו של 'עומד מרובה' הוא לגדור פרצה שבין שני עומדים, בכך שדנים את העומד כאילו הוא מגיע עד העומד שנמצא כנגדו.

וגם לפי סברת המשנ"ב י"ל כעין זה, דהיכא שהאויר יותר גדול מכל אחד מצדדי המחיצה, תו לא ניכר בכך תחום הרשות, ולכן

ואכן היה מקום לדון לפי זה, דמכיון שה'עומד מרובה' אומר לנו שגם החיבור האלכסוני שבין קצוות הפירצה שבקרבן זוית הוא נכלל בתחום הגדרת הרשות, וא"כ היה אפשר להגדירו כ'פתח', לכן צריך את הטעם של 'פיתחא בקרבן זוית לא עבדי אינשי' כדי לומר שאין זה לא פתח וגם לא חלק מהגדרת תחומי הרשות, אלא 'פירצה' שנפרצה הרשות, ולכן לא מהני אלא אם יעשה לה צוה"פ.

ונפק"מ נראה בין השיטות, צריכה להיות לגבי פירצה ברשות שהיא עגולה, דכתב החזו"א בליקוטים סי' קי"א סק"ד ד"ה ואם, שכל פירצה ברשות עגולה נחשבת כפירצה בקרבן זוית, וז"ל שם: "... ואם החריץ עגול - כל פרצת ד"ט אוסרת, דלעולם הוא כפרצה בקרבן זוית... "עכ"ל. ונתן טעם לכך במכתב לגרא"פ, שנדפס בספר שלום יהודה, וז"ל: "... שכל פרצה בעיגול הוי כפרצה בקרבן זוית, שאין מי שיחייב לראות את העומדים מתעגלים זה כנגד זה... "עכ"ל.

וביאור הדברים הוא כזה, דהחזו"א כתב כן לשיטתו, דס"ל שעומד מרובה משמעותו היא שיש כאן סתימה של דפנות ש'השכל בורא' וכנ"ל, ולכן פשיטא ליה שבדפנות של עיגול שהעומד ברובה בהן, 'אין מי שיחייב לראות את העומדים כמתעגלים זה כנגד זה'.

אבל לפי משנ"ת סברת המשנ"ב, לכאורה גם ברשות עגולה ניזיל בתר העומד מרובה כדי להגדיר את גבולות הרשות שפיר, ויהיה כשר כל שאין הפירצה יותר מעשר. ואדרבה,

אבל פירצה בקרבן זוית, שאין מאומה כנגד הכותל בזוית, אי אפשר להמשיך את העומד שבצידי הפירצה ולהתיר את הפירצה מדין 'עומד מרובה'.

ואי אפשר לומר שהעומד המרובה משני הכתלים שבשתי הרווחות ימשכו זה לזה באלכסון ונתיר את הרשות באלכסון, משום שאין דרך לעשות פתח באלכסון.

ולפי דרכו זו כתב שם סק"ב, דאם העמיד בזוית קנה גבוה עשרה טפחים בקרבן הזוית, באופן שאם 'נאריך' את הדופן הקיימת היא תגיע עד לאותו עמוד, וכן את הדופן השניה, הרי זה נחשב כשתי פירצות בשני הכתלים ויהיה מותר מדין עומד מרובה, ע"ש.

ומבואר מדבריו, דכל כוחו של ה'עומד מרובה' הוא בכך שאנו רואים את הדופן של העומד המרובה כאילו היא ממשיכה עד הדופן שלצידה, וכמש"כ החזו"א במכתב שהובא לעיל, ש'השכל בורא לו מחיצה'. ומחמת סברתו זו הכריח שאין לומר כלל 'עומד מרובה' היכא שיש פירצה בקרבן זוית משום שבכה"ג לא יברא השכל מחיצה כיון שפיתחא בקרבן זוית לא עבדי אינשי, וכנ"ל.

אבל הנראה לפי משנ"ת לעיל בסברת המשנ"ב, שבאמת מצד הדין היה מקום להתיר כאן מדין 'עומד מרובה' משום שנתבאר לעיל דאין הכוונה בעומד מרובה שהמיעוט הפרוץ הוא כאילו סתום, אלא דבאמת איננו סתום אבל סגי בהכי כדי להגדיר את תחום רה"י וכנ"ל.

נפרצו רוב המחיצות הוא דאמרינן שאין הבדלה בין הרשויות.

אבל לפי משנ"ת סברת המשנ"ב הנ"ל הדברים יותר פשוטים מסברא, משום שכל מהות המחיצות היא כדי 'לסמן' את תחום המושב כמשנ"ת, א"כ ס"ל לר"פ דסגי בסימון של מחצע"מ של הדפנות, שהוא סימון ניכר, כדי להגדיר את גבולות הרשות, ואין שלילה לכך מההלכה דאגמריה רחמנא למשה, דאפשר לפרשה כ'אל תפרוץ רובה'.

וזה ההבדל בין שיטת החזו"א הנ"ל לבין סברת המשנה ברורה, דלשיטת החזו"א הלימוד מההילכתא הוא לימוד חיובי, והוא מחדש שגם פרוץ כעומד עדיין הוא 'נבדל' משאר הרשויות. אבל לפי המשנה ברורה, עצם הדין של פרוץ כעומד הוא מסברא, ורק אין שלילה לסברא זו מההילכתא משום שאפשר לפרשה כ'אל תפרוץ רובא' וכמו שנתבאר, ודו"ק.

ולפי שתי השיטות, יתבארו שפיר דברי התוספות בד ט"ז ע"ב ד"ה 'והלכתא', שחילקו בין הדין של פרוץ כעומד במחיצות דכשר, לבין דיני שחיטה דקיימא לן בחולין דף כ"ט דמחצה על מחצה אינו כרוב.

דלפי הנ"ל הדינים במחיצות הם שונים משום שהם עוסקים ב'גדירת הרשות' או 'בסימון' תחומה, ולכן סגי במחצע"מ וכנ"ל, משא"כ שחיטה, שם הדין הוא שצריכה להתקיים מציאות של שחיטה שלימה, ולכן לא

ברשות עגולה שפיר ניכרות גבולות הרשות מאשר ברשות מרובעת, ולא ראיתי מי שמדבר בזה, וצ"ב. וראה בסמוך לגבי שיטת הריטב"א בפירצה בקרן זוית.

ובהמשך לעניין זה, עי' לעיל בסוגיא ד'פי תקרה' במש"כ עוד בעניין פיתחא בקרן זוית, שנתבארה דעת החזו"א יותר לפי יסוד זה, דכל היכא שאפשר לראות את המחיצות כהמשך אחד, שפיר אמרינן 'עומד מרובה' גם על ידי צירוף שתי מחיצות, וכל מאי דלא מצרפינן שתי מחיצות לומר עומ"ר הוא רק היכא שבאם להשלים כל מחיצה מצד עצמה ולא ניכר הקשר בין המחיצות, ע"ש.

*

ו. עירובין ט"ו ע"ב: יל"ע מה הטעם של פרוץ כעומד כשר, הרי אין המקום מוקף ברוב

איתא בגמ' עירובין ט"ו ע"ב: "... איתמר, פרוץ כעומד, רב פפא אמר מותר, רב הונא בריה דרב יהושע אמר אסור ... ע"כ. ויל"ע טובא, מאי טעמא דר"פ דאמר פרוץ כעומד מותר, הרי סו"ס אין המקום מוקף ברובו במחיצות ואיך שייך לומר שמחיצות מקיפות אותו.

וראיתי מתרצים לפי סברת החזו"א הנ"ל, שכתב דמהות המחיצות היא להבדיל את רה"י מהרשויות שלידה, צ"ל דלר"פ התחדש בהלכה למ"מ ד'לא תפרוץ רובה', שכל עוד לא נפרצה הרשות ברובה עדיין היא מובדלת מספיק משאר הרשויות, ורק אם

פסול, וז"ל: "... סיכך בדבר פסול ודבר כשר זה בצד זה ... אם היה כל הסכך הכשר יתר על כל הסכך הפסול כשרה, ואם היה זה כמו זה בצמצום אף על פי שאין במקום אחד שלשה הרי זו פסולה מפני שסכך פסול כפרוץ הוא נחשב ... עכ"ל.

וכבר תמה עליו המ"מ שם מסוגיין בעירובין, והסיק דגם בגמ' אין מקום לקושיא זו, וז"ל: "... וזה תמה אצלי שהרי בפי' נפסקה הלכה פירקא קמא דעירובין (דף ט"ו:) כרב פפא דאמר פרוץ כעומד מותר, ורבינו עצמו כן פסק פט"ז מהלכות שבת. וא"כ למה פסק כתירוץ שהוא אליבא דמ"ד פרוץ כעומד אסור ואין הלכה כמותו ... מאחר דכפרוץ הוא הויא לה למטה חמתה מרובה מצלתה ... וא"ת א"כ סוגיין תקשי לך אמאי קא פריך לרב הונא, דהא אפילו לרב פפא על כרחין מתניתין במעדיף וכדאמרן, יש לומר דהוה מצי למימר ולטעמיך ולא אמר. כנ"ל לדעת רבינו ... עכ"ל.

ושו"ר יישוב לכך בתוס' רי"ד במסכת סוכה כ"ב ע"ב ד"ה 'לא קשיא', שהאריך בזה מאד, וחילק בין היכא שיש מחצה סכך ומחצה אויר, שבזה באמת הסכך פסול משום רוב החמה שבסוכה, לבין היכא שהסכך עשוי ממחצה סכך כשר ומחצה סכך פסול, דאז כיון שאין החמה נכנסת לסוכה כיון שגם הסכך הפסול מונע זאת, נעשה כל הסכך כשר משום פרוץ כעומד.

דאיתא בגמ' שם: "... ושצילתה מרובה מחמתה כשרה, הא כי הדדי פסולה. והא תנן באידך פירקין ושחמתה מרובה

מהני אלא רוב ולא סגי במחצת"מ [ויש בזה עוד כמה אופנים לחלק, ואכמ"ל].

*

ז. עירובין ט"ו ע"ב: מדוע משווה הגמ' בין פרוץ כעומד במחיצות לבין פרוץ כעומד בסוכה

הנה, אחת הראיות שמביאה הגמ' בדף ט"ו ע"ב לכך שפרוץ כעומד מותר, הוא מהגמ' סוכה ט"ו: "... המקרה סוכתו בשפוּדִין או בארוכות המטה, אם יש ריוח ביניהן כמותן כשירה ... ע"כ. וכתב רש"י שם, וז"ל: "... אם יש ריוח ביניהן כמותן. לסכך שם בסכך כשר, אלמא פרוץ כעומד מותר, דהא הכא פסול ככשר הוא ושרי, וקשיא נמי הא לרב הונא ... עכ"ל.

וצ"ב, דבשלמא לגבי מחיצות נתבאר לעיל אמאי מהני רק מחצה עומד, לפי שתי הדרכים שנתבארו לעיל לענין גדירת הרשות, או לענין 'סימון' גבולותיה, אבל כל זה אינו שייך לגבי סכך הסוכה, שיש דין לסכך את הסוכה בסכך כשר, ואמאי מהני פרוץ כעומד לשוויויה כולו סכך.

ועוד צ"ב, הרי בפרוץ כעומד, אזי אם נתעלם לרגע מהסכך הפסול, יהיה כאן רוב חמה, שהרי קי"ל דכוּזא מלעיל כאיסתירא מלתחת, ואמאי סגי רק במחצה סכך כשר.

ואכן, הרמב"ם בפ"ה הט"ז מסוכה פסק מכוח קושיא זו דפרוץ כעומד בסכך הוא

דהיינו, בסכך הסוכה ישנם שני עניינים: האחד הוא 'שם המחיצה' שלו, שתוחם את חלל הסוכה וחוצץ בין היושב בסוכה לבין הרקיע, שבזה באמת סגי בפרוץ כעומד כדי להחשיבו כ'מחיצה'.

והעניין השני הוא תנאי בסוכה עצמה, שלא תהיה בה חמתה מרובה מצילתה, ותנאי זה הוא תנאי חיצוני לדיני המחיצה, ואפילו אם תהיה חמתה מרובה מצילתה שלא 'באשמת' הסכך, כגון שנכנס האור דרך חור אחד קטן ועושה את הסוכה חמתה מרובה, בטל כל הסכך כאילו הוא אינו.

ולכן שפיר כשר הסכך כשהוא חציו מסוכך בסכך כשר וחציו בסכך פסול, שהרי מדיני המחיצה הסכך כשר למרות שהוא רק מחצה ומדין פרוץ כעומד, ואת החיסרון של 'חמתה מרובה' פותר הסכך הפסול שמונע מן האור להיכנס לסוכה, ולכן שפיר השוותה הגמרא בין סכך הסוכה לבין מחיצות רשות היחיד.

ואילו הרמב"ם הנ"ל למד, שהדין של חמתה מרובה מצילתה הוא חיסרון בעצם הסכך, ודלא התור"ד, ולכן כ' דסוגיא זו לא להלכה.

*

ח. שם: האם בפרוץ מרובה חשבינן לעומד כמי שאינו, או כמי שישנו

הנה הר"ן בחידושו לדף ט"ז ע"ב הסיק כדברי הרשב"א שם דלהלכה אכן לא

מצילתה פסולה, הא כי הדדי כשרה. לא קשיא, כאן מלמעלה כאן מלמטה. אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי כוּזָא מלעיל כאיסתרא מלתחת ... "ע"כ.

וז"ל התור"ד שם בביאור הגמ', בקיצור: "... ראיתי שר"ת זצוק"ל מקשה על פתרון המורה, שפי' דלמעלה כי הדדי פסולה. דהא רב פפא גופי' ס"ל פרוץ כעומד מותר גבי סכך סוכה, והכא היכי אמר שאם הי' הסכך כי הדדי פסולה ... ונ"ל שפתרון המורה עיקר, וכך פי' גם רבינו חננאל זצוק"ל.

ומאי דקשיא ליה למר דהא רב פפא ס"ל פרוץ כעומד מותר אפי' גבי סכך - הנ"מ כשהיה הסכך מסוכך בסכך כשר ובסכך פסול שאין החמה נכנסת שם. אבל כשהי' חציו מסוכך וחציו אויר, שהחמה נכנסת שם ומתרבת בסוכה - אין לומר שם פרוץ כעומד מותר שהרי חמתה מרובה מצילתה.

וכ"ז שחמתה מרובה מצילתה אפי' אם היה נכון שלא נכנסה אלא מחור קטן היא פסולה שכיון שחמתה מרובה מצילתה בטל ליה להאי סכך לגמרי כאלו אינו. תדע, דהא בפחות משלשה אמרי' לבוד וליכא מאן דפליג בהא ואלו הקיף דפנותי' בקנים דחוקים זה מזה בפחות משלשה כלום נוכל להכשירה ע"י לבוד אף על פי שחמתה מרובה מצלתה. א"ו, כל היכי דחמתה מרובה מצלתה פסולה ובכה"ג לא אמרי' לבוד. והה"נ הכא, כיון דחמתה מרובה מצלתה פסולה ובכה"ג לא אמרי' פרוץ כעומד מותר ... "עכ"ל בדילוגים, ע"ש.

הרשות, למרות שחסר לו התנאי של עומד מרובה, כנלע"ד.

אלא דשור' בשעה"צ בסי' שס"א ס"ק י"ד דלא כך, דכתב שם לגבי מש"כ במשנ"ב שם סק"ח, דאם הפירצה היתה לא בקרן זוית אלא בשאר המקומות שבכתלים, אפילו היו בשני כתלים, כל שאין בכל פירצה יותר מעשר אמות – שרי, וכל זה דוקא אם היה עומד מרובה על הפרוץ, ע"ש.

וכתב על זה בשעה"צ הנ"ל, וז"ל: "... והטעם, דכיון דפרוץ מרובה, נתבטל העומד לגבה, ואם כן לא נשאר בחצר אלא שני כתלים, ואין שם רשות היחיד עליה... עכ"ל. הרי להדיא שבפרוץ מרובה נעשה העומד כמאן דליתא, וצ"ב.

והנה, כתב הרבינו יהונתן [ג' ע"א בדפי הרי"ף] לגבי מהות ההיתר של לחי למבוי, וז"ל: "... וצריך שיהיו הלחיים לרבי אליעזר או הלחי לב"ה סמוך לכותל המבוי בלא הפסק שלשה טפחים, דאם היו מרוחקים מן הכותל שלשה, אתי אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה... עכ"ל. הרי מבואר, שאפילו במבוי שהוא רחב עשר אמות בלחוד, דלא הוי 'פירצה', אמרינן דאם הלחי מרוחק ג' טפחים מן הכותל אתי אורא דה"ג ומבטל ליה, למרות שאין זה 'אור פסול'.

והקשה על דבריו האבנ"ז בסי' רפ"ז סק"ה, וז"ל [בתוספת ביאור]: "... והנה קשה לי טובא על טעם רבינו יונתן דלא ליתי אורא דהאי גיסא וכו', דבגמרא לא מצינו זה

אמרינן עומד מרובה משני צדדי דהוי עומד, וכתב על הא דאמרינן דאתי אורא דה"ג וכו' ומבטל ליה לעומד. וז"ל: "... ומסתברא, דכל היכי דאמרינן אתי אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל לה, העומד נחשב כפרוץ ומצטרף להיות פרוץ מרובה על העומד, וכן נמי אם בין שתי הפרצות והעומד שבינתיים הוו יותר מעשר, חשבינן לה להך מחיצה כנפרצה יותר מעשר, דמבטל לה לגמרי משמע... עכ"ל.

וכן כיון לכך החזו"א מדעתו בסי' ס"ח סק"א, וז"ל: "... וכללא דמלתא דכל עומד שהוא בין פרצות שכל אחת יתירה על העומד שביניהן, או כמדת העומד [ויש להעיר כאן, שהחזו"א כתב את זה לפי מסקנת הגמ' בדף י" ע"ב, דפרוץ כעומד פסול מחמת הדין של אתי אורא וכו', אבל חזר בו מזה בסי' ע"ז סק"א] הרי העומד כליתא... עכ"ל.

ונראה לומר, שהמשנ"ב וההולכים בשיטתו יחלקו על קביעה זו, שהרי נתבאר לעיל בדעת החזו"א, שכל מהות המחיצה היא להבדיל בין הרשויות, ולכן, אם אין המחיצה מבדילה מחמת הדין של אתי אורא וכו', שוב אין כלל תפקיד של 'מחיצה' והיא כמאן דליתא.

אבל לכאורה נראה לפי סברת המשנ"ב, די"ל דלעולם גם אי נימא דאתי אורא דה"ג וכו', אכתי העומד הוא כמאן דאיתא, שהרי סברת המשנ"ב כמשנ"ת היא שמהות המחיצות היא 'לסמן' את גבולות הרשות, ולכן שפיר י"ל דגם אי אמרינן דאתי אורא וכו' אפי"ה משמש העומד עדיין כסימון של גבול

ה'חפצא' שלה, ולכן היכא שהאור שמשני הצדדים הוא 'אור כשר' תו לא בטיל הלחי. וסברת הדבר היא כמשנ"ת בדברי המשנה ברורה לעיל.

משא"כ ברבינו יהונתן מבואר כדעת הר"ן הנ"ל וכדעת החזו"א, דהביטול של 'אתי אורא' הוא עניין מציאותי, דמכיון שיש אור משני צדדי המחיצה [בתנאי שהוא יותר מן המחיצה עצמה עכ"פ משני הצדדים] נטפלת המחיצה אל רוב האור שבצדדים וכאילו איננה [מעין רובו ככולו או כעיקר וטפל], וכהסברא שנתבארה בדברי החזו"א הנ"ל.

ושור באג"מ ח"ב סי' פ"ט בתוך אריכות דבריו, בא לשלול את סברת חזו"א, וכתב שם דהיכא דאיכא עכ"פ עומד מרובה, ויש פס צר בתוך הפרוץ שיש לו אורים גדולים ממנו בשני הצדדים, דאין העומד מרובה מניח לפס זה להתבטל על ידי האורים שסביבו.

וז"ל שם: "... והנה לר"פ שפרוץ כעומד מותר, אף שנחשב עדיין כאור לבטל העומד שבין האורין, מסתבר שרק חשיבות מחיצה שייך שיתבטל ולא חשיבות עומד, משום דעומד שהוא ענין מציאות אין לו להתבטל מצד פרוץ שהוא רק כמותו, דאף שהוא מצד האור שיש גם בצד השני אין זה מדין בטול ברוב, דהא חזינן דמצד אחד לא מתבטל אף שהאור רבה טובא על העומד ...

... ונמצא למה שבארתי דבמחיצה ארוכה ויש בה שני פתחים וביניהם יש עומד איזה

רק היכי דאם הי' שני האורים ביחד הי' פסול [דהיינו בלא האור שבין שני הפסים היה כל האור של הפירצה פסול].

כמו במבוי שהוא רחב ט"ו אמה יעוין שם, דכיון ששני האורים יחד יותר מעשר [דהיינו, התם אנו באים להכשיר את רוחב הפתח על ידי צירוף של פס אמה לאור שבין לבין הפס השני, כדי להכשיר את האור הפסול של המבוי, בזה אמרינן שהאור הפסול מבטל את הפס משני צדדיו]. או בעומד מרובה על הפרוץ בערב, דאור שלמעלה עם האי פחות מארבעה הם יותר משה טפחים שלמטה.

אבל בלחי, שאם העמידו סמוך לכותל אין פתח המבוי שפחות מעשר מבטלו. כל שכן אם האור הוא אינו ביחד רק משני צדדים שאינו מבטלו. דהא בעומד מרובה על הפרוץ משני רוחות פליגי אי הוה עומד. הרי דכשהוא משני צדדים גרוע מכשהוא מחובר ביחד [דהיינו, אור הפתח הוא האור כשר, אלא שצריך לתת לחי בצידו האחד, ולכן אין סיבה שהאור הכשר יבטל את הלחי] "... עכ"ל.

וכלומר, ס"ל לאבנ"ז שרק אור פסול הוא שמבטל את הלחי ולא אור כשר. וזו קושייתו על הרבינו יהונתן, דמבואר מדבריו שגם 'אור כשר' של מבוי, שאינו יותר מעשר, גם הוא מבטל את הלחי. וצ"ב במאי פליגי.

ונראה כמשנ"ת לעיל, דהאבנ"ז הביין שהביטול של אתי אורא מבטל רק את הדין של הכשר המחיצה אך לא את

לחבירו שלשה טפחים ... : גמרא. אמר רב המנונא אמר רב, הרי אמרו עומד מרובה על הפרוץ בשתי הוי עומד [פירש"י, אע"ג דאיכא פרצות, כדתנן לעיל, ולא יהיו פרצות יתירות על הבנין], בעי רב המנונא - בערב מאי ... ותיסברא, האי פחות מארבעה היכא מוקים ליה, אי מוקים ליה תתאי הוה ליה כמחיצה שהגדיים בוקעין בה ... "ע"כ.

ויש לעיין, היכי סגי בעומד מרובה על הפרוץ בשתי, הרי איכא בקיעת גדיים בין המחיצות, ואמאי לא נפסלת המחיצה כמו בבקיעת הגדיים שבמחיצה שגבוהה מג' טפחים מן הקרקע.

וכתב רש"י בדף ט"ז ע"א ד"ה פסולא דסיפא, וז"ל: "... היכא דעומד ג', לא מיפסל משום דיקור גדי, דאי הוה עומד מרובה לא חיישינן לגדי ... "עכ"ל. וזה בעצמו כאמור צ"ב מדוע לא חיישינן לגדי.

וכתב החזו"א סי' ע"ז סק"ב ליישב קושיא זו, וז"ל בביאור ספיקו של רב המנונא: "... ט"ז א', הו"ל מחיצה שהגדיים בוקעין, והא דלא מוכח מזה דלא סגי בעומ"ר, שהרי בשתי שרינן עומ"ר אף גדיים בוקעין, משום דודאי לא דמי ערב לשתי לענין עומ"ר, שהרי גובה י"ט בערב, הוא במקום גדירת הרוב של שתי, וכי היכי דלא שייך לבצורי מגדירת רוב בשתי ליכא לבצורי מ"ט גובה בערב.

ומיהו מספקא ליה, דכל פרוץ המוקף בעומ"ר חשיב כעומד אף במקום דבעינן שיעור, כדאמר י' ב' לענין עור העסלא, ומיהו

אמות אף שקצר מהאירים שבפתחים לא מתבטל, דדין המחיצה שנעשה ממה שעומד מרובה בכל המחיצה אינו מניח להעומד להתבטל, וממילא נחשבו לשני פתחים שכל אחד פחות מעשר אמות ואין אוסרים ואף לרש"י הוא כן. וכן הא הוא בפתח זה שבסיגייט שלא מתבטל בית הקטן שבאמצע מהאירים ולכן אין אוסרים ... "עכ"ל.

ונראה דסברת האג"מ [וכן סברת האבני נזר] היא כסברת המשנ"ב הנ"ל, דהיכא שיש כבר עומד מרובה, יש כבר ממילא הגדרת תחומי הרשות, ואז לא אכפת לן תו מהפרוץ, וכיון שכן, גם העומד שבתוך הפרוץ תו לא יתבטל מחמת האירים שסביבו, משא"כ לסברת החזו"א, שהצריך 'מחיצה' סביב הרשות וכמשנ"ת לעיל באורך, בזה אכן שייך שהעומד שבתוך האירים יתבטל מדין מחיצה וכנ"ל, ובדברי שעה"צ הנ"ל עצמו אכתי צ"ב מדוע יתבטל העומד.

ועי' בחור"ב סי' ג' ס"ק ד', מבואר להדיא מדבריו, דס"ל שאין העומד נעשה כמאן דליתא, ממה שהקשה על דברי החזו"א בסי' ס"ח סק"ו, ע"ש כי קיצרתי, ודו"ק.

*

ט. עירובין ט"ז ע"ב: מדוע אין בקיעת הגדיים אוסרת בעומ"ר, ומדוע גם אינה אוסרת בשתי

איתא במשנה ובגמ' ט"ז ע"ב: "... משנה. מקיפין שלשה חבלים זה למעלה מזה וזה למעלה מזה ובלבד שלא יהו בין חבל

וכונתו כנ"ל, ששני הדינים הם דינים במחיצה, האחד, עומ"ר בגדירת הרשות, והדין השני הוא עומד מרובה בבנין המחיצה עצמה על ידי ה'ערב' שגם הוא דין במחיצה, ודו"ק.

ולפי חילוק זה נראה ליישב מה שמקשים החכמים, ממאי דמבואר משנה בדף ט"ו ע"ב, דלא מהני עומד מרובה אלא היכא שיש על הפירצה שם של 'פתח', דתנן התם: "... ולא יהיו פירצות יתירות על הבנין, כל פירצה שהיא כעשר אמות מותרת מפני שהיא כפתח, יתר מכאן אסורה..." ע"כ.

דמעתה לפי זה יל"ע לגבי מחיצת 'ערב' איך שייך להכשיר בה עומד מרובה, הרי לא שייכת מציאות של 'פתח' במחיצה של ערב וכל המרווחים שבין החבלים הם בגדר של 'פירצה', ואם כן תו לא שייך דין עומד מרובה בערב.

ובשלום יהודה כתב מכוח קושיא זו, דאין הספק בגמ' הוא אלא על פירצה פחותה מד' טפחים, דאין על זה שם 'פירצה' או דלא בעינן שם פתח עלה, אבל במרווחים יותר גדולים לא דיברה הגמ', וזה נראה דוחק. והשפ"א בגמ' דף ט"ז כתב דיש שם של 'חלון' על המרווחים שבין החבלים, וגם זה דוחק, ובעצמו הסתפק שם האם בחלוק יש מגבלה של עשר אמות לעניין פתח.

אבל לפי משנ"ת יש ליישב שפיר, דכל מאי דבעינן 'שם פתח' על הפירצות כדי להכשיר משום עומד מרובה, הוא רק במה שנוגע לגדירת הרשות, דהיינו ליצירת ההיקף

כיון דעיקר שיעור המחיצה של גובה י' הוא על הארץ ולא באויר, הלכך פסיקא ליה דכל שגבוהה מן הארץ ג"ט כיון דסמוך לקרקע אין מחיצה ויש בקיעה בלי עיכוב, ודאי חסר עיקר תנאי מחיצה, אלא דאכתי מבעיא לי בליכא בקיעה ואיכא מחיצה על הארץ, אלא שחסר באמצעותה... "עכ"ל.

ונראה ביאור דבריו במש"כ 'שהרי גובה י"ט בערב, הוא במקום גדירת הרוב של שתי', דיש במחיצה שני עניינים, האחד החפצא שלה, דהיינו החלק ה'עומד' שלה שעל ידו נבנית המחיצה. והעניין השני הוא ב'גדירת הרשות' הנעשית על ידי המחיצה ומבדילה בין הרשויות.

וכאשר כבר יש מחיצה כשירה אזי הדין של 'עומד מרובה' הוא רק דין באיכות גדירת הרשות וכפי שהובא לשון החזו"א במכתב לעיל, דלאחר שיש כבר עומ"ר – 'בורא השכל' את המשך המחיצה המבדלת של הרשות, וכמשנ"ת, ועל זה כתב החזו"א, דהשיעור של עומד מרובה לגבי גדירת הרשות גם הוא דין בעצם המחיצה, ומאחר שיש כאן עומ"ר לעניין היקף הרשות נשלמו דיני המחיצה בכך, ואין חיסרון בכך שהגדיים יכולים להיכנס לתוך הרשות.

אבל המציאות של 'ערב' במחיצה הוא המרכיב של עצם ה'עומד' במחיצה ולא מדיני גדירת הרשות, בזה כתב החזו"א דהיכא שהגדיים יכולים לבקוע מתחת המחיצה, אין כאן כלל 'עומד', ועל זה כתב, 'שגובה י"ט בערב הוא במקום גדירת הרוב של שתי',

ומבטל לעומד, אפילו היכא שהעומד והפרוץ שוים ביניהם, דהוי 'פרוץ כעומד', וכן נתבאר שדין זה יהיה תלוי בחשבון סוגיא זו עם הסוגיא בדף ט"ז ע"ב, ורק מי שסובר שסוגיא זו היא העיקר, ולהלכה כן אמרינן דעומד'ר משתי רוחות הוי עומד, הוא שיצטרך לסבור להלכה את סיבת הפסול החדשה שנתחדשה במסקנת הגמ', שאפילו בפרוץ כעומד נמי אמרינן דאתי אוריא וכו' וכו"ל באורך. ושוב תקשה עליו המשנה בדף ט"ו ע"ב ומסקנת הגמ' ט"ז ע"ב דקי"ל דפרוץ כעומד מותר, ויצטרך לחלק בכמה אנפין, כפי שנתבאר כבר לעיל.

אבל מי שסובר שכל הסוגיא כאן היא רק דיחוי בעלמא, וכשיטת הרשב"א הנ"ל, ובאמת לעולם לא אמרינן דעומד'ר משתי רוחות דכשר, אזי תו אין צריך לחידוש של סיבת פסול חדשה של אמרינן אתי אוריא וכו' גם בפרוץ כעומד משני הצדדים שנתחדשה בגמ', כמו שנתבאר לעיל, ואתי שפיר לפי זה גם המשנה בדף ט"ו ע"ב כפשוטה וכשיטת רב פפא, דפרוץ כעומד כשר בכל ד' מחיצות ולא אמרינן בזה דאתי אוריא וכו'.

והנה, איתא בגמ' שם עוד: "... תנן התם, עור העסלא וחלל שלו מצטרפין בטפח. מאי עור העסלא, אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן - עור כיוסוי של בית הכסא. וכמה, כי אתא רב דימי אמר אצבעיים מכאן ואצבעיים מכאן ואצבעיים ריוח באמצע.

כי אתא רבין אמר אצבע ומחצה מכאן ואצבע ומחצה מכאן ואצבע ריוח באמצע ... אלא

סביב החלל של רה"י המובדל מהרשויות שלצידה, בזה הוא דאמרינן דאם אין על הפרוץ שם של 'פתח' נקטע הרצף של המחיצה ותו אין כאן גדירה ראויה של הרשות, וזו הסיבה גם שפירצה מעל עשר פוסלת את כל ההיקף, משום שכבר איננה פתח.

אבל כשדנים על מחיצה של ערב, שם הנידון הוא על ה'עומד' עצמו האם יש כאן עומד או לא, ולא על גדירת הרשות, בזה באמת אין צריך שיהיה שם פתח על המרווחים בין החבלים כדי ליצור 'עומד' על ידי עומד מרובה, ודו"ק.

[ושו"ר מביאים בשם הגר"ש רוזובסקי בספר זכרון שמואל סי' כ"ו, שביאר לפי החילוק הנ"ל את ההבדל בין פרוץ כעומד, לר"פ, בשתי לבין פרוץ כעומד בערב, שכתב הריטב"א בסוגיא, דלא פשוט לו כלל דמהני פרוץ כעומד בערב לר"פ, ועל זה חילק הגרש"ר כנ"ל, בדבר שיש לו 'שיעור' כגון העומד של המחיצה, בזה יתכן שלא מועיל כלל חצי עומד, מה שאין כן לגבי ההיקף שלא נאמר בו 'שיעור' שפיר מהני ההילכתא ד'לא תפרוץ רובא', ע"ש.]

*

י. עירובין י' ע"ב: מדוע לא אמרינן בעור העסלא דאתי אוריא דה"ג וכו' לבטל את העומד

כבר נתבאר לעיל דמסקנת הסוגיא בדף י' ע"ב היא, דאמרינן דאתי אוריא דה"ג וכו'

ובהקדם, תירוצו של הריצב"א צ"ע טובא, שהרי לפי דבריו יש כאן לכאורה 'מעגל שוטה', דהיינו משום שכתב שרק אירא של 'גוד אסיק' שהוא חלק מן המחיצה הוא שמבטל את המחיצה, וזה עצמו צריך ביאור, שהרי אם יש כאן 'גוד אסיק' אין זה אלא משום שיש כאן מחיצה ו'הגוד אסיק' הוא תולדה של המחיצה, ואם כן, אם המחיצה של גוד אסיק היא המבטלת את המחיצה העומדת, אזי שוב אין כאן גם 'גוד אסיק' שהרי נתבטלה המחיצה, וכשנפל היסוד נפל גם הבניין, וחוזר חלילה וצע"ג.

וע"כ נצטרך לומר, דס"ל לריצב"א שהגדר של 'אתי אירא' וכו', אין פירושו שהוא מבטל את החפצא של המחיצה, מהטעם הנ"ל דהוי מעגל שוטה, אלא פירושו של 'אתי אירא' הוא שהוא מבטל את עצם ה'רשות'.

וכלומר, נראה דס"ל לריצב"א שמהות המחיצות של רשות היחיד היא להגדיר את 'תחום הרשות' ולא לעכב בדוקא את הרבים, וכמו שנתבארו לעיל סברות המאירי וסברת הרמב"ם לגבי תל המתלקט, עי' בזה לעיל באורך.

והדבר קשור ונובע גם מן הגדר של רה"ר, דמהותה היא בכך שהיא 'מסורה לרבים' וכמשנ"ת כבר הרבה פעמים, וכמש"כ הרשב"א בעבודת הקודש שחזר על גדר זה כמה פעמים כמשנ"ת לעיל. וכן כמו שכתב המ"מ בשם רבינו אברהם בן הרמב"ם בדעת הרמב"ם לבאר מדוע גם ביערות שייכת רה"ר האידנא.

אי איכא למימר דפלגינן בפרוץ כעומד פלגינן ... "ע"כ. דהיינו, פליגי לגבי עור העסלא האם אמרינן 'פרוץ כעומד כשר' או פסול, אבל זה ברור לגמ' שלא שייך לפסול בעור העסלא מצד אתי אירא דעלמא וכו'.

והקשו התוספות ד"ה 'ואצבעיים', אמאי באמת לא אמרינן בעור העסלא דאתי אירא דה"ג ואתי אירא דה"ג ומבטל ליה לעומד. ובפרט לפי מסקנת הגמ' לעיל מיניה דאמרינן גם בפרוץ כעומד דאתי אירא דה"ג וכו' כמשנ"ת לעיל באורך. והתוספות אזלו לשיטתייהו בדף ט"ז ע"ב ד"ה 'ואי' שנתבארה כבר לעיל, דהסוגיא בדף י' הנ"ל היא להלכה וכו"ל ולכן שפיר היה קשה להם.

ותירצו התוספות שני תירוצים, וז"ל: "... ואצבעיים ושני שלישים ריוח באמצע - לא שייך בעור העסלא שהוא כלי - אתי אירא דהאי גיסא ואירא דעלמא ומבטל ליה, אלא במחיצות קבועות כדלעיל ולקמן בפירקין גבי מקיפין בחבלים.

וריצב"א מפרש, דאירא דעלמא לא אמר דאתי ומבטל ליה - אלא באויר שאני חושבו כסתום, כההיא דלעיל דחשיב האויר של עשר כסתום ובמקיפין בחבלים אירא דלמעלה מעשר חשוב כסתום. אבל האויר שאינו מן המחיצה אינו מבטל. וכן משמע (לעיל ה). דקאמרי רבי אמי ורבי אסי - יש שם פס ארבע מתיר פירצה עד עשר, ולא אמרינן אתי אירא דהאי גיסא ודעלמא ומבטלי ליה אם לא שנחלק בין תחילת מבוי לסוף מבוי ... "עכ"ל. וצ"ב במאי פליגי הנך תירוצים.

מה שהיא משמרת את הרשות, או מעכבת על הרבים כמשנ"ת לעיל, ולכן ס"ל שמחיצות של כלים שאינן משמרות שום דבר לא אכפת לן מאוירא דעלמא, ורק מחיצות שתפקידן לשמר את הרשות אין הן מחיצות היכא שיש בגופן אויר המצטרף לאוירא דעלמא שמקליש את חוזקה של המחיצה, ודו"ק.

*

יא. עירובין י"א. : האם דנים עומ"ר לפי כל ההיקף או לפי כל מחיצה בנפרד, או תרוויהו, בדעת התוס' מבואר כצד ב'

בעניין אי חשבינן לעומד מרובה לפי כל ההיקף או לפי כל דופן בנפרד, או דתרוויהו בעינן, גם עומ"ר בכל ההיקף וגם בכל דופן בנפרד, נחלקו בזה הפוסקים. ועי' בסיכום השיטות בספר מפתח עירובין דף י"א ע"א.

וקצירת האומר היא, שבדעת רש"י בסוכה דף ז' לגבי מאי דאמרינן התם, 'ויתירה שבת על סוכה, שהשבת אינה ניתרת אלא בעומד מרובה על פרוץ, משא"כ בסוכה', נחלקו הפוסקים ואיכא ג' שיטות בזה: א. דדעת הר"ן שם היא דבשבת בעינן תרתי, גם עומ"ר בכל דופן וכן שבכל ההיקף יהיה עומ"ר, וז"ל שם: "... וכתב רש"י ז"ל, חצר שרובה פתחים וחלונות מארבע רוחותיה, ונ"ל, דהוא הדין מאתח משלש מחיצות דהוו דאורייתא, אלא רבותא נקט הכי, דאפילו דופן רביעית דלא צריכה מדאורייתא מצטרפת בהדי שאר דפנות לשווי פרוץ מרובה על מעומד... עכ"ל.

והתולדה של הגדר של רה"ר היא גם גדרן של מחיצות רה"י, שנתבאר לעיל דסגי רק בהגדרת 'תחום המושב' כדי לסמן לבני רה"ר שמקום זה אינו מסור להם, ואי"צ דוקא מחיצות ממש, ובלבד שהמחיצות תהיינה ניכרות לבני רה"ר.

ולפי י"ל, שבמחיצות של חבלים, שהמחיצה נעשתה באופן של חבלים שאינם צמודים זל"ז, אזי כאשר אמרינן דאתי אוירא דעלמא ומצטרף לאויר שבין החבלים, הפירוש הוא שמחמת האויר שלמעלה שהוא כאילו סתום, תו לא מבחינים שהחבל העליון שייך גם הוא לגוף המחיצה, לכן מפסיקה המחיצה הזו להיות ניכרת כמחיצה ושוב אין כאן 'סימון' מספיק לבני רה"ר שמקום זה אינו מסור להם, וזוהי המשמעות של 'אתי אוירא', שהוא כאמור מבטל את 'הרשות' אבל אינו מבטל את החפצא של המחיצה'.

ולכן שפיר יש כאן עדיין 'גוד אסיק מחיצתא' מחמת החפצא של המחיצה, אבל אותו גוד אסיק הוא עצמו הסיבה לכך ששוב אין זו מחיצה הניכרת, משום שכלפי הרואים יש כאן מחיצה פחותה מ'טפחים ובטלה לה ה'רשות' וכנ"ל ודו"ק.

משא"כ לגבי עור העסלא, שאין כאן 'מחיצה' לעניין הגדרת רשות, תו לא אכפת לן מאוירא דעלמא, והמחיצה נשאת מחיצה כמקודם.

אבל בתירוצו הראשון של התוס' י"ל, דהוא ס"ל שמהות המחיצה של הרשות היא

וגם מצד הסבורא כן הוא דכיון דהקב"ה אמר למשה בסניי שלא יהא פרוץ מרובה בודאי על כולל היקף אמר דמאי חזית להפליג צד מצד הלא כולו דבר אחד הוא, וכן נראה עיקר [ורש"י ז"ל פי' פרוץ כעומד כל ההיקף כולו עשוי כן עכ"ל. וי"ל דזהו כונתו דחשבינן לפי כל ההיקף ... עכ"ל.

וכן משמע בפשטות מדברי הגר"א בסי' שס"ג ס"י, במה שביאר את דעת הרמב"ם דצוה"פ לא אמרינן היכא דהיא יותר מעשר, אם לא היכא שיש עומ"ר, וכתב הגר"א שם בשם הרא"ש דמקורו של הרמב"ם הוא מהירושלמי, דאין פיאה [צוה"פ] מתרת יותר מעשר.

והוסיף הגר"א שם, וז"ל: "... ומשמע דוקא פיאה, אבל בעומד מרובה מותר כסתם מתני' דריש עירובין ... עכ"ל. הרי קמן, שהחשיב את הא דתנן גבי מבוי דמהני ביה צוה"פ ביותר מעשר כ'עומד מרובה'. וע"כ מיירי דחשיב עומד מרובה דוקא לפי כל ההיקף ולא רק לפי הרוח הרביעית, שהרי הרוח הרביעית פרוצה כולה, ודו"ק.

והנה, החזו"א בסי' ע' סק"ה נקט כדבר פשוט שדין עומד מרובה תלוי בכל דופן ודופן ולא בכל ההיקף, וז"ל שם: "... שם חצר שרובה כו', אפשר לכיון הלשון דבד' רוחות איירי, דדין פרמ"ר נידון בכל דופן עד שיהי' ג' דפנות שעומ"ר בכל דופן כנגד הפרוץ שבה ... והלכך כשאמר שרובה פתחים אינו אלא כשיש כאן ג' דפנות שרוב כל דופן פתחים ... עכ"ל.

ב. החזו"א סי' ע"ה סק"ה, למד מדברי המ"מ, דמשמע שפירש את דעת רש"י שבכל דופן לחוד הדבר תלוי, ע"ש.

ומיהו, עי' במשנ"ת לעיל בענייני פתחא בקרן זוית, דמוכח מדברי החזו"א דהיכא ששייך לראות את שתי המחיצות כהיקף אחד, וכגון בפיתחא בקרן זוית שרחבו פחות מד"ט, שפיר אזלינן בתר שתי המחיצות כדי להגדיר את העומד המרובה, ורק היכא שהנידון הוא כלפי כל דופן בפנ"ע אם הוא עומ"ר או שלא, בזה הוא דס"ל לחזו"א דאזלינן בתר כל דופן בנפרד כדי להגדיר את העומד מרובה, ע"ש.

ג. ודעת ערוה"ש סי' שס"ב ס"ק כ"ג וס"ק כ"ט, וסי' שס"ג ס"ק י"ז היא דלדעת רש"י דרק בסך כל ההיקף הדבר תלוי, ע"ש [ולכאורה זו גם דעת הביה"ל בסי' תר"ל ס"ה ע"ש, דכתב שמצרפים את הפרצות שיש בכל אחת מן הדפנות אל הפרוץ שבדופן הרביעית].

וז"ל ערוך השלחן: "... ויש להסתפק כשהמחיצות הם משני צדדים או מג' או מארבעה רוחות, אם נחשוב העומד והפרוץ בכל מחיצה בפ"ע, או שנחשוב בכלל ... מה דינם של מחיצות אלו. אמנם מלשון המשנה [ט"ו:] שיירא שחנתה בבקעה והקיפיה וכו' ... הרי דמיירי בהיקף של ד' רוחות, ואומר שבכולל לא יהא פרוץ מרובה ... וכן בגמ' [ט"ז:], שאומר שם דפנות הללו שרייבה בהן פתחים וחלונות מותר ובלבד שיהא וכו', הרי ג"כ שחושב הדפנות בכולל.

ולכאורה צ"ב, הרי כשמדובר במחיצה רביעית מיירי שכל שאר שלש המחיצות שלימות, ואם כן כלפי כל ההיקף איכא עומד מרובה טובא. ועל כרחק חזינן בדעת התוספות דדיינינן לעומד מרובה בכל דופן מצד עצה כהחזו"א, ודו"ק. וקצת צריך ביאור מדוע לא הביא זאת החזו"א כראיה לדבריו ויש ליישב.

וכן לכאורה מוכח מדברי התוספות שם ד"ה 'אילימא' בתירוץ הריצב"א, שכתב להדיא דהיכא שיש שתי מחיצות כנגד זו, דהיינו 'מפולש', נמי חשיב כפרוץ מרובה, וע"כ הוא רק בדופן הפרוצה ולא בכל ההיקף שיש בו עומ"ר. אם לא שנדחה ונאמר דמיירי בחצר ולא במבוי, דאז אין הכרח שיש עומ"ר בכל ההיקף, וצ"ב. אבל מדברי התוספות הנ"ל הדברים ברורים, וכנ"ל.

ושו"ר בשו"ת בצל החכמה ח"א סי' ל"ב הוכיח מדברי התוספות הנ"ל ג"כ דאזלינן בתר כל דופן מצד עצמה ולא בתר כל ההיקף ע"ש, ודו"ק.

ועוד יש להביא ראיה לחזו"א, מהתו"י בדף י"ב ע"ב, דאמרינן התם לגבי מבוי שאינו ראוי לשיתוף [וכתב רש"י דמיירי במבוי מפולש] דאם הכשירו בלחי – הזורק לתוכו חייב, ואמרינן התם, 'אלמא קסבר לחי משום מחיצה'.

והקשה שם התוס' ישנים על הגליון, וז"ל: "... וא"ת, והיכא ס"ד דלחי משום מחיצה, הא אגמרי' רחמנא למשה לא תפרוץ רובה. ושמא במחיצה ג' או ד' לא אגמריה... עכ"ל.

והגם שכתב כן מתוך פירוש פשטות הלשון, נראה להוכיח את שיטתו מתוך דברי התוס' עירובין דף י"א ע"א, ד"ה 'חצר', דאיתא בגמ' שם דאמר רב יוסף שמתוך דברי רבינו, דהיינו רב, נלמד שחצר שרובה פתחים וחלונות אינה ניתרת בצוה"פ. וכתב רש"י שם, דמיירי בפתחים קטנים מעשר אמות מד' רוחות, וכן כתבו גם התוס'.

וז"ל התוס' שם [בתוספת ביאור]: "... חצר שרובה פתחים וחלונות - ובפחות מעשר, דאי ביתר מעשר אפילו בעומד מרובה, הא אתנייה רב צריך למעט. ובד' דפנותיה איירי, דמשני צדדין מודה רב דמהני צורת הפתח, דאמרינן לעיל [דף ו' ע"ב לגבי כיצד מערבין מבואות המפולשים] הלכה כת"ק [דמהניא צוה"פ ולחי או קורה למבוי המפולש, וע"כ מיירי התם במבוי שאינו רחב מעשר, שהרי מועילה בו לחי, ולחי אינה מועיל למבוי רחב מעשר. וכל זה לפי רבנן, אבל לפי ר' יהודה כתבו התוס' דף ו' ע"א ד"ה 'ולחי' דמיירי במבוי רחב שעושה בו לחי רחב עד שימעט מעשר].

וקשיא, דמהאי בנין אב, אפילו מחיצה רביעית יש ללמוד דלא מהני צורת הפתח [הכוונה כשצורת הפתח שבדופן הרביעית אינה רחבה עשר והדופן הרביעית היא פרוץ מרובה] כי היכי דלא מהני ביתר מעשר אפילו במחיצה אחת... עכ"ל [כלומר, כמו שבפירצה יותר מעשר במחיצה אחת לא מועילה צורת הפתח, כך גם במחיצה רביעית שהיא כעין 'מחיצה אחת' לא תועיל צוה"פ אפילו אם אין בה עשר, אם כל הדופן היא פרוץ מרובה].

ומעצם קושייתם מבואר דס"ל שפרוץ מרובה נידון רק לפי הדופן המיוחדת הזו של המבוי שתוקנה בלחי, ולא לפי כל ההיקף, דאי הוה ס"ל דאזלינן לפי כל ההיקף, אזי מכיון

שאורך המבוי יותר מרחבו ויש כאן שתי מחיצות גמורות, ע"כ כלפי כל ההיקף איכא עומד מרובה. אלא ע"כ מוכח כאן כדברי החזו"א, ודו"ק.

* * *

סימן טו: בענייני פירצה יותר מעשר

הדין אלא מדרבנן, שהצריכו תיקון, ואחד מן התיקונים שימעטה מעשר, והלכך לא שייך לדון על פרצה יתר מעשר אם אוסרת מה"ת או מדרבנן, שעיקרה נאמרה אחר שיש כאן מחיצות העושות רה"י מה"ת ויש כאן פרצות שאינן מפסידות מן הדין, ימעטה מעשר, וכדאמרו מבוי דרבנן תני תקנתא וקאי גם על רחב מעשר ימעט, ובכלל מתני' פרצה שהיא פחותה מהעומד שדינה כרוח רביעית ... "עכ"ל.

והוסיף שם במכתב א. וז"ל: "... אבל פרצה שאינה נכנסת בחשבון עומד אפי' פחותה מעשר אלא נכנסת בחשבון הפרוץ, אלא שבזמן שעומד מרובה זולתה אינה אוסרת ושיילינן לה שם, וקורין לה פתח ... "עכ"ל. דמבואר, שכל היכא דאיכא עומד זולת אותה פירצה, אזי הגם שיש לה שם 'פירצה' המצטרפת לחשבון הפרוץ מ"מ קורין לה 'פתח'. ולא שהיא 'פתח' בעצם, אלא שכעת אין היא 'פירצה' האוסרת.

וזהו גם שיטת תוה"ר בעירובין דף י"ז ע"ב, וז"ל: "... עושין פסין ארבעה דיומדין. תימה, דהא אמרינן לעיל בפ"ק הכי אגמריה רחמנא למשה גדור רובא, והיכי שרינן הכא פרוץ מרובה, ואפי' ברה"ר איירי כדקתני אם היתה דרך הרבים מפסקתן. וי"ל, כיון דאיכא שם ד' מחיצות ואיכא דיומדין מכל צד הוי כפתח ושרי, והא דפרצה יותר מעשר אוסרת כל ההיקף ואפי' הוא גדול הרבה, מדרבנן הוי ... "עכ"ל.

א. שורש המח' לגבי פירצה יותר מעשר אי היא מדאורי' או מדרבנן הוא במהות מחיצות רה"י

לגבי פירצה גדולה מעשר, כתב המשנ"ב בסי' שס"ב ס"ק נ"א, על מש"כ השו"ע שם בלבד שלא יהא במקום אחד פרוץ יותר מעשר, וז"ל המשנ"ב: "... שלא יהא וכו', דעל ידי זה נחשב כל הכותל כאילו אינו, ואפילו העומד מרבה על הפרוץ ... "עכ"ל. דהיינו, הפסול של פירצה עשר הוא פסול המבטל את הכותל כולו, ולכאורה משמע מכך דהוא פסול מדאורייתא אפילו בעומד וכדעת המשכנ"י.

ושיטה זו דפירצה י' היא מדאורי', נובעת מדברי הר"ח בעירובין ק"א ע"ב לגבי פירצה יותר מעשר בירושלים שעושה אותה רה"ר, וכן מדוייק לכאורה גם מדברי רש"י בעירובין דף צ"ד ע"א במשנה, לגבי חצר שנפרצה ברובה או יותר מעשר שדינה כרה"ר, וכן האריך גם המשכנות יעקב סי' ק"כ-קכ"ב.

ולעומתו ידועה שיטת הבית אפרים באו"ח סי' כ"ו וכן דעת החזו"א, שהאריך לחלוק על המשכנ"י, וכתב וז"ל בסי' ק"ז סק"ה: "... והא דפרצה יתר מי' אוסרת אינו אלא מדרבנן, ומה"ת אין כל פרצה אוסרת כל שעומד ... "עכ"ל.

ובסי' קי"ב האריך להוכיח זאת, וסיכם זאת שם בסק"ה, וז"ל: "... קצרו של דבר, הפרצה הנשאת אחרי שהעומד מרובה עליה, היא כפרצה ברוח רביעית, שאינה פרצה מן

ניכרת ע"י גבולותיה וכנ"ל, לכאורה י"ל דמדחזינן שפירצה עשר אוסרת אות היא שבטלו גופן של המחיצות, ויסבור שפירצה עשר אוסרת את ההיקף כולו, אלא דבאמת להדיא כתב הביה"ל בסי' שס"ב ס"י ד"ה 'בשכל', דפירצה עשר אינה אלא מדרבנן ודלא כהמשכ"י, אבל סברת המשכנ"י אכן דומה לסברת המשנ"ב, אלא דמחמתה נקט שפירצה עשר היא דאור'.

וז"ל המשכנ"י [ע' קט"ז ד"ה 'היוצא מכלל דברינו]: "... ובודאי כיונו על כל שיש עליו שם רה"ר קודם תיקונו, וא"כ הרי כל שיש פרצה ט"ז אמה, מה"ת רה"ר גמורה היא ... ולא עוד, אלא דכל שיש פרצה יותר מי"א אמות מה"ת בטלו המחיצות והחצר שיש בו פרצות כאלו ואין בה ג' מחיצות שלמות בטלה מתורת רה"י ... ואם רבים בוקעים שם אולי הוי רה"ר גמורה כיון שאין המחיצות מתחברים כלל ... עכ"ל.

וז"ל שם גם בהמשך דבריו: "... אלא ע"כ דיש שיעור לפרצה מה"ת, וביותר מי בטלה המחיצה כמו בכלאיים ... עכ"ל. ובכלאיים ודאי מדובר על ביטול גופה של המחיצה שבטלה. ועוד כתב שם, וז"ל: "... וש"מ דפרצה הוי כפרוץ במילואו ... עכ"ל ע"ש, והיינו כמשנ"ת.

*

ב. שורשי מח' הראיות של המשכנ"י והבית אפרים

כהקדמה ל'מלחמת הראיות' בין המשכנ"י [סי' ק"כ-קכ"ב והבית אפרים או"ח

והבית אפרים סי' כ"ז ד"ה 'מ"ש' [הראשון, בסופן] כתב גם הוא להוכיח דאין פרצה עשר פוסלת אלא מדרבנן, וז"ל: "... ומ"ש ... מדבעי הש"ס דף י"א, דקאמר מה ליותר מעשר שכן לא התרת בו אצל פסי ביראות לר"מ כו', הדברים פשוטים דמדרבנן קאמר, שלענין פרוץ מרובה הקילו ולענין יותר מעשר העמידו דבריהם.

וכן מבואר בדברי רש"י שם, שכתב מה ליותר מעשר כו' שכן חמור איסורו שלא הותר בשום מקום בשבת ואפילו בפסי ביראות לר"מ כו' ואי מדאורייתא מאי ואפילו דקאמר דפשיטא, דמאי אולמא דפסי ביראות משאר מחיצות לענין דאורייתא אך מדרבנן א"ש וקצרת... עכ"ל. אבל המשכנ"י [ע' קט"ז ד"ה 'וכן'] הוכיח מדברי רש"י אלו גופא איפכא, ע"ש, ומה שכתב להוכיח כן גם מדברי רש"י, יוקשה עליו מרש"י בדף צ"ד ע"א במשנה, ע"ש וצ"ב.

ונראה, דשורש מחלוקת זו גם הוא נובע מהמחלוקת שנתבארה לעיל כ"פ, מהי מהות מחיצות רה"י, דלפי מש"כ החזו"א הנ"ל במכתב, דהיכא שיש מחיצת של עומד מרובה, אזי 'השכל בורא לו מחיצה' על הפרוץ ולכן אין הפירצה צריכה סתימה [ולא שהיא נחשבת 'סתומה' אלא שאינה צריכה סתימה], א"כ פשיטא שפירצה עשר היכא שיש עומד אינה פוסלת מן התורה את המחיצה.

והנה, לכאורה יל"פ את שיטת המשכנ"י, לפי משנ"ת סברת המשנ"ב שמהות המחיצה אינה להבדיל בין הרשויות אלא רק שהרשות תהיה

פוסקים, כר"א דפסק כרבנן במשנא בדף כ"ב או כר' יוחנן דפסק כר' יהודה, וכן את הקשיים מהסוגיא בדף ו' ע"ב ומעורר סוגיות. והמשכנות יעקב האריך להוכיח שההלכה היא כר' יוחנן דלא כר"א שהיה תלמידו ויישב את הסוגיות לפי שיטתו.

והסוגיות המרכזיות שעמדו כנגד דעת המשכנ"י היו מהתוספתא דטהרות פ"ז שהובאה בדף כ"ב ע"ב: "... חצר שהרבים נכנסין לה בזו ויוצאין בזו, רה"ר לטומאה ורשות היחיד לשבת ... ע"כ. וכן ממאי דאמר רב ירמיה בר אבא אמר רב בדף ז' ע"ב: "... מבוי שנפרץ במלואו לחצר ונפרצה חצר כנגדו – חצר מותרת ומבוי אסור ... ע"כ.

דמבואר מפשטות סוגיות אלו דאזלו כדעת רבנן דס"ל דלא אתו רבים ומבטלי מחיצתא, ומשו"ה הנך חצירות חשיבי רה"י למרות שיש רבים הבוקעין בהן. וזה מה שהוקשה למשכנ"י לפי דרכו.

וביישוב קושיא זו, חידש המשכנ"י שני חידושים כדי להעמיד סוגיא זו גם אליבא דר' יהודה, ושמחמתם מודה גם ר' יהודה דלא אמרינן דאתו רבים ומבטלי מחיצתא בכה"ג. וחילק בין שתי הסוגיות הנ"ל, בין התוספתא דמיירי בחצר שרבים נכנסים לה בזו ויוצאים לה בזו וכו', לבין מימרא דרב ירמיה בר אבא משמיה דרב דמיירי מבוי שנפרץ במלואו לחצר וכו'.

דהנה, הרמב"ן והר"ז פסקו כר' יהודה דאתו רבים, ולכן העמידו את התוספתא

סי' כ"ו, יש להביא בזה את דברי החזו"א במכתב אל הגרא"פ, הובא בספר שערי לימוד, וד"ל: "... ואם פרצת עשר הלכה, כמו בכונה העלימו מאתנו זאת רבותינו מחתימי התלמוד ... והעיקר העלימו דבכל מחיצות שיעור זה דאורייתא ... ואין כאן מקום כל כך לדקדק בראיות אלא להתחשב עם המבט הכללי, וכמדומה שהגאון משכ"י הי' הראשון להסתפק בזה, ובאחד מכתביו הזכיר כן גם בשם הפמ"ג דיותר מעשר מדרבנן ... עכ"ל.

עם כל זאת גם החזו"א התייחס לראיות המשכנ"י והב"א שכן דקדקו בזה טובא, ומצינו בכמה מקרים שהביאו הב"א והמשכנ"י ראיות הפוכות מאותה גמרא, ובמקרה אחד, הביאו ראיה הפוכה מאותם דברי רש"י [וראה בעירובין דף י"א ע"א שהובא לעיל מהבית אפרים] שהב"א הביא משם ראיה שפרצה עשר היא דרבנן, ואילו המשכנ"י [ע' קט"ז ד"ה 'וכן'] הסיק מדברי רש"י הנ"ל איפכא. וצ"ב מהו שורש שיטתם בכל הסוגיא, מעבר למה שנתבאר כבר לעיל באופן כללי.

והנה, עיקר דברי המשכנ"י נסובים להוכיח דפסק דההלכה היא כר' יהודה דס"ל דאתו רבים ומבטלי מחיצתא [במשנה בדף כ"ב ע"א] דאמר דאם היתה דרך הרבים מפסקתן לפסי ביראות יסלקנה לצדדים, וכו' יוחנן דאמר דירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות כלילה חייבים עליה משום רה"ר, כמבואר בסוגיא התם. וראה בסמוך בתמצית השיטות הסוגיא דאתו רבים ומבטלי מחיצתא שהובאה מח' הראשונים כמו מי

במלואו לחצר וכו' דהחצר מותרת משום דהויה רה"י, ונמצאו דבריהם סותרים לכאורה.

ועל זה חידש המשכנ"י חידוש אחר, דמהות רה"ר אינה בכך שהיא 'משמשת' את הרבים, אלא מהותה היא בכך שהיא 'מסורה לרבים', ולכן כל היכא שיש אפשרות למנוע מן הרבים להיכנס, כגון דמבוי שנפרץ לחצר דבני החצר יכולים כל העת למנוע מן הרבים להיכנס, תו אין זו רה"ר למרות שהרבים בוקעין שם בפועל [נע"י] בזה שם 'ע' קי"ד באורך].

ומכיון דס"ל למשכנ"י דבקיעת הרבים מבטלת את המחיצה מדאור', אין זה אלא בהתקיים שני התנאים יחדיו: א. שישנה שם דרך הרבים קבועה. ב. דא"א למנוע מן הרבים את המעבר שם. ובכה"ג לעולם אמרינן דאתו רבים ומבטלי מחיצתא אפילו מדאור' ואפילו בעומ"ר.

והבית אפרים יחלוק עד שני החידושים הנ"ל, א. דס"ל דלא אתו רבים ומבטלי מחיצתא כרבנן דר' יהודה. ב. מכיון שכבר אי"צ לתירוצו של המשכנ"י לגבי מבוי שנפרץ לחצר, דלשיטתו לעולם לא אתו רבים ומבטלי מחיצתא, וכל שכן במבוי שנפרץ לחצר שאינו רה"ר, א"כ כבר אי"צ לחדש שמהות רה"ר היא בכך שהיא 'מסורה לרבים', אלא מהותה היא בכך שהיא 'משמשת' את הרבים, ויש לכך נפק"מ טובא.

דהנה, לעיל בענייני רה"ר הבאנו את מח' הפוסקים האם הנוסעים בעגלות ומרכבות מצטרפים לס' ריבוא, ובהקשר זה ע"י בבית אפרים ס"י כ"ו, שכתב בתוך דבריו שאין הם מצטרפים, משום דאורח ברגלו בא', דהיינו

לגבי חצר שרבים נכנסים לה מזו וכו' [כ"ב ע"ב הנ"ל] אליבא דרבנן דאמרו דלא אתו רבים ומבטלי מחיצתא, אבל לי ר' יהודה אכן החצר הזו יש לה דין רה"ר לשבת ולא רה"י.

אבל מאידך הזכיר הרז"ה את המימרא דרב ירמיה בר אבא בשם רב לגבי מבוי שנפרץ במלואו וכו' [דף ז' ע"ב], דהחצר מותרת משום דהויה רשות היחיד וכתב בפשיטות היתר החצר כדברי רב בגמ', ואם כן סבירא ליה כרבנן ולכאורה נמצאו דברי הרז"ה סותרים אהדדי.

ועל זה חידש המשכנ"י [ע' קי"ד ד"ה 'ואף'], דלפי האמת אין כאן סתירה כלל, דהנה הא ודאי אף לפי הסוגיא דעושין פסין [כ"ב ע"ב] דכל מאי דאמרינן דלר' יהודה 'אתו רבים' הוא רק היכא שעוברת שם דרך הרבים קבועה, וכדשנינו 'אם היתה דרך הרבים עוברת שם', אבל אם בוקעין שם רבים שלא בקביעות גם ר' יהודה מודה דלא אתו רבים ומבטלי מחיצתא, וזו הסוגיא דמבוי שנפרץ לחצר וכו'.

דהיינו, לא בכל בקיעת רבים אמרינן 'אתו רבים' אלא רק בדרך הרבים הקבועה שם [וזה כעין דברי הריטב"א בדף כ"ב שהובא לקמן בענייני 'אתו רבים' בתמצית הסוגיא].

ועוד הקשה [שם ד"ה 'ומה'] סתירה אחרת מדברי הרי"ף והרא"ש וכל הפוסקים שפסקו כר' יוחנן דאמר ירושלים אי לאו דדלתותיה ננעלות וכו', אבל מאידך פסקו גם את מימרא דרב בדף ז' ע"ב לגבי מבוי שנפרץ

פעמים, מ"מ המשכנ"י לא עשה מחלוקת בזה ורצה ליישב את כל הסוגיות לפי סברתו בגדר רשות הרבים.

ולפי תוספות, אכן לרבנן אפילו בניחא תשמישתיה ובקעי בה רבים חשיבה רשות היחיד משום דלא אמרינן דאתו רבים ומבטלי מחיצתא, ופסקו התוספות כרבנן כמבואר בדבריהם בדף ו' ע"ב ד"ה 'והאמר' ע"ש.

*

ד. מהנ"ל: מדברי הב"מ [שס"ג כ"ט] לגבי מחיצה של ים, מבואר דפירצה י' דאור', אך לא מטעמיה דהמשכנ"י

איתא בגמ' עירובין כ"ב ע"ב: "ארץ ישראל אין חייבין עליה משום רה"ר ... אילימא משום דמקיף לה סולמא דצור ... דכולי עלמא נמי מקיף אוקיינוס ... ע"כ.

והקשה והקשה הבית מאיר [סי' שס"ג סעיף כ"ט] מנין לבעל הגמ' שאין מקום הים רחב יותר מעשר אמות שאין שם שיעור שמתלקט עשרה מתוך ארבע אמות, אולי יש שם מקום רחב מעשר שאין בו את השיעור הנדרש, וא"כ בטלה כל מחיצת הים. דהרי יש שיעור של יותר מעשר אמות שאינו כשר למחיצה. (ובוודאי ידע קודשא בריך הוא שישנם מקומות כאלו בתוך הים ולכן כתבה תורה דין רשות הרבים).

ומכח קושיא זו כתב הבית מאיר חידוש גדול להלכה, שמחיצות בתוך מים אפילו

שרה"ר היא בכך היא משמשת את הרבים ההולכים שם, ואם אינם הולכים ברגל אין זה דומיא דרגלי מדבר, ולפי סברת המשכנ"י, דרה"ר היא מה שהיא 'מסורה לרבים', נתבאר לעיל דיש לצרף גם את הנוסעים בעגלות ובמרכבות, ע"ש. וזהו שורש המחלוקת בזה, ודו"ק.

*

ג. עירובין כ"ב ע"ב תד"ה 'יהושע': מבואר דרה"ר תלויה בבקיעת הרבים ולא במסורה לרבים, ודלא כהמשכנ"י

כתבו התוספות עירובין דף כ"ב ע"ב ד"ה 'יהושע', וז"ל: "... יהושע אוהב ישראל היה. דוקא שבילי בית גלגול דלא ניחא תשמישתיה כלל, כדמפרש ר' ינאי שאין העבד יכול לרוץ אבל מבוי מפולש לבורות וחצר שרבים נכנסים לה בזו ויוצאין בזו הו"ר רה"ר לר"י אף על גב דהו"ר של יחיד הואיל וניחא תשמישתיה וראוי למוסרו לרבים הו"ר רה"ר לר' יהודה ע"י בקיעת רבים ... עכ"ל.

ומבואר להדיא, רשות הרבים תלויה בבקיעת הרבים בפועל, ואפילו אם היא של יחיד, כל היכא דבקעי בה רבים היא נעשית רה"ר לר' יהודה, ודלא כהמשכנ"י הנ"ל, וכן הקשה על עצמו המשכנ"י [ע' קי"ד ד"ה 'חדא'] וכתב דדבריהם אינם מוכרחים ע"ש, אבל מבואר עכ"פ מדבריהם להדיא דלא כסברת המשכנ"י.

והגם דסברת המשכנ"י כתובה להדיא כרשב"א כפי שהובא כבר הרבה

היא סברא עצמית שפירצה עשר היא מדאור' ומחמתה חידש את דינו, וצ"ב מה מקורו.

*

ה. סי' שמ"ה סי"ח: מדברי המג"א סי"ק י"ד גבי מחיצת מים, מבואר לכאורה דפירצה עשר היא פוסלת מדאור'

לכאורה נראה להביא ראיה מדברי המג"א בסי' שמ"ה סי"ק י"ד, דס"ל דפירצה עשר אוסרת מדאורייתא וכעין מה שנתבאר לעיל בסמוך דעת הבית מאיר. דהנה כתב השו"ע שם סי"ד, וז"ל: "... ואיזה הוא כרמלית, מקום שאין הילוך לרבים כגון ים ובקעה ואצטונית ... עכ"ל.

וכתב על זה המשנ"ב שם בשם המג"א, וז"ל: "... כגון ים - וה"ה נהר, ואף על גב דמיא לא מבטלי מחיצתא כמו שכתבנו בסי"א, י"ל, דכל חריץ שאינו משופע כדי שיתלקט גבוה י"ט מתוך ד"א לא הוי רה"י ומצוי הוא שאצל שפתו אינו עמוק כ"כ תיכף [כ"כ המ"א].

ובמאירי נזכר הטעם משום דהמחיצות רחוקות זו מזו מאוד אינן מצטרפות לעשות מה שביניהן רה"י ולפ"ז אפילו אם אצל שפתו הוא עמוק ג"כ אינו רה"י מן התורה מטעם זה "... עכ"ל המשנ"ב.

ומבואר מדברי המג"א, דבאמת אם היה במציאות שמחיצות הים היו מתלקטות י' טפחים מתוך ד' אמות מכל

בלא השיעור הנ"ל שמתלקט מתוך ארבע הוי מחיצה, ואפילו אם מתלקט משטח גדול מד' אמות, מפני שעיקר הטעם שצריך מתלקט מתוך ד"א, דאל"כ הרי נח לדרוס עליו, ובתוך הים אפי' ביותר מכך אין נח לדרוס, ע"ש.

והנה, מעצם קושיית הב"מ, שמחמתה חידש את חידושו מוכח, דס"ל דפירצה יותר מעשר היא חיסרון מדאור', משום דאי לא היתה אסורה אלא מדרבנן, תו לא היתה קשה קושייתו, דודאי שבמחיצות הים איכא 'עומד מרובה' ושפיר חשיבה מחיצת הים כמחיצה, וזה כהמשנ"י הנ"ל.

ולפי משנות בסברת המשנ"י, דשורשי סברתו הם שניים: א. שבקיעת רבים האוסרת היא רק בקיעה קבועה לרבים. ב. דמהות רשות הרבים היא בכך שהיא 'מסורה לרבים' וכל מהות מחיצות רשות היחיד היא לומר שאין רשות זו 'מסורה לרבים' וכנ"ל, אם כן סברת הבית מאיר על כרחך אינה מאותן הסברות שכתב המשנ"י יעקב.

שהרי לפי המשנ"י אין סיבה כלל שמחיצות הים תעשינה רשות היחיד, שהרי היבשה שבין המחיצות מסורה לרבים שבכל העולם ואין מי שימנע זאת מהן ואין מחיצות הים מעלות או מורידות לעניין זה מידי. ועל כרחק טעמו של המשנ"י יעקב דפירצה עשר היא מדאור' שונה לגמרי מטעמו של הב"מ, ותהינה בזה נפק"מ לחשבון שיטות הראשונים בסוגיות השונות שהביא המשנ"י יעקב, ואכמ"ל.

ומכיון סוברת הב"מ אינה נובעת מחשבון הסוגיות שעשה המשנ"י יעקב, ע"כ

אי הוי מחיצה ד"ת ולחייב הזורק בו מר"ה, או דצוה"פ מהני רק להתיר כרמלית, או פרצה יותר מעשר דמן התורה הוי מחיצה משו"ה מהני צוה"פ ע"ש "... עכ"ל.

ולכן שפיר הביא הביה"ל אחרי דעת המג"א את דעת המאירי, שכתב דהא אין הים רה"י מן התורה הוא משום שהמחיצות רחוקות זו מזו, וכבר נתבארה סברא זו גם בדעת הריטב"א לעיל בסי' א' ובעוד מקומות, דטעם בכך הוא שמהות מחיצות רה"י היא להיות ניכרות ליושבים בתוכן ולהגדיר להם את הרשות.

ולפי זה, פשוט שאין הפרצות שבחופי הים פוסלות את מחיצות, משום שפירצה עשר היא רק מדרבנן ומדאוריית הן מחיצות כשירות, ורק משום שאין הן ניכרות מחמת ריחוקן הוא דאין זו רה"י, ודו"ק.

אבל בדעת המג"א כאמור מוכח לכאורה דפירצה עשר היא מדאור', וכעין משנ"ת לעיל דעת הבית מאיר, ומדברי המג"א מצינו סייעתא להלכה לדעת המשכנ"י.

סביביו, אכן היה הים רה"י מחמת אותן המחיצות שהרי אין המים מבטלים מחיצתא, ורק משום שמצוי הוא שבחופי הים יש פרצות שבהן אין קרקעית הים מתלקטת י' מתוך ד' הוא דאין על הים דין רה"י.

ומבואר מזה בפשטות, דס"ל למג"א שפירצת עשר פוסלת את רה"י מדאורייתא, דהרי מיירי הכא בדין ד' רשויות ובתוכן גם דיני כרמלית, והטעם שהים הוא כרמלית הוא משום שאינו הילוך לרבים, ואם איתא דהים הוא רה"י מדאור' ורק מדרבנן אוסרתו פירצה עשר, לא הוה ליה לשו"ע ליתן טעם דהים הוא הילוך לרבים כדי לומר דהוא כרמלית, אלא היה לו לומר דמדרבנן נתנו עליו שם כרמלית כמו על כל קרפף יותר מב"ס שלא הוקף לדירה, אלא ודאי כדאמרן.

אמנם, כבר כתב הביה"ל בסי' שס"ב ס"י ד"ה 'כשכל' בשם המפ"ג [שס"ג משב"ז סק"א], דפירצה עשר אינה אוסרת אלא מדרבנן, ומשמע שם דמסכים לו, דכתב שם וד"ל: "... כשכל הרוחות ע"י צוה"פ - הפמ"ג נסתפק בסימן שס"ג, בצוה"פ של ד' קונדסין

סימן טז: בענייני אתו רבים ומבטלי מחיצות

דכל היכא שיש צורה של רשות הרבים דומיא דדגלי מדבר, דהיינו רוחב ט"ז אמה ורבים בוקעין בה, לא אכפת לן שיש מחיצות מסביב, דאכתי שם רשות הרבים על דרך זו ואין היא מתבטלת על ידי המחיצות. ודומיא מאי דנתבארה לעיל שיטת הרשב"א לגבי פלטיא של רבים הנמצאת בבין המחיצות דיש עליה שם רשות הרבים, ועי' לעיל בענייני רשות הרבים בזה.

ויל"פ בעוד אופן את דברי הר"ח, לפי משנ"ת לעיל בשרשי המחלוקת בזה, דס"ל לר"ח שמהות רה"י הוא להגדיר את תחום המושב' של רה"י, וכמשנ"ת לעיל דעת הרמב"ם ועוד פוסקים, ולכן ס"ל דכל היכא שרה"ר בוקעת בין המחיצות תו אין המחיצות מגדירות בפועל את תחום המושב של רה"י וממילא בטלה מהותן, ודו"ק.

הרי שבזה גופא פליגי רש"י והר"ח, דלרש"י החיסרון של 'אתו רבים' הוא בביטול המחיצות על ידי בקיעת הרבים, ואילו לר"ח פירושו הוא שבקיעת הרבים שבין המחיצות מבטלת את כוח המחיצות ליצור רה"י, ואכתי שם רה"ר על רשות זו.

ואגב אורחא, הרווחנו בדעת הר"ח, דס"ל שגדר רה"י הוא בכך שאין הרבים סובבים בין המחיצות, ואילו גדר רה"ר הוא בכך שיש על בקיעת הרבים דמיון לדגלי מדבר ולכן אין בכח המחיצות להועיל כדי להפוך את החלל שביניהן לרה"י.

א. עירובין כ"ב ע"א: האם 'אתו רבים' הוא 'ביטול המחיצה' או 'ביטול כח המחיצות', במח' רש"י והר"ח

איתא בעירובין דף כ"ב ע"א: "...משנה. ר' יהודה אומר, אם היתה דרך רשות הרבים מפסקתן יסלקנה לצדדים, וחכמים אומרים אינו צריך. גמרא. ר' יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרוויהו, כאן הודיעך כוחן של מחיצות, כאן וס"ל, והאמר רבה בר בר חנה אר' יוחנן, ירושלים, אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה חייבין עליה משום רשות הרבים ... ע"כ.

וכתב רש"י שם, וז"ל: "... חייבין עליה, אלמא אתו רבין ומבטלי מחיצה ...". עכ"ל. דמשמעות פשוטת לשונו היא, שהרבים הבוקעין שם מבטלין את המחיצה וכאילו אין שם מחיצות.

אבל הר"ח כתב שם באופן אחר, וז"ל: "... אילולי שדלתותיה ננעלות בלילה ואין מפסיקין בה, משום כך היא כרשות היחיד, אבל אילו לא היו דלתותיה ננעלות, כיון שמפסיקין אותה דרך הרבים, כרשות הרבים היא ותורת רשות הרבים בה ומחיצותיה אינן מועילות בה ... עכ"ל.

דמשמע מדבריו להדיא, דכיון דאין דלתותיה של ירושלים ננעלות והרבים מפסיקין אותה, יש על ירושלים תורת רשות הרבים למרות שיש שם מחיצות אלא שאין המחיצות מועילות בה. וביאור הדבר הוא,

ולכאורה קשה, דהא לא שייך אתו רבים ומבטלי מחיצתא אלא כשהרבים בוקעין דרך פרצות המחיצות, או שדריסת הרבים ע"ג המחיצה, ובוזה, כיון שהמחיצות אינן חוצצין כראוי בפני העוברין בטלי מחיצתיהו.

אבל רבים הסובכים בשוקים וברחובות תוך המחיצות, לא מבטלי מחיצות לעולם, שהרי דלתות נעולות בלילה עושין ירושלים רה"י, אף שתוכה ס' רבוא והיא רוכלת העמים. וא"כ א"י נמי, סולמא דצור הוי מחיצה מעליתא, וכן גידודי פרת אינן נדרסין, וכן גידודי אוקיינוס.

והריטב"א כתב דלא חשיב מחיצות אלא כל שרואה עצמו תוך מחיצות, ואפשר, גם כונת תוס' כן, אלא שלדעת הריטב"א אף באין רבים בוקעין תוך המחיצות לא חשיב מחיצות, ולדעת תוס', כל שההיקף גדול כל כך שאין בני אדם עושין דוגמתו, אז אתו רבים שבתוך המחיצות ומבטלי מחיצות.

ולפ"ז, בהיקף קטן אף באין המחיצות עשויות בידי אדם, לא אמרינן אתו רבים ומבטלי מחיצתא אף לפי' תוס', וכן משמע דמעלות ומורדות שבא"י נמי אינן עשויות בידי אדם וכן שבילי בית גלגול, אלא כונתם מחיצות שאינן נעשות בידי אדם כדוגמתן, וצ"ע... "עכ"ל.

[ובמש"כ החזו"א "... כשהרבים בוקעין דרך פרצות המחיצות...". נראה דמיירי בפרצות יותר מעשר שכבר נפקו מתורת 'פתח', ואפי"ה רק אם בוקעין רבים דרכן הוא דבטלו

וז"ל המשכנות יעקב סי' קכ"ב [ע' קמ"ד]: "... ודין בקיעת רבים הוא ענין א', שכל מחיצה שרגל רבים עוברת עליו בטל שם מחיצה מינה א, שהוא כמו שיעור ששיערו חכמים... "עכ"ל, ע"ש, והוא להדיא כהצד הראשון הנ"ל.

*

ב. 'אתו רבים', האם החיסרון הוא משום ביטול המחיצות או ביטול הרשות, ונובע מגררי רה"ר ורה"י והמחיצות

הנה בהקדם, נביא את מה שכבר נתבאר לעיל במקומות מפוזרים לגבי גרדי החיסרון של 'אתו רבים ומבטלי מחיצתא' משום שיש לכך השלכות גם לסוגיות של מחיצות וגם לסוגיות של רה"י ולסוגיות של רה"ר.

דכבר הובאו לעיל בפתיחה לחיבור דברי החזו"א בסי' ק"ז סק"א, שהקשה על דברי התוספות בעירובין דף כ"ב ע"ב ד"ה 'דילמא', ומתוך דבריו מתבארת גם החקירה שהובאה כבר כמה פעמים לעיל במהות החיסרון של 'אתו רבים ומבטלי מחיצה', האם פירושו הוא שהרבים דורסים על המחיצות ומבטלים אותן, או שהרבים הסובכים בתוך הרשות מבטלים את הרשות, או בלשון אחרת, האם הרבים מבטלים את כח המחיצות להגדיר את הרשות שביניהן.

וז"ל החזו"א שם: "... וכ"כ בסמוך בד"ה דילמא, דמחיצה שאינה עשויה בידי אדם מודו רבנן דאתו רבים ומבטלי מחיצה,

האם פירושו 'ביטול המחיצה' או 'ביטול הרשות', ע"ש באורך.

וכן שם אות ז', במשנ"ת ביישוב דעת התוס' עירובין כ"ב ע"ב ד"ה 'דילמא', מדוע לא אמרין דאתו רבים ומבטלי את מחיצותיו של תל המתלקט למרות שהן מחיצות בידי שמים, ומאי שנא ממחיצות א"י דאמרין בהו דאתו רבים ומבטלי אותן, ואפילו לרבנן דר' יהודה אמרין בהו 'דאתו רבים'.

וכן שם אות ח' במשנ"ת דעת המהר"ל לגבי מחיצות בידי שמים, שהיא ההיפך מדעת התוספות, ובמה שעולה מכך לגבי החיסרון של 'אתו רבים' ובמה שחולק על החזו"א בזה.

וגם לעיל סי' ב' אות י' במה שנתבאר מח' רבינו יהונתן והב"י לגבי ירושלים, האם סגי בשתי דלתות הננעלות כדי לערבה, או דבעינן עוד תיקון של עמודים, כמש"כ הרבינו יהונתן, ונתבאר שם מחלוקתם בגדר הדין של 'אתו רבים', ע"ש.

ועי' גם לעיל בסי' ו' אות ב', על משנ"ת בסי' שס"ד ס"ב, באיזה אופן מבטל תיקון הדלתות את רשות הרבים לאור החקירה בגדר רשות הרבים, האם מהותה היא מה שהיא 'מסורה לרבים' או שמהותה היא מה שהיא 'משמשת את הרבים', ובגדר החיסרון של 'אתו רבים ומבטלי מחיצתא' העולה מכך, ובמשנ"ת שם דעת המשנה ברורה.

וע"ש גם באות י', במשנ"ת על סי' שס"ד ס"ב, לגבי האם כשלא מתקיימים תנאי רה"ר

המחיצות. ונראה דכתב כן לפי שיטתו באותו סימן בס"ק ה' דפירצה עשר אינה אלא פסול דרבנן ומדאור' אין היא מבטלת את היקף המחיצות. ולפי זה, לר' יהודה דאמר 'דאתו רבים', א"כ רק היכא שהרבים בוקעין דרך אותם פרוצות הוא דמבטלי להיקף המחיצות, ובה תבין דבריו.

וכפי שכבר נתבאר לעיל כל דבר על מקומו, החיסרון של אתו רבים ומבטלי מחיצתא יש בו כאמור שני גדרים עיקריים, א. משום ביטול המחיצות ע"י דריסת או בקיעת הרבים. ב. ביטול הרשות הנובע מכך שרבים סובכים בתוכה וכתוצאה מכך מתבטל התפקיד של המחיצות. ובאמצעות שני גדרים אלו נתבאר מחלוקות רבות לעיל ונזכיר אותן בקצרה.

והכלל העולה הוא, דשני גדרים אלו נובעים מאותן השורשים שנתבארו לעיל בגדר מהותה של רה"ר, וכפועל יוצא מזה גם הגדר של רה"י ומהות תפקידן של המחיצות, האם מהותן הוא לעכב על הרבים, או להגדיר את גבולות הרשות, או להבדיל אותה מהרשויות שלידה, דלכל אלו יש השלכה גם לגדר של אתו רבים ומבטלי את אותן המחיצות.

וראה במה שנתבאר באריכות בזה כבר לעיל בסימן א' אות ג' בביאור מח' התוספות והריטב"א לגבי מחיצות א"י, וההשלכה שיש לכך לגבי החיסרון של 'אתו רבים ומבטלי מחיצתא'.

וכן שם אות ד', לגבי ההשלכה שיש לד' השיטות שיש בגדר מהות המחיצות - על גדר החיסרון של 'אתו רבים ומבטלי מחיצתא',

שלישי לחיסרון של 'אתו רבים', והוא, דלא נאמר חיסרון זה אפילו לר' יהודה אלא במחיצות שאינן גמורות, ודוקא ברשות הרבים, ודוקא דניחא תשמישתייהו, אבל בלא זה גם ר' יהודה מודה דלא אתו רבים ומבטלי מחיצתא. והיינו משום דרק אז אין אותן המחיצות מפקיעות את הדמיון ל'דגלי מדבר', ועי' לקמן בזה בנפק"מ לגבי מדרגות הנדרסות אי חשיבי מחיצה או שלא.

ועל פי צדדי החקירה הזו תתבארנה שפיר עוד כמה מחלוקות בראשונים ובפוסקים, וכבסמוך.

*

ג. תמצית השיטות בסוגיא

בהאי עניינא ד'אתו רבים ומבטלי מחיצתא' איכא כמה סוגיות, שיישובן זו עם זו שנוי במחלוקת הראשונים, והוא המוליד את ההלכה העולה ואת גדרי הדברים.

א. עי' בסוגיא בעירובין דף כ"ב ע"א, דפליגי ר' יהודה ורבנן לגבי פסי ביראות, האם שרי היכא שעוברת רה"ר בין הפסין, דר"י ס"ל דאתו רבים ומבטלי מחיצתא ולכן יסלקנה לצדדים, ורבנן מתירים. ובגמ' שם אמרו ר"א ור' יוחנן, דבמשנה זו הודיעו חכמים את כוחן של פסי הביראות, שאין בקיעת הרבים מבטלתן.

ב. ובסוגיא דעירובין דף כ' ע"א, דאמר ר"א דהזורק לבין פסי הביראות דחייב, מבואר דר"א אכן סובר את דעת חכמים במשנה דדף כ"ב הנ"ל לדינא, דלא אמרינן דאתו רבים

לשיטת רש"י, האם נחשב הדבר כ'כרמלית' או דהויא 'רשות הרבים מדרבנן', ונפק"מ אי מהניא צוה"פ כדי לתקן זאת או דצריך דלתות דוקא, וההשלכה שיש לכך על החיסרון של 'אתו רבים ומבטלי מחיצתא' הן לשיטת רש"י והן לשיטת הרמב"ם.

וכן שם אות י"א, במשנ"ת על סי' שס"ד ס"ב, לגבי האם תיקון רה"ר על ידי דלתות, מצריך דלתות עם צוה"פ דוקא, או אפילו בלא צוה"פ, ע"ש. דמכל הלין מבואר כנ"ל, שיש קשר בין גדרי רה"ר, לגדרי מחיצות רה"י ובין גדר החיסרון של 'אתו רבים ומבטלי מחיצתא'.

ונראה עוד, דלפי משנ"ת לקמן בסי' ט' לגבי גדר ההיתר של צורת הפתח, האם היא משום 'מחיצה' או שהיא משום 'פתח' ע"ש, דצריכה להיות לזה השלכה גם לגדר החיסרון של 'אתו רבים ומבטלי מחיצתא'.

דהסוברים שצורת הפתח היא משום 'מחיצה', נראה דיסברו שהגדר החיסרון של 'אתו רבים' הוא בכך שהם 'מפילים' את המחיצה כמש"כ הריטב"א בעירובין דף כ"ב. ואילו הסוברים שצורת הפתח היא משום 'פתח' לכאורה יסברו שהגדר של 'אתו רבים' הוא בכך שהרבים סובכים בתוך הרשות, שהרי הפתח עצמו עשוי לכניסה ויציאה ואין לרבים מה 'להפיל', ולכן כל החיסרון של 'אתו רבים' הוא במה שיש ריבוי אוכלוסין בתוך הרשות, ואכתי צ"ב.

ולאחר הכל, ראה לקמן במה שנתבארו דברי החת"ס בשו"ת ח"א סי' פ"ט, דיש גדר

ועל זה תירצה הגמ', דשאני פסי ביראות שאין הן מחיצה גמורה, ולכן אתו רבים ומבטלי אותן, משא"כ בשתי מחיצות גמורות לא אתו רבים ומבטלים אותן, וסברת הדבר תתבאר לקמן בע"ה.

וכן מקשה הגמ' מרבנן על עצמם, מהא דחולקים חכמים על ר' יהודה לגבי מי שהיו לו שני בתים ומשני צידי רשות הרבים וכו', דאמרו לו דאין מערבין רה"ר בכך, דהיינו דאתו רבים ומבטלי מחיצתא [או משום שאין תקנה לרשות הרבים ושתי מחיצות אינן רה"י, ויתבאר לקמן], ומאי שנא מפסי ביראות דלא אמרינן הכי. ומתרתה הגמ', דשאני פסי ביראות דיש עליהן מיהא 'שם ד' מחיצות', משא"כ בההיא דר' יהודה דאיכא רק שתי מחיצות. וחזינן מזה, דפסי ביראות עדיפי טפי לענין דלא אמרינן בהו דאתו רבים וכו', מאשר צורת הפתח שבין שתי מחיצות ברשות הרבים, דלא מהניא בהו אלא דלתות [אחת או שתיים, ויתבאר לקמן] אך לא צוה"פ.

והנה, פשטות הסוגיא בעירובין דף ו' הנ"ל היא דאזלא אליבא דר' יוחנן, דאמר דלא מהניא צוה"פ כדי לתקן את רה"ר ובעינן דוקא דלתות משום דאתו רבים ומבטלי מחיצתא, וזו היא גם מסקנת הסוגיא דדף כ"ב הנ"ל אליבא דר' יוחנן, דאמרינן דלא ס"ל את דעת רבנן, אלא כר' יהודה ס"ל לגבי פסי ביראות דאתו רבים ומבטלי מחיצתא ובעינן דוקא דלתות.

ולפי זה יש לפסוק כדעת ר' יהודה דאמרינן דאתו רבים ומבטלי מחיצתא - הן בפסי ביראות, והן בצורת הפתח, וכן פסקו הרשב"א,

ומבטלים את המחיצות ומשו"ה הזורק לבין הפסים חייב למרות שהרבים בוקעין שם, ומחמת סוגיא זו אמרה הגמ' בדף כ"ב דר"א דאמר כאן הודיעך כוחן של מחיצות, פירושו הוא ד'כאן וס"ל'.

ג. ובסוגיא דעירובין דף ו' ע"א-ב, מבואר דמסקינן דרה"ר אינה ניתרת אלא על ידי דלתות, וכמו שאמר ר' יוחנן שירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה חייבין עליה משום רה"ר. וכל מח' חכמים וחנניא בברייתא בדף ו' ע"א היא רק לגבי מבואות המפולשים, האם סגי בצוה"פ מכאן ולחי או קורה מכאן כחכמים, או דבעינן נמי דלתות כחנניא אליבא דב"ה. ומ"מ מבואר להדיא בסוגיא שם, דצוה"פ לא מהניא ברה"ר משום דאתו רבים ומבטלי מחיצתא ולכן בעינן דוקא דלתות, ננעלות או שלא ננעלות, כמח' הראשונים בזה.

ומכוח דברי ר' יוחנן אלו לגבי ירושלים שאינה ניתרת אלא בדלתות, מסיקה הגמ' בדף כ"ב ע"א הנ"ל, דהגם דר' יוחנן נמי אמר שם כר"א דבההיא משנה הודיעוך חכמים את כוחן של המחיצות - מ"מ לא ס"ל לר' יוחנן כך להלכה, דהיינו 'כאן ולא ס"ל'.

ומקשה הגמ' בדף כ"ב הנ"ל סתירה מדר' יהודה על ר' יהודה ומדרבנן על רבנן, דר' יהודה הוא הסובר דמי שיש לו שני בתים משני צידי רה"ר דעושה לו לחי מכאן ולחי מכאן ונושא ונותן באמצע, דהיינו דלא אמרינן דאתו רבים ומבטלי מחיצתא, ולגבי פסי ביראות ס"ל לר' יהודה דכן אמרינן דאתו רבים ומבטלי מחיצתא.

משום דלא אמרינן דאתו רבים ומבטלי מחיצתא, דהיינו שהסוגיא דהתם אולא כחכמים ולא כר' יהודה.

וכתב החזו"א בסי' ק"ז סק"ד, דמשמע מהסוגיא שם דהברייתא דד' רשויות הנ"ל היא אליבא דהילכתא. ולפי זה, יש לפסוק כדעת חכמים ולא כר' יהודה, ונמצא דהסוגיא דעירובין דף ו' דמבואר ממנה דר' יוחנן ס"ל כר' יהודה וכל הסוגיא אולא אליביה, סותרת לסוגיא דשבת דף ו' הנ"ל דאולא אליבא דרבנן והיא לא להלכה.

ובזה נחלקו הראשונים: דהרשב"א כתב דמהסוגיא בעירובין דף ו' מוכח שיש לפסוק להדיא כר' יהודה דאתו רבים ומבטלי מחיצתא, ובפרט משום שר"א שפסק כחכמים היה תלמידו של ר' יוחנן ואין לפסוק כדברי התלמיד במקום הרב, ולכן בין בפסי ביראות [שזו המשנה ב"ב] ובין בצוה"פ [שזהו הדין של ירושלים] פסקינן כר' יוחנן וכר' יהודה דאתו רבים וכו'.

וכתב הרשב"א, דכל זה הוא בדעת ר' יהודה, אבל בדעת רבנן, הגם דלא קי"ל כוותייהו, כתב דלא אמרינן דאתו רבים ומבטלי מחיצתא אפילו בצורת הפתח ולא רק בבין הפסים. והיינו טעמא, משום שצוה"פ נחשבת כמחיצה לכל דבריה והיא משמשת כמחיצה שלישית המחברת את שתי המחיצות השלימות המונעת מן הרבים לבטלה.

וז"ל הרשב"א ב"ב דף ו' ע"ב: "... והלכך אף כאן שיש לו צורת פתח הרי הוא כדופן שלישית

הרמב"ן, בעה"מ, הר"ן וריטב"א והרא"ש פ"א ס"ח והג"א שם, וכן משמע מרש"י כפי שיבואר.

ומעתה המשנה בריש פרק עושין פסין [י"ז ע"ב] דעושין פסין לביראות, מיירי לפי ר' יהודה בגוונא שאין עוברת דרך הרבים בין הפסים, אלא שהרבים נכנסים לתוכה לשאוב מן הבור שהוא רה"י מצד עצמו ויוצאים, וכל מאי דאסר ר' יהודה הוא היכא שעשו פסין שאין ביניהן בור או שהרחיבו הפסים כך שתהיה עוברת דרך רבים ביניהן.

וכן נקט כדבר פשוט המשכנ"י סי' קכ"א [ע' קי"ד ד"ה 'ואף'], ולפי חילוק זה ייסד שגם הרז"ה ורמב"ן שפסקו כר' יהודה דאתו רבים, מודים דהיכא שאין בקיעה קבועה של דרך הרבים, דגם לר' יהודה לא נימא דאתו רבים, ובכך יישב מדוע פסקו הרז"ה והרמב"ן את הסוגיא דדף ז' ע"ב 'מבוי שנפרץ במלואו לחצר ונפרצה חצר כנגדו – חצר מותרת ומבוי אסור' דבפשיטות אתי רבנן דלא אתו רבים ומבטלי מחיצתא. והביאור הוא כנ"ל, דהתם לא הויא בקיעה קבועה של רבים לתוך החצר, אלא כמו של מבוי המפולש דגם ר' יהודה מודה בזה, ע"ש.

ד. מאידך, בסוגיא דמסכת שבת דף ו' ע"א-ב, מובאת הברייתא דד' רשויות, ואמרינן שם לגבי חריץ עמוק י"ט וגדר גבוה י"ט, ד'זהו רה"י, ומקשינן התם, 'זהו' למיעוטי מאי, ומסיקה הגמ' שם, שהברייתא באה למעט את דברי ר' יהודה דאמר בעירובין דף כ"ב הנ"ל, דאם היתה דרך רה"ר עוברת בין פסי הביראות יסלקנה לצדדים, קמ"ל דאיי"צ לסלק אותה

היכא שהרבים דורסים שם תדיר דאז הוא דאמרינן דאתו רבים ומבטלי את הפתח, אבל היכא שאין דריסה תדירה של רבים למרות שמדי פעם עוברים שם רבים, לא מבטלי הרבים את צורת הפתח.

וכתב הריטב"א, דלכן מודה ר' יוחנן במבואות המפולשים שאין הרבים מבטלים את המחיצה למרות שעוברים שם רבים, והיינו משום שאין שם 'מעבר תדיר', ושיטתו תתבאר לקמן בע"ה באורך, דס"ל לריטב"א שצוה"פ היא מדין 'פתח' ולכן רק רבים התדירים שם מבטלים אותה.

ושו"ר במשכנ"י סי' קכ"א [ע' קי"ד, קי"ט] דחילק כן מדנפשיה, מדיוק דברי המשנה בעירובין כ"ב ע"א בדעת ר' יהודה, דאם היה דרך הרבים מפסקתן יסלקנה לצדדין דמשמע מזה דאם אין לרבים דרך קבועה בין הפסים גם ר' יהודה מודה דלא אמרינן דאתו רבים, ויישב בזה סתירה בדברי הרמב"ם [ע"ש בע' קי"ט ד"ה 'אבל'], הרי שיש חילוק בין שימוש תדיר לשימוש שאינו תדיר.

ועד כה מנינו ג' שיטות בזה: א. **שיטת התוס'** דפסקינן כרבנן לגבי פסי ביראות דלא 'אתו רבים' וכו', אבל בצוה"פ אפילו רבנן מודים דאתו רבים מבטלים אותה. ב. **שיטת הריטב"א** וסיעתו דפסקינן כר' יהודה דאפילו בפסי ביראות דאתו רבים וכו' וכ"ש בצורת הפתח, אבל לרבנן אפילו צוה"פ לא מתבטלת ע"י בקיעת הרבים. ג. **שיטת הריטב"א**, דאפילו לר' יוחנן הסובר דאתו רבים ומבטלי המחיצה, היינו דוקא היכא שדורסים תדיר עליה.

ולא מבטלה להו בקיעת הרבים...". ולפי זה, כ"ש שבפסי ביראות שיש להן 'שם ד' מחיצות' דיסברו רבנן דלא אתו רבים ומבטלי מחיצתא [ועי' גם ברשב"א בדף י' ע"ב שכתב להדיא שצוה"פ היא 'מחיצה' ממש, והר"ד לקמן בעניין צוה"פ].

אבל התוס' בעירובין דף ו' ע"ב ד"ה 'והאמר' כתבו דלא כהרשב"א, אלא דנהי דהסוגיא שם אזלא לפי ר' יהודה וכנ"ל דאתו רבים ומבטלי מחיצתא, מ"מ אנן קי"ל כרבנן, ומיהו מר' יהודה הסובר דאתו רבים ומבטלי 'שם ד' מחיצות' של פסי ביראות, נלמד אנן גם לרבנן, דבשתי מחיצות שאינן חשובות ברה"ר - דלא מועילה צוה"פ ובעינן דוקא דלתות. משא"כ בפסי ביראות, דיח עליהן שם ד' מחיצות ס"ל לרבנן דלא אתו רבים וכו'.

ונמצא דפליגי הרשב"א והתוס' בדעת רבנן לגבי צוה"פ ברה"ר, דלרשב"א היא מחיצה גמורה ולכן לא אמרינן בה דאתו רבים ומבטלי לה [אבל לא פסקינן כוותייהו], ואילו לתוס' גריעא צוה"פ מפסי ביראות ואפילו לרבנן שאמרו שבפסי ביראות לא 'אתו רבים', אמרינן בה דאתו רבים, משא"כ בפסי ביראות [ופסקינן כוותייהו], וצ"ב במאי פליגי, ויתבאר לקמן, ובמשנ"ת שם גם דעת הריטב"א שהיא דעה שלישית בזה.

והנה, בריטב"א בעירובין דף כ"ב ע"א מבואר, דקיימא לן כר' יוחנן דאתו רבים ומבטלי מחיצתא, וכתב שם שהחיסרון של 'אתו רבים' הוא שהם 'מפילים' את המחיצות ומבטלים את הפתח, אלא שכתב שכל זה רק

אבל מאידך כתב בפ"ז הל"ג, וז"ל: "... הזורק מרה"ר לבין הפסין חייב ... ואפילו היו רבים בוקעין ועוברין בין הפסין לא בטלו המחיצות והרי הן כחצר שהרבים בוקעין בה והזורק לתוכן חייב ... עכ"ל. דמבואר דפסק דההלכה היא כר"א שפסק כרבנן דלא אתו רבים ומבטלי מחיצתא, ודבריו צ"ב. ומ"מ, הרשב"א בחידושו בעירובין בדף ו' נקט שהרמב"ם פסק כחכמים דר' יהודה, ע"ש.

וכן קשה ממש"כ הרמב"ם בריש פ"ד משבת ובריש פ"א מעירובין, דכדי ליצור רה"י בעינן דוקא דלתות הננעלות בלילה, כדעת ר' יוחנן לגבי ירושלים, דמשמע דס"ל דאתו רבים. אבל מאידך פסק בפ"ז ה"י משבת, שבשתי מחיצות בשני צידי רה"ר מהניא בהו דלתות משני צדיהן כדי להתיר טלטול אבל אין הן צריכות להיות נעולות, וכתב המ"מ שם, דטעמו הוא משום דפסק כחכמים דלא אתו רבים, ונתחבטו בזה טובא המפרשים, וראה במה שיישבנו כאן בסוף העניין.

ואותה סתירה לכאורה ישנה גם בדברי הרי"ף והרא"ש. דשניהם פסקו בפ"ק את דברי ר' יוחנן לגבי ירושלים דבעינן דלתות הננעלות, וכלומר דאמרינן דאתו רבים וכו', וכן כתב הרשב"א בדף ו' ע"ב להדיא.

אבל מאידך העתיקו הרי"ף והרא"ש את לשון המשנה בדף כ"ב כצורתה ללא השקו"ט שבגמ', וכתבו הפוסקים בהרבה מקומות דכל היכא שהרי"ף העתיק רק את המשנה ולא את השו"ט שבגמרא ס"ל דהלכה כחכמים [לדוגמא ראה ב"י סי' תקל"ו אות ד', וב"ח סי' רנ"ד, אך

ועוד יש שיטת רביעית, והיא **דעת בעה"מ**, דמעיקר הדין פסקינן כרבנן אפילו לגבי צוה"פ, אלא דיש לחוש לחומרא לדעת ר' יהודה גם בפסי ביראות, כבסמוך. וההבדלים בין יתבארו לקמן בע"ה.

והנה, שיטת רבינו יהונתן [ע' ב. בדפי הרי"ף] הסובר שגם לאחר שיש לירושלים שתי דלתות הננעלות בלילה לא סגי בכך כדי לערב משום שהיא 'כרמלית', כבר נתבארה היטב לעיל בסי' ב' בשרשי המחלוקות בענייני רשות היחיד אות י', ובמה שנחלק עליו הבית יוסף, ע"ש.

ולגבי פסי ביראות, הראשונים שפסקו כדעת רבנן דלא אתו רבים וכו' הם התוספות בדף ו' הנ"ל, הרע"ב בפיה"מ, הג"א בריש פ"ב בשם סמ"ק, והגה"מ פ"ז הל"ג אות ט', וכן נקט להלכה החזו"א סי' ק"ז סק"ד.

אבל ש"ר פסקו כר' יהודה דאתו רבים ומבטלי מחיצתא בפסי ביראות וכל שכן בצוה"פ. וגם בעה"מ [ע' ו' ברי"ף] שפסק מעיקר הדין כרבנן, כתב דלחומרא יש לחוש לדעת ר' יוחנן שפסק כר' יהודה, למרות דקי"ל כרבנן.

והנה, בדעת הרמב"ם מצינו מבוכה בפוסקים. דמחד פסק הרמב"ם [פ"ד ה"א משבת, וכן בפ"א ה"א מעירובין] את הא דאמר ר' יוחנן גבי ירושלים דלא מהניא בה צורת הפתח ובעינן דוקא דלתות הננעלות, וכסהוגיא דעירובין דף ו', ולכאורה היה מקום לומר לפי זה שפסק כדעת ר' יהודה דאתו רבים ומבטלי מחיצתא.

ברה"ר וחזר בו ממאי דקסבר מעיקרא, וס"ל כעת דהגם שבצוה"פ כן אמרינן דאתו רבים ומבטלי מחיצתא כמו שאמר ר' יוחנן לגבי ירושלים, מ"מ בפסי ביראות לא אמרינן כן משום דעדיפי בכך שיש עליהם 'שם ד' מחיצת' וכנ"ל, ע"ש.

וכלומר, נהי דפסקינן כדעת ר' יוחנן לעניין צורת הפתח דאמרינן בה דאתו רבים ומבטלי לה, מ"מ גם ר' יוחנן מודה דבפסי ביראות לא אמרינן דאתו רבים ומבטלי לה, וכדעת חכמים דר' יהודה, והחידוש הוא שגם חכמים המתירים בפסי ביראות אוסרים בצוה"פ משום שהרבים מבטלי לה.

וכן ביאר החזו"א את דעת הרמב"ם הרא"ש והרי"ף הנ"ל, דבאמת לעולם פסקינן כרבנן דר' יהודה, אבל כל זה הוא רק בפסי ביראות דעדיפי ולא אמרינן בהו דאתו רבים וכו', משא"כ לגבי צוה"פ, בזה שפיר מודו גם רבנן דאתו רבים ומבטלי לה ולכן פסק הרמב"ם פי"ד ה"א את דברי ר' יוחנן לגבי ירושלים. וכן חילק גם הבית אפרים הנ"ל בדעת הרי"ף ע"ש.

אלא שהחזו"א שם הסיק לבסוף עכ"פ בדעת ר' יוחנן עצמו, דמהסוגיא דדף כ"ב ע"ב לגבי מעלות ומורדות דא"י, מוכרע דר' יוחנן ס"ל דוקא כר' יהודה ודלא כרבנן ותו אין לפרש כך את דעת הרי"ף. אבל בכל זאת לעניין הלכה הכריע החזו"א בסי' ק"ז סק"ד כפי החילוק דלעיל, דקי"ל כרבנן אך יש חילוק בין פסי ביראות דלא אמרינן בהו דאתו רבים' לבין צוה"פ שכן אמרינן בהו דאתו רבים'.

זהו רק מעט מן המעט], וכן צ"ל גם כאן, דסתמא דמילתא דהילכתא כחכמים דלא אמרינן דתו רבים, וכמש"כ הרע"ב שם, וכן הקשה החזו"א בסי' ק"ז סק"ד.

ובאמת, נחלקו בזה המשכנ"י בסי' קכ"א והבית אפרים בסימן כ"ה בדעת הרמב"ם והרי"ף והרא"ש, דהמשכנות יעקב כתב שהרי"ף פסק כרבי יהודה וכפשטות הסוגיא דעירובין דף ו', ואילו הבית אפרים כתב דהרמב"ם פסק כרבנן, עיין שם באריכות הדברים.

ובחזו"א בסי' ק"ז סק"ד הסיק מכוח סתירת הסוגיות הזו, שיש חילוק בין צורת הפתח לבין פסי ביראות לעניין אתו רבים ומבטלי מחיצתא' כפי שחילקו גם התוס' הנ"ל, דבצוה"פ גם רבנן מודים דאמרינן דאתו רבים וכו', ורק בפסי ביראות הוא דלא אתו רבים, וביאר החזו"א, דהמקור לכך הוא מהסוגיא דמסכת שבת דף ו' הנ"ל, שהיא אליבא דהלכתא, דמוכח דקי"ל לגבי פסי ביראות כר"א בעירובין דף כ' הנ"ל הסובר כדעת רבנן, דלא אמרינן דאתו רבים וכו'.

וחידוש החזו"א בסי' ע"ד סק"ב יותר ממה שכתבו התוס' הנ"ל, דבאמת גם ר' יוחנן שהחמיר בצוה"פ לומר שהרבים מבטלים אותה, יכול שפיר לסבור כר"א לגבי פסי ביראות דלא אמרינן בהו דאתו רבים ומבטלי מחיצתא, כיון דלמאי דמסקינן בגמ' שם אליבא דרבנן דשאני פסי ביראות משום דאיכא בהו 'שם ד' מחיצות' – י"ל שפיר שגם ר' יוחנן מודה בזה לר"א דפסי ביראות עדיפי מאשר צוה"פ

דהסיקה דמח' חנניא ות"ק היא רק לגבי מבווי המפולש ולא לגבי רה"ר, היא לא אליבא דהילכתא, משום שהסוגיא שם היא אליבא דר' יוחנן ור' יהודה, ולכן כתב הרמב"ם שגם רה"ר מערבה בדלתות אע"פ שאינן נעלות, כחנניא, וע"ש עוד במה שתמה הרשב"א עליו.

אבל עי' במ"מ כפי"ז ה"י, שפירש בדעת הרמב"ם אחרת מהרשב"א הנ"ל, וכ"כ הבי"ב בסי' שס"ד. דאמנם גם לפי הרמב"ם מסקנת הגמ' בדף ו' ע"ב היא להלכה, דהיינו דת"ק וחנוניא נחלקו רק לגבי מבואות המפולשים [שאינם רה"ר, משום שאינם רחבים ט"ז אמה, לשיטתו שאם רחב ט"ז אמה הוא רה"ר גם בלא ס' ריבוא בוקעין בה].

ופסק הרמב"ם בזה כת"ק דאין צריך דלתות כלל, וכסהוגיא בדף ז' ע"א בדעת רב יוסף, דלת"ק אפילו כשהמבוי פתוח משני ראשיו לרשות הרבים נמי סגי בצוה"פ ואי"צ דלתות. אבל לגבי רשות הרבים שצריכה דלתות ננעלות למד הרמב"ם מסוגיית הגמ' שם דנהי דבעינן דלתות, מ"מ אי"צ שתהיינה נעולות בלילה, ע"ש באורך.

ומצינו עוד מח' בין הראשונים, גם אם פסקינן כר' יוחנן, האם רה"ר הצריכה דלתות הננעלות בלילה, צריכה דוקא שתי דלתות למרות שרה"ר דעלמא סגי לה בג' מחיצות, והיינו משום שדלתות אינה מחיצה גמורה [רש"י שהובא בתוס' ו' ע"א ד"ה 'והאמר'] או דדלת הננעלת בלילה היא מחיצה גמורה ולכן סגי רק בדלת אחת ברה"ר [ר"י בתוס' שם] ועי' במג"א סי' שס"ד סק"ב שהביא הדעות בזה.

ובקצרה, בתוספות בעירובין דף ו' מבואר, דגם רבנן דר' יהודה מודים שבצוה"פ אמרינן דאתו רבים ומבטלי מחיצתא ורק בפסי ביראות ס"ל לרבנן דלא אתו רבים ומבטלי מחיצתא ובאמת פסקינן כרבנן בזה. אבל הרשב"א וסיעתו פסקו כר' יהודה, הן לגבי צוה"פ והן לגבי פסי ביראות דאתו רבים וכו'. ובאמת פליגי הרשב"א והתוס' בדעת רבנן, האם סבירא להו שבצוה"פ אתו רבים וכנ"ל.

והנה, כתב הרשב"א בחידושו עירובין דף ו' ע"ב, דהרי"ף פסק כר' יוחנן בדף כ"ב ע"א, דאמרינן דאתו רבים ומבטלי את פסי הביירות. וכד נעייין בדבריו נראה, שהוא כתב כן לשיטתו, דלרבנן אין הבדל בין צוה"פ לבין פסי ביראות, דבתרווייהו לא אמרינן 'דאתו רבים וכו'. ולכן הוכרח הרשב"א לומר שהרי"ף שפסק את ר' יוחנן לגבי ירושלים, דמיירי בצוה"פ, יפסוק גם כמותו לגבי פסי ביראות לאיסור, דמאי שנא.

אבל לפי מה שחילקו התוספות בעירובין הנ"ל, בין צוה"פ שבה גם רבנן מודים דאתו רבים וכו', לבין פסי ביראות שבהם לא אמרינן שבקיעת הרבים מבטלתן, כרבנן, אזי שפיר י"ל שגם הרי"ף ס"ל הכי, ולכן, הגם שפסק את דברי ר' יוחנן לגבי ירושלים דמבואר דצוה"פ אתו רבים ומבטלי לה, אפי"ה יכול הרי"ף שפיר לפסוק כרבנן לגבי פסי ביראות דלא אתו רבים ומבטלי לה, וזו סברת הבית אפרים, ודו"ק.

וכבר נתבאר לעיל, שהרשב"א בעירובין דף ו' כתב שהרמב"ם פסק כחכמים דלא 'אתו רבים', ולכן כל הסוגיא בעירובין דף ו' ע"ב

סק"ג, רס"ז, רע"ב ס"ק ט"ו. ועוד האריכו האחרונים לדון בדברי הרמב"ם.

ולהלכה

הטור והשו"ע בסי' שס"ד ס"ב הביאו את שתי הדעות בגמ', דדיעה קמייתא כתבו דברה"ר בעינין דוקא דלתות ננעלות וכו' יוחנן, ובדיעה שניה הביאו את דעת הרמב"ם שאין צריך שתיעלנה דוקא. וכאמור, בפשטות יש מקום לומר [וכ"כ הביה"ל בסי' שס"ד ס"ב] שהדיעה הראשונה ס"ל כדעת ר' יוחנן הסובר כר' יהודה דאתו רבים וכו', והדיעה השניה ס"ל דלא אתו רבים וכו', כרבנן, ולכן קי"ל כדיעה הראשונה דאמרינן דאתו רבים ומבטלי מחיצתא בין בצוה"פ ובין בפסי ביראות ולכן צריכינן לפחות דלת אחת הננעלת [ועי' פמ"ג א"א שס"ד סק"ב].

אבל לפי משנת' לעיל סברת התוס' הנ"ל, שצוה"פ גריעא מפסי ביראות אפילו לרבנן, כבר אין הכרח לפרש כן, משום דשפיר י"ל דלגבי פסי ביראות גם הדיעה הראשונה בטושו"ע שהחמירה בצוה"פ דאתו רבים וכו', מודה דלא אתו רבים וכו' בפסי ביראות, מן הטעם הנ"ל דפסי ביראות עדיפי משום דאית להו שם ד' מחיצות, משא"כ בצוה"פ דגריעי שבזה כו"ע מודו דאתו רבים וכו'. וכן נקט החזו"א בסי' ק"ז סק"ד להלכה, דבפסי ביראות קי"ל כר"א דלא אתו רבים ומבטלי מחיצתא, וכבר הוזכרו דבריו לעיל.

ונפק"מ מזה לדעת השו"ע בדיעה הראשונה היא לגבי לפסי ביראות ברה"ר האם

ולפי זה, הוכיח הדברי יחזקאל סי' ה' אות ג' דרש"י שהצריך שתי דלתות ננעלות פסק גם הוא כר' יוחנן, והתוס' שהצריכו רק דלת אחת אזלו לשיטתייהו דפסקינן כרבנן וכדלעיל. אבל ראה לקמן שנוספה כאן גם דעת הרשב"א ונתבארו בזה שתי שיטות שהן ג', ע"ש.

והנה, לעיל הבאנו את מה שקשה על מש"כ הרמב"ם בריש פי"ד משבת ובריש פ"א מעירובין, דכדי ליצור רה"י בעינן דוקא דלתות הננעלות בלילה, כדעת ר' יוחנן לגבי ירושלים, דמשמע דס"ל 'דאתו רבים'.

אבל מאידך פסק בפי"ז ה"י משבת, שבשתי מחיצות בשני צידי רה"ר מהניא בהו דלתות משני צדיהן כדי להתיר טלטול אבל אין הן צריכות להיות נעולות, וכתב המ"מ שם, דטעמו הוא משום דפסק כחכמים דלא 'אתו רבים', ונתחבטו בזה טובא המפרשים, ועי' בבית אפרים סי' כ"ו בשם ספר מעשה רוקח, ועוד רבים.

ושור"ר בדברי יחזקאל סי' ה' אות כ"ג, שיישב את דעת הרמב"ם על פי מש"כ המ"מ בריש פי"ז בדעת הרמב"ם, וכבר הו"ד לעיל בענייני רה"י בדעת הרמב"ם, דלענין רה"י שחייבים עליה מי שזורק לתוכה בעינין אכן ד' מחיצות, דהיינו שתי דלתות הננעלות בלילה, אבל גם בשלש מחיצות, או אפילו שתי מחיצות ודלתות שאינן נעולות, הגם דעדיין אין זו רה"י גמורה, מ"מ כבר אין זו רה"ר, ומדאור' אכן מותר לטלטל בתוכה כמו ברה"י, אלא שרבנן אסרו הטלטול בכרמלית, ובכה"ג חזרו והתירו כמו ברה"י, ע"ש. ועי' בזה גם באבנ"ז סי' רס"ה

גופא פליגי, דס"ל דרק ג' מחיצות הן רה"י דאור'. ובמבואות המפולשים שאינן רה"ר מודו גם רבנן דסגי בדלת אחת.

ונפק"מ, אי נימא דלית לן רה"ר דאור' האידינא, דלתי' קמא גם רבנן מודו לר' יהודה דמערבין ברשות הרבים, ואילו לתי' בתרא לעולם פליגי רבנן כיון דהוו רק שתי מחיצות. וזה החלי.

איתא בגמ' עירובין דף ו' ע"א וע"ב: "... תנו רבנן, כיצד מערבין דרך רשות הרבים, עושה צורת הפתח מכאן ולחי וקורה מכאן. חנניה אומר, בית שמאי אומרים עושה דלת מכאן ודלת מכאן, וכשהוא יוצא ונכנס נועל. בית הלל אומרים עושה דלת מכאן ולחי וקורה מכאן.

ורשות הרבים מי מערבא, והתניא, יתר על כן אמר רבי יהודה, מי שהיו לו שני בתים משני צידי רשות הרבים עושה לחי מכאן ולחי מכאן או קורה מכאן וקורה מכאן ונושא ונותן באמצע. אמרו לו אין מערבין רשות הרבים בכך.

וכי תימא בכך הוא דלא מערבא הא בדלתות מערבא [ולרש"י שהובא בתוס' ד"ה 'והאמר', הקושיא היא על הא דשרי ר' חנניא לפי ב"ה בלחי או קורה מצד אחד למרות שיש דלת בצד השני ולמרות דאפשר שהיא אכן ננעלת. ולר"י בתוס' שם, הקושיא היא משום דמשמע ליה שהדלת אינה ננעלת, אבל אם היא ננעלת שפיר דמי משום שיש ג' מחיצות, ותו לא אמרינן 'דאתו רבים'], והאמר רבה בר בר

אתו רבים ומבטלי להו או שלא. ומזה שהשו"ע לא הזכיר מידי מזה, לכאורה משמע דס"ל גם בפסי ביראות דאתו רבים וכו' כר' יהודה ולכן אין הזורק לתוכן חייב, ודו"ק.

אבל עי' במשנת רבי אהרן סי' ו', שכתב בבאיור דברי השו"ע בסי' שמ"ה ס"ז, להוכיח שדעת השו"ע היא דס"ל דההלכה היא שלא אתו רבים ומבטלי מחיצתא אפילו בצורת הפתח, ולכן גם בפלטיא [שמתקבצים בה רבים] כתב השו"ע שצריך שיהיו הפתחים מפולשים, וכמש"כ המג"א שיהיו גם מכוונים זה כנגד זה, ולפי זה מוכח דמהני היקף צוה"פ להתיר גם את הפלטיות שבעיר אם אין פתחיהן מכוונים, ע"ש.

*

ד. עירובין ו' ע"ב תוד"ה 'וכי': במח' ר"י
ורבנן בב' אופנים לפי שני תי' התוס' שנחלקו
בגדר של 'אתו רבים'

תמצית העניין: יתבאר דשני תירוצי התוס' ד"ה 'וכי' פליגי בגדר החיסרון של 'אתו רבים', אם הוא משום ביטול המחיצה או ביטול הרשות, ולפי זה גם תתבאר בשני אופנים המחלוקת בין ר' יהודה לרבנן: דלתי' קמא בתוס' ס"ל לר' יהודה דבשתי מחיצות גמורות ולחי תו לא אמרינן 'דאתו רבים', ורבנן פליגי על ר' יהודה משום דס"ל ד'אתו רבים' אפילו בכה"ג, וכ"פ גם רבינו יהונתן [ע' ו'].

ואילו בתי' בתרא ס"ל לר' יהודה דשתי מחיצות הן רה"י מדאור', ורבנן על זה

כדי להיות רה"י, ולכן סגיי בלחי שהיא משום היכא בלחוד כדי להתיר את הטלטול, ע"ש. והיינו כנ"ל, דלרבה ס"ל לר' יהודה דלר"ה בעינן ג' מחיצות, אלא דס"ל דלחי הוא משום מחיצה והלחי הוא המחיצה השלישית. ואילו לר"ב דלחי הוא משון היכר, ע"כ ס"ל לר' יהודה דסגיי בשתי מחיצות לר"ה.

ואם כן לכאורה, למאי דקי"ל בסוגיא דהתם להלכה דלחי הוא משום מחיצה, אזי גם לר' יהודה בעינן ג' מחיצות כדי להיות רה"י, ומכיון שהלחי הוא 'מחיצה' הוא בא להשלים לר' יהודה את המחיצה השלישית כדי שתהיה זו רשות היחיד.

ולפי זה, יל"פ גם את דעת רבנן דפליגי על ר' יהודה בשני אופנים: האופן הראשון הוא, משום דס"ל שבשתי מחיצות מקבילות ברשות הרבים אמרינן דאתו רבים ומבטלי מחיצתא דלחי ותו אין כאן מחיצה שלישית והויא רשות הרבים מדאורייתא. וכ"כ הריטב"א בדף כ"ב ע"א בדעת התוספות, והו"ד בביה"ל בריש סי' שס"ג ע"ש.

וכן משמע גם מפשטות הסוגיא דדף כ"ב ע"א דמקשינן על רבנן מדבריהם עצמם לעניין 'אתו רבים', ומתצינן שיש חילוק בין שתי מחיצות דאמרינן בהו 'דאתו רבים' לבין שם ד' מחיצות שבפסי ביראות דלא אמרינן 'דאתו רבים'.

אך יש לפרש את דבריהם גם בעוד אופן, וכמש"כ התוס' בדף י"ב ע"ב, דגם רבנן מודים לר' יהודה דמדאור' סגיי בשתי מחיצות

חנה אמר רבי יוחנן - ירושלים אילמלא דלתותיה ננעלות בלילה חייבין עליה משום רשות הרבים [דהיינו, לרש"י בתוס' הנ"ל לא סגיי בג' מחיצות ודלת אחת נעולה, משום שאינה מחיצה גמורה, ובעינן דוקא שתי דלתות ננעלות. אבל לר"י שם צ"ל, דבעינן שאותה דלת שהיתה שם תהיה נעולה, וסגיי בדלת אחת נעולה] ... אמר רב יהודה הכי קאמר, כיצד מערבין מבואות המפולשין לרשות הרבים עושה צורת הפתח מכאן ולחי וקורה מכאן... ע"כ.

והנה, בדעת ר' יהודה שהתיר לערב בשתי מחיצות ברה"ר, לכאורה מצינו מחלוקת בגמ' עירובין דף י"ב ע"ב, מאיזו סיבה התיר ר' יהודה לערב בלחי בגוונא של שתי מחיצות המקבילות ברה"ר, האם משום דס"ל דלחי הוא משום מחיצה ונמצא דיש כאן ג' מחיצות מדאורייתא והויא רשות היחיד. או משום דס"ל לר' יהודה דסגיי רק בשתי מחיצות כדי להיות רשות היחיד, ולכן הוא דמהניא הלחי שהיא משום היכר.

דנחלקו שם רבה ור"ב לגבי לחי, האם הוא משום היכר או שהוא משום מחיצה, דרבה ס"ל דלחי הוא משום מחיצה, ור"ב ס"ל שגם לחי הוא משום היכר כמו קורה. והקשה רבה שם לר"ב מדברי ר' יהודה הנ"ל שהתיר לערב בשתי מחיצות ברה"ר על ידי לחי, דמוכח מזה שלחי הוא משום מחיצה ויש כאן שפיר שלש מחיצות דהו"ו רה"י.

והשיב ר"ב שם, דאין ראייה מדברי ר' יהודה משום שהוא סובר דדי בשתי מחיצות

וי"ל, דמעיקרא ס"ד ודאי דמיירי ר' יהודה ברוחב ט"ז אמה, אבל לפי המסקנא דמשני כיצד מערבין מבואות המפולשות הכי נמי ההיא דיתר על כן איירי במבוי המפולש ואין רוחב ט"ז. ובכך הוא דלא מיערבא הא בדלתות מיערבא, ולא קשה מירושלים דהוי רוחב ט"ז אמה... "עכ"ל.

ומשמע מתירוץ זה של התוס', דרק במבוי המפולש שאינו רחב יותר מי"ג אמה ושליש הוא דאמר ר' יהודה דמהניא לחי או קורה משום שאינו רה"ר גמורה, אבל היכא שבין שתי המחיצות יש רוחב ט"ז אמה גם ר' יהודה מודה דהויא רה"ר גמורה ומודה בה דלא מהניא בזה הלחי לשווייה לשתי מחיצות אלו לרשות היחיד.

וצ"ב אמאי לא, שהרי אנן קיימינן השתא כאמור דלחי הוא משום מחיצה, והלחי נעשה המחיצה השלישית של המבוי, ואמאי יש חילוק בין רשות הרבים גמורה לבין מבוי המפולש שאינו רה"ר גמורה לעניין ההיתר של הלחי [ומיירי שהלחי רחב מספיק כדי שהפתח שישאר אינו גדול מי' אמות כמש"כ התוס' לעיל ע"א ע"ש] וקשה כנ"ל מדוע שלא יועיל לחי זה להפוך את רשות הרבים זו לרשות היחיד מדאור' מחמת הלחי, ומדוע במבוי המפולש כן יועיל הלחי.

והנראה בזה לומר, שתירוץ זה של התוס' סובר שמהות החיסרון של 'אתו רבים' הוא כמו שנתבאר לעיל דעת ר"ח בדף כ"ב, דכל היכא שישנה כאן צורה של רה"ר הדומה לדגלי מדבר, דהיינו ט"ז אמה ורבים

ולחי כדי שתהיה זו רה"י מדאור' ורק מדרבנן הצריכו מחיצה שלישית גמורה. וכבר תמה על דבריהם הביה"ל הנ"ל, דמשום ד'אתו רבים' הרי אין כאן כלל מחיצה וכנ"ל בדברי הריטב"א, אבל עי' בתוס' רא"ש שם, שכתב דכוונת התוס' היא למבוי המפולש שאינו רחב ט"ז, דהתם כל מה דאמרינן 'אתו רבים' הוא רק מדרבנן. ע"ש.

והנה, למרות דאנן קי"ל כאמור דלחי משום מחיצה, ומפשטות הגמ' מוכח דאין צריך לחדש דר' יהודה סבירא ליה דסגי בשתי מחיצות מדאור' כדי להיות רה"י, וכמשנ"ת לעיל, אפי"ה מצינו שנחלקו בזה שני תירוצי התוס' בדף ו' ע"ב, האם סגי לר' יהודה בשתי מחיצות או שלא.

דכתבו התוס' שם ד"ה 'וכי', וז"ל [בתוספת ביאור]: "... וכי תימא בכך הוא דלא מיערבא כו' - משמע דמסיק דאפי' בדלתות [הכוונה לדלתות שאינן ננעלות] לא מיערבא. ואם כן איירי ברה"ר גמורה רוחב ט"ז אמות [וגם בזה התיר ר' יהודה לערב ע"י לחי או קורה, כ"פ ר"ח ותוס' שם ד"ה 'והאמר' והריטב"א, אבל לרש"י כפי שהובא בתוס' הנ"ל אין הקושיא הכך שהדלתות אינן נעולות אלא היא מכך דסגי בדלת אחת, וכפי שיתבאר לקמן].

וקשה, דלקמן בפירקין (ד' י.) אמרינן דלכל היותר לא התיר ר' יהודה אלא עד י"ג אמה ושליש [וזה הרי לא מוכרח, שהרי זה רק צד אחד בגמרא וגם הוא לכאורה נדחה, ועיין ריטב"א].

הוא דמדאורייתא אין חילוק בין י"ג ל"ו,
וקסבר ב' מחיצות דאורייתא ... עכ"ל.

וצ"ב, הרי דברי התוס' הן לפי מאי דקי"ל
דלחי הוא משום מחיצה ונתבאר לעיל
דלשיטה זו אין מקום לחידוש דסגי לר' יהודה
שתי מחיצות וכנ"ל, ואמאי הסיקו דכן סגי לר'
יהודה בשתי מחיצות.

אלא ע"כ צ"ל, דהגם שכל החידוש בגמ' בדף
י"ב הנ"ל דלר' יהודה נאמר לפי רבא
הסובר שלחי הוא משום היכר, אפי"ה לאחר
שנאמר חידוש זה בגמ', שפיר י"ל שגם רבה
שם מודה לזה למרות דלדידה לחי הוא משום
מחיצה, ודו"ק. וכן חזרו התוס' על זה בצורה
פשוטה לקמן דף י"ז ע"א ד"ה 'קורותיו', ובדף
כ"ב ע"א ד"ה 'חייבין' וד"ה 'קשיא' ובדף צ"ד
ע"א ד"ה 'מאי'.

ואיך שיהיה חזינן בתוס', שאין הבדל לר'
יהודה בין מבוי שרחבו י"ג אמה לבין
מבוי שרחבו ט"ז אמה, שבשני המקרים אכתי
רה"י הוי, וזה דלא כהתירוחן הראשון שנתבאר
לעיל, וצ"ב במאי פליגי.

והנראה לומר, דס"ל לתוס' כעת, דהחיסרון
של 'אתו רבים' הוא בכך שהרבים
מבטלים את המחיצות בדריסתן, וכחצד
הראשון בחקירה דלעיל, ולכן ע"כ ס"ל דסגי
בשתי מחיצות כדי להיחשב רה"י ומכיון שיש
כאן שתי מחיצות ממשיות מן הצדדים, תו לא
אמרינן דאתו רבים ומבטלי את מחיצות
הרשות משום שאי אפשר לדרוס עליהן, וכיון
שכן, באמת תו אין הבדל בין אם הרוחב שבין

בוקעין בה, תו לא מהנו המחיצות לשוויי
רה"י, מפני שכל היכא שעוברת רה"ר בין
המחיצות בטל כח המחיצות מליצור רה"י
ביניהן, וכמשנ"ת לעיל.

אבל במבוי המפולש שאינו רחב יותר מ"ג
אמות, דתו אין זו צורה של רה"ר הדומה
לדגלי מדבר, בזה שוב מהני כח המחיצות
לשוויי לחלל שביניהן כרה"י מחמת הלחי
שהיא המחיצה השלישית, ודו"ק.

אבל בתירוחן בתרא שם בתוס', מבואר להדיא,
דס"ל לר' יהודה דסגי בשתי מחיצות כדי
שתהיה זו רה"י מדאור', והאריכו לפרש שגם
רה"י המתקצרת, דהיינו מבוי מפולש ברוחב
י"ג אמה הנמצא לאורך רה"ר שמשני צדדיו
נמשכת רה"ר לארכו [ראה ציור בתוס'], שפיר
יש למבוי זה דין רה"ר, ואפי"ה מועיל לר'
יהודה תיקון של לחי בחלק הצר שלה כדי
להפוך אותה לרה"י משום דס"ל ששתי
מחיצות הן רה"י מדאור'.

ולאחר האריכות שם כתבו התוספות, דלר'
יהודה באמת אין הבדל בין אם יש
רוחב י"ג אמה בין המחיצות ובין אם ביניהן
רוחב ט"ז אמה, משום שבשני המקרים ס"ל
לר' יהודה שהיא רה"י, כיון דס"ל דשתי
מחיצות הן מדאור'.

וד"ל הנצרך לן שם: "... ועי"ל, דמעיקרא נמי
ידע שפיר דלא התיר ר' יהודה אלא עד
י"ג אמה ושליש, ומ"מ הוי רה"ר גמורה ...
וצ"ל לפי זה אף על גב דלר' יהודה לחי וקורה
מהני מדרבנן ל"ג ולרוחב י"ו לא - מהני מודה

'אתו רבים' הוא בכך שהרבים מבטלים את 'הרשות' ולא את ה'מחיצות', ולכן תו אין במחיצות כח ליצור רשות היחיד ביניהן. ולכן שפיר יש הבדל בין מבוי שרחבו ט"ז אמה, שיש לו צורה של רה"ר דומיא דדגלי מדבר, דתו לא מהנו ביה המחיצות לר' יהודה ליצור רשות היחיד אפילו ע"י הלחי, ולכן לא שייך יותר לתקנו ע"י לחי. משא"כ מבוי שרחבו י"ג אמה, דאין לו צורה של רה"ר דומיא דדגלי מדבר, שבזה שפיר יש למחיצות כח להגדיר את רשות היחיד שביניהן, ולכן מהניא לחי להיות מחיצה שלישית.

ורבנן מודים לר' יהודה מדאור' במבוי שרחבו י"ג אמה דמהניא לחי כדי להחשיבו כרה"י מאותה הסיבה הנ"ל, אלא ס"ל דמדרבנן דבעינן מחיצה שלישית גמורה ולא סגי בלחי, כמש"כ התוס' בדף י"ב וכפי שביארו תוס' הרא"ש שם, וכנ"ל.

אבל התי' השני בתוס' ס"ל דסגי לר' יהודה בשתי מחיצות לרה"י מדאור', וס"ל דגדר החיסרון של 'אתו רבים' בעלמא הוא בכך שהרבים מבטלים את גוף המחיצות על ידי הדריסה עליהן, ולכן ס"ל שברה"י הבנויה משתי מחיצות ממשיות לא שייך שהיא תתבטל מחמת דריסת הרבים משום שאין הם דורסים על גוף המחיצות הממשיות. ומשו"ה אין הבדל לר' יהודה בין מבוי רחב י"ג או רחב ט"ז, דבשני המקרים זו רה"י גמורה לדידיה אם היא לאורך רה"ר הרחבה משני צדדיה.

ורק בפסי ביראות, שאין שם מחיצות ממשיות אלא רק 'רמז' של מחיצה, בזה הוא

שתי המחיצות הוא י"ג או ט"ז אמה, דלעולם לא אמרינן ברשות יחיד כזו שיש לה שתי מחיצות גשמיות, דאתו רבים ומבטלי להו, שהרי א"א לדרוס עליהן וכנ"ל.

וזה גם הסיבה דלר' יהודה הסובר במשנה בדף כ"ב דאמרינן 'דאתו רבים' ומבטלי את פסי הביראות. ואמרינן על זה בגמ' שם שהסיבה לכך היא משום 'דגריעו' פסי ביראות משתי מחיצות ממש, ולפי הנ"ל הדבר מובן, משום שבפסי הביראות אין המחיצות ממשיות אלא רק רמז של מחיצה, ועל ה'רמז' הזה דרסי הרבים ומבטלי להו.

ולפי זה, הא דפליגי רבנן על ר' יהודה לגבי שתי מחיצות, הוא לא משום דס"ל דאתו רבים ומבטלי למחיצות, שהרי בפסי ביראות חזינן דס"ל דלא אמרינן 'דאתו רבים' למרות שהן רק 'רמז' מחיצה וא"כ כ"ש בשתי מחיצות גמורות דלא יבואו הרבים ויבטלו אותן, אלא ע"כ ס"ל דשתי מחיצות אינן רה"י, ולכן א"א לתקנן בשום פנים אלא ע"י דלתות הננעלות. וזהו דאמרינן בדף כ"ב לפי רבנן 'דהתם ליכא שם ד' מחיצות' היוצרות רה"י.

והא דמודו רבנן לר' יהודה במבואות המפולשים שאינן רה"ר דסגי בדלת למרות שעדיין אין זו רה"י, הוא משום דכבר אין זו רה"ר ולכן מהניא בהו תיקון של דלת, ודו"ק.

וקצירת האומר

בתי' קמא בתוס' ס"ל לר' יהודה דבעינן ג' מחיצות לרה"י, וס"ל שהחיסרון של

יהודה לערב שתי מחיצות משני צידי רה"ר, סימן דס"ל דלא 'אתו רבים', וכל שכן שבירושלים דאיכא ד' מחיצות דלא נימא 'דאתו רבים'. ור' יוחנן שאסר בירושלים בזה הוא דלא כר' יהודה, משום דהיו לירושלים ד' מחיצות. וכ"ש שאינו סובר כדעת רבנן שהתירו בפסי ביראות וכל שכן שיתירו בירושלים, ע"ש, וזה דלא כמשנ"ת כאן בדעת התוס'.

*

ה. עירובין דף כ"ב ע"א: במה נחלקו ר' יהודה ורבנן בפסי ביראות, לפי תי' קמא בתוס' ו':

הנה נתבאר לעיל, במח' שני תירוצי התוס' בדף ו' ע"ב ד"ה 'וכי', דלפי תי' קמא בתוס' שכתב שברה"ר גמורה גם ר' יהודה מודה דאתו רבים ומבטלי מחיצתא דלחי או קורה, ולא התיר בשתי מחיצות אלא במבוי רחב י"ג אמה ושליש – א"כ גם לר' יהודה בעינן ג' מחיצות כדי ליצור רה"י, אלא דס"ל דסגי בשתי מחיצות ולחי שהיא משום מחיצה, דבזה הוא דס"ל דלא אתו רבים ומבטלי מחיצתא.

ועל זה פליגי רבנן וס"ל דאמרינן דמדרבנן בעינן דלת הננעלת וכנ"ל על פי התוס' בדף י"ב ע"ב.

ואם כן, מח' ר' יהודה ורבנן ברה"ר גמורה, אי אתו רבים או שלא, הצטמצמה רק לגבי פסי ביראות שדרך הרבים עוברת ביניהם, שהרי בשתי מחיצות משני צידי רה"ר גמורה גם ר' יהודה מודה דאתו רבים וכנ"ל, וצ"ב מהי סברת מחלוקתם לגבי פסי ביראות.

דסבירא ליה לר' יהודה דדריסת הרבים מבטלת את ה'רמז' הזה.

ולפי זה, רבנן דפליגי על ר' יהודה בשתי מחיצות משני צידי רה"ר – לא משום דס"ל דהתם אמרינן 'דאתו רבים', שהרי כשיש שתי מחיצות ממשיות תו לא שייך החיסרון של 'אתו רבים' וכמשנ"ת בדעת ר' יהודה, אלא ע"כ פליגי עליה משום דס"ל דלא סגי בשתי מחיצות לרה"י, ולכן בפסי ביראות שיש שם ד' מחיצות ס"ל דהמחיצות כשירות למרות שהרבים בוקעים בהן.

ובמבוי המפולש שאינו רה"ר מודו גם רבנן דסגי בתיקון של דלת, משום דתו אין זו רה"ר מן התורה ולכן שפיר מצינן לתקוני לה ע"י דלת.

וכתב בערוה"ש סי' שס"ג ס"ג, דנפק"מ בין שני התירוצים היא – למאי דאנו תופסים שהאידינא דאין לנו רה"ר [וס"ל כסברת רש"י בזה] א"כ לתי' קמא יועיל לערב בדלת גם את רה"ר הרחבה ט"ז אמה ולא רק את המבואות המפולשים, משא"כ לתי' בתרא, ע"ש.

ונמצא לפי זה כאמור, ששני תירוצי התוס' הללו פליגי בשני צדדי החקירה דלעיל, ודו"ק. ולפי שני המהלכים הנ"ל בתוספות יש ליישב שפיר כמה דיבורים קשים בתוספות דאזלו לפי סברות תי' קמא הנ"ל, וכדבסמוך.

והנה, האו"ז בסי' קכ"ט אות י' כתב ביאור חדש בדעת ר' יהודה, והוא, דמדשרי ר'

ומזה דייק הדברי יחזקאל בסי' ה' אות ג', דדעת רש"י היא לפסוק כדעת ר' יוחנן הסובר דאתו רבים ומבטלי מחיצתא, ולכן הצריך שתי דלתות דוקא, משא"כ דעת ר"י היא לפסוק כרבנן כפי שכתב שם התוס' להדיא, ואפי"ה לא סגי בצוה"פ בלחוד אלא בעינן דלת בראש המבוי, ומ"מ בדלת אחת סגי לפי רבנן.

והנה, הרשב"א בחידושו פסק להדיא דקי"ל כדעת ר' יוחנן הסובר דאתו רבים ומבטלי מחיצתא, אבל מאידך כתב בעבודת הקודש ש"ב אות א', דסגי בדלת אחת, וז"ל שם: "... מבוי המפולש לרשות הרבים כיצד מערבין אותו, אם היה מפולש לרשות הרבים מכאן ולכרמלית מכאן עושה צורת פתח מכאן ולחי או קורה מכאן, וכן הדין אם היה מפולש לכרמלית מכאן ומכאן. היה מפולש לרשות הרבים מכאן ומכאן, עושה דלת מכאן ולחי או קורה מכאן ... עכ"ל.

הרי קמן דהרשב"א אינו סובר לא כתוס', שהרי פסק כר' יוחנן וכו' יהודה, אבל גם לא כרש"י שפסק כר' יוחנן גם הוא, שהרי משום כך ס"ל לרש"י דבעינן שתי דלתות, ואילו הרשב"א הסתפק בדלת אחת למרות שפסק כר' יוחנן, וצ"ב במאי פליגי.

ובהקדם, עי' ברש"י עירובין דף ק"א ע"א, ד"ה 'וחייבין', שכתב לבאר דברי ר' יוחנן לגבי ירושלים, וז"ל: "... חייבין עליה - דעיר של רבים היא, שאוכלוסין הרבה באין לה, אבל עכשיו דדלתותיה ננעלות - לאן

ולפי משנ"ת לעיל, שהסיבה לחילוק שיש לר' יהודה בין מבוי רחב ט"ז אמה לבין מבוי שאינו רחב ט"ז היא משום דס"ל שגדר החיסרון של 'אתו רבים' הוא משום שרבים הסובבים בין המחיצות מבטלים את ה'רשות' ולכן גם תפקידן של המחיצות, ולכן רק במבוי שאינו רחב אלא י"ג אמה תו לא אמרינן הכי. א"כ י"ל דפסי ביראות שדרך הרבים מפסיקתן דמו שפיר למבוי רחב ט"ז אמה שבקיעת הרבים שם מבטלת את ה'רשות' ואת דפקיד המחיצות לר' יהודה, ולא משום דדריסת הרבים היא המבטלת את המחיצות וכנ"ל.

*

ו. עירובין דף ו' ע"ב: האם רה"ר צריכה דלת אחת או שתיים, שתי שיטות שהן שלש, רש"י, רשב"א ותוס'

הנה נתבאר לעיל בתמצית הסוגיא ולעיל בסמוך, דפליגי רש"י [שהובא בתוס' ד"ה 'והאמר'] ור"י המובא שם, האם רה"ר הטעונה דלתות, צריכה שתי דלתות הננעלות בלילה או דסגי בדלת אחת, דלרש"י בעינן שתי דלתות הננעלות דוקא, ואילו לר"י בעינן רק דלת אחת, דבהכי איכא ג' מחיצות שהן רה"י מדאור', ואילו בסברת רש"י כתבו התוס' שם דהוא משום שרק ג' מחיצות גמורות יוצרות רה"י אבל היכא שראשי המבוי הן דלתות הננעלות בלילה ופתוחות ביום, לא סגי בדלת אחת אלא בעינן שתי דלתות דוקא, ע"ש.

ננעלת בלילה ולחי או קורה מכאן הרי זה רשות היחיד, שאין רשות הרבים אלא המסור לרבים בכל עת והואיל ויש לזה דלת ננעלת בלילה וחוסמת העוברים שם בלילות אין זו רשות הרבים... "עכ"ל.

נמצא אם כן, שיש כאן שתי שיטות שהן ג': א. **שיטת התוס'**, שפסקו כרבנן אבל גם רבנן מודו דלא סגי בצורת הפתח וצריך עכ"פ דלת אחת לפחות כדי שלא תתבטל המחיצה ע"י הרבים. ב. **שיטת רש"י**, שפסק כר' יוחנן דאתו רבים' ומשו"ה הצריך שתי דלתות. ג. **שיטת הרשב"א** שפסק גם הוא כר' יוחנן דאתו רבים' כמו רש"י, אבל מאידך הסתפק בדלת אחת הננעלת בלילה. ומחלוקת רש"י והרשב"א נובעת ממחלוקתם בגדר מהות רשות הרבים וכנ"ל, ודו"ק.

והנה, ריטב"א בדף ו' מבואר גם כן דסגי בדלת אחת, אבל לא מטעמיה דהרשב"א, דביאר שם הריטב"א את הקושיא בגמ', וז"ל: "... אבל לא פרכינן דבירושלים בעינן שתי דלתות ובית הלל סגי להו בחד לחנניה, דהא פשיטא דכיון ששלש מחיצות מן התורה דיו בדלת אחת כמו בשתיים, אלא קושיין כדאמרן כי בירושלים היו הרבה מבואות כגון זה ודומיא דההיא דר' יהודה... "עכ"ל.

הרי דפירש דמיירי בדלת אחת משום שזה פשיטא דמהניא, וע"כ ברור שלא זו היתה קושיית הגמ', וחזינן שהוקשה לריטב"א את מה שהקשו התוס' על רש"י - אמאי לא סגי בדלת אחת הננעלת, ועל זה כתב דפשיטא דהויה כמחיצה גמורה. ודלא כמו שהתוס'

רשות הרבים, שאינה כדגלי מדבר שהוא דרך פתוח כל שעה... "עכ"ל.

ונראה ביאור דבריו לפי משנ"ת לעיל בענייני רה"ר בדעת רש"י, דמהותה של רה"ר היא שהיא 'משמשת' את הרבים, דמשו"ה הצריך רש"י שישים ריבוא שעוברים בפועל ברה"ר, ע"ש. ולכן כתב רש"י כאן, שרה"ר צריכה להיות נתונה לשימוש הרבים כל שעה, ומכיון שכן י"ל, שזו הסיבה דלא סגי לרש"י בדלת אחת ננעלת בלילה כדי להפקיע את המבוי מהיותו רה"ר, משום שכאשר הראש האחד של רה"ר פתוח הרי חלל רה"ר נתון לשימוש הרבים בכל שעה, ובפרט שגם הדלת האחת פתוחה ביום, אבל כשיש שתי דלתות משני צדדים תו לא דמי כלל ל'דגלי מדבר' ולכן מהנו.

אבל הרשב"א ס"ל שגדר רה"ר הוא בכך שהיא 'מסורה לרבים' כמש"כ בשער ג' אות א', וז"ל שם: "... שאין רשות הרבים אלא הנמסר לרבים בכל שעה... "עכ"ל. וכבר הו"ד לעיל בענייני רה"ר, דהיינו, שיש רשות לכל אחד להיכנס לשם בלא עיכוב, ולא כמשנ"ת דעת רש"י שהיא צריכה לשמש בפועל את הרבים כל הזמן, אלא מהותה של רה"ר היא עצם זה שאין מניעה להיכנס אליה בכל זמן.

ולכן ס"ל שפיר לרשב"א דסגי בדלת אחת כלי להפקיע שם רה"ר מהמבוי, משום שדלת זו מונעת את הכניסה מצד זה בשעה שהיא נעולה. וכמש"כ הרשב"א בשער ב' אות מ"א, וז"ל: "... ויראה לי שאין צריך דלתות ננעלות מכאן ומכאן אלא כל שיש כאן דלת

כי היכי דלר' יהודה בשם ד' מחיצות דלא חשיבי ליה מצריך נעילה, הכי נמי ב' מחיצות דלא חשיבי לרבנן יהיה צריך נעילה. וכן משמע בפרק שני (ד' כב.) דשתי מחיצות לרבנן כשם ד' מחיצות לרבי יהודה... "עכ"ל.

ומבואר מדבריהם, דהיכא דיש שתי מחיצות המקבילות, גם רבנן מודו דאתו רבים ומבטלי מחיצות, ורק דלתות הננעלות הוא דיוצרות כאן רה"י. ומשמע, דאפילו צוה"פ שתהיה בראשי המבוי לא תועיל ותתבטל על ידי בקיעת הרבים. וכן דייק הרמב"ן.

אבל בדף כ"ב ע"א, על מאי דהקשתה הגמ' על דברי ר' יוחנן מיניה וביה, דבגמ' כאן אמר דכאן הודיעך כוחן של מחיצות דלא אמרינן בהו' דאתו רבים' ממאי דאמר ר' יוחנן דירושלים וכו', והקשו על זה התוס' שם ד"ה 'והא', וז"ל: "... והא א"ר יוחנן ירושלים אלמלא דלתותיה - ואם תאמר, שאני ירושלים דהוה רחבה שש עשרה אמות ופסין ליכא אלא י"ג ושליש... "עכ"ל. דהיינו גם ר' יוחנן יכול להודות דבפסי ביראות שאינם מרוחקים אלא י"ג אמות דלא אתו רבים, ורק ברוחב ט"ז אמה הוא דס"ל דאתו רבים'.

ותירצו התוס', וז"ל: "... וי"ל הואיל והיה לירושלים צורת הפתח דחשיב כמחיצה, כדאמר בפ"ק (ד' יא.) ואם יש לו צורת הפתח א"צ למעט, לא היה לרבים דבקעי לבטל המחיצה, ואפילו לרב דאתנייה צריך למעט מודה הוא דמן התורה מהני. תדע, דהא פיאה מתרת בכלאים אפילו יותר מעשר. ולפי פירוש אחר דפירשתי (ד' ו.) גבי יתר על כן

תירצו את דעת רש"י שם שדלת איננה מחיצה גמורה, ולכן צריך שתי דלתות.

ואילו להרשב"א טעמא דסגי בדלת אחת הוא לאו דוקא משום דחשיבה מחיצה גמורה, אלא משום דסגי בכך להפקיע את שם רה"ר משום וכמשנ"ת, ודו"ק.

*

ז. עירובין ו'., כ"ב.: בסתירת דברי תוס' כ"ב. ד"ה 'והאמר' עם תד"ה 'והא' בדף ו', ויישובם לפי תי' קמא הנ"ל

הנה בשתי הסוגיות המקבילות דדף ו' ע"ב ודף כ"ב ע"א מצינו סתירה לכאורה בדעת התוס' לעניין האם צורת הפתח מתבטלת על ידי בקיעת הרבים או שלא.

דבגמ' ו' ע"ב מקשינן על רבנן דאמרו דאין מערבים רשות הרבים בלחי וקורה, ומקשינן התם, וכי תימא בהכי הוא דלא מיערבא הא בדלתות מיערבא, והאמר רבב"ח אר"י ירושלים וכו'. והקשו התוס' שם ד"ה 'והאמר' דקושיית הגמ' מדברי ר' יוחנן אינה קושייא כלל לרבנן החולקים על ר' יהודה כאן משום שדעת ר' יוחנן היא לפי ר' יהודה, וז"ל: "... וא"ת והיכי פריך מר' יוחנן, דאמר בפרק ב' דהוי אליבא דרבי יהודה דאמר אתו רבים ומבטלי מחיצתא, ופליגי עליה התם רבנן... "עכ"ל.

ותירצו התוס' דמדברי ר' יהודה נלמד אנן גם לרבנן, וז"ל: "... ויש לומר, דפריך

מחיצות ממש, ואנו באים לומר שבקיעת הרבים תבטל את כח המחיצות, בזה שפיר אמרין דסגי בצורת הפתח כדי 'לשמר' את רשות היחיד, ודו"ק.

וכל זה יתבאר שפיר רק לפי משנ"ת לעיל בתי' קמא בתוס' בדף ו' בד"ה 'וכי', דס"ל שהחסרון של 'אתו רבים' הוא בכך שבקיעת הרבים בין המחיצות מבטל את כח המחיצות, דתו אין הן מקיפות רשות של יחידים, ומשו"ה ס"ל שיש חילוק לר' יהודה בין רוחב ט"ז בין המחיצות שהוא רה"ר גמורה, לבין מבוי המפולש ברוחב י"ג, דאין הוא רה"ר, וכפי שהארכנו לעיל.

דלפי זה שפיר יש לחלק בין שתי מחיצות ברה"ר שאין להן כלל צורה של רה"י, לבין ירושלים ופסי ביראות שכבר יש להן צורה של רה"י וכנ"ל.

אבל אם היינו אומרים שהחסרון של 'אתו רבים' הוא משום שדריסת הרבים מפילה את המחיצות, כפי שנתבאר לעיל התירוץ השני בתוס' [וראה שם ב'קצירת האומר] אזי תו לא היה צריך להיות הבדל בין בקיעת הרבים בירושלים לבין בקיעת הרבים בין שתי המחיצות, ובשני המקרים היתה המחיצה 'נופלת' מחמת דריסת הרבים.

וזהו שכתבו התוספות בסוף דבריהם, "... ולפי פירוש אחר דפירשתי (ד' ו.) גבי יתר על כן ניחא ...", והיינו משום שתירוץ בתרא בתוס' שם, כפי שנתבאר לעיל, שהוא ס"ל שמבוי המפולש לר' יהודה הוא רה"ר

ניחא "... עכ"ל. וכלומר, דמכך שלפי ר' יוחנן אתו רבים ומבטלי את צוה"פ שהיא טפי 'מחיצה' מפסי ביראות, פשיטא שיבטלו הרבים בהילוכם את מחיצת פסי הביראות.

והנה, כל זה הוא לר' יוחנן הסובר דאתו רבים ומבטלי מחיצתא וכדעת ר' יהודה במשנה שם, אבל לפי רבנן דפליגי על ר' יהודה וס"ל שגם בפסי ביראות לא אתור רבים ומבטלי מחיצתא, אכן היכא שיש צוה"פ כל שכן דתו לא אתו רבים ומבטלי לה. הרי מבואר להדיא מדבריהם, דצוה"פ חשיבה לרבנן כ'מחיצה' אפילו לעניין זה שאינה מתבטלת על ידי הרבים הבוקעין דרכה, וזה איפכא ממאי דכתבו בתוס' דף ו' הנ"ל, וצ"ע.

והנראה ליישב בדעת רבנן דר' יהודה הוא, דשאני ירושלים ופסי ביראות מאשר שתי מחיצות ברה"ר, משום דהן בפסי ביראות והן בירושלים כבר יש צורה של רה"ר על ידי המחיצות, בפסי ביראות מחמת שם ד' המחיצות ובירושלים מחמת חומותיה, ואנו באים 'לשמר' את שם רה"י שלה ע"י צוה"פ. משא"כ בשתי מחיצות ברה"ר אין עדיין צורה של רה"י לרבנן ואנו באים ליצור אותה על ידי צורת הפתח, ובזה ס"ל לרבנן דא"א ליצור רה"י על ידי צוה"פ.

ולכן תו אין סתירה בין דיבורי התוס', שהרי בדף ו' הנ"ל דיברו לגבי שתי מחיצות ברה"ר, דהן 'לא חשיבי' לרבנן כמש"כ התוס', ולכן שפיר ס"ל דבקיעת הרבים בין המחיצות מונעת את יצירת רה"י על ידי צוה"פ. משא"כ בירושלים ובפסי ביראות, כיון שכבר יש היקף

דאפילו במבואות המפולשין פליגי איכא למימר דאפילו לרבנן לא אסירי אלא לטלטל משום דמדרבנן בעי ג' מחיצות גמורות אבל הזורק לתוכו חייב דלחי משום מחיצה... " עכ"ל. ומבואר בתירוץ השני, דאם היה הרוחב המבוי ט"ז אמה אזי גם לר' יהודה הוה אמרינן דאתו רבים ומבטלי את הלחי.

וכן הוא גם בתוס' בדף כ"ב ע"א ד"ה 'דרבנן', שכתבו ז"ל: "... דרבנן אדרבנן נמי לא קשיא - הוה מצי לשנויי דרבנן לא פליגי אדרבי יהודה אלא מדרבנן אבל מדאורייתא מודו ליה "... עכ"ל. דמבואר כנ"ל, דלא אמרינן דאתו רבים הבוקעין בין שתי המחיצות ומבטלים ללחי.

אבל הביה"ל בריש סי' שס"ג כתב לא כך, וז"ל שם: "... אכן, אם רשות הרבים מהלכת בין המחיצות, מוכח בשבת דף ו' עמוד ב' דלכולי עלמא לא מהני בזה הלחי לשויה רשות היחיד כיון דרבים בוקעין בין המחיצות. ועין בעירובין י"ב עמוד ב' בתוספות דיבור המתחיל 'איתיבה' וברף כ"ב עמוד א' דבור המתחיל 'דרבנן אדרבנן' וכו' דמשמע לכאורה בהיפוך מדברינו... וכן מצאתי בריטב"א דף כ"ב עמוד א' בשם התוספות גופא, דלשנא ד'אין מערבין רשות הרבים בכך' משמע אפילו מדאורייתא לא מהני... " עכ"ל. וצ"ב מהי נקודת המחלוקת בזה.

והנראה, כפי שכבר רמזנו לכך לעיל ב'קצירת האומר', דהתוס' הנ"ל ס"ל דלמאי דקי"ל דלחי הוא משום מחיצה, אזי אין מקור לחדש בדעת ר' יהודה דס"ל דשתי מחיצות הן

גמורה ואין הבדל בין רוחב י"ג או רוחב ט"ז, א"כ שפיר ס"ל לר' יוחנן שגם בפסי ביראות אתו רבים ומבטלי מחיצתא, ודו"ק.

*

ח. עירובין י"ב ע"ב: ביישוב דברי תוד"ה 'איתיבה', דהוא אוזיל לפי סברתו בתי' קמא לעיל

הנה, דברי ר' יהודה לגבי מי שהיו לו שני בתים וכו' הובאו גם בסוגיא דלחי אי הוי משום מחיצה או היכר, ומקשינן ממימרא זו על רבא הסובר שלחי הוא משום היכר וכמשנ"ת כבר לעיל, וכתבו שם התוס' ד"ה 'איתיביה', וז"ל: "... יתר על כן. ואפילו רבנן לא אסרי, אלא דמדרבנן בעו שלש מחיצות גמורות... " עכ"ל.

דמבואר מזה לכאורה, דבין לר' יהודה ובין לרבנן בעו ג' מחיצות כדי להיות רה"י, אלא דלר' יהודה, לפי רבה הסובר דלחי הוא משום מחיצה' סגי בלחי כדופן שלישית, ולרבנן בעינן עכ"פ מדרבנן דופן שלישית גמורה. ואיך שיהיה מבואר בתוס' דלכו"ע, בין לר' יהודה ובין לרבנן, לא אמרינן דאתו רבים ומבטלי מחיצתא של הלחי הזו, עכ"פ מדרבנן.

ועי' תוספות הרא"ש שם שכתב שני ביאורים, ובביאור השני ביאר שכוונת התוספות היא למבוי שאינו רחב ט"ז אמה, ומשו"ה לא אמרינן ביה דאתו רבים ומבטלי את הלחי, וז"ל: "... איתיביה יתר על כן אמר ר' יהודה וכו'. פרש"י, דמדרבנן לא מצי לסיועיה, דהא לא פליגי אלא בר"ה, ולמאי דפרישית לעיל

וז"ל הגרע"א: "... תד"ה איתיביה. ואפילו רבנן כו'. וכן כתבו לקמן כ"ב ד"ה דרבנן אדרבנן. תמוה לי, הא מצינו מאן דפליג על ר' יהודה, דהיינו ברייתא פ"ק דשבת דף ו' - זהו רה"י גמורה, ואמרינן עלה, ואמאי קרי לה גמורה וכו', אבל לזרוק מודו קמ"ל.

הרי דמברייתא זו מוכח - או דרבנן דר"י פליגי עלה אפילו לזרוק, או דעכ"פ הך ברייתא פליגי עלה. ובפשטא דמלתא משמע דמכח הברייתא שמעינן דרבנן פליגי עליה אפי' לזרוק, וא"כ איך כתבו ואפילו רבנן וכו' ומאי פריך הש"ס וצ"ע "... עכ"ל.

וגם בזה י"ל דהתוס' בדף י"ב ובדף כ"ב הנ"ל כתבו כן לפי דרכם של התוס' בעירובין דף ו' בתירוץ הראשון כפי שנתבאר, דלא דיבר ר' יהודה אלא במבוי שאינו רחב ט"ז אמה, בזה הוא דסגי בתיקון של לחי או קורה משום 'מחיצה' שלישית [ועי' בגרע"א לעיל מיניה שם, שכתב דלר' יהודה גם קורה היא משום מחיצה], אבל לא במבוי שהוא רה"ר גמורה דלכו"ע הוא רה"ר, ובמבוי שאינו רחב ט"ז אמה גם רבנן יכולים להודות דמדאור' סגי בלחי בתור מחיצה שלישית.

וקושיית הגרע"א ממאי דמשמע במסכת שבת הנ"ל דרבנן פליגי על ר' יהודה לגמרי תהיה קשה גם על התי' זה של התוספות בעירובין דף ו' הנ"ל, ובאמת צ"ע גם עליהם.

*

מדאור', שהרי בסוגיא דדף י"ב הנ"ל מבואר דכל זה התחדש רק לפי רבא הסובר שלחי הוא משום היכר, ומשום דאין כאן מחיצה שלישית חידש רבא דסבירא ליה לר' יהודה דסגי ליה בשתי מחיצות מדאור', אבל לרבה הסובר דלחי הוא משום מחיצה, אם כן יש כאן מחיצה שלישית ע"י הלחי.

ולפי זה נתבאר לעיל בביאור דברי התוס' בדף ו' ע"ב ד"ה 'וכי', שזהו ביאור התירוץ הראשון שם, ולפי זה נתבאר, דס"ל לתוס' בתירוץ זה שהגדר של 'אתו רבים' הוא בכך שהרבים הסובבים בין המחיצות מבטלים את כח המחיצות, אבל כל זה הוא רק במבוי הרחב ט"ז אמה שיש רבים בוקעין בו ויש לו רוחב של ט"ז אמה. אבל במבוי המפולש שאינו רחב ט"ז אמה, דאין לו צורה של רה"ר וגם אין שם רבים כמו ברה"ר, אכן לא מבטלת בקיעתן את הלחי אפילו לרבנן, עכ"פ מדאור'.

אבל הביה"ל למד את דבריהם של התוס' כפשוטן [וברור שלא היה לפניו עדיין תוספות הרא"ש] דמיירי במבוי רחב ט"ז אמה שהוא רה"ר גמורה, ולכן שפיר לא הבין מדוע כתבו שגם לרבנן מדאור' לא אמרינן 'דאתו רבים' ומבטלי את הלחי, וזהו תורף קושייתו עליהם, ודו"ק.

וגם מה שהקשה שם הגרע"א על דברי התוס' יישוב באותו אופן, דהקשה הגרע"א כפי שהקשה הביה"ל, והוסיף להקשות מברייתא דמסכת שבת דף ו' ונשאר בצ"ע.

מחיצות הוא מחמת הלחי שהוא משום מחיצה ומשמש כדופן שלישית, וכשיש שתי מחיצות שלמות תו לא שייך לומר 'אתו רבים', ורבנן שם נמי לא פליג עליה אלא מדרבנן וכמש"כ התוס' בדף י"ב שנתבאר לעיל.

ולכן שפיר השווה התוס' בין הדין של שתי מחיצות לדין של פסי ביראות, ומש"כ התוס' דאית ליה לר' יהודה שתי מחיצות דאור' צ"ל לפי זה דהכוונה היא בתוספת הלחי שהיא דופן שלישית.

אבל לפי התי' השני בתוס' שם, דס"ל לר' יהודה דשתי מחיצות הן מדאורייתא לגמרי, ורבנן שם פליגי עליה בזה גופא ולא בדין של 'אתו רבים' בן המחיצות, וכמו שנתבאר לעיל, אזי אין כלל מקום לקושייתם, ותו אין צריך גם לתירוץ.

*

י. עירובין כ"ב ע"א: שני הגדרים הנ"ל תלויים במח' שני תירוצי התוס' ד"ה 'קשיא', ובמח' הריטב"א והרשב"א

בהמשך להנ"ל, נראה שבשני הצדדים הנ"ל של החקירה בגדר 'אתו רבים' נחלקו שני תירוצי התוס' בעירובין כ"ב ע"א. דאמרינן בגמרא שם: "... רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרוויהו, כאן הודיעך כותן של מחיצות. כאן וסבירא ליה, והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן ירושלים אילמלא דלתותיה ננעלות בלילה חייבין עליה משום רשות הרבים. אלא כאן ולא סבירא ליה.

ט. עירובין כ"ב. תד"ה 'חייבין': כל קושייתם היא לפי סברתם בתי' קמא בתוס' ו' ע"ב. אבל לתי' בתרא לק"מ

הנה, על הא דאמרינן בגמ' עירובין כ"ב ע"א, דאמר רבב"ח א"ר יוחנן דירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה חייבין עליה משום רשות הרבים, הקשו התוס' ד"ה 'חייבין', וז"ל: "... חייבין עליה משום רשות הרבים - וא"ת, כיון דמסקינן דרבי יוחנן סבר ליה כרבי יהודה - אמאי חייבין עליה משום רשות הרבים, הא אית ליה שתי מחיצות דאורייתא. וי"ל דירושלים היתה מפולשת מארבע צדדין וחייבין עליה משום רה"ר לעומד באמצע הפילוש דליכא מחיצה ... עכ"ל.

וקושייתם צ"ב, במאי שהשוו בין שני הדינים של ר' יהודה, דהיינו דסגי בשתי מחיצות לרה"י מדאור', והדין השני של 'אתו רבים', דלכאורה יש מקום לומר שהדין של מי שיש לו שני בתים משני רה"ר וכו' לר' יהודה הוא דין נפרד דסגי בשתי מחיצות מדאור', ועל זה פליגי רבנן, וגם ר' יוחנן יכול להודות לזה, מה שאין כן הדין השני של פסי ביראות שפיר יכול ר' יוחנן לפסוק כר' יהודה, ומה הכריחם לתוספות לומר שר' יוחנן מודה גם לדין של שתי מחיצות מדאור'.

והנראה ברור מזה, שקושיית התוס' כאן היא רק לפי סברת התירוץ הראשון בתוס' לעיל בדף ו' ד"ה 'וכי', שנתבאר לעיל באורך דלפיו ס"ל שגם לר' יהודה רה"י היא ג' מחיצות, וכל מה שהכשיר ר' יהודה בשתי

לבטלה, ולכן באמת לא היה קשה מדר' יהודה אדר' יהודה.

ורק משום דשלש מחיצות מדאורי' אפילו לר' יהודה, וברביעית יש לחי שהוא משום מחיצה, הוא דקשיא להו אמאי לא אתו הרבים הדורסים על המחיצה ומבטלים אותה.

אבל בתירוץ השני שלהם משמע כהצד השני הנ"ל, ש'אתו רבים ומבטלי מחיצתא' פירושו שרבים הסובבים בין המחיצות מבטלים את כוח המחיצות, והיינו מדכתבו שאפילו אם גם לר' יהודה בעינן ג' מחיצות כדי להיות רה"י מדאורייתא - מ"מ כל היכא שיש שתי מחיצות מעלייתא תו אין זו רה"ר ובקיעת הרבים שם אינה הופכת את המקום שבין המחיצות לרה"ר [והוי דומיא מאי דנתבארה לעיל דעת הרמב"ם הסובר שד' מחיצות הן רה"י, אבל גם ג' מחיצות כבר אינן רה"ר, דהגם שאין זו עדיין רה"י, מ"מ כבר אין זו יותר רה"ר, ע"ש].

ובריטב"א שם מבואר להדיא ד'אתו רבים' פירושו שהרבים 'מפילים' את המחיצות וכהצד הראשון הנ"ל, וז"ל: "... מ"מ שמעינן אליבא דר' יוחנן דדלתות דוקא מצילות ירושלים מדין רשות הרבים, הא לאו הכי (אין) [יש] להם דין רשות הרבים, ואף על פי שיש שם במזרח ומערב פתחים גמורים לא חשיבא סתימא, דאתו רבים ומבטלי מחיצתא, פי' לא שיבטלו מחיצות שלימות של צפון ודרום דהא אמאי, אלא שמפילין מחיצות שבמזרח ומערב כיון שבוקעין בהם תדיר דרך הפתחים וכאילו אין שם פתח ולא שום גפופי והיו פרוצין במלואם ... עכ"ל.

ורמי דרבי יהודה אדרבי יהודה ורמי דרבנן אדרבנן. דתניא, יתר על כן אמר רבי יהודה מי שהיו לו שני בתים משני צידי רשות הרבים עושה לו לחי מכאן ולחי מכאן או קורה מכאן וקורה מכאן ונושא ונותן באמצע אמרו לו אין מערבין רשות הרבים בכך. קשיא דרבי יהודה אדרבי יהודה קשיא דרבנן אדרבנן.

דרבי יהודה אדרבי יהודה לא קשיא, התם דאיכא שתי מחיצות מעלייתא הכא ליכא שתי מחיצות מעלייתא דרבנן אדרבנן [נמי] לא קשיא הכא איכא שם ארבע מחיצות התם ליכא שם ארבע מחיצות ... עכ"ל.

וכאמור נראה, שהתוספות שם ד"ה 'קשיא' הסתפקו בשני צדדים אלו, וז"ל: "... קשיא דרבי יהודה אדר' יהודה - קא סלקא דעתיה דמקשה דרבי יהודה שלש מחיצות דאורייתא ולחי וקורה משום מחיצה, אלמא לא אתו רבים ומבטלו מחיצה. דאי שתי מחיצות דאורייתא לא הוה פריך מידי. ומשני קסבר שתי מחיצות דאורייתא.

אי נמי, אפילו קסבר שלש מחיצות דאורייתא לא אתו רבים ומבטלי מחיצה שלישית כיון דאיכא שתי מחיצות שלימות ... עכ"ל.

וממה שכתבו בתירוצם הראשון, דאי שתי מחיצות דאורייתא לא היה מקשה מידי, משמע דס"ל לתוס' שכל הגדר של 'אתו רבים' הוא בכך שהם דורסים על המחיצות ומפילים אותם, ולכן אם היה סובר ר' יהודה שתי מחיצות המקבילות זו לזו הוה רה"י מדאורייתא אזי אין כאן מחיצה שהרבים דורסים עליה כדי

דתניא יתר על כן אמר רבי יהודה מי שהיו לו שני בתים משני צידי רשות הרבים עושה לו לחי מכאן ולחי מכאן או קורה מכאן וקורה מכאן ונושא ונותן באמצע ... דרבי יהודה אדרבי יהודה לא קשיא, התם דאיכא שתי מחיצות מעלייתא, הכא ליכא שתי מחיצות מעלייתא. דרבנן אדרבנן [נמי] לא קשיא הכא איכא שם ארבע מחיצות התם ליכא שם ארבע מחיצות ... ע"כ.

ובאמת יל"ע לפי ר' יהודה מה העדיפות שיש לשתי מחיצות מקבילות לגבי פסי הביראות, ובמאי פליגי רבנן עליה דס"ל איפכא, דעדיפי פסי ביראות דחשיבי רה"י טפי מאשר שתי מחיצות.

ועי' בסוגיא דעירובין דף צ"ה ע"א, דמסקנת הגמ' שם על סמך הברייתא הנ"ל היא דס"ל לר' יהודה דלרה"י סגי בשתי מחיצות מדאור'. וע"ש ברש"י בד"ה 'דאורייתא', וז"ל: "... דאורייתא, הלכה למשה מסיני, כדאמרינן בפ"ק דף ד' ע"א שיעורין חציצין ומחיצות הלכה למשה מסיני, והרי יש כאן שתי מחיצות משני הבתים ... עכ"ל. דהיינו, כך התקבלה ההלכה למ"מ דסגי בשתי מחיצות לרשות היחיד.

ולפי זה י"ל, שלגבי פסי ביראות לא נתקבלה ההלכה דסגי במחיצות אלו כדי להיות רשות היחיד, ובאמת לכאורה זו הילכתא בלא טעמא, ולכאורה צריך ביאור, שהרי בגמ' בך כ"ב הנ"ל אמרינן טעם בדברי ר' יהודה, דהיינו משום שפסי ביראות לא הוו מחיצות מעלייתא, וזהו טעם מספיק לכאורה גם בלא ההילכתא למ"מ, וצ"ב.

אבל ברשב"א שם כ"ב ע"א משמע, שגדר 'אתו רבים ומבטלי מחיצתא' הוא מה שהרבים סובבים בין המחיצות ועי"כ מתבטל כוח המחיצות, וז"ל: "... ומיהו הא דאמר ר' יוחנן דבקיעת הרבים מבטלת מחיצות, הני מילי מחיצות העשויות ברשות הרבים ויש ביניהן רחב שש עשרה אמה ושפתחיו מכוונים זה כנגד זה שדומה לדגלי מדבר. דכיון דבקעי בהו רבים אתיא בקיעת הרבים ומבטלת כח המחיצות והרי הוא רה"ר כמות שהיתה, והיינו טעמא דירושלים.

אבל מבואות המפולשין, אפי' לרשות הרבים, ואף על פי שהשערים מכוונין זה כנגד זה, אין הילוך הרבים מעכבת ובצורת פתח מכאן ולחי וקורה מכאן סגי ליה, וכדאוקימנא ההיא דכיצד מערבין רה"ר דמבואות המפולשין לרה"ר קאמר ... וכ"ש אם לא היו שערים מכוונין זה כנגד זה שאינן דומין לדגלי מדבר ... עכ"ל.

הרי שביאר את החיסרון של 'אתו רבים' בכך שמחמת דריסת הרבים בין המחיצות נשאר רשות זו רה"ר כפי שהיתה, וזו הסיבה שבטל כוח המחיצות שלה, משא"כ במבואות המפולשים, דשם אין רבים בוקעין כמו ברה"ר, ולכן שפיר נשאר עליהן שם של רה"י מדאור' ומשו"ה לא בטל גם כוח המחיצות.

*

יא. עירובין כ"ב: מה ההבדל לר' יהודה בין שתי מחיצות לבין פסי ביראות גבי 'אתו רבים' איתא בגמ' עירובין כ"ב ע"ב: "... ורמי דרבי יהודה אדרבי יהודה ורמי דרבנן אדרבנן

לעיל [בענייני רה"ר] שיטת הרמב"ם בפ"ד, שכתב דבעינן לרה"י ד' מחיצות או עכ"פ ג' מחיצות ולחי שהוא משום מחיצה, כדי לחייב מן התורה את מי שזורק לתוכה מרה"ר וממנה לרה"ר. אבל מאידך כתב הרמב"ם בריש פ"ז, דגם במבוי שיש לו ג' מחיצות יש לו דין רה"י ומותר לטלטל בכלו, והקשו עליו הראשונים על סתירת הדברים.

וכבר הביא המ"מ בריש פ"ז את 'קושיית הרבנים' שהקשו כנ"ל, ותירץ המ"מ דהיכא שיש ג' מחיצות אזי הגם שאין זו עדיין רשות היחיד גמורה, מ"מ כבר אין זו יותר רשות הרבים, אלא יש לה דין כרמלית, שמן התורה מותר לטלטל בה בכולה ורק חכמים הוא שגזרו עליה עד שיעשה בה לחי או קורה.

וע"ש באורן, דמבואר מדברי המ"מ, שבמקום שיש לו ג' מחיצות, הרי הוא ככל שאר הכרמליות שבעולם, שמן התורה מותר לטלטל בכרמלית, אלא שחכמים גזרו איסור טלטול בה ד"א, אבל היכא שיש לכרמלית זו ג' מחיצות, אזי היכא שגם עשו תיקון ואפילו של קורה שהיא רק משום היכר, חזרו חכמים לדון כרמלית זו לפי דין תורה, שמותר לטלטל בה כמו ברשות היחיד, אבל אכתי אין זו רשות היחיד שחייבים עליה, אלא זו 'כרמלית עם קולא של רשות היחיד'.

ובטעם הדבר נתבאר, דס"ל לרמב"ם שמהותה של רה"י היא בכך שהיא 'מסורה לרבים' שכל מי שירצה יוכל להיכנס לשם, ומהותן של מחיצות רה"י היא להגדיר את 'תחום המושב' של הרשות כדי לומר שעד כאן

וביותר, ע"י בריטב"א ריש פ"ב דעירובין, שהקשה מאי שנא פי תקרה דלא אמרינן ביה שבקיעת הגדיים מבטלתו ממחיצה תלוי שכן מבטלתה בקיעת הגדיים, ותירץ דפי תקרה הוא הלכה למשה מסיני ואין כולן שוות, וז"ל שם: "... כי מחיצות הלכה למשה מסיני, ואין כולן שוות, שהרי אתה רואה בפי תקרה יורד וסותם ואמרינן גוד אחית ואין בקיעת גמלים מבטלה, ובמחיצות דעלמא, ואפילו אם הן גדולות מה מבטלן בקיעת רבים ... עכ"ל. דהיינו, כך נאמרה ההילכתא ואין בזה טעם המובן ממש מסברא.

ואם כן כך היתה צריכה להיות תשובת הגמ' בדף כ"ב בדעת ר' יהודה, דפסי ביראות לא נאמרו בהלכה למ"מ וזו הילכתא בלא טעמא, ולא לתלות את הסיבה בכך שפסי הביראות אינן 'מחיצות מעלייתא', וצ"ב.

אבל שו"ר במאירי בדף צ"ה ע"א בשם הר"מ, שנתן טעם וסברא בדברי ר' יהודה, וז"ל: "... אמר הר"ם, ר' יהודה סובר כי רשות היחיד, מאחר שיש לו שתי מחיצות שכבר נבדל מרשות הרבים, וכן אמר שתי מחיצות דאורייתא. ולפיכך הוא מותר אצלו העירוב בשתי מחיצות, ואין הלכה כר' יהודה ... עכ"ל.

דמשמע מזה, דסגי בשתי מחיצות כדי להבדיל את החלל שביניהן מרשות הרבים, והבדלה זו היא היוצרת את רה"י, ואין זו רק הילכתא בלא טעמא, ואכתי גם סברא זו צ"ב.

והנראה לבאר את דעת ר' יהודה אליבא דהמאירי הנ"ל, על פי מה שנתבארה

הוכרח לפרש שהכל נובע מההילכתא למ"מ שאין בה טעם, וכמשנ"ת ודו"ק.

והנה, בדעת ר' יוחנן שפסק כר' יהודה דאתו רבים ומבטלי מחיצתא הן לגבי ירושלים דאם אין דלתותיה ננעלות בלילה היא נחשבת רה"ר, והן לגבי פסי ביראות דאתו רבים ומבטלי מחיצתא, ע"כ אין לומר דפסק כן בפסי ביראות משום דהוו מחיצות גרועות, שהרי ירושלים שהיתה מוקפת חומה ועומד מרובה על הפרוץ ע"כ מחיצותיה בריאות הן, ואפי"ה ס"ל לר' יוחנן דאתו רבים ומבטלי להו, וכן העיר המשכנ"י [ע' קמ"ג בטור השמאלי למעלה].

וכתב על זה המשכנ"י שם, וז"ל: "... דעיקר טעמיה דר' יהודא, דכל מחיצה שאינה מונעת רגל הרבים ורגליהם מצויים בה, אינה מחיצה, ולהכי א' ש"ס גבי תל המתלקט, דאף שגבוה י' מכל צד ואיכא מחיצות גמורות, מתבטלין ע"י בקיעת הרבים.

וע"כ גבי הך דמערבין רה"ר לר"י לחי מכאן כו', היינו משום דב' מחיצות דאו' ואותן השני מחיצות אין רבים בוקעין דרך עליהן, וכיון שמונעים רגל הרבים – שמן מחיצה ומשוו רה"י, ולאו משום שהן מחיצות שלימות, דהא בירושלים וגבי תל המתלקט יש ד' מחיצות שלימות וטובות, רק החילוק, דשם רגל רבים דורסים וכאן אין עוברין עליהן.

וא"כ ע"כ גם טעמא דרבנן הוא משום שאין כח ברגל הרבים לבטל מחיצה, וא"כ מנ"ל לחלק לרבנן דבשתי מחיצות דגריעי

יש רשות לכולם להיכנס ומכאן – לא. וזו הבדלה מספקת בין רה"ר לרה"י, ע"ש.

ולפי סברא זו יש להלום גם את דברי ר' יהודה דאמר דאם יש לו שני בתים משני צידי רה"ר מהני שיעשה לחי או קורה מכאן וכו' כדי להתיר את הטלטול שם, די"ל דכל היכא שיש שתי מחיצות שלימות כבר ניכרת ההבדלה של הרשות הזו מרה"ר, וחדש ר' יהודה טפי ממה שנתבארה דעת הרמב"ם הנ"ל, דמכיון שניכרת ההבדלה מרה"ר סגי בכך כדי לשווייה רה"י גמורה מן התורה.

ולפי זה, שפיר י"ל דגריעי פסי ביראות לר' יהודה משתי מחיצות שלימות, והיינו משום דאין הן מחיצות שלימות אלא רק רמז' למחיצות, לא ניכרת הבדלה בין החלל שבפנים לבין רה"ר, ובקיעת הרבים שבין המחיצות מבטלות לגמרי את ההבדלה שבין הרשות לרה"ר, ויש בדברים טעם וסברא וכלשון הגמ' בכך כ"ב הנ"ל, ודו"ק.

ובדעת רש"י הנ"ל, שפירש בטעמא דר' יהודה דהוא משום ההילכתא למ"מ ולא נתן טעם לדברים, נראה די"ל דהוא לשיטתו אזיל בגדר מהות רה"ר ובגדר מהות מחיצות רה"י, דס"ל לרש"י שמהות רה"ר היא בכך שהיא 'משמשת את הרבים' ומשו"ה גם הצריך דוקא ס' ריבוא כדי להיות רה"ר, ומהות מחיצות רה"י היא להגן על חלל הרשות מבני רה"ר, הכל כמשנ"ת כבר לעיל באורך, ולכן הוקשה לו מאי שנא שתי מחיצות שלימות שאינן מונעות את בקיעת הרבים ממחיצות של פסי הביראות שגם הן אינן מונעות את הרבים, ולכן

יב. עירובין ו': במח' התוס' והרשב"א לגבי צוה"פ, אי אמרינן בה ד'אתו רבים' וכו' לרבנן, ושיטת הריטב"א

הנה נתבאר לעיל בתמצית הסוגיא, דנחלקו הרשב"א והתוספות בדף ו' ע"ב ד"ה 'והאמר', האם בדעת רבנן דר' יהודה אמרינן דאתו רבים ומבטלי מחיצה של צורת הפתח או שלא, דהרשב"א כתב דלרבנן דפליגי על ר' יהודה לא אתו רבים ומבטלי אפילו מחיצה של צוה"פ, ולא רק בפסי ביראות אמרינן הכי. ואילו בתוס' שם מבואר, דלגבי צוה"פ גם רבנן מודים דאתו רבים ומבטלי את המחיצות וכמשנ"ת לעיל, וצ"ב במאי פליגי.

ובהקדם נעתיק את לשון הרשב"א בדברי הגמ' בעירובין דף ו', וז"ל: "... והא אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן, ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות בלילה חייבין עלי' וכו', ומשני אלא כאן הודיעוך ולא סבירא ליה. והלכך אף כאן שיש לו צורת פתח הרי הוא כדופן שלישי ולא מבטלה להו בקיעת הרבים..." עכ"ל, דמבואר דלרבנן דר' יהודה צורת הפתח היא 'מחיצה' גמורה שלא מבטלת אותה בקיעת הרבים. וכן מבואר ברשב"א בדף י' ע"ב, דצוה"פ היא 'מחיצה' גמורה [וראה במה שיתבאר בזה גם לקמן בענייני צורת הפתח].

ולכן נראה לבאר את מחלוקתם כך, דאפילו אי נימא דגם התוס' ס"ל שצוה"פ היא מדין 'מחיצה' כדעת הרשב"א, ולא מדין 'פתח' [כפי שחקרנו לקמן בענייני צוה"פ], אכתי י"ל דהתוס' אזלי לשיטתייהו שנתבארה בדף כ"ב ע"א ד"ה 'קשיא', דהחיסרון של 'אתו רבים'

יש כח לרבים לבטל מחיצה, כיון דלר' יהודא לאו משום גריעותא דשם ד' מחיצות ס"ל דמבטלי מחיצה, דכבר נתבאר דאפילו בד' מחיצות גמורות ס"ל הכי. וע"כ בעיקר דינא פליגי, אם יש כח לרבים בדריסתן לבטל המחיצה או לא, ור"י סבר כל מחיצה מתבטלת על ידי ע"י בקיעתן, ורבנן ס' לא ... "עכ"ל ע"ש באריכות דבריו.

מ"מ עולה מן הדברים בטעמא דר' יהודה, דהנידון של 'אתו רבים ומבטלי מחיצתא' הוא לא כלפי 'ביטול הרשות' אלא שעל ידי דריסת הרבים מתבטל 'שם המחיצה' ממנה, ולכן בשתי מחיצות גמורות שאין הרבים יכולם לדרוס עליהן, נשאר עליהן 'שם המחיצה', ומכיון דסגי בשתי מחיצות כדי ליצור רה"י מדאור' לכן שייך לתקן אותן בלחי ומכאן וכו'.

משא"כ בפסי ביראות, שם בקיעת הרבים מבטלת את שם המחיצות ואין כלל מחיצות לרשות זו לכן אין זו יותר רה"י. וכן לגבי ירושלים, מכיון שאן המחיצות מונעות את רגל הרבים, בטל מהן שם מחיצות לכל היקפן, וזו סברת ר' יונן שפסק כר' יהודה.

משא"כ רבנן, סברתם היא שכל היכא שיש מחיצה לרה"י זו, תו לא אכפת לן בדריסת הרבים עליה, משום דסו"ס רשות זו מוגדרת ומובדלת מרה"ר. ורק משום דס"ל לרבנן דלא סגי בשתי מחיצות מדאור' הוא דפליגי על ר' יהודה לגבי שתי מחיצות המקבילות משני צידי רה"ר.

והנה, מקור דבריו של התוספות בדף ו' ע"ב הנ"ל לומר שגם רבנן הסוברים שלא 'אתו רבים' בפסי ביראות בכל זאת מודים שאת צוה"פ כן 'אתו רבים', הוא מכך שפסקו כרבנן דר' יהודה במשנה דרף כ"ב ע"א, ולכן הוקשה לתוס' אמאי מקשינן לרבנן דר' יהודה בדף ו' מהמימרא דר' יוחנן לגבי ירושלים דאזלא לפי ר' יהודה. ומזה חידש התוס' את הדין שגם רבנן מודים דאתו רבים ומבטלי את צורת הפסח, וכמשנ"ת לעיל בתמצית הסוגיא.

ולכן, הרשב"א שפסק כר' יהודה לא הוקשה לו מידי ולא היה צריך לחדש זאת, ועל פי סברתו זו כתב בצורה פשוטה דלרבנן לא 'אתו רבים' ומבטלי אפילו את צוה"פ.

והנה בריטב"א בדף ו' חזינן שיטה ממוצעת, דמחד נקט שההלכה היא כר' יהודה, דאתו רבים ומבטלי מחיצתא, ולכן לא היה לו קשה אמאי מקשינן בדף ו' על רבנן דר' יהודה מהמימרא של ר' יוחנן לגבי ירושלים שהיא אליבא דר' יהודה. אבל מאידך מבואר מדבריו שם, שצוה"פ גריעא מפסי ביראות, ואמרינן בה 'דאתו רבים' אפילו לרבנן, וזה דלא כהתוס' ודלא כהרשב"א הנ"ל, וצ"ב במאי פליגי.

ומקור שיטתו היא ממה שהקשה על דברי ר' יהודה איך התיר לערב מבוי רחב ט"ז ולהחשיבו רה"י, דא"כ ביטלת תורת מבוי המפולש שיש לו דין של רה"ר לר' יהודה. ומכוח קושיא זו הוכרח לפרש את דברי ר' יהודה דמיירי במבוי רחב י', שאינו רה"ר [והגיע למאי דכתב התוס' בדף ו' ע"ב ד"ה 'וכי' בתי הראשון שלו, אך לא מטעמיה].

הוא שהרבים דורסים על המחיצות ומפילים אותן, כמשנ"ת לעיל, ולכן הגם שצוה"פ היא מדין 'מחיצה' באים הרבים הדורסים שם ומבטלים אותה.

ואילו הרשב"א י"ל דס"ל, שהחיסרון של 'אתו רבים' הוא לא בכך שהרבים דורסים על המחיצות, אלא בכך שהרבים סובבים בתוך הרשות ומבטלים את רה"י.

ומכיון שכן, כל זה הוא רק היכא שעומדות ברה"ר שתי מחיצות מקבילות בלחוד, אז הוא דאמרינן שהרבים הסובבים בין המחיצות מבטלים את הרשות מפני שהיא מסורה להם, אבל היכא שישנה צוה"פ המחברת את שתי הדפנות ויוצרת רשות גדורה, וצוה"פ זו נחשבת 'מחיצה' ממש כאמור, הרי שוב אין החלל של בין המחיצות 'מסור לרבים' ולכן אין הרבים הסובבים שם מבטלים את הרשות.

ויסוד הדברים נעוץ בשיטתו של הרשב"א מהי מהות רה"ר, שנתבארה כבר לעיל הרבה פעמים, שמהותה של רה"ר להרשב"א הוא בכך שהיא 'מסורה לרבים', ולכן כתב שאפילו פלטיא שנמצאת בתוך החומות ג"כ חשיבא רה"ר משום שהיא 'מסורה לרבים', ועי' במשנ"ת בזה באורך בענייני רה"ר. וראה גם במשנ"ת לעיל במח' רש"י והרשב"א לגבי רה"ר אי בעיא דלת אחת, כהרשב"א, או שתי דלתות כרש"י, דנתבאר ג"כ לאור חקירה זו.

ונמצא דפליגי בשני צדדי החקירה הנ"ל בגדר החיסרון של 'אתו רבים' ומבטלי מחיצתא, ודו"ק.

את המחיצה, אבל אם הרבים עוברים שם באופן אקראי וזמני אין הם מבטלים את המחיצה.

ולפי זה שפיר יש לחלק אפילו לרבנן דר' יהודה, דבמבוי שיש בו דריסה תדירה של רבים, בזה אפילו רבנן מודים דאתו רבים תדירים כאלו ומבטלי מחיצתא של צוה"פ, וכל זה כשיש לרשות זו רק שתי מחיצות וצוה"פ, אבל בפסי ביראות שיש להן 'שם ד' מחיצות' ס"ל לרבנן דלא אתו רבים וכו', ודו"ק.

*

יג. עירובין ח': לפי שני צדדים אלו תתבאר מח' הרש"ל והמהרש"א בחצר שנפרצה במפולש, אי 'אתו רבים' או לא

תנינא בעירובין דף ח': "... והא נמי תנינא חצר שהרבים נכנסין לה בזו ויוצאין לה בזו רשות הרבים לטומאה ורשות היחיד לשבת אי מהתם הוה אמינא הני מילי זה שלא כנגד זה, אבל זה כנגד זה אימא לא.

ולרבה דאמר זה כנגד זה אסור, הא דרב במאי מוקי לה - בזה שלא כנגד זה תרתי למה לי אי מהתם הוה אמינא הני מילי לזרוק אבל לטלטל אימא לא קא משמע לן "... ע"כ.

וכתב רש"י בדף ח' ע"ב, וז"ל: "... אבל זה כנגד זה - לא הויא לה חצר רשות היחיד לשבת, השתא אשמעינן דכנגדו, ואפילו הכי מותרת. ולרבה - דאמר לעיל, אבל זה כנגד זה - הוי מבוי מפולש ואסור (אפילו חצר), הא דרב במאי מוקים לה בזה

וז"ל הריטב"א שם: "... אבל הא קושיא דלקמן, אמרינן טעמא דר' יהודה משום דקסבר שתי מחיצות דאורייתא - והיאך אפשר דס"ל הכי ברשות הרבים גמורה, א"כ אין לך מבוי מפולש בעולם שלא יהא לר' יהודה רשות היחיד מן התורה והזורק לתוכו מרשות היחיד פטור ... פירש ר"י ז"ל, דהשתא לא ברשות הרבים גמורה הוה שמעינן לה להא ברייתא, אלא במבוי מפולש שאינו רחב אלא עשר, אלא דבקעי ביה רבים מכל צד לשתי [רשויות] הרבים גמורות, ודר' יהודה נמי לא מיירי כלל ברחב י"ו אמה ...

ומיהו עדיין קשה לפירוש זה, מאי פרכינן מירושלים שהיא רשות הרבים גמורה, דדלמא ברשות הרבים גמורה מודינן דלא סגי ליה אפילו בדלתות. וי"ל, דאנן סבירא לן דכיון דטעמא משום דאתו רבים ומבטלין מחיצתו אין לחלק בין [שש עשרה] אמה או פחות מכיון דבקעי ביה רבים ... "עכ"ל.

הרי להדיא דס"ל השתא, דכמו שבמבוי רחב ט"ז אמה 'אתו רבים' כך גם במבוי רחב עשר אמות 'אתו רבים', וביטול המחיצות הוא מדאורי' כמו במבוי רחב ט"ז [ועל זה אכן מקשינן בגמ' כ"ב ע"א דקשיא דרבנן אדרבנן ומתצינין שיש חילוק בין שתי מחיצות לשם ד' מחיצות], וצ"ב מהי שיטתו בזה.

והנראה לומר, דהוא אויל לשיטתו שכתב בדף כ"ב ע"א בגדר החיסרון של 'אתו רבים', דהרבים הדורסים תדיר על המחיצה 'מפילים' אותה, אך לא סגי בכך שיש 'רבים' העוברים שם, אלא צריך דוקא מעבר תדיר של הרבים כדי להפיל

רבים לפסי ביראות ולמבוי המפולש, שהם מסורים לרבים, שבזה אכן אמרין דאתו רבים ומבטלי מחיצתא, לבין בקיעת רבים לחצר שנפרצה, שתחילתה היתה רה"י וגם לאחר שנפרצה אין היא מסורה לרבים וכל רגע יכול בעה"ב למנוע מן הרבים להיכנס לתוכה, שבזה לא אכפת לן מבקיעת הרבים, ואין החצר מתבטלת מדין רה"י.

ולפי זה צידד [ע' קט"ו ד"ה 'וע"י] כדעת המהרש"ל במחלוקתו עם המהרש"א, שמחק מדברי רש"י את הגירסא אפילו בחצר מן הטעם הנ"ל, דלעולם לא אמרין בחצר שדריסת הרבים מבטלת משום שאין היא מסורה לרבים, ולא העתקתי דבריו כי ארוכים המה, ע"ש.

ומבואר מדברי המשכנ"י הנ"ל, דכל החיסרון של 'אתו רבים' הוא בכך שכל אחד יכול להיכנס לרשות ולהסתובב שם ולבטל את הרשות, וממילא על יד זה מתבטל תפקיד המחיצות וכמו שנתבארה לעיל סברת ר"ח בדף כ"ב ע"א. ולכן כתב, דהיכא שאפשר למנוע מן הרבים להיכנס בכל עת, תו לא מבטלי הרבים את הרשות ועדיין יש תפקיד למחיצות, שהרי סו"ס אפשר למנוע מהרבים להיכנס לשם והדבר נתון לבעה"ב להחליט לעשות זאת.

אבל מדברי המהרש"א חזינן, שהגם שאין החצר 'מסורה לרבים' אפי"ה עצם כניסת הרבים דרך הפרצות במחיצות שפיר איכא חיסרון של 'אתו רבים', וע"כ ס"ל דדריסת הרבים על המחיצות היא עצמה

שלא כנגד זה ועל כרחיך כנגד דקאמר רב לאו דווקא דהא אוקימנא טעמיה דרב בשלא עירבו אבל עירבו אפילו מבוי מותר... "עכ"ל.

ומבואר ברש"י, שהיתה לו גירסא שאפילו בחצר אם היא נפרצה בפרצות זו כנגד זו בטלה לה החצר משום דאתו רבים ומבטלי מחיצתא, אלא שהמהרש"ל הגיה זאת ושם זאת בסוגריים עגולים, והיינו משום דס"ל שחצר לעולם לא מתבטלת מחמת הפרצות הללו, ולא נאמרו דברים אלו אלא כדי לאסור מבוי ואפילו עירבו.

וז"ל המהרש"ל: "... נ"ב בס"א אינו, ובודאי תלמיד טועה הגיהו וסבר שהקושיא היא דאם זה כנגד זה אפילו חצר נאסר. וליתא, דלא מחלקינן לעיל בין זה כנגד זה או שנפרץ בצדו דהוי כמפולש, היינו לענין לאסור המבוי אפילו עירבו, אבל דין חצר כדקאי קאי... "עכ"ל.

אבל המהרש"א קיים שפיר את הגירסא ברש"י, וס"ל שגם חצר כזו נאסרת מחמת הפרצות הנ"ל, וז"ל: "... ואין זה מוכרח, דודאי אי משום איסור פילוש אין חילוק בין מבוי לחצר ומשום שרבים נכנסים כזו ויוצאים כזו... אבל זה כנגד זה לא הויא חצר רשות היחיד לשבת כו'... דלגבי איסור גדולה מהקטנה לא שייך למימר זה כנגד זה ושלא כנגד זה וק"ל... "עכ"ל. וצ"ב במאי פליגי הנך רבוותא.

ושו"ר במשכנ"י [ע' קי"ד ד"ה 'ומה שהביא מעכ"ת'], שייסד חילוק בין בקיעת

ומענתה יקשה גם כאן לגבי מדרון המתלקט מדוע חשיבה מחיצה, הרי זו מחיצה ביד"ש דאתו רבים ומבטלי לה. ולכן כתב על זה המג"א בס"ס ש"ג, ס"ק מ' לפי דרכו הנ"ל, וז"ל: "... הוי כמחיצה. ולפי מ"ש סכ"ט בשם התוס', צ"ל דלא בקעי בו רבים שאל"כ אתי רבים ומבטלי מחיצתא, כיון שאינה עשויה בידי אדם ואפשר דלא מקרי רבים פחותים מס' רבוא וכמ"ש סי' שמ"ה ס"ו וכ"מ דעת הפוסקים שסתמו בזה "... עכ"ל.

ומבואר מדבריו להדיא, דלא שייך לומר דאתו רבים ומבטלי מחיצתא אא"כ יעברו שם ס' ריבוא, למאי דקי"ל [לפי דרכו של המג"א] כשיטת רש"י דבעינן ס' ריבוא כדי להיות רשות הרבים.

ולכאורה משמע כן נמי בתוס' דף ו' ע"ב ד"ה 'וכי', בתירוץ קמא, דשקיל וטרי לגבי הדין של 'אתו רבים' דבעינן דוקא רוחב ט"ז אמה, וכפי שנתבאר לעיל בביאור דברי התוס' בתי' קמא, הנידון בדברי ר' יהודה לגבי שתי מחיצות משני צידי רה"ר הוא משום 'דאתו רבים', [ודלא כהתי' השני שם], הרי דהצריך דוקא תנאי רה"ר כדי לומר 'דאתו רבים', אלא דיש לדחות, דאכתי לא מבואר מדבריו אם צריך דוקא ס' ריבוא או אפילו פחות ובלבד שיהיה רחב ט"ז אמה, וצ"ב.

וכן הוא להדיא גם בחזו"א בס"י מ"ד ס"ק י"ב, דדין 'אתו רבים ומבטלי מחיצתא' לא נאמר אלא ברשות הרבים גמורה, אלא שהוסיף שם שאין צריך דוקא ס' ריבוא אלא סגי כשרבים

מבטלתן, והנידון הוא על ביטול המחיצות ולא על ביטול הרשות. ונמצא דנחלקו המהרש"ל והמהרש"א בשני הצדדים הנ"ל, ודו"ק.

*

יד. סי' ש"ג סל"ו: כמה נחשבים 'רבים' כדי לומר 'אתו רבים ומבטלי מחיצתא', במח' הפוסקים בזה

בשו"ע סי' ש"ג סל"ו מבואר, דמדרון שנמצא בפתחו של מבוי והוא מתלקט י"ט מתוך ד"א, נחשב אותו המדרון כמחיצה, וז"ל השו"ע: "... מבוי שווה מתוכו ומדרון (פי' מקום משופע) לרשות הרבים, או שווה לרשות הרבים ומדרון לתוכו, אם הולך ומתלקט מעט מעט עד שמגביה י' מתוך ד' אמות הרי הוא כאלו זקוף כולו וא"צ שום תיקון. (ובזה התל הוי כמחיצה) (ב"י) "... עכ"ל.

ולכאורה קשה על זה מה שהקשה המג"א בסעיף כ"ט שם, על הא דכתב השלחן ערוך שמבוי הכלה לים, אותו הים נחשב כמחיצת המבוי, והקשה המגן אברהם שם ס"ק ל' מדברי התוספות בעירובין בדף כ"ב ע"ב ד"ה 'דילמא', דכל מחיצה שנעשית בידי שמים לא חשיבה מחיצה ואתו רבים ומבטלי לה. ותירץ שם המגן אברהם, דמיירי בגוונא שאין הספינות עוברות שם לנמל, ע"ש [ומבואר מדבריו שבקיעת ספינות חשיבה בקיעה, וכן משמע מדבריו בסימן שמ"ה ס"ק י"ד, דבקיעת עגלות חשיבה נמי בקיעה, ע"ש].

דר"י דרה"ר גמורה העוברת בין הפסין לאו רה"ר היא והיינו ע"כ בס' רבוא ... "עכ"ל.

וכמש"כ החזו"א, אין כן דעת האו"ז סי' קכ"ט אות י', דאי"צ תנאים של רה"ר גמורה כדי שיבואו הרבים ויבטלו את המחיצה, שהרי פסי ביראות אינן אלא י"ג אמה ושליש ואתו הרבים ומבטלי להו לר' יהודה, דכתב האו"ז, וז"ל: "... ולא רה"ר גמורה דהיינו ס' רבוא ורחב ט"ז בלבד מבטלי להו למחיצות לר' יוחנן, אלא אפי' רבים דעלמא שאינם ששים רבוא, ואפי' אינו רחב ט"ז דהא רוחב אויר הפסין י"ג אמה ושליש ... "עכ"ל.

וכן הוא בריטב"א בעירובין דף כ"ב ע"א, דאי"צ דוקא רוחב ט"ז אמה, אלא רק שהרבים יעברו שם תדיר, וז"ל: "... ושמעין הכא דכל שהדרך סלולה ועשויה לכך, אין הפרש (כאן) [בין] שיהא רחב ט"ז אמה או פחות, דהא פרכינן מירושלים שהוא רחב ט"ז אמה ותשמיש הרבים גדול לפסי ביראות שאינם רחבים אלא י"ג אמה ושליש לכל היותר אלמא כי הדדי נינהו ... "עכ"ל.

ולעיל מיניה שם כתב תנאי בזה, והוא דבעינן שיעברו הרבים תדיר שם כדי לבטל את המחיצות, אבל אם אין הרבים עוברים תדיר לא בטלו המחיצות, וזו הסיבה שמבוי המפולש לרה"ר סגי ליה בצוה"פ ולחי או קורה [עירובין דף ו' ע"ב].

וגם הבית מאיר בס"ס שס"ג חולק על המג"א בזה וס"ל דאי"צ שישים ריבוא עוברים וגם לא תנאים של רה"ר כדי שיבטלו את

בוקעין שם [ולא נתבאר מדבריו כמה הם רבים, אבל ודאי שלא נאמר דין זה אלא ברה"ר].

וז"ל שם: "... ודין ביטול מחיצות לא נאמר בגמ' אלא ברה"ר ... וכן האי דמצריך דלתות נעולות היינו ברה"ר ... והכי מסקינן דמבוי מהני לי' צו"ה אע"ג דברה"ר לא מהני צו"ה, דאתו רבים ומבטלי לי'. וכי היכא דמחיצה העשו"י ביד"א בצו"ה אינה מתבטלת אלא ברשות הרבים ולא במבוי, ה"נ מחיצה ביד"ש אינה מתבטלת אלא ברה"ר.

וכל הני רבים דהוזכר בגמ' כ"ב ב', היינו רה"ר ממש והרי מסקינן התם בשבילי בית גלגול דהוי רה"י משום שמסרן ליחיד, ואע"ג שהן שביל לעוברים יחידים מ"מ אינן מבטלין מחיצות, וכן פשוט בל' הפוסקים. והמ"א ס"ס שס"ג כתב, דלדעת הפוסקים דבעינן ס' רבוא ה"ה לענין ביטול מחיצות, וכן מסתבר.

אלא שאין כן דעת האו"ז וכמש"כ בש"צ, ואין זה דבר חדש שכבר הובא דעת זו בהג"א פ"ק דעירובין סי' ח' ... ומ"מ בעינן שיהא רה"ר גמורה, אלא שתנאי ס' רבוא הוא נלמד מדגלי מדבר ואמרינן נהי דלענין דין רה"ר בעינן תנאי זה אבל לענין ביטול מחיצות סגי במה שהוא מעבר לרבים כשיעור שאר רה"ר אף שאין עוברין בו ס' רבוא.

ומיהו כל הפוסקים שסתמו בזה נראין דברי המ"א דבעינן רה"ר גמורה ולפיכך סתמו, ומש"כ האו"ז דמסתמא לא איירי בס' רבוא, תימא דהא שבת ו' ב' אמר למעוטי הא

ולפי זה ע"כ יוצא, שמהות החיסרון של 'אתו רבים ומבטלי מחיצתא' הוא בכך שהרבים סובבים בתוך הרשות, וזה גופא מפקיע ממנה את שם רה"י, משום שעתה סובבים שם כל מי שירצה, וזה עצמו הוא דחשיב 'בקיעת הרבים', וחזינן מדבריו את הקשר שיש בין הגדר של רה"ר לגדר החיסרון של 'אתו רבים' כפי שנתבאר לעיל, שמהות החיסרון של 'אתו רבים' היא פועל היוצא של הגדרת מהות רה"ר, ודו"ק.

אבל המג"א והחזו"א שפירשו שרק רבים ממש הם שמבטלים את המחיצות, ע"כ סבירא להו שהגדר של 'אתו רבים' הוא בכך שהרבים דורסים את מחיצות, ורק כשהרבים עוברים שם הוא דמתבטלות המחיצות, ודו"ק. דהיינו המחלוקת לגבי כמה 'רבים' צריך כדי שיתבטלו המחיצות נובעת משני הצדדים של החקירה הנ"ל.

והנה, גדר נוסף של החיסרון של 'אתו רבים', מצינו בשו"ת חת"ס, והוא דלא נאמר כלל במחיצות גמורות, ורק במחיצות שאינן גמורות ברה"ר ודניחא תשמישתיה, כפי שיתבאר בסמוך.

*

טו. עירובין כ"ב ע"ב: מ"ט דהתוס' ד"ה דבמח"י ביד"ש ארומ"מ, משום דריסת הרבים' או ד'מסורה לרבים'

הנה, הקשו התוס' בעירובין דף כ"ב ע"ב, דתימא, דלרבנן דר' יהודה דס"ל דלא

המחיצה, אלא שהוסיף תנאי בזה, בכך שהמקום יהיה ראוי לכל מי שירצה לעבור בו כדי לבטל את המחיצות.

וד"ל הבית מאיר שם: "... מ"מ תימא בעיני לומר דלענין בקיעת רבים יהא צריך אף לשטת רש"י ס' רבוא. חדא דמאין יבא זה. בשלמא לענין למהוי רה"ר י"ל דילפינן ממדבר אבל בקיעת הרבים דליבטל המחיצה מה"ת.

ותדע שהרי הסוגיא תולה ג"כ שם חצר שרבים נכנסים בזו ויוצאים בזו בזה דאתו רבים ומבטלי מחיצות. והרי שם נאמר ר"ה לטומאה ורה"י לשבת. ור"ה לטומאה הא ודאי דאין לו ענין לס"ר ... א"ו דזה לא ס"ד דשום אדם שתהא צריך לבקיעת הרבים ס"ר ... ותו מה יענה לשטת החולקים על רש"י א"ו כדכתבינא ... וכ"ת למה דהוכחתי דאין ענין בקיעת רבים לס"ר, א"כ מה גבול יש דלקרי בקיעת רבים והכא הרי ע"כ כל בני המבוי עוברים ובוקעים בו. זה ל"ק דבקיעת הרבים אינו נקרא אלא המיוחד הדרך לכל מי שירצה משא"כ דרך שאינו אלא לבני מבוי או בני חצר זה ודאי לא מקרי בקיעת הרבים ליבטל המחיצות וזה ברור ... " עכ"ל.

ומבואר מדבריו, דהא דחשיב 'בקיעת רבים' פירושו הוא שהמעבר מסור לכל מי שירצה, ואי"צ שיעברו שם רבים בפועל, ועצם זה שכל מי שרוצה יכול לעבור שם זו הסיבה שמחיצות מתבטלות. וכלומר, ס"ל לב"מ שהגדר של רה"ר הוא כמו שכתב הרשב"א, שהיא 'מסורה לכל', וכפי שנתבארה דעתו בענייני רה"ר לעיל.

למים. ובסוף הסימן כתב המג"א דאפשר דדוקא הילוך של ס"ר הוא דמבטל למחיצה, ע"ש.

אבל המשנ"ב בסי' שס"ג ס"ק קי"ח הביא את דברי הכנסת יחזקאל והחמד משה החולקים על המג"א בהבנת התוס', וס"ל דאין הילוך הספינות מבטל את המחיצה שביד"ש, וז"ל שעה"צ שם ס"ק צ"ד: "... כנסת יחזקאל וחמד משה, והבינו כן בביאור דברי התוספות, דלא כמה שהבין המגן אברהם מדבריהם, והובא דברי הכנסת יחזקאל בכמה אחרונים, ובפרט לפי מה שהסכים הריטב"א בשם רבו הרמב"ן, אין חילוק כלל במחיצות בין עשויה בידי אדם לעשויה בידי שמים, ושלא כדברי התוספות, אלא כל זמן שהוא יכול לראות עצמו תוך המחיצות מפני שאין מרוחקות זו מזו כל כך, חשובות מחיצה ולא אתו רבים ומבטלי לה, וכן הסכים בספר גאון יעקב, אם כן אין מקום כלל לדברי המגן אברהם ... עכ"ל.

והחמד משה כתב, דאפילו אם כל העולם יעברו על המחיצה אין היא בטילה ואפילו אם נעשית ביד"ש, וכוונת התוס' היא שרשות שרבים עוברים שם ויש לכולם רשות לעבור שם, ואין למקום זה בעלים מיוחדים למחות בידם, אינה נעשית גדורה על ידי מחיצה ביד"ש, אבל מבוי שיש לו בעלים מיוחדים ואין רשות לאדם אחר שאינו מבני המבוי לעבור שם, ודאי שגם אם מחיצותיה נעשו בידי שמים, נחשבות הן למחיצות ואינן בטילו כשספינו עוברות עליהן.

הרי נחלקו המג"א והחמד משה בדעת התוס', האם הגדר של 'אתו רבים' הוא משום

אמרינן דאתו רבים ומבלי מחיצתא, א"כ כל ארץ ישראל תעשה רה"י ע"י סולמא דצור ומחתנא דגדר, ובבל נמי דמקיף לה דיגלת ולא אתו רבים ומבטלי מחיצתן.

ותירצו, וז"ל: "... המחיצה שאינה עשויה בידי אדם לא חשיבה מחיצה כולי האי, ואפי' רבנן מודו דאתו רבים ומבטלי לה ... עכ"ל.

ובסי' שס"ג סכ"ט, כתב המחבר בדיעה קמייתא, דמבוי שצידו אחד כלה לים אינו צריך כלום, דמשמע שהים נחשב כמחיצה גמורה.

והקשה על זה המג"א שם ס"ק ל' מדברי התוס' הנ"ל דמוכח דבמחיצה ביד"ש אמרינן דאתו רבים ומבטלי לה, וז"ל: "... וצ"ע, דכתבו התוס' דף כ"ב ע"ב, ותימא, דא"י תעשה רה"י שהרים וגבעות מקיפין אותה ובבל תעשה רה"י דמקיף לה נהר דיגלת ... עכ"ל.

ותירץ המג"א, וז"ל: "... וצ"ל, דהכא מיירי במקום שאין הספינות עוברות שם לנמל, דשם הוי הים מחיצה. וה"ה שאר מימות שאין הספינות עוברות שם הם עצמן מחיצה ... עכ"ל.

ומבואר מדבריו, דרק בגלל הילוך הספינות ע"ג המחיצות הוא דאמרו התוס' דאתו רבים ומבטלי מחיצתא שמתחת למים, והחידוש הוא, דאפילו הילוך של ספינות נמי חשיב הילוך המבטל את המחיצות שמתחת

'מסורה לרבים' ולכן לא אמריןן בה דאתו רבים וכו', ע"ש. והחמד משה חידש סברא זו אפילו לגבי מחיצות ביד שמים ולא רק במחיצה בידי אדם, וזה חידוש טפי.

עוד נתבאר שם, שהמשנ"ב שהתיר בחצר מפולשת לתקן ע"י פס ד' או שני משהויין, ע"כ ס"ל כמש"כ המשכנ"י הנ"ל, דמשום שאין החצר 'מסורה לרבים' הוא דשרי לתקנה בפסים, והחזו"א שחולק שם ע"כ לא ס"ל הך גדר. ואילו כאן נתבאר שהמשנ"ב לא קיבל את דברי החמד משה, וצ"ב מה השתנה.

וע"כ צ"ל, שהמשנ"ב היקל כסברת המשכנ"י הנ"ל רק במחיצות שנעשו בידי אדם אך לא במחיצות שנעשו בידי שמים, וכמו שהערנו לעיל, דדברי החמד משה הם חידוש טפי, ודו"ק.

*

טז. עירובין כ"ב ע"ב, סי' שני"ח ס"ב: האם מדרגות הנדרסות ע"י הרבים נחשבות 'מחיצה', או 'דאתו רבים'

איתא בגמ' עירובין כ"ב ע"ב: "... ת"ש, שבילי בית גילגול וכיוצא בהן רשות היחיד לשבת ורשות הרבים לטומאה ואיזהו שבילי בית גילגול אמרי דבי רבי ינאי כל שאין העבד יכול ליטול סאה של חיטין וירוץ לפני סרדיוט... עכ"ל.

וכתבו שם התוס' ד"ה 'ואיזהו', וז"ל: "... ואם תאמר, ולמה לי אין העבד יכול

דריסת הרבים על המחיצות, שזו דעת המג"א, או משום שבמחיצות ביד"ש אין מי שיאסור על הרבים להיכנס בה והיא 'מסורה לכל', והנפק"מ היא כנ"ל.

אבל הכנסת יחזקאל עשה פשרה בדברי התוס', דמחיצה בידי שמים אינה נחשבת מחיצה לגדור מקום שהוא גדול מבית סאתיים, אבל מקום קטן בית סאתיים בזה גם התוספות מודים דמהנו מחיצות בידי שמים, וצ"ב בגדר הדבר.

ונראה שהוא ס"ל כדעת הריטב"א שהביא הביה"ל בריש סי' שס"ג, דביתר מבית סאתיים אין אדם מבחין שהוא בתוך המחיצות, וכמשנ"ת כבר לעיל הרבה פעמים דמהות מחיצות הרשות היא להגדיר ליושבים בתוכן את הרשות.

ומכיון דמדברי שעה"צ נראה דנקט לדינא כדברי הכנסת יחזקאל, אזי נפק"מ במקום המוקף מחיצות ביד"ש שגדלו יותר מב"ס אבל הוא אינו מסור לרבים, דלכנסת יחזקאל יהיה דינו כרה"ר אבל לחמד משה לא יהיה דינו כרה"ר משום שאינו מסור לרבים.

והנה, ע"י במשנ"ת לקמן בענייני מבוי על שו"ע סי' שס"ד ס"א, לגבי חצר המפולשת משתי רוחות, שנחלקו בזה המשנ"ב והחזו"א אם אפשר לתקנה בפס ד' או שני משהויין או דבעינן דוקא צוה"פ, דהבאנו בשם המשכנ"י סי' קכ"א [ע' קי"ד], שכתב כסברת החמד משה לגבי חצר שנפרצה משני צידיה, דטעם ההיתר הוא משום שאין היא

של רה"ר, אבל דריסה שאינה של רה"ר אין בכוחה לבטל המחיצה אפילו לר' יהודה.

וז"ל החת"ס שם: "... נמצא לפ"ז, מחיצה העשויה בידי אדם בין דניחא תשמישתיה בין דלא ניחא לעולם לא אתו רבים ומבטלי מחיצה, ובידי שמים יש לחלק, היכא דניחא תשמישתיה אתו רבים ומבטלי מחיצתא, והיינו דגלי מדבר, משא"כ כשלא ניחא תשמישתיה לא אתו רבים ומבטלי ליה, והיינו דרחבא דתל המתלקט אפילו רבים בוקעים בו מ"מ פשיט ל' דלרבנן רשות היחיד הוא. והיינו דכתבו תוס' דבידי שמים לא חשיבא מחיצה כולי האי... " עכ"ל.

ולפי דבריו אלו מיושבת גם קושיית הרש"ש בגמ' בדף כ"ב ע"ב על התוס' שם ד"ה 'דילמא', שכתבו שבמחיצות ביד"ש מודים גם רבנן דאמרינן 'דאתו רבים', והקשה עליהם הרש"ש שם ממאי דאמרינן שם לגבי תל המתלקט דלפי רבנן ודאי לא 'אתו רבים' משום דלא ניחא תשמישתיה, והרי לפי תוס' בכל מחיצה ביד"ש מודים גם רבנן 'דאתו רבים', ע"ש. ולפי דברי החת"ס הנ"ל א"ש החילוק בין מחיצה ביד"ש דניחא תשמישתא שבזה דיברו התוס' לבין היכא דלא ניחא תשמישתא, שבזה ס"ל לתוס' דלא 'אתו רבים', ודו"ק.

והוסיף לאחר מכן שם, וז"ל: "... ומ"מ זכינו לדין דגשר שלנו שהוא רה"י גמור לא אתו רבים ומבטלים מחיצתא אעפ"י דניחא תשמישתיה ועשוי לכך מעיקרא [א.ה. ומיירי שיש צוה"פ על הגשר, והיא מחיצה ולא אתו רבים ומבטלי מחיצה ממש, ע"ש. וס"ל

לרוץ, אפי' יכול נמי הוי רשות היחיד כיון שמתלקט עשרה מתוך ארבע. ויש לומר, דבעינן שלא יהא ניחא תשמישתיה שלא יהא עשוי כעין מדרגה דלא תהוי מחיצתא נדרסת דאמר בפרק כל גגות (לקמן ד' פט): דלא הויה מחיצתא... " עכ"ל.

ומבואר לכאורה מדבריהם, שמדרגות שעשויות לדריסה של בנ"א אין הן מחיצות משום שאתו הרבים ומבטלי להו, וכ"כ בשו"ת אמרי יושר ח"א ס"ב, ע"ש.

[ויש להעיר על דבריהם, דמה שהביאו מפרק כל גגות דף פ"ט ע"ב דמחיצה הנדרסת לא חשיבה 'מחיצה' לכאורה צ"ב, שהרי מיירי התם במחיצה של 'גוד אסיק', שמחמת דריסת הרבים ס"ל לרב יוסף שם בהו"א בגמ' דלא אמרינן גוד אסיק, ע"ש ברש"י ד"ה 'שיש דיורין', ולכאורה התם הטעם משום שכל מחיצת גוד אסיק היא מחיצה של 'כאילו' ולכן היכא שיש דריסת הרבים תו לא שייך לומר שהמחיצות עולות למעלה, ובפרט לשיטות שנתבארו לעיל בעניין תל המתלקט בגדרי 'גוד אסיק' ע"ש. ואיך שיהיה מבואר בתוס', שמחיצת 'גוד אסיק' היא מחיצה גמורה כמו כל מחיצה, ולכן השוו אותה לכל שאר המחיצות הנדרסות, וצ"ב].

אבל בשו"ת חת"ס ח"א סי' פ"ט כתב, שהתוס' כתבו כן רק לדעת ר' יהודה הסובר דאתו רבים ומבטלי מחיצתא, אבל לרבנן דר' יהודה אין המחיצה בטילה אפילו אם נוח להשתמש שם. ואפילו לדעת ר' יהודה, כל זה לא נאמר אלא היכא שיש רבים הדורסים, כלומר דריסה

ואפילו לר' יהודה, ורק מחיצה שאינה גמורה הנמצאת ברשות הרבים הוא דאמרינן בה דאתו רבים ומבטלי לה.

ונראה, דודאי הגדר של 'אתו רבים' לפי החת"ס אינו בכך שהם מפילים את המחיצות, וזה מבואר להדיא מדבריו, וגם לא מה שהרבים סובבים בתוך הרשות, אלא הגדר בזה הוא בכך שאותן המחיצות שאינן גמורות הנמצאות ברה"ר אינן מפקיעות את הצורה של 'דגלי מדבר', ולכן אין הן יכולות ליצור רה"י ביניהן. וזהו גדר שלישי בנוסף לשני הגדרים שנתבאר לעיל.

ואילו השו"ת אמרי יושר ח"א ס"ב הנ"ל, שהוציא מדברי התוס' הנ"ל שכל מדרגה נדרסת איננה מחיצה ודאי ס"ל דהחיסרון של 'אתו רבים' הוא בכך שהרבים מפילים את המחיצות, ודו"ק.

דצוה"פ היא ממש מחיצה, ועי' לקמן בענייני צוה"פ בזה].

ולא תיקשי עלן ממ"ש תוס' שם ד"ה ואיזהו שבילי בית גלגול, וז"ל, וי"ל דבעינן שלא יהיה ניחא תשמישתיה, שלא יהיה עשוי כעין מדרגה דלא תהוי כעין מחיצה נדרסת דפ' כל גגות פ"ט ע"ב, דלא הוי מחיצתא עכ"ל.

הנה ההוא דפרק כל גגות סד"א דהש"ס הוא ולא קאי ר' יוסף במסקנא הכי יע"ש, והתוס' הכא לא כתבו כן אלא לר' יהודה דס"ל אתו רבים ומבטלי מחיצה, אבל לרבנן אפילו בניחא תשמישתיה פשוט הוא דלא מבטלי מחיצתא בשום אופן... עכ"ל.

הרי דמבואר, דהגם שיש מחיצה נדרסת על ידי הרבים, מ"מ אין היא מתבטלת משום שהיא 'מחיצה גמורה' ואפילו ברשות הרבים

סימן יז: בענייני מבוי וחצר

לכני רה"ר ולבני רה"י, להודיע ששתי רשויות הן, ע"ש. ואיך שיהיה מבואר, דזו גזירה על כל ג' מחיצות ולא רק על מבוי שלא נשתתפו בו ומחמת הדיורין שבו [והגם שבדף י"ב אמר רב יהודה, מבוי שלא נשתתפו בו הזורק לתוכו חייב] לא בא לשלול שאר רה"י הדומות לו, כבר דחתה הגמ' זאת שם].

אבל קודם לגזירת חז"ל זו על היקף המחיצות כבר גזר שלמה המלך על דיורי החצר איסור להוציא מן הבית לחצר, דאמרינן בגמ' עירובין דף כ"א ע"ב: ... אמר רב יהודה אמר שמואל, בשעה שתיקן שלמה עירובין ונטילת ידיים יצתה בת קול ואמרה, בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני, ואומר, חכם בני ושמח לבי ואשיבה חרפי דבר ... ע"כ.

וכתב רש"י שם, וז"ל: "... שלמה תיקן עירובי חצירות - וגזר שלא להוציא מרשות היחיד לרשות היחיד חבירו, לעשות סייג והרחבה לאיסור תורה, שלא יבוא להתיר מרשות הרבים לרשות היחיד ... עכ"ל. ובשבת דף ו' ע"א כתב רש"י איפכא: "... לעשות סייג לתורה להרחיק, שלא יוציא מרשות היחיד לרשות הרבים ... עכ"ל.

וכלומר, דלפני שלמה המלך הכל היה מותר בתוך רשות היחיד אפילו אם הרוח הרביעית היתה פרוצה, ובא שלמה ואסר להוציא מרשות היחיד לרה"ר של חבירו כדי שלא יוציאו גם מרה"ר לרה"ר, ותיקן זאת על ידי החיוב לערב החצירות ולשתף המבואות.

א. פתיחה: מה ההדל בין גזירת עירובי חצירות לבין גזירת תיקוני מבואות

כתב הטור בסי' שס"ג סי"ד, וז"ל: "... מן התורה, כל מקום שיש לו שלש מחיצות הוא רשות היחיד גמור, אלא שחכמים אסרו אותו עד שיעשה לו שום תיקון [ברוח] רביעית, וכיון שאין צריך אלא תיקון דרבנן, התיירוהו בתיקון כל דהו ... עכ"ל.

ובסי' שמ"ה סי"ד כתב הטור, וז"ל: "... וכרמלית היא ... כגון מבואות שיש להם שלשה מחיצות ואין להם לחי ולא קורה ברוח רביעית ... עכ"ל.

ומבואר, דכל רשות שיש לה ג' מחיצות נכללת בגזירה זו, ולא רק מבוי או חצר שיש להם דיורין, ולא הדיורין הן הסיבה לגזור איסור טלטול, אלא זה שהרוח הרביעית פרוצה היא הסיבה, והוא דין במחיצות רה"י, וכמש"כ רש"י בריש עירובין, וז"ל: "... מבוי שהוא גבוה ... וכיון דלאו רה"ר הוא, שרי לטלטולי ביה מן התורה בלי שום תיקון, ורבנן גזור עליה משום דאתי לאיחלופי ברה"ר ושרייה בתקנתא דלחי או קורה דלהוי היכרא דלא ליתי למישרי רה"ר גמורה ... עכ"ל.

ורבינו יהונתן כתב הטעם משום דילמא אתי למישרא רה"ר גמורה, אי נמי דלא ליתו לטלולי מרשות הרבים לתוכו, דכיון שנפרץ כולו לרה"ר ושוה הוא לרה"ר אמרי דין רה"ר יש לו, לפיכך הצריכו לעשות היכרא

ולקמן בנעם שבת חלק ו', בסוגיא דעירובי חצירות, יתבאר שגם גזירת שלמה המלך היו שתי גזירות, אך הן נוגעות לתקנת העירוב ולא לתקנת היקף רה"י, ע"ש, והשתא עסקינן בגזירת תיקון המבואות ולא בגזירת עירובי החצירות, וזכור הקדמה זו.

*

ב. עירובין י"ב ע"ב: האם המתיר של שתי החצירות במבוי הוא מחמת 'תוספת הדיורין', או דהוו 'היכר'

איתא בגמ' עירובין י"ב ע"ב: "... אמר רב נחמן, נקטינן, איזהו מבוי שניתר בלחי וקורה, כל שארכו יתר על רחבו ובתים וחצרות פתוחים תוכו..." ע"כ.

הנה יל"ע, מהי מהות ההיתר שיש לשתי החצירות ושני הבתים לגבי המבוי, האם היתרן הוא מחמת 'תוספת הדיורין' במבוי ומשו"ה הקילו בו דסגי בלחי או קורה, או שהיתרן הוא משום דהוו 'היכר' לבני המבוי שלא יחליפו ברה"ר.

וזה לשון שו"ת הרשב"א [ח"א סי' ר"ג], לגבי סיבת החומרא בחצר לעומת מבוי: "... מסתברא, כל שהוא עשוי יותר לדירה ולתשמישי הצנע ולאכול בהם - צריך יותר מחיצות גמורות. ולפיכך, החצרות של בעלי בתים שדרכן להשתמש בהן יותר בתשמיש הצנע ולאכול בהם, צריכות המחיצות יותר גמורות. וכן הדין במבואות שאין בתים וחצרות פתוחות לתוכו, דיוריהן מועטין

אבל גזירה זו לא נאמרה אלא על הכלים ששבתו בתוך הבית אבל הכלים ששבתו בחצר עצמה לא נאסרו בטלטול כלל, אליבא דרבי שמעון בריש פרק כל גגות דקיימא לן כוותיה, וזה כאמור אפילו היכא שהרוח הרביעית היתה פרוצה.

ועל זה חידשו חכמים לאחר מכן, שיש לאסור לטלטל אפילו כלים ששבתו בחצר עצמה מכיון שכאשר היא פרוצה ברוח הרביעית היא דומה במקצת לרשות הרבים, וגזרו איסור לטלטל בחצר מהחשש שמא יטעו לחשוב שזו רה"ר ויוציאו ממנה לרשות הרבים ואיפכא, ולאחר מכן הצריכו שיעשה תיקון של לחי או קורה או לחיים בפתח, ושלא יהיה הפתח גדול מעשר אמות, ואם יהיה גדול מעשר הצריכו תיקון של צורת הפתח.

ונמצא כאמור, שישנן שתי גזירות שונות ושני תיקונים שונים לגזירות אלו: א. עירוב חצירות, שהוא התיקון לדיורין. ב. הגזירה על רה"י שיש לה רק ג', והתיקון שלה הוא תיקוני הפתח שהצריכו חכמים.

ולגבי תיקוני המבוי, אמרינן בגמ' י"ב ע"ב, נקטינן, איזהו מבוי שניתר בלחי וקורה, כל שארכו יותר מרחבו ובתים וחצירות פתוחים לו, וכוונת הגמרא היא, שהתנאים שהגדירו באים ליתן טעם מדוע סגי בתיקון פורתא כזה, שהוא קולא, ולא כצריכו צורת הפתח או פס ד' או לחיים משני הצדדים. אבל אין הכי נמי, גם בלא דיורין כלל צריך תיקון בפתח המבוי, ואדרבא, שם צריך תיקון גדול יותר ולא סגי בלחי או קורה.

ועולה מדברי הרשב"א, דהבתים והחצירות המתירות את המבוי הוא מחמת תוספת הדירין שבמבוי הגורמים למיעוט תשמישי ההצנע שבו, ולא משום דהווי היכר שלא להוציא מן המבוי לרה"ר.

וזהו דלא כמו שיתבאר באריכות לקמן בדברי התוס' בדף י"ב ע"ב ד"ה 'בתים', שכתבו וז"ל: "... ונראה לפרש משום דמבוי קרוב לרה"ר יותר מחצר בעי בתים וחצירות ...". עכ"ל. ויתבאר בתוס', דקירבתו של המבוי אל רה"ר היא הסיבה שלא יספיק לו התיקון של לחי או קורה ולא תשמישי ההצנע שנעשים בו, וע"כ הוא משום דחיישינן שמא יבואו להוציא מן המבוי לרה"ר כמו שיתבאר לקמן, ורק משום שפתוחים לו חצירות ובתים הוא דסגי ליה בלחי וקורה ולא בעינן פס ד'.

דמשמע מזה, שהבתים והחצירות הפתוחים למבוי משמשים לו כהיכר שלא יבואו להוציא מן המבוי לרה"ר, וכנ"ל, וזה דלא כמשנ"ת דעת הרשב"א.

וכלומר, ישנם שני טעמים שונים למהות היתר החצירות שבמבוי, לרשב"א - גורמות החצירות לריבוי הדירין במבוי וכמו שנתבאר לעיל, ואילו לתוספות מהות היתר החצירות הוא משום היכר לבני המבוי שלא יבואו להוציא מן המבוי לרשות הרבים. ולפי שני צדדים אלו יש לבאר כמה מחלוקות בראשונים וכמה נפקא מינא לדינא כפי שיתבאר.

והם משתמשין בהם יותר, דאינן בושין כל כך לאכול ולהשתמש בהן. לפיכך הרי הן כחצר. וכענין שאמרו בעלמא: מבוי שהוא בוש לאכול בתוכו אין תשמישין בהם כל כך, כי לפי רבוי הדירין מתמעט תשמיש המובאין, ובמחיצה כל דהוא סגי. ואף על פי שענין זה אינו שוה בכל, דהרי יש מבוי שדיריו רבים בבתים וחצרות, ואפ"ה בעי פס ד' ... "עכ"ל.

וסברתו תתבאר עוד לקמן באורך, אבל עיקרה הוא, שתשמישי ההצנע שנעשים בחצר הן הסיבה להחמיר ולדמות את החצר ל'פלטיא' של רבים ולהצריכה תיקון טפי בפתחה כדי שלא יבואו לטלטל גם ב'פלטיא' שבתוך העיר.

והרשב"א אויל בזה לשיטתו שנתבארה כמה פעמים לעיל, דבפלטיא שבתוך העיר שנכנסים אליה רבים לסחורתם והיא מסורה לרבים, חשיבה רה"ר אפילו שדלתות העיר נעולות, ולזה דימו את החצר שעושים בה תשמיש הצנע לפלטיא.

ולפי סברא זו הדין הוא איפכא במבוי, שאם לא היו חצירות ובתים פתוחים לו לא היו מספיק עוברים ושבים במבוי ולא היו בושים לעשות בו תשמישי הצנע, וזו סיבה מצד עצמה להחמיר וכנ"ל, ולכן הצריכו שתהיינה פתוחות לו חצירות ובתים כדי לרבות את הדירין שבו, שמחמת ריבוי הדירין ימעטו בתשמישי הצנע ולכן שוב פחות צריך להחמיר בו. והכל כפי הטעם הנ"ל.

מוקף חומה, כיון שאין בתים וחצירות פתוחות לתוכו יש בהם דין חצר ובחצר אין חילוק בין עקום לשוה, אין צריך אלא תיקון א' בראשו.

ומ"מ, לענין זה שם מבוי עליהם, דאם אין לו חומה בעינין צ"ה כיון דקרובים לר"ה כמ"ש הסמ"ק [סי' רפ"ב]. אבל דאין עקמומיתו קרוב לר"ה אין צריך תיקון. עסק"ז בהג"ה. ועסי' שס"ד, דמצד השני סגי בלחי, ועסל"א "... עכ"ל.

ומשמע מדבריו, דהגם שמבוי דידן יש לו דין חצר, מ"מ באמת זהו 'מבוי' אלא שיש לו גם דיני חצר. והיינו כך שיש לו גם דיני מבוי וגם דיני חצר. והטעם בכך, נראה דהוא משום שיש לו צורה של מבוי דבקעי ביה רבים וארכו יותר מרחבו, ולכן אכתי גס שם מבוי עליו, ורק משום שחסר בו התנאי של בתים וחצירות הפתוחים לו הוא דנתנו עליו גם דין של 'חצר'.

ונפק"מ מזה היא, הן לגבי החומרות של המבוי הנובעות מבקיעת הרבים והן לגבי הקולות שיש למבוי ביחס לחצר, ולכן כתב המג"א, דאם הוא מבוי המפולש לרה"ר אין מועיל בו תיקון של פס ד' בפתחו כמו בחצר, אלא צריך דוקא תיקון של צוה"פ לפתחו כמו במבוי המפולש לרה"ר.

אבל מאידך כתב, דאם הוא מבוי עקום - דאין צריך בעקמומיתו הרחוקה מרה"ר תיקון של צוה"פ כמו במבוי עקום, משום דלא בקעי שם רבים כל כך, ולכן לענין זה אנו מתחשבים בכך שלא פתוחות לו חצירות כמו במבוי

ג. מהו עיקר מבוי, האם החצירות, או בקיעת הרבים, או ארכו יותר מרחבו

הנה, כתב הרמ"א בסי' שס"ג סכ"ו, וז"ל: "... ויש אומרים, דנוהגים האידנא לתקן כל המבואות בצורת הפתח, דכל המבואות שלנו יש להם דין חצירות... " עכ"ל. והטעם בכך הוא משום שאין לנו חצירות הפתוחות למבוי כמו בימי הש"ס, אלא שהבתים פתוחים באופן ישיר אל המבוי.

ומעתה יש לעיין מהי עיקר הסיבה שאין על מבואותינו האידנא דין 'מבוי' אלא דין 'חצר'. האם משום שעיקר הגדרת המבוי בעלמא היא בכך שיש לו חצירות ובתים הפתוחים לו, אבל בקיעת הרבים היא רק 'תנאי' בהגדרת המבוי, ומשום שהאידנא אין חצירות למבוי וחסירה בו עיקר הגדרתו כמבוי - הוא דנתנו לו דין 'חצר' למרות שיש בו בקיעת רבים.

או דילמא, דעיקר הגדרת המבוי בעלמא היא משום שבקעי ביה רבים וארכו יותר מרחבו, אבל מציאות החצירות היא רק היכי תמצי שיבקעו רבים במבוי, ומכיון שחסר בבקיעת הרבים במבוי הוא דנתנו עליו דין 'חצר', ויש בזה נפק"מ כפי שיתבאר.

דהנה המג"א סי' שס"ג ס"ק כ"ז, יצא לחלוק על מהרי"ו שכתב שאפילו במבואות שלנו הנמצאים בערי הפרזי צריך תיקון של צוה"פ אם הם עקומים, ועל זה כתב המג"א שלא ראה שנוהגין כן, וכתב וז"ל: "... ולכן נ"ל, דכיון דסתם רמ"א וכתב 'כל מבואות שלנו יש להם דין חצירות' משמע, ואפילו אין

ראשו, שכתב וז"ל: "... מבוי שנפרץ בו פרצה מצדו כלפי ראשו, אם נשאר עומד בראשו פס רחב ארבעה טפחים, מותר, והוא שלא תהא הפרצה יותר על י'; ואם לא נשאר פס ד', אסור אלא אם כן היתה הפרצה פחות מג"ט ... ע"כ.

וכתב המג"א שם ס"ק ד' להסתפק, האם במבואותינו האידנא גם כן קיים הפסול הזה, או דמכיון שיש להם דין חצר אין הם נפסלים עד שיפרצו בעשר אמות, וז"ל: "... ואמרינן בגמרא דף ה', דחצר פרצתו ב"י אמות וכמ"ש ס"ג. וצ"ע, במבואות שלנו אם יש להם דין חצר לענין זה, וה"ה בעיר המוקפת חומה ונפרץ בה פרצה בד"ט ובקעי בה רבים, לדידן דקי"ל דיש לה דין חצר, צ"ע אם יהא מותר. ויש להחמיר עמ"ש סי' שס"ג סכ"ו ... עכ"ל.

הרי, דהגם שיש למבואות שלנו דין חצר מחמת החיסרון של החצירות הפתוחות לה, מ"מ הסתפק המג"א אם צריך להחמיר בהם כדין מבוי לעניין לפסול אותם כשפירצתם בד"ט ובקעי בה רבים, או שמא נתנו לו גם את הקולא של החצר שאין פירצה כזו אוסרת למרות דבקעי בה רבים, ועל זה כתב שיש להחמיר.

וע"כ הטעם הוא כמשנ"ת, שבעצם זהו 'מבוי' מחמת הצורה שלו ובקיעת הרבים שבו, אלא שרק חסר בו התנאי של חצירות הפתוחות לו ולכן אכתי יש להחמיר בו בחומרות השייכות למבוי.

אמנם, בחזו"א מבואר דלא כהמג"א, אלא ס"ל שעיקר הגדרת המבוי היא מחמת

בעלמא, ואנו נותנים לו דין 'חצר', ובחצר עקומה הרי אין צורך בצוה"פ בעקמימותה.

וכן הוסיף המג"א, דהגם דצריך במבוי העקום צוה"פ בציידו האחד, אפי"ה מועילה בו לחי או קורה בציידו השני. והקשה עליו בספר תו"ש, דמכיון שיש למבוי זה דין חצר אמאי סגי בלחי או קורה, הרי בחצר צריך פס ד' או שני משהויין. ועל זה כתב מחציה"ש שם, דס"ל למג"א שגם לקולא יש לו עדיין דין מבוי.

וז"ל מחציה"ש: "... ואולי אפשר לומר לענ"ד, דס"ל למ"א דגם לקולא נתנו לו דין מבוי וסגי בצד שני בלחי או קורה, כיון דכתב רשב"א דמה"ט בעינן בחצר שני פסים ולא סגי בלחי, כיון דאין בו ריבוי דורות ומשתמשים בו בהצנע. משא"כ במבוי דיש בו ריבוי דורות ואין בו תשמיש צנוע לכן סגי בלחי. א"כ כיון שמבואות שלנו קרובות לרה"ר, עי"ז אין בו תשמיש צנוע אף שאין בתים וחצירות פתוחים לו, ובצד אחד עשוי צ"ה, סגי בצד השני בלחי או קורה ... עכ"ל.

דהיינו כנ"ל, בעצם זהו 'מבוי' משום דבקעי ביה רבים וארכו יותר מרחבו, אלא שכל החיסרון שבו הוא משום שלא פתוחות לו חצירות, וכנגד זה קירבתו לרה"ר מונעת מבני המבוי לעשות תשמישי הצנע. ולכן שפיר יש ליתן בו גם נפק"מ לחומרא דמבוי וגם נפק"מ לקולא דמבוי, ורק לעניין תיקון בלחי וקורה בצד רה"ר נתנו לו דין חצר להחמיר עליו.

וראה בשו"ע סי' שס"ה ס"א לגבי פירצה ד' טפחים שפוסלת מצידו של המבוי כלפי

חכמים כן הוא, ולא נתנו לנו גדרי מבוי על אופן אחר, ונראה, דגם לענין פרצה יש להן דין חצרות דאל"כ אין לנו גדר חצר, כיון שיש מבוי בלא בתים וחצרות... "עכ"ל.

ומבואר מדבריו, דעיקר הגדרת המבוי היא שיש לו חצירות ובתים פתוחים לו, וכך היא מידת חכמים, ולא אכפת לן דבקעי רבים כמו בימי הש"ס. ונפק"מ מזה היא, דגם לענין פירצה ד"ט יש למבואות דידן דין חצר שאינם נפסלים אלא בפירצה עשר ודלא כמש"כ המג"א הנ"ל.

והמשיך שם החזו"א לבאר את דעת המג"א, דהוא סבירא ליה כמו שנתבאר לעיל, שעיקר הגדרת המבוי נובעת מבקיעת הרבים שבו ולא אכפת לן שאין בתים וחצירות פתוחים לו, וזו הסיבה שהסתפק המגן אברהם לגבי פירצה ד' טפחים אם פוסלת בו או שלא.

וז"ל שם: "... ולהמ"א סי' שס"ה סק"ד שנסתפק בזה צ"ל, דגדרו יהי, כל שבתים יש להם קרקע כל צורך תשמישן, כל בית ובית בחלק קרקע שלה כדי צורכן לפי דירתן, ויש להם עוד קרקע בשיתוף לכלן, וכלן פתוחין להן וּדְרָכָן עליה זהו גדר מבוי לענין פרצה... אבל י"ל, שהמ"א נסתפק רק למאי דקיי"ל דבבקעי בה רבים תליא מילתא, ובזה י"ל דמבואות שלנו מקרי בקעי בה רבים... ולפי דברי המ"א יש ללמוד מחצר, שיש לו דין חצר לענין פס ודין מבוי לענין פרצה... "עכ"ל. והיינו כמו שנתבאר, דמבואות דידן דיש להם דין חצירות, הוא בין לחומרא ובין לקולא, ועיינן שם במש"כ בס"ק ט"ו להדיא.

החצירות הפתוחות לו ולא אכפת לן מבקיעת הרבים שבו, ועשה מזה נפק"מ.

דעי' חזו"א סי' ס"ה ס"ק י"ז, שהקשה על עיקר הדיעה האומרת דאין לנו היום חצירות, וז"ל: "... איברא, עיקר דברי רבותינו, דמבואות שלנו אין בתים וחצרות פתוחין לתוכן, לא ידענו עיקר הריעותא בזה, שהרי אם הבית בנוי לצד המבוי אין בכך כלום, כל שיש חצר ד"א לפני פתח הבית כזה: ועוד, נמצא חצרות שיש להם בתים לפנים כזה: וזהו ממש בתים וחצרות, ובבנין הכרכים שלנו ודאי יש להרחוב דין מבוי, ואולי בימיהם היה בנוי על אופן אחר, וצ"ע... "עכ"ל.

דהיינו, הוקשה לחזו"א מדוע שלא נחשיב גם את הצורה של החצירות שלנו כדין 'חצירות' שבש"ס, וכתב דאולי בימיהם היה בנוי על אופן אחר. הרי דס"ל שעיקר ההגדרה של המבוי היא מחמת החצירות הפתוחות לו ולא אכפת לן מבקיעת הרבים מן הבתים למבוי, וזה הבסיס לשו"ט של החזו"א.

ובסי' ס"ה ס"ק נ"ב השלים החזו"א את דבריו וכתב את הנפק"מ בינו לבין המג"א, וז"ל שם: "... בס"ק י"ז נסתפקנו בכונת הראשונים ז"ל, שמבואות שלנו אין בתים וחצרות פתוחין לתוכן, ונראה דהטעם משום שחצרות שלנו אינם לדירה כחצירות שלהם ולא הוו שלנו רק רחבות, ואנן חצרות בעינן ולא רחבות, ואע"ג שבקיעת הרבים במבואות שלנו נראה שאיננה פחותה מאותו המבוי המבונה על מתכונת החצרות, אך כל מדת

ומה שמסופק תו המ"א במבואות שלנו - לא מיבעי' לדעתי כנ"ל, דלענין זה דפירצות, אינן נתלה כלל אלא במרובע או ארכו יותר מרחבו. דפשיטא לענ"ד מבואות שלנו שארכן יתר על רחבן דדין מבוי להם לענין זה ... "עכ"ל.

ועי' בט"ז סי' שס"ה סק"ג, שכתב דגם בחצר, אם ארכה יותר על רחבה דינה כמבוי שפוסלת בו בקיעת רבים [משא"כ אם היא חצר רגילה לא משגיחינן בבקיעת רבים], ע"ש. והחזו"א בסימן ס"ה ס"ק ל"ב חלק עליו, וכתב דאם חצר ארכה יותר מרחבה - אעף על גב דניתרת בלחי וקורה דין מבוי, מכל מקום דין חצר עליה דלא אכפת לן מבקיעת הרבים, ע"ש.

הרי דפליגי כנ"ל, דלחזו"א כל היכא דאין חצירות ובתים פתוחים לה, חשיב חצר גם לקולא, ואילו להט"ז יש לה לעולם דין מבוי הגם שאין פתוחים לה חצירות או בתים. וכן הוא להדיא גם בט"ז סי' שס"ג ס"ק י"ח, דגם מבואות דידן, דלא פתוחים להם חצירות ובתים, אפי"ה אם הוא מפולש - צריך דוקא צוה"פ, ע"ש, ואזיל לשיטתו הנ"ל בזה, ודו"ק.

הרי לן ג' שיטות בזה: א. **דעת המג"א**, דמבוי אזלינן בתר ריבוי העוברים ולכן הסתפק לגבי מבואות דידן אם גם לעניין פרצת ד' יש להן דין חצר, והחמיר מספק [וכן הוא דעת הט"ז הנ"ל]. ב. **דעת הב"מ**, דהכל תלוי בארכו יותר מרחבו, ולכן מבואות דידן הם מבואות לכל דבריהם. ג. **דעת החזו"א** דאזלינן בתר חצירות ובתים, ולכן יש למבואות דידן דין חצר לכל דבריהם. ואכתי יל"ע מהו שורש המח' בזה.

ולפי זה יתבאר שפיר גם דברי המג"א בס"ק כ"ה, שכתב וז"ל: "... שני חצירות, דכל שאין רבוי דיוורין בו, משתמשים בו בהצנע וצריך מחיצה יותר [ב"י רשב"א (ח"ה סימן ר"ג)]. וא"כ אפשר להקל במבואות שלנו, כיון דיש בהם ריבוי דיוורין, ואפשר דלא פלוג ... "עכ"ל.

הרי שסובר כשיטת הרשב"א הנ"ל, דהכל תלוי בדיוורין, ולכן גם האידנא עדיין יש על המבוי דין מבוי גם בלא חצירות משום דיש בהם ריבוי דיוורין מחמת הבתים הפתוחים להם. ומבואר כנ"ל, דעיקר הגדרת המבוי היא ריבוי הדיוורין והחצירות הפתוחות לו הן רק בגדר תנאי'.

אבל אם עיקר הגדרת המבוי היא מה שיש חצירות פתוחות לא, אזי האידנא לעולם לא שייך דין מבוי משום שאין לנו חצירות הפתוחות לו, ודו"ק.

והנה, הבית מאיר בסי' שס"ה ס"א, הסכים למג"א שלמבואות שלנו יש דין מבוי, אבל לאו מטעמיה, אלא משום שדין חצר שייך רק במרובע ודין מבוי בארכו יותר מרחבו, וזו הילכתא בלא טעמא, ולכן שפיר נפסלים מבואות דידן בפירצה ד' מן הצד.

וז"ל הב"מ: "... להכי העיקר כדביאר הט"ז סק"ג, שעיקרו תלוי באם הוא מרובע או עגול דינו דין חצר ואם ארכו יותר על רחבו נידון כמבוי כי לתנאי זה לא ידענין טעם וסבה אלא כהלכתא למ"מ ... "עכ"ל.

והוסיף עוד שם בהמשך לפשוט את ספיקו של המג"א לגבי מבואות דידן, וז"ל: "...

כמו בימי הש"ס, אבל מאידך, גם אין לו את כל דיני מבוי משום דסו"ס לא מתקיים התנאי של בתים וחצירות הפתוחים לו, ודו"ק.

ודעת הב"מ היא דבאמת לא התכוין הרמ"א לחלק בין מבואות דידן למבואות דהש"ס, משום דהכל הולך אחר האורך והרוחב מהילכתא בלא טעמא.

והנה, עי' בחזו"א סי' ס"ה סק"ט, שכתב על הא דכתב המשנ"ב בסי' שס"ג ס"ק קכ"א, דמבוי שצידו אחד כלה לים, די"א דחיישינן שמא יעלה הים שרטון, דלכו"ע אם הים רחוק מן הבתים יותר מעשר אמות צריך תיקון דאותו מקום הוי פרוץ, וכתב על זה החזו"א, דהיינו דוקא במבוי דידן דאין לו דין מבוי אלא דין חצר, אבל במבוי גמור – אף אם מחיצות המבוי משני הצדדים רחוקות מן הנה רק ד"א ד"ט הרי זה אסור, דפירצת מבוי היא בד"ט, ע"ש. הרי שוב פירש את מבוי דידן דנתנתו לו קולא דחצר לגמרי, ע"ש.

והנה, מצינו עוד מח' בזה בין החזו"א [ס"ה נ"ב] ובין החי"א [כלל ע"א סי"ג] לגבי העיר וילנא, האם נחשב שיש בה בתים וחצירות הפתוחים מבוי או שלא, דדעת החי"א שכן, אבל החזו"א כתב שבזמנינו אפילו אם הבתים פתוחים לחצר אין לחצר דיני חצר כיון דאין משתמשים בה באופן שהשתמשו בה בימי חז"ל, ע"ש, וחזינן שהחזו"א הלך עם ההגדרות החצוניות של המבוי עד הקצה, דצריך שצורתו תהיה בדיון כמו בימי הש"ס, למרות שמבחינת החילוק בין הבתים לחצירות דמי למבוי, ע"ש.

ונראה ברור לכאורה, דהחזו"א ס"ל שמהות הגדרת תפקיד החצירות במבוי הוא לשמש 'היכר' לבני המבוי כדי שלא יבואו להחליף ברה"ר וכמשנ"ת לעיל וכן לקמן באורך דעת התוספות י"ב ע"ב, דהיינו שלא יבואו לדמותו לרה"ר ויבואו להוציא ממנו לרשות הרבים, או שידמוהו לרשות הרבים ויבואו לטלטל ד"א בררשות הרבים, וכמו שתתבארנה השיטות בזה לקמן. ומשום הכי הצריכו חז"ל דוקא חצירות הפתוחות למבוי כדי שיהיה היכר שאין זו רשות הרבים ובלו הנך חצירות לא סגי.

ולכן ע"כ ס"ל לחזו"א, דאם אין לן האידנא את אותו ה'היכר' שתיקנו חז"ל, דהיינו החצירות שהיו בזמנן, אין לנו לחדש מעצמנו היכרים שלא תיקנו הם, ולכן תו אין לנו האידנא דין מבוי כלל, בין לקולא דאין המבוי נפסל בפירצה ד"ט כמו חצר, ובין לחומרא, דלא מהני ביה התיקון של לחי וקורה.

אבל המג"א ס"ל שמהות גדר החצירות במבוי היא לרבות את הדיוורין במבוי וכמשנ"ת דעת הרשב"א לעיל [וכפי שהעתיקוהו המג"א ס"ק כ"ה והמשנ"ב בסי' שס"ג ס"ק י"ג], וזוהי הסיבה שהקילו במבוי להסתפק בלחי או קורה, ומשו"ה ס"ל למג"א דעיקר הגדרת המבוי היא מחמת צורתו והרבים הבוקעין בו, ומציאות החצירות היא רק בגדר של 'תנאי' בהגדרת המבוי ולא עיקר הגדרת המבוי.

ומשו"ה כתב המג"א, דגם האידנא עדיין יש על המבוי כמה דיני מבוי הנובעים מחמת בקיעת הרבים למרות שאין לנו חצירות

המבוי בלחי וקורה, והיינו משום דקי"ל דאין סומכים על שיתוף במקום עירוב ולהיפך, וכתב, דאם חסר אחד מן התנאים האלו – לא סגי להתיר המבוי, ע"ש באורך.

וכתב על זה הב"י שם, וז"ל: "... ובסימן שפ"ז יתבאר שזהו לדעת רש"י, אבל הרמב"ם [עירובין פ"א הי"ט], סובר שסומכין על שיתוף במקום עירוב. ולפי דבריו צריך לומר, דטעמא דבעינן בתים וחצירות פתוחות לתוכו, משום דכל שיש בו פחות מכאן אינו דומה אלא לחצר, וכן כתב הרשב"א בתשובה "... עכ"ל. [וכוונתו היא לתשובת הרשב"א שהובאה לעיל באריכות, שתלה את החומרא שיש בחצר בכך שעושים שם תשמישי הצנע, ואת הקולא שיש במבוי לעומת חצר, בכך שיש ריבוי דיריין במבוי שמונע את תשמישי הצנע שם, וכנ"ל].

הרי מבואר להדיא, דבזה גופא נחלקו רש"י עם הרמב"ם והרשב"א, דלרש"י ורבינו יהונתן ע"כ בעינן שתי חצירות בדוקא, ולרבינו יהונתן גם צריכים כולם להיות זקוקים לכולן לעירוב ולשיתוף, וחזינן מזה, דעיקר סיבת ההיתר שבמבוי הוא מחמת מציאות החצירות ולא מחמת ריבוי הדיריין שבמבוי. משא"כ לרמב"ם והרשב"א, עיקר הקולא במבוי נובעת מריבוי הדיריין שבו ולא מחמת שתי החצירות בדוקא.

ולכן כתב הב"י בדעת הרמב"ם [פי"ז ה"ח] לעיל מדבריו הנ"ל על פי דברי המ"מ, דלדעת הרמב"ם אפילו אם הבתים פתוחים ישירות למבוי מהני להתיר המבוי ואי"צ דוקא שהבתים יהיו פתוחים לחצירות והחצירות למבוי, וז"ל הב"י במסקנתו שם: "... ויהיה

ונפק"מ מכל כנ"ל, למבואות דידן, ע"י בביה"ל סי' שס"ג סל"ג לגבי מבוי שפתחו רחב מעשר ועשה פס ד' אמות לארכו, אי חשיב כמבוי עקום או לא, לעניין אי צריך לתקן בצוה"פ מן הפס עד סוף המבוי.

דהחזו"א בסי' ס"ב ס"ק י"ז כתב דיש למבואות דידן דין חצר לגמרי ולכן אי"צ תיקון בעקמומית כלל ואפילו לכתחילה. ואילו הביה"ל בסי' שס"ג סל"ג נקט כך גם כן אבל רק מחמת חשבון שיטות הראשונים, וצירף את רבינו יהונתן וריצב"א והרשב"א להקל שלא לחשיב זאת כמבוי עקום, אבל לא משום דאין לנו מבואות האידנא, וגם זה רק בשעת הדחק כמש"כ בביה"ל בסי' שס"ד ס"ג ד"ה 'מבוי'. הרי דלא החשיב זאת כחצר לכל דבריה.

[ומיהו, ע"י חזו"א סי' צ' ס"ק כ"ג, כתב דלעניין שיתוף מבואות אכתי אית לן דין מבוי, ונפק"מ דאי"צ דוקא פת, ונפק"מ גם לנוסח העירוב, ע"ש].

*

ד. לפי הנ"ל: תתבאר מח' רש"י ורבינו יהונתן עם הרמב"ם והרשב"א

ע"י בב"י סי' שס"ג סכ"ו ד"ה 'כתב הרב רבינו יהונתן' שהאריך להביא את דברי רבינו יהונתן [ג: ד"ה בתים וחצירות], מהם עולה שרק היכא שיש שני בעלי בתים בחצר הצריכים לערב זה עם זה, ויש שתי חצירות הצריכות לשיתוף מבואות, הוא דמהני לתקן

ומיהו, לקושטא למילתא, ע"י במשנ"ת לקמן במח' רש"י והתוס' בדף ע"ד ע"א האם האב ובנו והרב ותלמידו חשיבי כשתי חצירות נפרדות או שלא, דנתבארה דעת רש"י שם שהוא אזיל דוקא בתר הדירין ולא בתר החצירות, ע"ש, ולכן כבר אפשר לפרשו כפי שפירשו את דעת הרשב"א כאן, ודלא כמשנ"ת אבל ברכיני יהונתן ע"כ צריכינן למימר כמשנ"ת.

*

ה. סי' שס"ד ס"א: האם מבוי המפולש שאין בו כל דיני מבוי, דינו כחצר גם לקולא, ומה הדין בחצר המפולשת

עד כה היה הנידון לגבי מבוי סתום, שבוה נחלקו גבי היכא שאין בו את כל דיני המבוי, אם יש לו את דיני החצר רק לחומרא או אפילו לקולא. אבל יל"ע לגבי מבוי המפולש באותה גוונא האם יהיה דינו כחצר בכל גוונא או רק לחומרא.

דאיתא בשו"ע סי' שס"ד ס"א, וז"ל: "... מבוי המפולש בשני ראשיו לרשות הרבים, או צד א' לרשות הרבים וצדו השני לכרמלית ... הגה: וכל זה, שיש לו תנאים המבוארים לעיל סי' שס"ג סכ"ו בדין מבוי, אבל אם אינו רק בחצר, צריך תקון חצר משני צדדיו ... עכ"ל.

וכתב המשנ"ב שם סק"ד בדעת הרמ"א, דאם אין למבוי המפולש את כל דיני המבוי הוא מקבל את כל החצר, ואפילו לקולא, וז"ל: "... אבל אם אינו וכו' - ר"ל כשאין להמבוי תנאין המבוארים לעיל, ממילא דינו רק כחצר.

דעת רבינו שהבתים פתוחים למבוי, אבל רש"י פירש, בתים וחצירות, שני בתים לכל חצר ושתי חצירות לכל מבוי, ולזה הסכים הרשב"א ז"ל [עבוה"ק ש"א סי' ד'] "... עכ"ל.

דהיינו, מבואר ברמב"ם שעיקר הסיבה שהמבוי ניתר בלחי או קורה הוא מחמת ריבוי הדירין, ולכן לא אכפת לן שהבתים יהיו פתוחים ישירות למבוי, ובדעת רש"י משמע כמשנ"ת לעיל, דבעינן דוקא חצירות שפתוחים להם הבתים, משום שעיקר הדין במבוי הוא מציאות החצירות.

ומה שהסכים הרשב"א לרש"י דבעינן שהבתים יהיו פתוחים לחצירות דוקא, אין זה סותר לכך שהוא סובר שריבוי הדירין במבוי הוא שגורם לו את הקולא שהרי כתב כן להדיא וכנ"ל, אלא דפליג על הרמב"ם רק באופן של צורת המבוי שדיברו בו חז"ל.

ומזה תעלה הנפק"מ דלעיל, לגבי מבואות דידן האידנא, דאין להם בתים וחצירות הפתוחים להם, האם דינם כחצר לכל דבריה, וגם לקולא לענין פירצה ד' טפחים בראשה כמו שכתב החזו"א הנ"ל, או דלעניינים מסוימים אכתי שם מבוי עליהם, וכמו שנתבארה לעיל דעת המג"א.

דלרבינו יהונתן ורש"י דאזלו בתר מציאות החצירות צריך לומר דיש למבואות דידן דין חצר בין לחומרא ובין לקולא, ואילו לרמב"ם והרשב"א דאזלו בתר הדירין, שפיר יש לומר דאכתי יש עליהם דיני מבוי על כל פנים לחומרא מחמת ריבוי הדירין, כמשו שכתב המגן אברהם.

ועוד צ"ב, במה שהקשה החזו"א [סי' ס"ה ס"ק ל"ג] על המשנ"ב על מש"כ לגבי חצר, דאפילו אם היא מפולשת משני ראשיה לרה"ר סגי לה בתיקון של פסים משני ראשיה, ותמה החזו"א, דאם יש למבוי שתי מחיצות פרוצות לגמרי ודאי שדינו ככרמלית ולא רה"ר ויהיה אסור לטלטל בו, ולא מצינו שהקילו בחצר דדי לה בשני פסים אלא כשיש לה שלש מחיצות בשלש רוחות שהעומד בהן מרובה על הפרוץ.

והוסיף החזו"א, שהמשנ"ב עצמו בשני מקומות כתב להדיא דכדי להתיר חצר בשני פסים בעינן ג' מחיצות של עומ"ר [עי' משנ"ב סי' שס"א סק"ח ושעה"צ שם אות י"ד, וסי' שס"ב ס"ק מ"ה]. וכדברי החזו"א מבואר להדיא גם בתוס' דף צ"ד ע"א ד"ה 'מאי' וברשב"א בעבוה"ק ש"א סי' י"ג. והחזו"א עצמו האריך לבאר את דברי הרמ"א בגוונא דהמבוי פתוח מצד אחד לרה"ר אבל מן הצד השני לחצר סתומה, או לחצר שלא עירבה לעצמה, ע"ש. וצ"ב ביישוב כל זה.

וביישוב סתירת דברי המשנ"ב י"ל בדוחק, דבזה גופא נחלקו הרמ"א והמחבר אי אפילו בחצר מפולשת מועיל תיקון של פסין או שלא. ומש"כ המשנ"ב בסי' שס"ד הנ"ל הוא רק בדעת הרמ"א, אבל בדעת המחבר, וכן הסכים לדינא י"ל דבאמת בעינן בחצר דוקא ג' מחיצות כדי להתיר בשני פסים מכל צד, ודוחק.

וכפרט שבסי' שס"ג סכ"ו כתב המשנ"ב בדעת הרמ"א שם לגבי מבואות דידן, דאם הם מפולשים לרה"ר הם צריכים צוה"פ ולא סגי להו

ועל כן, אפילו אם היה מפולש משני צדדין לרה"ר ורבים נכנסין דרך אותו החצר לרה"ר, אין צריך רק תיקון חצר משני צדדין דהיינו מכל צד שני פסין או פס רוחב ד'... עכ"ל.

ומבוארים מדברי המשנ"ב שני חידושים: האחד, דאפילו מבוי המפולש שדינו חמור מחצר דבעינן לחי או קורה מכאן וצורת הפתח מכאן, מ"מ אם לא מתקיימים כל דיני מבוי נעשה דינו כחצר לקולא. ועוד מבואר מדבריו, דבחצר המפולשת גופא, גם כן מהני רק תיקון של פס ד' או שני משהויין, ואין צריך צורת הפתח.

וכדברי המשנ"ב לענין חצר מבואר להדיא גם בריטב"א בעירובין דף י"א ע"א, וז"ל: "... חצר שרובה פתחים וחלונות. פרש"י ז"ל מכל צד דמשום שתי רוחות לא הוה קפדינן וניתרת בשני פסין... עכ"ל.

וכן הוא להדיא גם בשו"ע הרב בסי' שס"ד ס"ב, וז"ל: "... וכל זה במבוי, אבל חצר שאין ארכה יתר על רחבה שאינה ניתרת אלא בפס ד' או בב' פסין של משהו, וכן מבוי שחסר אחד מתנאי מבוי, בענין שאינו נותר בלחי וקורה אלא בתיקון החצר, אין פילוש אסור בהם, אלא אפילו הם מפולשים לרשות הרבים בשני ראשיהם והרבים נכנסין מכאן ויצאים מכאן די להם בתיקון החצר מכאן ומכאן... עכ"ל.

ואיך שיהיה, חזינן מדברי הרמ"א הנ"ל, שמבוי המפולש שאין בו את כל תנאי המבוי – מקבל את כל דיני החצר ואפילו לקולא, ואפילו אם הוא מפולש משני ראשיו לרה"ר והרבים בוקעין בו. וצ"ב בטעם הדבר.

והא דאפילו במבוי מפולש לרה"ר נמי אמרינן הכי, י"ל דסבירא ליה לרמ"א כמשנ"ת לעיל גם לגבי חצר, שבצעם אין המבוי 'מסור לרבים' כיון שהוא של בני החצר, ורק משום שהוא מפולש לרה"ר משני ראשיו ויש בו בפועל בקיעת רבים ביחד עם בני החצירות, בזה החמירו בו חז"ל יותר והצריכו בו תיקון של צורת הפתח. אבל היכא שכבר אין לו את כל דיני המבוי, חוזר דינו להיות כחצר המפולשת שאין בקיעת הרבים שבה מחייבת תיקון של צורת הפתח וכו"ל.

וסברת החזו"א שחלק על המשנ"ב לגבי חצר המפולשת היא, דצעם בקיעת הרבים דרכה בפועל הוא דעושה אותה מחוייבת בתיקון של צוה"פ כמו מבוי המפולש לרה"ר, ולא אכפת לן מכך שהיא אינה מסורה לרבים, דסו"ס כיון שהיא בפועל 'משמשת' את הרבים יש בה את החומרא של מבוי המפולש, ולכן הקשה ותי' מה שתי', ודרו"ק.

ונמצא אגב אורחא, שהמשנ"ב והחזו"א פליגי גם בהגדרת מהות רה"ר, שהמשנ"ב ס"ל דרה"ר היא בכך שהיא 'מסורה לרבים' ואילו החזו"א ס"ל שרה"ר מהותה היא ש'משמשת' את הרבים, ויש לזה נפק"מ כאן לגבי חצר המפולשת כמשנ"ת, ולעיל נתבאר באורך דיש לזה נפק"מ גם לגדר של 'אתו רבים' ועוד עניינים.

והא דהרשב"א הנ"ל ס"ל שחצר מפולשת א"א לתקנה ע"י פסים כמשנ"ת לעיל, למרות דהוא ס"ל שמהות רה"ר היא בכך שהיא 'מסורה לרבים' וכמשנ"ת דבריו הרבה פעמים לעיל,

בשני פסים. אם לא שנחלק בין מבואות דיין שהחיסרון שלהם הוא דאין להם חצירות כמו בימי הש"ס לבין מבוי שאין לו חצירות כלל, וצ"ב.

אבל בעצם הסברא להתיר בחצר המפולשת בתיקון של פסים ולא ליבעי צוה"פ, נראה די"ל כמו שהאריך המשכנ"י בשו"ת סי' קכ"א לבאר [ע' קי"ד], דשאני חצר בכך שהיא של יחידים ואינה 'מסורה לרבים', ולכן לעולם אינה נחשבת כרה"ר מחמת בקיעת הרבים שבה, ולמרות שהיא בפועל 'משמשת' את הרבים בכל זאת אין היא 'מסורה לרבים' משום שכל כולה היא של יחידים ע"ש ע' קי"ד ואילך, וזו סברת הרשב"א בעבוה"ק שהובאה לעיל הרבה פעמים. ולכן שפיר י"ל דגם בה מהנו תיקוני החצר ואי"צ צוה"פ.

וכבר הו"ד המשנ"ב בס"י שס"ג ס"ק ק"ב שנקט בדין מבוי וחצירות כסברת הרשב"א, דעיקר דין המבוי נובע מבקיעת הרבים, וא"כ שפיר י"ל דס"ל ג"כ את סברת הרשב"א גם לגבי רה"ר וכמו שהביא המשכנ"י.

ומעתה נחזור למבוי המפולש, דמבואר ברמ"א דאם אין בו את כל דיני המבוי הוא מקבל את כל דיני החצר אפילו לקולא. בזה ע"כ הטעם הוא משום שצורת המבוי עם בתים וחצירות וארכו יותר מרחבו היא עיקר הגדרת המבוי ולא בקיעת הרבים שבו, וכמו שנתבאר הסברות לעיל, ולכן כל היכא שחסר אחד מהתנאים החיצוניים של המבוי תו אין דין מבוי כלל.

היא סיבה להחמיר עליה ולהצריך תיקון טפי מאשר מבוי, ומאידך חזינן איפכא, שאותם הדירורים שיש בחצר מחמת הבתים הפתוחים לה, הן עצמן סיבת הקולא לגבי מבוי, דסגי ליה בתיקון פורתא של לחי או קורה, והדברים לכאורה הם תרתי דסתרי.

והנה מצינו בזה תירוץ במשנ"ב בסי' שס"ג ס"ק י"ג [והוא מהרשב"א בתשובה ח"ה סי' ר"ג שהביא הב"י בסי' שס"ג סכ"ו], וז"ל: "... התיירו בלחי - ואף דבבבבב בעינן דוקא פס רחב ד' טפחים, הכא הקילו חכמים. והטעם, שכל שהוא עשוי יותר לדירה ולתשמישי הצנע צריך מחיצות יותר גמורות.

ולפיכך החצרות שדרכין של בעלי בתים להשתמש בהן יותר בתשמישי הצנע ולאכול צריכות מחיצותיהן להיות יותר גמורות שיהיה שם רה"י עליהן מהמבואות שאין משתמשין בהן בתשמישי הצנע ולפיכך די במבוי בלחי "... עכ"ל.

דהיינו, בבבבב שמשתמשים בתוכה יותר בתשמישי הצנע - ניכר פחות שזו רה"י מאשר מבוי שאין משתמשים שם בתשמישי הצנע ולכן צריך בבבבב חצר תיקון של מחיצות גמורות כדי לשוות לה צורה של רה"י. משא"כ במבוי, אם לא היו חצירות ובתים פתוחים אליו לא היו עוברים בו הרבה אנשים והיו עושים בו תשמישי הצנע טפי, וזו עצמה היתה הסיבה להחמיר בו, כמבואר בדבריו שם.

ונראה לומר, דהא דהדבר תלוי בתשמישי הצנע ולא בכמות האנשים העוברים,

שמה י"ל, דס"ל שחצר המפולשת שבוקעין בה רבים מצד לצד, זו כבר מציאות שהיא כן מסורה לרבים ולכן דמיה דרשות הרבים עכ"פ מדרבנן שלא יספיק לה תיקון של פס. ויותר מסתבר שהרשב"א בתשובה לא יסבור את מה שכתב הוא בעבוה"ק דרשות הרבים היא במה שמסורה לרבים, וצ"ב.

*

ו. עירובין י"ב: מדוע הקילו במבוי יותר מאשר בחצר, האם מחשש אחרוני או מחשש הוצאה, ד' שיטות

איתא בגמ' י"ב ע"ב: "... אמר רב נחמן, נקטינן איזהו מבוי שניתר בלחי וקורה - כל שארכו יתר על רחבו ובתים וחצרות פתוחים לתוכו. ואיזו היא חצר שאינה ניתרת בלחי וקורה אלא בפס ארבעה - כל שמרובעת, מרובעת אין עגולה לא, הכי קאמר, אי ארכה יתר על רחבה הוה ליה מבוי ומבוי בלחי וקורה סגיא, ואי לא הוה לה חצר. וכמה סבר שמואל למימר עד דאיכא פי שנים ברחבה אמר ליה רב הכי אמר חביבי אפילו משהו ... ע"כ.

ובגמ' ע"ג ע"ב איתא בלשון שלילה: "... אלא טעמא דרב דקא סבר אין מבוי ניתר בלחי וקורה עד שיהו בתים וחצירות פתוחים לתוכו ... ע"כ.

ומבואר, דמבוי שאין פתוחים לו בתים דרך החצירות לא סגי ליה בתיקון דלחי או קורה אלא צריך פס ד' או שתי לחיים כבבבב, והדברים צ"ע, דהא בבבבב פתוחים בתים אליה

שארכה יותר מרחבה, הרי אין פתוחין לה בתים וחצירות.

ובאמת, עי' ברבינו יהונתן על המקום כתב, דאיה"נ דצריך גם בחצר כזו בתים וחצירות פתוחים לו, ושורש שיטתו היא מהגירסא של הראב"ד [שהובא ברשב"א עירובין י"ב ע"ב], דגרס בגמ' דלא כהגירסא שלפנינו, וז"ל: "... אי ארכו יתר על רחבו הוה ליה מבוי, אין ארכו יתר על רחבו הוה ליה חצר, ואמבוי קאי, אבל חצר לעולם אינה נותרת אלא בפס ד' טפחים דהא אמרינן דמבוי שאין בתים וחצרות פתוחין לתוכו הוה ליה חצר ואינו נותר אלא בפס ד' והרי חצר זו אין חצרות פתוחות לתוכו ... עכ"ל.

אבל הריטב"א לא ס"ל כגירסא זו אלא כגירסא דילן ולכן הקשה כנ"ל, וז"ל: "... וק"ל, והיאך יהא נותר בלחי כמבוי, דהא בעינן במבוי לכל הפחות שתי חצרות ובכאן אין לנו אלא חצר אחת, תירצו בתוספות [א.ה. הכוונה לתור"פ, שהרי התוס' בסוגיא דחו פירוש זה] דשאני חצר שיש בו דירין וקביע תשמישתיהו ... עכ"ל.

דמשמע מזה שבחצר מלבנית - הדירין וקביעות התשמישים שבחצר הם הגורמים הקולא לכך שיספיק לה תיקון פורתא של לחי וקורה גם בלא שתהיינה חצירות פתוחות אליה. ובזה היא שונה ממבוי, דמכיון שאין בו קביעות של תשמישים כמו בחצר - לא הקילו בו שיספיק תיקון של לחי או קורה והצריכו שתהיינה פתוחות לו שתי חצירות ושני בתים בכל חצר, אבל בלא זה באמת יהיה צריך תיקון של פס ד' כמו חצר מרובעת.

הוא משום דתשמישי ההצנע שעושים אנשי החצר בתוך החצר עושה אותה דומה ל'פלטיא' שכתב הרשב"א בעבוה"ק [ש"ב מ', מ"א], שהיא רחבה שמתכנסים רבים למסחר וכד', דחשיבה רה"ר למרות שדלתות המדינה נעולות, והו"ד בחכם צבי סי' ל"ז וכן לעיל בענייני רה"ר. והרשב"א אזיל לשיטתו בזה גם לגבי טעם התקנה בחצר ומבוי וכנ"ל.

ולפי זה, תשמישי ההצנע שעושים בני החצר בחצר עלולים לגרום להם להתיר זאת גם בפלטיא של רבים שבתוך העיר שהיא רה"ר כמש"כ הרשב"א, ולכן החמירו לעשות בה תיקון של מחיצות גמורות. משא"כ במבוי, שאין בו תשמישי הצנע, פחות אכפת לן מכך שיותר אנשים עוברים שם, משום שאופי השימוש בו אינו דומה לפלטיא, ולכן הקילו להסתפק בתיקון פורתא של לחי או קורה, ודו"ק.

ובקצרה, טעם הגזירה בחצירות לפי הרשב"א הוא מחשש שיתירו לטלטל גם ברה"ר, דהיינו חשש איחלופי ברה"ר, ולא חשש שמא יבואו להוציא מן הבתים לרה"ר, ולכן הצריכו בה תיקון גמור של פס ד' כדי לתת לה צורה של רה"ר. אבל יש בזה גם שיטות נוספות כמשי"ת.

דעל דא דאמרינן בגמ' דחצר שארכה יותר מרחבה דהויא כמבוי וסגי לה בלחי או קורה הקשו הראשונים, היאך יהיה סגי לה בלחי או קורה, הרי לא פתוחים לה חצירות ובתים, ומצינו בזה כמה שיטות.

דעי בריטב"א בדף י"ב ע"ב שהקשה על עיקר דין הגמרא, איך סגי בלחי לקורה לחצר

וקביע תשמישתה כדי שלא תהיה נראית כ'צדידי רה"ר', ומשו"ה יספיק בה תיקון קל של לחי או קורה בפתחה אפילו אם אין חצירות אחרות פתוחות אליה.

משא"כ במבוי דאית ביה תרתי, יש בו גם חיסרון וגם ומעלה, ומעלתו היא שארכו יותר מרחבו ובזה יותר ניכרת כניסת המבוי ברוח הרביעית כ'פתח' של המבוי ולכן יש יותר הבדלה בינו לבין רה"ר וכנ"ל.

אבל מאידך יש בו גם חיסרון, בכך שהוא קרוב יותר לרשות הרבים מאשר החצר, ולכן הוא אינו מובדל מספיק מרה"ר ולא יספיק בו התיקון של לחי או קורה, ומשום הכי הצריכו לעשות בו היכר נוסף כדי להבדילו מרשות הרבים, והוא אותן שתי החצירות פתוחות לו כדי שלא יחליפו ברה"ר גמורה, ומשתי סיבות אלו יחד הקילו בו שיספיק לו תיקון פורתא של לחי או קורה, ודו"ק.

ונראה מכל זה, דהסיבה שגזרו חז"ל שלא לטלטל בחצר ובמבוי ללא התיקונים של פס ד' או לחי וקורה, היא אמנם חשש איחלופי ברה"ר אבל לא משום שיבואו לטלטל ד"א ברה"ר עצמה ד"א כפי שנתבארה לעיל דעת הרשב"א, אלא משום שיבואו להוציא מן החצר או מן המבוי לרה"ר, ולכן תלוי הדבר בהבדלה מרשות הרבים הנובעת מרוחב הפתחים וכנ"ל, וכן כתב המשנ"ב סי' שפ"ו סק"א, ע"ש.

וכעין פירוש זה ע"כ צריכין לומר גם בדעת התוס' בדף י"ב ע"ב ד"ה 'ובתים', שכתבו ליישב הך קושיא דהריטב"א מדוע חצר

ומעתה צ"ב לפי זה לגבי חצר, אמאי לא מספיק תיקון לחי וקורה גם בחצר מרובעת, הרי יש בה את אותם הדיוורין ואותה קביעות התשמישים כמו בחצר מלבנית, ומאיזו סיבה החמירו בה שצריך פס ד'.

ועוד צ"ב לגבי מבוי בתרתי, חדא, מה היא החומרא של המבוי היכא דאין פתוחות לו חצירות דמשו"ה לא סגי בלחי או קורה, ועוד, דאמרין דאם אכן פתוחות לו חצירות ובתים זו סיבה להקל בתיקון קל של לחי או קורה, איזו קולא מוסיפות החצירות הפתוחות לו, הרי אכתי לא קביע תשמישתיה כמו בחצר משום שהוא עשוי לכניסה ויציאה ולא לתשמישים.

ועל כן נראה לומר בדעת הריטב"א, דהסיבה שהחמירו בחצר מרובעת טפי מאשר במבוי להצריך פס ד', הוא משום שפירצה כזו בחצר לא נראית כ'פתח' של החצר אלא דמיא טפי ל'פירצה' והוא כעין צדי רה"ר, ועי' בגאון יעקב עירובין דף ג' ע"א ד"ה 'רנב"י' וכמבואר גם בר"ן הנדמ"ח ריש עירובין, שעניין פתח הוא שניכר חילוק הרשויות, ע"ש.

ולכן בחצר מרובעת שאין ניכר בה הפתח ולכן אין ניכר בה כ"כ חילוק הרשויות הצריכו תיקון גדול של פס ד' כדי ליתן לפתח צורה של 'פתח' ולא של 'פירצה'.

אבל היכא שהחצר מלבנית שארכה יותר גדול מרחבה – דמשו"ה הרוח הרביעית נראית יותר כ'פתח' מאשר 'פירצה' וניכר בה טפי חילוק הרשויות, בזה סגי במה שיש בה דיוורין

ולכן היה מקום להצריכו תיקון של פס ד' שהוא מחיצה הניכרת.

ולכן, היכא שגם פתוחים למבוי חצירות ובתים איכא היכר הפוך הנותן לו צורה של רה"י והוא פחות דומה לרה"ר, ומשו"ה סגי בלחי או קורה בפתחו כדי להדגיש יותר את ה'פתח' שלו.

אבל בחצר המרובעת, שם הרוח הרביעית ניכרת טפי כ'פירצה' וכרה"ר, ולכן חיישינן טפי שמתוך כך שמותר להוציא מן הבתים לחצר יבואו גם להוציא מן החצר לרה"ר, ולכן בעינן תיקון טפי בכניסתה כדי לתת צורה של 'פתח'.

ומשו"ה, היכא שאורך החצר גדול יותר מרחבה – שם כבר ניכר יותר ה'פתח' של החצר ולכן סגי בתיקון פורתא של לחי, למרות שאין פתוחים לה חצירות אחרות, והיינו משום שהיא רחוקה מרשות הרבים ולא יבואו לדמותה לרשות הרבים כמו את המבוי, וכמשנ"ת.

והנה, בתוס' הנ"ל מצינו פירוש נוסף שנדחה על ידם, וז"ל: "... ואין לומר דלחצר דיש בה דיורין לא בעי בתים וחצירות אבל מבוי דרחוק מדיוורין, שחצר מפסיק בין הבתים למבוי, משום הכי בעינן דיורין מרובין שתי חצירות ושני בתים לכל חצר ... עכ"ל.

דמשמע דריבוי הדיוורין בבתים הוא הגורם לכך שבחצר מלבנית שארכה יותר מרחבה סגי בלחי וקורה ואי"צ חצירות אחרות הפתוחות לה, משא"כ במבוי שהוא רחוק

שארכה גדול מרחבה סגי בלחי וקורה מבלי שיהיו חצירות פתוחות לה, וז"ל: "... ונראה לפרש משום דמבוי קרוב לרה"ר יותר מחצר בעי בתים וחצירות ... עכ"ל.

ומבואר, דקירבתו של המבוי אל רה"ר היא הסיבה שלא יספיק לו התיקון של לחי או קורה, וע"כ הטעם הוא משום דחיישינן שיבואו להוציא מן המבוי לרה"ר, ורק משום שפתוחים לו חצירות ובתים הוא דסגי ליה בלחי וקורה ולא בעינן פס ד', וכמו שיתאר לקמן בדעתם דהחצירות הן היכר כלפי בני המבוי שלא יבואו להוציא לרה"ר.

ומעתה צ"ב לגבי החצירות עצמן, שהן רחוקות מרה"ר טפי מן המבוי ואפילו הכי הצריכו בהן תיקון טפי של פס ד', והגם דהיכא שהחצר עצמה ארכה יותר מרחבה אין צריך שיהיו חצירות הפתוחות לה כדי שיספיק לה תיקון של לחי ודלא כמו במבוי, מכל מקום מדוע החמירו בה כשהיא מרובעת להצריך לה פס ד', הרי היא רחוקה מרשות הרבים, וזהו איפכא מסתברא, וצ"ע.

והנראה מזה, שגם לתוס' צ"ל כמשנ"ת לעיל בדעת הריטב"א, דיש שתי סברות שמחמתן תיקנו לחי במבוי או פס ד' בחצר. האחת, שבמבוי שהוא ארוך יותר מרחבו הרוח הרביעית הפרוצה נראית יותר כ'פתח' למבוי ולא כ'פירצה', ומשו"ה יש למבוי פחות דמיון לרה"ר. אבל מאידך מחמת קירבתו לרה"ר חיישינן שמא יבוא להוציא ממנו לרה"ר משום שאינו דומה לגמרי לחצר המשמשת לדיוורין,

רשות היחיד משום שהדירין שבתוך הבתים רחוקים ממנו, ונשאר החשש שמא יוציאו ממנו לרשות הרבים על מכוננו אלא אם כן יעשו לו תיקון פס ד', או שתהיינה פתוחות שתי חצירות לפחות לרבות את הדירין שבהן, וכנ"ל.

ובשיטת רש"י ישנן כמה סתירות והיא תבאר לקמן בנפרד.

ובקצרה

יש בטעם גזירת הטלטול המבוי והחצר ד' שיטות: א. **לרשב"א** - סיבת החומרא שנגזרה בחצר היתה מחשש אחלופי ברה"ר, שיבואו לטלטל גם ברה"ר עצמה. וחשש זה נובע מתשמישי ההצנע שנעשים בחצר הנותנת לה דמיון ל'פלטיא' שהיא רה"ר וכמשנ"ת, ולכן הצריכו בחצר תיקון במחיצות גמורות כדי להמחיש שהיא רה"י. משא"כ במבוי, שאין בו תשמישי הצנע, הוא פחות דומה ל'פלטיא' ולכן הקילו לתקנו רק בלחי או קורה.

ב. לריטב"א וכן לתוס' י"ב ע"ב ד"ה 'בתים', סיבת הגזירה היתה מחשש שמא יבואו להוציא מן החצר לרה"ר, ובוזה יש חילוק בהיכרים שיש בין חצר מרובעת שחסר בהבדלת הרשויות בה, לבין חצר שארכה גדול מרחבה שפיתחה ניכר יותר כפתח ואיכא הבדלת רשויות טפי, לבין מבוי שהגם שמחמת פיתחו שניכר כ'פתח' ישנה הבדלה בין הרשויות, מ"מ מחמת קירבתו לרה"ר חששו טפי, ולכן הצריכו היכר של חצירות ובתים, וכנ"ל, וכן הוא במשנ"ב ס"י שפ"ו סק"א.

מדירי הבתים צריכות להיות פתוחות לו חצירות ובתים כדי להקל בו בלחי או קורה.

ומעתה צ"ב מדוע בחצר מרובעת הצריכו פס ד' ולא סגי בלחי או קורה, ומה הגריעותא בה ביחס לחצר מלבנית, הרי אותם הדיירים קיימים בבתים כמו בחצר המלבנית.

ונראה מזה, דתירוץ זה ס"ל כמש"כ רש"י בעירובין דף י"ב ע"ב ד"ה 'חצירות', דהחשש שמחמתו גזרו שלא לטלטל בחצר הוא שמא יוצא מן הבתים לרה"ר, וז"ל: "... מפני שהבית רשות מיוחדת לו, וחצר רשות חבירו מושל בה, ונמצא מוציא מרשות לרשות, ורבנן גזרו שלא להוציא מרשות היחיד לרשות היחיד - גזירה דילמא אתי לאפוקי מרשות היחיד לרשות הרבים... עכ"ל.

אלא דכל זה הוא בחצר מרובעת, שהיא דומה טפי לצדידי רה"ר וכמשנ"ת לעיל בדעת הריטב"א, שהרוח הרביעית שבה לא נראית כל כך כ'פתח' וכנ"ל, אבל בחצר מלבנית שהרוח הרביעית שלה נראית יותר כ'פתח' פחות חיישינן שידמו זאת לרה"ר ויבואו ללמוד מכאן להוציא מן הבתים לרה"ר, ואדרבה, עצם מציאות הדירורין בבתים היא סיבה להקנות לה טפי צורה של רה"י, ולכן הקילו בה בתיקון פורתא של לחי או קורה.

ובמבוי הא דהחמירו בלא חצירות פתוחות לו הוא גם כן כמו שנתבאר בדעת הריטב"א הנ"ל, אלא שהסיבה היא אחרת, דלמרות שארכו יותר מרחבו והרוח הרביעית שלו נראית כ'פתח', מכל מקום אין לו צורה של

במסכת שבת דף ו' ע"א לגבי חצרות של רבים ומבואות שאינן מפולשין כתב רש"י נמי לאותו הטעם הן לגבי חצרות של רבים והן לגבי מבואות שאינן מפולשים, וז"ל: "... לא עירבו אסורין - מפני שהבית מיוחדת לבעליה, והחצר רשות לכולן, ונמצא מוציא מרשות לרשות, אף על פי ששתיהן רשות היחיד, לעשות סייג לתורה להרחיק, שלא יוציא מרשות היחיד לרשות הרבים ... עכ"ל.

אבל מאידך, ברש"י בריש עירובין כתב טעם אחר להא דאסרו לטלטל במבוי, והוא משום דאתו לאחלופי ברה"ר, וז"ל: "... ורבנן גזור עליה משום דאתי לאחלופי ברה"ר ושרייה בתקנתא דלחי או קורה דליהוי היכרא דלא ליתי למישרי רה"ר גמורה... עכ"ל. וכך הוא גם ברש"י בדף ה' ע"א ד"ה 'לא, ע"ש. ואם נצרף לדבריו אלו את מש"כ במסכת שבת הנ"ל יוצא דלגבי מבוי איכא לשני הטעמים, גם דלא אתי לאחלופי וגם מחשש שמא יוציאו לרה"ר.

וכן מבואר להדיא גם ברש"י בסוכה דף ב' ע"א, דיש שני טעמים שונים לתקנת עירוב חצירות ולתקנת שיתופי מבואות, דעירובי חצירות הוא מחשש הוצאה מרל"ר, ושיתופי מבואות הוא מחשש איחלופי ברה"ר.

וז"ל רש"י שם: "... מבוי שהוא גבוה ... הרי הוא רשות היחיד לבני חצירות, ואסרו חכמים להוציא מרשות לרשות חבירו בלא עירוב, שהחצירות כל אחת רשות לעצמה, והמבוי רשות לכולן, והצריכו בו שיתוף ... ולפי שאין לו מחיצה רביעית, נקרב הוא להיות

ג. לתירוץ קמא בתוס' הנ"ל, החשש היה שמא יבואו להוציא מן הבתים לרשות הרבים, כפי שכתב רש"י בכמה דוכתי, וכהחילוקים הנ"ל בין חצר למבוי.

ד. בשיטת רש"י ישנן שתי סתירות, והיא תתבאר בסמוך. וכמו כן תתבאר לקמן גם שיטת ההג"א.

*

ז. עירובין י"ב: יל"ע במה שנראה כסתירות בשיטת רש"י

בדעת רש"י חזינן לכאורה דברים סותרים בשני עניינים, האחת לגבי סיבת החשש שמחמתו גזור על הטלטול במבוי ובחצר, והשניה, לגבי כמה בתים צריכים להיות פתוחים לחצר כדי להתיר את המבוי על ידי לחי או קורה.

מחד כתב רש"י בסוגיין דעירובין י"ב ע"ב ד"ה 'חצירות' להטעם מחשש שמא יבואו להוציא מהבתים לרה"ר, וז"ל: "... חצירות של רבים - שפתוחין בתים הרבה לחצר, ואוסרים בני הבתים זה על זה ... מפני שהבית רשות מיוחדת לו, וחצר רשות חבירו מושל בה, ונמצא מוציא מרשות לרשות, ורבנן גזור שלא להוציא מרשות היחיד לרשות היחיד - גזירה דילמא אתי לאפוקי מרשות היחיד לרשות הרבים, אבל בחצר - מותר לטלטל בה, כדאמרינן במסכת שבת בפרק רבי אליעזר אומר אם לא הביא כלי כו' (קל, ב) ... עכ"ל.

דבעירובין דף י"ב אמרינן "... נקטינן איזהו מבוי שניתר בלחי וקורה ... ובתים וחצירות פתוחים לתוכו ...". ולכאורה צ"ב, הרי זו מימרא מפורשת של רב לקמן דף ע"ד ע"א, ואמאי אמרינן כאן 'נקטינן' שהוא מסורת מאבותינו קבלה מרבנותינו, כמו שכתב רש"י לעיל דף ה' ע"א.

ולכן י"ל, דהבין רש"י שלשון 'נקטינן' הוא כמו לשון 'הילכתא', ומכיון דקי"ל [סוכה דף ו' ע"ב, וסנהדרין דף ד' ע"א] דכל הילכתא באה לגירועי, יצא לו לרש"י שני פירושים שונים, דבאמת מעיקר הדין צריך דוקא שני בתים לכל חצר, אבל קיבלו חז"ל מהילכתא דאפשר לגירועי ולמעשה סגי בבית אחד. וכל זה על דרך הפילפול הקרוב לאמת, ע"ש].

אבל הנראה יותר, דשתי הסתירות ברש"י מיישבות זו את זו, דרש"י הרי חילק בין סיבת הגזירה בחצר לבין סיבת הגזירה במבוי, וכפי שהו"ד לעיל, שבחצר סיבת הגזירה היא שמא יתירו להוציא מן הבתים לרשות הרבים [או איפכא כמו שכתב רש"י בעירובין דף כ"א ע"ב], שבזה באמת צריכין לשני בתים לפחות בחצר כדי לשוות לה דמיון לרשות הרבים, שהרי אם יש רק דייר אחד בחצר תו לא דמיא לרשות הרבים.

משא"כ לגבי טעם הגזירה במבוי כתב רש"י, שהוא משום חשש אחרוני ברשות הרבים, דהיינו שיבואו לטלטל גם ברה"ר מחמת הדמיון שיש למבוי לרשות הרבים, ולכן בזה סגי בהיכר של חצר אחת ובית אחד כדי ליצור הבדל מספיק בין מבוי לרשות הרבים, ואי"צ דוקא שני בתים בתוך החצר, ומש"כ

דומה לרשות הרבים - הצריכו היכר בראשו הפתוח לרשות הרבים ... עכ"ל.

ועי' ברש"י בעירובין דף כ"א ע"ב ד"ה 'שלמה תיקן עירובי חצירות', שכתב וז"ל: "... וגזר שלא להוציא מרשות היחיד לרשות היחיד של חבירו לעשות סייג והרחקה לאיסור תורה שלא יבוא להתיר מרשות הרבים לרשות היחיד ... עכ"ל. וצ"ב שינוי הלשון כאן, שהגזירה היא שלא יכניס מרה"ר לרה"י, ואיפכא ממש"כ במסכת שבת הנ"ל, וצ"ב.

עוד סתירה מצינו בדברי רש"י, שבעירובין דף י"ב ע"ב כתב רש"י דסגי בבית אחד הפתוח לחצר כדי להתיר את המבוי, ואילו בשבת דף קל"א ע"א כתב רש"י דבעינן שני בתים בחצר, כפי שהקשה הריטב"א בעירובין י"ב ע"ב והב"י, וז"ל: "... עד שיהו בתים וחצרות פתוחים לתוכו. פרש"י ז"ל כאן שתי חצרות ובית אחד לכל אחד ואחד מהם, אבל במסכת שבת פירש ושני בתים בכל אחד מהם, וכן מוכיח בפרק ר' אליעזר דמילה וכך היא בירושלמי וכן עיקר ... עכ"ל.

וז"ל רש"י שם ד"ה 'אלא': "... אלא אמר רב אשי - טעמא לאו משום בתים וחצרות פתוחות לתוכו הוא, דרב בין עירבו בין לא עירבו, מכיון דפתיחי שתי חצרות למבוי, ושני בתים לכל חצר - תורת מבוי עליו, וניתר בלחי וקורה ... עכ"ל. וצריך ביאור ביישוב שיטת רש"י בזה.

[וראיתי הרוצים ליישב את סתירת דברי רש"י [בשם ספר פרנס הדור], בכך

החצירות למבוי הוא מחמת תוספת הדירורין שבהן, ולכן לכאורה גם לגבי המבוי בעינינו שני בתים לשתי החצירות כדי להוסיף דירורין במבוי, ודלא כמשנ"ת כאן, ולכן שפיר כתבו הראשונים דזו סתירה ברש"י והעיקר כמש"כ רש"י בדף ע"ד דבעינן שני בתים דוקא בכל חצר.

*

ת. עירובין י"ב: בהמשך להנ"ל, גרדי הגזירה בדעת ההג"א

והנה, ממש"כ ההג"א בפ"א סי' י"ז יש שתי משמעותות הופכיות, וז"ל: "... ואינה צריכה בתים וחצירות פתוחים לתוכה. וכ"ת מ"ש ממבוי. י"ל דמבוי קרוב לרה"ר לכן הצריכו תרתי, אבל חצר דרחוק מרה"ר לא צריך... " עכ"ל, דמשמע להדיא מדבריו כמשנ"ת לעיל בדעת בתוספות, דבמבוי הצריכו בתים וחצירות הפתוחות לו משום שהוא קרוב לרה"ר ודומה טפי לרה"ר. ולכן הצריכו בתים וחצירות הפתוחות לו כדי לתת טפי לו צורה של רה"י וכנ"ל. משא"כ חצר שארכה יותר מרחבה – התם סגי בלחי וקורה בלי שיהיו בתים וחצירות פתוחים לה, משום שהיא יותר רחוקה מרה"ר ולכן אין לה צורה של רה"ר כ"כ ולא יבואו לטלטל ממנה לרה"ר.

ועי' באורך במשנ"ת שיטת התוס', שיסוד האיסור והגזירה היה מחשש שמא יוציאו מהבתים לרה"י, וכן לכאורה משמע גם בהג"א.

אלא שמהמשך דבריו שם משמע לכאורה שהטעם לגזירה הוא לא משום חשש

רש"י בשבת דף קל"א הנ"ל דבעינן שני בתים הוא בעיקר כלפי החיסרון של החצר וכנ"ל, אבל הוא רק עד כמה שנוגע לחצר לגזירה בחצר השותפים, ולא בדוקא כלפי הקולא של המבוי, שבזה באמת סגי בבית אחד בכל חצר.

דהיינו, כדי שיהיה חשש הוצאה מן הבתים לרה"ר [או איפכא] בעינן דוקא שני בתים בחצר אבל בחצר עם בית אחד בלבד אין איסור כלל, אבל במבוי, סגי בחצר עם בית אחד כדי למנוע דמיון בין המבוי לרה"ר וכנ"ל, ונמצא כאמור ששתי הסתירות ברש"י מיישבות זא"ז.

ולפי זה יש לבאר גם את לשון הגמ' בדף ע"ה ע"א, דעבדינן צריכותא לב' המימרות של רב, הא', דאין מבוי נותר בלחי וקורה עד שיהיו פתוחות לו שתי חצירות ושני בתים, והשניה דאמר רב שם דמבוי שצידו אחד עובד כוכבים וצידו אחד ישראל וכו', ואמרינן התם דצריכי הנך שתי מימרות. וז"ל הגמ' שם: "... וצריכי, דאי מהיאי הוה אמינא דירת נכרי שמה דירה, קא משמע לן דדירת נכרי לא שמה דירה. ואי מהכא, הוה אמינא לא ידענא בתים כמה קא משמע לן בתים תרין... " ע"כ.

ומדאמרינן 'בתים תרין' משמע בפשטות דיש רק שני בתים באותן שתי חצירות ולא בעינן שני בתים לכל חצר, דאם כן הול"ל בתים ארבעה. ולפי משנ"ת בדעת רש"י א"ש, שהרי מדובר בהיתר של המבוי בלחוד, ולזה אכן סגי בבית אחד בכל חצר, משום שכבר יש כאן שתי חצירות, כל זה בדרך אפשר.

וראה לקמן בסוגיא דף ע"ד ודף ע"ה, דיוצא ששיטת רש"י שהיא שההיתר של

חצר סתומה שפירצתה ביותר מעשר [שדינה ככרמלית] שנפרצה לתוך מבוי, ועשה לחי בראש המבוי, האם גם המבוי אסור משום שנפרץ לרשות האסורה, או איפכא, האם גם החצר מותרת משום שנפרצה למבוי עם לחי, שהוא מבוי סתום.

וז"ל החזו"א: "... אלא כשאין פרצה בחצר יש להסתפק, דאפשר שאין תיקון המבוי שהוא בלחי עולה לחצר, או דלמא, כיון שעולה למבוי הרי החצר פתוחה למקום סתום ... עכ"ל.

ולגוף הספק יש לעיין, איך משכחת לה כלל ציור זה, שהרי אם החצר נמצאת בראש המבוי והיא פרוצה יותר מעשר, אזי גם הלחי אינה יכולה להתיר מבוי שהוא רחב יותר מעשר, לא הבנתי איך שייך ציור זה במציאות, הרי ביותר מי' לא מהניא לחי כידוע, ושור"ר שביארו כוונת מרן זצ"ל, דלא משכחת לה אלא

בגוונא דנפרצה למבוי מצידו, כזה:

ונראה, דשני צדדי הספק יהיו תלויים בסיבה שגזרו על הטלטול במבוי כפי שנתבאר לעיל, דאם החשש במבוי היה דמתוך שמטלטל במבוי שדומה לרה"ר חיישינן גם שמא יבוא לטלטל ד"א ברה"ר עצמה, ומשור"ה תיקנו לחו"ק למבוי, אזי גם בציור זה, כיון שיש לחי למבוי נתקן חשש זה במבוי עצמו, ומעתה לא אכפת לך מכך שהמבוי פתוח מצידו האחר לחצר שהיא כרמלית, משום דסור"ס במבוי עצמו כבר יש היכר שאינו דומה לרה"ר, ומכיון שנתקן המבוי, אזי גם החצר תהיה מותרת משום שנפרצה למקום הסתום.

הוצאה, אלא מחשש אחרוני ברשות הרבים, וז"ל: "... והשתא מבואות שלנו דקרובים לרה"ר צריכין ב' לחיים ואף על גב דאורכין יותר על רחבן, כיון דליכא חצרות פתוחות לתוכו. ואף ע"ג דאין לנו רה"ר גמורה מ"מ מיחלף ... עכ"ל.

והנראה, דגם ההג"א כמו שיטת רש"י שנתבאר לעיל - מחלק בטעם הגזירה בין חצר לבין מבוי, שבחצר סיבת הגזירה היתה מחשש שמא יוציאו מן הבתים לרה"ר, וכמשנ"ת לעיל שיטת התוס' ורש"י. אבל במבוי הקרוב יותר לרה"ר סיבת החשש היא שמא יטלטלו גם ברה"ר אם נתיר לו לטלטל במבוי, אא"כ ישנן חצירות ובתים הפתוחים לו כהיכר שהוא רה"ר ולא רה"ר וכמשנ"ת לעיל.

ולכן שפיר כתב ההג"א דהאידינא גם במבואות שלנו בעינן פס ד' או שני פסים, משום שאין להם חצירות ובתים הפתוחים להם שיהיו כהיכר לכך שזו רה"ר ולא רה"ר, ואפילו לדין דלית לך רה"ר מדאור' נמי גזרינן שמא יבוא לטלטל גם ברה"ר אא"כ נעשה לו שני פסים.

*

ט. עירובין ז' ע"ב: חצר סתומה שנפרצה במלואה למבוי, האם יועיל הלחי של המבוי לתקן גם את החצר, מהנ"ל

נראה דלפי הטעמים שנתבארו לעיל לגבי החששות שמחמתן תיקנו לחו"ק למבוי, יש לפשוט גם את ספיקן של החזו"א בסי' ס"ה ס"ק ל"ח, דהסתפק שם החזו"א לגבי

דקא סבר אין מבוי ניתר בלחי וקורה עד שיהו בתים וחצירות פתוחים לתוכו... "ע"כ.

הרי מבואר, דרב הסובר דבעינן בתים וחצירות הפתוחים אל המבוי, הוא גם הסובר שאם החצירות פתוחות זו לזו כולן חשיבי כחצר אחת ותו א"א לתקן מבוי זה ע"י לחי או קורה. ולהלכה פסקינן כרב דבעינן בתים וחצירות פתוחים למבוי כדי להתיר ע"י לחי או קורה.

ולכאורה לפי זה צריך לפסוק נמי, דאם החצירות שבמבוי פתוחות זו לזו כולן חשיבי כחצר אחת ואין כאן 'חצירות' ואי אפשר להתיר את המבוי בלחי או קורה, כרב. וכתב הב"י דכן משמע שפסק הרי"ף, וכן יש לדקדק גם מדברי הרמב"ם בפ"ה הי"ג מהלכות עירוב ע"ש.

אבל הרא"ש [בפ"ו סי' כ'] כתב בשם המרדכי [סי' תקי"ח] בשם הר"מ [בפסקי עירובין סי' קע"ג], דלא קי"ל כרב בהא דאם החצירות פתוחות זו לזו דחשיבי כחצר אחת, אלא כסתם מתניתין דתני 'פתוחות', ואפי"ה לא חשיבי כחצר אחת, ע"ש בב"י סי' שס"ג סכ"ו ד"ה 'ומ"ש רבינו ואפילו'. וכן פסק הטור שם.

הרי דפליגי אליבא דרב שהצריך שתי חצירות הפתוחות למבוי, האם כאשר החצירות פתוחות זו לזו חשיבי כחצר אחת או ככמה חצירות לעניין תיקון המבוי, וצ"ב במאי פליגי.

ואין שיהיה חזינן, דהרא"ש אויל בתר הצורה החיצונית שיש כאן כמה חצירות ולא אכפת ליה שהן יכולות לערב זו עם זו, וגם לא

אבל אם החשש במבוי הוא שמא יבואו להוציא מרה"י לרה"ר ולהיפך, אזי היכא שיש בצידו חצר שיש לה דין כרמלית אזי הגם שעשה לחי כלפי רה"ר, מ"מ אכתי לא תיקן את הפתח אל החצר שהיא כרמלית וחיישינן שמא יבוא להוציא מרה"י לכרמלית, ולכן לא מועיל לו הלחי שעשה, וממילא גם החצר אסורה משום שנפרצה למקום האסור לה, ודו"ק.

ועי' בחזו"א הנ"ל, ציין לשעשה"צ בסי' שס"ה ס"ק י"ג דמשמע מדבריו להיתרא, דאם נתקן המבוי ע"י לחי, מועיל תיקון זה גם לחצר והחזו"א התמיה עליו, ע"ש ושם, ולפי משנת מובנת סברת שעשה"צ שפיר, ודו"ק.

*

י. עירובין ע"ג ע"ב: רב דלא תני פתוחות זל"ז לטעמיה דבעינן ב' חצירות למבוי, האם הדינים תלויים זב"ז, מהנ"ל

איתא במשנה עירובין ע"ג ע"א: "... חמש חצירות פתוחות זו לזו ופתוחות למבוי ... ע"כ. ואמרינן שם בגמרא דרב לא תני 'פתוחות' זו לזו אלא 'אינן פתוחות' זו לזו, משום דסבירא ליה דאם הן פתוחות זו לזו חשיבי כולן כחצר אחת ותו א"א לתקן את המבוי בלחי או קורה.

דאיתא התם: "... אמר רב יהודה, רב לא תני פתוחות זו לזו ... אמר ליה אבבי לרב יוסף, מאי טעמא דלא תני פתוחות זו לזו. קסבר כל שיתוף שאין מכניסו ומוציאו דרך פתחים במבוי לאו שמיה שיתוף ... אלא טעמא דרב

משום דהם כבר מורגלים זה בזה וידמו זאת לרה"ר וכו"ל, ודו"ק.

*

יא. עירובין ע"ד ע"א: האם אב ובנו דחשיבי 'יחידים' חשיבי גם כחצר אחת להיתר המבוי או כשתי חצירות, מהנ"ל

איתא בגמ' עירובין ע"א ע"א: "... תניתוה, אב ובנו הרב ותלמידו, בזמן שאין עמהן דיורין הרי הן כיחידים ואין צריכים לערב ...". ע"כ. וכתב רש"י שם, וז"ל: "... ומבוי שלהן נותר בלחי וקורה, לערב חצירות, ואע"ג דאין צריכין לערב, מ"מ פתוחין לו ...". עכ"ל.

דהיינו, מיירי שהאב ובנו דרים בשתי חצירות שונות, ולמרות שאין הם צריכים לערב ביניהם, אפי"ה חשיבי כשתי חצירות הפתוחות למבוי ויש בהם כדי להתיר לערבו בלחי וקורה, ולא אמרינן דכחד חצר חשיבי.

ועוד איתא בגמ' ע"ד ע"א [מתחיל בע"ג ע"ב]: "... גופא, אמר רב, אין מבוי נותר בלחי וקורה עד שיהיו בתים וחצירות פתוחין לתוכו ...". ע"כ. ומבואר כמשנ"ת לעיל, דהיכא שהחצירות תהיינה פתוחות זו לזו הן תיחשבנה כחצר אחת לעניין היתר המבוי.

וכתב שם רש"י דרב לא ס"ל ההיא דאב ובנו, לדלידיה באמת לא יהיה נותר המבוי בלחי וקורה בציור הנ"ל, וז"ל: "... בתים וחצירות פתוחות לתוכו, בתים לחצירות - שני בתים לכל חצר ושתי חצירות למבוי, והנך כיון

אכפת ליה שהדיורין שיהיו בהן לאחר שיערבו הן כאילו רבים הדרים בבית אחד שנחשבים כחצר אחת. אלא כל היכא שיש כאן בפועל כמה חצירות סגי בהכי כדי להסתפק בלחי או קורה.

ואילו הרי"ף והרמב"ם אזלו בתור הדיורין שבחצר, דמכיון שכשערבו החצירות ביניהן חשיבי כל הדיירים כדיירי חצר אחת לא מתקיים התנאי של שתי חצירות למבוי, וצ"ב בשורש מחלקותם.

ונראה דפליגי בשני הצדדים דלעיל, דהר"מ והמרדכי והרא"ש ס"ל, שמהות ההיתר של החצירות והבתים הוא להיות 'היכר' לבני המבוי שלא יבואו לאחלופי ברה"ר, הן מן החשש שיבואו לטלטל ברה"ר כמו במבוי כמש"כ רש"י, או מהחשש שיבואו להוציא מהמבוי לרה"ר כמשנ"ת דעת התוס' והריטב"א לעיל. ולכן ס"ל דסגי בצורה החיצונית שיש כאן שתי חצירות כדי שיהיה היכר דתו אין המבוי דומה לרה"ר, ולכן לא אכפת לן אם הדיורין נחשבים כחצר אחת, וכו"ל.

אבל הרי"ף והרמב"ם ס"ל שמהות ההיתר של החצירות היא בכך שהן מרבות את הדיורין המשתמשים במבוי, וכמו שנתבארה לעיל דעת שו"ת הרשב"א, דמכיון שככל שמשתמשים יותר במבוי בושים בני המבוי לעשות בו תשמישי הצנע, ולכן ע"כ בעינן דיורים של לפחות שתי חצירות חלוקות שאינם רגילים לעשות תשמישי הצנע זה בפני זה, ואם עירבו בני כל החצירות ביניהן לעשות בחצרותיהם תשמישי הצנע משותפים, תו לא יבושו בני המבוי לעשותן גם במבוי עצמו

להחשב אחת, ולהחשב המבוי כאילו אין בתים וחצירות פתוחין לתוכו... "עכ"ל, וצריך ביאור במאי פליגי.

ונראה, דגם מח' זו תלויה בשני הצדדים דלעיל, דרש"י ס"ל לכאורה דהיתר החצירות הוא היתר שנובע מן הדירויין החלוקין, דבעינן דוקא דירויין חלוקים כדי להיחשב שתי חצירות, ולכן למרות שיש כאן שתי חצירות בפועל, מ"מ כיון שהדירויין אינן חלוקים – חשיבי כחצר אחת לעניין היתר המבוי, וכנ"ל.

ובזה יש ליישב גם את קושייתם על רש"י, מהא דהיכא דהן פתוחות למבוי דאין השיתוף עושה אותן כחצר אחת, והיינו משום שכאשר הן פתוחות למבוי ושיתפו, אכתי שתי חצירות חלוקת הן מעיקרא, וכל ההיתר של השיתוף הוא רק להוציא מחצר לחצר דרך המבוי אבל לא להפוך את דירויי שתי החצירות לכאילו חד הן, ודו"ק.

אבל התוס' אולו בתר ה'היכר' שעושות שתי החצירות לבני המבוי, ולכן כל היכא שיש שתי חצירות בפועל תו לא אכפת לן שהן יכולות לערב זו עם זו, וזהו מקור קושיותיהן על רש"י, וכנ"ל, קיצרתי.

*

דכולן פתוחין זו לזו ומערבות יחד דרך פתחיהם חדא חשיב להו.

ולית ליה לרב הא דתניא לעיל, אב ובנו מבוי שלהן ניתר בלחי וקורה, דכל היכא דלא בעי לערובי, אי נמי בעי לערובי ומצי לערובי בלא שיתוף מבוי - לא משתרי ההוא מבוי בלחי וקורה, עד שתהא שם חצר אחת שאינה פתוחה לחברותיה, או שתי שורות של חצירות אחת לצידו זה ואחת לצידו אחר והמבוי בניניהן, שאינן יכולות להתערב אלא על ידי מבוי... "עכ"ל.

ומבואר ברש"י להדיא, דרק היכא שיש שתי חצירות שאינן יכולות להתערב אלא על ידי המבוי הוא סגי בלחי וקורה למבוי, אבל אי לא"ה צריך יהיה תיקון של פס ד'.

אבל התוס' שם ד"ה 'עד' פליגי בזה על רש"י, וז"ל: "... וקשה לר"י, דלא מסתבר למימר דפליגי רב אברייתא דלעיל, דהא קי"ל בהא כרב, מדאמר רב נחמן בפ"ק (לעיל דף יב:): נקיטינן איזהו מבוי שנותר בלחי וקורה וכו'.

ופי' ר"י, דלא חשבינן בתים וחצירות דאב ובנו חדא כיון שאין הבתים פתוחים זה לזה ולא החצירות פתוחות זו לזו אלא למבוי. דכי היכי דבעירבו ונשתתפו להיות מותרים להוציא מחצר לחצר דרך המבוי, חשובות החצירות שתיים ולא משוי להו שיתוף חדא חצר לענין בתים וחצירות פתוחים לתוכו, כיון שאין פתוחין זו לזו אלא למבוי, הכא נמי, כי כמה שהם של אב ובנו אין לחושבם אחת יותר מבשל נכרים ועירבו, דטפי מעירוב לא מהני מה שהם של אב ובנו

דהיינו, באמת אין כאן היתר של שתי חצירות הפתוחות למבוי ואכן צריך תיקון טפי למבוי בלא לסמוך על לחי או קורה.

אבל בתי' השני חידש התוס', דהגם דדירת נכרי אינה דירה, מ"מ כלפי ההיתר של 'שתי חצירות' חשיבה שפיר 'דירה', וז"ל: "... ועוד, דלמאי דמסקינן דטעמא דרב משום דאסור לעשות יחיד במקום נכרי - ס"ל שפיר דדירת נכרי שמה דירה לענין ליחשב בתים וחצירות פתוחים לתוכו, אף על פי שאין צריך בתשמיש הנכרי להתיר בשבילו בלחי וקורה, ואף על גב דנכרי אוסר עליהו - יכולין להשכיר, או שמא אפי' שכירות אינו צריך לראב"י ... עכ"ל.

ועי' בתוס' דף ע"ה" ע"א ד"ה 'הוה' דנקט לדינא כהתירוץ השני הנ"ל, וכן נקט הרא"ש בפ"ו סי' כ"א, וצריך ביאור במאי פליגי הנך תירוצי.

ונראה כמשנ"ת כבר לעיל, דמח' התירוצים היא מחלוקת בשני הצדדים שנתבארו, דהתירוץ הראשון סבירא ליה דלענין 'בתים וחצירות פתוחים לתוכו' אזלינן בתר הדיורין, או השימושים של דייר החצירות במבוי, ולכן, מכיון ששימושי הנכרי במבוי אינם מחייבים תיקון כלל, שזו המשמעות של 'דירת נכרי לא שמה דירה', לכן לא חשיבה אלא חצרו של הישראל פתוחה למבוי אלא כחצר אחת. ומשום הכי כתבו, דצריכים להתיר את המבוי בצורת הפתח או בפס ד' או בשני פסים ולא סגי בלחו או קורה.

יב. עירובין ע"ד ע"ב: האם דירת עכו"ם נחשבת כ'חצר' לענין היתר המבוי, במח' תירוצי התוס', מהנ"ל

איתא בגמ' ע"ד ע"ב: "... אמר רב יהודה אמר רב מבוי שצידו אחד נכרי וצידו אחד ישראל אין מערבין אותו דרך חלונות להתירו דרך פתחים למבוי ... ע"כ.

וע"ש בציור ברש"י, דמיירי בגוונא שבתו שכניו הישראלים פתוחים לרה"ר ולא למבוי, ואם יערבו כולן דרך חלונות להשתמש במבוי לא יהיה איסור של ישראל יחידי עם עכו"ם במבוי. ומסקינן בגמ' דהא דאין מערבין כל הישראלים דרך החלונות הוא משום דאסור לעשות יחיד במקום עובד כוכבים, ולכן אסור על שכניו הישראלים להשתמש יחד איתו במבוי כדי לגרום לו לעזוב את המבוי, ע"ש.

והקשו שם התוס' ד"ה 'מבוי', וז"ל: "... וא"ת אפי' יערבו יחד - איך יהו מותרין להשתמש במבוי, הא אין כאן אלא חצר אחת של ישראל הפתוחה למבוי ולא מישתרי בלחי וקורה, דחצירות של נכרי לא חשיבא דלא שמה דירה ... עכ"ל.

ותירצו התוס' שני תירוצים שונים, שמהן עולה מח' האם דירת עכו"ם שאינה נחשבת דירה, חשיבה דירה ע"פ לענין ההיתר של שתי חצירות הפתוחות למבוי או שלא.

וז"ל בתי' קמא: "... וי"ל, דבצורת הפתח מיהו יכולין להתירו או בפס ד' או בב' פסין משהו מכאן ומשהו מכאן ... עכ"ל.

הרי לן דנחלקו התוס' ורבינו יהונתן לגבי לחי המפולג מן הכותל ג' טפחים ורחבו של הלחי יותר מג' טפחים, דבכהאי גוונא איכא עומד מרובה ולא אמרינן דאתי אוירא דה"ג ודה"ג ומבטל ליה ללחי, האם סגי בלחי כזה למבוי, או דבעינן לחי אחר כדי להתיר את המבוי, וצ"ב במאי פליגי.

וכתב המשנ"ב בשעה"צ ס"ק י"ג לבאר את דעת התוס', דע"כ טעמו הוא משום 'בקיעת גדיים', וז"ל שם: "... ולדברי התוספות על כרחו הטעם משום דהוי לה מחיצה שהגדיים בוקעין בה ועל כן פסול בכל גווני וכפשטיה דהש"ס ... ואף דבעלמא גבי עומד מרובה על הפרוץ לא משגחינן במה שהגדיים בוקעין בה, על כרחך דהכא גבי תקון לחי שאני ...". עכ"ל. וצריך ביאור מהי החומרא שיש בעומ"ר בלחי לבין עומ"ר בשאר מחיצות הרשות.

וראה בחזו"א סי' ע' ס"ק י"ד, שכתב בדעת התוס', דהא דצריך עוד דלחי להתירו הוא משום שכל הדופן היא פרו"מ ואפי"ה הקילו בלחי, ומשו"ה לא התירו להסתפק בלחי אא"כ הלחי צמודה לדופן, וז"ל: "... ועוד יש לחלק בין לחי לצו"ה, דע"כ לא כתבו תו' דבלחי לא מהני בהרחיקו אף בלחי רחב, אלא כשכל הכותל פרמ"ר ובכל הדפנות לא מהני כה"ג ... צריך עדיין לחי לפי תו' ואינו ניתר מחמת עומ"ר כיון שבכל הדופן פרמ"ר על העומד ... ולא חשיב האי עומ"ר דפס ג"א, אלא דלא חשיב פרצה יתר מי', אבל לענין שיהא חשיב כסתום ממש שיהא הלחי כסמוך לכותל זה לא מהני האי עומ"ר, וצריך להעמיד

אבל התי' השני סובר, דלענין דליהוי 'בתים וחצירות' לא אכפת לן כלל מן השימושים של הדירין במבוי, וסגי בכך שיש שתי חצירות בפועל הפתוחות למבוי, ועל כרחך היינו משום דהוה היכר מספיק לבני המבוי וכנ"ל.

ולכן שפיר כתבו דחצירו של הנכרי מצטרפת להתיר "... אף על פי שאין צריך בתשיש הנכרי להתיר בשבילו בלחי וקורה ...", כדי לומר דלא אזלינן בתר השימושים של דיירי החצירות בבתיים, וכמו שנתבאר ודו"ק.

*

יג. סי' שס"ג ס"ו: מהו שורש המח' לגבי לחי המופלג ג"ט מן הדופן ויש בו עומ"ר, אי כשר או צריך לחי אחר

כתב השו"ע סי' שס"ג ס"ו, וז"ל: "... צריך שלא יהיה הלחי רחוק מן הכותל שלשה טפחים ...". עכ"ל. ועי' לעיל בענייני צוה"פ, במה שנתבאר סעיף זה לגבי החילוק בין צוה"פ לבין לחי המופלג מן הכותל, וכאן זו השלמה לדין זה לגבי עומ"ר בלחי עצמו.

וכתב המג"א שם סק"ה, וז"ל: "... רחוק מן הכותל, דאתי אוירא דהאי גיסא ומבטל ליה [הרר"י (א.ה. הכוונה לרבינו יהונתן)]. לכן אם רחב מג' שרי, הואיל והעומד מרובה על הפרוץ [שלטי גיבורים (שם ד' אות א') ריא"ז]. עיין סי' שס"ב ס"ט. אבל דעת התוס' [שם י', ב' ד"ה ועושה] דאפ"ה אסור ...". עכ"ל.

ומעתה, כל זה הוא רק היכא שברשות כולה איכא עומ"ר, או עכ"פ בכל דופן שבה, אבל ברוח הרביעית שהיא כולה פרוצה, ומן התורה אין היא צריכה כלל תיקון, אלא שהחמירו בה חכמים להצריכה תיקון, ולכן הקילו בה להתירה רק ע"י לחי דחשיבה כמחיצה, אבל גם לאחר ההיתר של הלחי נשאר רוב הדופן פרוצה, בזה לא שייך להתיר את גוף הלחי עצמה על ידי עומ"ר, שהרי שאר כל הדופן הוא פרו"מ וחסר בה בהגדרת הרשות עכ"פ מדרבנן. ומשו"ה לא התירו את הלחי א"כ היא סמוכה ממש לדופן.

אבל הש"ג י"ל דס"ל, דעומ"ר הוא סתימה מעלייתא ודלא כסברת החזו"א הנ"ל, ולכן שפיר הכשיר את הלחי עצמו ע"י עומ"ר. נמצא דמחלוקתם היא בגדר עומ"ר, דלחזו"א הוא אופן להגדיר תא גבולות הרשות וכנ"ל, ואילו לש"ג הוא סתימה מציאותית ודו"ק.

*

יד. עירובין ה: מדוע סגי בחקק ד"ט לרב יוסף
הא אין ארכו יותר על רחבו, במח' הריטב"א
והרשב"א

איתא בגמ' עירובין דף ה' ע"א: "... היה פחות מעשרה טפחים וחקק בו להשלימו לעשרה כמה חוקק כמה חוקק כמה דצריך ליה אלא משכו בכמה רב יוסף אמר בארבעה אביי אמר בארבע אמות ... ע"כ.

וכתב הריטב"א שם בדעת רב יוסף, וז"ל: "... וא"ת, אי משום הכשר אורך מבוי בעי ד'

לחי אחר ולעשות כעין ב' דפנות דעריבין בין הפס והלחי ... עכ"ל.

ויש לבאר את סברת החזו"א, עפ"י מה שכתב הוא עצמו במכתב לגרא"פ [שערי לימוד ע' ל"ה] שכתב, דעומד מרובה אין פירושו שהפרוץ המועט נחשב כאילו הוא סתום, אלא פירושו שאין הפרוץ צריך סתימה, וז"ל: "... דעת הכותב [זו דעת החזו"א עצמו], שאין עומ"ר עושה כאילו גם הפרצה סתומה בבחינת מחיצה ממשית, אלא שאין הפרצה צריכה סתימה.

ואמנם, רשות המוקף הוא נבדל מסביבותיו בכל הקיפו, ומה שרשות זה רה"י, וסביביו רשות אחר, קו הנרגש בשכל המבדיל בינו לבין חוצה לו, קורא לו השכל מחיצה, והשכל בורא מחיצה בכל פרצותיו, אין שום חילוק בין מיעוט הפרוץ אשר השכל מגדירו בעומ"ר ובין רוח רביעית לדידן, ובין רוח שלישית ורוח רביעית לר' יהודה, בכלן אתה יכול לומר שאי"צ סתימה, ובכולן אתה שב ואומר דמה שאין צריך סתימה היא עצמה סתימה היא, וכשנתנו חכמים קצב לפרצה מדרבנן נכללו כל הפרצות ... עכ"ל.

ועי' לעיל במשנ"ת דיני פרצות על הגמ' בעירובין דף ט"ז ע"ב לפי החזו"א הנ"ל, דמכיון דהשיעור של עומד מרובה לגבי גדירת הרשות גם הוא דין בעצם המחיצה, ומאחר שיש כאן עומ"ר לעניין היקף הרשות נשלמו דיני המחיצה בכך, ולכן אין חיסרון בכך שהגדיים יכולים להיכנס לתוך הרשות.

למבוי זה מחיצות עשרה טפחים ורק הקורה היא נמוכה מעשרה טפחים, וז"ל: "... הניח את הקורה למטה מעשרה טפחים אינה מתרת, שהקורה צריך שלא יהא חלל שתחתיה יתר מעשרים ולא פחות מעשרה.

ט) היה חלל שתחתיה פחות מעשרה, מגביה את הקורה או חוקק את הקרקע שתחתיה עד שישלימנה לעשרה. וכמה שיעור רוחב חקק זה, ארבע אמות לאורך המבוי או יותר, שאין עושין מבוי בתחילה פחות מארבע אמות... "עכ"ל.

ומכך דכתב 'חלל שתחתיה' מבואר, דמיירי בחלל שתחת הקורה, אבל וודאי דמיירי שיש למבוי מחיצות עשרה טפחים, אלא שהקורה עצמה למטה מ"ט, והחקיקה שתחת הקורה משלימה את החלל שמתחתיה לעשרה כדי שתהיה קורה למבוי שארכו ד' אמות לאביי וד"ט לרב יוסף. אבל כל היכא שאין במחיצות גובה י"ט תו לא שייך להכשיר מבוי כזה, ודלא כהריטב"א הנ"ל.

וכן הביא המשנ"ב בסי' שס"ג בשעה"צ ס"ק נ"ט בשם אבן העזר, וז"ל: "... ואפילו אם חוץ למבוי סביב המבוי המחיצות של המבוי גבוהין עשרה טפחים, אך תוך המבוי דהיינו קרקעו של המבוי גבוה יותר מרשות הרבים ועל ידי זה אין תוך המחיצה גבוה עשרה [אבן העזר]... "עכ"ל.

ונראה, דהרשב"א אזיל לשיטתיה שנתבארה לעיל, שעיקרו של דין המבוי הוא מחמת הדיורין שבו וכנ"ל, ולכן ס"ל דכל שאין

טפחים, היכי סגי ליה שיהא משכו ד' טפחים, דהא רחבו לכל הפחות ד' טפחים כשיעור רשות היחיד, וגם שאין פתח בפחות מד' טפחים, ואם כן יהא ארכו כרחבו, וקיימא לן שאין ניתר בלחי וקורה אלא מבוי שארכו יותר על רחבו כדאיתא לקמן בסמוך, וי"ל דשאר המבוי אף על פי שהוא נמוך נכנס הוא בשיעורו, וכי אמרינן במבוי דעלמא בארבעה היינו ד' טפחים שוחקות שהם ד' ומשהו... "עכ"ל.

והריטב"א אזיל לשיטתו לעיל מיניה, שלמד את דברי רש"י שם ד"ה 'רב יוסף', דמיירי במבוי שכל מחיצותיו אינן גבוהות י"ט ובא להכשירו על ידי חקיקה של אורך המבוי, וכפי שיתבאר בסמוך [ודלא כהרשב"א], ועל זה כתב דאף על פי שהוא נמוך באר שיעורו אפילו הכי נכנס הוא בשיעורו. ודבריו צריכים ביאור טובא, איך שייך להכשיר מבוי שמחיצותיו אין בהן י"ט ולהחשיבן כחלק מן המבוי, הרי הוי מבוי בלא מחיצות.

וע"כ צ"ל, דס"ל לריטב"א דהעיקר בדין מבוי הוא הצורה שלן דהיינו ארכו יותר מרחבו, וזה מה שמגדירו כמבוי וכנ"ל ולא דוקא ריבוי הדיורין שבו, ולכן, מכיון דאיכא שיעור משך של דע"ד טפחים שהוא שיעור של 'רשות', מצרפינן גם את שאר חלל המבוי לשיעור כדי להשלים את צורתו של המבוי, ועל אותו חלק במבוי יש דין של 'חורי מבוי'. ושור"ר בגאון יעקב על דף ה' שכתב להדיא דהוי כעין 'חורי מבוי' ע"ש.

והנה, הרשב"א בעבוה"ק [בית נתיבות א' ח'-ט'] חולק על הריטב"א וס"ל דע"כ יש

ונראה, דלמאי דנתבאר לקמן [על הסוגיא בדף ע"ד ע"א] בדעת רש"י, דסבירא ליה שהעיקר במבוי הוא ריבוי הדיוורין במבוי והוא שנותן לו את שמו וכדעת הרשב"א, אזי שפיר יש לכוון את דעת רש"י לעניין זה כדעת הרשב"א הנ"ל, ולפרש את דבריו כמו שפירש הרשב"א דמיירי בחלל שמתחת לקורה, ולעולם לא שייך להכשיר את המבוי אם מחיצותיו נמוכות מעשרה טפחים, וגם לא מדין 'חורי המבוי', ודו"ק.

ומיהו, עי' ברש"י בדף ה' ע"א ד"ה 'תחילת מבוי' [בדעת אביי שהצריך חקק של ד' אמות כדי לתקן את המבוי], וז"ל: "... תחילת מבוי כגון חקק, דהשתא קאתי לשוייה מבוי ... עכ"ל, דמבואר להדיא דמהות החקק לרב יוסף שהצריך חקיקת ד' אמות, היא לתקן את אורך המבוי ולא רק את הרוח הרביעית, וצ"ב, אם לא שנחלק לפי רש"י בין דעת אביי לדעת רב יוסף בזה, וצ"ב.

*

טו. סי' שס"ג סכ"ו: במח' החזו"א ואבן העזר לגבי מחיצות שעל ידי גידוד במבוי שחללו פחות מ" ומבחוץ י"

כתב השו"ע סי' שס"ג סכ"ו: "... הא דמבוי ניתר בלחי או קורה, דוקא כשאינו נמוך פחות מעשרה טפחים מרווחים ... עכ"ל.

וכתב המשנ"ב שם ס"ק פ"ח, וז"ל: "... כשאינו נמוך - ר"ל, שאם הקרקע שבמבוי אינו נמוך מבפנים נגד הכתלים שיעור

לו מחיצות י"ט אין הוא ראוי כלל לדירה ולא שייך להכשירו מדין 'חורי המבוי' וכנ"ל.

ובגוף דברי רש"י בדף ה' הנ"ל, מצינו לכאורה דיוקים סותרים, דכתב רש"י שם, וז"ל: "... רב יוסף - דבעי לעיל טפח, הכא בעי ארבעה, דהתם דאיתיה לדופן ולמעוטי קאתי, בהיכר בעלמא סגי, הכא דהשתא הוא דמשוי ליה דופן, בין לרב יוסף ובין לאביי בעינן דליתחזי האי דופן לשיעור הכשר אורך מבוי שלם, הלכך, לרב יוסף שיעור משך מבוי בארבעה טפחים, ואביי סבירא ליה: שיעור משך מבוי בארבע אמות ... עכ"ל.

וראיתי מדייקים מרישא דבריו 'דמשוי ליה דופן', וכן 'דליתחזי האי דופן', דנקט לשון יחיד, דמיירי ברוח הרביעית שתחת הקורה דחוקק תחתיה כדי להשלימה לגובה י"ט, אבל המחיצות החיצוניות לעולם הן בגובה י"ט, וכדעת הרשב"א, וזה דלא כמו שדייק הריטב"א מדברי רש"י.

אבל מסיפא דבריו דכתב 'דליתחזי האי דופן לשיעור הכשר מבוי' משמע טפי דמיירי בשאר המחיצות שצריך להכשירן ע"י החקיקה, וכפי שהביא הריטב"א בשם רש"י.

ושו"ר בחזו"א סי' ס"ה ס"ק נ"ז, שלמד בפשטות בדעת רש"י דלא כהריטב"א, אלא דמיירי דוקא בקורה עצמה, וז"ל שם: "... וכן מבואר בפרש"י, שאף אם רק קורה למטה מ' צריך ד"א חקיקה לפניו, עי' בפרש"י ה' א' ד"ה ר"י כו' ... עכ"ל, ולא ראה את דברי הריטב"א הנ"ל.

מקורה, דאז מתחת לקירוי אין חלל י"ט ולכן נפסל, ע"ש. וצ"ב במאי פליגי.

ויש לשים לב, דכל המחלוקת כאן היא רק לגבי האם מבוי כזה שקרקעיתו גבוהה בתוכו, ניתר בלחי או קורה או שלא, שהרי גם אבן העזר מודה דיש למבוי זה דין של רה"י למרות שמחיצותיו גבוהות י"ט רק כלפי חוץ ולא כלפי פנים, דהלכה פסוקה היא בסי' שס"ב ס"ב דמחיצה חמישה וגידוד חמישה מצטרפין והויא רה"י גמורה דמותר לטלטל בין המחיצות בראש התל וכנ"ל. וא"כ צ"ב ביתר שאת במאי פליגי.

והנראה בהקדם, דמה שהכריחו לאבה"ע לפרש דמיירי בציור כזה הוא, דאם המחיצות היו פחותות מ"ט היה חלל המבוי פרוץ למקום האסור לו, כגון לכרמלית או לרה"ר, משום דלא היו לו כלל מחיצות, אע"כ דמיירי במחיצות של גידוד, שכלפי חוץ הן גבוהות י"ט ורק בחלל המבוי מוגבהת הקרקעית וכנ"ל.

ועל זה כתב, וז"ל: "... אלא על כרחך צ"ל, דהש"ס ופוסקים מיירי שחוץ למבוי סביב למבוי, המחיצות של המבוי גבוהין עשרה, אך תוך המבוי קרקעו של המבוי גבוה יותר מרשות הרבים, באופן שתוך המבוי אין מחיצות המבוי גובהן עשרה. על כן, לא מבעיא קורה דלא מהני, כיון שחללה שתחת הקורה אין גבוה עשרה כדפרישית, ואפילו לחי ג"כ אינו מתיר.

עשרה טפחים נחשב כאלו אין למבוי מחיצות, דאין מחיצה פחותה מעשרה ... עכ"ל.

ובשעה"צ שם אות נ"ט, הביא את דברי אבן העזר, וז"ל: "... ואפילו אם חוץ למבוי סביב המבוי, המחיצות של המבוי גבוהין עשרה טפחים, אך תוך המבוי דהיינו קרקעו של המבוי גבוה יותר מרשות הרבים ועל ידי זה אין תוך המחיצה גבוה עשרה [אבן העזר] ... עכ"ל.

דהיינו, מיירי בגוונא שקרקעית המבוי מוגבהת ומשו"ה אין בתוך המבוי חלל י"ט, ולמרות שמבחוץ גבוהות המחיצות י"ט מקרקע העולם, אפי"ה אי אפשר להתיר מבוי זה בלחי או קורה.

והחזו"א [סי' ס"ה ס"ק נ"ז] האריך להקשות על דברי אבן העזר הנ"ל, שהרי מיירי ברשות היחיד הנוצרת על ידי מחיצה חמישה וגידוד חמישה, ומבואר בסי' שס"ב דתוך המחיצות הוא רה"י גמורה אפילו לטלטל בתוכה, וא"כ אמאי במבוי זה לא נימא גם כן כך יהיה ניתר בלחי או קורה.

וז"ל החזו"א: "... ואני לא הבנתי דברי רבותינו בזה, דנראה פשוט דאין חילוק במחיצות המבוי אם הן במחיצות או בגידוד, או גידוד ה' ומחיצות ה', הוי מחיצות וניתר בלחי. וכ"ה בהדיא בפרש"י ח' א' ד"ה צידו, דמהני מחיצות הים למבוי וניתר בלחי וקורה. ובס' אה"ע הוסיף דה"ה אם המבוי על הר זקוף גבוה י"ט מג' רוחות וצד הד' שוה לרה"ר ... עכ"ל. וע"ש שביאר את הציור בגוונא שהמבוי

אבל בגוונא של ההר הנ"ל, שם כבר לא יועיל תיקון זה, משום שגם נעשה שם תיקון של לחי וקורה אכתי נראה המבוי כרה"ר משום שאין לו מחיצות הניכרות ליושבים בתוכו ואתו לאחלופי כרה"ר, ולכן לא יועילו בו לחי וקורה, ולכה"פ יהיה צריך בו תיקון של פס ד', אם בכלל יועיל גם זה.

אבל החזו"א שהקשה על אבה"ע, י"ל דס"ל דהחשש שמחמתו הצריכו תיקון במבוי הוא שמא יוציאו מן המבוי לרה"ר, ולכן לא ראה הבדל בין מחיצות הניכרות אל תוך חלל המבוי לבין מחיצות שאינן ניכרות, כגון שהוא הר שכתב אבה"ע, דכל היכא שיש כלפי חוץ המבוי מחיצות של י"ט, דהווי מחיצות מעליא לרה"י זו, שפיר הצריכו חכמים תיקון בפתח המבוי כדי למנוע הוצאה ממנו אל רה"ר, ודו"ק.

*

טז. סי' שס"ג סל"ג: האם מבוי רחב כ' שנתן קנה באמצע הפתח ל"מ משום דלא הוי מבוי או משום דאתי אוריא'

כתב השו"ע סי' שס"ג סל"ג, וד"ל: "... מבוי שהוא רחב כ' אמות, עושה פס רחב ד' אמות ומעמידו באמצע וחשוב כל צד מצדי הפס כמבוי בפני עצמו, כיון שאורך הפס ד' אמות, ויתן קורה בראשו ... עכ"ל.

וכתב המג"א שם ס"ק ל"ה, וד"ל: "... פס רחב ד' - אבל פחות מכן לא מהני אף על פי שכל צד הוא פחות מ', דאתי אוריא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל לי' כמ"ש ס"ד

והטעם דלא התירו חז"ל בלחי וקורה אלא היכא דתוך המבוי יש שלש מחיצות הניכרות גבוהין עשרה, או נצטרפו הלחי והקורה להיות בצירופן ארבע מחיצות. אבל כשתוכו אין עשרה אין נותר המבוי בלחי וקורה.

דהא ודאי, אם היה באמצע רשות הרבים הר גבוה וזקוף, אשר משלשה צדדין של ההר ההוא גבהו עשרה, ובצד הרביעי שוה לרשות הרבים, כהאי דסבירא לן ודאי הרי זה לא נותר בלחי וקורה, הכי נמי כאלו אין כאן שום מחיצות תוך המבוי, וזה נראה לי ברור ... עכ"ל.

דהיינו, רק היכא שכלפי היושבים במבוי יש שלש מחיצות ניכרות הוא דניתרת הרוח הרביעית ע"י לחי או קורה, אבל היכא שאין המחיצות ניכרות ליושבי המבוי, אזי אפילו אם בפועל יש למבוי זה שלש מחיצות, כגון מחיצות זקיפת ההר הנ"ל, מ"מ לא שייך ההיתר של לחי או קורה.

ונראה מזה, דס"ל שהחשש שמחמתו הצריכו תיקון במבוי אינו 'שמא יוציאו לרה"ר', דא"כ, אזי גם בגוונא של ההר הנ"ל היה צריך תיקון כדי למנוע את ההוצאה מרה"ר.

אלא ס"ל לאבה"ע, שכל החשש במבוי הוא משום דאתי לאחלופי כרה"ר ולהתיר טלטול ד"א גם כרה"ר, ולכן מועיל תיקון זה רק היכא שכבר יש ג' מחיצות הניכרות ליושבי המבוי, או הוא דמצטרפות הלחי והקורה להיות בצירופן ד' מחיצות, וניכר ליושבי המבוי שזו רה"י מעליא.

פתחים, ושני פתחים אלו שפיר ניתרים ע"י לחיים או קורה, קמ"ל דלא אמרינן הכי משום דאתי אורא ומבטל ליה לקנה ולפתחים.

אבל קושיית הגרע"א בנויה על ההנחה דלא שייך ליצור שני פתחים למבוי זה על ידי קנה בלחוד אלא דוקא ע"י צורת הפתח ממש, ד'פתח' המבוי ברוח הרביעית אינו נוצר אלא באחד משני אופנים: א. על ידי דפנותיו היכא דלא נעשה שם 'פתח' ממש. ב. או לכל הפחות על ידי צורת הפתח שנידונת משום פתח גם היא. ולכן, כיון שהמרחק בין דפנותיו הוא יותר מעשר אמות דתו לא מהנו דופנותיו ליצור 'פתח', וגם לא עשה צוהרת הפתח, תו לא מהני גם הקנה שבאמצע ליצור 'פתח' למבוי זה.

ונמצא, דמחלוקתם היא האם הקנה שבאמצע יכול ליצור שני פתחים למבוי זה לולא הדין של אתי אורא וכו' או שלא, וצ"ב במאי פליגי.

ושמא י"ל, דרש"י אזיל לשיטתו במהות מחיצות רה"י, דכל מהותן היא להגדיר את חלל רה"י, וכמש"כ רש"י כמה פעמים דאין מחיצה לחלל פחות מד"ט, וזהו דין בעצם הכשר המחיצה ולא דין ברשות שאותה היא מקיפה, וכמשנ"ת לעיל.

ולכן ס"ל דכל היכא שרה"י כבר מוגדרת שפיר ע"י ג' מחיצות כמו במבוי סתום, ורק מדרבנן הוא דהצריכו תיקון ברוח הרביעית מ'חשש הוצאה' או 'איחלופי', אזי אפילו היכא שהמבוי רחב יותר מעשר אמות דלא מהני בו

... עכ"ל. ומבואר, דהא דלא מהני לחלק את פתח המבוי על ידי קנה, הוא משום דאתי אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה. וכן הוא להדיא גם ברש"י בדף י' ע"א ד"ה 'אין הלכה', ובש"ר.

והקשה הגרע"א על המג"א שם, וז"ל: "... אבל תמוה לי, מאי צריך לזה. הא בלא"ה כיון דלא נעשה ב' מבואות - לו יהיה דמקום הפס ממעט להאור הא מ"מ עדיין המבוי רוחב יותר מ' אמות ע"י ב' האוירים. דהאוירים הם כ' אמות פחות מקום הפס, ורק ע"י פס נחלק המבוי ונעשה ב' מבואות.

והרי במאי דפרכינן אח"כ - ואמאי יעשה פס אמה וכו', ולא ידע לסברא דאתי אורא מהאי גיסא וכו'. ואעפ"כ לא היה מהני פס, כל שכן באמצע. א"ו כנ"ל. וצ"ל ע"כ"ל.

דהיינו, הסיבה שלא מהני קנה להתיר מבוי זה היא משום שאין הקנה מחלק את המבוי לשני מבואות ויש כאן רק מבוי אחד רחב עשרים ובזה אין הקנה מועיל כלל, ולכן שפיר הקשה אמאי צריך להגיע להילכתא דאתי אורא דה"ג ודה"ג כדי לפוסלו. ובפרט, שהמקשן בגמ' שם לא ידע את ההילכתא דאתי אורא וכו', וזו קושיא אלימתא.

וביישוב קושייתו נ"ל בדעת רש"י והמג"א, דלולא ההילכתא דאתי אורא וכו', אזי למרות שאין הקנה מועיל ליצור ממבוי זה שני מבואות, אפי"ה הוא היה מועיל ליצור שני פתחים ברוח זו של המבוי למרות שהוא רחב כ', ומעתה יש כאן מבוי אחד רחב עם שני

יז. עירובין דף י': האם תיקון פס ד' לאורך המבוי הוא תיקון במבוי, או תיקון בלחי וקורה בשיטת הריטב"א

איתא בגמ' עירובין דף י': "... תני לוי, מבוי שהוא רחב עשרים אמה נועץ קנה באמצעותו ודיו. הוא תני לה והוא אמר לה, דאין הלכה כאותה משנה ... אלא היכי עביד, אמר שמואל משמיה דלוי עושה פס גבוה עשרה במשך ארבע אמות ומעמידו לארכו של מבוי ... ע"כ.

וכבר נתבאר לעיל, דרוב הראשונים ס"ל דתיקון הפס לארכו של המבוי עושה ממבוי זה שני מבואות, ובזה פליגי הראשונים דלעיל, האם חשיבי שני מבואות אלו כמבוי עקום מפולש או דהוו שני מבואות סתומים, כמשנ"ת. ונפק"מ מזה היא, דהקורה צריכה ליגע בפס, או עכ"פ בלבוד מעליה, דאל"כ חסר תיקון הקורה לשני המבואות.

אבל הריטב"א חולק, וס"ל דתיקון הפס אינו עושה זאת כשני מבואות אלא כמבוי אחד שפתחו תוקן, ולכן כתב, דנפק"מ מזה היא דהקורה יכולה להיות גבוהה טובא מן הפס ואי"צ ליגע בו.

וז"ל הריטב"א: "... והא דבעי שיהא הפס משך ד' אמות בארכו של מבוי, פרש"י ז"ל טעמא כדי לעשותו כשני מבואות ... ולפי שיטה זו כתבו בתוספות כי אחר שהניח בו פס זה הו"ל כמבוי עקום כצורת חי"ת ... ואין זה נכון ... אלא ודאי, דהא משום היכירא בעלמא הוא ולא דלהוי כשני מבואות ממש, ותדע

לחי או קורה, מ"מ סגי בו בהיכר של 'פתח' כל דהו, ולכן סגי בקנה בלחוד לעניין זה.

משא"כ בקושיית הגרע"א מונח, שמהות מחיצות רה"י היא להבדיל את רה"י ממה שסביבה, וזהו דין ברשות ולא במחיצה, לכן ס"ל, דלאחר שלא הסתפקו חכמים במבוי בג' מחיצות לצורך הבדלה זו והצריכו תיקון ברוח הרביעית של המבוי, הם כאילו הצריכו שהרשות תהיה מוקפת ד' מחיצות כדי להבדילה מסביבותיה, אלא מכיון שכל זה אינו אלא מדרבנן, אזי במבוי רגיל הם הסתפקו בהיכר 'מחיצה' קלה שתהיה ברוח הרביעית, ולכן סגי אפילו בקורה שהיא משום היכר ואי"צ מחיצה ממש.

אבל במבוי רחב יותר מעשר, שבזה לא סגי בלחי או קורה משום שניכרת פחות ההבדלה מן החוץ, הצריכו פתח ממשי כדי להקיף את הרשות, ולכן בעינן לכה"פ צוה"פ שנידונת כדין פתח, אבל לא סגי בקנה בלחוד, שאינו אלא רק 'רמוז' לפתח כדי ליצור שני פתחים למבוי, וזהו שורש קושייתו, כנלע"ד.

ובעניין הדין השני בזה, דהניח פס ד' לאורך המבוי, ראה במשנ"ת לקמן בענייני מבוי עקום.

*

שעשה צוה"פ לבפתחו של המבוי, אבל אם תיקנו רק בלחי פשיטא שגם הפתח השני צריך תיקון, וצ"ע.

ונראה בזה, דכל החיסרון של פתח הרחב מעשר, הוא חיסרון ביכולת התיקון של הלחי או הקורה, דאין חשיבות בלחי להתיר פתח רחב מעשר, בין אם לחי היא משום 'היכר', ואפילו אם היא משום 'מחיצה', דסו"ס לחי הוא 'תיקון כל שהו', שאינו מועיל ליותר מעשר.

ולכן, כל תיקן הפס בא רק ליתן ללחי אפשרות להועיל ברוחב שאינו עולה על עשר, ומכיון שעשה פס באורך ד' שאינו בטל מחמת האוירין שמצדדיו, אבל לאחר שאין הוא בטל, הוא משמש היכי תימצי ללחי להועיל, ומאחר שהיא כבר מועילה – היא מועילה לכל המבוי כולו, ודו"ק.

וזו גם הסיבה שמועיל הפס לקורה שמעליו, שקורה אינה מועילה לרוחב יותר מעשר וכנ"ל, ופס זה הוא היכר שנותן היכי תמצי לקורה להועיל וכנ"ל, ודו"ק.

וזו גם הסיבה שקנה בעלמא היה יכול להועיל, אי לאו החיסרון של אתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא, משום שקנה זה היה נותן היכי תמצי הן לקורה והן ללחי כדי להועיל, וכנ"ל ודו"ק. ויוצא לפי הריטב"א, דהתיקון של הפס הוא לא תיקון במבוי, אלא תיקון בלחי וקורה, ודו"ק.

דהא בקנה בלחוד הוה ס"ד לאכשורה אלא משום דאתו אוירין ומבטלין ליה חזרנו להפסיקן בדבר חשוב שהוא כמחיצה דלא מבטלה באוירין דתרי גיסי... "עכ"ל.

ובערוה"ש סי' שס"ג אות ס', כתב בדעת הריטב"א, דלאחר התיקון של פס ד' יהיה די בלחי אחד, וז"ל: "... והריטב"א בחידושיו חולק על כל מה שנתבאר, דפירש שהפס הזה אינו עושיהו כלל לשני מבואות, והוא רק להמעט הרוחב יותר מעשר, ולא אמרינן אתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה, דבפס ארוך ד' אמות לא אמרינן סברא זו כמו במחיצות, ולפ"ז נשאר מבוי אחד כמקדם ודי בלחי אחד... "עכ"ל.

והדברים צ"ע, דהרי מיירי במבוי אחד שהוא רחב עשרים, וכל מהות הפס לארכו הוא ליצור למבוי זה שני פתחים, וא"כ איך מועיל לחי אחד בלבד לכל המבוי הרי אין הלחי מועיל למבוי שרחבו יותר מעש אמות, דממה נפשך, אם הלחי בא להתיר רק את אחד הפתחים, אזי נשאר הפתח השני בלא תיקון של לחי, ואם הוא בא להתיר את כל המבוי קשה כנ"ל, דאין הלחי מועיל ליותר מרוחב עשר, וצ"ב.

ואין לומר דסגי בלחי לפתח האחד ואת הפתח השני אין צריך לתקן כלל, דע' בביה"ל בסי' שס"ה ס"ב ד"ה 'צריך', דנחלקו האחרונים לגבי היכא דעשה צוה"פ בפתח המבוי, אם פתח אחר שמצידו של המבוי צריך תיקון לחי או שלא, אבל כל זה הוא רק היכא

סימן יח: פרצות במבוי

אבל אופן התיקון של המבוי העקום הוא סוגיא נפרדת לחלוטין.

ולגבי הדין השני של רב אמי ורב אסי, דהיכא שלא נשאר פס ד' בכותל המבוי דהוא פירצה לכו"ע, שייכת הסוגיא דף י' ע"ב, שבה נתחדש שטעמם של רב אמי ורב אסי שפסלו כל פירצה בכה"ג, הוא משום החשש של 'דילמא שבקי פיתחא קמא ואולי בפיתחא זוטא', בין אם הפירצה היא בצד המבוי ובין אם היא בראשו.

וצריך להבין, מדוע אמרו זאת רק היכא שלא נשאר פס ד', שהרי גם היכא שנשאר פס ד' שייך חשש זה לכאורה. ואכן רש"י בסוגיין דף ה' כבר הכניס בפירושו את החשש של 'דילמא שבקי' ואת ההבדל בין היכא דנשאר פס ד' לבין היכא שלא נשאר, למרות שבסוגיא עצמה לא נזכר מזה מידי.

ובאמת מצינו בסוגיא מח' בראשונים, האם חשש זה של 'דילמא שבקי פיתחא קמא' הוא חיסרון בעצם הפתח הראשי שכתוצאה מכך הוא נהפך ל'פירצה', או דוהו חיסרון רק בתיקון הקורה של הפתח אבל הפתח נשאר פתח וכמש"כ רש"י בסוגיא, ולקמן תתבארנה השיטות בזה.

ועוד מצינו מח' בין הפוסקים, האם מבוי שנפרץ מצידו באופן הפוסל, האם ניתן לתקנו בצורת הפתח בראש המבוי או שלא, כפי שיתבאר לקמן, וסברות המחלוקת

א. הקדמה

בנידון של פירצה במבוי איכא ג' סוגיות, האחת בדף ה' ע"א, דאיתמר משמיה דרבי אמי ורבי אסי שני דינים לגבי מבוי שנפרץ מצידו כלפי ראשו: האחד, אם נשאר פס ד"ט כלפי ראשו, מתיר פירצה עד עשר. והדין השני, אם לא נשאר פס ד', דאין הפירצה ניתרת אא"כ היא פחות מג"ט דהוי לבורד.

ולגבי הדין הראשון דפירצה עשר מותרת, שייכת הסוגיא דף ו' ע"א, דנחלקו רב חנן ורב הונא, דלרב חנן פירצה בצד המבוי מותרת עד עשר אמות, ור"ה אמר דאינה מותרת אלא בד' טפחים, ואסיקנא בדף ו', דלרב חנן הא דפירצה עשר מותרת הוא רק אם לא בקעי בה רבים אבל בקיעת רבים בה אוסרתה, ולרב הונא מותרת פירצה עשר בצידו רק אם יש בה גידודים אבל בלא גידודים אסורה גם פירצה של דד טפחים, וחשבון הסוגיות הנ"ל נותן את התפלגות שיטות הראשונים בסוגיא ואת פסיקת ההלכה בזה, כפי שיתבאר.

והנה, בסוגיא דף ו' הובאה גם שיטת רב דאמר דמבוי עקום תורתו כמפולש, כדי להביא ממנו ראייה שפירצה מן הצד פחות מעשר אוסרת, ודלא כרב חנן, ורק אגב אורחא מתבאר בסוגיא דהתם מח' רב ושמואל באופן התיקון של המבוי העקום, אבל עיקר מה ששייך לסוגיין דפרצות המבוי הוא רק במה שנוגע לעצם הפירצה מן הצד שמבוי זה,

ויוצא מזה, דמח' זו לגבי מהותו של מבוי עקום, היא השורש למח' הנ"ל לגבי פירצת מבוי מצידו, האם יש לה דין 'פתח' או דין 'פירצה', וזכור זאת כי הוא מפתח להבנת שיטות הראשונים והפוסקים בסוגיא.

ודע עוד, דכל הנידון הנ"ל, אי פירצת מבוי מצידו חשיבה 'פתח' או 'פירצה' וכנ"ל, שייך רק לפי רב אמי ורב אסי וכן רב חנן בר רבא, דפירצה עשר מותרת בלא בקיעת רבים ואסורה היכא דבקעי בה רבים, בזה שייך לדון אי בכה"ג חשיב פירצה או פתח וכנ"ל, אבל בדעת ר"ה דפסל פירצה אפילו בד"ט, לכאורה ע"כ צ"ל שזהו חיסרון בעצם מחיצות המבוי וחשיב 'פירצה' לכו"ע.

דהנה, בסוגיא דדף ה' ע"ב מביאה הגמ' ראייה דמועיל עומ"ר ברוח רביעית של המבוי מק"ו מחצר, דמה חצר שאינה ניתרת בלחי וקורה ניתרת בעומ"ר, מבוי שניתר בלחי וקורה אינו דין שיועיל בו עומ"ר, ודחינן לק"ו, דמה לחצר שפירצתה בעשר, תאמר במבוי שפירצתו בד', וכו', ע"ש.

הרי מבואר שם להדיא, מעצם ההשוואה של עומ"ר שהוא דין במחיצות לדין של פירצה ד"ט במבוי אליבא דר"ה, דהחיסרון של פירצה ד"ט לר"ה הוא חיסרון במחיצות המבוי, ומשו"ה גם הו"א בגמ' דעומ"ר לא היה צריך להועיל במבוי.

[אלא דיש להעיר על זה ממאי דקס"ד בגמ' דף ו' דר"ה אסר פירצה ד"ט משום דבקעי ביה רבים, וזה לכאורה לא משום דהויא

בזה הן איך דנים את הפירצה מן הצד [עד עשר], האם היא נחשבת כ'פירצה' שהיא חיסרון במחיצות המבוי, ואז אכן אי אפשר לתקן את הפירצה על ידי צורת הפתח בראש המבוי, או דהיא נחשבת כ'פתח' ההופך את המבוי למעין 'מבוי מפולש', ואז ניתן לתקנו בצורת הפתח בראשו כדין מבוי מפולש, וראה לקמן את השיטות.

ודע, דשורש כל זה נובע מעצם ההשוואה שיש בין מבוי שנפרץ מצידו לדין של מבוי עקום אליבא דרב. דהנה פליגי הראשונים שם בסוגיא האם מבוי עקום נחשב כשני מבואות נפרדים, או כמבוי אחד עגול [ועי' בזה באורך בסוגיא דמבוי עקום].

דלסוכרים דמבוי עקום הוא שני מבואות, פירוש המח' בין רב ושמואל הוא על עצם הפירצה שביניהם אי חשיבה 'פירצה' לרב או 'סתומה' לשמואל, ולפי זה ע"כ ההשוואה שבין מבוי שנפרץ בצידו לבין מבוי עקום לפי רב, היא ג"כ משום שיש לפירצה זו שמצידו דין 'פירצה' כמו במבוי העקום הנ"ל, וכפי שכתב הריטב"א שם בדעת רש"י.

אבל לסוכרים שמבוי עקום נחשב כמבוי אחד כמש"כ הרא"ש בסי' ז' בשם ר"י וכמש"כ המרדכי סי' תע"ז, ע"כ צ"ל, דהא דשייך להשוות בין מבוי עקום לבין מבוי שנפרץ מצידו הוא רק אם נאמר שגם מבוי שנפרץ מצידו נחשב מעין מבוי מפולש והפירצה שלו נחשבת כ'פתח' ולא כ'פירצה', ולכן דמי למבוי העקום לפי רב, וכפי שתכתבאנה השיטות לקמן.

מן הראשון, משום דהוי פתח לארבעה הסמוכין לו, הואיל וארבעה אורך ראויין לקורה, דיש בהן הכשר מבוי.

ואם לאו - דאין שם פס ארבעה ... ואם הפירצה שלשה - אינו מתיר, דכיון דממעטין בני מבוי בהילוכן ומקצירין את דרכן דרך אותה פירצה - חיישינן דילמא שבקי פתחא רבה ועיילי ונפקי בההיא פירצה, ובטיל ליה פתחא קמא, ובטלה קורה דידיה, ואין קורה למבוי זה, והאי טעמא מפרש לקמן בפירקין ... "עכ"ל.

ובעיקר דברי רש"י בדף ה' ע"א בחיסרון של נפרץ בצידו ולא נשתיר פס ד', ראה באריכות בספר מחיצות העירוב [פי"ז ע' קי"ז ואילך], דביאר בטוטו"ד ג' שיטות בבאיור דברי רש"י: האחת, דעיקר החיסרון בפירצה במבוי הוא משום דאין כאן קורה ע"ג מבוי, והא דאמרינן בגמ' דילמא שבקי פיתחא קמא' הוא רק סניף בפסול, ונפק"מ, היכא דודאי דלא שבקי פיתחא קמא לא יפסל תיקון הקורה בהפתח הראשי, וכל זה הוא דוקא בסוף מבוי דהיה מבוי כשר שנפרץ, וכפשטות דברי הריטב"א בדף ו' ע"א ובדף י' ע"ב בדעת רש"י.

ולשיטה זו לעולם לא נפסל פתח המבוי בעצמו מחמת הפירצה, אלא הוא נשאר תמיד בגדר של 'פתח' ורק לא מהני ביה התיקון של הקורה, משום דלא ניתקנו קורה או לחי אלא לפתח המשמש לכניסה העיקרית למבוי ולא לפתח שאין הוא משמש בפועל לכניסה ויצאיה.

'פירצה' אלא משום דהויא כ'מפולש' (וכן נקט החזו"א סי' ס"ה סק"ד בדעת ר"ה, ע"ש, וצ"ב מהק"ו הנ"ל), ורק למסקנא התחדש דאפילו היכא דלא בקעי ביה רבים אסר ר"ה, וזה משום דהויא 'פירצה', וזה דוחק, וצ"ב, אם לא דנימא דבסק"ד סברנו דפירצה ד"ט אינה נחשבת 'פירצה' אא"כ בקעי שם רבים והויא כעין 'אתו רבים', ומסקינן דאפיל לא בקעי רבים נמי אסר ר"ה וע"כ הוא משום שעצם הפירצה היא הפוסלת, ואכתי צ"ב]. וזה החלי.

*

ב. עירובין ה' ע"א: האם החיסרון דילמא שבקי' הוא בתיקון של הקורה, או פסול בפתח עצמו או בתיקון המבוי

איתא בגמ' עירובין ה' ע"א: "... מבוי שנפרץ מצידו כלפי ראשו, איתמר משמיה דרבי אמי ורבי אסי, אם יש שם פס ארבעה - מתיר בפירצה עד עשר, ואם לאו - פחות משלשה מתיר שלשה אינו מתיר ... "עכ"ל.

ובמהות החיסרון של פירצה במבוי כתב רש"י, וז"ל: "... מתיר פירצה - אף על גב שנשתיר שם עדיין פירצה עד עשר, דכיון דיש הכשר אורך מבוי מן הקורה עד הפירצה - לא בטל ליה תורת פתח מקמאי, ובמלתיה קאי, וקורתו מתירתו, ופירצתה מתרת, כיון דלאו יותר מעשר תורת פתח עליה, ומבוי אינו נפסל בפתחים הרבה. אי נמי שבקו בני מבוי פתחא קמא, ונפקו ועיילי בההיא פירצה, משום דדרך קצרה היא להם - אפילו הכי לא בטלה תורת פתח וקורה

חיסרון בעצם הפתח, או שהוא חיסרון בתיקון המבוי כולו.

ושו"ר ברשב"א בדף י' ע"ב, דמשמע מדבריו דהפתח הגדול בטל לגמרי, שכתב וז"ל: "... וליחוש דילמא שביק פתחא רבה ועייל בפתחא זוטא. כלומר, ומבטל לה לקורה מתורת פתח והוא לה כפרצה ... עכ"ל. דמשמע מלשונו, דהיכא שלא מועיל תיקון הקורה בטל הפתח לגמרי, דהקורה במבוי היא הנותנת לפתח שם פתח, אבל היכא דהקורה לא מועילה נחשב הפתח כ'פירצה'. והיינו כנ"ל.

ויותר מפורש הוא במאירי בדף י' ע"ב, שכתב שני פירושים על קושיית הגמ' וליחוש דילמא שביק, דבפי' הראשון כתב, דאם יעזבו את הפתח הגדול יתבטל תיקון הקורה בפתח הגדול ויצטרכו להניח קורה מכותל לכותל [וכמו שכתב המג"א בס"ה שס"ה סק"ג בביאור דעת הטור].

אבל כפי' השני כתב שם, וז"ל: "... וי"מ, שמאחר שהניח הגדולה, בטל ממנה תורת פתח וחזרה לה פריצה ונמצא פרוץ מרובה ואין הכשרון אלא בצורת פתח ... עכ"ל. הרי להדיא שעל ידי דילמא שביק בטל הפתח לגמרי.

ונראה דיש לך נפק"מ רבתי, לגבי היכא שיש גידודים בפריצה או היכא שיש טיט ורפש שם ובקעו בה רביס, האם פריצה זו פוסלת או שלא, כפי שיתבאר לקמן במח' הב"ח והפמ"ג, ובמחלוקת המהרש"ם בשו"ת והשואל שם, ע"ש.

והשניה, היא מש"כ הגאון"י שם, דעיקר החיסרון הוא לא משום דאין קורה על גבי מבוי, כמו שכתב הריטב"א, אלא משום דחיישינן דלמא שביק פיתחא קמא לגמרי, והיכא שנשאר פס ד' לא חיישינן להכי משום דאלו שהנמצאים קרוב לפתח לא יעזבוהו. ולפי הגאון"י אכן יוצא, שעל ידי נטישת הפתח הראשון הוא בטל לגמרי והופך להיות כ'פירצה'.

והשלישית היא דעת החזו"א סי' ס"ה ס"ק נ"ו, שגם הוא נקט שעיקר החיסרון הוא דילמא שביק ולא משום קורה על גבי מבוי, אלא משום שע"י כך מגרע גרע כוח הפתח הראשון, וז"ל: "... והא דאמר דשבקא פתחא ועיילו בפריצה, נראה שאין ר"ל ברוב תשמישיהו דא"כ גם בנשתייר פס ד', אין שייך טעם הכשירא שכ' רש"י דהוי פתחא לאותן ד', דכיון דרוב כניסתן מן הצד, הו"ל מבוי שרחבו יתר על ארכו וכמש"כ ס"ק נ"ג.

אלא כיון שמשתמשין גם בפתח ההיא מגרע כח פתח רבא, וכן צ"ל מש"כ בשו"ע סי' שס"ג סעי' ל"ד, וצריך ליהדר כו', היינו נמי שלא יקבעו דרכם גם בפריצה, דבזה לחוד מפסיל תיקון המבוי ... עכ"ל.

ולשיטתו זו גם כן לא בטל הפתח הראשון, אלא רק נגרע כוחו, ונראה דהוא חיסרון במבוי כולו שלא משתמשים רק בפתחו הראשי, ולא רק חיסרון בתיקון הקורה.

הרי לך ג' שיטות בדעת רש"י מהו החיסרון של פירצת מבוי, האם הוא חיסרון רק בתיקון של הקורה אבל הפתח לא נפגם, או דהוא

ג. עירובין ו. ושם י: בהכדול שבין פירצה
בציידו לפירצה בראשו בדעת הטור, להנ"ל

מרחיק ב' אמות ועושה פס ג' אמות והשתא
הוי פרצה ב' אמות ... "עכ"ל.

כתב טור סי' שס"ה ס"א: "... מבוי שנפרץ
מצדו, אי בקעי רבים במקום הפירצה,
אפילו לא נפרץ אלא פירצה של ד' טפחים
לא חשיב כפתח וצריך תיקון. ואי לא בקעי
ביה רבים, עד פירצת י' א"צ תיקון, אפי' אי
ליכא גדודי. וה"מ שנשאר ממנו ד' טפחים
כלפי ראשו. אבל לא נשאר ארבעה טפחים
אפילו לא נפרץ אלא בג' צריך תיקון פחות
מג' א"צ תיקון. ואם נפרץ מראשו פירצתו
בארבעה ... "עכ"ל.

וכתב הב"ח שם ליישב את הטור מקושיות
הב"י, וז"ל: "... ומה שתמה עוד בית
יוסף ואמר, דעל כרחך מראשו בארבעה
מיירי בנפרץ בקרן זויות, דאם לא כן פליגא
(אדרבא) [אדר"י] דאמר מבוי שהוא רחב
ט"ו מרחיק ב' אמות ועושה פס ג' אמות וכו'
וכמ"ש לשם התוספות.

נראה לפע"ד, דשתי תשובות בדבר חדא ...
ועוד בדבר יהודה מתחלה הוא מתקן
המבוי שיהא כך הכשרו ואינו נקרא פרצה,
אבל הכא שהיה כותל בנוי בראשו ואח"כ
נפרץ חמיר טפי ואינו מתיר אלא בארבעה
אפילו לא נפרץ בקרן זויות. כל זה נראה
לפרש לדעת רבינו שלא כתב החילוק בין
נפרץ בקרן זויות לנפרץ שלא בקרן זויות
ודלא כמ"ש התוספות ... "עכ"ל.

ומבואר, שפירצה בראשו לפי הטור היא ד"ט
אפילו אם אין היא בקרן זויות, ודלא
כמש"כ התוס' בעירובין דף ו' ע"א ד"ה 'אחד',
דמכיון דאוקים ר"ה ברדרי" לרב חנן דאמר
דפירצה מראשו בד' טפחים בגוונא שנפרץ
בקרן זויות, א"כ הדרינן לסברת המקשה בגמ'
דגם בראשו לא מיפסל אלא בפירצה עשר כדי
שלא יקשה על מאי דאמר רב יהודה לקמן דף
י' כמו שיתבאר, אבל הטור לא כתב כן.

דהיינו, היכא שהפירצה נעשתה במבוי שהיה
כשר, בזה שפיר פוסלת פירצה של
ד' טפחים. משה שאין כן היכא שהפתח
נעשה כך מתחילה, אזי שפיר שמו פתח גם
אם הוא גדול מד"ט.

והקשה הב"י שלש קושיות הטור, והאחרונה
שבהם היא מהא דאמר רב יהודה
לקמן דף י' ע"ב, דאם הרחיק שתי אמות את
הלחי ניתר בעומ"ר, והתם הפירצה היא טפי
מד"ט, וז"ל: "... ועוד יש לתמוה, דמשמע
דעל כרחך צריך לומר דנפרץ בראשו שלא
בקרן זויות אינו בארבעה, וכמ"ש שם
התוספות (ו. ד"ה אחד), דאם לא כן פליגא
אדרב יהודה דאמר מבוי שהוא רחב ט"ו

והקשו האחרונים על הב"ח, מהא דבגמ' בדף
ה' במח' אביי ורבה לגבי שיעור הכשר
מבוי, במבואר להדיא איפכא, דסוף מבוי קיל
טפי מתחילת מבוי, וכן הוא בריטב"א בדף י'
ע"ב, דרב יהודה חמיר טפי מדרב הונא, משום
דרב יהודה מיירי בתחילת מבוי ורב הונא מיירי

ד. עירובין ה' ע"א: מדוע כתב רש"י בדף ה' שהחיסרון הוא בקורה, ולגבי פירצה בראשו כתב והוא חיסרון בלחי

איתא בגמ' עירובין דף ה' ע"א: "... היה פחות מעשרה טפחים וחקק בו להשלימו לעשרה ... אלא משכו בכמה. רב יוסף אמר בארבעה אביי אמר בארבע אמות. לימא בדרכי אמי ורבי אסי קמפילגי, דאיתמר, מבוי שנפרץ מצידו כלפי ראשו - איתמר משמיה דרבי אמי ורבי אסי, אם יש שם פס ארבעה מתיר בפירצה עד עשר, ואם לאו, פחות משלשה מתיר שלשה אינו מתיר.

לרב יוסף אית ליה דרבי אמי לאביי לית ליה דרבי אמי. אמר לך אביי - התם סוף מבוי הכא תחלת מבוי אי איכא ארבע אמות אין אי לא לא ... ע"כ.

ובביאור החיסרון של פירצה מצד המבוי שנשאר פחות מד"ט בדופן, האריך רש"י לפרש, שמשום דבעינן קורה על גבי מבוי, ועכשיו לא נשאר דופן בהכשר מבוי, נמצא שפתח זה לא נתקן בקורה. וז"ל שם: "... ואם לאו, דאין שם פס ד' ... ובטיל ליה פתחא קמא ובטל קורה דידיה, ואין קורה למבוי זה ... עכ"ל.

ואילו לקמן דף י' ע"ב, לגבי מבוי שנפרץ בראשו, דמקשינן בסוגיא דהתם דהיכא שהרחיק אמה ועשה פס אמה, דליחוש דילמא שביק פתחא רבה ועייל בפתחא זוטא, כתב רש"י שהחיסרון בזה הוא שבטל תיקון הלחי, וז"ל: "... דילמא שביק פתחא רבה, ובטיל

בסוף מבוי, ועי' בזה גם בצ"צ האחרון סי' מ"א אות ב', ובחמד משה כאן, ובפמ"א ועוד.

אבל שו"ר בשו"ת הר"א גוטמאכר בסי' ל"ז, שהקשה כן גם הוא על הב"ח, ותיריך וז"ל: "... דהתם שדנים על חשיבות המבוי, אמרינן כיוון שכבר היה מבוי, כל זמן שנשאר מן המבוי ד' טפחים אמרינן שלא פיתח חשיבותו, אבל לענין שיתבטל הפתח מכח ההילוך בפתח השני, אדרבה, כיון שנעשה לכתחילה לילך כאן וכאן, אין מבטלים זה את זה, דמעיקרא ניתקן שיהיו שניהם ... עכ"ל.

דהיינו, החיסרון של פירצה מצידו הוא חיסרון בחשיבות המבוי כולו, דמבוי שנפרץ מצידו בטל ממנו שם המבוי משום שנפגמה אחת מג' מחיצותיו, ולכן לעולם סוף מבוי עדיף משום שעדיין קיימת שארית המבוי הישן. משא"כ החיסרון של פירצה מראשו הוא לא חיסרון במבוי כולו משום שעדיין יש לו ג' מחיצות, אלא ע"כ הוא רק חיסרון בפתח הראשי, וכלפי החיסרון הזה עדיף פתח שנעשה מתחילה לשם פתח מאשר אם נפרצה פירצה בראשו מעצמה. וכל זה בדעת הטור.

אבל בדעת התוספות בעירובין דף ו' הנ"ל י"ל, דס"ל כמו שכתב הריטב"א בדעת רש"י, דהן הפירצה מצידו והן הפירצה בראשו הם חיסרון בתיקון הקורה של המבוי, ולכן לעולם סוף מבוי עדיף, הן בצידו והן בראשו, דכל עוד קיימת שארית המבוי הקודם לא בטל תיקון הקורה ולכן לא יכלו לפרש כדעת הטור, ודו"ק.

אפילו הלחי, ולכן לא חילק ביניהם. אבל בדעת רש"י שפיר יש ליישב דבריו כנ"ל.

ואכן, מכוח קושיא זו על פירש"י לפי הריטב"א, הסיק בספר מחיצות העירוב סי' י"ז [ע' קי"ח] דע"כ כוונת רש"י היא, שאם לא נשאר פס ד' בראש המבוי נחשב הדבר כאילו המבוי התקצר ומתחיל לאחר הפירצה כלפי פנים, ואז הפס שנשאר חשיב כאילו הוא מחוץ למבוי, ולכן גם הקורה וגם הלחי הם מחוץ למבוי, כזה:

ואפשר, שזה נכון אליבא דהילכתא, אבל בפשט דברי רש"י כפשוטו לכאורה אין צריך לזה, ויתפרשו דברי הריטב"א כפשוטם כמשנ"ת, ודו"ק.

*

ה. עירובין דף ה': מהי ההשוואה שיש בין מבוי שנפרץ מצידו לבין מבוי עקום, בדעת החזו"א

איתא בגמ' עירובין דף ה' ע"ב: "... אמר רב חנין בר רבא אמר רב, מבוי שנפרץ מצידו בעשר מראשו בארבעה ... ורב הונא אמר אחד זה ואחד זה בארבעה ... אמר רב נחמן בר יצחק כוותיה דרב הונא מסתברא, דאיתמר מבוי עקום, רב אמר תורתו כמפולש ושמואל אמר תורתו כסתום ... אלמא פירצת מבוי מצידו בארבע ... ע"כ.

וחזינן, שהגמ' משווה לגמרי בין פירצת מבוי מן הצד לבין הדין של מבוי המפולש,

תורת פתח מיניה ובטיל לחי המתוקן בו ... " עכ"ל. הרי שלגבי החיסרון של פירצה מצידו כתב רש"י דבטל תיקון הקורה, ואילו בנפרץ מראשו כתב שהחיסרון הוא שבטיל תיקון הלחי שבו, וצ"ב בשינוי זה.

אכן, המשנ"ב בסי' שס"ה ס"א, שהביא את הדין של פירצה מצידו, כתב דהיכא שלא נשאר פס ד"ט בטלו שני התיקונים, בין אם המבוי היה מתוקן בקורה ובין אם היה מתוקן בלחי, ומשמע מזה דהבין שדברי רש"י כאן וכאן אינם בדוקא, וצ"ב מנא ליה.

ובאמת יש ליתן טעם בחילוק שכתב רש"י בין נפרץ בראשו לבין היכא שנפרץ מצידו ולא נשאר פס ד', דבנפרץ מצידו ולא נשאר ד"ט, נמצא שבטלה חשיבות הדופן השארת ולכן אין הקורה על גבי כותלי המבוי כמש"כ רש"י, אבל לגבי לחי לא מצינו בגמ' שיהיה בו התנאי של חשיבות דופן כדי לתקן את המבוי, ולכן אם אכן יתקן אותה בלחי לא יפסל המבוי.

משא"כ היכא שנפרץ מראשו, שם כתלי המבוי הן כתיקנן ולכן אין חיסרון בדין של קורה על גבי מבוי, אבל מאידך יש שם חיסרון של תיקון הלחי משום דשבקו לפתח שבו היה הלחי, ולכן כתב רש"י שם שהחיסרון הוא רק בלחי ולא בקורה.

אבל בדעת המשנ"ב הנ"ל י"ל, דמכיון דלהלכה לא מצינו להדיא בראשונים דהיכא שנפרץ מצידו ולא נשאר פס ד"ט שיועיל תיקון פס ד', כתב דלא יועיל בכה"ג

כמבוי סתום, וכפי שהביא הביה"ל בסי' שס"ה שם הגר"ז, וזו השוואה בין 'מבוי מפולש' ל'מבוי מפולש' ע"ש, וכמו שהקדמנו לעיל בפתחה. וע"ע שם במש"כ ליישב על פי סברת הרא"ש דהחשיב מבוי עקום כמבוי ישר לרב.

אבל עי' בחזו"א סי' ס"ה ס"ק כ"ה, שביאר את דברי שמואל דאמר דמבוי עקום תורתו כסתום בפחות מעשר, לא משום שהפירצה חשיבה 'פתח' מצד עצמה, אלא דהסיבה לכך היא רק משום דהוי עומ"ר באותה דופן, והעומד המרובה הוא הסותם את הפירצה, וממילא נשאר עליה שם פתח משום שכבר איננה 'פירצה'.

ובזה הוא דפליגי רו"ש, האם בקיעת רבים בפירצה פחותה מעשר במבוי עקום, מפקיעה את הדין של עומ"ר באותה הדופן או שלא, לרב כן ולכן חשיב כמבוי מפולש, אבל לשמואל לא, ולכן חשיב כמבוי סתום, ע"ש.

וכתב שם החזו"א לבאר לפי דרכו את השוואת הגמ' בין פירצה מן הצד לבין מבוי עקום, וז"ל: "... וע"כ צ"ל, דקים להו לחז"ל דכל שיש יתר מעשר בעקמימות אסור אף לשמואל אף דלא הוי מפולש באמת, מ"מ ע"י עקימת הדפנות חשיב כמפולש, מיהו כ"ז, אם פרצה מן הצד אוסרת או שיש בעקמימות יתר מ' וא"א להתיר את המבוי במחיצותיו הוא, אלא במחיצות מבוי השני אז מועילות עיקום הדפנות למחשב כמפולש בישר.

אבל כשפתחת העקמימות פחות מ', וכדסבר דמבוי פרצתו בעשר, גם במבוי עקום יש

ומשו"ה מקשינן על רב חנין שאמר בשם רב, מדברי רב עצמו דאמר דמבוי עקום שהוא כעין מבוי שנפרץ מצידו, דמבואר דאפילו פירצה פחותה מעשר חשיבה 'פירצה' לרב דמשו"ה החשיבה רב כמבוי המפולש.

ובביאור ההשוואה בין מבוי עקום לפירצה מן הצד כתב הריטב"א בדף ו' ע"א, וז"ל: "... דהא הכא כשתעיינן בפרצה זו יפה, תמצא כל אחד מן המבואות כאילו נפרץ בצדו, וכשתסתום הפרצה תבין ותמצא כן. וכיון דרב ס"ל תורתו כמפולש שעושה פלוש זה כפרצה, אלמא אין פרצת מבוי בעשר חשוב פתח אלא כפרצה. וכיון דעשר עושה פרצה - ה"ה לארבעה טפחים כדפרישית לעיל ... עכ"ל.

אבל עי' בשו"ת צ"צ האחרון [מ"א, ו'], הקשה דיש לחלק שפיר בין שני הנידונים, וז"ל: "... באמת יש לחלק, כיון במבוי עקום הפרצה מצדו בסוף המבוי ממש ולא נשתייר כלל עומד עד ראש שכנגדו של מבוי השני, ע"כ דומה קצת לנפרץ במלואו. גם דומה למבוי שנפרץ מצדו כלפי ראשו ולא נשתייר פס ד'. או דומה למ"ש (ד"ח ע"א) אבל כלה לצדי רחבה ופירש"י מחזי כמפולש... עכ"ל, ע"ש.

וע"ע כמה שנתבאר בזה לקמן בענייני מבוי עקום, דהדבר תלוי בגדרו של מבוי עקום, האם חשיב שני מבואות הפרוצים זל"ז, דאז הנידון במבוי עקום הוא על 'הפירצה' שביניהן כמש"כ הריטב"א הנ"ל, אבל אם מבי עקום הוא מבוי אחד כמו מפולש ביושר, אזי ע"כ צ"ל שגם מבוי שנפרץ בצידו חשיב מבוי מפולש ולא

בפתח שרחבו ד"ט ומשהו לפסול, שהרי גם כך הוא פרו"מ על הפס שאורכו רק ד' אמות, ונשאר בצע"ג.

וז"ל החזו"א שם: "... ולכל הפירושים נראה, דכל שפרוץ בעקמימותו יתר על העומד דינו כיתר מעשר ואסור גם לשמואל. ויש לעיין בדברי תו"י ב', שכתבו שאם יש בין הפס לכותל י' אמות אסור לשמואל עד שיעשה צוה"פ, ולפי האמור, גם במעט יתר מד' אמות הדין כן, וכן דברי הרמ"א בהגה' שס"ג סל"ג שהוא ע"פ דברי התו"י לא יתכנו בשיעורא דעשר אמות וצע"ג... עכ"ל.

ודבריו צ"ע טובא, דמהתוס' הנ"ל גופא ומכל שאר הראשונים מבואר, דלשמואל אין הדין של הפירצה שנחשבת סתומה נקבע מחמת הדין של עומ"ר שבדופן שבה היא נמצאת, אלא איפכא ס"ל לשמואל, דכל היכא דהוי פירצה פחותה מעשר – הוי 'פתח' מצד עצמו וממילא הוא מתיר אפילו בפרוץ מרובה, וכמש"כ התוס' י"א ע"א ד"ה 'חצר', דבדופן אחת לעולם בפחות מעשר חשיב פתח אפילו בעומ"ר, וזהו מהלך הפוך לגמרי מדברי החזו"א הנ"ל, וצ"ע.

ונראה, דסברת החזו"א כאן היא לפי שיטתו בסי' קי"ב ס"ק ה' ד"ה 'ומיהו', דכתב שם, דהא דפירצה פחות מעשר חשיבה 'פתח' גם היכא שאין לה צוה"פ – הוא רק מושג מושאל ולישנא בעלמא הוא, אבל הטעם האמיתי בכך הוא, משום דהדין של עומ"ר 'מגדיר את הרשות' וכאילו סותם אותה, ובמידי דממילא יוצא, דכל פירצה פחותה

להתיר, ואין מועיל עיקום הדפנות למחשב כמפולש כיון שכבר הושלמו מחיצותיו קדם הפילוש של מבוי השני והלכך שפיר מוכיח ו' א' מהא דמבוי עקום לפרצת מבוי ... עכ"ל.

דהיינו, כל מה שהמבוי העקום נחשב 'מפולש' לשמואל הוא רק היכא שבלעדי המבוי השני אין מחיצות המבוי הפרוץ מן הצד יכולות להשלים את עצמן מחמת הפירצה, דהיינו שאין שם עומד מרובה, אז הוא דחשבינן לכל המבוי העקום כמפולש ביושר.

אבל היכא שיש עומ"ר באותה הדופן של הפירצה, דתו אין עליה שם פירצה משום שהיא סתומה על ידי העומ"ר, מעתה חשיב המבוי העקום כסתום, והא בהא תליא, דאם אין הפירצה ניתרת ע"י עומ"ר, גם המבוי חשיב סתום, ואם היא אינה נחשבת פירצה אזי גם המבוי נחשב מפולש, ע"ש.

וחידש החזו"א מזה דין, דאפילו שמואל לא התיר בפירצה פחותה מעשר אלא היכא שהעומד מרובה על הפירצה, אבל אם יהיה פרוץ מרובה באותה דופן יודה גם שמואל שהמבוי יחשב כמפולש למרות שהפירצה פחותה מעשר.

ולכן הקשה החזו"א על התוס' בדף י' ע"ב הנ"ל ועל הרמ"א בסל"ג הנ"ל, שכתבו דיש אומרים דאין לו דין מבוי עקום א"כ יש מן הפס עד כותל האמצעי יתר מעשר אמות, אבל בפחות מעשר אמות גם רב מודה דהוי מבוי סתום. והקשה ע"ז החזו"א, אמאי לא סגי

מופרדים זמ"ז, ולפי החזו"א כל זה הוא רק היכא שהפס הוא עומ"ר על הפירצה, ולכן נשאר בצ"ע על הרמ"א.

ומעתה, שדברי התוס' מנגדים את סברת החזו"א, שהרי נשאר בצ"ע עליהם, ומכיון שיש לכך השלכה גם לעניין פירצה יותר מעשר בעומ"ר אי חשיבה פירצה מדאור' או רק מדרבנן, דלחזו"א היא אסורה רק מדרבנן מחמת הדין של עומ"ר המגדיר את הרשות וסותם אותה, ובתוס' מצינו להדיא דלא כך וכנ"ל, א"כ זהו חיזוק לשיטת המשכנ"י הסובר שפירצה יותר מעשר היא פסול דאור' אפילו בעומ"ר, ודו"ק.

*

ו. עירובין דף ה': מדוע התעלם הרמב"ם מהדין של רב חנן ורב הונא, נובע מהקושיא על ההשוואה למבוי עקום

הנה, פשטות חשבון הסוגיא הוא, דרב חנן ורב הונא בדף ו' ע"א דנחלקו לגבי פירצת מבוי בצידו אי בעשר אמות או בד"ט, צריכים להתיישב עם דברי ר"א ור"א בדף ה' ע"א, דאמרו דאם נשאר פס ד' כלפי ראש המבוי, התיר פירצה עד עשר אמות. ולכן העמיד רב חנן את הדין של רבי אמי ורבי אסי בגוונא דלא בקעי בה רביס, ורב הונא העמיד את בדאיכא גידודי.

וכן הוא ברוב הראשונים, דלמאי דפסקינן כרב חנן דפירצת מבוי מצידו היא בעשר, וכן למאי דפסקינן נמי כרב דאמר דמבוי עקום דינו

מעשר שנשארה בהיקף של אותה הרשות נחשבת כפתח, שהרי הרשות כבר גדורה, אבל אין זה 'פתח' מצד עצמו כמשנ"ת.

וד"ל החזו"א שם: "... והא דתנן ט"ו ב', כל פרצה שהיא כעשר אמה הרי היא כפתח לישנא בעלמא הוא, ואינו ר"ל דיש כאן כח סתימה בהאי פרצה, דודאי בלא צו"ה לאו פתח הוא, אלא ר"ל כח עומ"ר סותם את הרשות, והפרצה נחשבת כפתח. וכלפי זה שאמרו חכמים דיתר מעשר מפסיד את הסתימה אמרו דעשר מקרי פתח ... עכ"ל.

ומאותה הסיבה כתב החזו"א שם, שהדין של עומ"ר מכשיר פירצה יותר מעשר אפי' מדאור', כיון שעל ידי הדין של עומ"ר כבר מוגדרת כל הרשות, ורק מדרבנן אסורה פירצה זו, ע"ש.

וכן הוא גם במכתב לגרא"פ שהובא בספר 'שערי לימוד' ע' ל"ה, דעומ"ר אינו צריך סתימה, וזוהי עצמה סתימתו, וכבר הו"ד לעיל כ"פ. וכן הוא גם בחזו"א סי' ע"ח סק"ה ד"ה 'והני', לגבי דלתות שאין להן צוה"פ, דלא חשיבי 'פתחים' היכא שהדלתות פתוחות, כיון דחשיב 'פירצה' ולא 'פתח'.

וכל זה הוא דלא כדעת המשכנ"י שהביא החזו"א שם, ולפי משנ"ת לעיל שיטת הטור לפי הט"ז דהיא גם דעת הרמ"א, אזי דברי החזו"א הם דלא כוותייהו כמו שהקשה הוא עליהם, שהרי כתב הט"ז בביאור דברי הטור דפירצה פחותה מעשר שפיר חשיבה כ'פתח' בין שני המבואות וכאילו שהם

ור"א אבל היה עדיין היה מחלק בין בקעי בה רבים או לא, כמו שחילק רב חנן מכוח הקושיא מהא דרב דאמר דמבוי עקום דינו כמפולש היה מובן, וכמו שנתבארה לקמן שיטת הרי"ף [לגבי אי מהני גידודי כדי לבטל את בקיעת הרבים, ע"ש], אבל מדוע התעלם הרמב"ם גם מהא דרב דאמר דמבוי עקום דינו כמפולש, ופסק דאפילו בבקעי ביה רבים לא מתבטלת הפירצה, דהרי מימרא דרב מצד עצמה גם היא נפסקה להלכה שם בפ"ז ה"ג, וצ"ע.

והנראה בזה, דמה שהכריחו לרמב"ם פדחות את כל הסוגיא דדף ו' מההלכה, הוא קושיין דלעיל, מה ההשוואה שעשתה הגמ' בין פירצת מבוי מצידו דאמר רב חנן דהיא בעשר אמות, לבין הדין של רב דאמר דמבוי עקום דינו כמפולש, שהרי שפיר יש לחלק בין הנידונים כמו שהובא לעיל לשון הצ"צ, כיון במבוי עקום הפרצה מצדו בסוף המבוי ממש ולא נשתייר כלל עומד עד ראש שכנגדו של מבוי השני, ע"כ דומה קצת לנפרץ במלואו. גם דומה למבוי שנפרץ מצדו כלפי ראשו ולא נשתייר פס ד'. או דומה למ"ש (ד"ח ע"א) אבל כלה לצדי רחבה ופירש"י מחזי כמפולש, ע"ש.

וא"כ י"ל, דקושיא זו היא שגרמה לרמב"ם לדחות את כל הסוגיא מההילכתא, דמכיון שהנידון של מבוי עקום אינו שייך כלל למבוי שנפרץ מצידו, תו אי"צ לתירוצו שם רב חנן, ודו"ק.

ואיך שיהיה, חזינן ברמב"ם, דאפילו בקיעת רבים בפירצה אינה פוסלת את פתח המבוי, ונראה מזה, דס"ל לרמב"ם דכל פתח

כמפולש, א"כ ע"כ לא אמר רב חנן דפירצה מצידו של המבוי בעשר אלא היכא דלא בקעי בה רבים, ורב הונא ביאר את דעת ר"א ור"א בגוונא דאית גידודי בפירצה [ונראה לקמן כמשנ"ת דעת הרי"ף, דדהשמיט את מח' ר"ח ור"ה בדעת ר"א ור"א, אבל עדיין התחשב בדעת רב דאמר דמבוי עקום דינו כמפולש].

אבל הרמב"ם בפ"ז הי"ז השמיט לגמרי את הסוגיא דדף ו' שנחלקו רב חנן ורב הונא, והתעלם גם מקושיית הגמ' מרב דאמר דמבוי עקום דינו כמפולש שמחמתה חילק רב חנן בין בקעי לבין לא בקעי, והביא רק את דברי רבי אמי ורבי רבי אסי בדף ה' ע"א, וז"ל: "... נפרץ בו פרצה מצדו כלפי ראשו, אם נשאר עומד בראשו פס רוחב ארבעה טפחים מותר והוא שלא תהיה הפרצה יתר על עשר, ואם לא נשאר פס ארבעה אסור אלא א"כ היתה הפרצה פחות משלשה שכל פחות משלשה כלבוד הוא..." עכ"ל.

ומבואר להדיא, דאפילו אם בקעי רבים בפירצה זו, אפילו הכי כל היכא שנשאר פס ד' טפחים ניתרת הפירצה ולא אכפת לן מבקיעת הרבים.

וכתב המ"מ שם, דנראה ככוונת הרמב"ם, שאותה מימרא שהסכירו שם דמבוי שנפרץ מצידו ובראשו בד"ט, חולקת היא על הא דרבי אמו ורבי אסי, וכולה סוגיא ליתא לענין הלכתא, ע"ש.

וצ"ע בדבריו, דבשלמא אם לא היה מביא רק את מח' רב חנן ורב הונא בדעת ר"א

צריך להיות התיקון, בפתח הגדול או בפתח הקטן], אכן לפי מה שהוכיח הבית מאיר מהריטב"א דלא כאבן העוזר, אלא דמימרא דרבי אמי ורב אסי (דאסרי כשנפרץ מצדו ולא נשאר פס ד"ט) מיירי אפילו כשפתח המבוי נעשה בצוה"פ. א"כ מוכח דס"ל דבכל גווני אסור א"כ דין זה תלוי בפלוגתת ראשונים, וצריך עיון למעשה "... עכ"ל.

ועי' בספר נפש חיה (או"ח סי' כ"ט) שהאריך הרבה בדברי המג"א ואבן העוזר הנ"ל והקשה הרבה בדברי הריטב"א הנ"ל. ובסו"ד כתב דודאי דמהני צוה"פ בפתח הראשי כדי להכשיר את הפירצה, עכ"פ על ידי לחי, וז"ל: "... נשובה להנ"ל, דבנפרץ מצדו אף בבקעו בו רבים דאוסר בד', אם צד השני מתוקן בצוה"פ מהני כאן לחי, דלא גרע ממבוי מפולש, וממילא ניתר בעומד מרובה על הפרוץ "... עכ"ל. וצ"ב מהו שורש המחלוקת בזה.

ובהקדם, הא לך לשון אבן העוזר בסי' שס"ה ס"ב: "... דדוקא במבוי שניתר בלחי או בקורה - בזה אסר בש"ס [עירובין ה, א] ובשו"ע [סעיף א] בפירצה ארבעה טפחים, כיון דיש כבר פתח בצד הרביעי שבו לחי או קורה, לכן כל שיש עוד פתח לא התיירו, דחד פתחא שרי ולא שנים.

אבל לדידן דכל מבואות נתקנו ע"י צורת הפתח, וכל שכן מוקפת חומה, אי מצד אחד נפרץ פירצת עשר, כיון דאין שום פתח רק מצד אחד, אפילו נפרץ בצד אחד כמה וכמה פירצות שרי, רק שלא יהא אחד מהם יתר מעשר אמות.

שנעשה 'לשם פתח' איננו מתבטל כל היכא שמחיצות המבוי עדיין קיימות, ואין שמו תלוי במה שמשתמשים בו בפועל או שלא, ודלא משנ"ת לעיל סברת רש"י, ודו"ק.

*

ז. סי' שס"ה ס"א: האם פירצה מצידו חשיבה 'פתח' או 'פירצה', במח' הב"מ ואבה"ע אי מהניא צוה"פ בראש המבוי

כתב השו"ע בסי' שס"ה ס"א, וז"ל: "... מבוי שנפרץ בו פרצה מצדו כלפי ראשו, אם נשאר עומד בראשו פס רחב ארבעה טפחים, מותר, והוא שלא תהא הפרצה יותר על י'; ואם לא נשאר פס ד', אסור אלא אם כן היתה הפרצה פחות מג"ט "... עכ"ל.

ולגבי היכא דלא נשאר פס ד"ט כלפי ראשו, דנפסל המבוי, הביא הביה"ל שם מח' בין הב"מ לבין אבן העוזר [וגם החזו"א צידד כאבה"ע], האם מה שנפסל המבוי הוא רק משום שהפתח שבראשו ניתקן בלחי או קורה, אבל אם יעשה שם צוה"פ תו לא יפסל המבוי מחמת הפירצה שמן הצד, כמש"כ אבה"ע, או דילמא לא תועיל צוה"פ שבראש המבוי כדי להכשיר את הפירצה שמצידו.

וז"ל הביאור הלכה [בתוספת ביאור]: "... ולענין אם מועיל כשעושה צוה"פ בפתח המבוי, תלוי בפלוגתא לפי הגירסא שם רבא מועיל (והדין שם נובע מאו"ז) [פירוש, דאיכא מח' הגירסאות בדף י' ע"ב גבי הא דמועילה צוה"פ לתקן פירצה בראש המבוי, ופליגי היכן

כמו שנתבאר. ויתכן שעל זה גופא חולק הבית מאיר כפי שיתבאר.

אבל הב"מ שם האריך לחלוק על אבה"ע, ועיקר טענתו היא על מה שכתב אבה"ע, דאם יש עומ"ר בצד שנפרץ - פשוט הוא שפירצה זו נחשבת סתומה, ועל זה גופא חלק הב"מ, וכתב על פי דברי הריטב"א בדף ה', דמכיון שכל הסיבה שבכלל מועיל עומ"ר במבוי הוא מהק"ו שהגמ' עושה בדף ה' ע"ב, דאם חצר שאינה ניתרת אלא ע"י פס ד' מועיל בה עומ"ר, כל שכן מבוי שנתר אפילו בלחי וקורה יועיל בו עומ"ר.

ועל זה הקשה הב"מ מדברי הריטב"א הנ"ל, דכתב דלא מועיל לתקן את הפירצה מן הצד ע"י לחי, וא"כ תו א"א לעשות בצד שנפרץ את הק"ו הנ"ל מחצר כדי להתיר את דופן המבוי ע"י עומ"ר, שהרי לא מועילה בו לחי או קורה, ומכיון שעומ"ר לא מועיל לתקן פירצה זו, כל שכן שלא תועיל צוה"פ בראש המבוי כדי לתקן את הפירצה מן הצד.

וז"ל הב"מ: "... וכמה שגג בזה, דז"ל הריטב"א, וכל שהוא נדון כפירצה, בין יותר מ' ובין בד"ט - לא סגי בלחי וקורה אלא בעי צ"פ, שאין לחי וקורה מתירין את הפירצה. ור"ל, דדוקא מבוי סתום נתרת הפתח בלחי וקורה, או אפילו מפולשת, דמ"מ השני צדדים פתחים הן לצאת ולבא בהן - נתרת אחת בצוה"פ ואחת בלחי וקורה. אבל פירצה בד"ט ובקעי בו רבים דשם פירצה עליה, תו לא משתרי בלחי וקורה וממילא דלא אפשר למילף היתר דעומד מרובה בק"ו... " עכ"ל.

לא מבעיא אם הצד זה שנפרץ הוא עומד מרובה על הפרוץ פשיטא דשרי, דלא גרע מלחי כמו שכתוב בש"ס [שם] דף ה' [ע"ב], אפילו פרוץ מרובה על העומד משכחת לה דשרי, אי הוי כל הפרצות מצד אחד בכי האי גוונא שנתבאר סימן שס"ג סעיף ל"ד ע"ש, אבל אם נפרץ משני צדדים וכל פרצה ארבעה טפחים אוסר... " עכ"ל.

ומבואר מדבריו, דכשיש צוה"פ בראש המבוי, תו אין זה 'פתח' למבוי אלא סתימה גמורה, ולכן שאר הפתחים שבצד אין בהם חיסרון כל היכא שאין הם יותר מעשר אמות, ולא מיבעיא אם יש בצד ההוא עומ"ר, דשרי, אלא אפילו אם פרוץ מרובה שם, נמי שרי אם הפרצות הן מצד אחד, והטעם הוא כמשנ"ת בדף י', דחזקה שלא יעזבו את הפתח הגדול וילכו בפתח הקטן.

וחזינן מדבריו, שאפילו על 'פירצה' שנפרצה מאליה בצד המבוי, כל היכא שהיא קטנה מעשר אמות יש עליה שם פתח, ולכן אם סותמים את ראש המבוי בצוה"פ שהוא סתימה מעלייתא, נעשית כעת אותה 'פירצה' כפתחו של המבוי, ואין צריך מעשה מיוחד כדי להכשירה כ'פתח', ולא אכפת לן אם יש בה כמה פתחים, ומדבריו משמע דאפילו אי"צ לחי באותה הפירצה, משום שהעומ"ר הוא עצמו לא גרע מלחי.

מבואר עוד ממש"כ, 'עומד מרובה על הפרוץ פשיטא דשרי, דלא גרע מלחי', שהדין של עומ"ר אינו בא לסתום את הפתח, אלא הוא משמש כתיקון לפתח ולא גרע מלחי וקורה,

בגוונא של 'סוף מבוי' דהיתה דופן ונפרצה, ולא העמידה בגוונא של תחילת מבוי כמו הסוגיא דף י' ע"ב.

ונמצא, דשורש מחלוקת אבה"ע והבית מאיר היא בעצם מהותה של הפירצה שבצד המבוי, האם יש עלי 'שם פתח' כמש"כ אבה"ע, או דיש עליה 'שם פירצה' דצריך להכשירו להיות פתח, וזה אין אומרים היכא שהיא בצידו של המבוי [אא"כ יעשה בפירצה עצמה צוה"פ]. וגם בזה צ"ב במאי פליגי.

והנה, עי' בחזו"א בסי' ס"ה ס"ק נ"ה, שהקשה על הב"מ אמאי לא תועיל צוה"פ בראש המבוי כדי להכשיר את הפרצות שבצד שהרי צוה"פ היא מחיצה מעלייתא, וכתב וז"ל: "... אמנם הדבר צריך תלמוד, למה לא יועיל צוה"פ בשביל הפרצה, ובשלמא לענין תיקון לחי וקורה י"ל, דתקנת חכמים הוא שיהא עיקר הלוחם דרך אותו הפתח באופן שלא ימצא פתח אחר תוך משך מבוי, אבל לענין צוה"פ שהוא מחיצה מעליתא בכל מחיצות למה לן תנאי ההילוך... עכ"ל

וע"ש שהקשה עוד כמה קושיות. אך גם מדבריו מבואר, שאותן פרצות שבצד יש עליהן 'שם פתח' ולא שם 'פירצה', מדכתב שלא ימצא פתח אחר. והוא כסברת אבן העזר הנ"ל.

ועל כן הסיק החזו"א שם בס"ק נ"ו, וז"ל: "... אבל יותר נראה שאין דין נפרץ מן הצד אלא בנתקן בלחי וקורה, ובוזה בעינין תנאי שלא יהא פתח אחר תוך שיעור מבוי, אבל

הרי מבואר עוד מדבריו להדיא, שכל פירצה מן הצד, אפילו אם היא קטנה מעשר אמות, יש עליה 'שם פירצה' ולא 'שם פתח'. ומכיון שא"א לומר ק"ו מחצר להתיר ע"י עומ"ר בפירצה זו שאינה ניתרת בלחי, נשאת פירצה זו פרוצה, ולא תועיל צוה"פ בראש המבוי כדי 'לסתום' את הפירצה שמצידו.

והטעם הוא, משום שמתחילה היא לא נעשתה לשם פתח המבוי, אלא כך התגלגלו העניינים שנפרצה פירצה בדופן המבוי שהיה פעם שלם. ולכן כתב, דמכיון שא"א 'לסתום' פירצה זו על ידי עומ"ר משום דליכא למימר כאן ק"ו וכנ"ל, נשאר עליה 'שם פירצה' שגם א"א לתקנה על ידי צוה"פ בראש המבוי.

ולכאורה נראה להדיא מדבריו, שהדין של עומ"ר בא 'לסתום' את הפירצה ולא להיות כ'תיקון' בפירצה ודלא כמשנ"ת בדעת אבה"ע לעיל. אלא דיש לדחות, דמכיון דס"ל לב"מ שזו 'פירצה' ולא 'פתח', א"כ לא שייך שהדין של עומ"ר יהיה תיקון כמו לחי לגבי פתח, ולכן ע"כ היה צריך להגיע לכך שהעומ"ר יסתום את הפירצה, וזה כאמור לא אמרינן. אבל אם באמת היה הב"מ סובר שפירצה זו יש לה שם 'פתח', י"ל דהיה מודה לאבה"ע דשפיר היה מועיל העומ"ר עכ"פ מדין לחי, ודו"ק.

ועוד יש להעיר לפי הב"מ, דאם באמת היה עושה פתחים אלו מתחילה לשם פתח ולא היו נפרצים מעצמם, גם הב"מ היה מודה שיועיל תיקון של צוה"פ בראש המבוי, ואולי יצא לו זה מכך שהגמ' העמידה את כל הסוגיא

לשם פתח הוא אינו יכול להיחשב 'פתח' במידי דממילא מחמת העומ"ר, אלא דבכה"ג הוא נחשב פירצה שצריכה 'סתימה', ומכיון שא"א לומר כאן עומ"ר מן הטעם שכתב, אזי נשאר כן 'פירצה', ודו"ק.

והנה, לעיל בפתיחה לסימן נתבאר, דהמח' לגבי פירצת מבוי מצידו אי חשיבה 'פתח' או 'פירצה' נובעת מן המח' לגבי מבוי עקום האם הוא חשיב כמבוי אחד מפולש ביושר או דחשיב כשני מבואות.

דהסוברים דמבוי עקום הוא מבוי אחד, ע"כ צ"ל דס"ל דגם מבוי שנפרץ בצידו דומה למבוי המפולש, שהרי רק כך יש מקום להקשות מדין מבוי עקום לגבי פירצת מבוי בצידו, ולכן גם יש על הפירצה שם 'פתח' כמו במבוי המפולש, וכפי שיתבאר עוד דלקמן בענייני מבוי עקום. וא"כ י"ל דזו סברת אבה"ע והחזו"א [ודו"ק דהחזו"א הסיק בסי" ס"ה סק"ה דמבוי עקום הוא מבוי אחד].

ואילו הסוברים שמבוי עקום הוא שני מבואות, והנידון שם הוא על הפירצה שביניהם, שפיר ס"ל דפירצה מבוי מן הצד ג"כ חשיבה 'פירצה' ולא 'פתח' וזו ההשוואה שבין מבוי עקום לפירצה מן הצד, וזו שפיר י"ל סברת הב"מ, ודו"ק.

ושו"ר בריטב"א בדף ו' ע"א, שהקשה שם מה הראיה ממבוי עקום לפירצה מן הצד, ובתוך דבריו כתב לחלק בין 'פתח' ל'פירצה' כעין משנ"ת לעיל בדעת הב"מ, וז"ל: "... אלא ודאי כדאמרו, דכיון דעשר הוי פירצה ולא

בחצר, או במבוי שנתקן בעומ"ר או בצוה"פ, לא אכפת לן בפירצה מן הצד ... עכ"ל.

ומעתה נראה לבאר את סברת אבה"ע והחזו"א, על פי מש"כ החזו"א בסי' קי"ב ס"ק ה', והו"ד כבר לעיל בסמוך, דהא דפירצה פחות מעשר חשיבה 'פתח' גם היכא שאין לה צוה"פ - הוא רק מושג מושאל ולישנא בעלמא הוא, אבל הטעם האמיתי בכך הוא, משום דהדין של עומ"ר 'מגדיר את הרשות' וכאילו סותם אותה, ובמידי דממילא יוצא, דכל פירצה פחותה מעשר שנשארה בהיקף של אותה הרשות נחשבת כ'פתח', שהרי הרשות כבר גדורה, אבל אין זה 'פתח' מצד עצמו כמשנ"ת.

ולפי זה הה"נ בפירצת מבוי מצידו פחות מעשר, היכא שיש עומד מרובה באותה הדופן, דאותה הפירצה נחשבת ממילא כפתח ולא כפירצה, וזו גם סברת אבן העזר, ולכן אין צריך פעולה חיובית כדי להפוך אותה לפתח, אלא רק להסיר את המניעה ממנו להיחשב פתח למבוי ומניעה זו היא היכא שראש המבוי נתקן בלחי וקורה.

אבל היכא שכבר יש בראשו צוה"פ שהיא מחיצה מעלייתא וכל המבוי כבר גדור, אזי במידי דממילא נעשות פרצות אלו כ'פתחים' והמבוי כולו נעשה כשר גם ללא צוה"פ כדין העומ"ר בראש המבוי שמתיר אותו גם ללא תיקון נוסף.

משא"כ סברת הב"מ, ש'פתח' הוא רק מה שנעשה לשם פתח, ואם לא נעשה

ומאותה הסיבה גם כתב הריטב"א בדף י' ע"ב, דהיכא שהרחיק שתי אמות ועשה פס ג', דצריך תיקון של לחי או קורה בפתח הקטן גם כן, והרי שם איכא עומ"ר הסותם את הפירצה, ואמאי לא יועיל פס הג' להתיר את הפתח הקטן מדין לחי, אלא עכצ"ל כנ"ל, דמכיון שהפס ג' בא ליצור שם פתח על הפירצה של ב' אמות שלצידו מדין עומ"ר, תו אינו יכול לשמש גם כלחי לאותו הפתח, ודפ"ח [אלא דאכתי צריך מקור לחילוק זה].

ובקצרה, לגוף המח' אי מהניא צוה"פ כדי להכשיר פירצה מן הצד, איכא ג' שיטות: א. שיטת הב"מ הנ"ל, דלא מהניא כלל. ב. שיטת אבה"ע הנ"ל, דמהניא ואי"צ שום תיקון בפירצה מן הצד וכנ"ל. ג. אבל הגר"ז שהובא בביה"ל בסי' שס"ה ס"ב, וכן החזו"א בסי' ס"ה סק"ח, דהגם דמהניא צוה"פ כדי להכשיר את הפירצה, מ"מ צריך לחי או קורה בפירצה גם כן. ועי' עוד במשנ"ת בזה לקמן בדיני מבוי עקום.

*

ח. סי' שס"ה ס"א-ב: האם מועיל תיקון של לחי או קורה בפירצה מן הצד, בסתירה לכאורה בדברי הביה"ל

כתב השו"ע בסי' שס"ה ס"א-ב, וז"ל: "... סעיף א': מבוי שנפרץ בו פרצה מצד כלפי ראשו ... ואם לא נשאר פס ד', אסור אלא אם כן היתה הפרצה פחות מג"ט.

אמרינן **פתחא** הוא, מכלל דלא אמרינן שיהא דין **פירצה** תלוי בתורת **פתח** דא"כ כשהוא בעשר לא יהא נדון כפירצה, וכיון דאפיקתיה לדין פירצה מדין זה, דאפשר דהוי **שיעור פתח** ויהא נדון **כפירצה** אדרבה אוקמיה לדין פירצה בדבר חשוב וכל שיש בה ד' טפחים כשיעור פתח שהוא דבר חשוב אוסרת... "עכ"ל. ודו"ק.

והנה, שיטה ממוצעת בין אבה"ע [והחזו"א] ובין הבית מאיר, היא שיטת הגר"ז שהובא בביה"ל בסי' שס"ה ס"ב, שכתב גם הוא דמהניא צוה"פ בראש המבוי כדי להתיר את הפירצה מן הצד, כאבה"ע, אבל מאידך כתב דבעינו נמי לחי בפירצה כדי לתקן את הפתח.

ודבריו צ"ע טובא, שהרי כל הסיבה שמועילה צוה"פ בראש המבוי לתקן את פירצה מן הצד היא משום דצוה"פ היא סתימה מעלייתא, ומעתה אמרינן דמכיון דאיכא עומ"ר בדופן הצדדית נעשית הפירצה 'פתח' ולכאורה תו אי"צ שום תיקון נוסף לפתח, כמו שמצינו בגמ' דף ה' ע"ב דעבדינן ק"ו מחצר למבוי דעומ"ר מועיל בפתח המבוי ואי"צ לחי, וא"כ אמאי הצריך תיקון לחי בפירצה זו, וצ"ע.

ושמעתי מהרב אליאך שליט"א לתרץ, דמכיון שכאן נצרך העומד מרובה לסתום את הפירצה וליצור פתח, תו אין הוא יכול לשמש גם כתיקון לאותו הפתח, משא"כ ברוח רביעית שכבר יש פתח למבוי אלא צריך תיקון, בזה מועיל העומ"ר לתקן את הפתח במקום לחי, מק"ו, ויתבאר עוד בסמוך.

משא"כ בסעיף ב' הנ"ל, דהמבוי נפרץ מצידו שלא כלפי ראשו שנשאר כאן עדיין הכשר מבוי לקורה זו ויש כאן קורה ע"ג מבוי, א"כ זהו עוד 'פתח' למבוי זה ולא 'פירצה', ורק משום דבקעי ביה רבים ושבקי לפיתחא קמא הוא דחשבינן ליה כפירצה הפוסלת את הפתח הראשי ואת תיקון הקורה שבו, ולכן שפיר מהניא ביה התיקון של 'לחוק' כדי להפכו ל'פתח' ממש שאינו פוסל במבוי זה, ודו"ק.

*

ט. סי' שס"ג סל"ד: לא לשבוק פיתחא רבא וכו', במח' הגי' האם תיקון צוה"פ הוא בפתח הגדול או בקטן, מהנ"ל

כתב השו"ע בסי' שס"ג סל"ד, וז"ל: "... עוד אפשר לעשות תיקון אחר למבוי שהוא רחב כ' אמות, שירחיק ב' אמות מהכותל ויעשה פס רחב שלש אמות, ויעשה כן גם בצד השני וישאר פתח רחב עשר אמות ... וצריך ליזהר דלא לשבוק פתחא רבא ועייל בוטא, שאם עשה כן בטל תיקון המבוי אלא אם כן עשה צורת פתח לזוטא ... עכ"ל.

ומבואר מדברי השו"ע, דאם יתקן את הפתח הקטן בצוה"פ תו לא יתבטל גם הפתח הגדול, למרות שבפועל יעברו בעיקר, או אפילו רק בפתח הקטן.

וכתב ע"ז הגרע"א בהגותיו, וז"ל: "... צורת פתח לזוטא. אינו מובן לקטני דעת כמוני טעמא בזה, במה דמהני צורת הפתח

סעיף ב': נפרץ מצדו שלא כלפי ראשו, שיעורו בעשרה, ... (אבל אי בקעי בה רבים, אפילו לא נפרץ רק ד"ט, צריך לתקנו שם) (הרי"ף והרא"ש וטור) ... עכ"ל.

ועי' בביה"ל ס"א ד"ה 'אסור', שכתב לגבי פירצה כלפי ראשו שלא נשאר ד"ט מן הכותל כלפי ראשו דלא מהני לפירצה זו תיקון של לחי, וז"ל: "... ומבואר בחידושי הרשב"א והריטב"א שבמקום הפירצה אין מועיל התיקון דלחי וקורה שלא ניתקן תיקון זה לפירצה ... עכ"ל.

מאינדך, עי' בסעיף ב' בביה"ל בד"ה 'צריך לתקנו', לגבי הא דכתב הרמ"א דהיכא דבקעי רבים בפתח צריך לתקנו, שכתב בשם הפמ"ג דצריך לתקנו בלחי, וז"ל: "... עיין פמ"ג שמצדד דאפילו פתוח לכרמלית י"ל דמבטל לפתח וצריך תיקון שם ויראה דבתקון לחי או קורה שם סגי עכ"ל. ובשו"ע הגר"ז כתב שדינו כמבוי מפולש שצריך צוה"פ מצד אחד ולחי או קורה מצד השני וידוע שצוה"פ מצד אחד ובצד השני לחי וקורה במבוי מפולש הוא אפילו כשמפולש לבקעה ... עכ"ל. הרי כאמור להדיא, דמהניא לחי לפתח שנחשב כ'פירצה', וצ"ב בסתירת הדינים הנ"ל.

ונראה בזה, דהיכא שנפרץ המבוי מצידו ולא נשאר כותל ד"ט, זוהי ממש 'פירצה' במבוי משום דתו אין כאן 'מבוי' שפירצה זו יכולה לשמש לו כפתח, שהרי אין כאן קורה ע"ג מבוי וכנ"ל.

הקטן כדי למנוע את ביטול הפתח הגדול, משום דסו"ס לא נעשה התיקון במה שנתקלקל, דהיינו הגדול, וגם יישובו של הלבוש בנוי על אותה ההנחה, אלא שחידש את החילוק שבין לפני ואחרי התיקון וכנ"ל.

אבל אי נימא דעניינה של צוה"פ הוא משום דהויא 'מחיצה' כמשנ"ת לעיל, אזי שפיר מועיל תיקון דוקא בפירצה הקטנה ע"י צוה"פ כדי לסתום אותה, וממילא נשאר הפתח הגדול על מקומו.

וחקירה זו מצויה להדיא גם בביה"ל בסי' שס"ה ס"א בעניין מבוי שנפרץ מצידו, גבי האם מועיל תיקון של צורת הפתח לפירצה או שלא, ותלה זאת בגרסאות שבסוגיין, ועולה מדבריו שבזה גופא נחלקו הפוסקים, האם עניינה של צורת הפתח הוא משום דהויא 'מחיצה' או דהויא 'פתח'.

וז"ל הביה"ל: "... ואם מועיל צוה"פ, נראה לכאורה דתלוי לפי הגירסא בשו"ע סי' שס"ג סל"ד בסופו, דלפי מה שכתבנו שם בשם תפארת שמואל ד'רבא' גרסינן, אינו מועיל מה שעושה צוה"פ במקום הפירצה דדלמא שבקי וכו' ... ואפשר, דכיון שעשה צוה"פ נחשב כסתום והוי כאלו היה פס ד' בראשו.

דהיינו, כדי ליישב את הגירסא שלפנינו שתיקון צוה"פ בפיתחא זוטא, כתב דאפשר שצוה"פ שעושים בפירצה הקטנה היא משום 'מחיצה' ולכן אין שם כלל 'פירצה' וכאילו יש פס ד' בראשו, ודו"ק.

לזוטא. וראיתי אח"כ בלבוש שהאריך להמתיק ליתן טעם. ועדיין צ"ע "... עכ"ל.

וז"ל הלבוש שם ביישוב הקושיא שהיתה קשה גם לגרע"א: "... שכיון שעשה צורת הפתח לזוטא - חשבינן שתייהן לפתחים הגדולה והקטנה דשקולין הן, דמבוי אינו נפסל בפתחים הרבה והויא לה מבוי מתוקנת, שבעשיית צורת הפתח לקטנה מוכת דחשיב תרווייהו לפתח, וכי הדר עייל ונפק לא מיחזי דמבטל פתח הגדולה, דשתייהן חשיבא ליה, זו משום גדולתה וזו משום צורתה ... " עכ"ל.

וכוונתו נראה דהיא, דהיכא שהפתח הקטן אינו מתוקן כ'פתח' אלא כפירצה ובכל זאת עוברים רק, או בעיקר בו, זו היא ראייה שהוא נטש את הפתח הגדול וביטלו מתורת פתח, דאמאי לא נכנס בפתח הרגיל ונכנס דרך 'פירצה', משא"כ היכא שהוא מתקן גם את הקטן בצוה"פ ומכשירו כ'פתח', אין ראייה שנשטש את הפתח הגדול, שהרי הוא נכנס גם כעת דרך 'פתח', ואכתי שניהם נחשבים פתחים.

ובאמת, מכוח קושיא זו הסיק בספר תפארת שמואל שטעות סופר היא, וצריך לגרוס 'פתחא רבא', דהיינו שיתקן את הפתח הגדול בצוה"פ ובכך לא יתבטל, ע"ש, והובא במשנ"ב ס"ק קנ"ד.

וביישוב קושייתו של הגרע"א י"ל בפשטות, דכל קושייתו בנויה על ההנחה שצוה"פ כל עניינה הוא משום דהויא כ'פתח', ולכן שפיר הקשה אמאי יועיל תיקון הפתח

ולפי יסודו של הגאון יעקב שפיר מצי הגרע"א לפרנס את דברי התוס' הנ"ל, משום דמיירי כשעשה להדיא את צוה"פ ותיקנה כ'פתח', ובוזה גם בקרן זוית עבדי אינשי פיתחא, ודו"ק.

וכבר נתבארה לעיל באורך שיטת הרי"ף והרמב"ם בגדרי צוה"פ מן הצד, כפי שביארם הגר"ח בסטנסיל, דס"ל דאפילו אם עשה אותה כתיקנה אלא שמיקומה הוא ליד קרן הזוית פסולה, משום דס"ל דצוה"פ היא מדין 'פתח' ולא מדין מחיצה, שהרי פיתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי, עי' לעיל בדיני צוה"פ באורך.

ולפי משנ"ת לעיל בדעת הגרע"א דצוה"פ היא מדין 'פתח', צ"ל דאין הכוונה למה שנתכוין הרמב"ם הנ"ל לגבי צוה"פ מדין 'פתח', משום דהרמב"ם ס"ל דאפילו היכא דעשאה להדיא לשם פתח אין היא מכשירה את הפירצה אם היא ממוקמת ליד קרן הזוית, ואילו לגרע"א יש בצוה"פ מעליותא להיתרא, דיש בה לכדי ליצור 'פתח' מ'פירצה' אפילו היכא שהפירצה אוכלת בשתי הרוחות.

וזה ברור בדעת הרמב"ם, דאם עשה פתח עם דלתות סמוך לקרן הזוית דשפיר חשיבה 'פתח' כשר ולא פירצה, אלא דס"ל לרמב"ם דחידושא דצוה"פ הוא 'פתח קלישתא', ואינו פתח גמור, ולכן ס"ל דלא נאמר דחשיב 'פתח' אלא היכן שדרך לעשות פתח ולא היכן שאין דרך לעשותו, כגון בקרן זוית, ובכהאי גוונא אכן אין כאן 'פתח'.

אלא דאכתי יל"ע לפי זה, דהגם שתוקנה הפירצה הקטנה על ידי צוה"פ שדינה כ'מחיצה', הרי אכתי עוברים בעיקר או רק בה, ואמאי לא בטל הפתח הגדול משום כך כמו לפני שתוקנה הפירצה בצוה"פ, רצ"ב.

ונראה ליישב, דמכיון שהפירצה הקטנה נחשבת 'סתומה' מחמת צוה"פ שבה, אזי מה שהאנשים נכנסים דרכה הוי כאילו שהם מדלגים מעל המחיצה, שבזה ודאי לא בטל שם הפתח מן הגדולה, אלא דמשום שכאן בפועל אין צורך לדלג מעל המחיצה אלא להיכנס דרכה, אין בזה חיסרון בשם הפתח הגדול, משום שאין האנשים נכנסים ב'פתח' אחר אלא דרך המחיצה, ודו"ק.

והנה, לפי משנ"ת לעיל דעת הגרע"א, דקושייתו מיוסדת על כך שהבין שצוה"פ היא משום 'פתח', יל"ע איך פרנס את דברי התוס' בעירובין דף ו' ד"ה 'דפתחא', שכתבו לגבי פירצה בקרן זוית, דהגם שאין היא נחשבת 'פתח' מ"מ אם תיקן אותה בצוה"פ שפיר חשיבה פתח, ומה הועילו בתירוץ זה לפי הגרע"א.

וי"ל, דס"ל לכפי משנ"ת לעיל בענייני פירצה בקרן זוית בשם הגאון יעקב, דהחיסרון של פירצה בקרן זוית הוא בכך שאם אנו באים להחשיב 'פירצה' בקרן זוית כ'פתח' - בזה אמרינן שאין דרך בנ"א לעשות פתח בקרן זוית וחשיבה 'פירצה' ולא פתח, אבל אם אדם עושה להדיא את פתחו בקרן זוית, בזה לית מאן דפליג דחשיב 'פתח' ע"ש.

ונוטים דבריו למאי דפירש הלבוש שהובא לעיל, וז"ל: "... מיהו אם אירע כך דשבקי פיתחא רבה ועיילי בפתחא זוטא, ה"נ דנאסר כל תיקון המבוי ובטלה חקורה ובטל הלחי.

ופי' רבי' שמואל אבל אם עשו צוה"פ לקטן, אפי' היכי דשבקי בני מבוי פתחא קמא ועיילי בההיא פירצה, אפ"ה לא בטלה תורת פתח וקורה מן הראשון משום דהוי פתח. והרבה פתחים שרינן למבוי ... "עכ"ל.

דהיינו, עצם תיקונה של הפירצה הקטנה ע"י צוה"פ נותן לו 'שם פתח', ועל ידי כך לא בטל שם הפתח מן הגדול, והביאור בכך נראה שהוא כמשנ"ת בדעת הלבוש, דכל עוד אין על הקטן שם פתח ושבקי לפתח הגדול ואזלו ב'פירצה', ניכר שביטלו בכך את הפתח הגדול, אבל אם גם לקטן יש צוה"פ, שוב לא ניכר שהם מבטלים את הפתח הגדול, וכנ"ל.

*

י. סי' שס"ג סל"ד: האם 'שבקי פיתחא רבא' פי' שעוברים רק בקטן, או אפי' אם מיעוט עוברים בקטן, במח' צ"צ וחזו"א

כתב השו"ע בסי' שס"ג סל"ד: "... וצריך ליהדר דלא לשבוק פתחא רבא ועייל בזוטא, שאם עשה כן בטל תיקון המבוי אלא אם כן עשה צורת פתח לזוטא ... "עכ"ל.

ובגדר החיסרון של 'שבקי פיתחא רבא' מצינו דנחלקו מן הקצה אל הקצה החזו"א בסי' ס"ה ס"ק נ"ג, ו-נ"ו, והצ"צ בסי' מ"א,

משא"כ לגרע"א, חידושא דצוה"פ הוא דהויא פתח ממש, ולכן יש בכוחו להכשיר כל פירצה, ואפילו אם היא אוכלת בשתי הרוחות, ודו"ק. וע"ע במשנ"ת לעיל בפתיחה לענייני צוה"פ בזה.

אבל אכתי צ"ב בדעת המשנ"ב שם, שנקט להלכה כדעת התפארת שמואל, דלא מהני תיקון צוה"פ בפתח הקטן, והיפך את הגירסא וכנ"ל, הרי ס"ל למשנ"ב בדוכתי טובא דצוה"פ היא 'מחיצה' סתומה [עי' סי' שמ"ו ביה"ל ס"ג ד"ה 'הבולטים' וסי' שס"ג ס"ו, ובסי' שס"ה ס"א בביה"ל ס"א ד"ה 'אסור'], וא"כ אמאי לא מהניא סתימת הפתח הקטן, וכמשנ"ת לעיל, וצ"ב.

ונראה, דס"ל למשנ"ב, דהגם שאם יעשה צורת הפתח לקטן והוא יחשב כסתום, מ"מ בפועל עוברים רק בו והגדול נעשה נטוש, א"כ יש כאן ביטול בפועל של הגדול וסגי בזה לבטל את תיקונו, וכמו שחקרנו לעיל בדעת רש"י.

דהיינו לפי משנ"ת ביישוב קשייתו של הגרע"א, אזי כל היכא שהפתח הקטן נסתם על ידי צוה"פ תו לא אכפת לן שעוברים דרכו, היינו משום דחשיב כ'מדלגים' מעל הכותל שאין בכך פסול בפתח הגדול. משא"כ לפי המשנ"ב נטישתו בפועל של הפתח הגדול בפועל מבטלת אותו, למרות שהקטן באמת 'סתום' וכמשנ"ת ודו"ק.

ולאח"ז הראוני באו"ז עצמו, ומתבאר בו דלא כמו שיישבנו את קשיית הגרע"א,

בני רה"ר בקעי שם מצד שהמקום מקולקל לא נקרא בקעי רבים... "עכ"ל.

הרי מבואר, דכל עוד לא הפקיעו בני המבוי את השימוש מהפתח העיקרי לגמרי, אכתי שם 'פתח' עליה, וכן הוא בגאון"י דף ה' ע"א, דכתב דרק אם יעזבו כל בני המבוי את הפתח הוא דבטל הפתח ע"ש.

אבל החזו"א בסי' ס"ה ס"ק נ"ג חולק על זה גופא, וכתב דהפתח העיקרי למבוי נחשב לפי עיקר התשמיש, דהפתח שבו משתמשים בעיקר הוא נחשב 'פתח' והשאר נחשבים 'פרצות'.

וז"ל החזו"א ס"ק נ"ג שם: "... ולעניין ארכו יתר על רחבו נראה דאחרי עיקר פתחו אזלינן, כגון אם רחבו יתר על ארכו לכנגד רה"ר, ועשה צוה"פ לרחבו, כנגד רה"ר, וצדו הקצר פתוח לכרמלית, צריך לעשות פס בצדו מדין חצר, אע"ג דהשתא מתקן לצד הקצר לא חשבינן ל' כמבוי פתוח לכרמלית ויהי" ארכו יתר על רחבו דפתח רה"ר הוא עיקר... ולענין פרצה נמי בטר עיקר פתחו אזלינן, וכיון שלפי עיקר פתחו ארכו יתר על רחבו פרצתו בד'... "עכ"ל, ע"ש באורך, ומבואר, דכדי להגדיר מהו הפתח אזלינן בטר חשיבות הפתח.

אבל בס"ק נ"ו שם כתב החזו"א, דאפילו אם רק מיעוט התשמישים נעשה בפתח הקטן בטל שם 'פתח' מן הגדול, וז"ל: "... והא דאמר דשבקא פתחא ועיילו בפרצה, נראה שאין ר"ל ברוב תשמישיהו דא"כ גם בנשתייר פס ד', אין שייך טעם הכשירא שכ' רש"י דהוי

דהצ"צ כתב, דרק אם כולם עוברים בפתח הקטן אז הוא דבטל שם פתח מן הגדול, אבל החזו"א ס"ל דאפילו אם עוברים גם בפתח הקטן סגי בכך כדי לבטל את הפתח הגדול, ואפילו אם מיעוט בעלמא עוברים בו.

וז"ל הצ"צ שם [בתוספת ביאור]: "... ולכאורה נ"ל לדקדק מזה דאפילו בקעי רבים בפתחא זוטא אם לא שבקי פתחא רבה שרבים בוקעים בזה ובזה אינו פוסל, דאל"כ למה ליה להקשות דילמא שבקי פתחא רבה, דמשמע ששבקוהו לגמרי ואינן בוקעים בי' כלל עד שעיי"ז בטיל תורת פתח מיניה. ואי איתא דבקעי ביה ג"כ - לא שייך כלל לומר שיבטל תורת פתח ממנו. א"ו משמע דהקושיא היא דילמא שבקי אותו ממש... "עכ"ל.

והוסיף עוד שם לשלול את הקשר בין 'בקעי ביה בני רה"ר' לבין 'שבקי פיתחא', וז"ל: "... א"כ היכא דבקעי בה רבים [הכוונה דרבים מבני רה"ר בקעי בפיתחא זוטא] לכאורה כ"ש דנקרא שבקי פתחא רבה ועיילי בפתחא זוטא. וא"כ בפרצה שמראשו דאסור בשבקי פתחא רבה ועיילי בפתחא זוטא [הכוונה לבני המבוי עצמן], לכאורה כ"ש דנאסר בבקעי רבים [מבני רה"ר] בפתחא זוטא. וזה הפך מה שכתבנו [הכוונה למש"כ לעיל מיניה דאפילו אם בקעי בני רה"ר בפיתחא זוטא לא מתבטל הפתח הגדול כל היכא שבני המבוי לא נטשוהו לגמרי].

ויש לדחות, דלאו הא בהא תליא. דלעולם שבקי היינו שכל בני המבוי שבקי אותו פתח ונכנסים בפתח שמהצד. ואעפ"כ כשאין

וזה"ל החזו"א שם: "... והא דתנן ט"ו ב', כל פרצה שהיא כעשר אמה הרי היא כפתח לישנא בעלמא הוא, ואינו ר"ל דיש כאן כח סתימה בהאי פרצה, דודאי בלא צו"ה לאו פתח הוא, אלא ר"ל כח עומ"ר סותם את הרשות, והפרצה נחשבת כפתח. וכלפי זה שאמרו חכמים דיתר מעשר מפסיד את הסתימה אמרו דעשר מקרי פתח ... "עכ"ל.

ולפי שיטתו זו י"ל גם לגבי הדין שכתב שה'פתח' נחשב על ידי עיקר השימושים שבו, והיינו משום שכל פתח איננו 'פתח בעצם', אלא הוא מידי דממילא שנוצר משום שהרשות כבר גדורה על יד עומד מרובה, ולכן כל ההגדרה של מיהו ה'פתח' העיקרי נעשית רק מחמת עיקר השימושים של הרשות, אבל אם עיקר השימושים של הפתח יעבור לפתח אחר, יחזור פתח זה להיות עוד סתם 'פירצה' שאינה פוסלת את ההיקף הכללי, וכל זה הוא היכא שבאים להגדיר מהו ה'אורך' ומהו ה'רוחב' למבוי כדי להחליט אם הוא 'מבוי' או 'חצר'.

אבל היכא שכבר ברור לן שזהו מבוי הצריך תיקון בפתחו ואנו באים לדון אם הוא נפסל ע"י פירצה אחרת, בזה בעינין שישתמשו רק **בו** כדי שתיקון הלז"ק יועיל, ולכן אם משתמשים גם בפתח הקטן בטל תיקונו של הגדול, וכלפי החומרא של פתח המבוי הוא חוזר להיות 'פירצה'.

אבל סברת הצ"צ היא, שכל פתח הוא 'פתח' בעצם, ולא מידי דממילא, ודלא כסברת החזו"א הנ"ל, ולכן ס"ל דרק היכא שבני

פתח לאותן ד', דכיון דרוב כניסתן מן הצד, הו"ל מבוי שרחבו יתר על ארכו וכמש"כ ס"ק נ"ג, אלא כיון שמשתמשים גם בפתח ההיא מגרע כח פתח רבא, וכן צ"ל מש"כ בשו"ע סי' שס"ג סעי' ל"ד, וצריך לזהר כו' היינו נמי שלא יקבעו דרכם גם בפרצה, דבזה לחוד מפסיל תיקון המבוי ... "עכ"ל.

דהיינו, כשיש 'פירצה' ואנו באים לדון אם נגרע כוח הפתח הגדול, אזי אפילו אם רק מעטים קובעים את תשמישם דרכה, שפיר מוקלש הפתח הגדול, כל זמן שלא נשאר פס ד' טפחים.

אבל אם רוב התשמישים נעשים בפתח הקטן, בטל לגמרי שם הפתח הגדול, ולא יועיל אפי' אם נשארה דופן של ד"ט, משום שהפתח הקטן נעשה ה'פתח' של המבוי, ודו"ק. וצ"ב במאי פליגי.

ובביאור שורש סברת החזו"א י"ל, עפ"י מש"כ הוא עצמו בסי' קי"ב ס"ק ה' ד"ה 'ומיהו' וכבר הו"ד כ"פ לעיל, דהא דפירצה פחות מעשר חשיבה 'פתח' גם ללא צוה"פ - הוא רק מושג מושאל ולישנא בעלמא הוא אבל אין היא 'פתח' מצד עצמו.

והטעם בכך הוא, משום דכל היכא שיש עומד מרובה הוא 'מגדיר את הרשות' וכאילו סותם אותה, ובמידי דממילא יוצא, דכל פירצה פחותה מעשר שנשארה בהיקף של אותה הרשות נחשבת כ'פתח', שהרי הרשות כבר גדורה, אבל אין זה 'פתח' מצד עצמו כאמור.

שפרוצה למקום של רפש וטיטן] ס"ל לרב חנן כרבי אמי ורבי אסי דדף ה' ע"א, דמבוי שנפרץ מצידו כלפי ראשו, אם נשאר פס ד' מתיר עד עשר ואפילו אם ליכא גידודי.

ורק את רב הונא שפסל פירצה ד"ט בין מצידו ובין מראשו נצרכה הגמ' ליישב אליביה את דברי ר"א ור"א שהתירו פירצה עד עשר, בדאיכא גידודי בפירצה, שנשתייר מן הכותל ג' או ד' טפחים גובה על פני כל המחיצה שאינה נוחה לעבור בה [רש"י].

אלא דברא"ש [סי' ז'] מבואר בדעת הרי"ף לא כך, אלא דאפילו לרב חנן צריך להעמיד את דברי רבי אמי ורבי אסי דמבוי שנפרץ מצידו עד עשר מותר – גם כן דוקא בגוונא דאיכא גידודי, אבל אי ליכא גידודי לא היתה הפירצה ניתרת אפילו אם לא היו בוקעין בה רבים. אבל הרי"ף השמיט את מח' רב חנן ורב הונא ופסק רק את דברי ר"א ור"א ולכן התיר פירצה עשר בצד המבוי גם בלא בקעי בה רבים. אבל מאידך חילק בין בקעי רבים ללא בקעי רבים משום דקי"ל כרב דאמר דמבוי עקום חשיב מפולש.

וז"ל הרא"ש הנוגע לעניינינו: "... ורי"ף (שם) הביא דברי רב אמי ורב אסי ולא הביא דברי רב חנן בר רבא ודברי רב הונא דפליגי במילתא דרב אמי ורב אסי, מכלל דסבירא ליה דפרצת מבוי ב' אפילו כי ליכא גידודי ... עכ"ל. דמבואר כנ"ל, דאם היה סובר גם את דברי ר"ח ור"ה בדף ו', היה מצריך גם גידודי [וכן מבואר גם בריטב"א בדף ו' ובדף י' ע"ב].

המבוי נוטשים אותו לגמרי הוא דבטל מיניה שם פתח, ודו"ק. ועי' במשנ"ת בהקדמה ל'פירצה בקרן זוית' מח' החזו"א והגאון", מבואר דבזה גופא פליגי שם החזו"א והגאון", ואזלו לשיטתייהו בזה, ע"ש.

וכדעת הצ"צ יש לדייק מדברי רש"י עירובין דף ה' ע"ב ד"ה 'פחות מג' וד'ה' 'מתיר', וז"ל: "... פחות משלשה - אם הפירצה פחותה משלשה. מתיר - תיקון המבוי את המבוי, שהרי כלבוד דמי, ואין כאן פירצה, ואם הפירצה שלשה - אינו מתיר, דכיון דממעטין בני מבוי בהילוכן ומקצרין את דרכן דרך אותה פירצה - חיישינן דילמא שבקי פתחא רבה ועיילי ונפקי בהיאי פירצה, ובטיל ליה פתחא קמא, ובטלה קורה ידיה, ואין קורה למבוי זה, והאי טעמא מפרש לקמן בפירקין ... עכ"ל.

הרי מבואר, דבאמת ממעטים בני המבוי בהילוכן, וזה אינו פוסל את המבוי, אלא דחיישינן דילמא שבקי לפיתחא קמא לגמרי ואז הוא דיתבטל, ע"ש ומדויק כהצ"צ.

*

יא. סי' שס"ה ס"א: האם בקיעת רבים היכא שיש גידודים פוסלת, בשורש מח' הב"ח והפמ"ג

הנה, פשטות הסוגיא בדף ו' ע"א היא, דרב חנן משמיה דרב, שהתיר פירצה מצידו בעשר, העמיד את דברי רב דאמר דמבוי עקום דינו כמפולש משום בקיעת הרבים בו, אבל היכא דלא בקעי רבים בפירצה זו [גגון

ויוצא לפי זה, דלפי הרי"ף והרא"ש עצמם, אליבא דהב"ח - כל היכא דלא בקעי בה רביס לא נאסרת הפירצה אפילו ליכא בה גידודי, אבל היכא דבקעי בה רביס - נאסרת הפירצה אפילו אם יש בה גידודי, ואילו לפי רש"י, כל היכא דאיכא גידודי תו לא בקעי בה רביס והפירצה ניתרת. וצ"ב במאי פליגי.

ויש להקדים, דכאן לא שייך כלל לפסול את המבוי מן הדין של 'אתו רביס ומבטלי מחיצתא', משום דאפילו במבוי המפולש מבואר בסוגיא דדף ו' ע"ב דלא אמרינן 'דאתו רביס' וכל שכן במבוי סתום כדהכא. ולכן א"א לתלות את שורש המח' במחלוקת לגבי גדרי אתו רביס, האם פירושו שהרביס מבטלים את 'הרשות' או שהם מבטלים את 'המחיצות' כמשנ"ת לעיל בענייני אתו רביס.

ועל כן נראה לתלות מח' זו בחקירה שנתבארה בריש הסימן, האם הפירצה מן הצד, כשהיא פוסלת, האם היא פוסלת רק את התיקון של הפתח אבל הפתח עצמו אינו בטל, או שהיא מבטלת לגמרי את הפתח ועושה אותו 'פירצה'.

ובדעת רש"י י"ל, לפי משנ"ת שיטתו בכל הסוגיא עפ"י דברי הריטב"א, שכל הנידון של פירצה במבוי הוא רק לגבי ביטול התיקון של הקורה בראש המבוי משום דשבקי פיתחא קמא וכו' דממילא בטל תיקון הקורה, והיינו משום שכל פתח שאינו משמש לכניסה ויציאה לא נתקנו בו לחי או קורה.

ולכן, כל היכא שיש גידודי ואין הפירצה נוחה לעבור בה, אזי לעולם נשאר שם

וצ"ב לפי זה לרב חנן שהצריך גידודי לפירצה זו, האם יתיר פירצה זו גם אם יבקעו בה רביס, וכגון דנפרצה לכרמלית ולא למקום רפש וטיט, או שמא היתרא דגידודי הוא רק אם בפועל לא בקעי שם רביס. ובאמת פליגי בזה לדינא הב"ח בסי' שס"ה סק"א עם המג"א שם סק"ד והפמ"ג שם בא"א סק"ד.

דהב"ח הביא את דברי הרי"ף והרא"ש הנ"ל כפי שנתבאר לעיל. וכתב עליהם, וז"ל: "... אם גם הרי"ף והרא"ש פסקו כרב חנן, דבלא בקעי בה רביס פרצתו מצדו בעשר, ואע"ג דליכא גידודי, ואי בקעי בה רביס - פרצתו בארבעה. ומשמע ודאי, דאפילו איכא גידודי, דנשאר מן הכותל ג' או ד' טפחים גובה על פני כל הפירצה, שאינה נוחה לעבור בה, אפילו הכי, כיון דבקעי בה רביס אינו מתיר אלא בארבעה..." עכ"ל.

והגם שיש מקום לבע"ד לחלוק, ולומר שגידודים אלו מועילים גם היכא דבקעי רביס, אבל כך הכריע הב"ח מסברא דנפשיה, שהרי כתב 'ומשמע'.

אבל במג"א שם סק"ד מבואר עפ"י דברי רש"י בדף ו' והגהות אשרי סי' ז', דכל שכן אם נשארו גידודים המעכבים את ההילוך דחשיב 'לא בקעי בה רביס' וכן הביא הפמ"ג שם לדינא לפי המג"א.

וכן כתב הפמ"ג שם עוד לעיל מיניה בסק"ג, וז"ל: "... דהיינו ביש גידודים, דאל"ה הא בקעי בה רביס..." עכ"ל, והיינו כנ"ל דגידודי מבטלים את בקיעת הרביס.

יב. סי' שס"ה ס"א: האם בקיעת רבים היכא שיש רפש וטיט פוסלת, במח' האחרונים בזה, מהנ"ל

הנה נחלקו השואל בשו"ת מהרש"ם עם המהרש"ם עצמו שם, האם היכא שיש רפש וטיט בפירצה - חשיב 'לא בקעי בה רבים' למרות שבפעול עוברים הרבים שם, או שמא איפכא, דמכיון שבפעול עוברים שם שפיר חשיב 'בקעי בה רבים'.

וז"ל המהרש"ם בשו"ת ח"ב סי' ע"ו: "... בדבר מה שהאריך בדין גדר העיר שנפרץ בה פחות מעשר ואין מהלכין שם דרך הפרצה כלל, רק לפעמים הולך שם בעה"ב שדר שם לפניו מן הגדר. והביא ד' מג"א סי' שס"ה שהביא בשם רש"י והג"א דלא בקעי בה רבים היינו מקום מטונף.

ונסתפק אם כונת רש"י לחומרא, דאף דלא בקעו רבים מ"מ בעינן דוקא שיהיה מקום מטונף שלא יוכלו לבקוע בו רבים, דאל"כ מיקרי שפיר בקעי רבים. או דכונתו להקל דאפי' בקעו רבים - כיון שנפרץ למקום מקולקל מיקרי לא בקעי בה רבים. ורו"מ רצה להוכיח ... דאף דבקעי רבים, מ"מ כיון דהוי נפרץ למקום מטונף דינו כלא בקעי בה ומזה הוכיח דכונת רש"י להקל עכ"ד.

אבל באמת דבריו דחוקים ... ולכן נראה פשוט, דהא דכתב רש"י לעיל (דף ה'), היינו למסקנא דהכא, דגם בבקעי רבים, כיון דאיכא גידודי שרי. אבל לפי הס"ד

הפתח העיקרי של המבוי בראשו כמשמש לכניסה ויציאה ולא הפתח שמצד הפירצה, שהרי שם ניחא התשמיש טפי ובו נעשה עיקר השימוש כפתח, ולכן שפיר לא בטל תיקון הקורה בראש המבוי אפילו אם בפועל בקעי רבים גם בפירצה.

וכלומר, כל היכא שיש הפרעה מציאותית לעבור בפירצה, שוב נשאר הפתח הראשי כמשמש העיקרי לצאת ולבוא במבוי, ושפיר מהני ביה תיקון הקורה.

משא"כ לפי מש"כ הב"ח בדעת הרי"ף והרא"ש י"ל דס"ל, דהפסול העיקרי שעושה הפירצה מצד המבוי הוא בפתח עצמו ולא רק בתיקון שלו, וכמש"כ המאירי שהובא לעיל, דהוא חוזר להיות 'פירצה' מכך שנוטשים אותו בני המבוי.

ולכן שפיר ס"ל, דכל היכא דבפעול בקעי רבים דרך הפירצה ונוטשים את הפתח העיקרי, ואפילו אם יש בפירצה זו גידודי והמעבר שם אינו נוח, אפי"ה עצם נטישת הפתח הראשון מבטלת שם הפתח מן הראשון.

דהיינו, לפי רש"י - בקיעת הרבים היא חיסרון בתיקון של הקורה אך לא חיסרון בעצם הפתח, ואילו לרי"ף והרא"ש בקיעת הרבים בפירצה היא חיסרון בעצם מהות הפתח הראשי, והנפק"מ מזה היא כאמור לגבי פירצה שיש בה גידודים ורבים בוקעין בה וכנ"ל, ודו"ק.

חיסרון בעצם הפתח, ואילו לרי"ף והרא"ש בקיעת הרבים בפירצה היא חיסרון בעצם מהות הפתח הראשי, והנפק"מ מזה היא כאמור לגבי פירצה שיש בה גידודים ורבים בוקעין בה.

דלפי רש"י, עצם ההפרעה שיש לרבים קושי מעשי לעבור בפירצה, בין אם זה על ידי גידודים או על ידי רפש וטיט, הוא דמשאיר את הפתח הראשי בתפקידו לשמש ככניסה למבוי, ולכן לא בטל ממנו תיקון הקורה. מה שאין כן לפי הרי"ף, עצם מעבר הרבים בפועל הוא שמבטל את הפתח הראשי, וכנ"ל.

ולכן, נראה בדעת רש"י כפי שפירשו המהרש"ם, שכוונתו להקל, דהיכא שיש רפש וטיט תו לא מיפסל הפתח הראשי למרות שבפועל בוקעין בו הרבים, ודו"ק כי הוא מילתא בטעמא.

ומיהו, לפי משנ"ת לעיל בריש הסימן דלדעת הגאון יעקב בדעת רש"י באמת בטל הפתח ממש, ודלא כהריטב"א הנ"ל שרק התיקון של הפתח בטל, אם כן שפיר יש לומר כהשואל בשו"ת המהרש"ם, דכל היכא שעוברים בפועל בפירצה בטל הפתח הראשי למרות קשה לעבור בפירצה, ונמצא, דמחלוקת השואל במהרש"ם עם המהרש"ם בדעת רש"י, תהיה תלויה במחלוקת הריטב"א עם הגאון יעקב בדעת רש"י, ודו"ק.

בע"כ הוי ס"ל לפרש ד' ר"א ור"א בענין אחר. וז"פ ... "עכ"ל.

דהיינו, השואל במהרש"ם הסיק, דהיכא שהפירצה מצד עצמה אינה ראויה ואינה עומדת למעבר הרבים, תו לא נפסלת קורת הפתח הראשי למרות שבפועל עוברים הרבים בפירצה. וזו הכונה שרש"י בא להקל.

אבל המהרש"ם עצמו חולק, וס"ל דהכל תלוי במעבר בפועל של הרבים, ולמרות שהמעבר בפירצה קשה לרבים מחמת הטינופת, מ"מ כיון שבפועל עוברים שם הרבים מתבטל תיקון הקורה בפתח הראשי, וצ"ב במאי פליגי.

ונראה לבאר מח' זו לפי משנ"ת בביאור מח' הב"ח והמגן אברהם [והפמ"ג] לגבי היכא דאיכא גידודי בפירצה, האם היכא דעוברים רבים שם נחשב כ'בקעי בה רבים' או דמשום שהמעבר קשה שם תו לא חשיב 'בקעי רבים' למרות שבפועל כן בקעי הרבים שם, ולפשוט את ספיקו של השואל הנ"ל בשו"ת המהרש"ם.

דעי לעיל בסמוך, דנתבאר שם דהדבר תלוי בחיסון של 'פירצה מן הצד', האם הוא חיסרון רק בתיקון הקורה של הפתח הראשי, כמש"כ רש"י, אבל הפתח הראשי עצמו לא בטל, או שהוא חיסרון בפתח פתח הראשי עצמו והוא בטל ע"י הפירצה.

והיסקנו שם, דלפי רש"י – בקיעת הרבים היא חיסרון בתיקון של הקורה אך לא

אע"ג דלחי וקורה מעלה את הפרצה לשם פתח, אכתי לא ידענו דעומד מרובה מעלה את הפרצה, והו"א דאכתי ליתסר מדרבנן מדין תקנת לחי... עכ"ל.

דהיינו, מקושייתו מבואר, דאת הדופן הרביעית של המבוי הגדירו חכמים כ'פירצה' למרות שמן הדין היא פתח, ואת הפירצה הזו מעלה הלחי והקורה ל'שם פתח', ואתינן למילף שגם עומ"ר יעלה את הפירצה הזו ל'שם פתח', ועל זה הקשה, דהדין של עומ"ר בשאר רוחות אינו נלמד כלל מהק"ו מלחי, שהרי גם אם לא היה דין לחי בעולם אפי"ה היה דין עומ"ר בשלש שאר הרוחות.

ואיך שיהיה יוצא מדבריו, דיש בכוח העומ"ר הנלמד מהק"ו מלחי, ל'יצור פתח' בדופן הרביעית וגם להכשיר את הפתח שנוצר במקום הלחי, וזה דלא כמו שנתבאר לעיל בדעת הגר"ז.

דהנה, הביה"ל בסי' ס"ה ס"ב הביא את הגר"ז, שכתב לגבי מבוי שנפרץ מצידו, דאם עשה צורת הפתח בראש המבוי נעשה מבוי זה כמבוי מפולש שנתקן מצידו האחד בצוה"פ וגם הפירצה צריכה תיקון של לחי, כדין מבוי מפולש.

והקשינו על זה, דבשלמא היכא שהמבוי מפולש ביושר, דיש פורץ מרובה בכל דופן, שפיר צריכינן לתיקון של הלחי בפתח השני, אבל היכא שהמבוי נפרץ מצידו, דאיכא עומ"ר באותה הדופן אמאי צריכינן ללחי באותו הפתח, הרי ילפינן מק"ו מלחי

יג. עירובין ה': בדין עומ"ר במבוי, מה התחדש בק"ו מחצר, במח' החזו"א והגר"ז

איתא בגמ' עירובין ה' ע"ב: "... אמר רב הונא בריה דרב יהושע, לא אמרן אלא במבוי שמונה, אבל במבוי שבעה ניתר בעומד מרובה על הפרוץ. וקל וחומר מחצר, ומה חצר שאינה ניתרת בלחי וקורה ניתרת בעומד מרובה על הפרוץ, מבוי שניתר בלחי וקורה אינו דין שניתר בעומד מרובה על הפרוץ. מה לחצר שכן פרצתה בעשר תאמר במבוי שפרצתו בארבע, קסבר רב הונא בריה דרב יהושע מבוי נמי פרצתו בעשר ... ע"כ.

וכתבו התוס' שם ד"ה 'קל וחומר', דכל הק"ו לא נאמר אלא על המחיצה הרביעית שיועיל בה עומ"ר, משום שתיקון הלחי אינו מועיל אלא בדופן רביעית, אבל לדון שיועיל עומ"ר בכל ד' מחיצות ליכא למילף, דדיו לא מן הדין להיות כנידון כמו לחי, ע"ש.

והקשה החזו"א בסי' ס"ה סק"א על דבריהם, וז"ל: "... נראה דהא דצריך למילף מחצר, אע"ג שאם גדר דופן הרביעי כלו ודאי לא מפסל משום חסרון לחי וקורה, ועומד מרובה מחיצה מעליתא היא מה"ת ליעשות רה"י, ומה"ת לן למפסל, הלא כל שלא השמיענו תנא דמתנ' שצריך תיקון ברוח רביעית הוי אמינא דסגי בג' דפנות.

והשתא דאשמועינן דצריך תיקון ברוח רביעית, לא אשמועינן אלא בפרוץ, דבאמת תקנו חכמים שיהא כלו גזור והפרצה יהי' על אופן שיקרא פתח, והלכך,

אבל לפי הגר"ז, כל הק"ו אינן בידינו 'מחיצות', אלא נוגע להיתר של העומד מרובה כלפי החסרונות שיש במבוי ללא תיקון, דיועיל כמו בלחי, ולכן שפיר שייך דין זה רק לגבי הדופן הרביעית ששם נעשה התיקון ולא לשאר הדפנות דשם לא מועיל לחי, ושפיר אמרינן דיו, ודו"ק.

*

יד. עירובין ה': בעניין 'היא הנותנת' בתוד"ה 'תאמר', ביאור דברי החזו"א [ס"ה, ט"ז]

איתא בגמ' עירובין דף ה' ע"ב: "... אמר רב הונא בריה דרב יהושע, לא אמרן אלא במבוי שמונה אבל במבוי שבעה ניתר בעומד מרובה על הפרוץ, וקל וחומר מחצר, ומה חצר שאינה ניתרת בלחי וקורה ניתרת בעומד מרובה על הפרוץ, מבוי שניתר בלחי וקורה אינו דין שניתר בעומד מרובה על הפרוץ, מה לחצר שכן פרצתה בעשר תאמר במבוי שפרצתו בארבע קסבר רב הונא בריה דרב יהושע מבוי נמי פרצתו בעשר ... ע"כ.

והקשו התוד"ה 'תאמר', על עצם פירכת הגמ' על הק"ו מחצר, וז"ל: "... תאמר במבוי שפירצתו בארבע - וא"ת, והיא גופיה נילף מק"ו מחצר שיהא פרצתו בעשר ומאי טעמא דרב הונא דאמר בארבע ... עכ"ל. וכוונתם להקשות על הא דפרכינן בגמרא את הקל וחומר מחצר שרצינו ללמוד ממנו דעומד מרובה מהני במבוי, ולדחות את הפירכא על ידי כך דנשתמש באותו הקל וחומר עצמו כדי להתיר גם פירצה עשר

דמועיל עומ"ר וכנ"ל, וא"כ גם בלא לחי הוכשר פתח זה, וצ"ע.

ולעיל הבאנו מה ששמענו לתרץ, דמכיון שולוא העומ"ר היה על הפירצה הזו דן פירצה, א"כ בא העומ"ר כדי 'ליצור פתח', והיכא דהעומ"ר יוצר פתח תו א"א להשתמש בו כתחליף ללחי. וכל מה שמועיל עומ"ר במקום לחי הוא רק בדופן הרביעית במבוי דכבר יש לה דין פתח, ע"י לעיל.

והנה, בחזו"א הנ"ל מבואר ממש לא כך, שהרי כתב דגם היכא שהעומ"ר בא ליצור פתח מהני העומ"ר דתו אי"צ לחי לפתח זה, ודלא כהגר"ז. וצ"ב בביאור דעת הגר"ז.

ונראה, דדעת הגר"ז היא דגם לאחר שהצריכו חכמים לחי לדופן הרביעית, אין הפירוש שהם הפכו את הפתח הזה ל'פירצה', אלא למרות דחשיב פתח הצריכו תיקון של לחו"ק מחמת החששות שנתבאר לעיל, שמא יוציאו לרה"ר או שמא יחליפו ברה"ר עצמה וכנ"ל, אבל לעולם יש על הדופן הרביעית דין של 'פתח', ולכן שפיר איכא למימר, שהק"ו מחצר שהתיר עומ"ר, אין הפירוש שהעומ"ר בא 'ליצור פתח', אלא דמשמש כתחליף לתיקון הלחו"ק, ומזה נלמד דאין העומ"ר אינו משמש כתחליף ללחי היכא שהוא בא 'ליצור פתח', וכגון בפירצה מן הצד, וכנ"ל.

ולפי זה מיושבת גם קושיית החזו"א על התוס', דכל קושיית החזו"א נובעת מכך שהק"ו הוא דין ב'מחיצה', ולכן שפיר הקשה מדוע לא יועיל עומ"ר גם בשאר דפנות.

לכך שלא יהיה בה החיסרון של 'היא הנותנת' ונתיר בה פירצה עשר מחמת אותו הק"ו עצמו, דסו"ס גם בחצר לחו"ק היא קולא, ומאי שנא קולא זו כאן שאפשר לעשות ממנה ק"ו כדי להתיר בה פירצה עשר, ודלא כמו במבוי.

וצ"ל, דס"ל לחזו"א בדעת התוספות, דבאמת היה מקום שלא להתיר במבוי כלל בלחי וקורה מחמת קירבתו לרשות הרבים, וכמו שכתב התוס' בדף י"ב ע"ב ד"ה 'ובתים', וכבר נתבארה שיטתם באורך לעיל בענייני מבוי וחצר.

דכתבו שם התוס', וז"ל: "... ונראה לפרש משום דמבוי קרוב לרה"ר יותר מחצר בעי בתים וחצירות ... עכ"ל. ונתבאר לעיל בסברת התוס', דקירבתו של המבוי אל רה"ר היא הסיבה שלא יספיק לו התיקון של לחי או קורה ולא תשישי ההצנע שנעשים בו, וע"כ הוא משום דחיישינן שמא יבואו להוציא מן המבוי לרה"ר כמשנ"ת לעיל, ורק משום שפתוחים לו חצירות ובתים הוא דסגי ליה בלחי וקורה ולא בעינן פס ד'. דמשמע מזה, שהבתים והחצירות הפתוחים למבוי משמשים לו כהיכר שלא יבואו להוציא מן המבוי לרה"ר, וכנ"ל, וזה דלא כמשנ"ת שם דעת הרשב"א.

ומעתה י"ל שפיר, דמאותה חומרא שיש למבוי מחמת קירבתו לרה"ר הטילו עליו חכמים שני דינים: א. בתים וחצירות הפתוחים לו, כהיכר וכנ"ל. ב. ועוד החמירו במבוי לאסור בו פירצה ד', דאם נתיר אותה יבואו גם להוציא מרה"י לרה"ר בעלמא, ומשום שהחמרנו בו חומרא יתירה לאסור בפירצה ד',

במבוי אפילו אליבא דר"ה, וע"י כך להקים שוב את הק"ו כדי ללמוד דין עומ"ר מחצר.

ותירצו התוס', וז"ל: "... וי"ל דלא שייך ק"ו אפרצת עשר, משום דהיא הנותנת דבשביל שמבוי ניתר אפי' בלחי משהו הוי פרצתו בד' ... עכ"ל.

וכוונתם, ד'היא הנותנת', דפירושו דאי אפשר להשתמש בקולא זו של לחו"ק כדי ללמוד מקל וחומר להתיר בו פירצה עשר מק"ו מחצר, משום דהא דהחמירו חכמים על מבוי שפירצתו תהיה בד' - אינו אלא משום זה גופא שהקילו בו בלחו"ק, ולכן תו אי אפשר ללמוד מקולא זו איפכא כדי להתיר את אותה החומרא שמחמתה הקילו בלחי וקורה משום שאם תלמד מקל וחומר זה שפירצה עשר מותרת במבוי - תו לא תוכל להקל בו דסגי בלחי וקורה וחוזר חלילה, ודו"ק.

ועל זה חידש החזו"א בסי' ס"ה ס"ק ט"ז, דכל החיסרון של 'היא הנותנת' הנ"ל הוא במבוי רגיל, שצריך בתים וחצירות הפתוחים לו, וז"ל: "... ונראה דבחצר שארכו יתר על רחבו, נמי דין הפרצה בעשר, שדין חצר לו שהרי א"צ בתים וחצירות פתוחין לתוכו, ועי' תו' ה' ב' ד"ה תאמר וי"ל דהיא הנותנת, והכא לא שייך זאת ... עכ"ל. ור"ל, דבחצר שארכה יותר מרחבה לא אמרינן 'היא הנותנת', ומכיון שהיא ניתרת בלחו"ק שפיר ילפינן מאותו הק"ו גם שפירצה עשר מותרת.

ודבריו צ"ב טובא, דמה הקשר בין זה שבחצר זו אי"צ בתים וחצירות הפתוחים לה,

החצר, שהרי היא אינה קרובה לרה"ר כמו מבוי, אלא זו קולא מחמת עצמה, והסימן לכך היא שאין החצר צריכה בתים וחצירות הפתוחים אליה בתור היכר שלא יבואו להוציא לרה"ר, ומעתה שפיר מצינן למילף מאותו הק"ו שגם להכשיר בחצר חזו פירצה עשר, וזו נראית כוונת החזו"א בקוצר לשונו.

הקלנו בו להתיירו בתיקון של לחו"ק, ולכן' היא הנותנת' שלא נוכל להתיר בו פירצה ד' על יד ק"ו מלחו"ק וכנ"ל.

אבל בחצר שארכה יותר מרחבה, דהיקלנו בה גם כן שיספיק תיקון של לחו"ק בלחוד, שם הקולא אינה נובעת מחמת החומרא של

* * *

סימן יט: שמעתתא דמבוי עקום

וז"ל הרא"ש: "... פרש"י, תורת היתר מבוי מפולש יש לו בעקמומיתו וצריך לעשות צורת הפתח בעקמומיתו, דבמקום שהוא מפולש לחבירו חשיב כל אחד כמפולש לרה"ר הלכך צריך צ"ה בעקמומיתו ולחי מכאן ולחי מכאן, או צ"ה מכאן וצ"ה מכאן ולחי בעקמומיתו ... ולישנא דתורתו כמפולש לא משמע כפירושו, דמשמע תורת מבוי זה שהוא עקום תורתו כאילו היה מפולש ביושר בלי עקמומית וניתר באחד מפתחיו בצ"ה ומצד אחר לחי או קורה ר"י ... "עכ"ל.

וביאר הקו"נ שם אות פ' את תלונתו של ר"י על רש"י, דלישנא דתורתו כמפולש לא משמע כפירושו, וז"ל: "... דלשון זכר נופל על מבוי כדקתני מבוי שהוא גבוה, אבל אי קאי אעקמומיותו הו"ל ליה למיתני בלשון נקבה ... "עכ"ל.

דמשמע מזה, דלרש"י הנידון הוא על כל מבוי בנפרד דפירצתו למבוי השני המפולש לרשות הרבים עושה גם את המבוי הפרוץ לו כמפולש לרה"ר, ולכן דיינינן בזה על הפירצה שבין המבואות.

והדברים יותר מבוארים בדעת רש"י, במש"כ הרא"ש בהמשך שם, וז"ל: "... ועוד אני אומר, שהלשון מוכיח כפי רש"י, דכי היכי לשמואל אנו מפרשי תורתו כסתום, פירוש, כל אחד מן המבואות דינו כסתום ... הכי נמי תורתו כמפולש דקאמר רב היינו כל אחד מן המבואות דינו כמפולש

א. פתיחה: האם מבוי עקום הוא מבוי אחד כאילו ישר או שני מבואות הפתוחים זה לזה, או מבוי ישר הנידון כשנים

איתא בגמ' עירובין דף ו' ע"א: "... דאיתמר, מבוי עקום, רב אמר תורתו כמפולש ושמואל אמר תורתו כסתום, במאי עסקינן, אילימא ביותר מעשר בהא לימא שמואל תורתו כסתום, אלא לאו בעשר, ואמר רב תורתו כסתום ... "עכ"ל.

ולשיטת רש"י היא, אליבא דרב בעינן תיקון של צורת הפתח בעקמומיתו ולחי או קורה בעל אחד מראשיו, וכתב על זה רש"י, וז"ל: "... דפילוש שהוא מפולש לחבירו הוי כמפולש לרה"ר ... "עכ"ל. דהיינו, מבוי שהוא מפולש למבוי מפולש גם הוא דינו כמבוי מפולש, וכל אחד מהמבואות הוא מפולש למפולש [ראיתי בשם הגאון רבי יהודה בויאר שליט"א, ושור"ר במאירי בבית הבחירה כאן, שכתב וז"ל: "... פירושו שפלושו לחברו הוא הפלוש ... "עכ"ל, והיינו כדברי הגרי"ב הנ"ל].

והרא"ש פ"א ס"ו פירש את דברי רש"י, והוסיף עוד דין שלא כתב רש"י, שגם אם יעשה צורת הפתח בשני ראשיו יועילו, בצירוף לחי בעקמומיתו. ואחר כך הביא את פירושו ר"י, לחלוק על דברי רש"י, דעולה מדבריו דמבוי עקום הוא מעין מבוי מפולש ביושר.

וביאור המו"מ בין תור"פ לריטב"א בדעת רש"י הוא, שתור"פ הבין שמבוי עקום הוא כמו מבוי ישר ולכן הקשה, ואילו הריטב"א תירץ לו דלא כן הוא, אלא חשיבי שני מבואות.

והקשה הריטב"א שוב שם, וז"ל: "... וכשתאמר לרב, למה עושין צורת פתח בעקמימותו ואין עושין אותו באחד מראשיו, י"ל, מפני שיהא צורת פתח שעושין שם משמש לשתי המבואות ויראו אותו, כי הפתח ההוא משמש לכאן ולכאן, ואם אתה עושה צורת פתח באחד מן הראשים בלבד, לא הכשרת השני בצורת פתח באחד מראשיו כי אין זה הראש שבו צורת פתח חשוב ראשו של זה כלל ...". עכ"ל. הרי מבואר כנ"ל, דמבוי עקום לפי רש"י הוא שני מבואות ולא מבוי אחד, ודו"ק.

ויותר מבואר בחי' הר"ן אחר שהביא אתה רש"י והקשה עליו את הקושיא הנ"ל, וז"ל: "... משמע דס"ל ז"ל דהיינו טעמא משום דהוה כשתי מבואות ...". עכ"ל.

וגם במאירי בבית הבחירה מבואר בשיטת רש"י דחשיב שני מבואות, וז"ל: "... ואף לרב הואיל והוא קורהו מפולש, הרי הוא כשני מבואות מפולשים ונכשר כל אחד בלחי שבראשו וצורת פתח שבעקמימותו שעולה לכאן ולכאן ...". עכ"ל.

אלא דמבואר במאירי חידוש טפי, דגם לשיטת ר"י הנ"ל שלא הצריך תיקון כלל בעקמומית הוא למרות דהוה שני מבואות, וז"ל: "... ומ"מ הם מפרשים לשטה זו [דהיינו

... "עכ"ל. הרי להדיא דלרש"י מבוי עקום הוא שני מבואות.

ומבואר, דשיטת רש"י היא, דעיקר הדין של מבוי עקום הוא הפירצה שבין שני המבואות ולא המבוי בכללותו, אבל לפי ר"י נידון כל המבוי העקום לשיטת רב כאילו הוא מבוי מפולש ישר שנתפשטה עקמומיתו, ולכן סגי בצוה"פ בראשו האחד ולחי או קורה בראשו השני. ויש בזה נפק"מ טובא אי חשיבי שני מבואות או מבוי אחד כפי שיחבאר להלן.

והנה, הריטב"א הביא את קושיית תור"פ על רש"י, אמאי חמור מבוי עקום ממבוי ישר, דבמבוי מפולש רגיל סגי בצוה"פ אחת ולחי או קורה מכאן, ואילו במבוי עקום בעינן צוה"פ ולו"ק משני הצדדים, ומעצם הקושיא מוכח, דסובר התור"פ דמבוי עקום הוא מבוי אחד ישר, ולכן הקשה.

וז"ל הריטב"א: "... ובתוספות הקשו על זה דהא רב אמר תורתו כמפולש, ולפירוש זה חמור הוא ממפולש. דאילו מפולש אין בו אלא צורת פתח מכאן ולחי או קורה [מכאן], ובכאן יש צורת פתח ושני לחיים בשני ראשים ...". עכ"ל.

ועל זה תירץ הריטב"א דעל זה גופא חולק רש"י, משום דהוה שני מבואות, וז"ל: "... והא ודאי לא קשיא, כי מפני שמקום העקמימות משמש כניסה ויציאה לכאן ולכאן, וכאילו פתוח לשני המבואות נחלקו עליו, דרב אמר שתורת אותו פתח שבעקמימות כתורת פתח מבוי מפולש דעלמא שעושין בו צורת פתח ...". עכ"ל.

בצ"ה ולחי אחד, דבעינן שיראה צ"ה כל בני המבוי... עכ"ל. ומשמע להדיא מדבריהם דפירושו גם את דעת רש"י דמבוי עקום הוא מבוי אחד ולא שנים, ודלא כמש"כ הריטב"א, ואפי"ה צריכינן לתיקון צוה"פ בעקמומית כדי שיהיה ניכר לכל בני המבוי.

וע"ע גם במרדכי סי' תע"ז, דסובר גם הוא כדעת ר"י, דהוי מבוי אחד, וכתב על זה, וז"ל: "... פי', אע"ג דעקום הוא ונראה כסתום בעקמימותו, אפילו הכי תורתו כמפולש הוי [כאילו נפשט עקמימותו] ואילו נפשט עקמימותו והיה הכל מבוי אחד (שמפולש) [ביושר] בראשו ובאמצעיתו היה יותר מי', לא הוה בעי מידי באמצעיתו רק בשני ראשיו... עכ"ל. וכן הוא להדיא גם בחי' הר"ן לאחר שדחה את פירש"י, ע"ש.

והעולה מזה, לדעת הריטב"א, הרא"ש והר"ן וסיעתם בדעת רש"י, מבוי עקום הוא שני מבואות הפתוחים זל"ז, ואילו לתור"פ, המרדכי והרשב"א, ואפילו לפי תוספות בדעת רש"י [וכן לפי פשטות דברי רש"י עצמו בדף ח], מבוי עקום הוא מבוי ישר שנתפשטה עקמומיתו. וצ"ב בשורש מחלוקתם בזה.

ועוד צ"ב בכל זה, מה הראיה ממבוי עקום לפירצת מבוי מן הצד שהביאה הגמ' בדף ו', דבשלמא אי סל"ן דהווי שני מבואות הפרוצים מן הצד הפתוחים זל"ז א"ש, משום דדמי ממש לפירצת מבוי מן הצד כמש"כ הריטב"א, אבל אי סל"ן דהווי מבוי אחד מפולש ביושר, אין כאן דמיון כלל לפירצת מבוי מן הצד, וראה מה שהבאנו לעיל בענייני מבוי

לשיטה דחשיב כשני מבואות, ע"ש] שלדעת רב אין צריך כלום בעקמימותו אלא צורת פתח בראשו האחד ולחי בראשו האחר ורואין אותו כאלו נתפשט... עכ"ל. דמשמע מדבריו, דהגם דחשיב כשני מבואות, מ"מ לעניין התיקון הנצרך חשבינן ליה כאילו הוא מבוי שנתפשט כדי שלא יהיה דינו חמור ממבוי מפולש, ע"ש.

וברשב"א ג"כ מבואר כדעת תור"פ דמבוי עקום הוא מבוי אחד, והיינו מדהקשה את קושיית התור"פ הנ"ל ומחמתה דחה את פירוש רש"י, וז"ל: "... ולפי פירושו חמור ממפולש, דאלו מפולש גמור כגון זה עושה צורת פתח לאחד מראשי המבוי סמוך לרשות הרבים ולחי או קורה מן הצד האחר, וכאן צריך צורת פתח ושני לחיין, ותימה הוא למה החמירו עליו ממפולש דעלמא וכי עקמימותו מוסיף עליו איסור ממפולש גמור... עכ"ל.

והנה, בתוס' בדף ו' ע"א ד"ה רב אמר, האריכו ליישב ולפרש את דברי רש"י, אבל בסוף דבריהם הקשו גם הם את הקושיא שהקשו הראשונים הנ"ל על רש"י, מדוע יהיה חמור דינו של מבוי עקום דבעינן צוה"פ בצד אחד ושני תיקונים של לחו"ק בשני הצדדים, מדינו של מבוי ישר דסגי בצוה"פ מכאן ולו"ק מכאן, וכנ"ל, אבל לא תירצו כמו שתירץ הריטב"א הנ"ל, דשאני מבוי עקום שהוא שני מבואות ממבוי ישר שהוא מבוי אחד אלא תירצו לפי הבנתם הם דגם לפי רש"י מבוי עקום הוא מבוי אחד.

וז"ל התוס' שם: "... ואין לתמוה למה יהיה מבוי עקום חמור ממפולש גמור, דסגי

אכן, לפי מש"כ הריטב"א והמאירי הנ"ל א"ש, דבאמת חשיבי כשני מבואות דלכל מבוי צריך תיקון בנפרד, ולכן בענין תיקון כתב רש"י דבעינן צוה"פ דוקא בעקמומית כדי שיעלה התיקון לכאן ולכאן, וא"כ הה"נ לגבי תיקון הלחי שחידש הרא"ש בדעת רש"י, בעינן שהלחי יהיה בעקמומית כדי שיעלה התיקון לכאן ולכאן.

אלא שברא"ש עצמו לא כתב כן, אלא כתב אליבא דרש"י לגבי תיקון צוה"פ, דהא דבעינן צוה"פ בעקמומית הוא 'כדי שיראו צ"ה בני מבוי זה ובני מבוי זה', ולא כתב את הטעם הנ"ל, שיעלה התיקון לכאן ולכאן, וצ"ב בזה, ועי' בקו"נ שם אות א' במה שתי' ויובאו דבריו לקמן [כל הנ"ל הוא דלא כמש"כ החזו"א בדעת הרא"ש אליבא דרש"י כפי שיתבאר לקמן].

אם לא דנימא דדעת הרא"ש אליבא דרש"י היא דאין הכוונה שמבוי עקום הוא ממש שני מבואות, אלא באמת הוא מבוי אחד אלא דרק לעניין התיקונים שלו חשבינן ליה כשני מבואות, ולכן לולא הצורך שיראו בני מבוי זה ובני מבוי זה את התיקון אכן לא היה צריך את תיקון הלחי באמצע, וצ"ב.

*

ב. להנ"ל: לכאורה ראייה מרש"י עצמו בדף ח', דמבוי עקום הוא מבוי אחד ישר, ויישובו

הנה, לעיל הו"ד התוס' שלמדו אפילו בדעת רש"י דמבוי עקום הוא מבוי אחד, ודלא כהנך ראשונים דפליגי וס"ל דהוא שני מבואות.

בשם החזו"א סי' ס"ה ס"ק כ"ה ליישב, וראה בזה עוד לקמן באורך.

ונפק"מ טובא בין שתי השיטות, האחת, האם צריך שבכל צד שבמבוי זה תהיינה פתוחות לו חצירות ובתים, דאם הוא מבוי אחד סגי שתהיינה פתוחות אפי' לאחד מרגלי המבוי [וכ"ן כתב החזו"א בסי' ס"ה סק"ט לאחר שהסיק שהוא מבוי אחד, ועי' שם ס"ק ע"א], אבל אי חשיבי שני מבואות בעינן בתים וחצירות פתוחים לכל אחד משני המבואות [כמו שהסיק השו"ע בסי' שס"ג סל"ג כפי שיתבאר לקמן], ועיין עוד בחזו"א סי' ס"ט סק"ג במה שנסתפק לגבי מבוי סתום כמין ח שהדירוי' נמצאים בפנימי אי מהנו לחיצוני, ע"ש.

ועוד כתב החזו"א סי' ס"ה סק"ה, דאם חשיבי שני מבואות נפרדים, כדעת רש"י כפי שביארו הריטב"א, וגם היה עושה צוה"פ בראש כל מבוי, היה מועיל עומ"ר כדי לסתום את הפרצות ולא היה צריך תיקון של לחי בעקמומית, אבל לפי שיטת הרא"ש בדעת רש"י כתב שם, דכיון דהוא מבוי אחד דתו לא מועיל בו עומ"ר לכן צריך לחי בעקמומית, וראה ביאור בזה לקמן.

והנה, יל"ע לפי מה שחידש הרא"ש בדעת רש"י, דמהני למבוי עקום גם תיקון של צוה"פ בכל צד ולחי בעקמומית, אמאי צריך כלל לחי בעקמומית אמאי לא נתקן המבוי על ידי שתי צוה"פ שבראשו, דאתו מבוי סתום מכל רוחותיו צריך תיקון נוסף.

מחיצותיו מחמת הידיעה החיצונית שלנו שהוא בעצם נפרץ מצידו לחצר.

וז"ל [בתוספת ביאור]: "... שענין איסור מן הצד אינו משום התחלפות וטעות, אלא שענין מחיצות הוא הכרה למקום שביניהן שהוא מובדל וגדור ... אבל הכא [הציור הנ"ל], כשבאנו לאסור מחמת פרצת חצר למבוי [ולומר שהמבוי נפרץ מצידו אל החצר ואיפכא], הננו מחדשין לפרוץ את המחיצות ע"י ידיעה חוציית [ושמא כוונתו, דמצד צורת המחיצות מתקבלת לעין צורה של מבוי אחד שלם, אלא שאנו באים לפרוץ את המחיצות שלו מחמת הידיעה החיצונית שאנו יודעים שהוא נפרץ לחצר מצידו אינו מבוי אחד] זה לא אמרינן, והיינו נמי טעמא דשרינן בכלה מן הצד בשאין פרצה בחצר, והלכך הוזקק רש"י לפרש האיסור שאף אם כלו מבוי הוא מפולש ע"י עקמימות יתר מי'... עכ"ל, והוא כעין מה שנתבאר לעיל אבל עם טעם.

*

ג. בהמשך להנ"ל: מדוע להחשיב מבוי עקום לרב, כמבוי ישר, הרי אלו באמת שני מבואות, נובע מגדרי עומ"ר

ובאמת יל"ע בדעת הנך רבוותא דלעיל דהחשיבו מבוי עקום לרב כמבוי אחד ישר, דאמאי לא הוו שני מבואות כמש"כ הריטב"א בדעת רש"י וכמבואר מדברי הר"ן המאירי הנ"ל, דהוא לכאורה דבר המסתבר, דחשיבי כשני מבואות הפתוחים זל"ז.

ולכאורה יש להביא ראיה לדברי התוס' בדעת רש"י מרש"י עצמו בדרך ח' לגבי מבוי שנפרץ לצידי הרחבה, כזה: והגדיר זאת רש"י כ'מבוי עקום', ומדבריו שם עולה להדיא דפירוש מבוי עקום הוא שהוא מבוי אחד מפולש ביושר.

וז"ל רש"י שם ד"ה 'אבל זה כנגד זה': "... ובצידי רחבה, אפילו זה שלא כנגד זה - אסור, משום דכותל רחבה מאריך המבוי, והוי כמבוי ארוך עד כותל רחבה שכנגדו, ואסור מידי דהוה אמבוי עקום שיש יותר מעשר בעקמומיתו, דלכולי עלמא אסור, ואף על פי שאין פתחיו מכוונין, הכא נמי, משנכנס לרחבה הרי כל רוחב הרחבה הוי עקמומית גדולה ורחבה הרבה, ודמי כמבוי המפולש דרך עקמומית ... עכ"ל, וכמשנ"ת, וזו ראיה ברורה לכאורה לדברי התוס' הנ"ל בדעת רש"י.

אם לא דנחלק בין מבוי עקום רגיל, שבו כל מבוי פתוח מצידו למבוי אחר המפולש גם הוא ביושר לרה"ר, דאז שפיר חשיבי שני מבואות הפרוצים זה לזה מן הצד, לבין הציור של מבוי שנפרץ לחצר וכו' הנ"ל, דשם המבוי נפרץ מצידו לחצר שגם היא פרוצה מצידה לרה"ר ואין הפילוש ישר אלא עקום, וע"כ שם הסיבה לדון זאת כמבוי מפולש היא רק משום דדיינינן ליה כמבוי אחד ארוך המפולש דרך עקמומית.

והנה, החזו"א סי' ס"ה ס"ק ל"ט, ביאר את דברי רש"י הנ"ל, ויש בדבריו טעם למאי דנתבאר לעיל, ויסוד הדברים הוא, שכאן ניכר לעין שזהו מבוי אחד, ואין אנו 'פורצים' את

שיטת רש"י לבין הרא"ש, דלפי שיטת רש"י כתב, דמכיון דחשיבי שני מבואות, אזי אם יתקן צורת הפתח בכל אחד מראשי המבוי באמת לא יצטרך לחי בעקמומית, ודלא כמו שכתב הרא"ש שהובא לעיל בדעת רש"י שהצריך תיקון של לחי בעקמומית. והטעם בזה הוא דמכיון שסתם את ראש כל אחד מן המבואות בצורת הפתח אזי הוא מבוי סתום מג' רוחותיו, ולכן מהני עומד מרובה כדי לסתום את הפירצה שמצידו, ומשום הכי אין צריך שם מידי.

וז"ל החזו"א שם: "... ו' א' תוד"ה רב, נראה, דלפרש"י נמי דלא מהני צוה"פ בראשו של אחד ולחי וקורה לראשו של שני, היינו שאותו שנתקן בלחי וקורה עדיין באיסורו, אבל אותו שנתקן בצוה"פ, מותר, שהרי אף אם נידון מקום העקמומית כמפולש לרה"ר, מ"מ מהני עומ"ר, כזה: ... והא דנקט רש"י צוה"פ בעקמימותו, כי היכי דליסגי בחד צוה"פ ... "עכ"ל. מבואר כמו שנתבאר לעיל, דהיכא דאיכא מבוי סתום ואיכא עומד מרובה תו אין צריך תיקון כלל בפירצה זו שמן הצד וסגי בתיקון אחד לשני המבואות.

ולכן הוסיף שם החזו"א עוד לפי רש"י, דהיכא שיסתום את שני המבואות בראשן החיצוני, תו לא יצטרך תיקון כלל בעקמומית, ודלא כהרא"ש, וז"ל: "... ולפ"ז, כשיעשה צוה"פ לב' המבואות בראשן א"צ לעשות בעקמימותן כלום, שכל אחד נותר בעומ"ר, כאילו לא נתחברו כזה: שכל אחד היה נותר בצוה"פ לחוד ... "עכ"ל.

וביותר, הרי מבוי מפולש רגיל, דהיינו ישר, כל היכא דלא עשו לו צוה"פ בראשו וסתמו אותו, אין הוא רה"י משום דלית ליה ג' מחיצות, משא"כ במבוי עקום לרב, וכל שכן לשמואל, הוא ודאי רה"י מדאור', שהרי לכל מבוי יש ג' מחיצות, והפירצה מן הצד אינה פוסלת מדאור' משום שהיא פחותה מעשר, וא"כ איך מדמינן זאת למבוי מפולש ישר.

ובשלמא לפי הריטב"א הנ"ל וסיעתו, דחשיבי שני מבואות נפרדים ולא דימו זאת כלל למבוי מפולש רגיל, שפיר י"ל לפי רב שהחמירו לעניין התיקון להצריך צוה"פ גם בפירצה מן הצד כדין מבוי מפולש למרות שאין זה מבוי מפולש וכנ"ל, משום דסו"ס הוא פרוץ למבוי הפתוח לרה"ר ודמי למבוי המפולש, אבל לעולם זו רה"י כדין מבוי סתום.

אבל לפי הר"י וסיעתו שדימו זאת לגמרי למבוי מפולש ישר, או כמבוי עגול כמש"כ החזו"א בסי' ס"ה סק"ה, והצריכו צוה"פ כדין כל מבוי מפולש ישר, לכאורה אין ביניהם דמיון כלל וכנ"ל, וצ"ב.

והנראה בזה, דכל מה שיש להחשיב מבוי עקום כרה"י הוא רק אי נימא דהעומ"ר בדופן הפרוצה מתיר אותה, אבל אי נימא דבגוונא של מבוי עקום לא שייך לומר עומ"ר באותה הדופן, א"כ חסר בכל צורת הרשות של המבוי ותו לא חשיב רה"י, ולפי מש"כ החזו"א נחלקו בזה הראשונים.

דהנה כתב החזו"א בסי' ס"ה סק"ה, דיש מח' בדיון עומד מרובה במבוי עקום בין

עשה צוה"פ בראש כל מבוי וע"י זה הפך כל אחד מהם למבוי סתום, תו אי"צ תיקון של לחי בעקמומית כיון שכל אחד מן המבואות הוא מבוי סתום.

אבל אי דיינינן ליה כמבוי אחד עגול, תו לא מהני כאן דין עומד מרובה, ולכן צריך תיקון לחי בעקמומית למרות שעשה צורת הפתח בראש המבוי.

ויוצא לפי זה, דלפי הרא"ש דחשיב כמבוי אחד עגול, דאין אומרים בו עומד"ר כדי לסתום את הפירצה, נמצא שחסר, עכ"פ לכה"פ מדרבנן, בצורת רה"י מחמת האי פירצה, וחשיב ככרמלית כמו מבוי מפולש ישר ולא כרה"י, ודו"ק.

אלא דאכתי יל"ע בדעת הרא"ש עצמו, מה הכריחו לפרש דחשיב מבוי אחד ולא כשני מבואות. ועוד יל"ע, מה גורם את מה, האם הא דחשיב מבוי אחד הוא הגורם לנו לומר דלא אמרינן בזה עומד"ר, או איפכא, מכיון דס"ל לרא"ש דלא שייך כלל לומר במבוי עקום עומד"ר, ולכן תו לא שייך לומר דחשיבי שני מבואות אלא מבוי אחד, וצ"ב.

והנראה בזה, דס"ל לרא"ש כהצד השני, דלא שייך לומר בזה כלל עומד מרובה אפילו אם היינו רוצים להחשיב זאת כשני מבואות, מן הטעמים שרמז עליהם החזו"א, דלאחר שחידש החזו"א שם דכל היכא שסתם ראשו של כל מבוי בצוה"פ נחשב הדבר שכל מבוי מצד עצמו ניתר בעומד מרובה, כתב להקשות על זה, וז"ל: "... ודוחק לומר

אבל בדעת הרא"ש כפי שפירש את רש"י לפי החזו"א, כתב שם החזו"א דלא כפירושו דלעיל, שהרי כתב הרא"ש דלרש"י בעינין גם לחי בעקמימות נוסף לשתי צוה"פ בראשו. ומחמת זה הסיק החזו"א שם דס"ל לרא"ש דמבוי עקום הוא מבוי אחד עגול, דלא מהניא ביה דינא דעומד"ר, ודלא כמו שסבר החזו"א מעיקרא.

וז"ל: "... אבל הרא"ש ז"ל כ', דלפרש"י אי עביד צוה"פ להאי ולהאי צריך נמי לחי בעקמימותן, וצ"ע דל"ל לחי תשתרי בעומד"ר, ועוד, דהא האי עקמימות הוי כפרצה מן הצד דלא מהני לחי, ואי יעמיד באחד אצל דופן הקצר אכתי השני ליתסר.

ונראה, דהכא נידון כחד מבוי עגול ולא חל עלי' שם עומד מרובה, ואף לפר"י, אי עביד חד צוה"פ אכתי לא משתרי האי מבוי גופי' עד שיעשה לחי בשני, או שיעשה לחי בעקמימותו. והלכך לפרש"י, אף אי עביד צוה"פ לשניהן אכתי צריך לחי בעקמימותו, ונידון האי לחי כהעמיד לחי באמצע מבוי מפולש, שאם עשה צוה"פ לראש האחד, מותר באותו חצי המבוי שבין צוה"פ והלחי, אלא שבמפולש גמור סגי בצוה"פ בראש האחד ולחי בראש השני, והכא בעקום, יש לחשוב מקום העקום לסוף מבוי אך לא כפרוץ מן הצד אלא כפרוץ בראש כמפולש, כמו שהוא נידון באמת כמבוי אחד "... עכ"ל.

וחזינן מדבריו, דאי דיינינן למבוי עקום כשני מבואות, כמש"כ הריטב"א בדעת רש"י, אזי שפיר אמרינן דהעומד"ר סותם את הפירצה מן הצד של כל מבוי בנפרד, ולכן אם

אכפת לך מסתירה זו בין העומ"ר של שני המבואות, וצ"ע [ישו"ר שהחזו"א עצמו הסתפק בזה בסי"ס ס"ק י"ט, ע"ש]. ואיך שיהיה, מכיון שהדין עומ"ר אינו מועיל לסתום את הפירצה והיא פתוחה למבוי השני, לכן י"ל דהויא לכה"פ מדרבנן, ככרמלית, ולכן שפיר דמיא למבוי המפולש הרגיל, ודו"ק.

אבל גם החזו"א לשיטתו בדין של עומ"ר, לאחר שנקט בדעת הרא"ש דמיירי במבוי אחד, כתב, וז"ל: "... ונראה דהכא נידון כחד מבוי עגול ולא חל עלי' שם עומד מרובה ... עכ"ל. ונראה דטעמו הוא משום שבמבוי עקום אין השכל בורא לו מחיצה כדי לגדור כל מבוי מצד עצמו, שהרי צורתו של המבוי מוכיחה שאין אלו שתי רשויות הגדרות בנפרד, ודו"ק.

ומעתה לפי משנ"ת בדעת הרא"ש אליבא דר"י, יש ליישב גם מאי דקשיא לך לעיל, מה הראיה שהביאו ממבוי עקום לדין של פירצה מן הצד, דהרי לפי הר"י ממבוי עקום הוא כעין מבוי מפולש ביושר שנתפשטה עקמיותו, ואין זה כלל נידון של פירצה מן הצד.

דלפי משנ"ת י"ל, דבאמת גם לפי הר"י זו מציאות של פירצה מן הצד בכל אחד משני המבואות, אלא שכל הסיבה דחשבינן ליה כמבוי אחד הוא רק מהטעם דאי אפשר לומר כאן עומ"ר כדי לסתום הפירצה [משום דהוה שני עומ"ר הסותרים זה את זה וכו"ל], אבל לא שבמציאות חשבינן ליה כמבוי שנתפשטה עקמיותו, אלא רק משום דאי

דעומ"ר של כל אחד מעכב על חברו, שהרי אילו היה תתום לא שייך לומר עומ"ר, וה"נ הו"י כסתום כזה: ומ"מ כיון שהוא פרוץ אסור, שז"א "... עכ"ל.

והחזו"א לא ביאר מדוע אין לומר דהדין של עומ"ר של האחד סותר את הדין של העומ"ר של השני, ובאמת אמאי לא נימא דאם למבוי זה אמרינן עומ"ר, א"כ תו ליכא למימר עומ"ר למבוי השני, וצ"ב.

ובזה י"ל, דהחזו"א אזיל לשיטתיה בגדר עומ"ר, וכפי שנתבאר לעיל כמה פעמים ממש"כ בסי"ק קי"ב ובמכתב לגרא"פ, דדין עומ"ר גודר את הרשות ותו אי"צ שאר ההיקף סתימה, וכו"ל. ולכן ס"ל, דהעומ"ר של המבוי האחד מגדיר לך שפיר את גבולותיו ולא אכפת לך שבאותו הזמן גם יגדיר העומ"ר של המבוי השני את גבולותיו, ואין הדברים סותרים זל"ז.

אבל ה'דוחק לומר' שכתב החזו"א ס"ל, שהדין של עומ"ר הוא 'סתימה' של הפירצה, וכפי שכבר נתבאר לעיל כ"פ, א"כ שפיר י"ל דסתימה של מבוי זה כאילו 'חוסמת' את הסתימה של המבוי השני, ולכן שפיר לא שייך כלל לומר בכל גוונא עומ"ר. ומעתה י"ל, דזוהי סברת הרא"ש, ומשו"ה ס"ל דתו לא שייך גם לדון כל מבוי זה כשני מבואות נפרדים אלא ע"כ כמבוי אחד שנתפשטה עקמומיותו, כמש"כ המרדכי שהו"ד לעיל.

אלא דיל"ע, אי בכה"ג הו"י חיסרון מדאור' בעומד מרובה, או שמא מדאור' לא

המבוי כ'פרוץ' מצידו ולכן השיב כפרוץ לרהשות הרבים, וכנ"ל.

אבל לשיטת ר"י וסיעתו, שהחשיבו את המבוי העקום כמבוי אחד המפולש ביושר, וכמש"כ החזו"א [ס"ה ה'] עליו שהוא כמו מבוי עגול, אם כן מה הראיה ממבוי עקום לגבי מבוי שנפרץ מראשו. ועיין לעיל בסמוך במה שיישבנו לפי שיטת הרא"ש וכפי שיבארו דברי החזו"א.

ובאמת עי' בשו"ת צ"צ האחרון [מ"א, ו']. שהקשה על הריטב"א, דיש לחלק שפיר בין שני הנידונים, וז"ל: "... באמת יש לחלק, כיון במבוי עקום הפרצה מצדו בסוף המבוי ממש ולא נשתייר כלל עומד עד ראש שכנגדו של מבוי השני, ע"כ דומה קצת לנפרץ במלואו. גם דומה למבוי שנפרץ מצדו כלפי ראשו ולא נשתייר פס ד'. או דומה למ"ש (ד"ח ע"א) אבל כלה לצדי רחבה ופירש"י מחזי כמפולש... עכ"ל, ע"ש. ולדבריו אכתי צ"ב בראיה ממבוי עקום לפירצה בצידו וכנ"ל.

ובהקדם י"ל, דהנה מצינו מחלוקת משולשת לגבי היכא שנפרץ המבוי בצידו באופן האוסר, דהיינו דבקעי רבים בפירצה, האם מהני להכשירו ע"י צוה"פ בראש המבוי כדי להכשיר את הפירצה.

דכתב הרמ"א בסי' שס"ה ס"ב, דאם נפרץ המבוי בצידו עד עשר, ובקעי ביה רבים, אזי אפילו אם לא נפרץ אלא ד"ט צריך לתקנו שם, ע"ש.

אפשר לדרון זאת כשני מבואות הוא דע"ל כרחק חשבינן ליה כמבוי אחד, וא"כ שפיר מצינן להביא ראיה מכאן גם לפירצת מבוי מן הצד, ודו"ק. וראה עוד בסמוך.

*

ד. ס"י שס"ה ס"ב: מה הראיה ממבוי עקום למבוי שנפרץ מראשו, יהיה תלוי אם מבוי עקום הוא מבוי אחד או שנים

כבר הערנו לעיל, דצריך ביאור מה הראיה שהביאה הגמ' בדף ו' מדברי רב דאמר דמבוי עקום דינו כמפולש, לדין שאמר רב חנין בשם רב דפירצת מבוי מצידו אינה פוסלת בפחות מעשר, וכבר הו"ד דברי הריטב"א שם שהקשה ותירץ.

וז"ל הריטב"א שם: "... דהא הכא כשתעיין בפרצה זו יפה, תמצא כל אחד מן המבואות כאילו נפרץ בצדו, וכשתסתום הפרצה תבין ותמצא כן. וכיון דרב ס"ל תורתו כמפולש שעושה פלוש זה כפרצה, אלמא אין פרצת מבוי בעשר חשוב פתח אלא כפרצה. וכיון דעשר עושה פרצה - ה"ה לארבעה טפחים כדפרישית לעיל... עכ"ל.

ובשלמא לריטב"א לשיטתו א"ש, דהוא פירש את הדין של מבוי עקום דהוה שני מבואות, כדעת רש"י, וכל הנידון במבוי עקום אינו על כללות המבוי אלא רק על הפירצה שלו וכמשו שנתבאר לעיל בפתיחה, האם פירצה זו מחשיבה את

דמהניא צוה"פ בראש המבוי כדי להכשיר את הפירצה אפילו בלא תיקון כלל. ג. והגר"ז הוא שיטה אמצעית, דמהניא צוה"פ בראש המבוי כדי להכשיר את הפירצה מן הצד בלחו"ק, כדין מבוי המפולש. וצ"ב במאי פליגי.

והנה, לעיל בענייני פירצת מבוי כבר נתבאר סברות מחלוקת הב"מ ואבה"ע בזה, דלאחר שעשה צוה"פ בראש המבוי ס"ל לאבה"ע דפירצה זו חשיבה 'פתח' ולכן הוא מבוי סתום ומשו"ה אי"צ כלל תיקון בפתח זה, ואילו לב"מ חשיבה 'פירצה' והוי מבוי פורץ, ועי' לעיל במשנ"ת בסברות המח' בזה לעיל.

אבל דעת הגר"ז היא, דגם לאחר תיקון צוה"פ בראש המבוי אכתי חשיב כמבוי המפולש, כמש"כ הביה"ל, וכבר הקשינו עליו לעיל בענייני מבוי אמאי הצריך תיקון לחי בפתח שמצידו הרי יש כאן עומ"ר. וע"ש שנתבאר, דמכיון שכאן נצרך העומד מרובה לסתום את הפירצה וליצור' פתח, ולכן תו אין הוא יכול לשמש גם כתיקון לאותו הפתח שיצר, משא"כ ברוח רביעית שכבר יש פתח למבוי אלא צריך תיקון, בזה מועיל העומ"ר לתקן את הפתח במקום לחי, מק"ו, עי' בזה לעיל באורך.

ומעתה נחזור לעניינינו, דהסוברים שמבוי עקום הוא שני מבואות ס"ל שהנידון במבוי עקום הוא על הפירצה וכנ"ל, ולכן שפיר איכא ראייה ממבוי עקום למבוי שנפרץ מצידו וכנ"ל.

ועי' בביה"ל שם ד"ה 'צריך' כתב בתוך דבריו בשם הפמ"ג והגר"ז, שמבוי זה הצריך תיקון דינו כמבוי המפולש למרות שנפרץ מצידו, וז"ל: "... צריך לתקנו שם - עיין פמ"ג שמצדד דאפילו פתוח לכרמלית י"ל דמבטל לפתח וצריך תיקון שם ויראה דבתקון לחי או קורה שם סגי עכ"ל, ובשו"ע הגר"ז כתב שדינו כמבוי מפולש שצריך צוה"פ מצד אחד ולחי או קורה מצד השני וידוע שצוה"פ מצד אחד ובצד השני לחי וקורה במבוי מפולש הוא אפילו כשמפולש לבקעה ... עכ"ל.

הרי דלפי הפמ"ג והגר"ז דינו של מבוי שנפרץ מצידו הוא כמבוי המפולש, וזהו חידוש, שהרי אין הפתחים זה מול זה, ורק מחמת בקיעת הרבים החשיבוהו כמבוי מפולש.

ועל זה הביא הביה"ל שם מחלוקת משולשת האם מהני לתקן מבוי שנפרץ בצידו על ידי צוה"פ בראשו, וז"ל: "... והנה לפי דבריו, אם עשו בצד שפתח המבוי בו - צוה"פ, סגי במקום הפירצה בלחי וקורה וכן ראיתי בכמה אחרונים שמצדדים כן. ודעת האבן העזר, דכיון שיש בצד פתח המבוי צורת הפתח - שוב א"צ במקום הפירצה אפילו לחי וקורה. אכן בבית מאיר, כפי מה שהעתיק בשם הריטב"א, משמע דלעולם צריך במקום הפירצה צוה"פ דוקא וצ"ע למעשה ... עכ"ל.

וכלומר, איכא ג' קטבים לדין זה: א. לב"מ לא מועילה כלל צוה"פ בראש המבוי כדי להכשיר את הפירצה מן הצד. ב. ואילו אבה"ע חולק מן הקצה אל הקצה, וס"ל

עוד בספר מחיצות העירוב סי' כ"ז בהפלגת שיטות הראשונים באריכות.

*

ה. במח' רב ושמואל: שני אופנים עפ"י משנת ברדעת רב. א. בשו"ת דעומ"ר, ב. האם חשיב 'פילוש'

הנה יל"ע, מדוע פליגי רב ושמואל רק לגבי מבוי עקום ולא פליגי גם לגבי מבוי שנפרץ מצידו כפי שנחלקו רב חנן ור"ה [ו.], ובשלמא לרב לא קשיא, שהרי הנך תרי מימרות לרב חנן ור"ה הן משמיה דרב, ולפי זה רב דיבר גם על מבוי שנפרץ מצידו ולא רק על מבוי עקום, אבל על הא דשמואל דלא חלק על רב במבוי שנפרץ מצידו צ"ב אמאי.

ועי' בחי' הר"ן עירובין ח' ע"א, דאמרינן שם בסוגיא, דהוא מבוי עקום דהוה בסורא, כרוך בודיא אותיבו ביה בעקמומיתה, אמר רב חסדא, הא לא כרב לא כשמואל וכו', ע"ש. וכתב הר"ן שם בין הדברים, וז"ל: "... דודאי לשמואל כיון דאמ' דתורתו כסתום, הרי מקום העקמימות כאילו נסתם לגמרי... עכ"ל. ועי' גם בתוס' ר"פ בדף ר' ע"א ד"ה 'ושמואל', שכתב וז"ל: "... דאי הוה כסתום, משום דכיון דעומד מרובה על הפרץ, א"כ לכל מבוי ג' מחיצות... עכ"ל.

הרי דטעמא דשמואל במבוי עקום דחשיב סתום הוא משום דהעומד המרובה סתם את הפתח. ואילו לרב חשיב ב'פירצה', ופלוגתייהו היא האם אמרינן עומ"ר, הן במבוי שנפרץ והן במבוי עקום. ולפי זה, צ"ב כנ"ל

אבל הסוברים שמבוי עקום הוא כמו מבוי מפולש ביושר, ע"כ סבירא ליה שגם מבוי שנפרץ מצידו הוא מבוי מפולש וכסברת הגר"ז הנ"ל, ואם כן גם מבוי שנפרץ בצידו הוא כעין מבוי עקום. והראיה אם כן ממבוי עקום היא, שגם פירצה פחות מעשר מקשרת את שני המבואות ועושה אותם אחד, ואם כן גם במבוי שנפרץ מראשו בפחות מעשר דינא הכי ולא נחשיבו כפתח וכמבוי סתום, ודו"ק.

ועי' בשו"ת בית אפרים סי' כ"ה שהסיק שם ג"כ דנפרץ מצידו חשיב 'מפולש', וז"ל: "... ולכן נלענ"ד, דודאי אין חשש בזה משום דשבקי לפתחא רבא כלל... רק מטעם דכיון שיש כאן פרצה מצידו שמפולש דרך שם לר"ה הרי זה כמבוי פתוח משני צדדים, שהרי נכנסים בזה ויוצאים בזה. ואף על פי שאין מכוון זה, מכל מקום גם במבוי עקום תורתו כמפולש דלא בעינן שיהיו הפילוישים מכוונים. הלכך היכא דבקעי בה רבים פרצה זו הוי כפילוש גמור וכל שהוא מפולש משני רוחות צריך צוה"פ מכאן ולחי או קורה מכאן... עכ"ל.

וביאר בזה את מש"כ הר"ן בשו"ת סי' ע"ב, שגם לרב חנן שהתיר פירצה מן הצד ואסר היכא דבקעי בה רבים, מ"מ אם יש בה גידודים המעכבים את מעבר הרבים להדיא אין הפירצה צריכה תיקון, וכתב הר"ן, דאם אין שם גידודים נעשית פירצה זו כמבוי עקום וצריכה צוה"פ בראשו האחד, ולפי מש"כ הבית אפרים הדרים מובנים, ע"ש באורך, ועי'

עבדינן ק"ו לחצר דעומ"ר מועיל, ועי' בזה לעיל בענייני פירצת מבוי באורך].

אבל רב ס"ל, דמכיון דבקעי בה רבים יש לה דין 'פירצה' דלא שייך בה תיקון של לחי, ומשו"ה גם ליכא למעבד ק"ו מחצר לגבי עומד מרובה כמו שכתב הבית מאיר הנ"ל. ונידון זה שייך כאמור הן במבוי שנפרץ מן הצד והן במבוי עקום.

ושורש מחלוקתם לגבי האם זהו 'פתח' או 'פירצה', י"ל דפליגי בגדר מהות המחיצות של הרשות, דלרב מהות המחיצות היא לעכב על הרבים, ולכן בקיעת הרבים עושה 'פירצה' במבוי ופוגמת בהיקף המחיצות [אפילו אם אין זו בקיעה של בני רה"ר הפוסלת את המחיצה מדאור', מ"מ לכה"פ מדרבנן חשיב 'פירצה'], ואילו שמואל ס"ל דמהות המחיצות היא להגדיר את גבולות הרשות, ולכן כל היכא דאין הפירצה גדולה מעשר, שפיר מוגדרת הרשות ולא בטלו המחיצות ומשו"ה חשיבה הפירצה כ'פתח'.

וכל זה הוא לפי הצד שנתבאר לעיל, והוא מפורש להדיא גם בחי' הר"ן עצמו בדף ו', דמבוי עקום חשיב שני מבואות והנידון שם הוא על הפירצה, אם היא סתומה או פרוצה, והר"ן הנ"ל בדף ח' אזיל לשיטתו בכיור הדין של מבוי עקום.

אבל לפי הפירוש השני בדין מבוי עקום, דהוא חשיב 'מבוי אחד ביושר', פלוגתייהו דרב ושמואל תתבאר באופן אחר.

מדוע לא פליג שמואל גם לגבי מבוי שנפרץ מצידו. וראיתי מתרצים דאיה"נ, דהוה מצי פליגי גם לגבי מבוי שנפרץ מצידו, אלא דמבוי עקום שכיח טפי, וצ"ב.

ואיך שיהיה, נמצא לפי זה, דעיקר פלוגתייהו דרב ושמואל היא בשריותא של עומ"ר, האם אמרינן במבוי שנפרץ ומבוי עקום, דהעומד המרובה סותם את הפירצה או שלא, דדעת רב שלא, ושמואל ס"בירא ליה שכן, וצ"ב במאי פליגי.

ובפרט שיש הבדל בין מבוי שנפרץ מצידו, שהמבוי היה שלם ונפרץ והיא 'פירצה', דבזה שייך דלא נימא כלל עומ"ר וכמש"כ הבית מאיר בסי' ס"ב שהובא לעיל, לבין מבוי עקום שמתחילתו נבנה כך, שבזה נתבאר שגם לבית מאיר הנ"ל אמרינן עומ"ר, וצ"ב כנ"ל.

והנראה בזה, דהשתא דפליגי רו"ש לגבי פירצה זו שבין המבואות וה"ה במבוי שנפרץ מצידו, יש לדון האם יש לפירצה זו דין 'פתח' או דין 'פירצה', וההשלכה לכך היא האם אפשר לומר בה דין עומ"ר.

דשמואל ס"ל דיש לכל פירצה מן הצד במבוי דין 'פתח', ואפילו אם בקעי בה רבים לא מתבטל הפתח, ומכיון שהיא 'פתח' שפיר מועיל בה תיקון של לחי, וכתוצאה מכך גם שפיר עבדינן ק"ו מחצר דמהני עומ"ר כדי לסתום אותו [כמשנ"ת לעיל במח' הב"מ ואבה"ע, דכיון שיש לה דין 'פתח' שפיר

לגבי מבוי עקום, אבל לגבי מבוי שנפרץ מצידו מודה שמואל לרב הונא משמיה דרב דהפירצה אוסרת, ולפי"ד מיושב שפיר.

וז"ל האו"ש שם: "... ור"ח ב"ר, שאני התם דקא בקעי בי רביס, פירוש, נאף שמואל לא פליג, ומודה היכא דנפרץ המבוי אפילו לכרמלית ובקעי רביס דבארבעה, אלא הכא דיוצא למבוי שהוא מתוקן כהלכתו, [דאם נימא דאינו כמפולש שוב שניהם כסתומים, וכלה אחד לחבירו הסתום] בהא סבר דבעשר, אבל היכא שנפרץ לכרמלית בודאי הוה מפולש בד', ופשוט "... עכ"ל.

דהיינו, הסיבה דפליג שמואל במבוי עקום, הוא לא משום דהפירצה נחשבת סתומה כמו שנחבאר לעיל באופן הראשון, וגם לא משום דלא ניחא תשמישתיה כמו שנחבאר באופן השני, דלעולם סבירא ליה לשמואל דפירצה זו יש לה דין 'פתח', אלא שיש חילוק בין מבוי מפולש למבוי שנפרץ בצידו, והחילוק הוא לאן פתוח פתח זה.

דבמבוי שנפרץ מצידו, דבקעי הרביס לבקעה או לכרמלית מודה שמואל דחשיב כמבוי המפולש, וכל מאי דפליג על רב במבוי עקום הוא רק משום שבקיעת הרביס דרך הפירצה היא לתוך מבוי שהוא מתוקן כהלכתו על ידי לחי וקורה, דמשו"ה תו לא חשיב המבוי הראשון כמפולש.

ומבואר, דסבירא ליה דמבוי עקום הוא שני מבואות, וחשיבי כל אחד מהם כמבוי המתוקן כהלכתו ומשוום הכי לא

והוא, דהרי נתבאר בזה לעיל דלסבורים דמבוי עקום הוא מבוי אחד מפולש אליבא דרב, ע"כ צריכים לסבור נמי שגם מבוי שנפרץ מצידו נחשב כ'מבוי מפולש', דאי לא"ה לא שייך להקשות ממבוי עקום למבוי שנפרץ בצידו וכנ"ל.

ולפי זה, כל הסיבה שבטל תיקון הקורה מן הפתח הראשי הוא מחמת הפילוש הנוצר מחמת הפירצה מן הצד. וע"כ לפי זה, לעולם יש על הפירצה מן הצד שם של 'פתח' ולא 'פירצה' אלא דע"י כך נחשב כל המבוי כמבוי מפולש מחמת בקיעת הרביס, וכנ"ל.

ומעתה תתבאר מח' רו"ש בזה גופא, האם פירצה מצידו עושה את המבוי 'מפולש' או שלא, ומח' זו שייכת הן לגבי מבוי עקום והן לגבי מבוי שנפרץ מצידו וכנ"ל.

וסברת מחלוקתם היא, דרב סבירא ליה דבקיעת הרביס מהכא להתם היא עצמה מחשיבה את המבוי כ'מפולש', אבל שמואל סבירא ליה, דדין של מבוי המפולש יש רק למבוי שהוא ישר ממש, דאז ניחא להדיא תשמישתיה להילוך, מה שאין כן מבוי עקום שהפתחים אינם זה כנגד זה, וכן במבוי שנפרץ מצידו, לא ניחא תשמישתיה להדיא ולכן לא חשיב כ'מפולש', ודו"ק.

אלא דלפי שני הפירושים הנ"ל אכתי יוקשה כנ"ל, אמאי פליג שמואל רק לגבי מבוי עקום ולא פליג גם לגבי מבוי שנפרץ בצידו, ונצרך לדחוק בהם כנ"ל. אבל, שו"ר באו"ש פי"ז הט"ז-י"ז, שהסיק דשמואל אכן פליג רק

מפולש והנידון הוא על ה'פילוש' ולכן כתב דאם פירצה ד"ט לשמואל חשיבה 'פילוש' כל שכן פירצה עשר שתיחשב כפילוש, ודו"ק. וראה בסמוך איך פירש החזו"א את מח' רש"י ומורו, ולפי זה תתבאר גם מח' רב ושמואל בשני אופנים כנ"ל.

*

ו. מהו שורש מח' רש"י ומורו הזקן בדעת שמואל, ואמאי הצריך שמואל לחי בעקמומית, לפי החזו"א

הנה, כתב רש"י בדף ו' ע"א שני פירושים כביאור דעת שמואל, וז"ל: "... תורתו כסתום - ואין צריך בעקמומיתו כלום... לשון אחר, תורתו כסתום - תורת מבוי סתום, וצריך לעשות לחי לעקמומיתו, והיינו לחי שעושים במבוי סתום, וזה קבלתי ממורי הזקן ז"ל... " עכ"ל. וצ"ב במאי פליגי הנך תרי פירושים.

ועוד צ"ע לפי פירוש מורו הזקן, אמאי צריך כלל לחי בעקמומית לשמואל הסובר שמבוי מפולש הוא מבוי סתום, דלכאורה פירוש הדבר הוא שמבוי עקום לשמואל דינו כשני מבואות וכמש"כ הריטב"א בדעת רב, וס"ל לשמואל דכל אחד מהם נחשב כמבוי סתום, ואמאי לא נימא עומ"ר כדי לסתום את כל דופן דתו אי"צ לחי בפירצה, וכמש"כ החזו"א בריש סי' סק"ה, ומה תפקידה של לחי זו.

ונראה שמכח קושיא זו כתב החזו"א בסי' ס"ה סק"ו ליישב אליבא דמורו של רש"י, דאי לא היה נותן לחי בעקמימות היה נחשב

החשיב שמואל את המבוי הפתוח לחבירו כמבוי מפולש, ולכן שפיר הצריך שמואל תיקון לחי בעקמומית כמו שכתב רש"י בשם מורו הזקן, כלומר תיקון של לחי בחיבור שבין שני המבואות. אלא דמעתה צריך ביאור במאי פליג רב, הרי טעמא דשמואל הוא טעמא דמסתבר.

אם לא דנימא דעצם זה שיש מעבר רציף ממבוי זה לרה"ר השניה, זה עצמו עושה את כל אחד מן המבואות כמבוי מפולש.

ומיהו, בחזו"א סי' ס"ה סק"ט חולק להדיא על האו"ש, דכתב שם, וז"ל: "... ונראה, דשמואל פליג גם בפרצת מבוי שהוא בעשר, דאם איתא שפרצת מבוי בד', כל שפרוץ למקום מפולש גם הכא במבוי עקום לא מקרי פרוץ למקום סתום ע"י שנתקנו ב' המבואות בלחי, וכמו ביתר מעשר... " עכ"ל.

וכלומר, אם פירצה ד' אוסרת במבוי שנפרץ בצידו, אז גם ליכא למימר במבוי עקום שיתיר שמואל משום דכאילו נפרץ למקום סתום, שהרי פירצה ד' מן הצד יותר סתומה מפירצה עשר ואפילו הכי החשיב זאת שמואל כפירצה, וכל שכן מבוי עקום בעשר. וזה איפכא מדברי האור שמח הנ"ל, וצ"ב במאי פליגי.

ולפי משנ"ת א"ש, דדעת האו"ש היא דמבוי עקום חשיב כשני מבואות והנידון הוא על ה'פירצה', ולכן שפיר מודה שמואל במבוי שנפרץ מצידו דהפירצה היא לכרמלית, וכנ"ל, משא"כ החזו"א נקט לפי דרכו דחשיב כמבוי

וכמש"נ בסק"ה, בזה לא פליגי שמואל, דלחי וקורה לאחד לא מהני עד שיעשה גם להשני, והלכך, אף אם עביד לחי להשני נמי לא מהני ובעינן לחי בעקמומיתו, דאותו העקמומית נחשב כסוף מבוי לענין להצריכו לחי ונחשב העקמומית כפרוץ מראשו שלא יחשב כעומ"ר כמו לרב. וכמו לרב בצוה"פ, כן לשמואל בלחי, והוא ע"פ פרש"י דלרב לעולם צריך בעקמומיתו ... עכ"ל.

דהיינו, מכיון שגם לשמואל חשיב מבוי עקום כמבוי אחד ולא כשניים, לכן ע"כ צריכינן תיקון של לחי בעקמומית כמו דלרב בעינן צוה"פ בעקמומית. וכלומר, לרב דחשיב מבוי עגול זה כמפולש, צריך תיקון צוה"פ בעקמומית, ולשמואל שהיקל שלא להחמיר עליו כמבוי מפולש, סגי אמנם בתיקון של לחי, אבל גם הוא ס"ל דתיקון זה צריך להיות גם בעקמומית מהטעם שכתב החזו"א.

כל זאת לפי מורו הזקן, אבל אח"כ כתב לבאר את דעת ש"י עצמו, וז"ל: "... רש"י ז"ל סובר, דשמואל פליגי גם בהא, כיון דלא חשיב ל' כמפולש יש להתיר בעומ"ר, וא"צ לחי, ומיהו דוקא לאחר שתיקן ב' לחיים לב' ראשי המבואות אז לא נחשב העיקום כנפשט, וניתר בעומ"ר, אבל אם לא עשה לחי רק לאחד, עדיין הוא באיסורו גם לפרש"י כיון שלא עשה להשני כמבואר ח' א' במבוי עקום שבסורא וכמש"כ ס"ק י"ט יעו"ש ... עכ"ל.

וביאורו כמשנ"ת לעיל, דס"ל לשמואל דמבוי עקום דינו כשני מבואות והנידון הוא על הפירצה שביניהם, ובהא פליגי רו"ש דלרב חשיב

מבוי זה כמפולש, כמו שסובר רב, אלא ס"ל לשמואל דעל ידי הלחי נתקנת הפירצה וכתוצאה מכך נעשה מבוי זה כסתום. ורב ס"ל דאפי"ה חשיב כמפולש עד שיתן צוה"פ בעקמימות, משום דאכתי יש שני פתחים למבוי זה.

דכתב החזו"א שם בתחילה, וז"ל: "... ו' א' רש"י ד"ה תורתו, ל"א כו', וצריך לעשות לחי לעקמומיתו כו', נראה טעמי, דלא נחלקו רב ושמואל אלא אי פרצה מן הצד חשיב כמפולש, ושמואל ס"ל דכל דלא מסתגי הלוכא להדיא עדיין ניתר בלחי ... עכ"ל.

ובביאור דבריו נראה, דאם אכן היתה מח' רו"ש במבוי עקום לגבי הפירצה שבין המבואות אי חשיבה 'פירצה' לרב או 'סתומה' לשמואל, וכמו שתתבאר לקמן דעת רש"י עצמו, אכן לא היה מצריך שמואל לחי בעקמימות, משום דפירצה עשר מן הצד חשיבה סתומה ע"י העומ"ר והוי מבוי סתום.

אבל השתא י"ל לפי מורו הזקן של רש"י, דהמח' היא לעניין 'פילוש', דלכו"ע חשיב מבוי זה כמבוי אחד עגול, אלא דלרב חשיב מבוי זה כמפולש ביושר מחמת הילוך הרבים, ואילו לשמואל אין מבוי זה חמור כמבוי המפולש משום דלא מסתגי הילוכא להדיא.

ולפי הנחה זו כתב שם החזו"א עוד, וז"ל: "... אבל במאי דסבר רב שאף צוה"פ לא מהני אפי' להתיר אותו מבוי שעשה בו צוה"פ כ"ז שלא עשה לחי בעקמומיתו, שנחשב כמבוי עגול שלא לידון בדין עומ"ר

ושמואל אמר שתורת אותו פתח כפתחו של מבוי סתום שנותנין בו לחי ... עכ"ל.

ומשמע להדיא דכוונתו היא שהנידון הוא על אותו ריבוע שבין שני המבואות, שאפשר לדון אותו כמבוי סתום כלפי כל מבוי, ואפשר לדונו כמבוי מפולש, כזה: וזה דלא כמש"כ החזו"א

הנ"ל בדעת רש"י, וסיבת המח' בזה היא איך ללמוד את שיטת רש"י, וכמשנ"ת כבר לעיל, דהחזו"א למד את שיטת רש"י כפי שפירשהו הרא"ש דהוי מבוי אחד ומשו"ה פירש את מח' רו"ש בהתאם, ואילו הריטב"א פירש כן לשיטתו דמבוי עקום הוא שני מבואות, ולכן הוכרח לפרש את מח' רו"ש לגבי מקום העקמימות, וכנ"ל.

*

ח. סי' שס"ד ס"ג: במח' רבינו יהונתן והב"י, האם היכא שעירבו אלו ואלו לעצמן מותרים לעבור זע"ז, מהנ"ל

הנה, הב"י בסי' שס"ד ס"ג, כתב דנקטינן להלכה כפירוש רש"י דמבוי עקום צריך צוה"פ בעקמימותו ולו"ק בכל אחד מראשיו, או צוה"פ כל אחד מראשיו ולו"ק באמצעיתו.

ואח"כ הביא את דעת רבינו יהונתן, שכתב דאם עירבו אלו לעצמן ואלו לעצמן לא אסרי אהדדי משום שבכה"ג כיפינן על מד"ס שלא יעברו זה על זה. ועל זה גופא פליג הב"י, וס"ל דאפילו אם עירבו כל אחת לעצמה, מותרים

מבוי אחד מפולש וכנ"ל ולשמואל חשיב שני מבואות, וס"ל לשמואל דעל ידי שתיקן את ראש כל מבוי ומבוי נתקן גם כל אחד מהם ע"י עומ"ר וכנ"ל.

ונמצא, דמח' רש"י ומורו הזקן לפי החזו"א, עכ"פ בדעת שמואל היא, האם מבוי עקום דינו כמבוי אחד או כשני מבואות, ועולה מזה הנפק"מ לגבי תיקון הלחי בעקמומית וכנ"ל.

*

ז. במח' רו"ש לפי הריטב"א, הנידון הוא על מקום העקמומית, ודלא כהחזו"א הנ"ל

הנה לעיל נתבארה דעת החזו"א בביאור מח' רו"ש, דנחלקו אי מבוי עקום חשיב מבוי אחד או שני מבואות וכנ"ל לפי רש"י ולפי מורו.

אבל בריטב"א חזינן לא כך, אלא דמח' רו"ש היא לגבי מקום העקמימות בלבד אי חשיב כמבוי סתום או כמבוי מפולש, וז"ל הריטב"א בדף ו' ע"א: "... ובתוספות הקשו על זה, דהא רב אמר תורתו כמפולש, ולפירוש זה חמור הוא ממפולש ... וכן לפירוש הזקן ז"ל, בתורתו כסתום (כסתום) היאך יהא בעקמימותו כלום והרי אתה חושב אותו כאילו הוא סתום.

והא ודאי לא קשיא, כי מפני שמקום העקמימות משמש כניסה ויציאה לכאן ולכאן, וכאילו פתוח לשני המבואות, נחלקו עליו, דרב אמר שתורת אותו פתח שבעקמימות כתורת פתח מבוי מפולש דעלמא שעושין בו צורת פתח,

אבל רבינו יהונתן ס"ל דמבוי עקום הוא מבוי אחד, וכשיטת ר"י שהובא ברא"ש וכשיטת הרשב"א וש"ר שנתבארו לעיל בפתיחה, ולכן למרות שאלו עירבו לעצמן ואלו עירבו לעצמן, אכתי כולם שייכים בכל המבוי בשווה ולא דמו כלל לשתי חצירות הנ"ל, ולכן אם בפועל הם יעברו בצד השני הם יאסרו על חבריהם, ורק משום שכיפינן להו משום מד"ס לסלק נפשייהו מן הצד השני הוא דאינם אוסרים זע"ז, ודו"ק.

*

ט. ט"ז סי' שס"ד סק"ב: האם מבוי עקום

הנחשב כמפולש הוא רק מפולש לרה"ר או אפילו לכרמלית, ביסוד המח'

מצינו דנחלקו הפוסקים לגבי מבוי עקום לרב, דחשיב כמפולש, האם הוא רק היכא ששני ראשו פתוחים לרה"ר, אבל היכא דפתחי לכרמלית גם רב מודה דלא הוי כמפולש, או שמא גם אם פתוחים לכרמלית חשיב כמבוי המפולש לרב.

ובאמת, לגבי מבוי מפולש רגיל, דהיינו ביושר, מבואר בגמ' עירובין דף ד' ע"א דהוא צריך תיקון של צוה"פ ולחי או קורה אפילו אם שני צדדיו פתוחים לכרמלית, ומעתה צ"ב לאותן הסוברים שמבוי עקום תורתו כמפולש רק אם הוא מפולש לרה"ר, מה ההבדל בין מבוי ישר למבוי עקום.

דז"ל הט"ז סי' שס"ד סק"ב שהעלה את שני הצדדים: "... מבוי עקום כו'. פי'

לעבור זע"ז, משום דקי"ל בסי' שע"ח דרגל המותרת במקומה אינה אוסרת שלא במקומה.

וז"ל הב"י: "... וכתב הרב רבינו יהונתן (ב' ריש ע"א), אף על פי שרשות לכל אחד ואחד מאלו המבואות העקומות לדרוס על חברו ואין לעכב בידיהם, אפילו הכי, אם עירבו אלו לעצמן ואלו לעצמן - לא אסרי אהדדי, לפי שהרי יש להם פתח פתוח לרשות הרבים לכל אחד ואחד, וכיון שעירבו אלו לעצמן ואלו לעצמן גלו אדעתייהו שסילקו דריסתן זה מזה, וכגון זה כופין על מדת סדום שלא יעברו זה על זה בשבת אף על פי שדרכם בחול לעבור כיון שיש להם דרך אחרת קרובה ממנה ...

ולפי מה שפסקו הרמב"ם (עירובין פ"ד הכ"ג) והרא"ש (סי' כ"א) כתנא קמא דסוף פרק הדר (ע"ה.), דסבר דרגל המותרת במקומה אינו אוסרת שלא במקומה, וכמ"ש בסימן שע"ח (קמה: סע' ג ד"ה ומ"ש עירבו) בסייעתא דשמיא, כל שעירבו אלו לעצמן ואלו לעצמן אינם אוסרים אלו על אלו כלל, ואפילו עוברין בשבת אלו על אלו ... עכ"ל. וצ"ב במאי פליגי, דלר"י אסור להם לעבור זע"ז, ואילו לב"י מותר להם.

והנראה פשוט מזה, דהמח' תלויה בנידון הנ"ל, דהב"י ס"ל שמבוי עקום הוא שני מבואות הפרוצים זל"ז, כשיטת רש"י שהכריע כוותיה, ולכן לאחר שעירבו אלו לעצמן ואלו לעצמן דמי ממש לנידון של שתי חצירות המבואר בסי' שע"ח [מהגמ' עירובין ע"ה.], דרגל המותרת במקומה אינה אוסרת שלא במקומה.

מהדין דאור' של רה"ר גם לדין דרבנן של מבוי המפולש דדמי ליה, ולדון אם הסיבה שהוא צריך תיקון של צוה"פ ולחור"ק היא משום שהוא 'משמש' את העוברים בו, או משום שהוא 'מסור' לכל מי שירצה לעבור בו.

והנפק"מ מזה תהיה לנידון של מבוי עקום, דאם הסיבה שהצריכו במבוי מפולש ביושר תיקון של צוה"פ ולחור"ק היא משום שהוא 'מסור לרבים', וזו הסיבה שאפילו אם הוא מפולש לכרמלית יש לו דין מבוי המפולש, אזי מאותה סיבה גם מבוי עקום לרב, שדינו כמפולש, יהיה צריך תיקון של מבוי מפולש אפילו אם הוא פתוח לכרמלית, דמאי שנא, שהרי כאן וכאן הוא 'מסור לרבים'.

אבל אם הסיבה שמבוי המפולש צריך תיקון של צוה"פ ולחור"ק היא משום שהוא 'משמש' את הרבים, אזי כל זה הוא רק כאשר הוא מפולש ביושר וניחא תשמישתיה, אז הוא דהצריכו חכמים תיקון של מבוי המפולש הנ"ל, אבל היכא דהוא מבוי עקום דלא ניחא תשמישתיה, אזי שוב אין הוא 'משמש' את הרבים אלא אם הוא פתוח בשני ראשיו לרה"ר דעוברים בו יותר אנשים. אבל היכא שהוא פתוח לכרמלית ואפילו מחד צד, תו לא עוברים בו מספיק אנשים כדי להיחשב 'משמש' את הרבים, [ועי' גם לקמן בסמוך במשנ"ת לגבי הגמ' בעירובין דף י' ע"ב בנידון של פס ד"א שעשה לאורך המבוי, שנתבארו סברות המחלוקת שם באותו אופן] ודו"ק.

ועי' לעיל בסוגיא דמבוי המפולש במה שנתבארה דעת רש"י, דהוא מן הסוברים שרה"ר מהותה היא בכך שהיא משמשת את

רש"י, שני פתחיו לרה"ה, משמע, דאם פתוחים לכרמלית אין דינו כן אלא כסתום בעקמימותו. ומטעם זה העתיק בספר משאת בנימין סי' צ"ב בשם מהרי"ו, דעכשיו שאין לנו רה"ה אין צריך תיקון בעקמימותו... אלא דתימה לי, הא קי"ל במבוי עקום דדינו כמפולש - ומפולש אין בו חילוק בין לרה"ה בין לכרמלית, כמ"ש רסי' זה.

ואם כן גם לדין במבוי עקום צריך תיקון כמו במפולש, ובכל מקום שמתקנין עירוב במבואות צריך ג"כ תיקון בעקמומית כנ"ל בעיקר הדין... "עכ"ל.

ועי' בשו"ת משכנ"י או"ח סי' ק"כ [ע' ק"ז], שעשה מחלוקת בנידון זה בין תשובת הרא"ש כלל כ"א סי' ט', הסובר דרק אם פתוח לרה"ר הוא דהוי כמבוי מפולש, לבין תשובת הריב"ש סי' ת"ה שהביא הב"י בריש סי' שס"ד דמשמע שאילו אם מפולש לכרמלית נמי חשיב מפולש [ובעניי לא זכיתי להבין איך משמע כך שם]. ואכן צ"ב מה ההבדל בין למבוי עקום לרב ובין מבוי מפולש ביושר.

והנראה, לפי משנ"ת לעיל בענייני רה"ר, דנחלקו הראשונים הם מהות רה"ה היא בכך שהיא 'משמשת' את הרבים, או משום דהיא 'מסורה לרבים', ע"ש באורך.

ולפי שני צדדים אלו יש גם לדון לגבי מבוי מפולש, דהגם שהוא אינו רה"ר מן התורה כל היכא שאינו רחב ט"ז אמה, או אפילו אינו רחב ט"ז אמה, מ"מ כל היכא שאינו הולך לאורך רה"ר, וכמשנ"ת שם השיטות בזה, אפ"ה יש ללמוד

במבוי השני, אךן יחשב המבוי כסתום מחמת הדין של עומ"ר גם בלא תיקון של צוה"פ בראש המבוי, וגם בלא תיקון של לחי בפירצה, ע"ש [ומבואר מדבריו, שבקעי בה רבים בפירצה הוא בני המבוי השני ולא בני רה"ר].

והחזו"א בסי' ס"ה ס"ק ח', חלק על המקור חיים בתרתי, חדא, על מאי דמשמע

מהמקור"ח דכשאינ דיריין במבוי השני חשיב המבוי הראשון כסתום ואי"צ אפילו צוה"פ בראשו, כתב החזו"א דאינו נראה כלל, דכיון שהרבים בוקעין מצד לצד בודאי צריך צורת הפתח בראשו.

ועוד חלק עליו, על מש"כ דכשאינ דיריין בצד השני מועיל עומ"ר בצד הראשון ואין צריך אפילו לחי בפירצה, וכתב על זה דאין לזה מקור מן הגמ', ע"ש. וצ"ב ביישוב קושיות החזו"א על המקור"ח, וכן בשורש מחלוקתם.

ובהקדם, ז"ל החזו"א שם: "... ומיהו, הא דמשמע מרהיטת הלשון שם, דגם לענין להצריך צוה"פ בצד אחד במבוי עקום כעין ד' בעינן תנאי דיריין דבר זה א"א לאומרו, שאף אם יהי' פרצה בצד אחד של המבוי בלא עקימת   מבוי צריך צוה"פ דוקא, כזה: וכש"כ כשנמשכין דפנות כזה: ולא מהני בזה עומ"ר וכמש"כ לעיל סק"ד, וכש"כ שא"צ בזה תנאי דיריין "... עכ"ל.

ומבואר מדברי החזו"א, דמבוי שנפרץ מן הצד לא ניתן בעומ"ר בלחי קורה בראשו, אלא צריך דוקא צוה"פ, ומזה משמע

הרבים [שהרי הצריך ס' ריבוא עוברים בה בפועל], וא"כ שפיר כתב רש"י גם לגבי מבוי עקום דדינו כמפולש רק אם שני ראשיו פתוחים לרה"ר משום שרק אז הוא נחשב כמשמש את הרבים, ודו"ק.

*

י. סי' שס"ד ס"ג: מהו שיעור אורך המבוי שיכול להחשיבו למבוי כעקום, בשורש מח' החזו"א והמקור חיים

הנה, בספר מקור חיים בקונטרס תיקון עירובין, נקט כדבר פשוט, דמכיון דילפינן בדף ה' ע"ב שמועיל עומד מרובה במבוי מק"ו מחצר, אם כן אף במבוי שנפרץ מצידו צריך להועיל עומד מרובה כדי לסתום את הפירצה.

והקשה לפי זה על מבוי עקום כמין ד', אמאי לא אמרינן התם עומ"ר כדי לסתום את הפירצה, והרי לא מצינו מחיצה לאיסור [עירובין צ"ב צ"ג]. והסיק, דע"כ צ"ל, כמו שתירצה הגמ' בדף ו' ע"א, דהיכא דבקעי רבים בפירצה בטל העומד מרובה והמבוי נפסל, ולכן גם במבוי עקום - רק משום דבקעי ביה רבים הוא דלא אמרינן דהפירצה סתומה מחמת הדין של עומ"ר.

וכתב, דמתני חשיב 'בקעי ביה רבים' כדי לבטל את העומ"ר, הוא רק היכא שיש דיריין במבוי השני הגורמים לבקיעת רבים, אז בלבד הוא דחשיב כמבוי מפולש [וכן במבוי כמין ח]. אבל היכא דלא בקעי ביה רבים, כגון שאין דיריין

ולפי"ז אכתי צ"ב לגבי מבוי שנפרץ מצידו, אמאי אוסרים בני רה"ר על בני המבוי הרי הם כמו 'אורחים' שם, ולא דמו לשני המבואות של מבוי עקום, שדריסת בני המבוי השני היא גם במבוי הראשון ולכן אוסרים, וצ"ב לע"ע.

אם לא שנאמר, דמכיון שהמבוי נפרץ מצידו וכל אחד יכול להיכנס אליו, גם בזה חשיבי בני רה"ר כמו בני המבוי השני שאוסרים על בני הראשון, ואכתי צ"ב.

וכלומר, החזו"א לשיטתו הקשה, דס"ל שמבוי עקום הוא מבוי אחד, ולכן הוכרח לסבור שגם מבוי שנפרץ מצידו הוא 'מבוי מפולש' דאל"כ אין דמיון כלל בין מבוי עקום למבוי שנפרץ מצידו וכמשנ"ת לעיל. ומכיון שכן ס"ל שלא דיורי המבוי השני הם המצריכים את תיקון צוה"פ במבוי עקום, אלא עצם זה שהוא מבוי מפולש הוא המחייב זאת.

אבל המקו"ח ס"ל, דמבוי עקום דינו כשני מבואות נפרדים, ומשו"ה לא היה צריך לחדש שמבוי שנפרץ מצידו נחשב כמבוי מפולש שהרי שפיר יש דמיון בין פירצת מבוי מהצד לפירצת מבוי עקום, וכנ"ל, ולכן ס"ל דהוי כמבוי סתום ומחמת הדין של עומ"ר כל עוד לא בקעי ביה רבים, ומשו"ה כתב דאי"צ שום תיקון בראשו.

אלא דכל זה הוא רק היכא דלא בקעי ביה רבים, אבל אם בקעי ביה רבים הם אוסרים על בני המבוי למרות הדין של עומ"ר והוי כאילו הוא בטל, ודו"ק.

דס"ל שמבוי שנפרץ מן הצד דינו כמבוי מפולש, וכמו שהובא לעיל בשם הגר"ז שהביא הביה"ל בסי"ה שס"ה ס"ב ד"ה 'צריך', אלא דפליג על הגר"ז לענין היכא שכבר עשה צוה"פ בראשו, דלחזו"א כבר אי"צ כלום בפירצה וכדעת אבה"ע שהביא הביה"ל שם, ודלא כהגר"ז הנ"ל שהצריך לחי שם.

ומכיון שזהו מבוי מפולש, א"כ אפילו אם אין דיווין במבוי השני צריך תיקון של צוה"פ מעצם דיני המבוי המפולש, ואין הברל בין הוא מבוי שנפרץ מן הצד ובין מבוי עקום.

ומעתה י"ל, דהמקו"ח חולק, וס"ל דמבוי שנפרץ מצידו לעולם דינו כמבוי סתום, כל היכא שהפירצה פחות מעשר ודינה כפתח, והטעם בזה י"ל, משום שאין הפירצה מפולשת אל ראש המבוי, ובזה לא שייך לומר דהוא מבוי מפולש, ולכן שפיר מצינן למימר עומ"ר כדי לסתום את הפתח.

ולגבי במבוי עקום י"ל דס"ל למקו"ח דהוא שני מבואות ולא מבוי אחד, ולכן אם לא עירבו בני שני המבואות יחד הם אוסרים בני אהרדי, וזו המשמעות של ביטול העומ"ר שכתב דהוא מחמת בקיעת דיורי המבוי השני. ולכן כתב המקו"ח, דהיכא שאין דיווין במבוי השני, חוזר המבוי הראשון להיות מותר מחמת הדין של עומ"ר, שהרי הוא מבוי נפרד מחבירו, ומכיון שאין דיווין במבוי השני שיאסרו על בני הראשון, שוב חזר הדין של עומ"ר למקומו.

*

דהריטב"א שם וכנ"ל, ולא מבוי אחד ארוך, ומשום הכי הצריך המחבר שיהיו חצירות ובתים פתוחים לכל אחד מן המבואות בנפרד, וכמו שנתבאר לעיל הנפק"מ לגבי מבוי עקום אי חשיב כמבוי אחד או כשני מבואות.

והנה, כתב הרשב"א בעבוה"ק [בית נתיבות שער ב' אות ל"ב], וז"ל: "... ולמה אמרו משך ארבעה, לפי שהפס חולק באמצע ועושה את המבוי כשני מבואות, ואין משך מבוי פחות מארבע אמות כמו שביארנו ... ולפיכך אין הפס הזה מתיר להיות כל חלק מהן מוכשר בלחי וקורה, אלא אם כן יש בכל מבוי ומבוי מהם בתים וחצרות פתוחים לתוכו, שכל אחד ואחד מבוי בפני עצמו ... עכ"ל.

הרי כתב הרשב"א כעין לשון המחבר, אלא דלהרשב"א ע"כ אין זה מבוי עקום כלל, אלא שני מבואות נפרדים, משתי סיבות, חדא, לפי מש"כ להדיא בגמ' דף י' על סוגיא זו, וז"ל: "... ואין זה כמבוי עקום, דכבר ביארנו למעלה, שכל מבוי עקום חמין ח הרי הוא כסתום ... עכ"ל. ולכן ע"כ הנך חשיבי כשני מבואות נפרדים זמ"ז.

ועוד, גם אם לא היה סובר הרשב"א שמבוי כמין ח הוא כמבוי שתום אלא מבוי מפולש כמו שכתב המחבר בסי' שס"ד ס"ג, אפי"ה לא היה מצריך הרשב"א בתים וחצירות הפתוחים לכל אחד מהם, שהרי שיטת הרשב"א [בדף ו' ע"א] היא דמבוי עקום לרב הוא כמו מבוי אחד המפולש ביושר, ע"ש,

יא. סי' שס"ג סל"ג: האם תיקון דפס ד' לאורך המבוי מחשיב ליה כמבוי עקום, או כשני מבואות או כמבוי אחד

איתא בשו"ע סי' שס"ג סל"ג: "... מבוי שהוא רחב כ' אמות, עושה פס רחב ד' אמות ומעמידו באמצע, וחשוב כל צד מצדי הפס כמבוי בפני עצמו כיון שאורך הפס ד' אמות, ויתן קורה בראשו ... וצריך שיהא בכל מבוי משנים אלו שהפס מפסיק ביניהם בתים וחצרות פתוחים לתוכו וכל תנאי (מבוי).

ומה שמן הפס עד כותל האמצעי של מבוי יש לו דין מבוי עקום, שהרי אלו שני המבואות מתעקמים ובאמצע פתוחים בשני ראשיהם לרשות הרבים. הגה: ויש אומרים דאין לו דין מבוי עקום אא"כ יש מן הפס עד כותל האמצעי יותר מעשר אמות (הרא"ש ור' ירוחם וטור) ... עכ"ל.

ומבואר מסוף דברי שו"ע, דפס ד' זה שהונח לאורך המבוי יוצר מבוי עקום כמין ח, שדינו כמבוי עקום דחשיב מפולש וכדעת רב, וכמו שפסק השו"ע בסי' שס"ד ס"ג. והוא כדעת התוס' בדף י' ע"ב ד"ה 'עושה' ודלא כהריצב"א שם. ואילו בריש דבריו כתב, דחשיבי כל אחד כמבוי בפני עצמו ולא כמבוי אחד ארוך.

דמשמע מזה, דס"ל דמבוי עקום זה חשיב שני מבואות הפרוצים זל"ז, וכשיטת רש"י שנתבארה בסוגיא דדף ו' ע"א אליבא

**יב. עירובין י': עשה פס ד' וכו', מ"ט הכריע
הטור מסברא דנפשיה במח' התוס' והריצב"א
שסברותיהן שונות בתכלית**

איתא בתוס' עירובין דף י' ע"ב ד"ה 'עושה',
וז"ל: "... עושה פס גבוה עשרה במשך
ד' אמות - אי איכא מראש הפס של צד פנים עד
הכותל אמצעי של מבוי יתור מעשר צריך
למבוי זה צורת הפתח, דהוי כמבוי עקום. ואף
על גב דאליבא דשמואל קיימין ... וריצב"א
פ"י, דהכא אפילו ביתר מעשר לא מיקרי
מפולש דכיון דשני הפתחים לרה"ר אחד
והעומד בפתח זה לא יסבב לבא סביב [הפס]
לפתח אחר ... עכ"ל.

ומבואר, דאותו פס ד"א באמצע המבוי
לאורכו הופך את המבוי הרחב
לשני מבואות שצורתן כמין האות ח
המחוכרים בראשן הפנימי. והמחלוקת בזה
היא, האם חשיבי כמבוי המפולש מחמת
הפירצה המחברת אותם, או דהוו שני מבואות
סתומים, מהסברא שכתב הריצב"א.

והשו"ע בסעיף הנ"ל כתב דחשיבי כמבואות
המפולשים אפילו אם הפירצה שבין
המבואות קטנה מעשר, וז"ל: "... ומה שמן
הפס עד כותל האמצעי של מבוי יש לו דין
מבוי עקום, שהרי אלו שני המבואות
מתעקמים ובאמצע פתוחים בשני ראשיהם
לרשות הרבים... עכ"ל. ומבואר, דאפילו
בפירצה קטנה מעשר נמי חשיב כמבוי עקום
שהוא כמפולש.

ולפי זה הרי אי"צ בתים וחצירות פתוחים לכל
אחד מהם בנפרד, וכמשנ"ת לעיל, ודו"ק.

ומש"כ המחבר דמבוי זה חשיב מבוי עקום,
פליג על הרשב"א בתרתיו: חדא לגבי
מבוי כמין ח' דחשיב מפולש וכנ"ל, ואידך,
דס"ל למחבר כשיטת רש"י אליבא דהריטב"א,
דמבוי עקום לרב הוא שני מבואות ולא כמו
מבוי מפולש ביושר כדסבירא ליה לרשב"א.
ולכן הוא דהצריך בתים וחצירות פתוחים לכל
אחד מן המבואות.

והנה, שיטה שלישית בזה היא שיטת
הריטב"א בסוגיא, שכתב שפס ד'
לאורך המבוי אינו יוצר כלל שני מבואות, אלא
הוי מבוי אחד כמקודם, ולפי זה בודאי שאי"צ
בתים וחצירות פתוחים לכל אחד מהם, וז"ל
הריטב"א: "... פרש"י ז"ל טעמא כדי לעשותו
כשני מבואות ... ולפי שיטה זו כתבו בתוספות
כי אחר שהניח בו פס זה הו"ל כמבוי עקום
כצורת ח"ת ... אלא ודאי, דהא משום היכירא
בעלמא הוא ולא דלהוי כשני מבואות ממש,
ותדע דהא בקנה בלחוד הוה ס"ד לאכשורה אלא
משום דאתו אוירין ומבטלין ליה חזרנו להפסיקן
בדבר חשוב שהוא כמחיצה דלא מבטלה באוירין
דתרי גיסי ... עכ"ל.

אבל אם היה מודה הריטב"א דבה"ג חשיבי
שני מבואות, היה צריך ג"כ בתים וחצירות
הפתוחים לכל אחד מן המבואות כדין מבוי עקום
הנחשב שני מבואות לשיטתו, ודו"ק.

בצד א' לא יסבב לבא סביב הפס, וכמ"ש הריצב"א בתוס' ע"ש, אבל לענין יותר מי' לא ס"ל כריצב"א. ומ"מ העיקר כסבר' הראשונה וכ"מ בב"ח ... עכ"ל.

דהיינו, במבוי עקום כמין ח שפירצתו גדולה מעשר, פסק הטור כהתוספות דחשיב מבוי מפולש, אבל אם פירצתו קטנה מעשר, פסק הטור שהוא נחשב כסתום, כדעת הריצב"א.

וביאר במחציה"ש שם את דברי המג"א, וז"ל: "... ר"ל, אף דהריצב"א חולק על התוס' שם, מה"ט אפילו ביותר מעשר. הטור הכריע מסברא דנפשיה לחלק בין עשר ליתר מעשר ... עכ"ל.

וצ"ב טובא, איך הכריע הטור כשתי סברות הופכיות, דלגבי פחות מעשר היקל כדעת הריצב"א דאין זה מבוי עקום, ואילו ביותר מעשר להחמיר כדעת התוס' שם. שהרי הריצב"א בנה את שיטתו על סברא מציאותית, דאין דרכן של אנשים להיכנס למבוי ולצאת ממנו לאותה רה"ר, והתוס' חולק על זה גופא, ומשו"ה הוא דחשיב ליה כמבוי עקום המפולש. ואיך שייך להכריע במקצת כריצב"א מסברא אחת, ובמקצת תוס' מסברא הפוכה, וצ"ע.

ובהקדם י"ל, דיל"ע מהו שורש מח' התוס' והריצב"א הנ"ל, מדוע סובר התוס' שבציור כזה חשיב מבוי מפולש למרות שלא נכנסים לשם רבים וכנ"ל, שהרי סברת הריצב"א לכאורה מסתברת טפי, דיש כאן

ושיטה זו היא כדעת התוס' הנ"ל, משום דכל מש"כ התוס' דמיירי בפירצה יותר מעשר הוא רק משום דהסוגיא אזלא אליבא דשמואל הסובר שמבוי עקום הוא מבוי סתום, ורק בפירצה של יותר מעשר מודה שמואל לרב דתורתו כמפולש, אבל לרב עצמו, דהילכתא כוותיה – חשיב מבוי עקום אפילו יותר מעשר.

אבל הרמ"א כתב שם, וז"ל: "... הגה: ויש אומרים דאין לו דין מבוי עקום אא"כ יש מן הפס עד כותל האמצעי יותר מעשר אמות (הרא"ש ור' ירוחם וטור) ... עכ"ל. ומקור דברי הרמ"א שהיקל לומר דאין למבוי זה דין מבוי מפולש אא"כ מן הפס עד הכותל יותר מעשר – הוא מדברי הטור.

והקשה הב"י על הטור בסעיף ל"ד, דהטור זיכה שטרא לבי תרי, וז"ל: "... ולא ידעתי למה כתב כן, דהא אפילו אין ביניהם יותר מעשר יש לו דין מבוי עקום שדינו כמפולש, לרב דקיימא לן כוותיה ... אבל לדידן, דקיימא לן כרב דאמר תורתו כמפולש אפילו אין בין הפס לכותל עשר דינו כמבוי עקום. ותמיהני על הרא"ש איך סתם דבריו ועל רבינו ורבינו ירוחם (ני"ב חי"ז צג). שלא הרגישו בדבר זה ... עכ"ל. ונשאר בצ"ע, ומשו"ה לא העתיק המחבר כן בשו"ע.

ויישב המג"א שם ס"ק ל"ו, וז"ל: "... ויא"א דאין וכו'. הב"י הקשה ע"ז, דהא קי"ל בסי' שס"ד ס"ג, דאע"פ שאין בעקמומיתו י' הוי כמפולש [ה.ה. דשם מיירי גם במבוי העשוי כמין ח]. וצ"ל, דס"ל להטור, דשאני הכא, כיון ששני הפתחים הם

לרבים' ומשו"ה אינו חשוב יותר כמבוי מפולש, ולא משום שסבר את סברת הריצב"א הנ"ל, ודו"ק. ואת וכל זה לא קיבלו הב"י שנשאר בצ"ע, והב"ח שיישב בדוחק, שלא כתב הרא"ש 'יותר מעשר' בדוקא, ע"ש.

ויש להעיר, דזה ברור, שכל זה הוא רק במבוי רחב מעשר, אבל אם המבוי עשר או פחות, וחילקו בפס ד' ויצר שני מבואות, דלעולם לא נחמיר עליו להצריך צוה"פ כדין מבוי עקום, שהרי גם בלא הפס הזה היה המבוי ניתן בלחי או קורה, ולא שייך לומר שמחמת תוספת הפס הנ"ל נחמיר עליו יותר ממה שהיה קודם התיקון, דלחומר לא אמרינן הכי, וזה פשוט.

ומיהו, הט"ז שם ס"ק כ"ו יישב באופן פשוט יותר, ותו"ד הובאו במשנ"ב סי' שס"ג ס"ק קמ"ג, וז"ל: "... דאע"ג דמבואר לקמן בסימן שס"ד במבוי עקום שעשוי כמין חי"ת אפילו אין מפתחת עקמימותו עד כותל האמצעי עשר אמות נמי צריך שם תיקון שאני התם דהוא עקום ממש אבל הכא יש לומר שע"י הפס נעשים כשני מבואות שמחולקים לגמרי עד סופם.

אבל הכא יש לומר, שע"י הפס נעשים כשני מבואות שמחולקים לגמרי עד סופם, ואף דאין הפס מגיע עד כותל האמצעי, מ"מ כיון דאין מן סוף הפס עד כותל שכנגדו יותר מיו"ד אמות - נחשב כפתח ודמי כשני מבואות שמחולקים לגמרי אלא שיש פתח מאחד לחבירו. משא"כ ביותר מעשר אמות

הארכה של הדרך לחינם ופשוט שלא יעברו שם הרבים.

ונ"ל, דמח' התוס' והריצב"א היא מהו הגדר של רה"ר שמחמתו גזרו גם על מבוי המפולש, דהתוס' כאן ס"ל, דמהותה של רה"ר היא בכך שהיא 'מסורה לרבים' ולא משום שהיא 'משמשת את הרבים', ויש לכך השלכה גם לגבי מבוי זה, דמכיון שמבוי זה הוא 'מסור לרבים' והם יכולים לילך בו בלי שימנעו מהם, שפיר הוא דומה לרה"ר ולכן חשיב מבוי מפולש, למרות שלא נראה שהרבים ירצו להיכנס לשם [ועי' לעיל בענייני מבוי המפולש במשנ"ת דעת ר"י בתוס' דף ו' ע"ב דהיא לא כך, אבל כאן זו דעת התוס' סתם].

אבל הריצב"א י"ל דס"ל, דמהות רה"ר היא בכך שהיא 'משמשת את הרבים' והדבר דתלוי בשימושים שנעשים בה בפועל, ולכן ס"ל גם לגבי מבוי כזה, שאין בו שימושים בפועל לרבים מן הטעם שכתב הריצב"א, שאינו נחשב מפולש כמבוי עקום אלא כסתום.

ומעתה י"ל בדעת הטור, שעשה את הפשרה בזה, דלענין מהות גדר רה"ר אכן ס"ל כדעת התוס', וס"ל דברה"ר אזלינן בתר מה שהיא 'מסורה לרבים', ולכן בפירצה יותר מעשר בין הפס לראש המבוי החשיב זאת כמבוי מפולש למרות שאין שם שימוש רב של הרבים.

אלא דס"ל לטור נמי, דהיכא שהפתח בפנים הוא קטן מעשר יש בכך מניעה מציאותית של הרבים מלהיכנס לשם מחמת חוסר הנוחות, ולכן ס"ל דחשיב פחות 'מסור

'משמשת' את הרבים, וההשלכה שיש לכך למבוי עקום.

א"א לומר דהוי כפתח וע"כ דינו כמבוי עקום... "עכ"ל.

ובמח' הנ"ל נחלקו רש"י והרשב"א בסוגיא הנ"ל, האם מבוי כמין חי"ת הוא מבוי עקום שדינו כמפולש, דצריך בו תיקון בעקמומית, או דהוא כמבוי שתום משום שאין דרכם של בריות לסובב בעניין כזה.

דהיינו, דוקא במבוי כזה שאין הוא ממש מבוי עקום וניכר טפי דהוי כשני מבואות מופרדים, הוא די"ל דחשיבי פירצה זו כ'פתח' אם היא קטנה מעשר, אבל במבוי עקום דעלמא לעולם חשיבה פירצה זו כ'פירצה' ולא כפתח, למאי דקי"ל כרב. ודלא כדעת התוס'. והב"י והב"ח לא קיבלו זאת גם כן.

דז"ל רש"י שם: "... ומעמידו לאורכו של מבוי - באמצע הפתח, דכיון דאיכא הכשר מבוי באורכו של פס הוו להו כשתי מבואות, ונעשה הפתח האחד למבוי זה והפתח השני למבוי השני..." דמשמע דדינו הוא כמבוי עקום.

ולפי זה עולה מח' משולשת בדין זה: דהטור לפי הט"ז ס"ל, שפירצה פחות מעשר במבוי כמין ח' כזה נחשבת 'פתח' ולכן חשיבי הנך שני מבואות כמופרדים האחד מן השני, אבל התוס' שלא חילקו כן, ס"ל דגם פירצה קטנה מעשר לא חשיבה 'פתח' אלא 'פירצה' ולכן אפילו בכה"ג חשיב במבוי מפולש, ואילו הריצב"א ס"ל דאפילו בפירצה יותר מעשר אין למבוי זה דין מבוי עקום מפולש משום דפתוח לאותה רה"ר.

אבל מאידך כתב הרשב"א שם, וז"ל: "... והדבר הנכון, מה שאמרו משמו של רבי יצחק ב"ר אברהם ז"ל, דעקום כמין ח' כזה תורתו כשתום לכ"ע, וכמו שכתבנו למעלה גבי מבוי העשוי כנדל. והטענה, לפי שאין דרכן של בריות לסבב בכענין זה כשרוצין ללכת אל רה"ר מצד פתח אחד של מבוי לצד הפתח השני אלא הולך ברשות עצמו מכאן לכאן וזה הנכון... "עכ"ל.

יג. שם: עוד במח' רש"י והרשב"א האם מבוי כמין ח' הוא מבוי עקום או כמבוי שתום, תלוי אי חשיב מבוי א' או ב'

וראיתי מפרשים, דמחלוקתם היא לפי שיטתם בגדר מבוי עקום, דהרשב"א ס"ל דמבוי עקום הוא מבוי אחד ארוך הפתוח לשני רה"ר, ולכן ס"ל דאין דרך אנשים לילך כך לרה"ר ואין כאן מבוי הפתוח בשני ראשיו לרה"ר.

הנה, לעיל נתבאר שיטות הראשונים בדין של מבוי שחילקו לארכו בפס ד' אמות, ונתבארה מח' הריצב"א והתוס' בדף י' ע"ב, דפליגי בגדר האיסור של רה"ר, האם הוא משום שהיא 'מסורה לרבים' או משום שהיא

משא"כ רש"י אזיל לשיטתו דמבוי עקום הוא שני מבואות הפתוחים זל"ז, וכמו

*

באופן זה במבוי כמין ח' היא מותר לטלטל בגג החי"ת על ידי עומ"ר, וסיים בצ"ע. אמנם כתב, דהיינו דוקא היכא שצד אחד סתום לחלוטין, אבל עם עשו שם דלת – אינו נחשב כסתום, משום שעורים שם תמיד, ע"ש.

אבל העולת שבת סק"ג חולק, וכתב שאם עשה דלתות לראשי המבואות, אין צריך לעשות שום תיקון בעקמומית. וצ"ב במאי פליגי לגבי תיקון הדלתות.

והנראה בזה, לפי משנ"ת כבר לעיל במק"א כ"פ, דמח' זו נובעת ממהות הגדר של רה"ר, האם היא בכך שהיא 'משמשת' את הרבים, או בכך שהיא 'מסורה לרבים', וכמח' הראשונים שנתבארה לעיל באריכות.

ומכיון שחז"ל החמירו גם במבוי להחשיבו מדרבנן כרשות הרבים ולאסור בו טלטול ד"א בלא תיקון, או משום חשש איחלופי ברה"ר עצמה, או מהחשש שמא יבואו להוציא ממנו לרה"ר או להכניס אליו מרה"ר, וכמח' הראשונים שנתבארה לעיל בענייני מבוי וחצר, א"כ גם לגבי מבוי יש לדון כהאי גוונא, מהו גדר האיסור שבו שמחמתו השיתו עליו חכמים איסור טלטול.

ולכאורה נראה מזה, דדעת העולת שבת היא שמהות גדר איסור רה"ר, והה"נ מדרבנן במבוי, הוא בכך שהיא 'מסורה לרבים', וכמשנ"ת לעיל דעת הרשב"א וכמו שהעתיקו גם המג"א בסי' שס"ד סק"ב, ולכן גם במבוי גדר איסורו הוא משום שהוא 'מסור לרבים', ולכן ס"ל דאם ישנן דלתות בפתחים,

שכתב גם כאן, והסיבה דחשבי מפולש הוא משום שהוא מפולש למבוי המפולש, א"כ גם כאן כל אחד מן המבואות מפולש למבוי המפולש. ובמבוי כמין ח' ממש, שיש גג לחי"ת, שם התחדש דגם מבוי המפולש למבוי המפולש למבוי המפולש, נמי חשיבי כל אחד מן המבואות כמבוי מפולש, ודו"ק.

*

יד. האם צריך תיקון בעקמו' היכא שאחד מראשי המבוי העקום סתום בדלתות, במח' החזו"א והעו"ש ושורשה

כתב השו"ע סי' שס"ד ס"ד: ואם עשוי כמין חי"ת, צריך צורת-פתח בשני עקמימותיו, ולחי או קורה בשני ראשיו... ע"כ.

וכתב המשנ"ב שם ס"ק י"ג, וד"ל: "... דחשבינן לכל עקמימות כאלו הוא מפולש, אחרי שבם עורים מצד זה לצד לרשות הרבים... עכ"ל.

וכתב החזו"א על זה בסי' ס"ה ס"ק מ"ג, וסי' ס"ט ס"ק ב', דאם צד אחד של המבוי העקום סתום, או מבוי העשוי כמין ח' שרגלו אחת סתומה, לכל הדעות אפשר להתיר את כל המבואות על ידי שיעשה לחי בראשו הפתוח לרשות הרבים, ואין צריך לעשות עוד תיקון בעקמומית.

ואם העומד מרובה על הפרוץ במקום שהמבוי מתעקם, מותר לטלטל בחלק הסתום אפילו אם לא תיקן את ראש הצד הפתוח, וכן

ועוד מבואר שם להדיא, דהחזו"א לא ס"ל את סברת הרשב"א בעבוה"ק דהובא לעיל הרבה פעמים, דיש רה"ר גם בבתוך רה"י, כגון בסרטיאות שמתקבצים בהם רבים משום דהתם הסרטיא 'מסורה לרבים'.

דכתב החזו"א לשלול סברא זו, וז"ל: "... מיהו נראה דאין הדלתות עושין כרמלית, אלא דאין רה"ר תוך רה"י אע"ג דיש בתוכו סרטיאות ופלטיות גדולות וכשבוקעין תוך פרצות החומה מבטלי המחיצות...". עכ"ל, ומכל זה חזינן דס"ל דגדר רהשות הרבים היא בכך שהיא 'משמשת' את הרבים, ותלויה בבקיעת הרבים, ולפי זה גם במבוי סבירא ליה הכי, וזהו שורש שיטתו לגבי דלתות המבוי העקום הנ"ל, ודו"ק.

*

טו. מדוע אין עושים תיקון בעקמו' האידנא, במח' המשנ"ב והחזו"א, לשיטתם גבי מבוי דידן אי יש לו דין חצר לגמרי

עיי' בביה"ל סי' שס"ד ס"ג ד"ה דינו', לאחר שהביא את השיטות בסוגיא והסיק דבשעת הדחק יש להקל בשיטת הר"י דאיי"צ תיקון בעקמומית כלל אפילו במבוי בזמן הש"ס, והוסיף עוד, דבפרט במבואות דידן שיש להם דין חצר, שאין בתים וחצירות פתוחים לתוכו, דבודאי דיש לסמוך על המקילים, ע"ש.

אבל החזו"א בסי ס"ה ס"ק י"ז כתב, דיש להקל בזה מדינא, משום דיש למבואות דידן דין חצר, מבלי להסתמך על

שאפשר לסגרם כל אימת שירצו בני המבוי, תו אין מבוי אין המבוי 'מסור לרבים', וכמו שכתב המשכנות יעקב בע' קי"ד, והו"ד כבר כמה פעמים לעיל.

אבל החזו"א י"ל דסובר שמהות איסורה של רה"ר היא בכך שהיא 'משמשת' את הרבים, והה"נ במבוי זהו גדר האיסור, וכמשנ"ת שיטות הראשונים והאחרונים בזה לעיל בעיינינו רה"ר, ולכן ס"ל שרק סתימה ממש היא המונעת את רגל הרבים מלכנסו למבוי ובכך תו אינו 'משמש' את הרבים.

והא דסיים החזו"א בצ"ע י"ל, דשמא ס"ל דיש לחלק בזה בין רה"ר ממש לבין מבוי, דאפילו אם גדר האיסור ברה"ר הוא משום דהיא 'משמשת' את הרבים, מ"מ כלפי מבוי י"ל שכל מה שהחמירו בו הוא משום חשש שמא יוציאו לרה"ר, ובזה סגי בדלת בעלמא כדי להתירו, וצ"ב.

ועיי' בחזו"א סי' ע"ח סק"ה, שהאריך לבאר מדוע דלת בלא צוה"פ לא מהניא ליצור פתח, וכתב בתוך דבריו, וז"ל: "... והני דלתות דעבדי לרה"ר [שאמרו עירובין ו' א' ב'] לא משום מחיצה הוא, אלא בדאית בהו צו"ה מיירי ... אלא דאתו רבים ומבטלי מחיצתא, וע"ז מהני דלתות ננעלות בלילה או ראיות לנעול דמבטלי בקיעת רבים ... עכ"ל.

הרי קמן, דס"ל דעיקר האיסור ברה"ר הוא משום בקיעת הרבים בפועל, ולא משום שהיא 'מסורה לרבים', והיינו כמשנ"ת לעיל בדעתו.

צריך כלל תיקון בעקמומית. ב. דמבואות דידן הם חצירות. ועל כרחך הוא משום דסבירא ליה דמבואות דידן אינן חצירות לכל דבריהם, וכמו שנתבאר לעיל דעת המגן אברהם בסימן ש"ג ס"ק כ"ז, ודו"ק.

*

טז. האם חצר עקומה צריכה תיקון בעקמימותה, בספיקן של החו"ב ופשיטותו של אבה"ע

הנה, בספר חרושים וביאורים עירובין סי' א' ס"ק י"ז הסתפק לגבי חצר עקומה שרחבה יותר מעשר האם צריכה תיקון בעקמומית או שלא, והספק הוא, האם בחצר שבה גם רב מודה לשמואל שפירצתה בעשר, ודלא כבמבוי דס"ל דפירצתו בד"ט, יהיה צריך תיקון בעקמומית או שלא.

דמחד י"ל, דמודה בזה רב לשמואל דסגי בשני פסים או בפס ד' בכל אחד מראשיו, ואם בעקמומית צריך גם כן פסים יהיה תלוי במח' רש"י ומורו, ואם יש בעקמומיתו יותר מעשר מודה גם שמואל לרב דצריך צוה"פ בעקמומית ושני פסים בכל אחד מן הראשים כשיטת רש"י והרא"ש.

אבל מאידך י"ל, דדוקא במבוי חשבינן להו כחרי לרב לחומרא, דצריך שיראה כל אחד את תיקונו כאילו הוא בפנ"ע, משום שאין שימושם משותף וכל חלק משמש לבתים וחצירת שבו, אבל חצר, שכולו אחד משמש לבעליו תשמיש חצר, לא מחלקינן ליה

שיטת ר"י בזה, וז"ל: "... ומיהו מעיקר הדין דהוי כחצר, ובחצר עקום ליכא דין מפולש, וכל שתיקן אותו הצד הפרוץ במלואו - ניתר הפרצה של העקמימות מדין עומ"ר, ואם עשה לחי בצד העקמימות ודאי יש לסמוך מדין היתר מבוי לפר"י ומדין חצרות "... עכ"ל.

ונראה פשוט, דמח' זו נובעת מהמח' שנתבאה לעיל בענייני חצר ומבוי לגבי מבוי שאין פתוחים לו בתים וחצירות, האם יש לו דין חצר לכל מילי, או שהוא מבוי עם קולות של חצר, דדעת החזו"א כאן היא דמבוי שאין לו את תנאי החצר הוא חצר גמורה וכמו שנתבאר לעיל שיטתו, ומכיון שכן מדינא אין צריך כלל תיקון בעקמומית כדין חצר.

אבל במשנ"ב לעיל סי' שס"ג ס"ק קי"א משמע דלא ברירא ליה כולי האי דינא אי חשיבה חצר לכל דיניה או שלא, ולכן לא כתב כן בצורה מוחלטת, וז"ל: "... והנה במבואות שלנו הנ"ל, שאין בתים וחצרות פתוחות לתוכו, אם הוא מבוי עקום יש דעות בין האחרונים אם צריך לעשות תיקון בעקמימותו כדין המבואר לקמן בסימן שס"ד ס"ג, דיש לומר, כיון דמעיקר הדין יש לו דין חצר אין צריך שום תיקון שם ודי במה שעושה התיקון בשני ראשיו, ויש מחמירין בזה והמנהג להקל "... עכ"ל.

ומש"כ שם בהמנהג להקל הוא לפי מש"כ הוא עצמו בביאור הלכה בסי' שס"ד הנ"ל, דמצרפינן את שתי הקולות, א. שיטת ר"י דאין

צדדיו, דלגביהם החמירו להחשיב את המבוי כשנים כדי שיראו שני ראשיו את התיקון, אבל בחצר דלא שייך זה, לא החמירו.

אבל לפי משנ"ת דעת הריטב"א בדברי רש"י, וביותר דעת חידושי הר"ן שהובאו לעיל, דמבוי עקום הוא ממש שני מבואות, והתיקון בעקמומית נצרך מדינא, ולא תיקנוהו באמצע אלא כדי שיעלה לכאן ולכאן, וכנ"ל, א"כ לפי זה שייכת סברא זו גם בחצר עקומה כמו במבוי עקום, משום שגם במבחצר עקומה היא שתי חצירות ולא חצר אחת ארוכה, ודו"ק.

לחומרא, ודינו כחצר פשוט ומפולש דצריך צוה"פ או עומ"ר מכאן ושני פסין או פס ד' מכאן, ואין צריך בעקמימותו תיקון כלל אפילו כשיש בעקמימותו י', ונשאר בצ"ע, ע"ש.

והנה, משמע מהאופן שנסתפק החו"ב, דהבין בגדר מבוי עקום כפי שהסיק החזו"א בסי' ס"ה ס"ק ה', דהוא כעין מבוי אחד עגול, וכל מה שצריך לחי בעקמימותו, היכא שתיקן שני ראשיו בצוה"פ לפי הרא"ש, הוא רק משום דחשבינן להו התרי לחומרא, וכפי שביאר שם החזו"א, ולכן הסתפק, דשמא רק במבוי הצריכו כן מחמת השימושים שיש בשני

* * *